

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria-Vlada-Government

**Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-
Asociimit (PKZMSA) 2017 - 2021**

Mars 2017
Prishtinë

Faqe e zbrahtë

Përmbajtja

<i>Vendimi i Qeverisë për miratimin e PKZMSA-së 2017 – 2021</i>	5
HYRJE	6
Marrëdhëniet ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian.....	10
DEKLARATA E PRIORITETEVE AFATMESME PËR INTEGRIM EVROPIAN 2018 – 2020 PËR FINANCIM NGA KORNIZA AFATMESME E SHPENZIMEVE	12
1. BLOKU 1: KRITERET POLITIKE	21
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit	21
1.1.1. Kushtetuta, parlamenti dhe sistemi zgjedhor	21
1.1.2. Administrata publike	27
1.1.3. Avokati i Popullit	33
1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë	36
1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare	38
2. BLOKU 2: KRITERET EKONOMIKE	48
2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut	49
2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit	78
3. BLOKU 3: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË	99
3.1. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së	99
3.2. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave	101
3.3. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve	111
3.4. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve	114
3.5. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit	123
3.6. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik	128
3.7. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive	133
3.8. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale	136
3.9. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës	142
3.10. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare	147
3.11. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat.....	159
3.12. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural.....	165
3.13. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë ushqimore, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë.....	183
3.14. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria	194
3.15. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit	195
3.16. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia	201
3.17. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet	213
3.18. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare	220
3.19. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat	226
3.20. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi	230
3.21. Kapitulli 20 i acquis-së: Politikat e ndërmarrjeve dhe ato të industrisë	237
3.22. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evroplane	242
3.23. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore.....	244
3.24. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore.....	247
3.25. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria	272
3.26. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore	292
3.27. Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimit dhe kultura.....	293
3.28. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi	298
3.29. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit	319
3.30. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor	325
3.31. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë	329

3.32. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe ajo e mbrojtjes	335
3.33. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar	338
3.34. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore	345
3.35. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet	347
3.36. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera	347
MATRICA E MASAVE AFATSHKURTRA	348

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Nr. 02/136
Datë: 10.03.2017

Qeveria e Republikës së Kosovës, në mbështetje të nenit 92 paragrafi 4. dhe të nenit 93 paragrafi (4) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, duke u bazuar në nenin 4 të Rregullores nr. 02/2011 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive, e ndryshuar dhe plotësuar me Rregulloren nr. 07/2011 dhe në nenin 19 të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovës nr. 09/2011, në mbledhjen e mbajtur më 10 mars 2017, nxjerr këtë:

V E N D I M

1. Miratohet Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (PKZMSA) 2017 - 2021.
2. Buxheti për zbatimin e masave afatshkurtra dhe prioriteteve afatmesme në kuadër të këtij Programi mbetet brenda ndarjeve buxhetore të organizatave buxhetore për vitin 2017 dhe në pajtim me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve.
3. Për zbatimin e këtij vendimi obligohet Zyra e Kryeministrit, Ministria e Integritimit Evropian dhe institucionet tjera përgjegjëse, sipas Programit.
4. Obligohet Ministria e Integritimit Evropian të inkorporojë në Program të gjitha komentet e Komisionit Evropian.
5. Ministria e Integritimit Evropian obligohet që gjatë vitit 2017 të inkorporojë në Program veprimet pasuese të dalë nga konkluzionet e takimeve të raundit të parë të strukturave të Stabilizim-Asociimit të themeluara me MSA.
6. Këtë Program, obligohet Sekretari i Përgjithshëm i Zyrës së Kryeministrit që ta përcjellë për miratim në Kuvendin e Republikës së Kosovës.
7. Vendimi hyn në fuqi ditën e nënshkrimit.

Isa MUSTAFA

Kryeministër i Republikës së Kosovës

Iu dërgohet:

- Zëvendëskryeministrave
- të gjitha ministrive (ministrave)
- Sekretarit të Përgjithshëm të ZKM-ës
- Arkivit të Qeverisë

HYRJE

Me hyrjen në fuqi të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (MSA) ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian¹, më 1 prill 2016, Programi i parë Kombëtar për Zbatimin e saj (PKZMSA)² ishte miratuar nga Qeveria (më 16 dhjetor 2015) dhe Kuvendi (më 10 mars 2016), dhe ishte në zbatim e sipër. Në ndërkohë, korniza e planifikimit të politikave dhe ajo e ndërveprimit institucional mes dy palëve (Kosovës dhe BE-së) ka avancuar dhe është bërë më dinamike, me fokus në zbatimin e reformave që kërkon MSA. Në këtë kontekst të ri, i cili kërkon dinamizmin e reformave dhe përkushtim politik shumë më të madh në këtë drejtim, zbatimi i MSA-së zhvillohet në kuadër të dy kornizave të planifikimit të politikave: Programit për Zbatimin e MSA-së (PKZMSA) dhe Agjendës për Reforma Evropiane (ERA). Me fjalë të tjera, PKZMSA është korniza ombrellë, ndërsa ERA shërben si dokument më i fokusuar që paraqet prioritetet afatmesme dhe masa afatshkurtra për diskutime të vazhdueshme ndërmjet palëve nënshkruese të MSA-së, në nivelin më të lartë politik, mbi reformat kyçe që duhet të zbatohet Kosova në procesin e aderimit në BE.

Ndërkohë që zbatimi i tij ka vazhduar gjatë vitit 2016, rishikimi i rregullt vjetor i PKZMSA-së ka filluar në mesin e tetorit 2016 dhe ka zgjatur deri në fund të janarit 2017, pas së cilës janë zhvilluar fazat procedurale të finalizimit dhe përgatitjes së tij për miratim. Ashtu sikur në vitin paraprak, baza ligjore që ka përcaktuar strukturën e tij, si dhe përgjegjësitë institucionale dhe ecurinë e procesit, është Vendimi i Qeverisë nr. 06/22, i 3 prillit 2015.³ Bazuar në këtë vendim, rishikimi është udhëhequr nga Ministria e Integritimit Evropian (MIE), si institucioni kryesor koordinues, ndërsa kapitujt e veçantë të rishikuar janë hartuar nga dyzet (40) ekipet e krijuara përmes këtij vendimi, nën udhëheqjen e ministrive përkatëse të linjës përgjegjëse për koordinim në nivel të kapitujve, respektivisht nga Departamentet për Koordinim të Politikave dhe Integrim Evropian (DIEKP-të). Puna në këtë nivel është zhvilluar me pjesëmarrjen e Departamenteve Ligjore (DL) dhe strukturave të tjera të linjës brenda institucioneve të veçantë të cilat kanë për mandat zhvillimin dhe zbatimin e politikave për fusha të veçanta. MIE si institucioni kryesor koordinues gjithashtu ka marrë pjesë aktive në punën e këtyre ekipeve në të gjitha fazat e rishikimit.

Marrë parasysh sfidat e hasura gjatë hartimit të PKZMSA-së për herë të parë dhe zbatimin të tij gjatë vitit të parë, vëmendje e veçantë gjatë rishikimit i është kushtuar përmirësimit të dy aspekteve: (1) *planifikimit më të qëndrueshëm*, me fokus në planifikim më realist afatshkurtër dhe në harmonizimin më të mirë me Planin Vjetor të Punës së Qeverisë (PVPQ) 2017 dhe dokumente të tjera për planifikimin e politikave, përfshirë ato sektoriale; si dhe (2) *përmirësimit të buxhetimit*, me fokus në planifikimin afatmesëm buxhetor të reformave, në nivel të Programit në tërësi dhe në ndërlidhje me kornizën më të gjerë të planifikimit të politikave për integrim evropian, dhe buxhetimit afatshkurtër (përmes kostimit adekuat dhe sigurimit të mbulimit të masave afatshkurtra me buxhet, brenda kornizës së buxhetit vjetor të secilës organizate buxhetore dhe nga burimet e donatorëve).

Në drejtim të *planifikimit më të qëndrueshëm* është arritur që Programi të ketë një numër më të vogël të masave afatshkurtra, fokusi të vihet në masa që pritet të sjellin reforma konkrete, dhe të evitohen masa që përbëjnë aktivitete rutinë e tejet të detajuara. Gjithashtu është përmirësuar dukshëm procesi dhe cilësia e ndërlidhjes së masave afatshkurtra të tij me PVPQ 2017, duke mundur kështu integrimin më të mirë të politikë-bërjes për nevoja të brendshme të zhvillimit me atë të integritimit evropian, dhe sinkronizimin më të mirë të rrjedhës së reformave përgjatë të gjitha niveleve (nga ligjvënia e deri te zbatimi konkret në

---

¹ Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit, në dispozicion në http://www.mei-ks.net/repository/docs/kosovo-eu_saa_final_sq.pdf; dhe në Gazetën Zyrtare të Bashkimit Evropian, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2016:071:0003:0321:EN:PDF>; Ligji nr. 05/L-069 për ratifikimin e MSA-së, në dispozicion në <https://gzk.rks-gov.net/ActDocumentDetail.aspx?ActID=11239>.

² Një përshkrim më të hollësishtëm të kontekstit dhe PKZMSA-së si kornizë planifikimi mund ta gjeni në http://www.mei-ks.net/repository/docs/pkzmsa_miratuar_nga_kuvendi_final.pdf, fq. 7 - 10.

³ Vendimi i Qeverisë nr. 06/22, në dispozicion në http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/Vendimet_e_mbledhjes_se_22_te_Qeverise_2015_.pdf, fq. 6.

terren). Kjo pritet të përmirësojë zbatimin, pasi që mundëson fokusim të vëmendjes së vendimmarrësve të të gjitha niveleve në zbatim, si dhe monitorimin e raportimin, pasi që do të lehtësojë ngarkesën sasiore.

Në anën tjetër, në drejtim të *përmirësimit të buxhetimit* është vendosur baza e planifikimit afatmesëm buxhetor të reformave, duke i shtuar PKZMSA-së një kapitull horizontal: *Deklaratën e prioritetëve afatmesme të integritit evropian 2018 – 2020 për financim nga Korniza Afatmesme e Shpenzimeve*. Qëllimi i saj është sigurimi i ndarjes së buxhetit të mjaftueshëm për zbatimin e reformave të integritit evropian. Si e tillë, kjo deklaratë shërben për të strukturuar dialogun e politikave, deri në nivelin më të lartë të Qeverisë, rreth reformave dhe riorientimit të prioritetëve të buxhetimit afatmesëm dhe afatshkurtër, për të siguruar zbatimin e MSA-së brenda afateve kohore. Ajo vendos një strukturë më të qëndrueshme të planifikimit buxhetor afatmesëm dhe afatshkurtër, përmes ndërlidhjes së dy komponentëve/kapitujve të KASH-it (*Kornizës së shpenzimeve sektoriale dhe Deklaratës së prioritetëve afatmesme*) me dy kornizat e planifikimit për integritim evropian (*MSA-në/PKZMSA-në dhe ERA-n*). Bazuar në këtë ndërlidhje, ajo përcakton objektiva konkrete prioritare për periudhën afatmesme 2018 – 2020 për të riorientuar ndarjen e buxhetit të shtetit në atë mënyrë që të adresohen prioritetet në kuadër të sektorëve prioritarë të MSA-së/PKZMSA-së dhe ERA-s. Këto objektiva prioritare ndjekin strukturën e kornizës së shpenzimeve sektoriale të KASH-it, pra janë të vendosura në kuadër të dymbëdhjetë sektorëve të KASH-it, konkretisht në të tetë (8) prej tyre në këtë fazë. Gjithashtu është përmirësuar dukshëm kostimi dhe buxhetimi i masave afatshkurtra, përmes udhëzimeve të qarta, si dhe bashkëpunimit më të ngushtë ndërmjet Ministrisë së Integritit Evropian dhe Ministrisë së Financave (MF), dhe ndërmjet DIEKP-ve dhe Departamenteve të Buxhetit të institucioneve të linjës.

Në përputhje me Vendimin e Qeverisë nr. 06/22, MIE ka hartuar *Udhëzuesin për rishikimin e Programit*, me udhëzime të hollësishme për këtë proces. Ky udhëzues është bazuar në atë për hartimin e këtij programi (të hartuar në vitin 2015), me fokus në qasjen e përshtatur, të shtjelluar më sipër. Ai ka përcaktuar përmbajtjen dhe strukturën e dokumentit, kërkesat përmbajtësore dhe ato të koordinimit ndërinstucional të rishikimit, si dhe hapat dhe afatet kohore. Më konkretisht, udhëzuesi ishte i ndarë në katër pjesë: procesi dhe metodologjia; përgjegjësitë institucionale; kostimi dhe buxhetimi; dhe kalendari i rishikimit. I tërë procesi ka kaluar në këto faza kryesore: hartimi i masave afatshkurtra dhe tekstit narrativ nga ekipet punuese të secilit kapitull (përfshirë kostimin e buxhetimit e tyre dhe harmonizimin me PVPQ 2017); reflektimi i rekomandimeve të KE-së (pas publikimit të Raportit për Kosovën për 2016, në mesin e nëntorit 2016); kontrolli përfundimtar i cilësisë (përfshirë atë të harmonizimit me PVPQ 2017 dhe buxhetimit); si dhe miratimi i dokumentit nga strukturat koordinuese për integritim evropian dhe nga Qeveria dhe Kuvendi. Pjesë e procesit të rishikimit ka qenë edhe harmonizimi gjinor i Programit, i cili është kryer nga një grup punues ndërinstucional i krijuar për adresimin e çështjeve gjinore në procesin e integritit evropian, me qëllim vitin e kaluar, me vendim të Zëvendësministrit të Integritit Evropian. Ky grup punues përbëhet nga përfaqësues të MIE-së, Agjencisë për Barazi Gjinore dhe të shoqërisë civile (Rrjetit të Grupit të Grave të Kosovës, Qendra Kosovare për Studime Gjinore dhe UN Women).

Sa i përket përmbajtjes, PKZMSA përcakton një kornizë gjithëpërfshirëse të reformave afatmesme (për periudhën e ardhshme pesëvjeçare: 2017-2021) për zbatimin e MSA-së dhe përparimin e legjislationit kombëtar me atë të BE-së, si dhe zbatimin e legjislationit të përafuar. Pra, ai përmban masa afatshkurtra (për vitin 2017) dhe prioritate afatmesme, respektivisht masa e prioritetet legjislative dhe masa e prioritetet zbatuese. Bazuar në strukturën e Kriteve të Kopenhagës, të gjitha masat dhe prioritetet janë të ndara në tri blloqe: *Kriteret Politike, Kriteret Ekonomike, dhe Standardet Evropiane – Përafrimi i Legjislationit të Kosovës me Acquis-në e BE-së*. Përveç reformave kyçe politike e ekonomike që kërkon MSA, ai parasheh masa konkrete në kuadër të 33 kapitujve të acquis-së së BE-së (me përjashtim të kapitullit 34 dhe 35, të cilët do të mbulohen në një fazë të mëvonshme të aderimit).

Blloku 1: Kriteret politike ka për synim zbatimin e Kriteve të Kopenhagës dhe dispozitave përkatëse të MSA-së për vendosjen e stabilitetit politik dhe institucioneve të qëndrueshme që garantojnë demokracisë, sundimin e ligjit dhe mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut dhe të minoriteteve. Ai mbulon kryesisht

fushat e ligjvënies, ekzekutivit, reformave kushtetuese, reformës së sistemit zgjedhor dhe të administratës publike, bashkëpunimit rajonal, si dhe, pjesërisht, ato të sundimit të së drejtës, gjyqësorit, të drejtave të themelore dhe mbrojtjes së minoriteteve. Ky bllok ndërlidhet ngushtë edhe me kapitujt 23 dhe 24 të acquis-së (të bllokut të tretë), dhe përmban pesë kapituj: *Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor; Administrata publike; Avokati i Popullit; Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë; dhe Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare.*

Blloku 2: Kriteret ekonomike ka për synim zbatimin e Kriteve të Kopenhagës dhe Mastrichtit, si dhe detyrimeve relevante të MSA-së, për krijimin e një ekonomie të lirë e funksionale të tregut, të aftë për të përballur presionin e konkurrencës së lirë në tregun e brendshëm të BE-së. Bazuar në qasjen e re të përcaktuar në Strategjinë e Zgjerimit të tetorit 2014, ky bllok është i harmonizuar me Programin për Reforma Ekonomike (PRE). Ky bllok gjithashtu reflekton prioritete dhe aktivitete të dalë nga mekanizma të tjerë të dialogut me BE-në, si prioritetet vjetore, konkluzionet e strukturave të MSA-së, ose nga mekanizmat multilateralë, si marrëveshjet me FMN, etj.. Ky bllok përmban dy kapituj: *Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut, dhe Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit.*

Blloku 3: Standardet evropiane – përafrimi i legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së ka për synim zbatimin e Kriteve të Kopenhagës dhe të Madridit që kërkojnë që shteti aderues të ketë kapacitetet për të marrë përsipër detyrimet e anëtarësimit në BE, përfshirë qëllimet e unionit politik, ekonomik dhe monetar. Si i tillë, ky bllok përfshin tërë gamën e politikave publike dhe kërkon reformimin e tërë qeverisjes përmes miratimit të tërë acquis-së së BE-së në legjislacionin kombëtar dhe zbatimin e saj, gjë që kërkon edhe kapacitetet administrative për këtë qëllim. Ai përmban 33 kapituj të acquis-së dhe një kapitull mbi kornizën ligjore për përafrimin e legjislacionit vendor me acquis.

Marrë në tërësi, struktura e PKZMSA-së është e organizuar në dy pjesë: pjesa narrative dhe matrica e masave afatshkurtra. Pjesa narrative e secilit kapitull përmbledh detyrimet e MSA-së dhe detyrimet e dala nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE, gjenden aktuale (kornizën ligjore, përfshirë nivelin e përafrimit të legjislacionit me acquis, kornizën e politikave, kornizën institucionale, dhe asistencën e jashtme), si dhe masat afatshkurtra dhe prioritetet afatmesme. Në anën tjetër, matrica e masave afatshkurtra në kuadër të secilit kapitull përvijon në mënyrë të hollësishme masat konkrete që do të ndërmerren për, të ndara në dy kategori: masa legjislative (të nën-ndara më tej në masa të legjislacionit kornizë dhe akteve nënligjore e akteve të tjera rregullative) dhe masa zbatuese (të nën-ndara më tej në masa të kornizës së politikave, reformave institucionale e ngritjes së kapaciteteve institucionale, dhe masa të zbatimit në praktikë). Gjatë hartimit të masave janë bërë përpjekje që të jenë sa më të zbatueshme dhe të ndërlidhen me Programin e Qeverisë, proceset e dokumentet e buxhetimit, si dhe me dokumente sektoriale.

Më tej, matrica e masave afatshkurtra është strukturuar në atë mënyrë që mundëson ndërlidhjen e masave legjislative me dispozitat e MSA-së (*Objektivat/Referenca kornizë*), identifikimin e akteve konkrete kombëtare që do të përafrohen me acquis (*Aktet kombëtarë që do të harmonizohen*), të akteve të acquis-së që do të transpozohen (*Aktet e acquis-së së BE-së që do të transpozohen*) dhe të institucioneve përgjegjëse e atyre mbështetëse, si dhe përcaktimin e afateve kohore (në tremujorë – K1, K2, K3 dhe K4), nivelit të transpozimit (të pjesëshëm – P, ose të tërësishëm – T) dhe kostos së përafërt buxhetore (të ndarë në tri kategori – totali, buxheti shtetëror [BRK] dhe burimet e donatorëve). Ngjashëm, kjo matricë mundëson ndërlidhjen e masave zbatuese me dispozitat e MSA-së (*Objektivat/Referenca kornizë*), përcaktimin e objektivave specifike (*Masat/veprimet*) dhe të treguesve për matjen e përmbushjes së tyre, si dhe të institucioneve përgjegjëse e atyre mbështetëse, të afateve kohore, dokumenteve referuese dhe kostos së përafërt buxhetore (të ndarë në të njëjtat kategori si masat legjislative). *Për kapitujt e përfshirë në matricën e masave afatshkurtra, këto masa janë të listuara vetëm në matricë, jo në tekstin narrativ.*

Secili organ i administratës shtetërore do të jetë përgjegjës për zbatimin e Programit dhe monitorimin e

zbatimit të tij në kuadër të fushëveprimit të kompetencave të tij. Si mekanizmi qendror qeverisës në vend për përmbushjen e detyrimeve që dalin nga MSA, përgjegjësia për monitorimin dhe zbatimin e tij bie mbi Qeverinë e Kosovës, secilin anëtar të Kabinetit dhe secilin organ të administratës shtetërore që e drejtojnë ata, si dhe mbi të gjitha institucionet e tjera të përfshira në përgatitjen e Programit. Rolin kryesor dhe të pazëvendësueshëm në këtë padyshim që Qeveria do të luajë (së bashku me autoritetet e BE-së) në kuadër të strukturave formale të stabilizim-asociimit. Përveç këtyre, Kuvendi do të jetë një nga shtyllat kryesore institucionale në zbatimin e këtij programi, në veçanti miratimin e legjislacionit. Rol kyç në kuadër të tij do të ketë Komisioni për Integrim Evropian, si në aspektin shtyrjes përpara të agjendës legislative, ashtu edhe atë të koordinuesit për monitorimin e përmbushjes së detyrimeve të marra përsipër nga Kuvendi. Së treti, Kuvendi do të ndikojë edhe në strukturat e stabilizim-asociimit, në kuadër të Komitetit Parlamentar të Stabilizim-Asociimit. Rol të pazëvendësueshëm në këtë do të kenë të gjitha institucionet e pavarura dhe Komunitat.

Në emër të BE-së, rol të rëndësishëm në përmbushjen e detyrimeve të MSA-së, dhe rrjedhimisht në zbatimin e PKZMSA-së, do të luajë edhe Komisioni Evropian dhe Zyra e BE-së në Kosovë.

Koordinimi i përgjithshëm në nivel të Qeverisë do të jetë detyrë e Ministrisë së Integritimit Evropian. Pasi që ky është dokument voluminoz dhe i ngarkuar në aspektin e përmbajtjes, ai është i ndarë sipas fushave të veçanta të përgjegjësisë së zyrtarëve të MIE-së përgjegjës për sektorë të veçantë të tij. Duke përcjellë zhvillimet në një sektor të caktuar, zyrtarët MIE-së do të jenë përgjegjës për monitorimin e zbatimit të këtij programi në nivel kombëtar, përmes kontakteve dhe bashkëpunimit të rregullt me homologët e tyre të sektorëve në organet përkatëse qeveritare që i mbulojnë. Ky sistem mundëson monitorimin e zbatimit në nivel operacional.

Marrëdhëniet ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian

Në vitin 1999, BE propozoi themelimin e *Procesit të Stabilizim Asociimit (PSA)* për vendet e Ballkanit Perëndimor, si kornizë për procesin e anëtarësimit të tyre në të. PSA u lansua zyrtarisht në nëntor 2000, në Samitin e Zagrebit. Bazuar në Kriteret e Kopenhagës, BE aty kishte nënvizuar se perspektiva evropiane e këtyre vendeve do të përcaktohej në bazë të progresit të tyre drejt demokracisë së qëndrueshme, sundimit të së drejtës, ekonomisë së tregut dhe bashkëpunimit rajonal. Kjo perspektivë u rikonfirmua në Këshillin Evropian të Selanikut, të qershorit 2003. Kosova është pjesë e kornizës së PSA-së që nga Samiti i Selanikut. Më specifikisht, në prill 2005 Komisioni Evropian (KE) publiko komunikatën *E ardhmja evropiane për Kosovën*, kurse në vitin 2006 Këshilli miratoi Partneritetin e parë Evropian për Kosovën. Partneriteti i dytë Evropian është miratuar në vitin 2008.

Si përgjigje ndaj Partneritetit Evropian, Qeveria miratoi Planin e parë të Veprimit të Partneritetit Evropian (PVPE) më 2008, duke e rishikuar atë çdo fundvit, pas publikimit të Raportit të Progresit. Bazuar në të njëjtën praktikë të hartimit e rishikimit të tij, PVPE ka qenë në fuqi deri në fund të vitit 2012, ndërsa është zëvendësuar me Planin e Veprimit për MSA (PVMISA) gjatë viteve 2013-2014, e i fundit është Plani i Veprimit për adresimin e rekomandimeve të Raportit të Progresit (PVRP 2015).

Në anën tjetër, më 17 shkurt 2008, Kuvendi i Kosovës shpalli Kosovën shtet të pavarur dhe sovran. Republika e Kosovës deri më tani është njohur nga njëqindtetë (108) shtete, nga të cilat 23 shtete anëtare të BE-së.

Deri në fund të vitit 2009 dialogu politik dhe i politikave ndërmjet Kosovës dhe BE-së në kuadër të agjendës evropiane zhvillohej në korniza të Mekanizmit Përcjellës të procesit të Stabilizim-Asociimit (MPISA). Por, në tetor 2009, KE publikoi komunikatën *Kosova – përmbushja e perspektivës së saj evropiane*, në të cilën propozoi thellimin dhe forcimin e perspektivës evropiane të Kosovës. Iniciativat kryesore të reja ishin: avancimi i dialogut politik e teknik në Dialogun e Procesit të Stabilizim-Asociimit (DPSA); inicimin e dialogut të vizave, me perspektivë të liberalizimit eventual të vizave; zgjerimi i Masave Tregtare Autonome dhe një marrëveshje e mundshme tregtare me BE-në; korniza e marrëveshjes me Kosovën mbi parimet e përgjithshme të pjesëmarrjes së saj në Programet e Komunitetit (BE-së); dhe aktivizimi i komponentit IPA për bashkëpunimin ndërkuftar (BNK).

Procesi drejt MSA-së ka nisur në tetor 2011, kur KE, përmes Raportit të Progresit, kishte rekomanduar inicimin e Studimit të Fizibilitetit për MSA. Pas kryerjes së tij, gjatë verës 2012, *Studimin e Fizibilitetit për Marrëveshjen e Stabilizim Asociimit në mes të Bashkimit Evropian dhe Kosovës* u publikua në tetor 2012, duke konstatuar se Kosova ishte e gatshme për t'i filluar negociatat për MSA pasi të përmbushte kriteret afatshkurtra (të cilat kishin të bënin me sundimin e ligjit, administratën publike, mbrojtjen e minoriteteve dhe tregtinë). Pas përmbushjes së këtyre kriterëve, ky propozim i Komisionit u miratua nga Këshilli i BE-së më 12 dhjetor 2012. Me pas, në prill 2013 KE publikoi raportin monitorues për zbatimin e kriterëve afatshkurtra dhe konfirmoi se Kosova kishte përmbushur të gjitha kriteret afatshkurtra për nisjen e negociatave për MSA.

Negociatat filluan më 28 tetor 2013, me takimin e parë të Kryenegociatorëve. Pas hapjes së negociatave, me fokus në kapitujt IV, V dhe VI, raundi i dytë i tyre, i mbajtur më 27 nëntor 2013, u fokusua në përmbylljen e këtyre tre kapitujve, me ç'rast gjithashtu u hapën negociatat për kapitujt I, III, VII, VIII, IX dhe X. Raundi i tretë dhe i katërt u zhvilluan në dhjetor 2013, respektivisht në shkurt 2014, kurse në raundi i pestë (më 24 mars 2014) u fokusua në kapitullin e fundit të mbetur, Kapitullin II, mbi dialogun politik. Pas pesë raundesh të negociatave, takimi përfundimtar i Kryenegociatorëve u mbajt më 2 maj 2014, në Prishtinë, me ç'rast u përmbyllën negociatat. Pas kësaj, MSA u miratua në parim nga Kryenegociatorët më 25 korrik 2014 me vendosjen e iniciave, në Bruksel. Pas shqyrtimit dhe miratimit nga Qeveritë e Shteteve Anëtare, MSA u nënshkrua më 27 tetor 2015, në Strasburg, u miratua nga Qeveria e Kosovës më 30 tetor 2015 dhe u ratifikua nga Kuvendi më 2 nëntor 2015. Përfundimisht, me hyrjen në

fuqi të MSA-së, më 1 prill 2016, marrëdhëniet me BE-në janë avancuar nga marrëdhënie kryesisht politike në marrëdhënie kontraktuale.

Gjatë vitit 2016 gjithashtu janë funksionalizuar organet e përbashkëta Kosovë – BE të krijuara me MSA për mbikëqyrjen e zbatimit të saj, respektivisht Këshilli i Stabilizim-Asociimit (KSA), Komitetin, nënkomitetet dhe grupet e veçanta, si dhe Komiteti Parlamentar i Stabilizim-Asociimit. Në këto organe të detyrueshme sipas MSA-së do të diskutohet rregullisht zbatimi i saj dhe do të merren vendimet më të rëndësishme politike për fazat e ardhshme të aderimit në BE. Në këtë drejtim, në bashkëpunim me institucionet e BE-së dhe institucionet e linjës, është hartuar baza ligjore për funksionimin e tyre (*Rregullorja e Punës së këtyre organeve*, e miratuar nga Këshilli i BE-së, më 28 korrik 2016, dhe nga Këshilli i Stabilizim-Asociimit, më 25 nëntor 2016, në mbledhjen e tij të parë, si dhe *Rregullorja nr. 13/2016-QRK mbi Funksionimin dhe Përfaqësimin e Institucioneve të Qeverisë së Republikës së Kosovës në Strukturat e Stabilizim-Asociimit*, e miratuar nga Qeveria më 16 shtator 2016, përmes Vendimit nr. 03/109.

Zhvillim tjetër me rëndësi përbën vendosja e kornizës së *Dialogut të Nivelit të Lartë Kosovë – BE mbi Prioritetet Kyçe*. Krijimi i këtij mekanizmi të nivelit më të lartë politik mes palëve është dakorduar në prag të hyrjes në fuqi të MSA-së, dhe është lansuar zyrtarisht nga Kryeministri, Isa Mustafa, dhe Komisioneri i BE-së për Negociata të Zgjerimit, Johannes Hahn, më 17 maj 2016, në *Konferencën e Nivelit të Lartë Kosovë-BE për Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit*, të mbajtur në Prishtinë. Si kornizë planifikuese e këtij mekanizmi shërben Agjenda për Reforma Evropiane (ERA), e cila është miratuar nga Qeveria më 9 nëntor 2016, ndërsa zbatimi i saj është lansuar më 11 nëntor 2016, në takimin e parë të rregullt të Dialogut të Nivelit të Lartë. Qëllimi i ERA-s është fokusimi i zbatimit të MSA-së duke i dhënë vëmendjen më të lartë politike realizimit të reformave kyçe ekonomike, fuqizimit të sundimit të ligjit dhe konsolidimit të qeverisjes së mirë. Takimet e Dialogut të Nivelit të Lartë do të zhvillohen të paktën çdo gjashtë muaj, për të mbikëqyrur dhe shtyrë përpara zbatimin e prioritetëve të ERA-s dhe çështje të tjera relevante. ERA përmban gjithsej 22 prioritetet, të ndara në tri shtylla: *Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit* (9 prioritetet); *Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve* (7 prioritetet); dhe *Arsimi dhe punësimi* (6 prioritetet). Ajo përmban edhe një plan veprimi vjetor, dhe do të rishikohet çdo vit duke i përditësuar prioritetet dhe aktivitetet e saj.

Sa i përket procesit të *liberalizimit të vizave*, ai ishte iniciuar në qershor 2012 me marrjen e Udhërrëfyesit nga KE (i cili përmbante gjithsej 97 kritere, të ndarë në 4 blloqe). Më 1 shtator 2012 Kosova i dorëzoi KE-së Raportin e parë të gatishmërisë, kurse më 12 shkurt 2013 KE publikoi Raportin e parë të progresit për vlerësimin e zbatimit të Udhërrëfyesit. Prosesi më tej u intensifikua me organizimin e katër misionëve faktmbledhëse (të përbërë nga ekspertë të shteteve anëtare dhe KE-së) dhe nxjerrjen e dy raporteve vlerësuese mbi zbatimin e rekomandimeve të tyre. Pas nxjerrjes së raportit u përshpejtua realizimi i detyrave të dala nga këto vlerësime deri në misionin e fundit faktmbledhës, atë të korrikut 2015. Në vijim të përgatitjeve për këtë mision, në qershor 2015 KE-së iu dërgua raporti i fundit i gatishmërisë nga ana e institucioneve të Kosovës, i cili përmbante vlerësim gjithëpërfshirës mbi përmbushjen e rekomandimeve të mbetura. Misioni i fundit faktmbledhës u mbajt më 6-10 korrik dhe 13-16 korrik, ndërsa raportet e ekspertëve u dërguan në shtator 2015. Pas kësaj ka vazhduar puna në zbatimin e tetë rekomandimeve të nxjerra, kurse më 3 nëntor 2015 KE-së i është dërguar raporti i fundit mbi zbatimin e rekomandimeve të mbetura. Zhvillimi kryesor në vitin 2016 sa i përket këtij procesi është dhënia e rekomandimit nga ana e Komisionit Evropian, më 4 maj, dhe nga Parlamenti Evropian (respektivisht Komisioni për Liri Qytetare), më 7 korrik. Më pas kanë vazhduar përpjekjet për zbatimin e dy rekomandimeve të mbetura: ratifikimi i marrëveshjes për demarkacionin e kufirit me Malin e Zi dhe rezultatet në luftimin e krimit të organizuar dhe korrupsionit. Që nga dhënia e rekomandimit Kosova gjithashtu i ka dorëzuar KE-së dy raporte rreth përmbushjes së këtyre dy rekomandimeve të mbetura.

Më 25 nëntor 2016, në Bruksel, Kosova dhe BE kanë nënshkruar *Marrëveshjen Kornizë për Pjesëmarrjen e Kosovës në Programet e BE-së*, e cila do të mundësojë qasjen e Kosovës në 17 programe të tilla.

I. Hyrje dhe arsyetimi i përgjithshëm

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA) ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Bashkimit Evropian (BE), e cila ka hyrë në fuqi më 1 prill 2016, është kornizë kontraktuale e detyrueshme e procesit të aderimit të Kosovës në BE e cila parasheh në radhë të parë krijimin gradual të një zone të tregtisë së lirë me BE-në, të bazuar në një ekonomi të tregut të lirë, brenda së cilës tregu i Kosovës do të mund të përballojë presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut të brendshëm të BE-së. Ajo gjithashtu kërkon funksionimin e shtetit ligjor dhe forcimin e stabilitetit politik me bazë në institucione funksionale që do të jenë demokratike, përfaqësuese dhe efektive, në mënyrë që të jenë në gjendje të marrin përsipër detyrimet e acquis-së në të gjithë 35 kapitujt e saj. Bazuar në tri Kriteret e Kopenhagës, Kosova ka marrë përsipër obligimin që gradualisht, brenda një periudhe dhjetëvjeçare të zbatimit të MSA-së, të arrijë standardet e BE-së në të gjitha fushat e qeverisjes, përmes përafrimit të legjislacionit vendor me acquis-në e BE-së dhe zbatimit të tij.

Prandaj, zbatimi i MSA-së dhe detyrimeve të tjera të procesit të integrimit evropian përbën njërën nga shtyllat e Programit të Qeverisë 2014-2018, ndërsa përmes tij Qeveria gjithashtu ka përcaktuar si synim strategjik kombëtar që brenda vitit të ardhshëm (2018) të aplikojë për statusin e vendit kandidat për anëtarësim. Në këtë kontekst të ri, i cili kërkon dinamizmin e reformave dhe përkushtim politik shumë më të madh në këtë drejtim, zbatimi i MSA-së zhvillohet në kuadër të tri kornizave ligjore dhe planifikuese: MSA në vetvete, Programi për Zbatimin e MSA-së (PKZMSA) dhe Agjenda për Reforma Evropiane (ERA).

Së pari, vet *Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit* si kornizë e detyrueshme kontraktuale e marrëdhënieve të Kosovës me BE-në, përcakton obligime specifike të cilat Kosova duhet t'i përmbush me qëllim të aderimit në BE. Këto obligime përmbushen përmes përafrimit të legjislacionit kombëtar me acquis dhe zbatimit të tij, dhe atë brenda afateve të detyrueshme kohore. Më konkretisht, zbatimi i MSA-së do të kalojë në dy faza: faza e parë (gjatë pesëvjeçarit të parë), dhe faza e dytë (gjatë pesëvjeçarit të dytë). Neni 74 përcakton se fushat prioritare, në të cilat kërkohet përafrimi i plotë me acquis dhe zbatim i saj brenda fazës së parë prej tre deri në pesë vjetësh (përkatësisht 2016-2019 dhe 2016-2021), janë ato që ndërliken me tregun e brendshëm, tregtinë, si dhe drejtësinë, lirinë dhe sigurinë. Këto fusha prioritare për periudhën e ardhshme afatmesme janë:

1. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave;
2. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve;
3. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik;
4. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive;
5. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale;
6. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës;
7. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë ushqimore, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë;
8. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore; dhe
9. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria.

Së dyti, *Programi Kombëtar për Zbatimin e Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit* përbën dokumentin kryesor kombëtar të politikave për aderim në BE. Si dokumenti kryesor planifikues për integrim evropian, PKZMSA, i miratuar për herë të parë nga Qeveria dhe Kuvendi në fillim të vitit 2016, dhe vendos kornizën planifikuese afatmesme për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së dhe detyrimeve të tjera të procesit të integrimit evropian. Baza e tij ligjore është MSA (përkatësisht neni 74, i cili përcakton se "Përafrimi do të realizohet në bazë të një programi që do të dakordohet ndërmjet Komisionit Evropian dhe Kosovës."), ndërsa ai gjithashtu vendos bazën planifikuese për të gjithë kapitujt e acquis-së së BE-së, pasi

që për Kosovën do të shërbejë si dokument kryesor planifikues për integrim evropian deri në anëtarësim të plotë.

Me fjalë të tjera, për kah funksioni PKZMSA është dhe do të mbetet dokument planifikues me fushëveprim më të gjerë se MSA, pasi që përfshin tri kategori të fushave të politikave që mbulon MSA: (1) nëntë (9) fushat/kapitujt e acquis-së me prioritet, të listuara me sipër; (2) 26 fushat/kapitujt mbetur të acquis-së (përveç kapitujve 34 dhe 35, të cilët do të përfshihen në të pas kalimit në fazën e statusit të shtetit kandidat); dhe (3) fusha të tjera të politikave që nuk janë kapituj të acquis-së në vetvete. Ndonëse nuk janë të rregulluara me acquis strikte, fushat e kategorisë së tretë janë gjithashtu prioritare, pasi që përmbajnë reforma me rëndësi për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së dhe detyrimeve të tjera të procesit të aderimit, pasi që janë parakushte themelore për zbatimin e reformave të qeverisjes që kërkon procesi i adoptimit të acquis-së dhe standardeve evropiane. Ato janë gjithashtu me rëndësi themelore për përgatitjen e Kosovës për fazën e ardhshme të integrimit në BE – atë të negociatave të anëtarësimit, pasi që miratimi dhe zbatimi i acquis-së qëndron në themel të negociatave për anëtarësim dhe të vetë anëtarësimit.

Së treti, në fund të vitit 2016 është miratuar *Agjenda për Reforma Evropiane (ERA)*, qëllimi i së cilës është që të fokusojë vazhdimisht zbatimin e MSA-së në fusha prioritare duke shërbyer edhe si instrument planifikues i Dialogut të Nivelit të Lartë Kosovë – BE për Prioritetet Kyçe. Qëllimi i këtij dialogu është zbatimi i reformave që kërkon MSA, ndërsa funksioni i ERA-s si instrument planifikues është sigurimi i vëmendjes dhe përkushtimit të vazhdueshëm i udhëheqjes më të lartë politike për zbatimin e reformave përkatëse kyçe politike, ekonomike, të sundimit të ligjit dhe të qeverisjes. Në këtë mënyrë, Kosovës do t'i mundësohet që në të njëjtën kohë të përmbushë detyrimet e MSA-së dhe të shfrytëzojë mundësitë që ofron ajo përmes prioritizimit dhe fokusimit të planifikimit afatshkurtër dhe afatmesëm të politikave në masa që drejtpërsëdrejti zbatojnë reformat e kërkuara. Si e tillë, ERA është në thelb dokument planifikues për zbatimin e reformave, jo për përafrimin e legjislacionit. Për të arritur këtë, ajo përmban 22 prioritete të ndara në tri shtylla: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit; Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve; dhe Punësimi dhe arsimiti.

ERA gjithashtu përmban një plan veprimi njëvjeçar, i cili parasheh zbatimin e 130 masave, deri në fund të vitit 2017) për përmbushjen e këtyre 22 prioriteteve, ndërsa do të rishikohet çdo fundvit, me synim reduktimin e numrit të prioriteteve, përmes zbatimit të tyre, sa më afër statusit të kandidatit që të arrijë Kosova.

Shikuar nga aspekti funksional, të tri këto korniza të planifikimit u shërbejnë strukturave të stabilizim-asociimit, të themeluara me MSA dhe Dialogut të Nivelit të Lartë për Prioritetet Kyçe, të cilat shërbejnë si instanca formale për mbikëqyrjen e zbatimit të MSA-së dhe vendimmarrje politike dhe në nivel të politikave për hapat e mëtejshëm. Këto tri korniza gjithashtu u shërbejnë strukturave koordinuese vendore për integrim evropian si dhe orientojnë punën e Kabinetit Qeveritar për zbatimin e agjendës evropiane të vendit.

Përmbushja e detyrimeve të MSA-së kërkon zbatimin e një numri të madh reformash të thella juridike, politike, ekonomike dhe institucionale, me prioritet në kapitujt e sipërpërmendur të acquis-së. Marrë parasysh implikimet e këtyre reformave, përmbushja e detyrimeve të MSA-së në këto fusha kërkon ngritjen e kapaciteteve, përfshirë atyre buxhetore, të institucioneve përgjegjëse, në mënyrë që detyrimet kontraktuale të MSA-së të përmbushen me kohë dhe në mënyrë të duhur. Marrë parasysh rëndësinë e tr kornizave të planifikimit dhe të strukturave vendimmarrëse që punojnë me to në kontekstin e procesit të integrimit evropian, si pjesë e rishikimit të rregullt të PKZMSA-së, në fund të vitit 2016, është vendosur identifikimi i prioriteteve afatmesme për financim Korniza Afatmesme e Shpenzimeve (KASH) dhe buxheti i shtetit të reformave të kërkuara për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së. Përveç kësaj, marrë parasysh mangësitë e hasura deri më tani në zbatimin e PKZMSA-së dhe ERA-s, nevojitet riorientimi me i mirë i planifikimit të buxhetit afatmesëm të shtetit, përmes KASH-it, në mënyrë që vazhdimisht të

sigurohet ndarja e buxhetit të mjaftueshëm për përmbushjen e detyrimeve të MSA-së dhe të detyrimeve të tjera të procesit të integritit evropian, bazuar në prioritizim që del vazhdimisht nga kornizat planifikuese dhe ato institucionale të këtij procesi.

Bazuar në mandatin e saj si institucioni kryesor i Qeverisë për zbatimin e Agjendës Evropiane, Ministria e Integritit Evropian ka dalë me këtë *Deklaratë të prioriteteve afatmesme të integritit evropian për KASH*. Qëllimi i saj është sigurimi i ndarjes së buxhetit të mjaftueshëm për zbatimin e detyrimeve të MSA-së dhe të detyrimeve të tjera të procesit të integritit evropian. Kjo do të arrihet në dy mënyra. Së pari, kjo deklaratë do të shërbejë si kontribut substancial, nga perspektiva e agjendës evropiane, për hartimin dhe rishikimin e KASH-it çdo vit. Së dyti, ajo do të shërbejë si instrument për përmirësimin e vendimmarrjes, përmes dialogut të rregullt ndërmjet Ministrisë së Integritit Evropian dhe Ministrisë së Financave, së strukturave të 'Qendrës së Qeverisë'.

Me fjalë të tjera, këto prioritete do të shërbejnë si kontribut zyrtar i MIE-së për KASH dhe për dialog të mëtejshëm të politikave me Ministrinë e Financave dhe institucionet zbatuese në ndarjen e shumave buxhetore të këtyre institucioneve gjatë hartimit të buxhetit vjetor të shtetit. Këto prioritete janë rezultat i analizimit të hollësishëm të kërkesave specifike të dala nga instrumentet e planifikimit dhe strukturat institucionale të shtjelluara më sipër, janë identifikuar në bashkëpunim me institucionet zbatuese, dhe si të tillë reflektojnë nevojat më të domosdoshme buxhetore. Kjo analizë gjithashtu bazohet në KASH-in aktual (2018 – 2020, të prillit 2016) dhe si e tillë nuk ka mbivendosje të prioriteteve me pjesën e parë (*Deklaratën e prioriteteve afatmesme 2018 – 2020*, që hartohet nën udhëheqjen e Zyrës së Kryeministrit) e as të tretën ose të katërtën (*Kornizën e shpenzimeve sektoriale 2018 – 2020* për nivelin qendror dhe komunal të qeverisjes, që hartohet nën udhëheqjen e Ministrisë së Financave).

Hartimi i kësaj deklaratë gjithashtu është një nga shtyllat e reformimit të planifikimit të politikave horizontale në nivelin më të lartë të Qeverisë, dhe si e tillë është pjesë e Strategjisë për Përmirësimin e Planifikimit dhe Koordinimit të Politikave në Kosovë 2017-2021. Ajo do të rishikohet rregullisht çdo fundvit, gjatë rishikimit të PKZMSA-së, në bashkëpunim me institucionet zbatuese, duke marrë parasysh prioritetet dhe masat prioritare të Programit dhe ERA-s dhe ato që do të dalin nga takimet e strukturave të stabilizim asociimit, por gjithashtu bazuar në instrumente të tilla të BE-së si Raporti vjetor i KE-së për Kosovën ('Raporti për Vandin').

Për të siguruar vëmendjen dhe përkushtimin e duhur politik të nivelit më të lartë të Qeverisë (respektivisht Kryeministrit, Ministrit të Integritit Evropian dhe Ministrit të Financave) dhe të BE-së (në kuadër të strukturave të stabilizim-asociimit dhe Dialogut të Nivelit të Lartë për Prioritetet Kyçe) dhe për të mundësuar qasje në harmoni me KASH-in, struktura e pjesës kryesore të deklaratës (*3. Prioritetet për financim*) bazohet në të, dhe prioritetet janë të vendosur në sektorin përkatës, sipas renditjes së tyre në KASH. Në rastet kur prioritetet dalin jashtë këtyre fushave, ato do të vendosen në sektorin më të përafërt, me sqarime të nevojshme shtesë.

II. Ndërlidhja mes Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve dhe kornizës së planifikimit të politikave për integritim evropian

Për të siguruar prioritizim të vazhdueshëm dhe riorientim më të qartë të prioriteteve përkatës në kontekstin funksional të integritit evropian dhe atij të buxhetimit afatmesëm dhe afatshkurtër, nevojitet përshtetja e ndërlidhjes së secilës kornize të planifikimit të politikave për integritim evropian me kornizën substanciale të KASH-it, përkatësisht me *Deklaratën e prioriteteve afatmesme* (në nivel të shtyllave dhe fushave prioritare) dhe *Kornizën e shpenzimeve sektoriale* (në nivel të sektorëve). Prandaj, tabela 2.1. tregon përmbledhtazi ndërlidhjen mes KASH-it dhe dy kornizave planifikuese për integritim evropian (MSA-së/PKZMSA-së dhe ERA-s).

Tabela 2.1. Ndërlidhja ndërmjet KASH dhe kornizës për integrim evropian (MSA/PKZMSA dhe ERA)

KASH		Korniza për integrim evropian	
Korniza e shpenzimeve sektoriale	Deklarata e prioriteteve afatmesme	MSA/PKZMSA	ERA
Sektori 1: Qeverisja e përgjithshme	Shtylla 2: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit Shtylla 3: Industritë konkurruese	1.1.1. Kushtetuta, parlamenti dhe sistemi zgjedhor 1.1.2. Administrata publike 1.1.3. Avokati i popullit Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar Kapitulli 33: Dispozitat financiare dhe buxhetore	Shtylla 1: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit Shtylla 2: Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve
Sektori 2: Bashkëpunimi ndërkombëtar	Shtylla 3: Industritë konkurruese Shtylla 5: Integrimi evropian, politika e jashtme dhe çështjet e sigurisë	1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare Të gjithë kapitujt e tjerë	Shtylla 1: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit Shtylla 2: Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve Shtylla 3: Punësimi dhe arsimi
Sektori 3: Financat publike	Shtylla 2: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit	Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore	Shtylla 2: Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve
Sektori 4: Mbrojtja dhe siguria publike	Shtylla 2: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit	1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të armatosura Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe ajo e mbrojtjes	
Sektori 5: Drejtësia	Shtylla 2: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit	1.1.3. Avokati i popullit Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria	Shtylla 1: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit
Sektori 6: Infrastruktura dhe konkurrueshmëria	Shtylla 3: Industritë konkurruese Sh4: Infrastruktura	Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve	Shtylla: Qeverisja e mirë dhe sundimi i ligjit Sh2: Konkurrueshmëria dhe

		<p>Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit</p> <p>Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive</p> <p>Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale</p> <p>Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës</p> <p>Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare</p> <p>Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat</p> <p>Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit</p> <p>Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia</p> <p>Kapitulli 20 i acquis-së: Politikat e ndërmarrjeve dhe ato të industrisë</p> <p>Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane</p> <p>Kapitulli 22: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore</p>	klima e investimeve
Spektori 7: Bujqësia	Shtylla 3: Industrinë konkurruese	<p>Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural</p> <p>Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë ushqimore, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë</p> <p>Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria</p>	
Spektori 8: Mjedisi	Shtylla 4: Infrastruktura	Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi	Shtylla 2: Konkurrueshmëria dhe klima e investimeve
Spektori 9: Kultura	Shtylla 1: Kapitali njerëzor	<p>Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura</p> <p>Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore</p>	
Spektori 10: Arsimi	Shtylla 1: Kapitali njerëzor	<p>Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore</p> <p>Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura</p>	Shtylla 3: Punësimi dhe arsimi
Spektori 11: Shëndetësia	Shtylla 1: Kapitali njerëzor	<p>Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi</p> <p>Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit</p>	Shtylla 3: Punësimi dhe arsimi
Spektori 12: Çështjet sociale	Shtylla 1: Kapitali njerëzor	<p>Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punëtorëve</p> <p>Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi</p> <p>Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit</p>	Shtylla 3: Punësimi dhe arsimi

III. Prioritetet për financim sipas kornizës së shpenzimeve sektoriale

Bazuar në dokumentet planifikuese nacionale të procesit të integritit evropian, gjatë periudhës trevjeçare 2017 – 2020 janë identifikuar nëntëmbëdhjetë (19) objektiva prioritarë për adresimin e të cilëve buxhetimi afatmesëm dhe afatshkurtër i shtetit duhet të riorientohet në atë mënyrë që të sigurohet përmbushja e objektivave specifike të reformave me qëllim të sigurimit të përmbushjes së detyrimeve të MSA-së dhe detyrimeve të tjera të integritit evropian në fushat prioritare. Këta objektiva prioritarë bëjnë pjesë në këta tetë (8) sektorë:

- Qeverisja e përgjithshme (4 objektiva);
- Financat publike (2 objektiva);
- Drejtësia (2 objektiva);
- Infrastruktura dhe konkurrueshmëria (6 objektiva);
- Bujqësia (1 objektiv);
- Arsimi (2 objektiva);
- Shëndetësia (1 objektiv); dhe
- Çështjet sociale (1 objektiv).

1. Qeverisja e përgjithshme

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përmbushen këto objektiva prioritare të reformave:

- 1.1. *Krijimi i një shërbimi civil apolitik, profesional, të bazuar në merita si dhe të menaxhuar mirë. Kjo është planifikuar të arrihet përmes ri-organizimit të ministrive dhe organeve vartëse të tyre, finalizimit të procesit të klasifikimit të vendeve të punës, zbatimi të sistemit të ri të pagave dhe gradimeve si dhe zbatimit të Planit të Veprimit të Strategjisë për Modernizim të Administratës Publike 2015-2017, duke siguruar gjithashtu burime të mjaftueshme financiare dhe njerëzore. Në kuadër të kësaj reforme gjithëpërfshirëse të administratës publike është planifikuar gjithashtu të përmirësohet sistemi për menaxhimin e burimeve njerëzore duke e lidhur këtë sistem me sistemin e pagave fillimisht. Më pas pritet të bëhet gjithashtu edhe ndërlidhja me sistemin e Trustit Pensional.*
- 1.2. *Ndarja i mjeteve buxhetore për implementimin e kornizës ligjore për të drejtat themelore, respektivisht implementimin e ligjeve aktuale dhe fokusimin në përditësimin dhe zbatimin e strategjive respektive.*
- 1.3. *Avancimi i sektorit të të drejtave pronësore, duke siguruar ndarjen e mjeteve buxhetore shtesë për implementimin e vendimeve gjyqësore, përfshirë skemën e kompensimit.*
- 1.4. *Zhvillimi i kapaciteteve të sistemit statistikor, në veçanti të disa statistikave sektoriale kyçe për politikë-bërjen përfshirë këtu llogaritë kombëtare, statistikatat tregtare dhe të biznesit, statistikatat sociale, të energjisë dhe efikasitetit të energjisë.*

2. Bashkëpunimi ndërkombëtar

Në këtë fazë nuk është identifikuar ndonjë prioritet afatmesëm për integrim evropian për periudhën 2018 – 2020 në kuadër të këtij sektori.

3. Financat publike

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përmbushen këto objektiva prioritare të reformave:

- 3.1. *Rritja e efektivitetit në shpenzimin e parasë publike përmes zbatimit të e-prokurimit, zëvendësimit të sistemit informativ të ATK-së (SIGTAS), forcimit të menaxhimit dhe llogaridhënies dhe rritjes së transparencës në financat publike.*
- 3.2. *Luftimi i ekonomisë joformale përfshirë edhe përmes zbatimit sistematik i Strategjisë për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimeve*

Financiare dhe rishikimin e saj bazuar në analizë risku. Kjo do të kontribuonte në zvogëlimin e informalitetit në ekonomi dhe rritjen e efektivitetit në mbledhjen e të hyrave të brendshme.

4. Mbrojtja dhe siguria publike

Në këtë fazë nuk është identifikuar ndonjë prioritet afatmesëm për integrim evropian për periudhën 2018 – 2020 në kuadër të këtij sektori.

5. Drejtësia

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përmbushen këto objektiva prioritare të reformave:

- 5.1. *Në mënyrë që të sigurohet efikasiteti më i lartë në administrimin e drejtësisë, ngritjen dhe përmirësimin e kapaciteteve institucionale dhe profesionale, është e nevojshme rritja e numrit të gjyqtarëve, prokurorëve dhe bashkëpunëtorëve profesionalë, në pajtim me Ligjin për Gjykatat dhe Prokurorin e Shtetit, duke përfshirë edhe përzgjedhjen e ekspertëve gjyqësorë konform Rregullores mbi Ekspertët Gjyqësorë.*
- 5.2. *Përkrahje e vazhdueshme e politikave të migrimit, përfshirë ndarjen e buxhetit të mjaftueshëm për të zbatuar politikën e riintegritetit të qëndrueshëm.*

6. Infrastruktura dhe konkurrueshmëria

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përmbushen gjashtë objektiva prioritare të reformave.

Sa i përket krijimit të një ekonomie konkurruese e cila është në gjendje të gjenerojë rritje ekonomike, vende të punës dhe mirëqenie për qytetarët, disa nga objektivat që do të kontribuonin në zbatimin e obligimeve të marra nga MSA dhe njëkohësisht do të krijonin parakushtet për investime të jashtme, facilitim të tregtisë me BE, dhe zhvillim ekonomik përfshijnë:

- 6.1. *Zhvillimin e infrastrukturës së cilësisë dhe mbikëqyrjes së tregut (inspektoratit dhe mbrojtjes së konsumatorit). Më konkretisht, në planin afatmesëm kërkohet forcimi i kapaciteteve njerëzore dhe investime në infrastrukture të cilësisë përfshirë këtu investimet e nevojshme për laboratorë. Për të iu mundësuar kompanive vendore për të përfituar nga MSA, kërkohet plotësimi i kërkesave të sigurisë së produkteve dhe zhvillimi i standardeve të produkteve për të mundur të eksportojmë në BE sipas marrëveshjes pa doganë. Këto kërkesa janë më strikte nga ana e BE-së sidomos për disa sektorë të industrisë ushqimore për të cilët në kemi potencial për eksport. Po ashtu, reforma e inspektimeve do të kërkojë më shumë resurse në riorganizimin e tërësisë së sistemit të inspektimeve. Zbatimi i kësaj reforme do të përmirësonte menaxhimin e sistemit të inspektimeve, do të ulte koston e inspektimeve edhe për institucionet publike por edhe për sektorin privat, do të përmirësonte efektivitetin dhe koordinimin ndër-institucional në këtë fushë dhe do të ndikonte pozitivisht në mbikëqyrjen e tregut dhe limitimin e disa aspekteve të informalitetit në ekonomi.*
- 6.2. *Zhvillimin e sektorit të shërbimeve përmes përafrimit të mëtejshëm të kornizës legjislative me atë të BE-së duke përfshirë zhvillimin e kornizës rregullative për profesionet e rregulluara si një parakusht për njohjen reciproke të veprimtarive profesionale me shtetet e BE-së.*
- 6.3. *Zhvillimi dhe zbatimi i politikave që ndikojnë në përmirësimin e ambientit të biznesit dhe përafrimin e mëtejshëm të kornizës ligjore me obligimet e MSA. Në veçanti, në fokus do të ishin masat për zbatimin e rekomandimeve të Aktit Evropian të Biznesit, lehtësimin e procedurave për lejet ndërtimore, zbatimin dhe zhvillimin e legjislacionit për falimentimin, rritjen e efektivitetit të sistemit gjyqësor me fokus në forcimin e kapaciteteve të Departamenteve për Çështje Ekonomike dhe Administrative dhe Divizionin Fiskal në Gjykatën Themelore të Prishtinës dhe forcimin e të drejtave pronësore përmes zbatimit efektiv të kornizës strategjike për këte sektor.*
- 6.4. *Ngritja e kapacitetit hulumtues të Autoritetit të Konkurrencës, funksionalizimi dhe kapacitetet për zbatimin e politikave të ndihmës shtetërore. Praktikën jo-konkurruese në treg prodhojnë efekte negative ekonomike dhe dekurajojnë investimet. MSA obligon Kosovën që të zbatojë politikën e konkurrencës dhe*

ndihmës shtetërore që janë në harmoni me rregullat e BE-së. Bazuar në këto rregulla, Kosova duhet në tregtinë me BE të zbatojë politika që nuk parandalojnë, kufizojnë dhe shtrembërojnë konkurrencën përfshirë edhe ndihmën shtetërore.

Në anën tjetër, në kuadër të infrastrukturës duhet të adresohen dy objektiva prioritare:

- 6.5. *Ngritja dhe përmirësimi i kapaciteteve institucionale dhe profesionale, si dhe investimet kapitale në ndërmarrjen e masave për mbrojtje të mjedisit dhe eficiencë të energjisë. Marr parasysht nivelin e ulët të investimeve në eficiencë të energjisë dhe mbrojtje të mjedisit, si dhe bazuar në obligimet e dala nga agjenda e integritimit evropian, vlerësojmë se rritja e buxhetit për këto dy objektiva do të kontribuoj dhe mundësoj, përveç përbushjes së standardeve të BE-së, edhe në uljen e konsumit të energjisë dhe përmirësimin e kushteve mjedisore /shëndetësore.*
- 6.6. *Ngritja e kapacitete profesionale dhe teknike në ASHNA, përveç tjerash lidhet ngushtë me procesin e normalizimit të hapësirës së ultë ajrore dhe përgatitjeve për marrjen e kontrollit të hapësirës së lartë ajrore nga Hungarocontrol, përkatësisht ofrimin e shërbimeve të navigacionit ajror nga ASHNA. Përmes marrëveshjes implementuese mes Qeverisë Hungareze dhe KFOR (në emër të NATO-s) -it, shërbimet e navigacionit ajror në hapësirën e lartë ajrore të Republikës së Kosovës që nga 3 Prill 2014 bëhen nga Hungaria ("Hungarocontrol" ofruesi hungarez i këtyre shërbimeve) Kjo marrëveshje është valide deri me 2019, prandaj Qeveria e Kosovës duhet të ndërmarr konkret në mënyrë që ta përgatit teknikisht dhe financiarisht ASHNA në marrjen e përgjegjësisë së plotë nga NATO sa i përket kontrollit të hapësirës së ultë dhe të lartë ajrore të Kosovës.*

7. Bujqësia

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përbushet ky objektiv prioritar i reformave:

- 7.1. *Centralizimi i shërbimeve të sigurisë së ushqimit, dhe ngritja e kapaciteteve institucionale të inspektoratit të ardhshëm të centralizuar, me qëllim të zbatimit të standardeve të sigurisë së ushqimit.*

8. Mjedisi

Në këtë fazë nuk është identifikuar ndonjë prioritet afatmesëm për integrim evropian për periudhën 2018 – 2020 në kuadër të këtij sektori.

9. Kultura

Në këtë fazë nuk është identifikuar ndonjë prioritet afatmesëm për integrim evropian për periudhën 2018 – 2020 në kuadër të këtij sektori.

10. Arsimit

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përbushen këto objektiva prioritare të reformave:

- 10.1. *Përmirësimi i cilësisë së arsimit parauniversitar dhe arsimit dhe aftësimin profesional përmes: a) rishikimit të kurrikulave dhe teksteve shkollore, b) krijimit të mekanizmave për vlerësim, zhvillim të vazhdueshëm profesional të mësimit dhe sigurim të cilësisë; dhe c) investimeve infrastrukturale shkollore përfshirë investimet në objekte publike për fëmijët e moshës 0-5 vjet*
- 10.2. *Forcimi i kapacitetit hulumtues dhe të inovacionit përmes zhvillimit të kornizës ligjore, strategjike dhe mekanizmave ndër-institucional në fushën e inovacionit.*

11. Shëndetësia

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përbushet ky objektiv prioritar i reformave:

- 11.1. *Funksionalizimi i fondit të sigurimeve shëndetësore i cili do të krijonte një sistem të qëndrueshëm financimi për shëndetësinë dhe do të krijonte parakushtet për investime dhe përmirësim të shërbimeve shëndetësore.*

12. Çështjet sociale

Për të adresuar prioritetet në kuadër të këtij sektori, ndarja e buxhetit gjatë periudhës 2018 – 2020 duhet të riorientohet në atë mënyrë që të përmbushen këto objektiva prioritare të reformave:

- 12.1. *Zbatimi i masave aktive të tregut të punës duke targetuar punësimin e të rinjve dhe grave, zhvillimi i shërbimeve të punësimit, aftësimin profesional dhe zhvillimi i kapaciteteve të inspektimit të tregut (rritja e numrit të inspektorëve) për të mbikëqyr tregun e punës.. Këto masa do të ndihmonin zhvillimin e tregut të punës dhe do të kishin efekte pozitive sidomos sa i përket papunësisë afatgjatë.*

1. BLOKU 1: KRITERET POLITIKE
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit

1.1.1. Kushtetuta, parlamenti dhe sistemi zgjedhor

Kushtetuta

Republika e Kosovës funksionon bazuar në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, e cila është miratuar nga Kuvendi më 9 prill 2008 dhe ka hyrë në fuqi më 15 qershor 2008. Kushtetuta e Republikës së Kosovës përbëhet nga parime të cilat garantojnë zbatimin e drejtpërdrejtë të marrëveshjeve dhe instrumenteve ndërkombëtare, ku të drejtat dhe liritë e njeriut të garantuara me këto marrëveshje dhe instrumente kanë zbatim të drejtpërdrejtë. Rendi kushtetues i Republikës së Kosovës bazohet në parimet e ngjashme si ato të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit sa i përket lirisë, paqes, demokracisë, barazisë, respektimit të të drejtave dhe lirive të njeriut, sundimin e ligjit, mosdiskriminimit, të drejtës së pronës, mbrojtjes së mjedisit, drejtësisë sociale, pluralizmit, ndarjes së pushtetit shtetëror dhe ekonomisë së tregut, të gjitha këto të parapara me nenin 7 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës si dhe në mesin e parimeve të përgjithshme demokratike të parapara në MSA, specifikisht në kuadër të Nenit 3.

Për të respektuar në plotni parimet kyçe që formojnë bazën e politikave të BE-së dhe Kosovës si dhe duke pasur parasysh që këto parime përbëjnë elementet thelbësore të MSA-së, Republika e Kosovës ka ndërmarrë masat e nevojshme për të filluar së përmbushuri kriteret e MSA-së në fushat e lartë-përmendura përmes ndryshimeve të nevojshme kushtetuese. Konkretisht, për të përmbushur kërkesat e MSA (specifikisht Neni 3, 6), Kuvendi ka miratuar ndryshimin e amandamentit 24 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës që mundëson themelimin e Dhomave të Specializuara dhe një Zyre të Prokurorit të Specializuar, në kuadër të sistemit të drejtësisë të Kosovës. Gjithashtu, institucionet vendim-marrëse kanë miratuar propozimet për plotësim-ndryshimin e Kushtetutës së Republikës së Kosovës me ç'rast synohet që të arrihet avancim i mëtejshëm i pavarësisë së Këshillit Gjyqësor të Republikës së Kosovës si dhe përmbushja e kriterëve që ndërlidhen me agjendën evropiane dhe të gjeturat e raporteve kryesore për vendin nga Komisioni Evropian.

Përfundimisht, Republika e Kosovës mbetet e përkushtuar për të përmbushur të gjitha obligimet e tjera që dalin nga MSA. Në këtë drejtim, gjatë zbatimit të kësaj marrëveshjeje, Kosova do të kryej reformat kushtetuese të nevojshme, përfshirë ato në fushën e sigurisë, drejtësisë dhe fushat e tjera varësisht nga nevojat që shfaqen gjatë periudhës zbatuese në vitet në vijim.

Parlamenti

Ky kapitull mbulon fushëveprimin e Kuvendit të Republikës së Kosovës, si organ ligjvënës që miraton ligje dhe rezoluta, dhe ndër të tjera shqyrton dhe miraton marrëveshje ndërkombëtare. Gjithashtu, ky kapitull mbulon edhe aspektin mbikëqyrës të Kuvendit që ka të bëjë me mbikëqyrjen e punës së Qeverisë dhe institucioneve të tjera publike të cilat në bazë të Kushtetutës dhe ligjeve i raportojnë Kuvendit, si dhe mbulon rolin e Kuvendit në procesin e integritimit evropian. Pika tjera të rëndësishme që trajtohen nga ky kapitull përfshijnë: reformat kyçe kushtetuese që kërkon aderimi në BE; përbërjen dhe strukturën, përfshirë imunitetin e deputetëve; funksionet e përgjithshme të Kuvendit; funksionimin e strukturave të Kuvendit (bazuar edhe në Rregulloren e punës), me fokus në çështjet relevante për kërkesat e IE, përfshirë ato të MSA-së; funksionin legjislativ të Kuvendit; funksioni mbikëqyrës të Kuvendit; funksionin zgjedhor të Kuvendit (cilat organe/autoritete të administratës shtetërore i zgjedh/emëron dhe shkarkon, dhe procedurat e përgjithshme); rolin e Kuvendit në procesin e harmonizimit të legjislationit kombëtar me *acquis*-në e BE-së dhe strukturat përgjegjëse; dhe zgjedhjet (legjislationin, sistemin zgjedhor, funksionimin dhe ecurinë e proceseve zgjedhore).

Kërkesat e MSA-së

MSA, në nenin 132, parashih funksionimin e Komisionit Parlamentar për Stabilizim-Asociim (KPSA) si forum i përbashkët i deputetëve të Parlamentit Evropian dhe atyre të Kuvendit të Republikës së Kosovës

për të shkëmbyer mendimet rreth zbatimit të MSA-së. Kuvendi i Kosovës, në zbatim të nenit 132 të MSA-së me datën 18 mars, 2016, ka themeluar Komisioni Parlamentar të Stabilizim Asociimit. Më 16-17 maj 2016 është mbajtur takimi i parë i Komisionit Parlamentar për Stabilizim Asociim BE-Kosovë ku është miratuar Rregullorja e Punës e këtij Komisioni. Deri më tani është mbajtur një takim (sesioni dy ditor) i përbashkët i të dyja delegacioneve i cili shënon ngritjen e bashkëpunimit të Kuvendit të Kosovës me Parlamentin Evropian në një nivel më të lartë përmes themelimit të Komisionit Parlamentar për Stabilizim Asociim BE-Kosovë, në përputhje me nenin 132 të MSA-së. KPSA BE-Kosovë, në pajtim me nenin 132 të MSA-së ka miratuar “Deklaratën dhe Rekomandimet” të cilat i adresohen institucioneve të BE-së dhe atyre të Kosovës. Ky dokument përmban 19 rekomandime.

KPSA do të mbledhet në intervale kohore për të cilat do të dakordohen anëtarët e tij, por të paktën njëherë në vit, dhe do të kryesohet me rotacion nga deputetë anëtarë të tij nga të dy parlamentet. Ai gjithashtu do të hartojë rregulloren e tij të punës.

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të cilat dalin nga raportet e BE-së për Kosovën, Kuvendi do të miratojë Ligjin për Kuvendin, si dhe do të plotësohet dhe ndryshohet Rregullorja për organizimin dhe përgjegjësitë e Administratës së Kuvendit të Republikës së Kosovës.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE

Kërkesat e dala nga DPSA

Në kuadër të DPSA-së, nga Kuvendi kërkohet të sigurojë emërimin e anëtarëve të bordeve të institucioneve të pavarura të cilat janë kompetencë e Kuvendit Gjithashtu, si kërkesë e dal nga Raporti i Progresit për vitin 2014, Kuvendi do të zhvilloj mekanizmat përllogaridhënie të anëtarëve të bordeve. Pra, Komisionet Parlamentare varësisht nga fushë-veprimi i tyre do të bëjnë mbikëqyrjen e punëve të institucioneve të pavarura si dhe do t'i ftojë këto institucione në raportim.

Kërkesat e dala nga Raporti vjetor i KE-së për Kosovën

Me qëllim të adresimit të kërkesës nga Raporti i KE-së për Kosovën “nevojiten përpjekje të mëtejshme nga Kuvendi dhe Komisionet e tij për të siguruar kontrollin e buxhetit sidomos në fusha siç është: shëndetësia, bujqësia, asistencë sociale, kultura dhe arsimit” Kuvendi ka paraparë themelimin e Njësisë për analiza buxhetore dhe financiare. Komisioni për mbikëqyrjen e financave publike do të zhvilloj një mekanizëm për të ndjekur zbatimin e rekomandimeve të Kuvendit.

Sipas kërkesave të OShC-ve që merren me barazi gjinore, kjo Njësi do të ofrojë analiza profesionale për çështjet buxhetore në përputhje me kërkesat e ligjeve të përgjithshme dhe specifike duke përfshirë edhe buxhetimin e përgjegjshëm gjinor në përputhje me kërkesat e Direktivës së Bashkimit Evropian për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasje dhe furnizim me mallra dhe shërbime (Direktiva 2004/113/EC).

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Sistemi politik i Kosovës është i bazuar në parimet e demokracisë parlamentare. Kuvendi i Kosovës është institucion ligjvënës dhe zgjedhet drejtpërdrejt nga populli për një mandat katër vjeçar. Kuvendi i Kosovës është organi më i lartë përfaqësues dhe ligjvënës dhe fushë-veprimtarinë e vet e ushtron në bazë të Kushtetutës së Republikës së Kosovës; dhe Rregullores së Kuvendit të Kosovës.

Përbërja dhe struktura e Kuvendit përcaktohet me kapitullin e IV të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Neni 64 i Kushtetutës përcakton strukturën e Kuvendit, ndërsa paragrafi 1 i nenit 64 përcakton, si vijon; “Kuvendi ka njëqind e njëzet (120) deputetë të zgjedhur me votim të fshehtë bazuar në listat e hapura.

Vendet në Kuvend ndahen midis të gjitha partive, koalicioneve, nismave qytetare dhe kandidatëve të pavarur, në përpjesëtim me numrin e votave të vlefshme, të fituara prej tyre, në zgjedhjet për Kuvendin.”

Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Kosovës përcakton organizimin dhe funksionimin e Kuvendit të Republikës së Kosovës, të organeve, të trupave të punës së tij, të drejtat dhe detyrat e deputetëve.

Komisionet parlamentare pasqyrojnë përbërjen politike në Kuvend. Komisionet kanë Kryetarin dhe dy zëvendëskryetar që i përkasin grupeve të ndryshme parlamentare, ku së paku një zëvendëskryetar është nga radhët e komunitetit tjetër nga ai i kryetarit.

Një nga rolet kyçe të Kuvendit, përveç përafrimit të legjislacionit vendor me Acquis të BE-së është edhe shqyrtimi dhe verifikimi i këtij përafrimi. Struktura përgjegjëse sa i përket procesit të harmonizimit të legjislacionit të BE-së përbëhet nga Komisioni për Integritim Evropian i cili shqyrton procesin e harmonizimit të çdo ligji të miratuar në Kuvend, me legjislacionin e BE. Komisioni për Integritim Evropian shqyrton jo vetëm tekstin e projektligjeve të proceduara në këtë komision, por edhe amendamentet e bëra nga komisionet funksionale, apo nga deputetët, duke siguruar pajtueshmërinë e këtyre amendamenteve me aktet juridike të Bashkimit Evropian.

Në kuadër të administratës, Drejtoria për Standardizim dhe përafrim dhe harmonizim ligjor bënë verifikimin e deklaratës së MIE-së për përafrimin e Projektligjit me legjislacionin e BE-së si dhe mbikëqyrjen e përafrimit të legjislacionit me “Acquis e BE-së” dhe me standardet ndërkombëtare të aplikueshme në Kosovë, për gjitha projektligjet dhe amendamentet e propozuara nga komisionet parlamentare që i propozohen Kuvendit të Kosovës për shqyrtim.

Korniza e politikave

Programi i Punës së Kuvendit të Republikës së Kosovës paraqet dokumentin bazë për aktivitetin e Kuvendit si organ ligjvënës, mbikëqyrës dhe përfaqësues.

Hartimi i Programit të Punës është i bazuar në këto dokumente:

- Programin Legjislativ të Qeverisë së Republikës së Kosovës;
- Planet e punës së komisioneve parlamentare;
- Planin e veprimit për zbatimin e rekomandimeve nga Raporti i KE-së për Kosovën.

Dinamika e programit të punës realizohet në dy (2) pjesë: Sesioni pranveror dhe Sesioni vjeshtor, që përfshin punën e Kryesisë së Kuvendit, të grupeve parlamentare, të komisioneve parlamentare dhe të seancës plenare.

Kuvendi i Republikës së Kosovës me qëllim të ngritjes së kapaciteteve profesionale të administratës së tij, rregullisht mban trajnime lidhur me funksionimin e Administratës Shtetërore në Republikën e Kosovës, për Monitorim dhe Vlerësim të Fondeve IPA, për të drejtat e Qasjes në Dokumente Publike, Planifikimin dhe Menaxhimi të Projekteve me MS Project, Zbatimi të Katalogut të Vendeve të Punës në Shërbimin Civil, Menaxhimi Administrativ, Procesi i Komunikimit, Hartimi i Shkresave, Raporteve, Procesverbaleve si dhe Arivimi i Dokumenteve, Procedurat Disiplinore dhe Procedurat e Ankesave në Shërbimin Civil, Menaxhimi i Pasurisë Jofinanciare në OB, ISO 27001 – Information Security Management Systems Lead Implementer, si dhe Seminari lidhur me ruajtjen dhe mrojtjen e dokumenteve zyrtare.

Korniza institucionale

Kuvendi për funksionimin e tij, nga radhët e veta e zgjedh Kryesinë e Kuvendit (Kryetarin dhe Nënkryetarët e Kuvendit) dhe emëron Komisionet parlamentare të përhershme dhe funksionale, si dhe Komisionet parlamentare ad-hoc. Në legjislaturën e V-te të Kuvendit të Republikës së Kosovës janë

gjithsej 14 komisione parlamentare, ku katër Komisione janë të përhershme dhe 10 tjera janë komisione funksionale. Të gjitha projektligjet kalojnë për shqyrtim dhe miratim në Komisionet parlamentare funksionale dhe Komisionet e përhershme parlamentare.

Funksionimi i Kuvendit të Republikës së Kosovës, në mënyrë taksative përcaktohet me nenin 65 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës. Ndër funksionet kryesore të Kuvendit është funksioni ligjvënës, ndërsa krahas këtij funksioni, Kuvendi ushtron edhe funksionin mbikëqyrës. Me qëllim të mbajtjes në përgjegjësi, Kuvendi mbikëqyr punën e institucioneve dhe organeve të cilat zgjedhën nga Kuvendi. Përveç kësaj, Kuvendi, kryesisht përmes Komisioneve parlamentare, mbikëqyr edhe zbatimin e ligjeve duke rekomanduar marrjen e masave në rast të mos zbatimit apo zbatimit jo adekuat të ligjeve të mbikëqyrura.

Kuvendi i Republikës së Kosovës ka gjithsej 120 deputet, përfshirë edhe vendet e garantuara për komunitetin jo shumicë në Republikën e Kosovës, ndërsa sa i përket imunitetit të deputetëve, neni 75 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe neni 9 i Ligjit nr. 03/L-111 për të drejtat dhe përgjegjësitë e deputetit përcakton garantimin e imunitetit të deputetit nga ndjekja penale nga paditë civile ose nga shkarkimi për veprimet e tyre brenda fushëveprimit dhe përgjegjësi të tyre si deputetë të Kuvendit. Gjithashtu edhe në Rregulloren e Kuvendit është sanksionuar imuniteti i Deputetit, neni 22, paragrafi 2 i kësaj Rregulloreje përcakton që Deputeti gëzon imunitet për deklarimet gojore ose të shkruara, si dhe për veprimet e tjera, të kryera në cilësinë e deputetit të Kuvendit, ndërsa në neni 23 të kësaj Rregullores përcaktohet procedura e heqjes së imunitetit të deputetit.

Institucionet e pavarura të cilat zgjedhën nga Kuvendi i Republikës së Kosovës si dhe ato të propozuara nga Qeveria dhe të zgjedhura nga Kuvendi, raportojnë ashtu siç është e paraparë me legjislacionin përkatës në fuqi. Disa nga përgjegjësit kushtetuese që ka Kuvendi, janë edhe Zgjedhja e Qeverisë, Presidentit, dhe Institucioneve të Pavarura.

Sa i përket koordinimit, në nivel administrativ, të Kuvendit me Qeverinë, Njësia për Propozime dhe Parashtrësia është në koordinim me zyrtarin ndërlidhës të Qeverisë lidhur me procedimin e projektligjeve, raporteve, propozimeve për emërimet e anëtarëve të bordeve dhe shkresave tjera. Gjithashtu, Kuvendi përmes zyrës për propozime dhe parashtrësia i procedon Qeverisë dhe Institucioneve tjera Vendime, Shkresa, Pyetje Parlamentare, Kërkesat për Interpelanca, etj. Kjo zyre bën dërgimin e Ligjeve të miratuara në Kuvend për dekretim tek Zyra e Presidentit, gjithashtu Zyra për propozime dhe parashtrësia i dorëzon Ligjet e Dekretuara në Gazetën Zyrtare për Publikim, gjithashtu Qeveria e Republikës së Kosovës ka krijuar një mekanizëm dhe sistem të konsoliduar të koordinimit të punës me Kuvendin e Kosovës. Rregullorja e Punës së Qeverisë nr. 09/2011 përcakton hollësisht obligimet dhe përgjegjësitë e Qeverisë në këtë drejtim. Për të munduruar që çështjet e lartpërmendura të realizohen me përpikëri dhe anëtarët e Qeverisë të informohen me kohë për të gjitha çështjet, Sekretariati Koordinues i Qeverisë, kryen rolin e shërbimit mbështetës për anëtarët e Kabinetit Qeveritar dhe strukturat e tjera të Qeverisë në raport me obligimet ndaj Kuvendit. Përveç kësaj, bazuar në Rregullores së Punës së Qeverisë nr. 09/2011, ka filluar procesi për emërimin e Anëtarit kujdestar të Qeverisë në punimet e Kuvendit.

Kuvendi ka bërë progres në mbikëqyrjen e ekzekutivit dhe konsultimet me shoqërinë civile. Numri i aktiviteteve monitoruese dhe niveli i mbikëqyrjes së zbatimit të legjislacionit është rritur. Kuvendi në mënyrë të rregullt shqyrton raportet e komisioneve parlamentare mbi zbatimin e ligjeve dhe miraton rekomandimet për përmirësimin e zbatimit të ligjeve të monitoruara. Praktika e raportimit të ministrave në komisionet e Kuvendit është rritur. Është rritur numri i stafit mbështetës për komisionet. Kuvendi ka rritur numrin e konsultimeve me shoqërinë civile dhe me publikun. Kuvendi i Kosovës duke përfillur parimet e Strategjisë së Bashkëpunimit, ka miratuar Deklaratën për Partneritet mes Kuvendit dhe Shoqërisë Civile duke institucionalizuar bashkëpunimin në nivel partneriteti. Kuvendi ka angazhuar një zyrtar ndërlidhës për OJQ-të. Gjithashtu, ka institucionalizuar partneritetin me shoqërinë civile përmes

përgjegjësi të përbashkëta në çdo hap të procesit politik dhe vendimmarrës në hartimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të ligjeve dhe politikave duke përfillur Deklaratën për Partneritet mes Kuvendit dhe Shoqërisë Civile. Duke marrë për bazë parimet e Strategjisë së Kuvendit për informim dhe marrëdhënie me publik, Kryesia e Kuvendit me vendim ka themeluar Forumin për Transparencën Parlamentare i përberë nga deputetë, përfaqësues të administratës dhe përfaqësues të shoqërisë civile. Ky Forum është i thirrur që të avancojë dhe sigurojë angazhimin më të madh qytetar duke promovuar kulturën parlamentare përmes informatave, qasjes në informata dhe në punën e Parlamentit si dhe duke fuqizuar qytetarët në procesin legjislativ dhe rritjen e llogaridhënies.

Administrata e Kuvendit, nën autoritetin e Sekretarit të Përgjithshëm të Kuvendi, ofron shërbime profesionale, teknike, administrative si dhe shërbime të tjera mbështetëse të nevojshme për Kuvendin dhe organet e tij.

Prioritetet afatmesme

Korniza Institucionale: Miratimi i Rregullores së re të Kuvendit. Kuvendi i Republikës së Kosovës synon që në periudhën afatmesme të miratoj Rregulloren e re për Kuvendin si dhe zhvillimin e një procesi ligjvënës efikas dhe gjithëpërfshirës.

Avancimi i Politikave: hartimi i planeve vjetore të punës së komisioneve parlamentare, planifikimi më i mirë i dinamikës së shqyrtimit të projektligjeve, Strategjisë për bashkëpunim ndërkombëtar dhe ndërparlamentar dhe Strategjia për Kuvendin 2015-2020.

Kapaciteti legjislativ i Kuvendit do të rritet më tej, sidomos për Departamentin e Kuvendit për Çështje Ligjore dhe Procedurale përmes rekrutimit të stafit në pajtim me Rregulloren për Përgjegjësitë dhe Organizimin e Administratës së Kuvendit, duke ofruar trajtim dhe mundësi të barabarta punësimi për gratë dhe burrat. Gjithashtu, Kuvendi do të përmirësojë mbikëqyrjen e ekzekutivit, duke përfshirë edhe sektorin e sigurisë, përmes shqyrtimit të legjislacionit dhe monitorimit të implementimit të politikave dhe ligjeve. Në përgjithësi, do të forcojë procedurën legjislative në mënyrë që të sigurojë ekspertizë ndërsektoriale dhe përputhshmëri me Acquis.

Plani Strategjik i Kuvendit 2015-2020, i cili do të mbuloj rolin dhe përgjegjësitë e Administratës së Kuvendit për ofrimin e shërbimeve në mënyrë cilësore, do të ndihmoj deputetët për të përmbushur funksionin ligjvënës, mbikëqyrës dhe përfaqësues. Plani do të siguroj një qasje të integruar për zhvillimin dhe forcimin e Kuvendit në periudhën afatmesme, për funksionim të mirëfilltë, si nga aspekti organizativ ashtu edhe në strukturë e përmbajtje. Plani Strategjik i Kuvendit 2015-2020 duhet të përfshijë perspektivën gjinore në përputhje me kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore.

Plani ka 5 objektiva dhe 24 nen- objektiva: të avancohet pavarësia institucionale, integriteti i Kuvendit, ngritja e kapaciteteve të Administratës së Kuvendit, të avancohet procesi i shqyrtimit dhe hartimit të ligjeve nga Kuvendi, të avancohet kapaciteti mbikëqyrës i Kuvendit, të avancohet transparenca, komunikimi me qytetarë dhe roli përfaqësues i deputetëve të zhvillohet dhe avancohet bashkëpunimi rajonal, evropian dhe ndërkombëtar, Gjithashtu Kuvendi parasheh themelimin e Komisioni Parlamentar për Stabilizim-Asociim.

Zbatimi në praktikë: Organet përgjegjëse të Kuvendit do të sigurojnë një mbikëqyrje të fortë të shpenzimeve buxhetore të parlamentit gjatë vitit financiar, përfshirë analizën e buxhetimit të përgjeshëm gjinor.

Theks i veçantë do t'i kushtohet Komisionit Parlamentar për Integrim Evropian, roli i të cilit do të përmirësohet akoma më shumë pasi që është organ kyç për monitorimin dhe shtyrjen para të reformave dhe kriterëve në kuadër të procesit të integritimit evropian dhe procesit të liberalizimit të vizave.

Gjithashtu, Kuvendi do të zhvillojë kapacitetet profesionale të administratës së saj përmes bashkëpunimit me parlamentet e vendeve tjera, përmes prioriteteve të dala nga Strategjia për Bashkëpunim Ndërkombëtar dhe Marrëdhënie ndër-parlamentare.

Reforma e sistemit zgjedhor

Ndër prioritetet kryesore të Kuvendit të Republikës së Kosovës mbetet dhe ndryshimi i legjislacionit përkatës që mundëson reformën e mirëfilltë zgjedhore, përkitazi me standardet e pranuar evropiane. Kjo synohet të arrihet në një periudhë afatmesme përmes adresimit të rekomandimeve të mundshme nga Komisioni i Venecias dhe të konkretizohet përmes arritjes së konsensusit të partive politike që përbëjnë Kuvendin e Republikës së Kosovës.

Komisioni përkatës parlamentar që do të angazhohet për reformë zgjedhore pritet të adresojë aspektet kyçe të procesit zgjedhor në mënyrë që këto elemente të detajohen në ligje dhe të shërbejnë si mënyrë e ngritjes së sigurisë ligjore, si dhe ngritjes së besimit në proceset zgjedhore përkitazi me standardet dhe praktikatat më demokratike evropiane.

Në kuadër të reformës zgjedhore dhe me qëllim të përmbushjes së obligimeve të cilat dalin nga raportet e BE-së për Kosovën, Kosova duhet të plotësoj-ndryshoj Ligjin për Zgjedhjet e Përgjithshme, si dhe të themelohet një autoritet i pavarur, jo KQZ-ja, që të jetë përgjegjës për zbatimin e Ligjit për Financimin e Partive Politike. Konkretisht, Kuvendi i Republikës së Kosovës do të angazhohet që të themeloj Komisionin Ad Hoc për reformë zgjedhore, të cilit do t'i siguroj buxhet, për të përmbushur obligimet të cilat dalin nga ky proces. Ndërsa, me qëllim të zbatimit të Ligjit për Financimin e Partive Politike, Kuvendi i Republikës së Kosovës, do të angazhohet në krijimin e një dikasteri në kuadër të KQZ-së ose në kuadër të Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Reforma zgjedhore në Republikë e Kosovës është e rregulluar sipas: Kushtetutës së Republikës së Kosovës; Ligjit nr. 03/L-073 për Zgjedhjet e Përgjithshme; Ligjit për Zgjedhjet Lokale në Republikën e Kosovës i plotësuar dhe ndryshuar në nëntor 2010; Ligjit nr. 03/1-174 për Financimin e Subjekteve Politike. Kushtetuta e Republikës së Kosovës përmban dispozitat bazë me të cilat rregullohet procesi zgjedhor në Republikën e Kosovës.

Sipas Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme në Republikën e Kosovës dhe Ligji mbi Financimin e Subjekteve Politike i datës 16 shtator 2010, i ndryshuar në dhjetor të vitit 2011 dhe korrik të vitit 2013 përbëjnë atë që quhet legjislacion primar në të cilin bazohet i tërë sistemi zgjedhor në Republikën e Kosovës. Në kuadër të legjislacionit zgjedhor hynë edhe 17 Rregullat zgjedhore të nxjerra nga Komisioni Qendror i zgjedhjeve të cilat sqarojnë dispozitat e ligjit për zgjedhjet dhe japin më shumë hollësi të zbatimit të tij në praktikë.

Sipas Kushtetutës së Republikës së Kosovës institucionet shtetërore garantojnë pjesëmarrjen e secilit shtetas në aktivitete publike dhe të drejtën e secilit për të ndikuar në mënyrë demokratike në vendimet e organeve publike. Çdo shtetasi të Republikës së Kosovës që ka arritur moshën tetëmbëdhjete vjeçare Kushtetuta i garanton të drejtën të zgjedhë dhe të zgjidhet në kuadër të institucioneve shtetërore nëpërmes procesit zgjedhor në të cilin vota e tij duhet të jetë personale e barabartë e lirë dhe e fshehtë.

Më tej, Ligji për zgjedhjet e përgjithshme i ndryshuar si me lartë rregullon sistemin zgjedhor, financimin dhe mbajtjen e zgjedhjeve për Kuvendin e Republikës së Kosovës, mirëmbajtjen e listës së votuesve, regjistrimin e partive politike dhe certifikimin e subjekteve politike, përgjegjësitë dhe funksionimin e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve, krijimin dhe funksionimin e Panelit Zgjedhor për Ankesa dhe

Parashtresa, organizimin dhe funksionimin e komisioneve dhe këshillave të zgjedhjeve, rregullat për akreditimin e vëzhguesve të zgjedhjeve, kufizimet e shpenzimeve për fushatë dhe obligimet për publikim financiar, mbulimin e fushatave zgjedhore nga mediat, kodin e mirësjelljes së subjekteve politike, kandidatëve të tyre dhe mbështetësve, procedurat e votimit, numërimit dhe shpalljes së rezultateve si dhe sanksionet dhe gjobat e ngarkuara për shkeljen e dispozitave të këtij ligji.

Kushtetuta dhe Ligji për Përgjithshme në Republikën e Kosovës rregullojnë sistemin zgjedhor në Kosovë. Sipas Kushtetutës dhe Ligjit, Kosova konsiderohet një zonë zgjedhore me shumë kandidatë. Duke ushtruar të drejtën e tij/saj të votës, votuesi voton për një (1) subjekt politik të certifikuar dhe mund të votoj për një (1) kandidat nga lista e kandidatëve të këtij subjekti politik. Kuvendi i Republikës së Kosovës ka njëqind e njëzet (120) deputetë të zgjedhur me votim të fshehtë bazuar në listat e hapura. Vendet në Kuvend ndahen midis të gjitha partive, koalicioneve, nismave qytetare dhe kandidatëve të pavarur, në përpjesëtim me numrin e votave të vlefshme, të fituara prej tyre, në zgjedhjet për Kuvendin. Në kuadër të kësaj ndarjeje, njëzet (20) prej njëqind e njëzet (120) vendeve janë të garantuara për përfaqësimin e komuniteteve që nuk janë shumicë në Kosovë. Legjislacioni zgjedhor në Kosovë gjithashtu garanton barazinë gjinore në sistemin zgjedhor, në bazë të nenit 7.2 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

Legjislacioni i mësipërm ka ofruar një bazë të mjaftueshme për zgjedhje demokratike në pajtim me instrumentet ndërkombëtare për të cilat Kosova është zotuar në Kushtetutën e saj. Korniza ligjore që ka rregulluar zgjedhjet e kaluara parlamentare dhe lokale edhe përkundër te metave, megjithatë ka siguruar një funksionim dhe ecuri normale të rrjedhjes së procesit të gjithmbarshëm zgjedhor në zgjedhjet lokale të 2013 dhe atyre parlamentare të 2014-tës. Zgjedhjet kanë kaluar qetë dhe pa ndonjë incident të madh. Qytetarët kanë shprehur të drejtën e tyre për të votuar, përfshirë edhe pjesën në veri të Kosovës. Hapja, votimi dhe procedurat përmbyllëse në Ditën e Zgjedhjeve janë vlerësuar pozitivisht edhe nga vëzhguesit vendorë dhe ndërkombëtar, që paraqet përmirësim të dukshëm krahasuar me ecurinë dhe funksionimin e procesit në zgjedhjet të kaluara. Në kuadër të procesit të fundit zgjedhor, sistemi i ulëseve 'të rezervuara' i garantuara me kushtetutë për subjektet politike që përfaqësojnë komunitetet jo-shumicë, i përdorur si masë e përkohshme për dy legjislaturat e kaluara, është zëvendësuar me sistemin e përhershëm të ndarjes së 20 ulëseve të 'garantuara'.

Përkundër një numri të madh përpjekjesh për të reformuar sistemin zgjedhor në Kosovë para zgjedhjeve të fundit për kryetar komune dhe zgjedhjet komunale në vjeshtë të vitit 2013, si dhe zgjedhjet e parakohshme parlamentare të 8 qershorit të vitit 2014, ajo nuk kishte ndodhur. Një varg të metash kanë përcjell këto procese zgjedhore të cilat janë identifikuar edhe nga raporti i fundit i progresit 2014 i Komisionit Evropian. Koha e shkurtër përgatitore (30 ditë) ka ndikuar negativisht në aspekte të caktuara të procesit teknik, siç ishte rritja e ndërjegjësimit të votuesve. Kjo gjithashtu e zvogëloi kohën e cila ishte në dispozicion për të paraqitur ankesat dhe parashtresat para ditës së zgjedhjeve. Mbeten që të adresohen një sërë mangësish, duke përfshirë edhe përafrimin më të mirë të legjislacionit primar dhe sekondar mbi zgjedhjet, afatet e duhura kohore për ankesa dhe parashtresa, saktësinë e listave të votuesve në mënyrë që sa më mirë të pasqyrojnë praktikën dhe standardet më të mira ndërkombëtare.

Me anëtarësimin e Kosovës në Komisionin e Venecias, pritet që mangësitë e identifikuar të adresohen. Në këtë drejtim, edhe Komisioni Qendror i Zgjedhjeve i ka dërguar Komisionit për Legjislacion të Kuvendit të Kosovës rekomandimet për ndryshim plotësim të Ligjit për Zgjedhjet e Përgjithshme dhe Zgjedhjet Lokale. Rekomandimet kanë qenë të bazuara në praktikën e kaluara gjatë implementimit të Ligjit për Zgjedhjet e përgjithshme dhe Lokale.

1.1.2. Administrata publike

Administrata publike është një ndërlidhje në mes të qeverisë, shoqërisë civile, sektorit privat dhe qytetarëve burra dhe gra, që zbaton politikën publike të ndërmarra nga qeveria duke rritur kështu

kohezionin social dhe besimin midis Shtetit dhe qytetarëve burra dhe gra. Pra, administratën publike e përbejnë njësitë institucionale qeveritare, që rregullojnë funksionimin e shoqërisë. Administrata publike efektive është vendimtare për zhvillimin e vendit duke zbatuar procedurat administrative transparente, të qarta dhe të thjeshta dhe shërbime të fokusuara tek qytetarët burra dhe gra, administrata publike Gjithashtu ndihmon bizneset gjatë ushtrimit të veprimtarisë së tyre, duke u lehtësuar procedurat, dhe heqjen e barrierave burokratike.

Kërkesat e MSA-së

Në kuadër të kriterëve për fushën e administratës publike që duhet plotësuar nga qeveria dhe institucionet relevante të Republikës së Kosovës në pajtim me nenin 120 të MSA-së, mbetet konsolidimi i plotë i kornizës ligjore (miratimi i legjislacionit primar dhe sekondar, plotësim/ndryshimi) si dhe zbatimi i politikave dhe legjislacionit në tërësi.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE

Kërkesat e dala nga GVRAP dhjetor 2016

Planifikimi në fushën e Administratës Publike duhet të jetë më strategjik dhe i ndërlidhur me prioritetet e Qeverisë, strategjitë sektoriale, kornizën afatmesme të shpenzimeve dhe buxhetin në dispozicion. Kriteri rëndësishëm është përfundimi i procesit të klasifikimit të vendeve të punës. Në mënyrë që ky proces të përfundohet me sukses, Qeveria e Kosovës është përkushtuar që gjatë vitit 2017 të miratojë pakon e ligjeve për administratë publike, pra Ligjit për Shërbim Civil, Ligjit të ri të Pagave si dhe Ligjit për Organizimin e Administratës Shtetërore. Sa u përket shërbimeve publike dhe menaxhimit të burimeve njerëzore nevojiten përpjekje të mëtejshme për të depolitizuar administratën dhe për të zbatuar plotësisht dispozitat relevante për parandalimin e korrupsionit dhe promovimin e integritetit në shërbimet civil. Deri në fund të muajit mars 2017, Kuvendi dhe Qeveria do të nënshkruajnë Memorandum Bashkëpunimi rreth adresimit të çështjes së racionalizimit të agjencive shtetërore. Gjithashtu, numri dhe sistemimi i shërbyesve civil të cilët i takojnë komuniteteve jo shumicë nëpër ministri dhe institucione të tjera duhet të bëhet në përputhje me legjislacionin në fuqi.

Sipas kërkesave të organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore lidhur me punësimin në shërbim civil, numri dhe sistemimi i shërbyesve civilë gra dhe burra nëpër ministri dhe institucione të tjera duhet të bëhet në përputhje me legjislacionin në fuqi.

Në përgjithësi, Kosova do të ketë nevojë për të rritur më tej përpjekjet e saj për të përmirësuar profesionalizmin, llogaridhënien, efikasitetin dhe efektivitetin e administratës publike në të gjitha nivelet duke përfshirë këtu respektimin e vendimeve të KPMSHCK-së dhe zbatimin e vendimit rreth çështjes së ndërtesës për Avokatin e Popullit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Korniza ligjore në fushën e administratës publike është vendosur, megjithatë ende nuk është kompletuar. Legjislacioni primar i Shërbimit Civil është në përputhje me parimet e BE-së, por mangësitë shfaqen sidomos në rregullimin e procedurave administrative, përgjegjësinë publike, me parimet e barazisë gjinore, procedurat gjyqësore administrative; si dhe llogaridhënien e institucioneve publike.

Ligjet bazike mbi bazën e të cilave funksionon Administrata Publike janë:

LIGJIT nr. 03/L-149 SHËRBIMIN CIVIL TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS - Ky ligj rregullon statusin e nëpunësve civilë, si dhe marrëdhënien e tyre të punës në institucionet e administratës qendrore dhe komunale, si: administratën e Kuvendit, administratën e Presidencës, Zyrën e Kryeministrit dhe

ministrinë, agjencitë ekzekutive, agjencitë e pavarura dhe ato rregullatore dhe administratën komunale. Ky ligj përcakton rregullat për menaxhimin dhe organizimin e përgjithshëm të një shërbimi civil të paanshëm politikisht, rregullat për pranimin në të, kushtet e punës, të drejtat dhe detyrimet, sjelljen personale, avancimin në karrierë, si dhe zhvillimin profesional të nëpunësve civilë, me mundësi të barabarta për gra dhe burra dhe të komuniteteve të ndryshme.

LIGJI nr. 03/L-147 PËR PAGAT E NËPUNËSVE CIVILË - Qëllimi i këtij ligji është përcaktimi i sistemit dhe strukturës së pagave, shtesave dhe kompensimeve të tjera për nëpunësit civilë, sipas përkufizimit të Ligjit për Shërbimin Civil të Republikës së Kosovës, ku mjetet financiare për pagat, shtesat dhe kompensimet e tjera të nëpunësve civilë, sigurohen nga Buxheti i Republikës së Kosovës. Sipas këtij Ligji, Institucionet e administratës publike të Republikës së Kosovës janë të detyruara të paguajnë pagë të njëjtë për punën me vlerë të njëjtë;

LIGJI nr. 03/L-189 PËR ADMINISTRATËN SHTETËRORE TË REPUBLIKËS SË KOSOVËS - Qëllimi i këtij ligji është përcaktimi i kornizës ligjore për organizimin, bashkëpunimin dhe menaxhimin e organeve të cilat ushtrojnë kompetenca ekzekutive. Me këtë ligj rregullohet fushëveprimi i organeve të administratës shtetërore. Administrata shtetërore kryen punët e administratës në suaza të të drejtave, përgjegjësive dhe detyrave të Republikës së Kosovës. Administrata shtetërore funksionin e saj e ushtron dhe punët i kryen në bazë të kushtetutës, ligjit, dispozitave të tjera dhe akteve të përgjithshme. Punët e administratës shtetërore ngërthejnë zbatimin e drejtpërdrejt të ligjit, nxjerrjen e dispozitave për aplikimin e tyre, ushtrimin e mbikëqyrjes administrative dhe kryerjen e punëve të tjera administrative dhe profesionale.

LIGJI nr. 02/L-28 PËR PROCEDURËN ADMINISTRATIVE - Dispozitat e këtij Ligji zbatohen nga të gjitha organet e administratës publike gjatë ushtrimit të funksioneve të tyre nëpërmjet akteve individuale dhe kolektive. Dispozitat e këtij Ligji zbatohen edhe nga personat fizikë dhe juridikë të cilëve me ligj, akt nënligjor ose kontratë u është dhënë e drejta për të ushtruar detyra dhe kompetenca me rëndësi publike. Parimet e përgjithshme të këtij Ligji janë të detyrueshme edhe për veprimtarinë e personave fizikë dhe juridikë në ato raste kur veprimtaria e tyre prek interesat publike. Dispozitat e këtij Ligji nuk zbatohen në format e mëposhtme të veprimtarisë së organeve të administratës publike: akte administrative me karakter rregullativ; akte administrative që kanë të bëjnë me organizimin e brendshëm të organeve të administratës publike; akte administrative që nxirren nga organet e administratës publike në kuadrin e transaksioneve private, në të cilat administrata publike është palë.

Në fushën e Teknologjisë së Informacionit dhe Komunikimit (TIK) është konsoliduar infrastruktura ligjore. Është miratuar Ligji për Organet e Shoqërisë së Informacionit, Korniza e Interoperabilitetit e Republikës së Kosovës, Strategjia për Qeverisjen Elektronike 2009-2015 dhe disa akte nënligjore dhe standarde që rregullojnë politikën në këtë fushë. Gjithashtu, aktet nënligjore që derivojnë nga Ligji për Organet e Shoqërisë së Informacionit janë të miratuara.

Korniza e politikave

Korniza strategjike për reformën e administratës publike është përcaktuar nga Këshillimi Ministror për Reformën e Administratës Publike, duke dhënë udhëzimet e nevojshme për rolet dhe përgjegjësitë e institucioneve përgjegjëse. Në këtë mënyrë, qasja për reformën e administratës publike është përcaktuar përmes Pakos Strategjike të Reformës së Administratës publike e përbërë nga tri dokumente të ndara, të përgatitura dhe menaxhuara nga portofolet kryesorë, më një nivel të koordinimit qendror. Në formësimin e qasjes së re të reformës, janë marrë parasysh çështjet kyçe të përcaktuara në strategjinë e zgjerimit të Komisionit Evropian dhe të paraqitura në hollësi nga OECD/SIGMA përmes Parimeve të Administratës Publike. Konkretisht, administrata publike në Republikën e Kosovës është duke u angazhuar që të funksionoj mbi bazën e parimeve dhe fushave kryesore të OECD/SIGMA, siç janë:

- Korniza strategjike e reformës së administratës publike;
- Zhvillimi dhe koordinimi i politikave;

- Shërbimi publik dhe menaxhimi i burimeve njerëzore;
- Llogaridhënia;
- Ofrimi i shërbimeve;
- Menaxhimi i financave publike.

Në përputhshmëri me këto parime, fushat përkatëse janë grupuar në tri "Shtylla të RAP-it", në kuadër të të cilave portfoliove kryesore i është dhënë përgjegjësia për zhvillimin e një ose më shumë dokumenteve strategjike. Tri shtyllat e kornizës strategjike për reformën në administratë publike janë:

- Shtylla e parë – zhvillimi dhe koordinimi i politikave – është nën përgjegjësinë e Zyrës së Kryeministrit
- Shtylla e dytë – shërbimi civil, burimet njerëzore, llogaridhënia dhe ofrimi i shërbimeve – është nën përgjegjësinë e Ministrisë së Administratës Publike
- Shtylla e tretë – menaxhimi i financave publike – është nën përgjegjësinë e Ministrisë së Financave.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, shtylla e dytë duhet të përfshijë kriterin e ofrimit të shërbimeve sipas parimit të trajtimit të barabartë për gra dhe burra.

Korniza e politikave për shtyllën e parë të reformës së administratës publike përbëhet nga:

Strategjia për përmirësimin dhe koordinimin e politikave 2016-2018 – paraqet orientimin strategjik të Qeverisë së Republikës së Kosovës si pjesë e shtyllës së dytë të Reformës së Administratës Publike. Dokumenti trajton planifikimin dhe koordinimin e politikave në nivelin qendror të qeverisë, por edhe në nivelin e ministrive të linjës. Si parim strategjia përmes veprimeve konkrete duke filluar nga viti 2015 synon vendosjen e një sistemi të planifikimit të integruar, për tu zbatuar gjatë periudhës së ardhshme tre vjeçare. Qëllimi kryesor i përmirësimit të sistemit të planifikimit në Kosovë është evitimi i fragmentimeve dhe dyfishimeve ndërmjet proceseve qendrore të planifikimit të politikave dhe atij financiar.

Strategjia për rregullim më të mirë 2014-2020 – fokusohet në krijimin e një sistemi efikas rregullativ që i baraspeshon kostot me përfitimet ekonomike, mjedisore dhe sociale, duke respektuar parimet dhe procedurat e vlerësimit të ndikimit rregullativ, për të siguruar që i gjithë legjislati i plotëson këtë standard. Strategjia gjithashtu, trajton sfidën kryesore që i jep formën suksesit të reformave rregullative, përmes bërjes më efektive të procedurave administrative për të mbajtur në minimum barrën e nevojshme administrative për qytetarët dhe biznesin. Për më tepër, strategjia synon forcimin e dialogut, përfshirjen e sektorit privat dhe sigurimi i ndikimit maksimal të tij në proces, me qëllim të arritjes së rezultateve. Komunikimi gjithashtu përfshinë aftësi më të mira të kontaktit me qytetarët në përgjithësi si dhe investitorët dhe analistët. Pra, në total strategjia ka tri objektiva kryesore strategjike: sistemin rregullativ lehtësues, zbatimin efikas, si dhe komunikimin efektiv.

Korniza e politikave për shtyllën e dytë të reformës së administratës publike përbëhet nga:

Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike 2015-2020 – përcakton qëllimet dhe politikat strategjike që Qeveria e Republikës së Kosovës synon ti arrij brenda periudhës së ardhme afatmesme me qëllim të përmirësimit të funksionimit dhe modernizimit të administratës publike, përmes përbushjes së obligimeve të saj ligjore dhe përmirësimit të ofrimit të shërbimeve.

Strategjia e trajnimit të nëpunësve civil të Kosovëska për qëllim që ta përmirësojë kornizën ekzistuese për nëpunësit civilë të përcaktuar me strategjinë e mëparshme të trajnimeve (2011-2013). Strategjia ka në fokus trajnimin e nëpunësve civilë gra dhe burra në Kosovë, me synim të krijimit të administratës moderne, profesionale dhe kompetente në nivelin qendrorë dhe lokalë, administratë e cila ofron shërbime publike cilësore për qytetarët gra dhe burra, si dhe personat juridikë.

Strategjia e Qeverisjes Elektronike 2016-2020 - ka për qëllim rritjen e transparencës, përfshirjen dhe pjesëmarrjen qytetare, ngritjen e efikasitetit dhe eficiencës, shtimin e konkurrencës ekonomike, shtimin e njohurive si dhe harmonizimin e politikave me kornizën e qeverisjes elektronike të definuar në nivel evropian. Konkretisht, një qeverisje e mirë kërkon që informatat të prodhohen dhe të paraqiten në formë të thjeshtë, të qartë dhe të qasshme për qytetarin. Kjo qasje Gjithashtu nxit dhe inkurajon pjesëmarrjen qytetare në vendimmarrje. Gjithashtu, qeverisja elektronike përmes teknologjisë së komunikimit mundëson përdorimin e informatave të sektorit publik me qëllim të përmirësimit të ofrimit të shërbimeve, rritjes së llogaridhënies, transparencës si dhe efikasitetit dhe efektivitetit qeverisës. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, kjo strategji duhet të reflektojë perspektivën gjinore.

Korniza e politikave për shtyllën e tretë të reformës së administratës publike përbëhet nga:

Strategjia e Kontrollit të Brendshëm të Financave Publike 2015-2019 - Strategjia është një dokument që trajton pesë vitet e ardhshme duke synuar përmirësimin e sistemit të menaxhimit financiar dhe kontrollit, duke lehtësuar shpenzim më efikas publik, shërbim publik më të mirë, sigurim të transparencës dhe shfrytëzim adekuat të buxhetit shtetëror të Kosovës, granteve të donatorëve dhe fondeve të huazuara.

Strategjia e Menaxhimit të Financave Publike: Reformat në menaxhimin e financave publike bazohen në objektivat e institucioneve për rritjen e efektivitetit dhe efikasitetit të shpenzimeve publike, duke përmirësuar praktikën e menaxhimit të parasë publike në pajtueshmëri me praktikën me të mira dhe standardet ndërkombëtare, duke përfshirë këtu edhe menaxhimin e parasë publike në pajtim me nevojat dhe interesat potencialisht të ndryshme të grave dhe burrave. Përmirësimi i MFP-së kërkon angazhim të të gjitha institucioneve që shfrytëzojnë paratë publike, autoriteteve publike, prandaj suksesi i ndërmarrjes së këtyre veprimeve për përmirësimin e MFP-së kërkon një angazhim gjithëpërfshirës të institucioneve.

Korniza institucionale

Kosova ka konsoliduar në mënyrë të konsiderueshme kornizën institucionale në fushën e administratës publike:

Ministria për Administratë Publike është përgjegjëse për hartimin dhe mbikëqyrjen e zbatimit të politikave të shërbimit civil dhe administratës publike; hartimin e legjislacionit primar dhe sekondar për shërbimin civil; përcaktimin e normave dhe standardeve për organizimin funksional të institucioneve të administratës publike; propozimin dhe hartimin e politikave dhe strukturën e pagave dhe shpërblimeve në administratën publike; zhvillimin, koordinimin, mbikëqyrjen dhe zbatimin e politikave të barabarta të trajnimit, arsimimit dhe zhvillimit të kapaciteteve të burimeve njerëzore në shërbimin civil (për shërbyes civilë gra dhe burra); krijimin dhe administrimin e sistemit të informatave për menaxhimin e burimeve njerëzore në administratën publike;

Në kuadër të infrastrukturës teknike, për TIK, Agjencia e Shoqërisë së Informacionit (ASHI)- MAP ka të ndërtuar tani një infrastrukturë të avancuar për të mundësuar dhënien e shërbimeve elektronike përmes Rrjetit Shtetëror i cili mbulon të gjitha zyrat e administratës qendrore dhe lokale dhe Qendrës së të Dhënave Shtetërore. Kjo infrastrukturë u shërben të gjitha institucioneve të nivelit qendror edhe atij lokal. Arkitektura aktuale e kësaj infrastrukture është një bazë e fuqishme për dhënien e shërbimeve elektronike për qytetarë si dhe për modernizimin e administratës publike. Modernizimi i mëtejshëm i administratës publike kërkon mirëmbajtje dhe investime të vazhdueshme konform rritjes së shërbimeve elektronike, trendeve të zhvillimeve tekniko-teknologjike dhe rritjen e sigurisë.

Megjithatë, standardet minimale për konsultim publik së bashku me platformën “online” për shoqëri civile duhet të finalizohen në mënyrë që të mundësojnë reagimin e hershëm të publikut (grave dhe

burrave) rreth legjislacionit, politikave dhe strategjive dhe të rrisin transparencën në kuadër të llogaridhënies si parim bazë për administratë publike.

Edhe përkundër arritjeve të mëdha në fushën e reformave të administratës, mbesin sfida të cilat vështirësojnë implementim më efektiv të reformave që ndërlidhen me kompletimin e kornizës ligjore, si dhe me ngritjen e kapaciteteve për monitorim dhe implementim të reformave. Strategjitë e kaluara për reformën e administratës publike nuk i kanë kushtuar vëmendje në masën e duhur shërbimeve publike-administrative. Nuk është bërë një inventarizim i plotë i shërbimeve publike-administrative të cilat ofrohen nga ana e institucioneve publike.

Është hartuar Strategjia për Modernizimit e Administratës Publike 2015-2020, gjithashtu edhe Plani i Veprimit 2015-2017 për zbatimin e kësaj strategjie, të cilat pritet të miratohen gjatë këtij viti. Qasja e re ka ndarë procesin e reformës në tri shtylla sipas përgjegjësisë; 1. Zhvillimi dhe koordinimi i politikave dhe legjislacionit-Zyra e Kryeministrit; 2. Shërbimi Civil, menaxhimi i burimeve njerëzore, ofrimi i shërbimeve publike-administrative dhe llogaridhënia-Ministria e Administratës Publike; 3. Menaxhimi i financave publike-Ministria e Financave.

Prioritetet afatmesme

Për të realizuar misionin e saj, Ministria e Administratës Publike në periudhën afatmesme planifikon të krijoj një shërbim civil apolitik, profesional, të bazuar në merita dhe të menaxhuar mire. Kjo është planifikuar të arrihet përmes ri-organizimit të ministrive dhe organeve vartëse të tyre, finalizimit të procesit të klasifikimit të vendeve të punës, zbatimi të sistemit të ri të pagave dhe gradimeve si dhe zbatimit të Planit të Veprimit të Strategjisë për Modernizim të Administratës Publike 2015-2017, duke siguruar gjithashtu burime të mjaftueshme financiare dhe njerëzore, sidomos për Departamentin që menaxhon RAP-in. Gjithashtu, MAP do të përmirësojë sistemin për menaxhim të burimeve njerëzore duke ndërlidhur atë me sistemin e pagave, pasi që të aprovohet dhe finalizohet procesi i klasifikimit të vendeve të punës, si dhe pas vitit 2016 pritet të bëhet gjithashtu ndërlidhja me Trustin Pensional.

Gjithashtu, Kosova do të rris përqindjen e grupeve jo-shumicë të nëpunësve civil në administratë duke u bazuar në legjislacionin në fuqi, pra 10% në nivel qendror (nga 8.75% sa është tani) dhe në proporcion të drejtë me popullsinë në kuadër të komunës relevante të nivelit lokal. Gjithashtu do të sigurohet zbatimi i plotë i Strategjisë dhe Planit të Veprimit për Modernizim të Administratës Publike 2015-2020. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, gjithashtu duhet të sigurohet përfshirja e barabartë e grave dhe burrave në të gjitha nivelet, përfshirë nivelet e vendimmarrjes, sipas kërkesave të Ligjit të ri për Barazi Gjinore.

Kompletimi i kornizës ligjore dhe operative të RAP-it dhe finalizimit i reformave të kostimit do të formojnë bazën për përcaktimin e fushëveprimit dhe përgjithshëm dhe financiar të përkrahje buxhetore sektoriale. Kosova do të përqendrohet në fushën e RAP-it me program të vetëm për Përkrahje Buxhetore Sektoriale. Gjithashtu, përmes IPA 2014 do të ketë përkrahje financiare nga Komisioni Evropian për zbatimin e Ligjit për Procedurë të Përgjithshme Administrative pasi që të miratohet. Gjithashtu, Qeveria o të sigurojë fonde të mjaftueshme për zbatimin e procesit të klasifikimit të vendeve të punës dhe në përgjithësi përmirësimin e menaxhimit të burimeve njerëzore, duke siguruar trajtim dhe mundësi të barabarta për gratë dhe burrat.

Në periudhën afatmesme planifikohet të behet avancimin i qeverisjes elektronike me qëllim të rritjes së efektivitetit të shërbimeve dhe transparencës ndaj publikut. Gjithashtu do të sigurohet zbatimi i Strategjisë dhe Planit të Veprimit të e-Qeverisjes 2016-2020. ASHI/MAP-i ka për qëllim modernizimin dhe ngritjen e cilësisë për ofrimin e shërbimeve elektronike e cila do të ndikojë në ngritjen e transparencës.

Vetëqeverisja lokale

Baza kushtetuese e vetëqeverisje lokale jepet nga Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Kapitulli X përcakton se “Njësia themelore e vetëqeverisjes lokale në Kosovë është komuna. Komunitetet gëzojnë shkallë të lartë të vetëqeverisjes lokale dhe inkurajojnë e sigurojnë pjesëmarrje aktive të të gjithë qytetarëve gra dhe burra në procesin e vendimmarrjes së organeve komunale”.

E drejta e vetëqeverisjes lokale garantohet me kushtetutë dhe rregullohet me ligj. Gjithashtu, vetëqeverisja lokale ushtrohet nëpërmjet organeve përfaqësuese të zgjedhura në zgjedhje lokale të përgjithshme, të barabarta, të lira e të drejtpërdrejta dhe me votim të fshehtë. Republika e Kosovës merr parasysh dhe zbaton Kartën Evropiane për Vetëqeverisjen Lokale në masën e kërkuar nga vendi nënshkrues. Vetëqeverisja lokale bazohet në parimet e qeverisjes së mirë, barazisë gjinore, transparencës, efikasitetit dhe efektivitetit në ofrimin e shërbimeve publike, duke u kushtuar kujdes të veçantë nevojave dhe brengave specifike, përfshirë grave, burrave, personave me aftësi të kufizuara, si dhe të komuniteteve që nuk janë shumicë dhe pjesëtarëve të tyre.

1.1.3. Avokati i Popullit⁴

Ky kapitull mbulon fushëveprimin e Institucionit të Avokatit të Popullit (IAP), si institucion i pavarur kushtetues që monitoron, mbron dhe promovon të drejtat dhe liritë e njeriut. Në të përfshihen kriteret e dala në kuadër të procesit integruar të Republikës së Kosovës në Bashkimin Evropian, gjendjen aktuale të përmbushjes së mandatit, sfidave me të cilat përballët ky institucion dhe planet dhe prioritetet për të ardhmen.

Kërkesat e MSA-së

Duke qenë se Bashkimi Evropian i kushton rëndësi të veçantë të drejtave të njeriut, në mënyrë që të garantohet respektimi i tyre, ka imponuar disa parakushte, e një nga to janë edhe kriteret politike, t; ashtuquajtura Kriteret e Kopenhagës, të cilat ndër të tjera kërkojnë stabilitet të institucioneve që garantojnë demokracinë, sundimin e ligjit, të drejtat e njeriut dhe respektimin dhe mbrojtjen e pakicave kombëtare, ku hynë edhe Institucioni i Avokatit të Popullit.

Në këtë kuadër nenet relevante të MSA që ndërlidhen me Institucionin e Avokatit të Popullit dhe mandatin e tij janë si në vijim:

- Neni 3 :“Respekti për parimet demokratike dhe të drejtat e njeriut siç janë shpallur në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut të vitit 1948 dhe siç janë përkufizuar në Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut të vitit 1950, në aktin final të Helsinkit dhe në Kartën e Parisit për një Evropë të re, respekti për parimet e së drejtës ndërkombëtare, duke përfshirë bashkëpunimin e plotë me Tribunalin Penal Ndërkombëtar për ish-Jugosllavinë (TPNJ) dhe mekanizmit të saj të mbetur, Tribunalin Penal Ndërkombëtar, dhe respekti i shtetit të së drejtës dhe parimet e ekonomisë së tregut siç pasqyrohen në Dokumentin e Konferencës së Bonit për Bashkëpunim Ekonomik të Konferencës për Bashkëpunim për Siguri në Evropë formojnë bazën e politikave të BE-së dhe të Kosovës dhe përbëjnë elementët thelbësorë të kësaj Marrëveshje.
- Neni 4: “Kosova angazhohet të respektojë të drejtën dhe instrumentet ndërkombëtare, por jo vetëm ato që ndërlidhen me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore, e deri tek mbrojtja e personave që u përkasin minoriteteve dhe pa diskriminim mbi çfarëdo baze.”
- Neni 7: “Zhvillimi i bashkëpunimit rajonal dhe marrëdhënieve të mira fqinjësore, si dhe respektimi i të drejtave të njeriut, përfshirë të drejtat e personave që u përkasin minoriteteve, janë të rëndësishme për PSA-në. Arritja dhe zbatimi i kësaj Marrëveshje bëhet në kuadër të PSA-së dhe bazohet në vet meritat e Kosovës”.

---

⁴ Ky kapitull lidhet me kapitullin 3.24. Kapitulli 23 i *acquis*-së: *Gjyqësori dhe të drejtat themelore* (matrica e masave afatshkurtra).

Ndërsa në nenin 120 të MSA përveç që kërkohet administratë publike profesionale, efiçente dhe llogaridhënëse, aty shprehimisht thuhet “*Bashkëpunimi do të përfshij gjithashtu përmirësimin e efikasitetit dhe kapacitetit të organeve të pavarura që shërbejnë për funksionimin e administratës publike dhe për një sistem efikas të kontrolleve dhe balancave.*”

Kërkesat e tjera të aderimit në BE

Kërkesat e dala nga DPSA

Në konkluzionet e dala nga takimi i DPSA-së kërkohet implementimi i pakos ligjore për të drejtat e njeriut, duke përfshirë edhe legjislacionin dytësor, mbajtja e fushatave promovuese dhe ngritja e kapaciteteve.

Përfundimisht, Republika e Kosovës duhet në përgjithësi të përmirësojë kushtet për funksionimin e Institucionit të Avokatit të Popullit, si në aspektin e implementimit të kornizës ligjore, garantimin e qëndrueshëm të pavarësisë financiare, organizative dhe funksionale dhe adresimin dhe përcjellja adekuate e zbatimit të rekomandimeve që u drejtohen autoriteteve publike në Republikën e Kosovës.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Në vijim është listuar korniza kryesore ligjore e cila rregullon fushë-veprimtarinë e Institucionit të Avokatit të Popullit në Republikën e Kosovës:

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës
- Ligji për Avokatin e Popullit
- Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi
- Ligji për Barazi Gjinore
- Ligji për Qasjen në Dokumente Publike.

Me pakon ligjore për të drejtat e njeriut, e cila është përbërë nga Ligji për Avokatin e Popullit, Ligji për Mbrojtjen nga Diskriminimi dhe Ligji për Barazi Gjinore, e miratuar në korrik 2015, Institucionit të Avokatit të Popullit i janë bartur edhe disa përgjegjësi të reja.

Me qëllim që IAP të jetë në harmoni të plotë me Parimet e Parisit për Institucionet Kombëtare për të Drejtat e Njeriut, që janë kriteret minimale ndërkombëtare që duhet të plotësoj çdo institucion kombëtar për të drejtat e njeriut në një vend në mënyrë që të mund të konsiderohet kredibil dhe i denjë që të kryej mandatin e tij, Ligji i ri për Avokatin e Popullit është përpjekur që ta fuqizojë edhe me tutje rolin e këtij institucioni, duke shtuar dispozitat që garantojnë pavarësi organizative, administrative dhe financiare. Për me tepër, me këtë ligj është shtrirë imuniteti funksional jo vetëm për Avokatin e Popullit dhe zëvendësit e tij, por për të gjithë stafin, pastaj Qeveria dhe komunat janë obliguar që të sigurojnë hapësira apo zyra të përshtatshme për punë në pronësi publike në mënyrë që të mundësohet kryerja efektive e funksioneve dhe përgjegjësi të IAP e gjithashtu është garantuar edhe pavarësia financiare. Sipas nenit 35 të këtij ligji përcaktohet:

- “*Pavarësisht nga dispozitat e ligjeve të tjera, Institucioni i Avokatit të Popullit përgatit propozimin e buxhetit të tij vjetor dhe ia dërgon atë për miratim Kuvendit të Republikës së Kosovës, **cili nuk mund të jetë më i vogël se buxheti i miratuar për vitin e mëparshëm. Buxheti mund të shkurtohet vetëm me miratimin e Avokatit të Popullit.***”
- *Në rast të shtimit të obligimeve dhe kompetencave të Institucionit të Avokatit të Popullit me këtë ligj dhe ligje të tjera, kjo përcillet edhe **me burime shtesë përkatëse dhe adekuate financiare dhe njerëzore.***
- *Institucioni i Avokatit të Popullit menaxhon në mënyrë të pavarur me buxhetin e tij”.*

Pakoja ligjore për të drejtat e njeriut ndër të tjera ka përcaktuar afate më të shpejta kohore për shqyrtim të rasteve, themelimin e Mekanizimit Kombëtar për Parandalimin e Torturës (MKPT), mbulimin jo vetëm të sektorit publik por edhe atij privat, përkitazi me rastet e diskriminimit, masa ndëshkimore për mosbashkëpunim me Avokatin e Popullit, inicimin e procedurave gjyqësore nga Avokati i Popullit, paraqitjen e Avokatit të Popullit në cilësinë e Mikut të Gjykatës (*amicus curiae*) në proceset gjyqësore që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut, çështjet e barazisë dhe mbrojtjes nga diskriminimi, etj.

Avokati i Popullit, në kuadër të përgjegjësi si MKPT, është i obliguar që t'i vizitoj rregullisht dhe pa paralajmërim të gjitha vendet ku mbahen personat e privuar nga liria (duke përfshirë ndalimin policor, paraburgimin, qëndrimin në institucionet shëndetësore, ndalimin doganor, ndalimin e emigracionit dhe çdo vend tjetër kur dyshohet se ka shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut); si dhe të krijoj mekanizëm të veçantë që do të kryej të gjitha funksionet e MKPT-së. Avokati i Popullit duhet të bashkëpunojë me mekanizmat ndërkombëtar dhe vendor në fushën e parandalimit të torturës si dhe formave të tjera të trajtimit apo ndëshkimit mizor, jonjerëzor dhe poshtëruës. Gjithashtu, Avokati i Popullit mund të jap sugjerime dhe rekomandime për personat dhe institucionet përgjegjëse ku mbahen personat e privuar nga liria pa marrë parasysh llojin apo objektin dhe rrethanat e mbajtjes së tyre, për përmirësimin e trajtimit dhe kushteve të tyre.

Sa i përket transpozimit të *acquis* në legjislacionin kombëtar të kësaj fushe, deri më tani është arritur transpozim i *konsiderueshëm* (i pjesshëm), më konkretisht Ligji për Mbrojtje nga Diskriminimi dhe Ligjin për Barazi Gjinore .

Institucioni i Avokatit të Popullit në Kosovë ka vazhduar të punojë në përmbushjen e misionit kushtetues që të jetë mbrojtës i të drejtave të qytetarëve të Kosovës vis-à-vis veprimeve të autoriteteve publike. Aktualisht, IAP veprimtarinë e tij e zhvillon në Zyrën Qendrore në Prishtinë dhe në zyrat rajonale në: Prizren, Pejë, Gjilan, Ferizaj, Gjakovë, Graçanicë, Mitrovicë dhe në Mitrovicën e Veriut.

Sipas raportit vjetor të Avokatit të Popullit është evidentuar rritje progresive nga viti në vit i numrit të rekomandimeve të dërguara në institucionet përgjegjëse si dhe trend pozitiv i zbatimit të tyre, gjë e cila ka ndikuar në ngritjen e besimit të qytetarëve në institucion dhe rritje të përgjegjshmërisë nga ana e autoriteteve publike, sa i përket përmbushjes së obligimeve të tyre kushtetuese dhe ligjore, në shërbim të qytetarit.

Prioritetet afatmesme

Në bazë të mandatit dhe misionit të IAP-së, synimi dhe objektivi themelor i punës së IAP-it është që të arrijë hetimin e rasteve, sipas parashtrësave të qytetarëve burra dhe gra, me qëllim që mbrojtja dhe promovimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut të realizohet me përgjegjësi, shpejtësinë e duhur dhe profesionalizëm. Në këtë drejtim, IAP në këtë periudhë do të rris edhe më tutje përqindjen dhe numrin e rasteve të zgjidhura pozitivisht dhe numrin e rekomandimeve të drejtuara tek autoritetet përgjegjëse. Po ashtu, IAP do të rrisë numrin e trajtimit të rasteve *ex officio* me anë të të cilave do të adresojë çështje sistematike të të drejtave të njeriut që përfshijnë numër të madh të qytetarëve dhe në këtë mënyrë të ndikojë në përmirësimin e sistemit të të drejtave të njeriut në Republikën e Kosovës. Kjo e fundit do të arrihet përmes ngritjes së kapaciteteve profesionale të bashkëpunëtorëve në IAP-it në fusha të caktuara, që do të përcillet me rritjen kualitative të trajtimit të rasteve, rekomandimeve dhe implemendimit të tyre, që pritet të shënojë rritje të konsiderueshme nga viti në vit. IAP do t'i kushtojë rëndësi edhe avancimit të bashkëpunimit me autoritete publike, shoqëri civile dhe media, por gjithashtu edhe anëtarësimin në rrjete të ndryshme ndërkombëtare, të cilat mundësojnë shkëmbimin e informatave rreth zhvillimeve më të reja në fushën e të drejtave të njeriut dhe përvojave të institucioneve të tjera simotra, në mënyrë që të njëjtat t'i zbatojë në Kosovë.

1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë⁵

Ky Kapitull mbulon mbikëqyrjen demokratike civile ndaj institucioneve të sigurisë, i cili i referohet ushtrimit të kontrollit civil përmes Kuvendit të Republikës së Kosovës, respektivisht përmes Komisioneve përkatëse parlamentare (Komisioni për Punë të Brendshme, Siguri dhe Mbikëqyrjen e Forcave të Sigurisë në Kosovë, Komisioni për Mbikëqyrjen e Agjencisë Kosovare për Inteligjencë), Presidentit, Kryeministrit dhe Ministrit të Forcës së Sigurisë së Kosovës.

Kërkesat që dalin Kriteret afatmesme të Studimit të Fizibilitetit, Raportit të Progresit, dhe mekanizmave tjerë, Kosova vazhdon të jetë e fokusuar në forcimin e mbikëqyrjes civile demokratike të sektorit të sigurisë. Të theksohet se dispozitat e MSA-së nuk parashohin obligime në këtë fushë.

Kërkesat e dala nga Raporti i KE-së për Kosovën

Çështja e verifikimit të anëtarëve të Komisionit parlamentar për mbikëqyrje të Agjencisë së Kosovës për Inteligjencë (AKI), e konstatuar nga Raporti i Progresit si verifikim joprofesional dhe partizan të sigurisë dhe se Kuvendi duhet të rrisë kapacitetin e saj dhe përmirësojë ekspertizën e saj për të mbikëqyrur këtë zonë, mbetet obligim i Kosovës që përmes plotësimit dhe ndryshimit të Ligjit për Klasifikimin e Informacioneve dhe Verifikimit të Sigurisë të themelohet Agjencinë për sigurinë e Informacionit të Klasifikuar, si autoritet i sigurisë Kombëtare, si dhe në bashkëpunim të ngushtë me mekanizmat e tjerë të Republikës së Kosovës, t' i involvon në procesin e vendimmarrjes së verifikimit të sigurisë dhe njëherit me arritjen e standardeve minimale të sigurisë për mbrojtjen e informacioneve të klasifikuara që janë në administrim të institucioneve përkatëse të Republikës së Kosovës. Komisioni përkatës parlamentar për Sigurinë do të jetë mekanizëm mbikëqyrës si kësaj agjencie dhe të njëjtit nuk do t' i nënshtrohen verifikimit të sigurisë.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Për sa i përket mbikëqyrjes demokratike civile, Republika e Kosovës këtë segment e ka të mbuluar me *kornizën ligjore* si në vijim:

Kushtetuta e Republikës së Kosovës - Neni 65, paragrafi 12 - parashih mbikëqyrjen e politikës së jashtme dhe të sigurisë nga ana e Kuvendit të Kosovës.

Ligji nr. 04/L-045 për Ministrinë e Forcës së Sigurisë së Kosovës, me të cilin themelohet Ministria për Forcën e Sigurisë së Kosovës në kuadër të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Ministri për Forcën e Sigurisë së Kosovës do të ketë autoritet ekzekutiv mbi të, mbi parimet e përgjithshme ku Kuvendi i Republikës së Kosovës, Presidenti, Kryeministri dhe Ministri për Forcën e Sigurisë së Kosovës përbëjnë zinxhirin e mbikëqyrjes civile mbi Forcën e Sigurisë së Kosovës, siç është përcaktuar me Kushtetutë.

Ligji 03/L-178 për Klasifikimin e Informacioneve dhe verifikimin e Sigurisë – me të cilin themelohet një sistem unik për klasifikimin dhe ruajtjen e informacioneve që kanë të bëjnë me interesat e sigurisë së Kosovës si dhe për verifikimin e sigurisë së personave që kanë qasje në këto informacione.

Ligji nr. 03/L-063 për Agjencinë e Kosovës për Inteligjencë – me të cilin themelohet Agjencia e Kosovës për Inteligjencë dhe përcaktohet funksionimi, kompetencat dhe fushë-veprimtaria e saj. Me dispozitat e këtij Ligji përcaktohet edhe roli i Kuvendit të Kosovës në mbikëqyrjen e kësaj Agjencie, përmes Komisionit përkatës parlamentar.

---

⁵ Ky kapitull lidhet me kapitullin 3.32. Kapitulli 31 i *acquis*-së: Politika e jashtme, e mbrojtjes dhe e sigurisë.

Korniza e politikave

Analiza e Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë – e miratuar në vitin 2014, ka përcaktuar objektivat strategjike të Sektorit të Sigurisë së Republikës së Kosovës, si në vijim: Pavarësia, sovraniteti dhe integriteti territorial; rendi kushtetues; zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik; jeta, mirëqenia, prona dhe siguria e qytetarëve të Kosovës; dhe stabiliteti rajonal dhe anëtarësimi në organizata ndërkombëtare.

Interesat dhe Objektivat e Sigurisë Kombëtare përcaktojnë bazat për misionin dhe detyrat aktuale dhe të ardhshme të institucioneve në përgjithësi, dhe institucioneve të sigurisë në veçanti.

Në kuadër të interesave dhe sigurisë kombëtare nga Analiza e RSSS-së fushëveprimi e kësaj strategjie ndërlidhet me integrimin e RKS në BE apo NATO, pra Stabilitetin rajonal dhe anëtarësimin në organizatat ndërkombëtare.

Korniza institucionale

Zinxhiri i kontrollit demokratik civil fillon nga Kuvendi (përmes komisioneve relevante parlamentare), Presidenti i Kosovës, si Komandant Suprem i FSK-së, Kryeministri dhe Ministri, kompetencat e të cilëve ushtrohen në thirrjen për raportim, emërimin, gradimin dhe mbikëqyrjen e financave. Funksionimi i Komisioneve parlamentare, përgjigja e eprorëve të forcave të sigurisë ndaj kërkesave për raportime në këto komisione, konstaton se aktualisht ekziston një frymë demokratike dhe mirëfilli e ndërtuar mbi bazën e përgjegjësisë.

Korniza institucionale për fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të forcave të sigurisë përbëhet nga:

Presidenti i Republikës së Kosovës – në bazë të nenit 84, paragrafi 12 të Kushtetutës së Kosovës, është Komandant Suprem i FSK-së. Neni 131, paragrafi 7 parasheh se Presidenti i Republikës së Kosovës, pas konsultimit me Qeverinë dhe Kuvendin, mund të urdhërojë mobilizimin e Forcës së Sigurisë të Kosovës, për të ndihmuar në Gjendjen e Jashtëzakonshme. Mbi këtë bazë dhe mbi bazën e nenit 5 të Ligjit nr. 04/L-045 për Ministrinë për Forcën e Sigurisë së Kosovës, Presidenti ka pushtet të autorizojë dërgimin e Forcave të Sigurisë së Kosovës në veprime gjatë gjendjes emergjente ose gjatë veprimeve në mbështetje të paqes jashtë vendit, pas miratimit nga Kuvendi i Republikës së Kosovës. Presidenti ka kompetencë që: a) të emërojë Komandantin e Forcës së Sigurisë së Kosovës pas rekomandimit nga Qeveria; b) t'i miratojë të gjitha promovimet në gradën e Gjeneralit mbi rekomandimin e përbashkët të Komandantit të Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe Ministrisë për Forcën e Sigurisë së Kosovës; c) t'i miratojë të gjitha ndryshimet e emërimit të Gjeneralëve sipas rekomandimit të përbashkët të Komandantit të Forcës së Sigurisë së Kosovës dhe Ministrisë për Forcën e Sigurisë së Kosovës; d) të ndajë dekorata, medalje, çmime dhe shpërblime.

Kuvendi i Republikës së Kosovës (Komisioni për Mbikëqyrje)- Në pajtim me Ligjin nr. 04/L-045 për Ministrinë për Forcën e Sigurisë, Kuvendi i Republikës së Kosovës ka kompetenca për të: a) ushtruar kontroll demokratik parlamentar mbi Forcën e Sigurisë së Kosovës; b) mbikëqyrur dhe hetuar të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me organizimin, financimin, personelin, pajisjet dhe dërgimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës; c) përcaktuar me ligj të gjitha çështjet e ndërlidhura me organizimin, financimin, personelin, pajisjet dhe dërgimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës; d) miratuar buxhetin vjetor dhe planin dhjetë vjeçar rotativ për Forcën e Sigurisë së Kosovës; e) miratuar dërgimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës gjatë periudhave të jashtëzakonshme apo në operacione në mbështetje të paqes jashtë vendit. Kuvendi i Republikës së Kosovës themelon një Komision Parlamentar, i cili ka kompetencë që: a) t'i kërkojë Komandantit të Forcës së Sigurisë së Kosovës të dorëzojë një raport vjetor dhe t'u përgjigjet pyetjeve personalisht, sipas nevojës. Raporti i dërgohet Presidentit dhe Kryeministrit; b) të kërkojë praninë e Komandantit të Forcës së Sigurisë së Kosovës në takimet e tyre dhe t'u përgjigjet pyetjeve; c) të shqyrtojë buxhetin e Forcës së Sigurisë së Kosovës para dorëzimit të tij për miratim në Kuvendin e

Kosovës; d) të shqyrtojë të gjitha projektet për pajisje që janë të vlerës më shumë se një milion Euro, si të atyre që financohen nga Qeveria e Kosovës ashtu edhe të atyre që financohen nga donatorët, para dorëzimit të tyre për miratim në Kuvendin e Kosovës; e) t'i vë në dispozicion të Pranisë Ndërkombëtare Ushtarake të gjitha informatat e nevojshme për t'i identifikuar të gjitha burimet e fondeve dhe pajisjeve që i janë dhënë Forcës së Sigurisë së Kosovës.

Kryeministri - Në pajtim me Ligjin Nr 04/L-045 Kryeministri ka kompetencë që në mënyrë efektive ta mbikëqyrë dhe të ushtroj kontroll mbi Forcën e Sigurisë së Kosovës, përmes Ministrit të Ministrisë për Forcën e Sigurisë së Kosovës. Në zbatim të autoritetit nga Kuvendi i Kosovës, Kryeministri ka kompetencë që: a) të autorizoj Ministrin për Forcën e Sigurisë së Kosovës që të urdhërojë angazhimin dhe dërgimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës; b) të angazhoj Forcën e Sigurisë së Kosovës për t'i ndihmuar autoritetet civile në përgjigje të fatkeqësive apo aksidenteve natyrore dhe fatkeqësive apo aksidenteve tjera; c) të përcaktoj dhe të modifikoj strukturën e Forcës së Sigurisë së Kosovës sipas nevojës, në konsultim me Presidentin dhe t'i nënshtrohet konfirmimit nga ana e Kuvendit, d) të përcaktoj minimumin e përfaqësimit të të gjitha komuniteteve brenda Forcës së Sigurisë së Kosovës, sipas regjistrimit të fundit të popullsisë.

Ministria e Forcës së Sigurisë/Ministri - Në pajtim me Ligjin për Ministrinë për Forcën e Sigurisë së Kosovës, Ministri i Ministrisë për Forcën e Sigurisë së Kosovës ka kompetencë për të ushtruar kontroll dhe administrim të përgjithshëm të Forcës së Sigurisë së Kosovës, përfshirë edhe çfarëdo kompetenca, të cilat me ligj i janë caktuar Komandantit të Forcës së Sigurisë së Kosovës; Ministri për Forcën e Sigurisë së Kosovës vepron si përfaqësues ndërkombëtar i Kosovës në çështjet lidhur me forcën e sigurisë së Kosovës në nivelin ministror, por ai mundet ta delegojë këtë funksion për aktivitete të caktuara. Ndërsa Ligji nr. 04/L-46 për Forcën e Sigurisë së Kosovës, përcakton kompetencat e Ministrit të FSK-së në mënyrë të detajuar, ku ndër të tjerash, kontrolli dhe administrimi i Ministrit përfshinë të gjitha fuqitë që bien mbi Komandantin e Forcës së Sigurisë të Kosovës.

Këshilli i Sigurisë Kombëtare është një institucion tjetër mbikëqyrës i Forcës së Sigurisë së Kosovës, i cili, sipas Ligjit nr. 04/L-45 merr në shqyrtim dhe këshillon në lidhje me të gjitha çështjet e ndërlidhura me sigurinë e Republikës së Kosovës, përfshirë përdorimin e Forcës së Sigurisë së Kosovës.

Prioritetet afatmesme

Nuk është paraparë ndonjë prioritet.

1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare⁶

Qeveria e Republikës së Kosovës do të vazhdojë të promovojë fqinjësi të mirë dhe konstruktive me të gjitha shtetet e rajonit. Në përmbushje të politikës rajonale, Kosova mbetet e angazhuar në mënyrë konstruktive dhe pragmatike për të rritur bashkëpunimin rajonal efektiv. Qëllim kryesor mbetet forcimi i marrëdhënieve me fqinjët e parë, ngritja e nivelit aktual të shkëmbimeve të gjithanshme, avancimin e bashkëpunimit në të gjitha fushat me interes të përbashkët.

Kosova vazhdon të mbështes dialogun e të gjitha niveleve, sigurinë rajonale, bashkëpunimin ekonomik, thellimin e shkëmbimeve tregtare, mbrojtjes dhe promovimit të drejtave dhe lirive të njeriut. Kosova mbetet e përkushtuar për normalizimin e plotë të marrëdhënieve ndërshtetërore me Serbinë dhe vazhdimin e dialogut, ku synohet të finalizohet me njohje reciproke, gjë që do të mundësonte ndërtimin e paqes së qëndrueshme në mes të dyja vendeve dhe vendosjen e marrëdhënieve diplomatike dhe të mira fqinjësore në frymën evropiane, duke përfshirë pjesëmarrjen e grave dhe burrave në proceset e dialogut

---

⁶ Ky kapitull lidhet me kapitullin 3.32. Kapitulli 31 i *acquis*-së: Politika e jashtme, e mbrojtjes dhe e sigurisë.

në përputhje me Rezolutën e Kombeve të Bashkuara 1325 mbi Gratë, Paqen dhe Sigurinë si dhe strategjitë e deritanishme qeveritare.

Anëtarësimi i Republikës së Kosovës në organizata ndërkombëtare mbetet një ndër prioritetet parësore të Qeverisë së Kosovës, si dhe vazhdojnë përpjekjet për t'u bërë anëtare e plotë e OKB-së, agjencive të saja të specializuara dhe të rrisë pjesëmarrjen dhe përfaqësimin e saj në mekanizmat multilateralë. Diplomacia multilaterale e Kosovës vazhdon të jetë në shërbim të avancimit të interesave shtetërore të Kosovës, zhvillimit demokratik dhe ekonomik të vendit, si dhe marrjes së përgjegjësive ndërkombëtare.

Republika e Kosovës si anëtare me të drejta të plota në organizatën Rajonale në Evropën Juglindore - Regional Cooperation Council (RCC) - merr pjesë në takimet vjetore, takimet e bordit, të Koordinatorëve Nacional dhe në takimet sektoriale të RCC. Institucionet e Kosovës në përputhje me kërkesat e Ligjit për Baraza Gjinore, sigurojnë së në të gjitha takimet, mbledhjet, seminarët dhe konferencat ekziston përfaqësimi i barabartë i burrave dhe grave.

Sipas kërkesave në kuadër të anëtarësimit në BE që dalin nga MSA, Kriteret afatmesme të Studimit të Fizibilitetit, DPSA-së dhe mekanizmeve tjerë të këtij procesi në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare Kosova vazhdon të zhvilloj bashkëpunim rajonal në respektimin e drejtave të njeriut, veçanërisht të minoriteteve, në nxitjen e bashkëpunimit rajonal lidhur me lëvizjen e personave, mallrave dhe shërbimeve, si dhe kapitalit. Rrjedhimisht, Kosova zhvillon dialog politik me qëllim të konsolidimit të përafritimit ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Kosovës në avancimin e formave të reja të bashkëpunimit, në kuadër të procesit të normalizimit të marrëdhënieve në mes të Kosovës dhe Serbisë, si dhe promovon në mënyrë aktive bashkëpunimin rajonal.

Është thelbësore që Kosova vazhdon zbatimin në mirëbesim të të gjitha marrëveshjeve të arritura deri më tani në mes të Beogradit dhe Prishtinës, dhe angazhohet në mënyrë konstruktive në gamën e plotë të çështjeve me lehtësimin e BE-së, përfshirë Traktatin e Komunitetit të Transportit, bashkëpunimin gjyqësor, dhe marrëveshjet për punësim dhe politikat sociale në kuadër të EJT, punësimin dhe Rrjetin e Politikave Sociale dhe Rrjetit shëndetësor të EJT. Andaj duhet gjithashtu të sigurohet pjesëmarrja e plotë e Kosovës në Dekadën Rome.

Sipas Konkluzioneve të Këshillit, prill 1997, bashkëpunimi rajonal është një nga kushtet kryesore për të lidhur marrëdhënie kontraktuale me BE-në. Gjithashtu, për të përmbushur detyrimet e dala nga SF dhe DPSA, Kosova vazhdon të sigurojë bashkëpunimin aktiv dhe konstruktiv me të gjithë partnerët rajonal. Qeveria e Republikës së Kosovës vazhdon të jetë konstruktive sa i përket dialogut me Republikën e Serbisë dhe në të njëjtën kohë ka intensifikuar përpjekjet për thellimin e raporteve të mira me vendet fqinje. Gjithashtu mbetet prioritet anëtarësimi dhe pjesëmarrja proaktive në organizatat rajonale dhe ndërkombëtare.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Baza ligjore për rregullimin e fushës për marrëveshjet ndërkombëtare përbëhet nga:

Ligji nr. 04/L-052 për Marrëveshjet Ndërkombëtare. Me këtë ligj përcakton procedurën e lidhjes, nënshkrimit, ratifikimit, rezervave dhe deklarave, ndryshimit dhe plotësimit, tërheqjes nga marrëveshja, si dhe zbatimin e marrëveshjeve ndërkombëtare të Republikës së Kosovës, si dhe është në pajtim me rregullat dhe parimet e pranuar universale të së drejtës ndërkombëtare, që rregullojnë lidhjen dhe ekzekutimin e traktateve ndërkombëtare, të kodifikuara në Konventën e Vjenës të 23 majit 1969 për të Drejtën e Traktateve, dhe Konventën e Vjenës të 21 marsit 1986 për të Drejtën e Traktateve ndërmjet Shteteve dhe Organizatave Ndërkombëtare ose ndërmjet Organizatave Ndërkombëtare.

Ligji nr. 04/L-199 për ratifikimin e Marrëveshjes së parë ndërkombëtare të parimeve që rregullojnë normalizimin e marrëdhënieve ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë si dhe Protokolleve zbatuese të Marrëveshjes bazë për normalizimin e marrëdhënieve. Me këtë ligj ratifikohet Marrëveshja e parë ndërkombëtare e parimeve që rregullojnë normalizimin e marrëdhënieve në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë, përafuar më 19 prill 2013 nga Kryeministri i Republikës së Kosovës dhe Kryeministri i Republikës së Serbisë, miratuar nga Qeveria e Republikës së Kosovës më 22 prill 2013, Vendimi nr. 01/126, dhe nga Kuvendi i Republikës së Kosovës, më 22 prill 2013, Rezoluta nr. 04-R-10, si dhe fushëveprimi i këtij ligji është Marrëveshja e parë ndërkombëtare e parimeve që rregullojnë normalizimin e marrëdhënieve në mes të Republikës së Kosovës dhe Republikës së Serbisë, dhe kjo Marrëveshje është pjesë përbërëse e këtij ligji. Ky ligj do të zbatohet nga Republika e Kosovës, me ndihmën e Bashkimit Evropian, (BE), Forcave të Organizatës së Traktatit të Atlantikut të Veriut në Kosovë, (KFOR), dhe Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë (OSBE).

Ndërsa, baza ligjore për rregullimin e fushës për personat e zhdukur të marrëveshjeve ndërkombëtare bëhet me:

Ligjin nr. 04/l-023 për persona të zhdukur, ligj I cili për qëllim ka të mbroj të drejtat dhe interesat e personave të zhdukur dhe familjarëve të tyre, në veçanti të drejtën e familjarëve për të ditur fatin e personave të zhdukur, të cilët u zhdukën gjatë periudhës 1 janar 1998 – 31 dhjetor 2000, si pasojë e luftës në Kosovë në vitet 1998-1999, Gjithashtu përcakton kompetencat dhe përgjegjësitë e Komisionit Qeveritar për Persona të Zhdukur.

Korniza institucionale

Korniza institucionale për fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimet ndërkombëtare përbëhet nga institucionet në vijim:

Ministria e Punëve të Jashtme, përkatësisht Departamenti për Marrëdhënie Rajonale identifikon dhe përcakton një arkiv të komunikimit zyrtar, dhe të të dhënave lidhur me marrëveshjet dypalëshe me vendet e rajonit sikurse marrëdhëniet shumëpalëshe që lidhen me iniciativat dhe organizatat rajonale, si dhe përcjellë anëtarësimin dhe pjesëmarrjen e Kosovës në organizatat dhe nismat rajonale;

Ministri për Dialog (pa portofol) - Në pajtim me Programin e Qeverisë së Republikës së Kosovës, Ministria për Dialog në kuadër të fushë veprimtarisë ka detyrat dhe përgjegjësitë që lidhen me realizimin e Dialogut të Brukselit për fqinjësi të mirë dhe normalizimin marrëdhëniesh ndërshtetërore mes Republikës së Kosovës dhe Serbisë me ndërmjetësimin e Bashkimit Evropian dhe mbështetjen e SHBA-ve. Në këtë kuadër detyrat dhe përgjegjësitë e saja janë: hartimi i dokumenteve programore dhe strategjike për dialogun e Brukselit, negociimi i marrëveshjeve në dialogun teknik të Brukselit, përgatitja e dokumenteve strategjike për negociim dhe pjesëmarrja në dialogun politik, zbatimi dhe monitorimi i marrëveshjeve të arritura, raportimi në BE për gjendjen a zbatimit të marrëveshjeve, zhvillimi i diplomacisë në mbështetje të dialogut dhe në përparimin e integritit evropian të Kosovës të ndërlidhur me zbatimin e marrëveshjeve.

Fushëveprimi i saj bazohet në Programin e Punës së Qeverisë së Kosovës (2015-2018), Programin e Qeverisë për Dialogun e Brukselit (2014-2018) dhe Strategjinë Nacionale për Dialogun, komponentët kryesore të së cilave janë: negociimi i marrëveshjeve në dialogun e Brukselit, zbatimi dhe monitorimi i tyre, ndërlidhja me agjendën evropiane dhe me politikën e jashtme të Republikës së Kosovës, dhe se procesi i dialogimit/negociatave dhe të marrëveshjeve të arritura duhet të jenë në përputhshmëri me Kushtetutën dhe Ligjet e Kosovës.

Dialogu ka për qëllim zgjidhjen e çështjeve praktike ndërmjet dy shteteve të pavarura dhe sovrane. Dialogu ndërmjetësohet nga Bashkimi Evropian dhe mbështetet nga SHBA-të. Dialogu ka dal si obligim ndërkombëtar nga Rezoluta e OKB-së e shtatorit 2010 për të cilën Qeveria e Republikës së Kosovës, në harmoni me Kushtetutën e vendit dhe Rezolutën e Kuvendit ka treguar gatishmërinë për përmbushjen e këtij obligimi, si dhe të objektivave për përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe afrimin e Kosovës me Bashkimin Evropian.

Zyra e Kryeministrit përkatësisht Zyra e Këshillit për Bashkëpunim Rajonal dhe Komisioni Qeveritar për Persona të Zhdukur;

Zyra e Këshillit për Bashkëpunim Rajonal e cila përfaqëson Republikën e Kosovës si Koordinator Kombëtar për iniciativat për bashkëpunim rajonal në kuadër të vendeve të EJLsi dhe koordinon aktivitetet e bashkëpunimit rajonal në kuadër të Këshillit për Bashkëpunim Rajonal direkt me Sekretariatit në Sarajevë.

Komisioni Qeveritar për Persona të Zhdukur ka për qëllim të mbrojtë të drejtat dhe interesat e personave të zhdukur dhe familjarëve të tyre, në veçanti të drejtën e familjarëve për të ditur fatin e personave të zhdukur, të cilët u zhdukën gjatë periudhës 1 janar 1998 31 dhjetor 2000, si pasojë e luftës në Kosovë në vitet 1998-1999.

Sa i përket marrëdhënieve me bashkësinë ndërkombëtare, Kosova ka plotësuar në masë të madhe Propozimin Gjithëpërfshirës të Pakos së Ahtisaarit, dhe si rrjedhojë më 10 shtator 2012 Grupi Drejtues Ndërkombëtar ka shpallur të përmbyllur fazën e mbikëqyrjes së pavarësisë së Kosovës, dhe të mandatit të Zyrës së Përfaqësuesit Civil Ndërkombëtar. Kosova ka arritur pajtim me Bashkimin Evropian për zgjatjen e mandatit të EULEX-it deri në qershor të vitit 2016. Gjithashtu, Kosova në mënyrë koherente vazhdon përpjekjet për shtimin e njohjeve të Kosovës si shtet të pavarur dhe si rrjedhojë numri i njohjeve ka arritur në 111. Rrjedhimisht, Kosova është anëtare e Fondit Monetar Ndërkombëtar, Bankës Botërore, Bankës Evropiane për Zhvillim dhe Rindërtim. Kosova gjithashtu merr pjesë në takimet e rregullta të CEFTA-s mirëpo vazhdon të ballafaqohet me pengesat e krijuara nga Serbia ku nga Sekretariati i CEFTA-së kërkohet që në emër të Kosovës të nënshkruaj UNMIK, që paraqet shkelje të marrëveshjes së Bashkëpunimit Rajonal e arritur në Bruksel me 24 Shkurt 2012. (Për më shumë, shih Kapitulli 31.)

Kosova është anëtarësuar në organizatën për Procesin e Bashkëpunimit për Evropën Jug-Lindore (SEECF), Iniciativën Rajonale për Migrim, Azil dhe Refugjatë (MARRI), Këshillin për Bashkëpunim Rajonal, Komisionin e Venecias, Qendrën për Bashkëpunim në fushën e Sigurisë (RACVIAC), Organizatën Ndërkombëtare të Frankofonisë. Gjithashtu, Kosova është e anëtarësuar me të drejta të plota në organizatat rajonale me karakter sportiv, përfshirë: Federatën Ndërkombëtare të Basketbollit, Federatën Ndërkombëtare të Notit, Komitetin Olimpik Ndërkombëtar, Federata Ndërkombëtare Hendbollit, Federatën Botërore të Taekwondo-së, Federatën Ndërkombëtare të Mundjes.

Sa i përket bashkëpunimit rajonal Kosova vazhdon të ketë bashkëpunim të kënaqshëm me:

Shqipërinë

Në kuadër të forcimit të bashkëpunimit strategjik me Republikën e Shqipërisë në fushën ekonomike, politike, kulturore, sportive dhe fusha tjera, më 23 mars 2015, është mbajtur në Tiranë mbledhja e dytë e përbashkët ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë me ç'rast janë analizuar rezultatet e mbledhjes së parë dhe të dy kryeministrat kanë nënshkruar deklaratën e përbashkët "Për Bashkëpunim në Fushën e Zhvillimit Rajonal në Zonat Ndërkufitare Kosovë-Shqipëri". Gjithashtu, janë nënshkruar disa marrëveshje dhe memorandum bashkëpunimi nga ministrat përkatës, që thellojnë bashkëpunimin dypalësh në shumë fusha, si në vijim: Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë "Për bashkëpunim te ndërsjellë në fushën e sigurisë", Protokollit për zbatimin e marrëveshjes

kuadër “Për Bashkëpunimin në nxitjen dhe Lehtësimin e Tregtisë”, Protokollin ndërmjet Ministrisë së Brendshme të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Brendshme të Republikës së Shqipërisë “Për Ndjekjen e Menjëhershme Ndërkufitare”, Protokollin ndërmjet Ministrisë së Brendshme të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Brendshme të Republikës së Shqipërisë “Mbi shfrytëzimin e përbashkët të pasjeve për kontrollin e kufirit”, Memorandumin “Për bashkëpunimin në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural”, Memorandumin Bashkëpunimi mes Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit të Republikës së Kosovës, Ministrisë së Diasporës të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Kulturës të Republikës së Shqipërisë, Memorandumin bashkëpunimi ndërmjet Ministrisë së Brendshme të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Brendshme të Republikës së Shqipërisë “Mbi forcimin e bashkëpunimit në fushën e kontrollit të brendshëm”, Memorandumin bashkëpunimi “Për forcimin e bashkëpunimit” ndërmjet Ministrisë së Financave të Republikës së Kosovës dhe Ministrisë së Financave të Republikës së Shqipërisë. Marrëveshje bashkëpunimi “Në fushën e Arsimit të Lartë dhe Kërkimit Shkencor”, Marrëveshje Bashkëpunimi “Për organizimin e përbashkët të mësimin të Gjuhës dhe Kulturës Shqipe në Mërgatë”, Marrëveshje Bashkëpunimi “Për bashkëpunim institucional për përparimin dhe zhvillimin profesional të mësimit në arsime parauniversitare”.

Me Maqedoninë, Republika e Kosovës ka arritur marrëveshjet për njohjen e ndërsjellë të pensioneve dhe për forcimin e bashkëpunimit kulturor. Kanë hyrë në fuqi si dhe janë mbajtur negociatat dhe pritjet avancimi në drejtim të përgatitjes për nënshkrim të marrëveshjeve si në vijim: Marrëveshja për riatdhesimin, Marrëveshje “Për Bashkëpunim Gjyqësor në Çështjet Civile dhe Tregtare”, Marrëveshja për “Asistencë Ligjore në Çështjet Civile”, Marrëveshje për “Njohje Reciproke të Patentë Shoferëve”, Marrëveshja për “Kushtet e udhëtimit të qytetarëve të dy vendeve”, dhe Marrëveshje për bashkëpunim në çështjet e integritetit evropian. Si çështje të hapur me Maqedoninë kemi rinimin e rastit të Butelit.

Malin e Zi

Republika e Kosovës ka nënshkruar Marrëveshjen për Kufirin Shtetëror me Malin e Zi më datë 26 gusht 2015. Gjithashtu, kanë kaluar si nisma disa marrëveshje dhe disa prej tyre janë negociuar: Marrëveshja për “Shkëmbimin dhe Mbrojtjen e Dyanshme të Informatave të Klasifikuara”, Marrëveshja për “Promovimin Reciprok dhe Mbrojtjen e Investimeve”, Marrëveshja për “Bashkëpunim Kulturor”, Marrëveshja për “Transport Ndërkombëtar”, Marrëveshja për “Bashkëpunim gjyqësor në çështjet penale, Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës, Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë dhe Qeverisë së Malit të Zi “lidhur me Pikën e përbashkët kufitare të Republikës së Kosovës, Republikës së Shqipërisë, Malit të Zi, me të cilën shënohet trekufiri dhe mirëmbajtja e tij”, Protokollin ndërmjet Ministrisë së Brendshme të Republikës së Kosovës, Zyra e Koordinatorit Nacional për Luftën Kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore dhe Sekretariatit Gjeneral të Qeverisë së Malit të Zi, Zyra për Luftën kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore në bashkëpunim në Luftë kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore, Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Malit të Zi për Bashkëpunim në Sferën Ekonomike, Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Malit të Zi për “Zbatimin e Programit të Bashkëpunimit Ndërkufitar, që financohet në kuadër të Instrumentit të Para-Anëtarësimit (IPA) 2014-2020”.

Bosnja dhe Hercegovina nuk e ka ndryshuar qëndrimin e saj për njohjen e Kosovës. Vizat për qëndrim të shkurtër për shtetasit e Kosovës lëshohen vetëm me ftesë nga misionet e huaja diplomatike dhe të organizatave ndërkombëtare të akredituara në Bosnjë dhe Hercegovinë, ose për arsye humanitare. Si një masë reciproke, Kosova ka vendosur një regjim të vizave për qytetarët e Bosnjës dhe Hercegovinës që nga muaji janar. Në muajin gusht, Kosova ka bllokuar importet e ushqimeve me origjinë shtazore nga Bosnja dhe Hercegovina; në këtë drejtim, Kosova nuk duhet të vendosë kërkesa që shkojnë përtej atyre të pajtuara në kontekstin e Marrëveshjes së Tregtisë së Lirë të Evropës Qendrore.

Zbatimi i programeve të bashkëpunimit ndërkufitar

Tre programet ekzistuese të Bashkëpunimit Ndërkufitar Shqipëri-Kosovë; Kosovë-Maqedoni; dhe Kosovë-Mali i Zi janë në proces të zbatimit. Realizimi i projekteve të financuara nga këto Programe si dhe puna dhe koordinimi me përfaqësuesit e Bashkimit Evropian dhe vendet fqinje për realizimin e dy projekteve strategjike, me Maqedoninë për hapjen e pikës kufitare në Stançiq (Kosovë) – Belanovcë (Maqedoni) dhe me Shqipërinë për ndërtimin e rrugës kufitare (Shishtavecit/Shqipëridhe Dragash/Kosovë).

Programi për BNK Shqipëri-Kosovë - Në projektin Strategjik "Të Ndërtojmë së bashku një Rajon Tërheqës Turistik dhe të Begatë" në koordinimin me Zyrën e Komisionit Evropian janë hartuar Termat e Referencës për Kontratën për Shërbime që përfshinë studimin e fizibilitetit.

Programi për BNK-së Maqedoni-Kosovë - Ka vazhduar punën komisioni i përbashkët i ekspertëve për hapjen e pikës kufitare në Stançiq (Kosovë) – Belanovcë (Maqedoni), lidhur me projektin strategjik në kuadër të programit për bashkëpunim ndërkufitar Kosovë-Maqedoni.

Programi për BNK Mali i Zi-Kosovë - Është miratuar Raporti i fazës së parë të vlerësimit nga Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë për Programin Kosovë - Mali i Zi për alokimet 2011-2013. Ka vazhduar faza e dytë e vlerësimit për vlerësimin e Plotë të Projekteve dhe hartimi i raportit Final të Vlerësimit i cili më pas do të dërgohet për Miratim në Zyrën e Bashkimit Evropian në Prishtinë.

Në kuadër të kompletimit të kornizës ligjore përmes ndryshimeve në legjislacionin kyç, përfshirë edhe në Kushtetutë, Kosova ka plotësuar dhe ndryshuar Kushtetutën e saj për të themeluar gjykatën speciale dhe zyrën e saj të prokurorisë. Në këtë drejtim është miratuar Ligji për Dhomat e Specializuara dhe Zyrën e Prokurorit të Specializuar, dhe Ligji për mbrojtjen juridike dhe mbështetjen financiare të personave të akuzuar potencial në proceset gjyqësore pranë Dhomave të Specializuara. Qeveria Gjithashtu duhet të miratojë strategjinë për drejtësinë tranzicionale, me ç'rast grupi punues ndërministror për ballafaqim me të kaluarën, në pajtim me nëngrupet punuese është duke bërë një analizë paraprake për hartimin e projekt strategjisë në një periudhë afatmesme lidhur me mekanizmat relevantë për të mbledhur informata në lidhje me hetimet mbi krimet e luftës dhe personat e zhdukur.

Republika e Kosovës është pjesëmarrëse aktive në nismat dhe organizatat multilaterale që veprojnë në rajonin e Evropës Juglindore e më gjerë. Për më tepër është anëtare e nismave rajonale të mëposhtme: *Marrëveshja e Evropës Qendrore për Tregti të Lirë (CEFTA)*; *Procesi BRDO (BP)*; *Instrumenti Investues për Ballkanit Perëndimor (ĒĒBIF)*; *Komisioni për Investime i Evropës Juglindore (SEEIC)*; *SEETO - Observatori i Transportit i Evropës Juglindore*; *Iniciativa elektronike e Evropës Juglindore (eSEE)*; *Forumi i Bashkësisë Tregtare të Evropës Juglindore (SEETUF)*; *Rrjeti i Asociacioneve të Autoriteteve Lokale të Evropës Juglindore (NALAS)*; *Rrjeti i Partneritetit Publiko Privat të Evropës Juglindore (SEPPPN)*; *SHBA - Karta e Adriatikut (A-5)*; *Nisma e Reformës Arsimore për Evropën Juglindore (ERI SEE)*; *Qendra Rajonale e Mjedisit (REC)*; *Ballkani Perëndimor 6*; *Qendra për Bashkëpunim për Sigurinë (RACVIAC)*; *Iniciativa Rajonale për Migrim, Azil dhe Refugjatë (MARRI)*; *Procesi i Bashkëpunimit të Evropës Juglindore (SEECPP)*; *Këshilli për Bashkëpunim Rajonal (RCC)*; *Shkolla Rajonale për Administratë Publike (ReSPA)*; *Rrjeti rajonal mjedisor për anëtarësim (RENA)*; *Qendra Rajonale e të Mësuarit për Sipërmarrjen në Evropën Juglindore (SEECCEL)*; *Task Forca për Avancimin dhe Ngritjen e Kapitalit Njerëzor (TFBHC)*.

Në kuadër të dialogut në mes të Republikës së Kosovës dhe Serbisë me ndërmjetësimin e Bashkimit Evropian, Kosova është përfshirë në mënyrë aktive në këtë proces sa i përket edhe zbatimit të marrëveshjeve të arritura deri tani. Tregues pozitiv në këtë aspekt janë: Marrëveshja mbi Zbatimin e Drejtësisë dhe Licensimi i kompanive të pjesës veriore të Kosovës për mallra të kontrolluara në kuadër të Marrëveshjes për Mbledhjen e të Hyrave Doganore në dy pikë kalimet kufitare Jarinjë dhe Bërnjak + Asociacioni

Deri më tash mund të konstatohet se strukturat paralele janë shuar në fushën e policisë, në fushën e doganave dhe atyre të gjendjes civile dhe po vazhdohet edhe në fushën e drejtësisë, gjykatave dhe prokurorisë. Sa i përket të ashtuquajturës “Mbrotja Civile”, marrëveshja për shpërbërjen e saj parasheh integrimin e individëve (ish-pjesëtarë) të kësaj strukture në institucionet civile të Republikës së Kosovës. Rrjedhimisht, pritet që të bëhet shuarja e plotë e kësaj strukture ilegale.

Përkundër arritjeve në rrafshin e marrëdhënieve ndërkombëtare, ende mbetin sfida të cilat vështirësojnë pozitën e Kosovës në rrafshin ndërkombëtar. Mosnjohja nga 5 vendet anëtare të BE-s paraqesin sfidë në rrugën e Kosovës drejt procesit të integritimit Evropian. Gjithashtu mungesa e njohjeve të mjaftueshme pengon anëtarësimin e Kosovës në mekanizmat tjerë ndërkombëtarë si në OKB, OSBE apo Këshill të Evropës, si rrjedhojë Kosova nuk është në gjendje të përfitojë plotësisht nga mekanizmat e vlerësimit të konventave përkatëse.

Sa u përket të arriturave në fushën me ballafaqim me të kaluarën, Qeveria e Republikës së Kosovës më datë 15 tetor 2014, me vendimin nr. 02/200 ka miratuar Rregulloren (QRK) - nr. 18/2014 për punën e grupit punues për ballafaqim me të kaluarën dhe pajtim.

Me Serbinë

Në kuadër të dialogut në mes të Republikës së Kosovës dhe Serbisë me ndërmjetësimin e Bashkimit Evropian, Kosova është përfshirë në mënyrë aktive në këtë proces sa i përket edhe zbatimit të marrëveshjeve të arritura deri tani. Tregues pozitiv në këtë aspekt janë: zbatimi i Marrëveshjes për menaxhimin e integruar të kufirit ndërshtetëror (IBM), për lëvizjen e lirë të njerëzve dhe mallrave, marrëveshjes për mbledhjen e të hyrave doganore në dy pikë kalimet kufitare Jarinje dhe Bërnjak, licencimi i kompanive të pjesës veriore të Kosovës për mallra të kontrolluara, marrëveshja për njohjen e ndërsjellë të sigurimit të automjeteve, për njohjen reciproke të certifikatave për produktet farmaceutike, ndërsa në proces të zbatimit janë marrëveshjet për drejtësinë, shuarjen e mbrotjes civile dhe njohjen e diplomave, telekomunikacionit/kodi telefonik për Kosovën, energjinë, kadastrën dhe Asociacionin.

Deri më tash mund të konstatohet se strukturat paralele janë shuar në pak fusha si në fushën e policisë, në fushën e doganave dhe atyre të gjendjes civile dhe po vazhdohet edhe në fushën e drejtësisë, gjykatave dhe prokurorisë. Sa i përket të ashtuquajturës “Mbrotja Civile”, marrëveshja për shpërbërjen e saj parasheh integrimin e individëve (ish-pjesëtarë) të kësaj strukture në institucionet civile të Republikës së Kosovës, ku tanimë integrimi ka përfunduar, ndërsa në pritje është dorëzimi i objekteve. Nga 483 persona të integruar në institucionet e Kosovës, 105 prej tyre kanë filluar punën dhe marrin pagat ndërsa 328 të tjerë fillojnë punën dhe pagat do të marrin nga 1 janar 2016.

Mirëpo, shqetësues mbeten vazhdimi i ekzistimit të strukturave paralele të Serbisë në Kosovë në shumë fusha në nivelin komunal dhe disa në qendror dhe sidomos në komunat veriore ku tashmë funksionojnë strukturat legale si rrjedhojë e marrëveshjes së parë. Heqja e gjithë këtyre strukturave ilegale do të hap rrugë për krijimin e Asociacionit për të cilën është arritur marrëveshja.

Zbatimi i marrëveshjes së drejtësisë, është në fazën finale. Këshilli Gjyqësor dhe Prokurorial i Kosovës ka konfirmuar se ka përfunduar procesi i vlerësimit dhe intervistimit të kandidatëve për fazën e parë, dhe janë selektuar 34 gjyqtar dhe 9 prokuror të cilët kanë plotësuar kriteret e aplikimit, nga totali sipas marrëveshjes së Drejtësisë 48 gjyqtar dhe 15 prokurorë. Me 10 dhjetor 2015 Këshilli Gjyqësor dhe Prokurorial i Kosovës do të shpall konkurs për pozitën e paplotësuar për 14 gjyqtar dhe 6 prokurorë si dhe për 164 pozita për stafin administrativ të gjyqësorit dhe prokurorisë të Republikës së Kosovës ashtu siç parashihet me marrëveshje. Çështja e objekteve që është pjesë e planit të zbatimit të marrëveshjes së Drejtësisë është gjithashtu në procesin final ndërsa shpërbërja e strukturave paralele gjyqësore të Serbisë në Kosovë akoma nuk është zgjidhur. Shpërbërja kërkon përshtatje ligjore në Ligjin e Serbisë nr. 116/2008 mbi Selitë dhe Juridiksionet Territoriale të Gjykatave dhe Zyrave të Prokurorëve. Afati i fundit ishte deri

më 31 dhjetor 2013. Gjithashtu Serbia duhet të bëjë shkarkimin e gjyqtarëve dhe ndaloj pagat e personelit gjyqësorë të angazhuar në strukturat paralele gjyqësore në ditën e emërimit nga Presidentja.

Menaxhimi i Integruar të Kufirit në mes të Kosovës dhe Serbisë funksionon mjaft mirë, ndërsa në këtë fazë zbatimi është fokusuar në ndërtimin e objekteve të përhershme të IBM në gjashtë pikëkalimet kufitare mes dy shteteve. BE financon dhe realizon ndërtimin e tyre. Gjithashtu jemi pajtuar edhe për hapjen e dy pikë kalimeve të reja kufitare siç është ajo tek pika kalimit kufitarë në mes të Kamenicës dhe Medvegjës dhe në mes të Zubin Potokut dhe Novi Pazarit.

Gjatë kësaj periudhe në kuadër të Lëvizjes së Lirë është arritur Marrëveshja për njohjen reciproke të Policave të Sigurimeve të Automjeteve në mes të Kosovës dhe Serbisë dhe se ky proces do të lehtësoj edhe më shumë qarkullimin e njerëzve dhe mallrave në mes të të dyja shteteve. Marrëveshja në fjalë pas tre vitesh negociatash ka filluar së zbatuari nga data 12 gusht 2015 për shkak se pala serbe nuk ka qenë e gatshme të filloj zbatimin konform marrëveshjes.

Sa i përket zbatimit të marrëveshjes për telekomunikacion/kodin telefonik dhe energji, në parim është arritur marrëveshja për planin për zbatim për telekomin në takimin e 25 gushtit 2015 në Bruksel Marrëveshja për telekom saktëson se Kosova do ta merr kodin e saj shtetëror telefonik 383 nga ana e ITU dhe se aplikimin në emër të Kosovës do ta bëjë Austria. Në këmbim të heqjes së pengesave nga Serbia është ofruar një lejim i përkohshëm i shërbimeve mobile për një kompani të re me fushëveprim të kufizuar të regjistruar në Kosovë. Procesi i regjistrimit të kësaj kompanie në Kosovës është shoqëruar me vonesa për shkak se dokumentacioni i dorëzuar nga pala tjetër nuk ka qenë në harmoni me marrëveshjen e Brukselit dhe ligjet e Kosovës dhe pas dy muajve kompania ka marrë certifikatën e biznes nga ana Agjencisë Kosovare për Regjistrimin e Bizneseve në MTI me datë 13 tetor 2015. Ndërsa në kuadër të shkëmbimit të dhënave më 2 dhjetor pala e Kosovës i ka dorëzuar ato në BE dhe jemi në pritje të dhënave edhe nga pala serbe me qëllim që të ecët drejt bashkëpunimit në mes të dy rregullatorëve të telekomit me ndërmjetësimin e BE-së. Marrëveshja në fjalë gjithashtu garanton shuarjen e strukturave paralele në këtë fushë.

Ndërsa sa i përket marrëveshjes së Energjisë dhe dakordimeve të 25 gusht 2015, Serbia deri më tani ka dështuar në regjistrimin e dy kompanive të reja (njëra për shërbime tregtare, tjetra për furnizimi dhe shërbime të mirëmbajtjes së shpërndarjes) në Kosovë. Arsyet për vonesa në regjistrimin e kompanive të reja janë të natyrës politike: (1) për të shmangur respektimin e ligjit të Kosovës për procesin e regjistrimit të biznesit dhe (2) vendosjen e pengesave që Operatori i Sistemit të Transmisionit të Kosovës (KOSTT) të filloj operimin si një sistem i pavarur në kuadër të sistemit Evropian të transmisionit, bazuar në marrëveshjen e arritur ndërmjet KOSTT dhe ENTSO-E më 1 tetor të vitit 2015. Zbatimi i kësaj marrëveshje është paraparë për 30 nëntor të vitit 2015 duke e kushtëzuar Kosovën me lëshimin e një licence për furnizim për një kompani të re; megjithatë, Kosova nuk është në gjendje të lëshojë një licencë të tillë sepse kompania e re nuk është regjistruar akoma.

Serbia akoma refuzon qasjen në veri të operatorëve të energjisë në Kosovë (KOSTT dhe KEDS), duke shkelur kështu marrëveshjen për Energjinë. Qasja në pjesën veriore të vendit duhet të fillojë menjëherë pasi që KOSTT të fillojë funksionin si sistem i pavarur në sistemin evropian (ENTSO-E). Sa i përket operatorëve ilegal, përmes nënshkrimit të marrëveshjes, Serbia ka ri-konfirmuar zotimin e saj për shpërbërjen e operatorëve të tij të energjisë, të cilët operojnë në mënyrë ilegale në veri të Kosovës, një obligim që është vonuar që nga shatori i vitit 2014, përkatësisht pas nënshkrimit të planit të veprimit të zbatimit për energjinë.

Në takimin e 25 gushtit 2015, në Bruksel palët janë pajtuar për fillimin e rivitalizimit të urës mbi lumin Ibër në Mitrovicë dhe largimin e barrikadës së ashtuquajtur "parku i paqes". Procesi i rivitalizimit ka filluar me 17 tetor 2015. Rivitalizimi i urës do të kryhet deri në pranverë të vitit 2016, me ç' rast ura do të hapet për qarkullim për të gjithë qytetarët dhe automjetet. Gjithashtu, sipas marrëveshjes është duke u

punuar edhe për definimin e zonave kadastrale për fshatrat Suhadoll dhe Kroi i Vitakut, sipas linjës administrative mes Komunave të Mitrovicës Jugore dhe Veriore konform ligjeve të Kosovës dhe Planit të Ahtisaarit.

Bisedimet në Bruksel ka pasur gjithashtu për parimet e përgjithshme për Asociacionin e Komunave më shumicë serbe, bisedimet për këtë çështje fillimisht janë mbajtur në nivelin teknik gjatë muajit qershor dhe korrik 2015, pastaj kanë vazhduar në nivelin e kryeministrave dhe PL Mogherini dhe me 25 gusht 2015 është arritur Marrëveshja Asociacioni i komunave me shumicë serbe do të themelohet dhe funksionoj në bazë të Kushtetutës dhe Ligjeve të Republikës së Kosovës dhe nuk do të ketë kompetenca ekzekutive. dhe se kushti kryesor për themelimin e tij është i ndërlidhur me shuarjen e të gjitha strukturave ilegale të Serbisë që ende vazhdojnë të jenë në Kosovë. Fillimi i hartimit të statutit është duke u pritur vendimi i Gjykatës Kushtetuese të Kosovës mbi kushtetutshmërinë e marrëveshjes së Brukselit në këtë çështje (e arritur më 25 gusht 2015) konform kërkesës së dërguar nga Presidentja e Republikës së Kosovës.

Kurse për Fondin Zhvillimor për pjesën veriore, procesi është duke vazhduar nën udhëheqjen dhe koordinim e zyrës së BE-së në Kosovës me ç' rast projektet e para të komunës së Mitrovicës Veriore janë dorëzuar dhe miratuar nga Bordi Menaxhues. Fondet e alokuara për këto katër projekte të para kapin shumën 2,515 Euro. Ndërsa deri në këtë kohë janë mbledhur mbi 7,8 milionë euro, konform marrëveshjes për mbledhjen e të hyrave doganore në pjesën veriore.

Prioritetet afatmesme

MPJ është në proces të konsolidimit të infrastrukturës së saj institucionale duke siguruar kështu një mbulim diplomatik/konsullor me shtrirje në të gjitha kontinentet për të forcuar shtetësinë e Kosovës në rrafshin ndërkombëtar. Në periudhë afatmesme do të shtrijë më tutje rrjetin diplomatik, të përbërë nga gra dhe burra, në shtetet me fuqi rajonale dhe globale në mënyrë që të konsolidojë subjektivitetin ndërkombëtar të Republikës së Kosovës dhe të anëtarësoj Republikën e Kosovës në Organizata Ndërkombëtare. Në këtë drejtim, Kosova do të hapë misione të reja diplomatike dhe konsullore/zyra ndërlidhëse të fuqizoj ambasadat dhe do të rrisë numrin e diplomatëve dhe diplomateve në Bruksel, Nju Jork, Uashington, Gjenevë, si dhe në kuadër të Akademisë Diplomatike dhe Ministrisë së Punëve të Jashtme (si në departament politik ashtu edhe administrativ).

Kosova do të përqendrohet për të zgjidhur fatin e personave të zhdukur. Do të intensifikojë përpjekjet rreth shkëmbimit të informative për varrezat e mundshme masive. Për të arritur kapacitetin e plotë të Departamentit për Mjekësi Ligjore në kuadër të përmbushjes së standardeve të kërkuara për praktika të qëndrueshme ligjore, Qeveria fillimisht do të hartojë një koncept dokument për rregullimin e fushës së mjekësisë ligjore dhe to të miratoj legjislacionin zbatues për krijimin e një regjistri qendror dhe për mbylljen e rasteve, duke përfshirë të dhënat e ndara sipas gjinisë. Gjithashtu, do të rekrutoj dhe zhvilloj profesionalisht ekspertizë të nevojshme në fushën e antropologjisë dhe mjekësisë ligjore në përgjithësi, duke pasur parasysh pjesëmarrje të barabartë të grave dhe burrave, si dhe integrimin e stafit nga komuniteti jo-shumicë.

Strukturat paralele të Serbisë në Kosovë janë pengesa kryesore në procesin e normalizimit të situatës në pjesën veriore të Kosovës, prandaj shpërbërja e tyre është shumë e rëndësishme për zbatimin efektin të marrëveshjes. Serbia vazhdon të ndërhyj në Kosovë përmes ruajtjes së një pjesë të strukturave të saja paralele, në kundërshtim me marrëveshjen e Brukselit për normalizimin e marrëdhënieve fqinjësore në mes të dy shteteve.

Marrëveshja për Normalizimin e Marrëdhënieve në mes të Republikës së Kosovës dhe asaj të Serbisë ka paraparë në mënyrë implicite shuarjen e strukturave paralele të mbështetura nga Serbia në fushën e policisë, drejtësisë, mbrojtjes civile dhe atyre administrative (pas mbajtjes së zgjedhjeve lokale dhe funksionalizimit të komunave në pjesën veriore), më herët gjatë dialogut teknik është paraparë shuarja e

strukturave paralele në fushën e energjisë, telekomit, shërbimeve të gjendjes civile, kadastrale si dhe të atyre doganore.

Sa i përket zbatimit në praktikë, në periudhë afatmesme do të hiqen strukturat paralele të Serbisë që vazhdojnë të shtohen dhe që shkelin Marrëveshjen e Brukselit për Normalizim të Marrëdhënieve në mes të dy shteteve.

2. BLOKU 2: KRITERET EKONOMIKE

Plotësimi i kriterëve ekonomike për anëtarësim është i bazuar në kërkesat e dala në konkluzionet e Këshillit Evropian të vitit 1993 të quajtura si Kriteret e Kopenhagës. Ekonomia e tregut funksionale është kriteri i pare ekonomik i Kopenhagës, i cili përfshin:

- Ekzistimi i një konsensusi të gjerë për politikat esenciale ekonomike
- Arritjen e stabilitetit makroekonomik, duke përfshirë stabilitetin adekuat të çmimeve dhe qëndrueshmëri të financave publike dhe bilancit të jashtëm të pagesave;
- Ndërveprimin e lirë të forcave të tregut të bazuar në mekanizmat e ofertës dhe kërkesës, përfshirë vendosjen e çmimeve dhe liberalizimin të tregtisë;
- Eliminimin e barrierave të qenësishme ndaj hyrjes dhe daljes nga tregu (në aspektin e krijimit të shoqërive të reja ose falimentimit të atyre ekzistuese);
- Ekzistencën e sistemit ligjor, duke përfshirë edhe rregullimin e të drejtave të pronësisë, si edhe imponimin e zbatimit të ligjeve dhe kontratave;
- Konsensusin e gjerë për çështje kyçe të politikave ekonomike;
- Sektorin financiar të zhvilluar mjaftueshëm për të kanalizuar kursimet drejt investimeve produktive.

Kriteret e Maastrichtit të njohura si kriterë ekonomike të konvergencës kanë të bëjnë me integrimin monetar në kuadër të Euro zonës. Me saktësisht, shtetet që synojnë adoptimin e Euro duhet të përmbushin një numër të indikatorëve makroekonomik që matë:

- Stabilitetin e çmimeve përmes CPI;
- Qëndrueshmërinë dhe adekuatshmerinë e financave publike përmes limitimit të nivelit të deficitit buxhetor (në 3% e GDP) dhe nivelit të borxhit qeveritar në raport me BPV;
- Stabilitetin e normës afatgjate të interesit; dhe
- Stabilitetin e normës së këmbimit.

Bazuar në konkluzionet e Këshillit të vitit 2008⁷ dhe Këshillit për Çështje të Përgjithshme, Komisioni Evropian në dy vitet e fundit ka nisur një qasje të re për të promovuar zhvillimin ekonomik dhe politik të Kosovës, të ngjashme me instrumentet dhe mekanizmat e vendeve anëtare. Në këtë kontekst, Strategjia e zgjerimit për Kosovën (dhe Ballkanin në përgjithësi) bazohet në tri shtylla bazë ndër të cilat edhe qeverisja ekonomike. Një nga instrumentet kryesore për të forcuar qeverisjen ekonomike është dialogu me BE përfshirë edhe përgatitjen e Programit për Reforma në Ekonomi. Andaj edhe vlerësimi i progresit në përmbushjen e kriterëve ekonomike do të jetë i ndërlidhur ngushtë me përmirësimin e qeverisjes ekonomike dhe programin e reformave ekonomike.

Si rezultat, objektivat dhe masat prioritare në kuadër të kriterëve ekonomike synojnë të reflektojnë substancën e reformave strukturore në Programin për Reforma në Ekonomi⁸. Natyrisht, të gjitha masat lidhen ngushtë me dokumentet strategjike të institucioneve të Republikës së Kosovës si Programi i Qeverisë 2015-2018, Strategjitë sektoriale, dhe Strategjia Kombëtare për Zhvillim. Dokumenti inkorporon edhe disa nga masat e rekomanduara në Raportin për Vendin dhe Nën-komitetin vjetor për Stabilizim Asociim për “Ekonomi, Çështje Financiare, Statistika”.

Sa i përket përparimit në plotësimin e kriterëve ekonomike për anëtarësim⁹, Kosova duhet të vazhdojë përpjekjet për krijimin e një ekonomie funksionale të tregut të aftë për t’u përballur me konkurrencën duke drejtuar buxhetin drejt investimeve që gjenerojnë rritje, dhe forcuar konkurrueshmërinë që do të kishte efekte pozitive edhe në zvogëlim të disbalancit të jashtëm. Duhet të vazhdojë privatizimi, dhe të

⁷Këshilli i Bashkimit Evropian

⁸Meqenëse PRE 2017-2019 është aktualisht duke u përgatitur, masat prioritare të përfshira në këtë draft mund të plotësohen kur të finalizohet PRE

⁹Bazuar në Raportin e KE-së për Kosovën 2016.

punohet për rritjen e mbledhjes së tatimeve të brendshme. Qartësimi i procedurave të falimentimit do të kontribuonin pozitivisht në ekonomi. Ngjashëm, duhet të zhvillohet kapitali njerëzor për të reduktuar normën e lartë të papunësisë së burrave dhe grave, të luftohet ekonomia informale dhe të forcohet sundimi i ligjit për të përmirësuar ambientin e biznesit për sektorin privat dhe konkurrencën në treg. Stabiliteti dhe politikat e qëndrueshme fiskale dhe zhvillimi i mëtejshëm i tregut financiar që përmirëson qasjen në financa do të krijojnë mbështetje të mirë për zhvillimin e ekonomisë. Në funksion të rritjes së kapacitetit për të qenë më konkurrues, ende ka nevojë për reforma të konsiderueshme përfshirë ndër të tjera edhe sektorin e energjisë dhe zhvillimin e sistemit të arsimit.

2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut¹⁰

Qeverisja ekonomike

Ekziston një konsensus i gjerë për politika dhe reforma ekonomike të orientuara drejt tregut. Kjo reflektohet edhe në Programin e Qeverisë 2015-2018 ku nënvizohet se një nga parimet bazë të qeverisë është të promovojë zhvillimin ekonomik dhe mirëqenien nëpërmjet ekonomisë sociale të tregut. Procesi i reformave ekonomike ka vazhduar me implementimin e reformave bazë në vitet e fundit. Transformimi i ndërmarrjeve shoqërore në kompani të reja me pronësi private ka vazhduar me një numër të madh ndërmarrjesh të privatizuara. Struktura të reja të bazuara në qeverisje korporative janë vendosur në ndërmarrjet publike, edhe pse ende duhet bërë shumë për përmirësimin e qeverisjes dhe performancës së tyre. Reformat strukturore kanë përfshirë edhe ristrukturimin dhe privatizimin e disa shërbimeve publike për të rritur efikasitetin ekonomik në ofrimin e shërbimeve. Sektori i telekomit është liberalizuar. Rrjeti i distribucionit të energjisë është privatizuar. Aeroporti kombëtar i aviacionit civil është dhënë në koncesion 20-vjeçar përmes partneritetit publiko-privat. Megjithatë, pavarësisht reformave, vendi ballafaqohet me një shkallë të lartë të papunësisë, strukturë ekonomike me bazë të vogël prodhuese, ndërmarrje publike joeficiente dhe deficit të lartë tregtar.

Ka vazhduar dialogu dhe partneriteti me përfaqësues të bizneseve, partnerët social dhe akterët tjerë sa i përket çështjeve të zhvillimit ekonomik dhe politikave sociale. Në këtë kuadër, odat ekonomike ofrojnë kontributin e tyre në kuadër të Këshillit Kombëtar për Zhvillim Ekonomik rreth politikave dhe iniciativave për zhvillimin e sektorit privat dhe ambientit të biznesit. Bazuar në Ligjin për Këshillin Ekonomik Social (KES), dialogu social dhe çështjet e interesit të punëdhënësve dhe punëmarrësve diskutohen në Këshillin Ekonomik Social si mekanizëm i pavarur tri-palësh i përbërë nga përfaqësues të Qeverisë, organizatat e punëdhënësve (Odat Ekonomike) dhe organizatat e punëmarrësve (anëtarët e sindikatave të punëtorëve).

Sa i përket **kornizës së politikave**, Programi i Qeverisë 2015-2018 është një nga dokumentet bazë i politikave në planin afatmesëm. Financimi i këtyre politikave dhe objektivave prioritare pastaj konkretizohet në ndarje indikative të mjeteve për sektorët përkatës në Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve. Programi fokusohet në pesë shtylla kryesore prioritare: i) zhvillimi i qëndrueshëm ekonomik dhe mirëqenia sociale, ii) sundimi i ligjit, iii) agjenda evropiane dhe politika e jashtme, iv) arsimi, shkenca, kultura, sporti dhe rinia, dhe v)shëndetësia moderne. Sa i përket politikave kyçe ekonomike, programi parasheh politika fiskale të favorshme dhe përmirësim të mjedisit afarist përmes politikave konkurruese të tregut, luftimit të ekonomisë joformale dhe eliminimit të barrierave për biznes. Zhvillimi i sektorëve me rëndësi ekonomike si energjisë, infrastrukturës, bujqësisë, telekomunikacionit dhe shoqërisë informative dhe turizmit janë objektiva prioritare. Masat tjera në kuadër të shtyllës së parë për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik dhe mirëqenie përfshijnë promovimin e investimeve (përfshirë fondin e investimeve), mbështetjen për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, privatizimin dhe përmirësimin e performancës së ndërmarrjeve publike, dhe politikat sociale për të përmirësuar standardin e jetës dhe mirëqenies sociale. Aktualisht qeveria është duke hartuar Strategjinë Kombëtare të Zhvillimit si dokument gjithëpërfshirës zhvillimor. Strategjia përfshin një periudhë afatmesme dhe do të reflektojë në

¹⁰Ky kapitull nuk përmban matricë të masave afatshkurtra.

masë të madhe shtyllat prioritare të programit të qeverisë. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, kjo strategji duhet të përmbajë një perspektivë gjinore, dhe të garantojë pjesëmarrjen e grave dhe burrave në proceset zhvillimore, duke tentuar të sigurojë shpërndarjen e barabartë të resurseve për gratë dhe burrat.

Pjesë integrale e bashkëpunimit të përforcuar institucional në mes të Kosovës dhe BE-së është edhe pjesëmarrja në dialogun e strukturuar për qeverisjen ekonomike që zhvillohet midis vendeve candidate nga njëra anë, dhe institucionet e BE-së, veçanërisht Këshilli dhe Komisioni, nga ana tjetër. Në kuadër të këtij dialogu, Republika e Kosovës ka përgatitur edhe **Programi e radhës për Reforma në Ekonomi (PRE) 2017**. PRE është mjet i cili ka për qëllim të përmirësojë qeverisjen ekonomike duke ofruar një kornizë të qartë në zbatimin e reformave. Dokumenti përbëhet nga një analizë makroekonomike dhe fiskale, si dhe kornizën e përgjithshme të reformave prioritare strukturore për sektorë të caktuar. Ky dokument do të jetë në ndërlidhje të drejtpërdrejtë me Strategjinë Kombëtare për Zhvillim, dokumentet tjera strategjike rreth reformave strukturore dhe menaxhimit të financave publike në planin afatmesëm. Përgatitja e programit për vitin 2017 është në fazë të avancuar pasi tashmë është zhvilluar drafti final i dokumentit (PRE është dokument tre-vjeçar që rishikohet çdo vit) i cili do të miratohet deri në fund të janarit të 2017. Strukturalisht, dokumenti përmban reformat kryesore strukturore të ndara në nëntë fusha prioritare që kanë ndikim në rritje ekonomike, rritje të konkurrueshmërisë dhe në punësim: (i) menaxhimi i financave publike, (ii) energjia, transporti dhe tregu i telekomunikimeve, (iii) zhvillimet sektoriale (bujqësia, industria, shërbimet etj), (iv) ambienti i biznesit, qeverisja korporative dhe reduktimi i ekonomisë informale, (v) hulumtimet dhe inovacioni, (vi) tregtia e jashtme dhe investimet, (vii) arsimi dhe aftësitë, (viii) punësimi dhe tregu i punës, dhe (IX) gjithëpërfshirja sociale, promovimi i mundësive të barabarta dhe luftimi i varfërisë.

Ka vazhduar zbatimin e suksesshëm të kriterëve strukturore dhe kuantitative të Marrëveshjes Stand-By me Fondin Monetar Ndërkombëtar, qëllimi i të cilës është të mbështesë ruajtjen e stabilitetit fiskal, ruajtjen e nivelit të ulët të borxhit publik, si dhe përmirësimin e kualitetit të shpenzimeve publike.

Stabiliteti makroekonomik

Bruto Produkti Vendor nominal për vitin 2015 vlerësohet të ketë qenë EUR 5,774 milion (me çmime aktuale), përderisa në vitin 2014 ishte EUR 5,568 milion. Ndërsa BPV për kokë banori ishte EUR 3,193 në vitin 2015, ndërsa në vitin 2014 ishte EUR 3,085. Në vitin 2016 parashihet që BPV nominale të arrijë vlerën prej EUR 6,039 milion, ndërsa BPV për kokë banori pritet të jetë EUR 3,332. Sipas parashikimeve në vitin 2017, BPV-ja pritet të jetë EUR 6,333 milion, përderisa BPV-ja për kokë banori pritet të jetë EUR 3,488.

Ekonomia kosovare vlerësohet të jetë rritur me një normë reale prej 3.6% në vitin 2015, një rritje e konsiderueshme krahasuar me vitin paraprak (1.2%¹¹). Kjo normë e rritjes ekonomike ka vazhduar edhe në vitin 2016. Në tremujorin e tretë të vitit 2016, rritja reale e BPV ka qenë 3.8% krahasuar me TM3 të 2015.

Fillimi i vitit 2015 solli një rimëkëmbje që erdhi si pasojë e rritjes së ndjenjës së sigurisë tek agjentët ekonomik lidhur me ambientin, e shtyrë ndër të tjera edhe nga një Program Qeverisës i artikuluar qartë që në fillim të marrjes së mandatit në fund të vitit 2014. Përderisa viti 2015 u manifestua me rimëkëmbje krahasuar me shifrat që pamë në vitin 2014 (si pasojë e situatës politike në vend pas zgjedhjeve), viti 2016 pritet të shpalojë si vazhdimësi e rritjes së aktivitetit ekonomik në të gjithë sektorët e ekonomisë.

---

¹¹ Kjo është shifra e fundit zyrtare për rritjen e BPV-së në vitin 2015, ndryshim ky nga shifra prej 0.9% që u dha fillimisht nga ASK; diskrepancë që erdhi si pasojë e publikimit të BPV-së në kuartale për herë të parë nga ASK, pas të cilës gjë pati nevojë për rivlerësime

Agregatët kryesorë makroekonomikë (KASH 2017-2019)

Përshkrimi	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Normat reale të rritjes (në përqindje)						
BPV	1.20%	3.60%	3.80%	3.90%	4%	4%
BPV për kokë banori	2.10%	3.40%	3.50%	3.70%	3.8	3.80%
Konsumi	3.70%	2.20%	3%	3.10%	3.20%	3.00%
Investimet	-5%	9.20%	7.60%	6.60%	8.00%	7.60%
Eksporti	16.70%	1.10%	3%	5.20%	6.30%	6.7
Importi	8.40%	2.60%	3.90%	4.30%	5.50%	5.10%
Ndryshimet e çmimeve(në përqindje)						
IÇK	0.40%	-0.50%	0.20%	0.90%	1.30%	1.60%
Deflatori	3.30%	0.10%	0.80%	1%	1.40%	1.80%
Çmimet e importit	-0.60%	-0.70%	-0.30%	0.90%	0.90%	1.50%
Buxheti qeveritar(në përqindje të BPV-së)						
Të hyrat:	24.00%	25.30%	26.30%	25.80%	25.30%	25.00%
Të hyrat tatimore	20.90%	22.00%	22.70%	22.50%	22.20%	22.10%
Të hyrat jo-tatimore	3.10%	3.30%	3.60%	3.20%	3.10%	3.00%
Shpenzimet:	26.30%	27.00%	27.60%	26.60%	26.00%	25.20%
Shpenzimet rrjedhëse	18.90%	20.00%	20.10%	19.30%	18.60%	17.70%
Shpenzimet kapitale dhe neto huamarrja	7.40%	7.00%	7.50%	7.30%	7.40%	7.50%
Pagesat e interesit	0.20%	0.30%	0.40%	0.50%	0.50%	0.40%
Bilanci primar	-2.30%	-1.70%	-1.30%	-0.90%	-0.60%	-0.20%
Bilanci I përgjithshëm	-2.50%	-2.00%	-1.70%	-1.40%	-1.10%	-0.60%
Bilanci i përgjithshëm(sipas rregullës fiskale)	-2.40%	-1.80%	-1.50%	-1.20%	-1.00%	-0.50%
Bilanci i kursimeve/investimeve (në% të BPV-së)						
Neto të ardhurat parësore nga jashtë	2.00%	1.30%	1.50%	1.80%	1.90%	2.00%
Neto të ardhurat dytësore nga jashtë:	21.00%	19.90%	19.40%	19.50%	19.60%	19.60%
Remitencat	12.50%	13.00%	13.20%	13.40%	13.60%	13.60%
Investimet	25.80%	27.10%	28.10%	28.80%	29.80%	30.90%
Bilanci i llogarisë rrjedhëse	-7.80%	-9.40%	-9.60%	-9.00%	-9.00%	-8.80%
Bilanci tregtar	-	-	-	-	-	-
Bruto kursimet kombëtare	37.00%	36.50%	36.40%	36.40%	36.70%	36.70%
Kursimet private	17.90%	17.70%	18.50%	19.70%	20.80%	22.10%
Kursimet private	14.10%	12.50%	13.60%	15.20%	15.80%	16.90%
Agregatët kryesorë(në miliona €)						
BPV	5,568.0	5,774.0	6,039.0	6,333.0	6,674.0	7,065.0
BAKD	6,853.0	7,001.0	7,303.0	7,684.0	8,108.0	8,588.0
BPV per capita(në €)	3,085.0	3,193.0	3,332.0	3,488.0	3,668.0	3,876.0
BAKD per capita (në €)	3,532.0	3,641.0	3,823.0	4,018.0	4,235.0	4,481.0
Remitencat e punëtorëve	694.0	752.0	798.0	849.0	905.0	963.0
Popullsia (në mijëra)	1,805.0	1,809.0	1,812.0	1,816.0	1,819.0	1,823.0

Burimi: ASK dhe vlerësimet dhe parashikimet e njësisë së Makroekonomisë, MF

Nga të dhënat e paraqitura në tabelën e mësipërme shihet se konsumi edhe më tej mbetet komponenti më ndikimin më të madh në BPV, ku nga viti në vit ka shënuar rritje. Në vitin 2015 konsumi ka shënuar rritje prej 2.2%, respektivisht nga EUR 5,856 milion sa ishte në vitin 2014 u rrit në EUR 5,977 milion në vitin 2015, përderisa në vitin 2016 pritet të jetë EUR 6,185 milion, ndërsa në vitin 2017 parashihet të jetë EUR 6,434 milionë. Nëse analizojmë konsumin shohim se konsumi privat në vitin 2014 ishte EUR 4,926

milionë, përderisa në vitin 2015 ishte EUR 5,060 milionë, pra shohim se kemi një rritje të konsumit privat prej 2.72%, ndërsa për vitin 2016 konsumi privat parashikohet të jetë EUR 5,248 milionë., që do të thotë një rritje prej 3.72%, sipas projeksioneve për vitin 2017 shohim se konsumi privat pritet të jetë €5,495 mil., apo 4.71% më i lartë se viti 2015. Ndërsa sa i përket konsumit publik në vitin 2014 ishte EUR 910 milion, përderisa në vitin 2015 kemi rënie në EUR 897milion, ndërsa në vitin 2016 është paraparë të kemi sërish një rritje ku vlera do të arrijë në EUR 917milion, ndërsa për vitin 2017 parashihet të arrijë vlerën EUR 919 milion. Shikuar në përqindje, shohim se viti 2015 në raport me vitin 2014 ka shënuar rënie prej 1.43%, përderisa projeksionet tregojnë një rritje në vitin 2016 prej 2.23%, ndërsa për vitin 2017 është parashikuar një rritje e lehtë prej 0.22% në raport me vitin 2016. Edhe përkundër faktit që konsumi parashihet të zvogëlohet në raport me BPV-në edhe gjatë periudhës afatmesme 2017-2019, rritja e konsumit do të vazhdojë të jetë kontributdhënësi më i madh në rritjen e BPV-së kosovare, e mbështetur ndër të tjera, edhe nga remitencat.

Për më tepër, kjo periudhë pritet të karakterizohet me përmirësim të dukshëm të investimeve. Perspektiva e përgjithshme e transfereve të emigrantëve nga eurozona, qoftë në formë të remitencave apo të investimeve në patundshmëri mbetet komponentë e rëndësishme në financimin e ekonomisë së vendit. Remitencat që përbëjnë pjesën më të madhe të llogarisë dytësore të të hyrave, vazhdojnë të kontribuojnë në uljen e deficitit të llogarisë rrjedhëse. Në vitin 2015 u regjistrua rritje prej 8.36% e remitencave në krahasim me vitin 2014. Remitencat edhe gjatë vitit 2016 mbeten të larta, mirëpo në krahasim me vitin 2015 tregojnë një rënie prej 3%, edhe parashikimet për periudhën 2017-2019 tregojnë për një rritje të vazhdueshme të remitencave prej rreth 6% për çdo vit. Gjermania dhe Zvicra edhe më tutje mbesin burimi kryesor i remitencave, me pjesëmarrje mbi 50% të remitencave totale.

Në vitin 2016 supozohet se agjentët ekonomik kanë filluar të shfrytëzojnë lehtësirat e ofruara për prodhimin vendor dhe reformat tatimore të vitit 2015. Kështu, vlerësohet se rritja reale e BPV-së për vitin 2016 të shënojë 3.8%, nivel ky i përafërt me atë të vitit paraprak. Është e kuptueshme se për t'u manifestuar efekti i plotë i ndryshimeve tatimore nevojitet kohë, prandaj ndikimi më i dukshëm do të vijë në pah duke shkuar nga periudha afatmesme 2017-2019.

Vlerësimet për vitin 2016 marrin parasysh (megjithëse në mënyrë konzervative) ndikimin e ndryshimeve tatimore të nisura në vitin 2015 lidhur me përkrahjen e prodhimit vendor, siç janë; lirimet për linjat e prodhimit, lirimet për inputin në procesin e prodhimit, lirimet në pajisjet e TI-së, përshkallëzimin e TVSH-së, etj. Këto ndryshime janë dizajnuar ashtu që të jenë komplementare me iniciativat ekzistuese të qeverisë lidhur me përkrahjen e prodhimit vendor, siç është rasti me subvencionet në bujqësi. Këto të fundit do të vazhdojnë të jenë mbështetje e rëndësishme për prodhuesit bujqësor në vend, prandaj kjo skemë do të vazhdojë të përkrahë ndërmarrësit dhe kompanitë edhe në vitet në vijim. Qeveria është e përkushtuar që menaxhimi dhe monitorimi i kësaj skeme, element përcaktues i suksesit të skemës, të përmirësohet çdo vit.

Sa u përket çmimeve, viti 2015 u përmyll me deflacion prej 0.5%, ndërkaq për vitin 2016 vlerësohet se do të ketë inflacion të lehtë prej 0.2%. Kjo reflekton lëvizjet në çmimet globale të produkteve ushqimore (të cilat përcaktojnë pjesën më të madhe të lëvizjes së çmimeve në Kosovë), por edhe naftës e derivateve të cilat pritet që të vazhdojnë trendin rënës edhe në vitin 2016. . Edhe për periudhën 2017-2019 parashikohet të ketë inflacion, ku në vitin 2017 inflacioni parashikohet të jetë 0.90%, në vitin 2018-1.30%, ndërsa në vitin 2019 inflacioni pritet të arrijë 1.60%. Investimet e Huaja Direkte gjatë vitit 2014 shënuan rënie të konsiderueshme, një pjesë e madhe e së cilës erdhi si pasojë e shitjes së aksioneve të disa kompanive të huaja që operojnë në Kosovë tek rezidentët dhe shpërndarjes së super-dividendës të disa kompanive të huaja që operojnë në Kosovë. Megjithatë, në vitin 2015 IHD-të shënuan një rritje të konsiderueshme. Sipas të dhënave nga BQK, deri në dhjetor të vitit 2015 hyrjet në formë të IHD-ve kapën vlerën prej 338 milionë euro, një rritje kjo mbi 100% krahasuar me vitin 2014. Megjithatë, duhet pasur kujdes në interpretim të kësaj rritjeje duke pasur parasysh situatën politike në vend gjatë 2014 që mund të ketë ndikuar negativisht në sigurinë e agjentëve ekonomik. Kjo qartësohet nëse krahasojmë IHD-të e regjistruara në

2015 me shumën e regjistruar gjatë vitit 2013, me ç'rast kemi të bëjmë me një rritje prej rreth 20%. Mbi 50% e IHD-ve gjatë vitit 2015 u destinuan në sektorin e patundshmërive, rreth 189 milionë euro gjë që përkon me zhvillimet pozitive në sektorin e ndërtimitarisë gjatë vitit 2015. Nëse krahasojmë periudhën Janar-Tetor 2016, me të njëjtën periudhë të vitit 2015 shohim se kemi ulje të investimeve të huaja direkte prej 32.52%.

Janë vërejtur shenja të përmirësimit në kategorinë e **investimeve**, niveli i investimeve shënoj një rritje të lehtë, të shtyra jo vetëm nga investimet private por edhe nga ato publike, si pasojë e avancimit të projekteve infrastrukturore me një tempo më të shpejtë se që ishte në vitin paraparak. Në total investimet shënuan rritje nga EUR1,435milion sa ishin në vitin 2014, në EUR1,566milion në vitin 2015, përdërisa në vitin 2016 pritet të jenë EUR1,696milion, ndërsa gjatë vitit 2017 pritet të jenë EUR1,822 milion. Investimet private në vitin 2015 ishin EUR1,161milion duke shënuar ngritje krahasuar me vitin 2014 ku ishin EUR1,024milion, ndërsa për vitin 2016 pritet të jenë EUR1,256milion, në vitin 2017 parashikohet të jenë EUR1,353milion, për të arritur vlerën në EUR1,644 milion gjatë vitit 2019. Përdërisa, investimet publike shënuan rënje nga EUR411milion, sa ishin në vitin 2014, në EUR404milion gjatë vitit 2015, duke shënuar sërish rritje gjatë vitit 2016 në EUR440milion, gjatë vitit 2017 parashihet të kapin vlerën e EUR470milion. Sipas të dhënave, kreditë në total në ekonominë kosovare në fund të vitit 2015 kapën vlerën prej 1.33 miliardë euro, një rritje prej 6% në krahasim me vitin paraparak. Përdërisa në periudhën Janar-Nëntor të vitit 2016 kreditë shënuan rritje prej 4.50% në krahasim me periudhën e njëjtë të vitit 2015.

BPV nominale dhe komponentët e tij

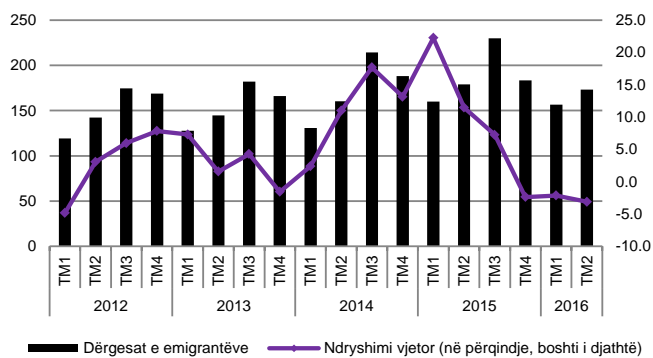
Përshkrimi	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Konsumi	5,856.0	5,977.0	6,185.0	6,434.0	6718	7029
Konsumi privat	4,926.0	5,060.0	5,248.0	5,495.0	5,797.0	6,100.0
Konsumi publik	910.0	897.0	917.0	919.0	901.0	909.0
Qeveria e përgjithshme	724.0	729.0	757.0	767.0	751.0	760.0
Sektori i donatorëve	187.0	168.0	160.0	152.0	150.0	149.0
IJPSHESH	19.0	20.0	20.0	20.0	20.0	21.0
Investimet	1,435.0	1,566.0	1,696.0	1,822.0	1,988.0	2,182.0
Investimet private	1,024.0	1,161.0	1,256.0	1,353.0	1,482.0	1,644.0
Investimet publike	411.0	404.0	440.0	470.0	505.0	539.0
Neto eksportet e mallrave dhe shërbimeve	-1,723.0	-1,768.0	-1,842.0	-1,923.0	-2,032.0	-2,146.0
Eksporetet	1,092.0	1,099.0	1,136.0	1,212.0	1,305.0	1,415.0
Eksporetet e mallrave	324.0	323.0	328.0	349.0	378.0	416.0
Eksporetet e shërbimeve	767.0	777.0	808.0	863.0	927.0	999.0
Importet	2,814.0	2,867.0	2,978.0	3,135.0	3,337.0	3,561.0
Importet e mallrave	2,383.0	2,432.0	2,524.0	2,657.0	2,825.0	3,011.0
Importet e shërbimeve	431.0	463.0	454.0	478.0	512.0	550.0
BPV	5,568.0	5,774.0	6,039.0	6,333.0	6,674.0	7,056.0
BAKD	6,853.0	7,001.0	7,303.0	7,684.0	8,108.0	8,588.0
Indikatorët tjerë						
Të ardhurat e disponueshme të sektorit privat(në mil.€)	5,665.0	5,807.0	6,057.0	6,404.0	6,782.0	7,194.0
Konsumi privat për kokë banori (në €)	2,729.0	2,798.0	2,896.0	3,026.0	3,186.0	3,346.0
Konsumi privat në raport me BPV-në	88%	88%	87%	87%	87%	86%
Investimet private në raport me BPV-në	18%	20%	21%	21%	22%	23%
Eksporetet në raport me BVP-në	20%	19%	19%	19%	20%	20%
Importet në raort me BVP-në	51%	50%	49%	49%	50%	50%

Bilanci tregtar vazhdon të mbetet sfidë për ekonominë e Kosovës. Pjesëmarrja e lartë e produkteve të konsumit në import, lë të kuptohet se ka nivel të ulët të eksportit. Importi i produkteve edhe gjatë vitit 2015 vazhdojë të ketë trend pozitiv me një rritje prej 1.88%, edhe gjatë vitit 2016 pritet të ketë një rritje prej 3.87%. Në vitin 2015 importi i i mallrave shënoj rritje në EUR 2,432 milion përderisa në vitin 2014 ishte EUR2,383milion, apo 2.06%, përderisa gjatë vitit 2016 pritet të jetë EUR 2,524 milion apo 3.78% më shumë sesa në vitin 2015. Gjithashtu, edhe importi i shërbimeve u rrit gjatë vitit 2015 ku arriti vlerën në EUR463milion në krahasim me vitin 2014 ku ishte EUR 431milion, ndërsa në vitin 2016 pritet të jetë EUR454milion apo 4.13% më i lartë se gjatë vitit 2015. Sikurse importi i mallrave ashtu edhe importi i shërbimeve gjatë vitit 2017 pritet të ketë rritje, dhe të arrijë vlerën në EUR 478 milion. Eksportet patën një ngritje të lehtë gjatë vitit 2015 në krahasim me vitin 2014, gjatë vitit 2015 arritën në EUR 1,099 milion përderisa në vitin 2014 ishin EUR1,092milion. Për vitin 2016 janë projektuar të kapin vlerën EUR 1,136milion. Eksportet e mallrave gjatë vitit 2015 ishin EUR 323 milion, ku shënuan një rënie të lehtë në raport me vitin 2014 gjatë të cilit vit ishin EUR 324 milion, ndërsa për vitin 2016 parashikohet një ngritje në EUR328milion, eksportet e shërbimeve nga EUR 767milion sa ishin në vitin 2014 u rritën në EUR 777 milion gjatë vitit 2015, ndërsa për vitin 2016 janë projektuar të jenë EUR 808 milion. Eksportet në vitin 2017 pritet të jenë EUR863 milion ku eksportet e mallrave gjatë vitit 2017 parashikohet të arrijnë në EUR 349 milion, përderisa eksportet e shërbimeve parashikohet të arrijnë në EUR 863 milion.

Pozicioni i **bilancit të pagesave** në Kosovë u karakterizua me rritje të deficitit në llogarinë rrjedhëse dhe kapitale deri në gusht të vitit 2016. Deficiti prej 376.0 milionë euro i llogarisë rrjedhëse dhe kapitale kishte arriti në 6.22% deri në gusht të vitit 2016, nga 3.82% sa ishte periudhën e njëjtë të vitit 2015. Në dy vitet paraprahe, deficitin në llogarinë rrjedhëse dhe kapitale kishte shënuar rënie, kryesisht si rezultat i zvogëlimit të deficitit tregtar që kishte rezultuar nga rritja e vlerës së eksporteve dhe rënia e vlerës së importeve, përderisa të gjitha kategoritë tjera në kuadër të bilancit të llogarisë rrjedhëse ishin karakterizuar me bilance pozitive. Në vitin 2016, rritja e deficitit të llogarisë rrjedhëse ishte kryesisht pasojë e rritjes së deficitit tregtar, si dhe zvogëlimit të bilancit pozitiv të llogarisë së të ardhurave primare dhe sekondare.¹²

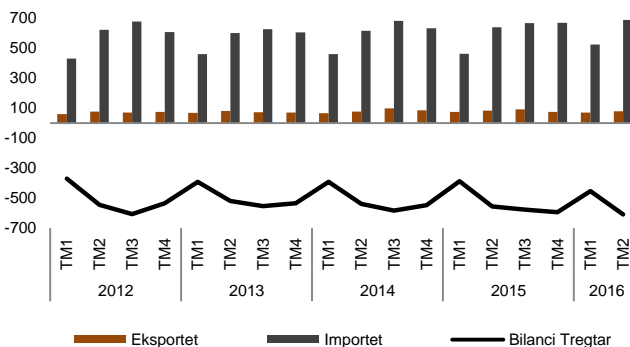
Vëllimi i shkëmbimeve tregtare të mallrave dhe shërbimeve ndërmjet Kosovës dhe sektorit të jashtëm shënoi rritje për 14.4 për qind. Shkalla e hapjes tregtare arriti në rreth 29.7% në gusht të vitit 2016 (27.0% në gusht të vitit 2015). Vlerat e eksportit të mallrave dhe shërbimeve në vitin 2016 shënoi një rritje vjetore prej rreth 2.2%, përderisa vlerat e gjithsej mallrave dhe shërbimeve të importuara shënoi rritje prej rreth 5.5%. Në raport me PBB-në,eksporti imallrave dhe

Figura 1. Remitencat, në milionë euro

Burimi: BQK (2016)

Figura 2. Eksportet, importet dhe bilanci tregtar, në milionë euro

Burimi: ASK (2016)

¹² Në kuadër të Bilancit të Pagesave të Kosovës, llogaria e të ardhurave të ardhurat nga investimet”. Llogaria e të ardhurave të cilat dominohen nga remitencat.

shërbimeve të Kosovës vazhdon të mbetet në nivel të ulët prej rreth 13.2% deri në gusht të vitit 2016,, përderisa raporti ndërmjet importit të mallrave dhe shërbimeve dhe PBB-së qëndroi në 32.5%. Deri në gusht të vitit 2016,, deficitit tregtar në mallra dhe shërbime arriti vlerën prej 1.2 miliard euro (rreth 20% e PBB-së), që tregon për një rritje vjetore prej 7.8% (rënie vjetore prej 2.4% në periudhën e njëjtë të vitit 2015)).

Në anën tjetër, llogaria e të ardhurave parësore dhe dytësore u karakterizuan me zvogëlim të bilancit pozitiv prej 50.4 përkatësisht 3.3 për qind. Kategoria më e madhe në kuadër të të ardhurave parësore, kompensimi i punëtorëve, shënoi rënie vjetore prej 9.9 për qind deri në gusht të vitit 2016, duke zbritur në 125.0 milionë euro. Gjithashtu, remitenat, si një ndër kategoritë kryesore të llogarisë dytësore, shënuan rënie prej 2.8 për qind dhe arritën vlerën prej 498.7 milionë euro (figura 1).

Deficiti i llogarisë së mallrave arriti vlerën prej 1.5 miliard euro deri në gusht 2016, që paraqet një rritje prej 11.7 për qind krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit paraprak (figura 2). Rritja e deficitit i atribuohet kryesisht rënies së vlerës së gjithsej eksporteve për 9.7 për qind, përderisa importet shënuan një rritje prej 8.6 për qind. Deri në gusht 2016, gjithsej eksportet shënuan vlerën 202.6 milionë euro, përderisa vlera e gjithsej importeve në Kosovë arriti në 1.7 miliardë euro. Si rezultat i rënies së eksportit dhe rritjes së importit, shkalla e mbulueshmërisë së importeve me eksporte u zvogëluar në 12.0 për qind, nga 14.5 për qind sa ishte në periudhën e njëjtë të vitit paraprak. Tregtia në shërbime u karakterizua me rritje të bilancit pozitiv deri në gusht të vitit 2016. Bilanci i shërbimeve shënoi vlerën prej 313.4 milionë euro (242.4 milionë euro në periudhën e njëjtë të vitit 2015), përderisa rritjen më të madhe në kuadër të bilancit të shërbimeve e shënoi kategoria e shërbimeve të udhëtimit.

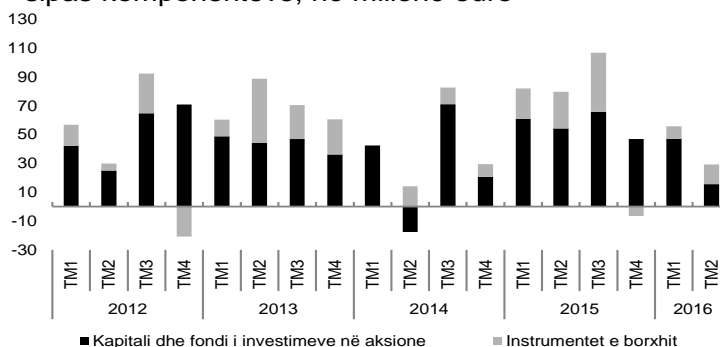
Komponent tjetër i rëndësishëm në kuadër të bilancit të pagesave është edhe kategoria e Investimeve të Huaja Direkte (IHD). Bilanci i IHD-ve deri në gusht 2016 arriti në 148.0 milionë euro, që paraqet një rënie të konsiderueshme krahasuar me vlerën prej 237.8 milionë euro në periudhën e njëjtë të vitit paraprak. Në kuadër të strukturës së IHD-ve, me rënie të vlerës u karakterizuan të dy format e IHD-ve, përfshirë kapitalin dhe fondin e investimeve në aksione si dhe investimet në instrumentet e borxhit (figura 3).

Sektorët që shënuan rënien më të lartë ishin sektori i shërbimeve financiare si dhe sektori i patundshmërive, qiradhënies dhe aktiviteteve tjera afariste.

Gjithsej vlera e borxhit të jashtëm në fund të tremujorit të dytë 2016 arriti në 2.0 miliardë euro, që paraqet një rritje vjetore prej 9.4%. Pjesa më e madhe e borxhit të jashtëm vazhdon të përbëhet nga borxhi i sektorit privat, që shënoi vlerën prej 1.5 miliardë euro, një rritje vjetore prej 8.3 për qind. Vlera e borxhit të jashtëm të qeverisë së përgjithshme arriti në 383.6 milionë euro, që paraqet një rritje prej 16.0% krahasuar me tremujorin e dytë të vitit 2015.

Sa i përket **inflacionit**, në përgjithësi sa i përket çmimeve, viti 2015 u përmbyll me deflacion prej 0.5%, ndërkaq për vitin 2016 vlerësohet se do të ketë inflacion të lehtë prej 0.2%. Kjo reflekton lëvizjet në çmimet globale të produkteve ushqimore (të cilat përcaktojnë pjesën më të madhe të lëvizjes së çmimeve në Kosovë), por edhe naftës e derivateve të cilat pritet që të vazhdojnë trendin rënës edhe në vitin 2016.

Figura 3. Struktura e investimeve të huaja direkte sipas komponenteve, në milionë euro

Burimi: BQK (2016)

Indeksi i tërësishëm i harmonizuar i **çmimeve të konsumit** në vend është më i lartë për 0.9% në muajin tetor 2016, krahasuar me muajin shtator 2016. Kjo ngritje kryesisht është shpjeguar me ngritjen e çmimeve të konsumit të nëngrupet: sheqeri dhe ëmbëlsirat (2.4%), duhani(1.3%), kafja, çaji dhe kakao (1.4%), me një ndikim të përbashkët të këtyre nëngrupeve prej 0.2% në IHÇK. Ngritja u neutralizua, kryesisht nga rënia e çmimeve të nëngrupi i pemëve për (-5.8%) me një ndikim prej (-0.1%) në IHÇK. Ngritje e çmimeve të konsumit vërehet te nëngrupet: mish (1.3%); qumësht, djath dhe vezë (2.1%); sheqer dhe ëmbëlsira (9.3%); kafe, çaj dhe kakao (1.4%); duhan (6.4%); veshje (3.1%); rrymë, gaz dhe lëndë djegëse të tjera (1.2%); përdorim i pajisjeve për transportin personal (1.2%); shërbime për transport (7.5%)(ngritje e çmimit të biletave me aeroplan) me një ndikim të përbashkët të këtyre nëngrupeve prej 1.2% në IHÇK. Ngritja u neutralizua, kryesisht nga rënia e çmimeve në këtë periudhë te nëngrupet : pemë (-3.7%); perime (-5.0%) me një ndikim të përbashkët të këtyre nëngrupeve prej (-0.3%) në IHÇK. Indeksi i harmonizuar i tërësishëm i çmimeve të konsumit është më i lartë për 0.9% në muajin nëntor 2016, krahasuar me muajin nëntor 2015.

Indeksi i tërësishëm i **çmimeve të prodhimit** në Kosovë pësoi rënie prej (-4.6%), krahasuar me TM1 2016. Rënie më të mëdha sipas degëve të veprimtarive ekonomike vërehen te: energjia elektrike, gazi, avulli dhe furnizimi me ajër të kondicionuar (-17.2%); prodhimi i mjeteve motorike (të transportit), rimorkiove dhe gjysmë-rimorkiove (-5.8%); prodhimi i pijeve (-1.3%); prodhimi i produkteve ushqimore (-0.4%); prodhimi i lëkurës dhe produkteve prej saj (-0.3%); dhe prodhimi i drurit dhe i produkteve të tij dhe të tapës, përveç mobileve: prodhimi i artikujve nga kashta dhe materialeve të gërshtuara – thurëse (-0.3%).Ndërkaq, krahasuar TM2 2016 me TM2 2015 çmimet e prodhimit u ulën në një mesatare prej (-5.4%). Rënie më të mëdha sipas degëve të veprimtarive ekonomike ishin te: energjia elektrike, gazi, avulli dhe furnizimi me ajër të kondicionuar (-16.5%); prodhimi i mjeteve motorike (të transportit) rimorkiove dhe gjysmë-rimorkiove (-12.9%); prodhimi i pajisjeve elektrike

Indeksi i tërësishëm i **çmimeve të importit** në Kosovë u ngrit për 0.7% në TM2 2016, krahasuar me TM1 2016. Krahasuar me TM2 2015 çmimet e importit pësuan rënie në një mesatare prej -3.9%.Çmimet e importit në Kosovë u ngritën në një mesatare prej 0.7% në TM2 2016, krahasuar me TM1 2016. Ngritja më të mëdha e çmimeve sipas sektorëve ishte te: produktet minerale (5.8%); shtazët e gjalla dhe produktet e shtazëve (3.2%); metalet bazë dhe artikujt e tyre (1.9%); artikujt ushqimorë të përgatitur, pijet dhe duhani (0.8%); letrat dhe artikujt e saj (0.5%); druri dhe artikujt e tij (0.2%); dhe lëkurat dhe artikujt e saj (0.1%).Ndërkaq, krahasuar TM2 2016 me TM2 2015, çmimet e importit në Kosovë pësuan rënie në një mesatare prej (-3.9%).

Sa i përket **borxhit publik**, korniza parësore ligjore për menaxhimin e borxhit shtetëror është Ligji për Borxhin Publik nr. 03/L – 175 i miratuar në Kuvendin e Republikës së Kosovës me 29 Dhjetor 2009. Ky Ligj i krijon të drejtën Republikës së Kosovës “për të marrë hua, për të dhënë garanci për hua, për të paguar shpenzimet për marrjen e borxhit dhe për të paguar kryegjënë dhe interesin e Borxheve të saja Shtetërore”. Për më shumë, sipas Ligjit, shuma e papaguar e borxhit të përgjithshëm në asnjë rast nuk duhet të tejkalon 40% të Bruto Produktit Vendor (BPV). Me ligj, edhe Garancitë Shtetërore trajtohen si borxh shtetëror gjatë llogaritjes së këtij kufizimi. Kurse sa i përket juridiksionit të cilit i nënshtrohet, borxhi mund të ndahet në borxh ndërkombëtar, dhe në borxh të brendshëm – ku borxhi i brendshëm i nënshtrohet juridiksionit vendor, ndërsa ai ndërkombëtar mund t’u nënshtrohet edhe juridiksioneve jashtë Republikës së Kosovës. Borxhi i brendshëm përbëhet në tërësi nga letrat me vlerë të tregtueshme, të emetuara nga Republika e Kosovës, kurse borxhi ndërkombëtar përbëhet nga huamarrjet prej institucioneve financiare ndërkombëtare dhe marrëveshjeve bilaterale me shtete tjera.

Ministria e Financave, konform Ligjit, për të rritur transparencën e menaxhimit dhe përcaktojë përgjegjësitë menaxhuese brenda MF-së dhe jashtë saj, ka hartuar Rregulla dhe Procedura përkatëse, si:

- Rregullore QRK nr. 22/2013 mbi Procedurat për Emetimin dhe Menaxhimin e Borxheve shtetërore, Garancive shtetërore dhe borxheve komunale;

- Rregullorja MF-BQK nr. 01/2014 për tregun Primar dhe Sekondar të Letrave të Qeverisë së Republikës së Kosovës;
- Rregullore MF nr. 01/2016 për Administrimin e Fondeve të Huamarrjes;
- Procedurë për regjistrimin në SIMFK të pranimeve dhe Pagesave të Borxhit Publik;
- Procedurë për regjistrimin në SIMFK të Pranimeve dhe Pagesave nga Borxhet Ndërkombëtare shtetërore për projektet e caktuara.

Stoku i borxhit shtetëror: Si kontribuues kryesor në rritjen e borxhit shtetëror janë borxhet e trashëguara, financimi i projekteve me huamarrje, dhe financimi i deficitit buxhetor. Në vitin 2009 Republika e Kosovës ka trashëguar borxhet nga ish-Jugosllavia, kurse në vitin 2010 janë bërë disbursime të kredisë nga programi me FMN, me qëllim përkrahjen buxhetore. Nga viti 2012 e tutje, Republika e Kosovës ka filluar edhe emetimin e letrave me vlerë dhe deri në vitin 2016 maturiteti është zgjatur në 5 vite, dhe të hyrat nga këto emetime janë përdorur për financim të deficitit buxhetor. Një pjesë më e vogël ndërkaq është edhe si rezultat i disbursimeve nga kreditë me IFN për financimin e projekteve të ndryshme, kryesisht në fushën e infrastrukturës, energjisë, dhe ujit. Kjo kategori pritet të rritet në vitet në vijim sepse tashmë një numër i kredive janë nënshkruar dhe ratifikuar, por disbursimi nuk është bërë ende në plotësi.

Portofoli Aktual i Borxhit Shtetëror: në fund të 2015 borxhi shtetëror ishte 748.95 milion Euro, prej të cilave borxh i drejtpërdrejtë qeveritar vlerësohet të jetë 717.65 milion Euro ose 95.8% e total portofolit, kurse 31.3 milion Euro ose 4.2% është borxh i nën-huazuar. Në fund të vitit 2016, stoku i borxhit shtetëror parashihet të arrijë në shumë prej EUR 848.02 milion ose 14.37% e BPV-së.

Stoku i borxhit të përgjithshëm

	2012	2013	2014	2015	TM1 2016	TM2 2016	TM3 2016
Borxhi Ndërkombëtar	336.60	323.76	326.35	371.17	389.47	383.58	368.44
Niveli qendror	336.46	321.73	316.54	339.87	354.20	345.63	327.13
Nën-huazimet	0.14	2.03	9.81	31.30	35.27	37.95	41.31
Komunat	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Borxhi i Brendshëm	73.31	152.51	256.52	377.78	409.71	438.34	473.62
Niveli Qendror	73.31	152.51	256.52	377.78	409.71	438.34	473.62
Komunat	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
Gjithsej Borxhi i Përgjithshëm	409.92	476.27	582.87	748.95	799.18	821.93	842.06
Garancitë Shtetërore	0.00	0.00	10.00	10.00	10.00	10.00	20.00
Gjithsej Borxhi i Përgjithshëm (% e BPV-së)	8.44%	9.10%	10.63%	12.98%	13.40%	13.78%	14.27%

Shënim: Borxhi Ndërkombëtar ndryshon nëpër vite dhe tre-mujor edhe si rrjedhojë e ndryshimit të kursit valutor.

Nëse përjashtojmë nga llogaritja pjesën e ri-financimit dhe konsiderojmë vetëm pjesë e financimeve të reja, Ministria e Financave do të jetë e përqendruar që nevojat e financimit, të cilat janë kryesisht për financim të projekteve kapitale, t'i plotësojë përmes borxhit ndërkombëtar – kredive nga institucionet financiare ndërkombëtare më saktësisht.

Huamarrja gjatë periudhës 2017-2019 do të bëhet për qëllimet e: (i) shërbimi/ri-financimi i borxhit ekzistues i cili matoron në këtë periudhë, (ii) financimi i projekteve zhvillimore të Qeverisë, dhe (iii) financimi i bilancit bankar.

Burimet e financimit me borxh ndërkombëtar, të ndara sipas llojit të financimit përfshijnë financimin e buxhetit (FMN) dhe financimin e projekteve ky hyjnë këto institucione financuese: Banka Botërore – Agjencinë Ndërkombëtare për Zhvillim (ANZh), Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZh), Banka Evropiane Investuese (BEI), Banka e Këshillit të Evropës për Zhvillim (BKEZh), Agjencia Gjermane

për Rindërtim (KfW), Republika Federale e Austrisë, Republika e Francës, Republika e Hungarisë, Banka Islamike për Zhvillim (IsDB), Fondi Saudit për Zhvillim (SFD), Fondi i OPEC për Zhvillim (OFID), dhe kreditues të tjerë me të cilët mund të nisim bashkëpunimin në të ardhmen.

Sa u përket **politikave fiskale**, në mënyrë të përmbledhur, të hyrat vendore në vitin 2016 kanë shënuar rritje prej 16.1% krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit paraprak, ndërsa kanë shfaqur nën-realizim prej 6.6 krahasuar me parashikimin e bazuar në buxhetin e rishikuar. Të hyrat nga dogana kanë shënuar rritje prej 10.5% krahasuar me vitin 2015, duke përfaqësuar një mbi-realizim prej 1.1% në krahasim me planin e rishikuar për këtë periudhë. Për vitin 2016, të hyrat nga dogana janë parashikuar të arrijnë në 1040.1 milionë euro (kumulative), e që gjatë periudhës raportuese, vlera e të hyrave të arkëtuara nga ky burim arriti në 1051.4 milionë euro. Të hyrat e arkëtuara në vend për vitin 2016 regjistruan rritje prej 16.1% krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit 2015 dhe arritën vlerën prej 386.4 milionë euro krahasuar me vitin 2015 që ishin 332.8 mil euro. Të hyrat e mbledhura nga komunat kanë regjistruar rritje prej 3.9% krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit 2015. Nga totali i të hyrave vetanake të hyrat në nivel qendror përbejnë 70% të të hyrave ndërsa 30% zënë vend të hyrat komunale.

Shpenzimet totale në vitin 2016 regjistruan rritje prej 6.9% krahasuar me vitin 2015. Krahasuar me planin vjetor sipas buxhetit të rishikuar, shpenzimet totale u ekzekutuan me normën prej 96.4. Shpenzimet e përgjithshme arritën vlerën prej 1,681.7 milionë euro përgjatë periudhës janar-dhjetor 2016. Struktura e shpenzimeve vazhdon të dominohet nga shpenzimet në paga dhe mëditje si dhe subvencionet dhe transferet. Konkretisht, shpenzimet në paga dhe mëditje përfaqësuan 32.6% të shpenzimeve totale pasuar nga shpenzimet në subvencione dhe transfere (28.5%). Shpenzimet në mallra dhe shërbime 12% dhe shpenzimet kapitale përfaqësuan 26.6% të shpenzimeve të përgjithshme. Për të dhëna detaje rreth të hyrave dhe shpenzimeve buxhetore për vitin 2016, ju lutem shihni Aneks: Të hyrat (Tabela 1) dhe Shpenzimet (Tabela 2) gjatë vitit 2016.

Sa u përket zhvillimeve në sektorin fiskal, vazhdimësia e ndryshimeve të reformat e filluara në 2015, si :

- (i) heqja e barrierave për fiskalizim të të gjitha bizneseve përmes ndryshimit të udhëzimit administrativ nr. 15/2010 për pajisjet fiskale me qëllim të liberalizimit të tregut të këtyre pajisjeve, që si masë ka për qëllim rritjen e numrit të operatorëve në këtë treg gjë që të ndikoj edhe në uljen e kostos, si të pajisjeve ashtu edhe të mirëmbajtjes, për bizneset. Me këtë masë procesi i fiskalizimit i cili u bë nga data 17.03.2015 me futjen në fuqi të Udhëzimit Administrativ MF nr. 01/2015 e deri me datë 13.11.2016 (periudha me e fundit) janë fiskalizuar rreth 4,091 biznese dhe janë instaluar rreth 6,110 Pajisje Elektronike Fiskale. Me këtë masë po mundësohet që për të gjitha bizneset të krijohet një ambient më i barabartë për të operuar në Republikën e Kosovës;
- (ii) vazhdimi i masave stimuluese për konsumatorët që mbledhin kuponët fiskal e cila rregullohet përmes një udhëzimi të veçantë administrativ. Përmes të cilave është synuar zvogëlimi i evazionit fiskal dhe parandalimi i konkurrencës jo të barabartë dhe në të njëjtën kohë të mbrojtë konsumatorin;
- (iii) ulja e pragut të TVSH dhe përshkallëzimit të normës së TVSH në 8% për produkte të caktuara bazike dhe 18% për produktet tjera, heqjen e TVSH-së për linjat e prodhimit dhe inputet bazë për prodhuesit vendor, dhe
- (iv) zvogëlimi i barrierave administrative, ku janë eliminuar procedurat administrative dhe këtu mund të përmendim heqjen e kërkesës për certifikatë të eksportit dhe importit pasi që tashmë të gjitha bizneset në Kosovë posedojnë një numër identik fiskal.

Tjetër zhvillim në sektorin fiskal në vitin 2016 vlen të shënojmë hyrjen në fuqi të Marrëveshjes për Stabilizim Asociimi (MSA) që nga 1 Prill 2016. Kjo marrëveshje nga njëra anë ka ndikim në stimulimin e importeve nga shtetet e Bashkimit Evropian dhe njëkohësisht si ndikim tjetër ka edhe uljen e pritjeve të të hyrave nga taksat doganore. Ky zhvillim paraqitet edhe një mundësi e re për bizneset në Kosovë.

Gjithashtu, sa u përket zhvillimeve në sektorin fiskal, për të reflektuar reformën fiskale ka vazhduar politika e lirimeve doganore e paraparë me Programin e Qeverisë 2014-2018. Më konkretisht, përmes hartimit të UA për Lirime Doganore i cili ka hyrë në fuqi me 30.09.2015 është zgjeruar lista e lirimeve doganore, Gjithashtu me një UA tjetër i cili ka hyrë në fuqi me datë 04.10.2016 është vazhduar me zgjerimin e kësaj liste për lirime doganore.

Qeveria është e orientuar në ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal dhe në të njëjtën kohë ruajtjen e shpenzimeve produktive buxhetore. Në këtë kontekst vlen të ceket fakti që në fillim të vitit të kaluar. Qeveria e Kosovës ka negociuar një program 22 mujor me FMN, i cili është miratuar nga Bordi i FMN-së. Meqenëse Kosova nuk karakterizohet me ndonjë rrezik fiskal dhe të bilancit të pagesave, si dhe nuk ka politikë monetare, ky program më shumë do të ketë fokusin në zhvillimin ekonomik të vendit. Me saktësisht, duke pasur parasysh nivelin e ulët të borxhit publik në raport në BPV-në si dhe nevojën që Kosova ka për ngritjen e infrastrukturës dhe rritjen ekonomike, marrëveshja është arritur me FMN që të krijohet një klauzolë e investimeve e cila vazhdon edhe këtu vit me projekte kapitale brenda Ligjit për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LMFPP) e cila i lejon Qeverisë financimin e projekteve jashtë rregullës fiskale përmes kredive nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare.

Qeveria vazhdon të ketë si objektiv kryesor të strategjisë fiskale forcimin e mëtutjeshëm të pozitës së saj fiskale dhe menaxhimit të përgjegjshëm të financave publike. Në këtë kontekst, planifikimi dhe ekzekutimi i buxhetit do të bëhet në linjë me rregullën fiskale të vendit që kufizon deficitin buxhetor në 2% të BPV. Meqenëse hapësira fiskale ekzistuese është e kufizuar, Qeveria synon që objektivat e saj të përcaktuara në dokumentet strategjike t'i arrijë përmes rialokimeve brenda shpenzimeve ekzistuese të përcaktuara me kornizë fiskale.

Megjithatë, pjesë e këtij dokumenti për herë të parë do të jetë edhe implementimi i klauzolës për investime, që i mundëson Qeverisë të financoj projekte kapitale me interes të gjerë publik, mbi deficitin prej 2% të BPV, me kusht që këto projekte financohen nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare dhe Agjencitë Zhvillimore. Në këtë kontekst, Qeveria ka miratuar një listë të projekteve specifike për t'u financuar përmes kësaj klauzole, dhe një pjesë e këtyre projekteve do të implementohen gjatë tri viteve të ardhshme që mbulon ky dokument. Financimi i këtyre projekteve do të bëhet në përputhje me qëndrueshmërinë afatgjatë të borxhit publik dhe financave publike.

Objektivat kryesorë të strategjisë fiskale për periudhën 2017-2019 janë: Forcimi i financave publike - respektimi i rregullës fiskale e cila kufizon deficitin e përgjithshëm në 2% të BPV duke ndërmarrë masa për përmirësimin e strukturës së shpenzimeve buxhetore përmes reduktimit të shpenzimeve rrjedhëse jo-produktive dhe krijimin e hapësirës për projekte zhvillimore. Qeveria është e përkushtuar të përcjellë një politikë të matur të punësimit dhe pagave, politikë kjo të cilën synon ta rregullojë përmes vendosjes së një kornize ligjore (siç është Ligji për Paga). Në këtë kontekst Qeveria është e përkushtuar të kufizojë punësimin në atë shkallë që është e nevojshme për ofrimin e të mirave dhe shërbimeve publike në mënyrë efikase dhe efektive. Për më shumë, Qeveria ka prezantuar edhe një mekanizëm të bazuar në rregulla ku specifikohet se rritja e faturës së pagave të sektorit publik lidhet me rritjen e BPV nominale që ka për qëllim ndërlidhjen më të mirë të rritjes së pagave të sektorit publik me produktivitetin.

Qeveria është gjithashtu e përkushtuar të implementojë një politikë të qartë të mbrojtjes sociale në mënyrë që përmes saj jo vetëm të përkrahen shtresat më të ndjeshme të popullsisë, por edhe të inkurajohet punësimi, të sigurohet qëndrueshmëri fiskale dhe të mundësohet administrim i shpejtë dhe efikas i këtyre shpenzimeve. Kështu, Qeveria synon që të ruajë bazën e nxitësve të domosdoshëm për rritje të qëndrueshme ekonomike dhe punësim.

Qeveria e Kosovës është po ashtu e përkushtuar që të përmbushë obligimet dhe planet zhvillimore të organizatave buxhetore, me theks në masat që lidhen drejtpërdrejtë me zhvillimin ekonomik të vendit.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, Qeveria duhet të përkujdeset që shpenzimet kapitale të planifikohen, ekzekutohen, dhe monitorohen në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore Nr. 05/0-20, sipas të cilit gratë dhe burrat duhet të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në planifikimin dhe ekzekutimin e projekteve kapitale. Ndarja në planifikim dhe ekzekutim të barabartë të projekteve, ofron zhvillimin të barabartë dhe të qëndrueshëm.

Duke marrë parasysh vështirësitë ekzistuese të larta strukturore me të cilat përballet ekonomia, qeveria ka ndryshuar Ligjin për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LMFPP) për të miratuar klauzolën e investimeve e cila lejon shpenzimet shtesë (mbi deficitin prej 2% të përcaktuar me ligj) për projektet infrastrukturore me ndikim në zhvillim ekonomik, me kusht që ato të financohen nga institucione financiare ndërkombëtare. Në këtë linjë, Qeveria është e angazhuar të zbatojë programin e reformave strukturore të përcaktuara në dokumentet e saj strategjike. 8 Këto elemente trajtojnë të gjitha organizatat buxhetore në mënyrë të barabartë, prandaj është i domosdoshëm avancimi i bashkëpunimit në nivel të Qeverisë në mënyrë që të mund të përcillet agjenda e zhvillimit ekonomik të vendit duke ruajtur stabilitetin makro-fiskal. Në rastin e sektorëve të mjedisit, transportit dhe energjisë, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet kërkesave për bashkë-financim për projektet prioritare në kuadër të Listës së Projekteve Prioritare.

Në mënyrë të ngjashme, organizatat buxhetore që i takojnë sektorëve të mjedisit, transportit dhe energjisë duhet të kujdesen që bashkë-financimi i mjaftueshëm të jetë i siguruar për projektet prioritare të infrastrukturës që do të fillojnë ose do vazhdojnë në vitin 2017 e tutje. Për këtë qëllim, organizatat buxhetore duhet të vlerësojnë mundësitë për mbylljen e programeve dhe projekteve që nuk janë më prioritete kryesore të Qeverisë. Theksi gjithashtu duhet të vihet në përmirësimin e efikasitetit dhe efektivitetit të shpenzimeve. Mundësitë për të zgjeruar dhe për të përmirësuar performancën ekzistuese të programeve në masë të madhe do të duhet të financohen brenda ndarjeve (alokimeve) ekzistuese. Për këtë arsye, organizatat buxhetore duhet të identifikojnë burimet brenda skenarëve bazë të tyre nga ato fusha me performancë jo të mirë ose që nuk janë në përputhje të mjaftueshme me prioritetet e nivelit të lartë të Qeverisë. Aty ku është e nevojshme, Komisioni për Planifikim Strategjik dhe Qeveria mund të rekomandojnë rialokimin e shpenzimeve në mes të grupeve të funksionit apo organizatave buxhetore, ose të marrë masa të tjera për të financuar prioritetet urgjente, gjithnjë duke pasur si prioritet ruajtjen e qëndrueshmërisë fiskale të vendit.

Sa i përket përshtatshmërisë së miksit të politikave makroekonomike, modeli ekzistues i rritjes ekonomike të vendit në bazë të hyrjeve të mëdha financiare ndërlidhet me rreziqe të mëdha. Në kuptim afatshkurtër, faktor kryesor i rrezikut do të ishte rënia e papritur e hyrjeve- e shkaktuar nga zhvillimet e pafavorshme ekonomike në vendet me diasporë më të madhe të Kosovës - dhe pasojat negative në raport me rritjen, financat publike dhe stabilitetin e jashtëm dhe të sektorit financiar. Në kuptim afatmesëm dhe afatgjatë, megjithatë, sfida kryesore për vendin është si të krijohen kushte të favorshme për nxitjen e rritjes së vetë-qëndrueshme të bazuar në rritjen e produktivitetit të brendshëm dhe konkurrueshmërisë së eksporteve, dhe ka për qëllim uljen e papunësisë ende të lartë, përmirësimin e kapitalit njerëzor dhe infrastrukturës fizike. Këto objektiva do të duhet të arrihen përbrenda kornizës së financave publike të qëndrueshme që nënkupton zhvillim të parashikueshëm në lidhje me pagat e sektorit publik, dhe ruajtjen e fleksibilitetit të tregut të punës. Të dyja janë të rëndësishme vendimtare marrë në konsideratë opsionet e politikave makroekonomike në dispozicion të një vendi pa politikë të vet monetare.¹³

Parashikimet makroekonomike për periudhën 2017-2019

Skenari i parashikimeve për periudhën 2017-2019 vlerëson se ekonomia do të fillojë rimëkëmbjen nga sfidat që karakterizuan vitin 2014. Viti 2015 e sidomos viti 2016 ishte periudhë stabilizimi, për t'i paraprirë një periudhe afatmesme me klimë më të qëndrueshme makroekonomike dhe ambient më të

¹³ Programi Kombëtar për Reforma në Ekonomi 2015 (<https://mf.rks-gov.net/sq-al/Raporte/Raporte-dhe-Publikime/Programi-Komb%C3%ABtar-p%C3%ABr-Reforma-n%C3%AB-Ekonomi>).

favorshëm të bërjes biznes, të cilës pritet t'i kontribuojnë edhe më shumë hyrja në fuqi e ndryshimeve tatimore, si dhe hyrja në fuqi e MSA-së. Programi i Qeverisë është bazuar në sfidat e së kaluarës dhe ato aktuale dhe ka vënë theks të veçantë në zhvillimin ekonomik përmes stimulimit të prodhimit vendor. Këto ndryshime fiskale përkrahin në veçanti linjën prodhuese në sektorë të ndryshëm, përfshirë këtu sektorin e prodhimeve bujqësore, sektor ky që tashmë ka kohë që po mbështetet përmes subvencioneve shtetërore.

Në vitet e fundit, Kosova ka gëzuar një normë mesatare të rritjes së BVP-së ndër më të lartat në rajon. Indikatorët kryesor makroekonomik tregojnë se ekonomia e Kosovës u rimëkëmb, jo vetëm nga përmirësimi i kreditimit në përgjithësi dhe ngritja e sigurisë së investitorëve dhe agjentëve të tjerë ekonomik, por edhe nga përmirësimi i ambientit ekonomik në eurozonë. Iniciativat e lehtësirave tatimore si dhe MSA-ja për prodhuesit pritet të trajtojnë çështjen e kostos së lartë të financimit duke stimuluar kështu rritjen e prodhimit vendor në vitet në vijim. Vlerësohet se ekonomia do të rritet me një normë prej 4% në mesatare për periudhën 2017-2019. Konsumi total, që përbën më se 80% të të ardhurave të disponueshme pritet të rritet me një normë reale prej rreth 3% gjatë periudhës afatmesme, duke kontribuar me 3.1 pika të përqindjes në rritjen e BVP-së. Rritja e konsumit do të vazhdojë të jetë kontribut-dhënësi më i madh në rritjen e BVP-së kosovare, e mbështetur ndër të tjera, edhe nga remitencat. Remitencat dhe rritja e pagave në sektorin publik po vazhdojnë të shtyjnë konsumin e përgjithshëm. Megjithatë tkurrja e lehtë e shpenzimeve qeveritare pritet të kundërveprojë me efektin pozitiv të përmendur më sipër në raport me ndikimin në konsumin total, ku konsumi publik pritet të bie me 0.7% mesatare përgjatë periudhës 2017-2019. Investimet në terma real gjatë periudhës 2017-2019 pritet të rriten 7.4% në mesatare, duke kontribuar me 2.1 pika të përqindjes në rritjen e BVP-së, e gjithë kjo si efekt i marrëveshjes së vitit 2015 në mes të Qeverisë së Kosovës me FMN-në për të ashtuquajturën "klauzola e investimeve". Bilanci tregtar negativ do të vazhdojë të mbetet sfidë për ekonominë e Kosovës. Pjesëmarrja e lartë e produkteve të konsumit në importin e Kosovës lë të kuptohet se ka nivel të ulët të aftësisë konkurruese dhe mundësisë për të rritur bazën e ulët të zëvendësuesve të importit. Krahas bazës së ulët të eksportit, problemi kryesor është niveli i ulët i diversifikimit të tij, ku mbi 50% e eksporteve kosovare përbëhen nga metalet, gjë që ka ndikim të drejtpërdrejtë në qëndrueshmërinë e eksportit, sidomos në periudhat si kjo e tanishmja e rënies së çmimeve.

Përpjekjet e Qeverisë për të përmirësuar ambientin e të bërit biznes duke stimuluar diversifikimin e eksportit si dhe duke marrë parasysh ndikimin e zhvillimeve globale, eksporti i mallrave pritet të rritet me një mesatare prej 7.8%. Ndërsa eksporti i shërbimeve pritet të shënoj një rritje prej 5.4% në mesatare, e dominuar nga eksporti i shërbimeve të udhëtimeve. Kështu që eksporti në total pritet të ketë një rritje prej 6.1% në mesatare deri në vitin 2019. Trendi i importit të mallrave pritet të shënoj rritje prej 6.1%, përderisa importi i shërbimeve i cili dominohet kryesisht nga transporti dhe udhëtimet është i ndikuar dukshëm nga lëvizjet e mallrave përderisa fillimi i punimeve në rrugën 6 pritet të përcaktojë një pjesë të madhe të rritjes së importit të shërbimeve të ndërtimitarisë. Kështu që importi i shërbimeve pritet të shënoj rritje mesatare prej 6.6% për periudhën 2017-2019. Duke pas parasysh që çmimet janë të ndikuara nga fluktuimet e çmimeve ndërkombëtare, duhet theksuar se ky korrelacion është më i theksuar në kohët e presioneve inflacioniste, prandaj është e arsyeshme të pritet që në nivel global çmimet të shënojnë rënie, ndërsa në Kosovë ato stabilizohen në një mesatare prej 1.3% gjatë periudhës 2017-2019. Llogaria rrjedhëse gjatë periudhës 2017-2019, e shtyrë kryesisht nga projektet publike infrastrukturore dhe riatdhesimit të profiteve, duke kundërvepruar kështu me efektin pozitiv të eksportit në rritje pritet të ketë një përkeqësim (afro 630 mil. në vitin 2019). Importi total pritet të rritet me një normë mesatare prej afro 5%. Struktura e produkteve që importohen pritet të mbetet e njëjta (produktet minerare dhe ushqimore, pijet, duhani, etj.). Masat e marra nga qeveria e Kosovës kanë për qëllim që të stimulojnë prodhimin vendor ashtu që pas një periudhe të zëvendësimit të importit, të stimulohet eksporti kosovar, veçanërisht te produktet ushqimore, ku pritet që këto lehtësira të bashkëveprojnë më një nismë tjetër të qeverisë, ato të subvencioneve për sektorin e bujqësisë. Këto iniciativa janë ndërmarrë duke pas parasysh faktin që Kosova duhet të shfrytëzojë potencialin e plotë të mundësive që i ofrohen përmes marrëveshjeve tregtare si CEFTA, MSA edhe marrëveshja me Turqinë.

Është e rëndësishme për qeverinë e Kosovës që produktet kosovare të jenë të gatshme për tregjet e jashtme në mënyrë që të mund të mbështetemi në eksport të qëndrueshëm në drejtim të përmirësimit të deficitit tregtar. Kështu, eksporti total pritet që gjatë periudhës 2017-2019 të rritet me një normë mesatare prej 6.1% (me vlerësimet për eksportin e mallrave dhe atij të shërbimeve në seksionin më sipër), ndërkaq deri në vitin 2019 vlerësohet se do të shënohet një bilanc tregtar prej -36.7% e BPV-së. Remitencat, që përbëjnë pjesën më të madhe të llogarisë dytësore të të hyrave, vazhdojnë të kontribuojnë në uljen e deficitit të llogarisë rrjedhëse. Kështu, për periudhën 2017-2019 remitencat pritet të rriten me një normë mesatare prej rreth 6%, duke mbajtur një pjesëmarrje në BPV prej rreth 13%. Përgjatë periudhës 2017-2019 IHD-të parashikohet të vazhdojnë të shënojnë rritje, kryesisht si pasojë e një ambienti më të mirë të brendshëm, por edhe atij të jashtëm pas krizës financiare globale. Megjithëse janë vërejtur shenja të përmirësimit në kategorinë e eksportit, niveli i eksporteve kosovare vazhdon të mbetet i ulët. Për këtë arsye, Qeveria e Kosovës ka parë eksportin si kategori me potencial për të kontribuar në rritjen e BPV-së. Andaj, duke marrë për bazë sfidat me të cilat përballen prodhuesit kosovar, Qeveria e Kosovës ka ndërmarrë ndryshime tatimore të cilat lehtësojnë barrën ekzistuese të bizneseve kosovare në prodhim. Në këtë mënyrë, produktet kosovare do të fillojnë që gradualisht të zëvendësojnë ato të importuara dhe do ta kenë më të lehtë qasjen në tregje ndërkombëtare. Aplikimi i këtyre ndryshimeve që nga muaji korrik i vitit 2015 do të lejojë që efektet e këtyre ndryshimeve të manifestohen edhe më shumë gjatë periudhës afatmesme 2017-2019, gjë që pasqyrohet edhe në rritjen e pjesëmarrjes së kategorisë së eksportit në BPV përgjatë kësaj periudhe.

Në përgjithësi, periudha 2017-2019 nuk do të sjellë ndryshime drastike në strukturën e kontributdhënësve në rritjen e BPV-së kosovare; pritet anojnë më tepër kah përmirësimi gradual i secilës kategori. Kategoritë që pritet të shtyjnë rritjen ekonomike në Kosovë janë konsumi dhe investimet private dhe në masë më të vogël eksporti. Edhe pse në afat të shkurtër, reformat në sistemin tatimor mund të mos kenë efekt të madh, në afat më të gjatë kohor ato pritet të kontribuojnë në zëvendësimin e mallrave të importit me prodhime vendore dhe rritjen e eksportit të jo-metaleve. Andaj, këto ndryshime tatimore paraqesin mundësi për përmirësimin e bilancit të jashtëm tregtar, i cili vazhdon të jetë sfidë për ekonominë kosovare.

Funksionimi i tregut të produkteve

Mjedisi afarist

Ligji për Shoqëritë Tregtare nr. 02/L-123 përcakton llojet e organizatave dhe llojin e aktiviteteve ekonomike që mund të zhvillojnë. Ai gjithashtu përcakton kushtet ligjore lidhur me të drejtat dhe detyrimet e pronarëve, menaxherëve, përfaqësuesit ligjor të organizatave tregtare dhe palët e interesuara, që shërbejnë për të facilituar funksionimin dhe mbylljen në mënyrë të duhur dhe efektive. Ligji është aktualisht në proces plotësim-ndryshimi (Shih kapitullin përkatës në tabelë për më shumë detaje).

Sa i përket **kornizës institucionale**, institucioni bartës për këtë është Agjencia për Regjistrimin e Bizneseve të Kosovës (ARBK), në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë. ARBK kryen regjistrimin e të gjitha organizatave të biznesit vendore dhe të huaja në përputhje me Ligjin nr. 02/L-123 për Shoqëritë Tregtare dhe Ligjin nr. 04/L-006 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit në fuqi për Shoqëritë Tregtare. Agjencia siguron informacion dhe bashkëpunon me Zyrën e Statistikave, Administratën Tatimore, Doganat, Shërbimin Policor dhe agjencive të tjera. Më tej, ajo regjistron të gjitha bizneset e reja, modifikimet e të dhënave të biznesit, mbylljes së bizneseve, lëshimin e certifikatës së regjistrimit me numër fiskal, certifikatën e tatimit mbi vlerën e shtuar, certifikatën e import-eksportit, si dhe ofron informata dhe formularët falas.

Ndërsa lidhur me **kapacitetet administrative** të ARBK, agjencia përbëhen nga drejtoria për çështje administrative dhe regjistrimit të biznesit dhe 3 sektorë (Aprovuesit, Përpunimi i të dhënave dhe kolaterali). Përveç kësaj, ajo ka hapur 28 qendra komunale afariste one stop shop.

Sa i përket politikave dhe reformave Kosova ka bërë përparim në lehtësimin e fillimit të një biznesi dhe lehtësimin e ofrimit të shërbimeve përmes konceptit one stop shop. Procedurat për hapjen e biznesit janë thjeshtësuar dhe shkurtuar dhe kjo mund të bëhet ose në cilëndo qendër komunale të ARBK-së varësisht nga lokacioni i shtrimit të aktivitetit të entitetit aplikues. Për bizneset individuale dhe ortakëritë, regjistrimi bëhet brenda 1 (një) dite. Ndërsa për shoqëritë aksionare dhe ato me përgjegjësi të kufizuar (L.L.C) regjistrimi bëhet brenda 2-3 ditëve. Kjo evidentohet edhe në Rpaortin e fundit të Të Bërit Biznes 2017 të Bankës Botërore ku Kosova ka pasur përparim për 14 pozita sa i përket nisjes së biznesit (nga pozita e 27 në vitin paraprak, në atë të 13)¹⁴.

Ndërsa në vlerësimin e përgjithshëm, të Të Bërit Biznes 2017, Kosova ka pasur një përmirësim për 4 pozita në rankim (nga pozita 64 një vit më herët, në atë të 60). Ngritje të konsiderueshme në rankim ka pasur edhe sa i përket *pagesës së taksave* (për 14 pozita) dhe *tregtisë ndërkufitare* (për 4 pozita). Rënie të madhe ka pasur në kriterin për lejet ndërtimore (4 pozita) dhe sa i përket furnizimit me energji elektrike. Sidoqoftë, vështirësitë kryesore për bizneset mbeten në qasjen në financa, në veçanti për bizneset e udhëhequra nga gratë, zgjidhjen efektive të kontesteve në sistemin gjyqësor, furnizimin me energji elektrike dhe zbatimin e kontratave. Një nga çështjet që pengon zhvillimin e biznesit është edhe shkalla e informalitetit në ekonomi (shih për shembull Raportin për Vendin të Komisionit Evropian. Për më shumë rreth reformave në këtë fushë, shih Kapitullin 20 për ndërmarrjet dhe industrinë.

Në vitin 2015, numri i përgjithshëm i ndërmarrjeve të reja të regjistruara ishte me i madh se numri i ndërmarrjeve të reja të regjistruara në vitin 2014. Numri total i ndërmarrjeve të reja është rritur me rreth 3%, nga 9,616 në vitin 2014 në 9,936 në vitin 2015.

Numri i bizneseve të regjistruara dhe të mbyllura 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Të regjistruara	7,747	7,909	9,655	9,485	9,616	10,070
Të mbyllura	1,427	947	1,118	1,515	1,663	2,199

Burimi: ARBK

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Numri i bizneseve të regjistruara si të mbyllur është ngritur vazhdimisht duke pësuar një rritje prej 16% nga viti 2010 deri 2015. Megjithatë, ky numër mund të jetë i nën-raportuar pasi që mbyllja e biznesit është një detyrë administrative dhe kostot e këtij transaksioni janë midis 5-10 Euro varësisht nga lloji i korporatës.

Numri i bizneseve të regjistruara sipas madhësisë 2010-2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Mikro (1-9)	7,677	7,839	9,549	9,418	9,521	9,977
Të vogla (10-49)	61	63	92	59	84	85
Të mesme (50-249)	6	7	12	7	6	7
Të mëdha (250+)	2	0	2	1	2	1
Totali	7,746	7,909	9,655	9,485	9,613	10,070

Burimi: ABRK

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

¹⁴ <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/kosovo>

Në anën tjetër, brenda periudhës 2010-2015, numri më i vogël i bizneseve të mbyllura ka qenë në vitin 2011 dhe ai më i larti në vitin 2015. Në tërësi, oscilimi me magnitudë më të madhe për regjistrim dhe hapje të bizneseve ka ndodhur në vitin 2013 ku kishte një zvogëlim 2% dhe rritje 36% respektivisht.

Bizneset mikro përbëjnë rreth 99% të bizneseve të reja të regjistruara përgjatë gjithë periudhës 2010-2015 (shih tabelën më lartë).

Sa i përket **madhësisë së sektorit privat**, pjesëmarrja e sektorit privat në BPV ka lëvizur midis 87 dhe 90 pikë të përqindjes në periudhën 2011-2016 siç shihet në tabelën më poshtë. Investimet private janë kthyer në trend rritës edhe në 2015. Ndërsa konsumi privat bazuar në projeksionet për vitin 2016 pritet të ketë një rënie të lehtë krahasuar me vitin paraprak.

Pjesëmarrja e sektorit privat në BPV, në %, (burimi: KASH 2017-2019)¹⁵

Përshkrimi	2011	2012	2013	2014	2015	2016 vlerësim	2017 vlerësim
Konsumi privat	88%	90%	87%	88%	88%	87%	87%
Investimet private	21%	17%	18%	19%	20%	21%	21%

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Rregullat ligjore që rregullojnë mjedisin afarist

Mjedisi afarist, sistemi gjyqësor dhe kapacitetet administrative

Sistemi gjyqësor është faktor shumë i rëndësishëm për zhvillimin ekonomik të vendit dhe luan rol kyç në lehtësimin e investimeve, mbrojtjen adekuate të të drejtave kontraktuale të bizneseve dhe rritjen e sektorit privat. Ky sistem **është i rregulluar** më Kushtetutën e Republikës së Kosovës, Ligjin për gjykatat, Ligjin për Këshillin Gjyqësor të Kosovës. Ligji për gjykatat ka përcaktuar 7 gjykata Themelore të shkallës së parë në territorin e Republikës së Kosovës. Gjykata Themelore janë të ndara në regjione dhe atë si vijon: Gjykata Themelore e Prishtinës, Gjykata Themelore e Gjilanit, Gjykata Themelore e Prizrenit, Gjykata Themelore në Gjakovë, Gjykata Themelore e Pejës, Gjykata Themelore e Ferizajt, dhe Gjykata Themelore e Mitrovicës.

Organizimin e Brendshëm të Gjykatës Themelore ligji për gjykatat ka përcaktuar si në vijim:

- Departamenti për Çështjet Ekonomike që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinës, për gjithë territorin e Republikës së Kosovës;
- Departamenti për Çështjet Administrative që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinës, për gjithë territorin e Republikës së Kosovës;
- Departamenti për Krimet e Rënda që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore;
- Departamenti i Përgjithshëm që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore, si dhe në secilën degë të Gjykatës Themelore;
- Departamenti për të Mitur, që vepron në kuadër të gjykatave themelore.

Ligji për gjykata ka përcaktuar Gjykatën e Apelit si gjykatë e shkallës së dytë, me jursdikcion territorial në gjithë Republikën e Kosovës e cila ka në strukturën e saj organizative edhe Departamentin për Çështje Ekonomike. Gjykata Supreme e Kosovës është instanca më e lartë gjyqësore në Kosovë. Gjykata Supreme përfshin kolegjin e apelit të Agjencisë Kosovare të Pronës si dhe Dhomën e Posaçme të Gjykatës Supreme, gjyqtarët e së cilës janë pjesë e Gjykatës Supreme. Kushtetuta dhe Ligji për Këshillin Gjyqësor të Kosovës parashohin që propozimi të Presidenti për emërimin, riemërimin dhe shkarkimin e gjyqtarëve është kompetencë e Këshillit Gjyqësor të Kosovës. Në bazë të ligjit, organizimi, mbikëqyrja dhe funksionimi i

¹⁵KASH 2017-2019

duhur i gjykatave është kompetencë e Këshillit Gjyqësor të Kosovës. Në sistemin gjyqësor janë duke punuar 350 gjyqtarë.

Në lidhje me të **drejtën e pronës**, neni 119 pika 1 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës siguron një mjedis të favorshëm ligjor për ekonominë e tregut, lirinë e aktiviteteve ekonomike dhe sigurinë e pronës publike dhe private. Me këtë, forma e pronës publike dhe pronës private njihet si kategori kushtetuese. Me Kushtetutë garantohet e drejta e pronësisë, dhe ofrohen garanci të cilat përjashtojnë mundësinë e privimit në mënyrë arbitrare nga prona. Pasi që llojet e pronës janë përcaktuar me Kushtetutë, rregullimi i përmbajtjes së tyre i delegohet legjislativit. Legjislativi ka nxjerrë Ligjin nr. 03/1-154 për Pronësinë dhe të Drejtat tjera Sendore, i cili rregullon krijimin, përmbajtjen, bartjen, mbrojtjen dhe shuarjen e të drejtave sendore si dhe rregullon pronësinë dhe të drejtat sendore të kufizuara si posedimin, të drejtat sendore të sigurimit si dhe të drejtat sendore të shfrytëzimit, ndërsa ende nuk ka një ligj që rregullon pronën publike në përgjithësi. Hulumtime të ndryshme tregojnë që gratë dhe vajzat kanë qasje më të kufizuara në pronë.

Qeveria e Kosovës me qëllim të përmirësimit të kornizës politikave për të drejtat pronësore, në dhjetor 2016 ka miratuar Strategjinë Kombëtare për të Drejtat Pronësore e cila përcakton vizionin strategjik për sigurimin e të drejtave. Aspektet kryesore të strategjisë kanë të bëjnë me përmirësimin e kornizës ligjore me qëllim të thjeshtësimit dhe lehtësimit të procedurave dhe krijimit të parakushteve për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik.

Në vitin 2017 do të punohet në përgatitjen e koncept dokumentit për ndryshimin e ligjit për trashëgiminë dhe noterinë dhe miratimin e tyre në Kuvendin e Kosovës (2018). Sa i përket intervenimit për njohjen juridike e të drejtave pronësore de facto, që burojnë nga kontratat joformale dhe të parandalimit të informalitetit dhe jokonsistencës, do të bëhet përgatitja e koncept dokumenteve për ndryshimet e ligjeve për pronën dhe të drejtat tjera sendore, ligjit për procedurën kontestimore dhe për procedurën jokontestimore (2017) dhe miratimin e tyre nga Kuvendi i Kosovës. Gjithashtu do të hartohet dhe miratohet ligji i integruar mbi kadastrën, i cili do ta përfshinte Ligjin për kadastrën, Ligjin për THRDPP - në, dhe Ligjin për hipotekën që do të kërkonte organizimin vertikal të kadastrës (2018).

Në kuadër të regjistrimit të të drejtave pronësore, do të bëhet një analizë e plotë lidhur me procedurat e Agjencisë së Kadastrit, dhe hartimi i politikave të cilat sigurojnë regjistrim të saktë që do ta ndihmonte efikasitetin, thjeshtësinë, përballueshmërinë ekonomike, transparencën dhe parashikueshmërinë e procesit të regjistrimit. Me qëllim të thjeshtësimit të procedurave të regjistrimit dhe uljes kostos përkatëse, do të shfuqizohen tatimet komunale për bartjen e pronësisë dhe do të zbatohen vetëm tarifatat e parapara me UA 08/2014 mbi tarifatat për Shërbimet e Regjistrimit të të Drejtave mbi Pronën e Paluajtshme nga Zyrat Kadastrale Komunale (2018). Intervenimet në kuadër të këtij prioriteti do të përfshijnë gjithashtu edhe aktivitete përkatëse të informimit dhe ngritjes së kapaciteteve që do të shtrihen gjatë vitit 2018 dhe 2019. Gjithashtu, gjatë vitit 2017 do të punohet në përgatitjen e Koncept Dokumentit për sigurimin e të drejtave pronësore të shtetasve dhe kompanive të BE-së sipas Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit.

Krijimi i një sistemi efektiv të të drejtave të pronësisë krijon siguri ligjore për investitorët dhe rrjedhimisht rrit mundësitë për investime, ndërsa kjo u krijon shtetasve më shumë mundësi për të përdorur pronën si kolateral dhe për këtë arsye përmirëson qasjen në financa. Në përgjithësi, ndikimi përfshinë gjithashtu përmirësimin e indikatorëve të Bankës Botërore për mjedisin e të bërit biznes, sikurse: ulja e kostos së regjistrimit të pronës, ulja e numrit të përgjithshëm të procedurave me ligj për regjistrimin e pronës, numrin e ditëve që nevojitet për regjistrimin e pronës, përmirësimin e indeksit të administrimit të tokës (besueshmëria e infrastrukturës, transparenca e informacionit, mbulimi gjeografik dhe zgjidhja e kontesteve mbi tokën).

Në kuadër të **reformës së sistemit të drejtësisë**, për të siguruar pavarësinë, paanshmërinë, transparencën, dhe për të ngritur efikasitetin e gjyqësorit, Qeveria e Kosovës miratoi katër ligjet e pakos së gjyqësorit (Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Gjykatat, Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit

për Prokurorin e Shtetit, Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Këshillin Prokurorial, Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Këshillin Gjyqësor).

Korniza ligjore për **fushën e ndërmjetësimit** rregullohet me *Ligjin nr. 03/L-057 për Ndërmjetësim*. Nga praktika e deritanishme zbatimi i formave alternative të zgjidhjes së mosmarrëveshjeve ka rezultuar shumë i mirë.

Mirëpo, nga analizat dhe rekomandimet e sugjeruara në praktikë është konkluduar se duhet të ketë një koordinim më i mirë në mes të qendrës së ndërmjetësimit si dhe Gjykatës apo Prokurorisë dhe të jetë e sqaruar më tepër roli dhe rëndësia e qendrës së ndërmjetësimit, tarifat e administrimit të rastit të ndërmjetësuar në një qendër të ndërmjetësimit, dhe mbulimi i kostos financiare nga buxheti i Republikës së Kosovës.

Një ndër inovacionet e **procedurës përbarimore**, dhe e cila ndikon në zbatueshmërinë e vendimeve, u arrit me anë të ligjit 04/L-139 për Procedurën përbarimore, i cili zhvendosi përbarimin prej gjykatave tek përbaruesit privat, të cilët emërohen nga Ministria e Drejtësisë për kryerjen e autorizimeve publike të besuara, në përjashtim të kompetencës për të vendosur në procedurën e përbarimit dhe të zbatoj përbarimin në të gjitha çështjet nga e drejta familjare dhe kthimin e punëtorëve dhe shërbyesve civil në punë dhe kompensimet tjera.

Në fillim problem me të madh ka shkaktuar titulli përbarues privat, sepse debitorët nuk e trajtonin si institucion të themeluar në bazë të ligjit. Vendosja sipas prapësimit po e zvarrit Gjithashtu procedurën sepse sipas ligjit nuk ka një afat në bazë të cilit gjykatat duhet të vendosin në lidhje me prapësimin e debitorit. Sipas ligjit prapësimi duhet të dorëzohet në gjykatë, dhe kjo çështje është rregulluar me një qarkore të Gjykatës Supreme me të cilën është rregulluar dorëzimi i prapësimeve në zyrat përbaruese.

Ndërsa sa i përket efikasitetit të sistemit gjyqësor, Këshilli Gjyqësor i Kosovës ka deleguar përgjegjësitë nga Sekretariati i Këshillit Gjyqësor në gjykata në fushat e personelit, financave, prokurimit dhe logjistikës me qëllimin e rritjes së efikasitetit të sistemit.

Agjencia e Pronës është themeluar si një agjenci e pavarur me mandat për pranimin, regjistrimin dhe zgjidhjen e kontesteve pronësore për pronat e paluajtshme private përfshirë pronën bujqësore dhe komerciale (që burojnë nga periudha e luftës 1998-1999). Vendimet e marra nga Komisioni për Kërkesa Pronësore i Agjencisë mund të apelojnë vetëm në Gjykatën Supreme të Kosovës.

Sfidat kryesore të sistemit gjyqësor në Kosovë bazuar edhe në raportet ndërkombëtare përfshirë Raportin e për Vendin konsistojnë në implementimin efektiv të kornizës gjyqësore, forcimin e kapaciteteve për funksionim efektiv dhe zgjidhjen e numrit të madh të lëndëve të grumbulluara. Kjo do të kontribuonte në përmirësimin e ambientit për të bërë biznes.

Sa i përket **të drejtës së regjistrimit të pronës përmes sistemit kadastral**, regjistri i të drejtave të pronës së paluajtshme rregullohet me legjislacionin e mëposhtëm:

- Ligji mbi Hipotekat nr. 2002-4;
- Ligji mbi Themelimin e Regjistrimit të të Drejtave mbi Pronën e Paluajtshme nr. 2002-5;
- Ligji për ndryshime dhe plotësime të Ligjit për kadastrën nr. 02 L-96;
- Ligji Nr 04_L-009 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit 2002 5 për themelimin e regjistrimit të të drejtave të pronës së paluajtshme;
- Ligji për Kadastrën nr. 04-L/013;
- Ligji nr. 04/L-071 për sistemin e adresave;
- Ligji për Kadastrën Nr 2003/25 (ligji paraparak); dhe
- Ligji mbi Plotësimet dhe ndryshimet e Ligjit të RDPP 2003-13.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, kjo rregullativë duhet të sigurojë që të gjitha të dhënat e sistemit kadastral duhet të jenë të ndara sipas gjinisë.

Ndërsa legjislacioni zbatues përbëhet nga rreth 15 udhëzime administrative. Të drejtat pronësore regjistrohen duke u mbështetur në dispozitat e Ligjit Nr. 04/L-009 për Regjistrin e të drejtave të pronës së paluajtshme, sipas të cilit regjistrohen në bazë të:

- vendimit të plotfuqishëm të gjykatës;
- vendimit të organit administrativ shtetëror;
- kontratës për bartjen e së drejtës së pronës së paluajtshme të vërtetuar nga organi kompetentë;
- vendimit apo kontratës për privatizim të lëshuara nga Agjencia kosovare e privatizimit;
- vendimit të Komisionit për rindërtimin e kadastrës;
- vendimit të Komisionit për rregullimin e tokave; dhe
- dokumentit tjetër që me ligje të veçanta parashihet regjistrimi i të drejtave pronësore.

Regjistri i kadastrave mbahet në formë elektronike në nivel vendi, ndërsa i gjithë dokumentacioni kadastral mbahet në nivel të komunave si dhe shërbimet qytetarëve iu ofron në afërsi me vendbanimin d.m.th. në secilën komunë.

Të drejtat e pronave të paluajtshme përfshijnë pronësinë, hipotekat, servitutet, të drejtat e shfrytëzimit të pronave komunale, publike, shoqërore dhe pronave shtetërore; dhe barrët dhe ngarkesat pronësore.

Agjencia Kadastrale Kosovës (AKK) është institucion publik për regjistrimin, mbajtjen dhe përditësimin e të drejtave të pronarëve mbi pronën e paluajtshme. Agjencia është autoriteti qendror për mirëmbajtjen e bazës së të dhënave kadastrale, për mirëmbajtjen e regjistrave pronësorë, për hartografi dhe për GIS. Gjithashtu është autoriteti qendror për infrastrukturën e të dhënave gjeohapësinore. Agjencia është përgjegjëse për certifikimin e personave në Zyrat Komunale Kadastrale dhe licencimin e kompanive dhe gjeodetëve për kryerjen e matjeve kadastrale. Organizimi është në nivel vendi, dhe disa të drejta dhe detyrime janë të deleguara në bazë të ligjit për kadastrë në pushtetin lokal, përkatësisht tek Zyrat Komunale Kadastrale. Aktivitetet e zyrave komunale janë të lidhura dhe pasqyrohen në bazën qendrore të të dhënave të Agjencisë.

Në vitet e fundit sistemi kadastral është konsoliduar dhe zhvilluar në shumë aspekte përfshirë projektet kryesore për rindërtimin e informacioni kadastral, regjistrimin e pronave të paluajtshme në 50 zona kadastrave në gjithë vendin me asistencë nga Banka Botërore, zhvillimin e databazës, regjistrimin e ndërtesave (që nuk ka ekzistuar më parë), sistemin e adresave (nga viti 2014 ka filluar të zbatohet edhe në nivel lokal), përpilimin e hartës topografike përfshirë hartat topografike digjitale, rilevimet aerofotografike (janë bërë 4 rilevime nga viti 2001, i fundit në 2013) etj. Gjithashtu me asistencë të qeverisë Norvegjeze është ndërtuar gjeoportali - një ueb portal i cili paraqet informata gjeografike nga burime të ndryshme në mënyrë të unifikuar. Qëllimi kryesor i tij është ofrimi i shërbimeve online duke mundësuar qasje në të dhëna hapësinore për të interesuarit. Këto zhvillime të sistemit kadastral kontribuojnë në lehtësimin e ambientit afarist duke ofruar shërbime më të mira për regjistrimin dhe menaxhimin e pronës, planifikimin hapësinor, ndihmesë në sistemin tatimor dhe në dizajnimin e politikave publike në shumë fusha. Gjithashtu kjo do t'i mundësojë sistemit gjyqësor zbatim më efikas të parimit të ligjshmërisë dhe të drejtave pronësore.

Për të rritur kapacitetet dhe menaxhimin efektiv të institucioneve publike të sistemit kadastral, do të bëhet organizimi vertikal i sistemit. Kjo e bën më të lehtë të menaxhohet sistemi i kadastrës të pronës së paluajtshme si dhe stafi i cili bënë regjistrimin, mbajtjen dhe përditësimin e të dhënave, përfshirë këtu edhe ndarjen e të dhënave sipas gjinisë, pasi që do të organizohet nga një qendër.

Regjistrimi i të drejtave pronësore bëhet në Zyrat Kadastrale Komunale (ZKK) e cila evidencë monitorohet në bazë ditore, ndërsa publikohet çdo ditë ueb faqe te AKK-së.¹⁶ Afati ligjor për aplikimin tek zyrat kadastrave për transaksionet e shitblerjes, trashëgimisë, pengut është 30 ditë. Por bazuar në të dhënat e fundit të zyrave kadastrave ky proces kryhet mesatarisht për 10 ditë.

Kosova renditet në vendin e 32-të për regjistrimin e pronës në Raportin e Bankës Botërore “Të Bërit Biznes” 2016¹⁷, që është rangimi më i lartë nga të gjitha vendet në regjion. Koha që kërkohet për regjistrim të pronës së paluajtshme është 27 ditë që është vetëm pesë ditë më shumë sesa në regjionin e Evropës dhe Azisë Qendrore (sipas Raportit Të Bërit Biznes 2016 të Bankës Botërore). Ndërsa kërkohen vetëm 6 procedura për regjistrim të pronës, dallim relativisht jo i madh në krahasim me numrin e procedurave në gjithë regjionin e Evropës dhe Azisë Qendrore (5.4). Gjerë me tani gjendja e regjistrimit është kjo:

- Numri i përgjithshëm i parcelave në territorin e Kosovës, gjerë me 05.11.2016 është 2.093.640;
- Numri i përgjithshëm i ndërtesave të regjistruara me 05.11.2016, është 18.744 njësi, ndërsa numri i përgjithshëm i pjesëve të ndërtesave është 42.775 njësi;
- Numri total i pronarëve të drejtave të pronës së paluajtshme të regjistruar deri me 05.11.2016 është 508.063 persona, nga të cilët 74,5% meshkuj, 15,4 femra dhe 10,2% subjekte juridike.

Liberalizimi i çmimeve

Ligji nr. 03/L-185 për Rregullatorin e **Energjisë**, rregullon funksionimin e Zyrës së Rregullatorit për Energji, përfshirë kushtet për dhënien e licencave për kryerjen e aktiviteteve në fushën e energjisë, procedurat për dhënien e autorizimeve për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese, krijimin dhe funksionimin efikas të tregjeve konkurruese të energjisë si dhe kriteret për rregullimin e tarifave dhe kushtet për furnizim me energji. Kjo përfshin energjinë elektrike, ngrohjes dhe gazit natyror. Bazuar në këtë ligj, rregullatori ka autoritetin dhe përgjegjësinë të miratojë metodologjitë tarifore të përgatitura nga Operatori i Sistemit të Transmisionit, Operatori i Tregut dhe Operatori i Sistemit të Shpërndarjes për tarifatat e vendosura për shërbimet e tyre të rregulluara të energjisë dhe të sigurojë se ato janë proporcionale dhe që zbatohen në mënyrë jodiskriminuese. Tarifatat për konsumatorin fundor do të reflektojnë plotësisht koston nga ndërmarrja e energjisë.

Sa i përket **tarifave të shërbimeve publike të ujit dhe kanalizimit**, bazuar në Ligjin 05/L-042, tarifatat vendosen nga rregullatori i ujit dhe mbeturinave bazuar në kërkesën dhe fizibilitetin e ofrimit të shërbimeve të ujit dhe mbeturinave si dhe duke marrë parasysh qëndrueshmërinë e çmimeve nga perspektiva e konsumatorëve. Ligji nr. 05/L -042 për Rregullimin e Shërbimeve të Ujit është hartuar për këtë fushë dhe është miratuar nga Kuvendi i Kosovës, i publikuar më 14 Janar 2016. Metodologjia për caktimin e tarifave është e rregulluar me Rregullën për Caktimin e Tarifave për Shërbimet e Ujësjetësimit dhe Kanalizimit dhe Furnizimit me shumicë (R-02/ U&K).

ZRRUK aplikon tarifa tri-vjeçare (2015-2017) të cilat gjatë kësaj periudhe mund të rikonfigurohen nëse e nevojshme. Rregullatori monitoron eficiencën operacionale dhe financiare për të siguruar që tarifatat përmbushin standardet relevante të ofrimit të këtyre shërbimeve. Rregullatori ka hartuar Kartën e Konsumatorëve që parasheh zhvillimin e marrëdhënieve kontraktuale ligjore midis ofruesve të shërbimeve dhe konsumatorëve gra dhe burra. Pra, Karta vendos obligimet dhe të drejtat ligjore të pjesëmarrësve. Për të siguruar cilësinë e ujit, rregullativa obligon secilin ofrues të shërbimeve që të jetë i pajisur me laborator testues për kontrollin e kualitetit të ujit.

Në bazë të Ligjit nr 04/L-109 për **Komunikime Elektronike (LKE)**, ARKEP ka të drejtë që t’i imponojë ndërmarrjeve me fuqi të ndjeshme në treg detyrimin për kontrollimin e çmimeve dhe llogaritjen e koston sipas dispozitave të nenit 35 të ligjit. Sipas nenit 40, rregullatori mund t’u imponojë ndërmarrjeve me fuqi të ndjeshme në treg (FNT) detyrimin për mbulimin e kostove dhe kontrollimin e çmimeve, duke përfshirë

¹⁶Të dhënat e përditësuara gjenden në:<http://akk-statistics.rks-gov.net/>

¹⁷ <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/kosovo/#registering-property>.

detyrimet për çmimet e bazuara në kosto dhe detyrimet lidhur me sistemet e llogaritjes së koston, për ofrimin e llojeve specifike të interkonjeksionit dhe/ose qasjes, në situatë kur një analizë e tregut tregon mundësi të konkurrencës efektive që do të thotë që operatori përkatës mban çmimet në një nivel tepër të lartë, ose mund të zbatojë një ngjeshje të çmimeve, në dëm të shfrytëzuesve fundor.

Gjithashtu, në bazë të nenit 64 të ligjit, rregullatori për t'i mbrojtur interesat e shfrytëzuesve fundor dhe promovuar konkurrencën efektive, ka të drejtë të vendos nivelet më të larta të çmimit, ndërmarrë masa për kontrollim të tarifave individuale dhe të imponojë obligime për orientim të tarifave kah kostot apo çmimeve në tregjet e krahasueshme.

Në rast të zgjidhjes së mos marrëveshjeve në mes të operatoreve lidhur me interkonjeksion, gjatë zgjidhjes së mosmarrëveshjes rregullatori vendos edhe për çmimet e interkonjeksionit. Rasti i fundit kur ka vendosur ARKEP lidhur me këtë çështje është në vitin 2012 me vendimin nr. 271, çmimet për interkonjeksion janë caktuar për terminim të thirrjeve mobile MTR dhe terminim të thirrjeve fikse FTR, si dhe për çmimet e numrave 8X për shërbime të veçanta dhe 9X për shërbime me vlerë të shtuar. Pra, këtu janë vendosur çmimet me shumicë.

Në bazë të Ligjit nr. 03/L-173 për Shërbimet Postare, neni 6 paragrafi 1.3 përcakton se ARKEP miraton **tarifat për shërbimet universal dhe të rezervuara postare**, të propozuara nga operatori publik postar, si dhe në bazë të nenit 6 paragrafi 1.9, rregullatori mbikëqyrë përdorimin e tarifave të shërbimeve postare dhe propozon marrjen e masave ligjore në rast kur operatori postar nxjerr ose përdorë tarifa në kundërshtim me masat e përcaktuara me këtë ligj. Gjithashtu ARKEP me vendimin nr. 351 ka vendosur tarifat për shërbimet universale postare.

Kompania publike TRAINKOS JSC ka opsionin e **caktimit të tarifave për hekurudhat** e Kosovës bazuar në Ligjin nr. 04/L-63.

Në **fushën e arsimit**, tarifat e institucioneve private të arsimit caktohen lirshëm nga ato institucione të ofrimit të shërbimeve të edukimit. Ndërsa sipas Ligjit për Arsimin e Lartë¹⁸, Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë përmes legjislacionit sekondar cakton tarifat maksimale që duhet paguar për studentët në institucionet publike të financuara nga ministria. Niveli i pagesës caktohet varësisht nga statusi rezidencial i studentit (Kosova apo jashtë Kosovës), natyra dhe kosto e programit të studimeve. Tarifat që paguhen në arsimin e lartë përfshijnë tarifën e pranimit, pagesën vjetore (tuition fee), tarifën e ri-hyrjes në provime dhe pagesën për kartën studentore. Këto tarifa aprovohen nga institucionet respektive të arsimit dhe konfirmohen nga MASHT.

Çmimet për **shërbimet shëndetësore** në sektorin privat caktohen në mënyrë të pavarur nga operatorët, ndërsa çmimet e shërbimeve shëndetësore të ofruara nga sektori publik janë të uniforme për të gjithë Kosovën. Ato caktohen nga Ministria e Shëndetësisë bazuar në analizën e koston materiale dhe koston së punës. Rregullimi i çmimit të produkteve medicinale dhe caktimi i marzhave për produkte medicinale dhe pajisje medicinale bëhet nga Agjencia për Produkte dhe Pajisje Medicinale dhe Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me institucionet tjera të qeverisë bazuar në Ligjin nr. 2013/04-L-190 për Produktet dhe Pajisjet Medicinale.

Ndikimi i shtetit në tregun e produkteve

Sa i përket, **ndërmarrjeve të mëdha shtetërore**, aktualisht në Kosovë funksionojnë 8 ndërmarrje të mëdha publike qendrore me pronësi shtetërore (këtu nuk bënë pjesë Trepça). Me hyrjen në fuqi të ligjit nr 05/L - 120 për Trepçën -shënderrohet në " Trepça Sh.A." - shoqëri aksionare në pronësi 80% të aksioneve të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe 20% të aksioneve të janë të punëtorëve.

---

¹⁸<http://masht.rks-gov.net/uploads/2015/06/2-ligji-per-arsimin-e-larte.pdf>.

Në sektorin e energjisë operojnë KEK-u dhe KOSTT-i, në telekomunikacion PTK-ja dhe PK-ja, në transport vepron ndërmarrjet hekurudhore TrainKos dhe InfraKos, në sektorin e ujitjes vepron Ndërmarrja Ibër-Lepenci dhe në atë të ujësjellësit, Kompania Regjionale e Ujërave - Prishtina¹⁹. Vlera e aseteve që kanë këto ndërmarrje publike është rreth 825 milion euro, kurse numri i të punësuarve gjithsej në to është 9,685 punonjës.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të ndahen sipas gjinisë.

Në vitin financiar 2015 rezulton se nga këto 8 ndërmarrje, vitin kanë mbyllur me fitim financiar 4 ndërmarrje publike, ndërsa 4 Ndërmarrjet tjera publike: "Posta e Kosovës", "Telekomi i Kosovës" "Ibër-Lepenci" dhe "InfraKos" e kanë mbyllur vitin me humbje financiare.

Sa i përket, **ristrukturimit të ndërmarrjeve**, në pajtim me dispozitat e Ligjit për Energjinë Elektrike dhe kushtet e Traktatit për Komunitetin e Energjisë mbi shthurjen/ristrukturimin e sektorit elektroenergjetik, në vitin 2006 është themeluar kompania Operatori i Sistemit të Transmetimit dhe Tregut të Energjisë Elektrike (KOSTT sh.a.) si subjekt i pavarur. Ky aktivitet më parë është zhvilluar në kuadër të Ndërmarrjes KEK.

Procesi i shthurjes së aktiviteteve brenda sektorit të energjisë elektrike ka vazhduar më pas me ndarjen e gjenerimit nga distribucioni dhe furnizimi me energji elektrike. Në kuadër të shthurjes së plotë të aktiviteteve të sektorit energjetik, Qeveria e Republikës së Kosovës, përmes vendimeve nr. 04/36 dhe 03/38 ka urdhëruar shthurjen ligjore të KEK sh.a., duke themeluar subjektin e ri ligjor: Kompania Kosovare për Shpërndarje dhe Furnizim të Energjisë Elektrike(KKDFE sh.a. /KEDS)dhe më pas është bërë privatizimi i kësaj kompanie. Në fund të vitit 2014 është ndarë ligjërisht aktiviteti i shpërndarjes nga ai i furnizimit duke u ndarë në dy kompani: KEDS si kompani e shpërndarjes dhe KES/CO si kompani e furnizimit me energji elektrike.

Reformat strukturore në sektorin e energjisë janë ende në vazhdim dhe kanë për qëllim të sigurojnë konkurrencë në tregun e energjisë, sipas parimeve të përgjithshme të konkurrencës së hapur, mos-diskriminimit, transparencës, barazisë, respektimit të mbrojtjes së konsumatorëve dhe zhvillimit të qëndrueshëm të shoqërisë. Me c' rast, me hyrjen në fuqi të Ligjit për energjinë elektrike nr. 05/L - 085 (Gazeta Zyrtare nr. 26/21 Korrik 2016) të drejtat e Aksionarit për Ndërmarrjen Publike Qendrore "KOSTT" do të ushtrohen nga Kuvendi i Kosovës.

Përveç në sektorin e energjisë, ristrukturimi i ndërmarrjeve është bërë edhe në sektorët tjerë. Që nga 2008 janë ristrukturuar Ndërmarrja e Post Telekomunikacionit PTK(nga Vala dhe Telekomi është ndarë Posta e Kosovës) dhe Hekurudhat e Kosovës ku janë ndarë në vitin 2011 entitete të veçanta afariste InfraKos dhe TrainKos.

Ndërmarrja Trepça me hyrjen ne fuqi te ligjit nr 05/L -120 për Trepçen -shndërrohet ne " Trepça Sh.A." - shoqëri aksionare në pronësi 80% të aksioneve të Trepça Sh.A. janë të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe 20% të aksioneve të Trepça Sh.A. janë të punëtorëve. Struktura organizative, kapitali themeltar, menaxhimi dhe çështjet tjera organizative specifike të Trepça Sh.A, përcaktohen në statutin e shoqërisë aksionare sipas ligjit. Njësitë afariste të Trepça Sh.A janë: Minierat me Flotacion Trepça - Stan Tërg, Minierat me Flotacion Kishnicë dhe Artanë, Minierat me Flotacion Kopaonik - Leposaviç. Pritet te përfundoj studimi i fizibilitetit për Trepçën dhe bazuar në studimin e fizibilitetit dhe arsyeshmërinë ekonomike e financiare, në përbërje të Trepça Sh.A. formohen edhe këto njësi afariste: Metalurgjia e Plumbit; Metalurgjia e Zinkut; Industria Kimike.

---

¹⁹Në sektorin e ujit operojnë gjithsej 6 ndërmarrje rajonale ndërsa në atë të ujitjes 2.

Sa i përket, **ndihmës shtetërore**, Ligji i ri nr. 05/L-100 për Ndhimën Shtetërore vendosi bazën për zhvillimin e sistemit të ndihmës shtetërore, principet dhe procedurat për dhënien e ndihmës shtetërore. Ligji përmban definicionet bazë përfshirë atë të ndihmës shtetërore, vendos mekanizmin dhe kornizën për kontrollin e ndihmës shtetërore. Ai gjithashtu krijon bazën për themelimin e inventarit gjithëpërfshirës të ndihmave shtetërore dhe sistemin e raportimit. Ligji është miratuar nga Kuvendi në fund të vitit 2016. Ndërsa rregullat e acquis të kësaj fushe do të transpozohen përmes legjislationit dytësor pas miratimit të ligjit.

Korniza institucionale konsiston në Komisionin e ndihmës Shtetërore dhe Zyrën për ndihmë shtetërore. Bazuar në ligj, Komisioni i Ndhimës Shtetërore është organi vendimmarrës i pavarur për ndihmë shtetërore. Deri në fund të vitit 2017, Komisioni përbëhet nga Kryesuesi (Ministri i Financave), dhe 4 anëtarë: Kryetari i Komisionit të Kuvendit për Buxhet dhe Financa, Kryetari i Komisionit të Konkurrencës, Përfaqësuesi i Asociacionit të Komunave, dhe Përfaqësuesi i shoqërisë civile. Pas kalimit të fazës tranzitore (pas vitit 2017), Komisioni i Ndhimës Shtetërore do të përbëhet nga 5 anëtarë ekspertë të pavarur me mandat 3 vjeçar të cilët do të zgjidhen nga Kuvendi pas një procesi selektimi të hapur dhe meritore. Anëtarët propozohen nga Komisioni i përbërë nga Kryetari i Komisionit për Mbikëqyrjen e Financave Publike, Kryetari i Komisionit për Buxhet dhe Financa i Kuvendit, Kryetari i Komisionit për Zhvillim Ekonomik.

Zyra për Ndhimën Shtetërore është përgjegjëse për marrjen, analizën dhe mbikëqyrjen e njoftimeve si dhe të dhënave të tjera lidhur me skemat e ndihmës. Zyra që nga themelimi funksionon me kapacitete jo të plota. Nga 6 zyrtar të lejuar me Ligjin për ndihmën shtetërore, pagat me buxhet janë lejuar vetëm për 5 zyrtarë. Bazuar në ligjin e ri të ndihmës shtetërore, Zyra do të kalojë në Ministrinë e Financave kur pritet të nisë edhe rekrutimi i stafit të paraparë. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, të gjitha mjetet e mbledhura do të ndahen në atë mënyrë që të përfitojnë gratë, burrat, vajzat dhe djemtë në mënyrë të barabartë, duke iu shërbyer nevojave dhe interesave të tyre të ndryshme. Për të arritur këtë, buxhetimi i përgjegjshëm gjinor duhet të zbatohet në të gjitha fazat e planifikimit financiar të ndihmës, monitorimit dhe vlerësimit. Për më shumë detaje rreth masave në këtë fushë, ju lutem shihni Kapitullin 8 Politikat e Konkurrencës.

Privatizimi dhe Ristrukturimi

Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP) është themeluar si një organ i pavarur publik i cili i ushtron funksionet dhe përgjegjësitë e saj me autonomi të plotë, në bazë të Kuvendit të Kosovës me Ligjin nr 04 /L-034, mbi AKP-në. Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP), është e autorizuar për të administruar, shitur, transferuar dhe/ ose bërë likuidimin e ndërmarrjeve shoqërore dhe asetëve të tyre. Për të përmbushur këtë mision, Agjencia mban dhe administron çdo ndërmarrje (sipas mandatit të saj), në mirëbesim dhe për të mirën e pronarëve dhe kreditorëve të tyre, dhe i shet ose likuidon ndërmarrjet dhe asetet në përputhje me ligjin. AKP është themeluar si trashëgimtare e Agjencisë së Mirëbesimit të Kosovës (AKM) dhe të gjitha asetet dhe detyrimet e kësaj të fundit janë transferuar si asete dhe detyrime të AKP-së.

Procesi i transformimit të pronësisë shoqërore dhe privatizimit në Kosovë ka filluar me themelimin e AKM-së në vitin 2002. Metodatat e përdorura për privatizim të NSH-ve dhe asetet e tyre ishin Spin Off-i i rregull, Spin Off-i me kushte dhe Spin Off-i special. Përderisa Spin Off-i i Rregullt nuk ngërthen kushte në vete përveç çmimit më të lartë i cili është kryer në një rund të ofertave, Spin Off-i me kushte dhe Spin Off-i special përveç çmimit më të lartë (50% të pikave) ofertuesi fitues është përcaktuar edhe në bazë të zotimeve për punësim (25% pikave) dhe zotimeve për investim (25% pikave) të ofruara nga ofertuesit dhe për më tepër, kjo metodë përfshinte dy runde të ofertimit dhe në rundën e dytë kanë marr pjesë vetëm tre ofertuesit me çmim më të lartë nga rundi i parë.

Në përputhje me Ligjin nr. 04/L-034 për Agjencinë Kosovare të Privatizimit metoda e privatizimit përmes Spin Off-it special nuk përdoret nga AKP pasi që puna me spin off-et speciale, të cilat janë

trashëguara nga AKM-ja, ka dëshmuar të jetë tejet komplekse për menaxhmentin dhe Bordin e AKP-së. Disa prej ndërmarrjeve të privatizuara me Spin Off Special kanë prolonguar tej mase përmbushjen e zotimeve për punësim dhe investime. Komplikimet kanë dalë për shkak të kontratave të lidhura bazuar në ligjin Anglez i cili nuk përkon me ligjet në fuqi në Kosovë. Privatizimi tani bëhet përmes dy metodave kryesore: Metodës së Spin Off-it dhe metodës së Likuidimit që ne e quajmë Shitje të Aseteve.

Numri total i ndërmarrjeve shoqërore të privatizuara deri më tani është 329 dhe në total që nga fillimi i procesit janë shitur 1294 asete. Ndërsa janë edhe përafërsisht 290 ndërmarrje shoqërore që kanë një numër prej 1693 aseteve për t'u shitur. Ndërmarrje të reja janë krijuar përmes shitjes së NSH-ve ku nga një NSH janë krijuar një ose më shumë kompani të reja varësisht nga rentabiliteti i tyre. Gjatë gjithë procesit të privatizimit janë krijuar gjithsej 766 ndërmarrje të reja. Numri i investitorëve të regjistruar në databazën e Agjencisë është rreth 15,000 ndërsa aktualisht numri i investitorëve të para-kualifikuar është rreth 4,000.

Ndërsa zhvillimet kryesore sa i përket rezultateve financiare të fondeve në mirëbesim janë të përmbledhura në tabelën më poshtë.

Përmbledhja e rezultateve financiare të fondeve në mirëbesim: Hyrjet kryesore gjatë tërë procesit

Të hyrat nga shitjet e aseteve (ndërmarrjet e reja dhe shitja e aseteve në likuidim dhe shitja e banesave)	665,950,741
Të hyrat nga komercializimi	5,020,552
Të hyrat nga qiraja e rregullt	17,526,891
Të hyra të tjera në llogaritë e fondeve në mirëbesim	13,049,323
Të hyrat nga interesi në bankë	34,844,700

Gjendja më 31 Korrik 2016

Kapitali themeltar i AKP-së	1,109,549
Fondi rezervë	1,000,000
Tarifa administrative	6,941,010
Gjendja e fondeve në bankë	463,812,219

Procesi i likuidimit

Bordi i Drejtorëve të Agjencisë ka miratuar fillimin e procesit të likuidimit për 463 Ndërmarrje Shoqërore. Të arriturat në procesin e likuidimit janë pasqyruar në tabelën si më poshtë:

Tabela përmbledh aktivitetet në lidhje me procesin e likuidimit:

Periudha e raportimit	Tërë procesi
Numri i NSH-ve në likuidim	463
Numri i kërkesave të parashtruara të kreditorëve	89,894
Numri total i kërkesave të shqyrtuara (KL&AL)	89,518
Numri i NSH-ve të mbyllura sipas aktvendimeve të Dhomës së Posaçme të Gjykatës Supreme të Kosovës (DhPGJSK) NSH-të pa asete apo pa kërkesa kreditore	12
Numri i raporteve përfundimtare dorëzuar nga AL-të në DhPGJSK për mbyllje të NSH-së (në pritje të vendimit)	3
Numri i raporteve të shpërndarjes përfundimtare apo të përkohshme të fondeve për kreditorët	110
Shuma e shpërndarjes tek kreditorët	15,118,264

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Funksionimi i tregut financiar

Kjo pjesë do të fokusohet kryesisht në stabilitetin dhe zhvillimin e sektorit financiar nga perspektiva e strukturës, madhësisë dhe efikasitetit të ndërmjetësimit financiar. Aspektet e natyrës legislative dhe kërkesat që dalin nga MSA do të elaborohen më gjerësisht në kapitujt tjerë relevant si kapitulli për lëvizjen e lirë të kapitalit dhe ai për shërbimet financiare.

Në Kosovë autoriteti i vetëm mbikëqyrës dhe rregullativ i institucioneve financiare është Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (në vijim: BQK) e themeluar me Ligjin nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës. Objektivi parësor i BQK-së është nxitja dhe ruajtja e një sistemi të qëndrueshëm financiar duke përfshirë një sistem të sigurt dhe efikas të pagesave. Ky objektivi i BQK-së është i lidhur me detyrat dhe përgjegjësitë saj si përgjegjëse kryesore për licencimin, mbikëqyrjen dhe rregullimin e institucioneve financiare që operojnë në Republikën e Kosovës, siç janë bankat, institucionet mikro-financiare, institucionet financiare jo-bankare, kompanitë e sigurimit dhe fondet pensionale. Që nga themelimi i saj ka zhvilluar dhe zbatuar politika dhe praktika mbikëqyrëse të bazuara në standardet më të mira ndërkombëtare për rregullimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare në funksion të stabilitetit financiar në Kosovë, kryesisht të bazuara në Direktiva t e BE-së dhe standardet e nxjerra nga mekanizmat ndërkombëtar të njohur për përgatitjen dhe harmonizimin e standardeve në fushën e mbikëqyrjes së bankave, sigurimeve dhe pensioneve, siç janë BCBS, IAIS dhe IOPS.

Sistemi financiar përbëhet nga sektori bankar me 10 banka, sektori i sigurimeve me 15 kompani sigurimesh, fondet pensionale (2 fonde), sektori mikro-financiar me 18 IMF (13 nga të cilat janë në pronësi të huaj) dhe tregu i letrave me vlerë. Sistemi financiar ka vazhduar të zgjerohet në mënyrë të vazhdueshme duke arritur shkallën e ndërmjetësimit financiar në 87%e BPV-së deri në shtator të vitit 2016. Bankat janë ndërmjetësuesit financiar kryesor me rreth 67%të aseteve të sektorit financiar pasuar nga fondet pensionale dhe sektori i sigurimeve me 27% dhe 3% respektivisht.

Në kuadër të BQK-së, si përgjegjës ekskluziv për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare, janë themeluar departamentet dhe divizionet përkatëse për mbikëqyrjen e institucioneve financiare, si në vijim: Departamenti për Mbikëqyrjen e Bankave, Departamenti për Mbikëqyrjen e Sigurimeve, Departamenti për Licencim dhe Standardizim, Divizioni për Mbikëqyrjen e Fondeve Pensionale dhe Tregut të Letrave me Vlerë dhe Divizioni për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit, të cilët janë të vendosura në pjesën e Mbikëqyrjes Financiare.

Aktualisht, stafi i sektorit të mbikëqyrjes së institucioneve financiare përbëhet nga gjithsej 57 zyrtar, ndër të cilët, 23 janë në kuadër të Mbikëqyrjes së Bankave, 15 në kuadër të Mbikëqyrjes së Sigurimeve, 9 në kuadër të Licencimit dhe Standardizim, 5 në Mbikëqyrje të Pensioneve dhe Tregut të Letrave me Vlerë dhe 5 në divizionin për Parandalimit të Pastrimit të Parave - AML.

Në vazhdimësi është investuar në zhvillimin profesional të stafit, të cilët kanë marr pjesë në shumë trajnime të organizuara nga institucione të njohura ndërkombëtare për organizimin e trajnimeve në fushën e bankave, sigurimeve dhe pensioneve si Rezerva Shtetërore e SHBA-ve (Federal Reserve), Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN), Banka Botërore (BB), Joint Vienna Institute, FSI, Banka Qendrore Evropiane (ECB) dhe bankat qendrore të vendeve të BE-së, si Deutsche Bundesbank, Banque De France etj. Në zhvillimin e projekteve të rëndësishme, BQK ka bashkëpunuar dhe është mbështetur nga këshilltar të FMN-së, BB-së dhe Thesarit Amerikan, por edhe nga institucione tjera ndërkombëtare.

Gjithashtu, me rritjen e volumit të punëve, kryesisht duke u bazuar në Planin Strategjik 2015-2019, ndërlidhur me harmonizimin e legjislacionit me Acquis të BE-së dhe kërkesat e parashikuara të MSA-së, BQK ka në fokus rritjen dhe avancimin e kapaciteteve përmes rekrutimit të stafit të ri dhe trajnimit të stafit ekzistues për specializime më të avancuara. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, rekrutimi dhe trajnimi i stafit do të bëhet duke ofruar trajtim dhe mundësi të

barabarta për gra dhe burra, dhe aplikimi i masave afirmative për inkurajimin e rekrutimit të gjinisë së nën përfaqësuar, në pajtim me Ligjin për Barazi Gjinore.

Sa i përket **bashkëpunimit**, BQK ka marrëveshje bashkëpunimi me autoritetet rregullative dhe mbikëqyrëse të vendeve tjera, kryesisht vendeve ku janë të themeluara institucionet amë të bankave dhe kompanive të sigurimit me kapital të huaj, që operojnë në Kosovë. Gjithashtu, në kuadër të bashkëpunimit ndërkombëtar, BQK merr pjesë edhe në kolegje të organizuara nga mbikëqyrësit e bankave amë, si dhe në iniciativat rajonale dhe konferencat e organizuara ndërkombëtare në fushën e mbikëqyrjes së bankave, sigurimeve dhe pensioneve. BQK së fundi është pjesë edhe e Iniciativës së Vjenës e cila është një nismë me karakter ndërkombëtar ku përveç vendeve të Bashkimit Evropian marrin pjesë edhe vendet e rajonit si: Kosova, Shqipëria, Maqedonia, Bosnja dhe Hercegovina dhe Serbia. Qëllimi i kryesor i kësaj iniciative është avancimi i nivelit të bashkëpunimit në fushën e mbikëqyrjes bankare.

Zhvillimet në tregun financiar

Sektori bankar është kryesisht i përbërë nga asetet me pronësi të huaj me rreth 90.4% të aseteve të bankave. Megjithëse e lartë, shkalla e koncentrimit të sektorit bankar është përcjellë me një tendencë rënëse në vitet e fundit. Në shtator të 2016, pjesëmarrja në treg e tri bankave më të mëdha ka rënë në 63.1 për qind nga 64.9 për qind sa ishte në shtator të vitit 2015. Shkalla e koncentrimit të tregut, shprehur përmes Herfindahl-Hirschman Index për asete, ka rënë në 1,702 pikë nga 1,754 pikë në sa ishte në fund të vitit 2015.

Indikatorët kryesorë të sektorit bankar 2013-2016

	2013	2014	2015	**2016
Numri i bankave	9	10	10	10
Gjithsej Asetet	3,059.3	3,186.6	3,385.3	3,512.7
Gjithsej asetet/BPV	57.4%	57.7%	58.3%	58.4%
*Asetet likuide (def. i gjerë)/Asetet gjithsej (%)	34.1%	32.8%	29.2%	31.4%
Kapitali	277.8	323.1	392.7	406.8
Kapitali/BPV	5.2%	5.9%	6.8%	6.8%
Gjithsej depozitat	2,449.0	2,537.5	2,702.9	2,789.5
Gjithsej depozitat/BPV	46.0%	46.0%	46.5%	46.4%
Norma mesatare e interesit në depozita	2.4%	1.1%	1.2%	1.0
Gjithsej kreditë	1,805.8	1,882.3	2,019.5	2,184.4
Gjithsej kreditë/BPV	33.9%	34.1%	34.8%	36.3%
Norma mesatare e interesit për kredi	10.9%	9.3%	7.7%	7.5%
Kreditë për ndërmarrjet	1,215.2	1,240.5	1,318.8	1,400.2
Kreditë për ekonomitë familjare	563.9	635.3	694.3	779.7
Diferenca mes interesit në kredi dhe depozita	8.5pp	8.2pp	6.5pp	6.5pp
Kreditë jo-performuese (%)	8.7%	8.3%	6.2%	5.1%
Shkalla e adekuatshërisë së kapitalit	16.7%	17.8%	19.0%	18.3%
Kthimi në asete	0.9%	2.0%	2.9%	2.6%
Kthimi në ekuitet	9.4%	20.3%	26.4%	22.4%
*Udhëzimi për kompilim i FMN: Asetet likuide (gjerë): Asetet likuide bazë + letrat me vlerë dhe asetet e tregtueshme deri në tre muaj; Gjithsej asetet: Gjithsej asetet (pa Dispozita) janë marrë për bazë				
**Vlerat janë me të dhëna për Shtator 2016				

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Likuiditeti i sektorit bankar vazhdon të jetë i kënaqshëm. Pjesëmarrja e aseteve të përgjithshme likuide në asetet totale ishte 31.4 për qind në shtator 2016 (30.2 për qind në shtator 2015). Raporti kredi/depozita u

rrit në 78.3 për qind në shtator 2016, nga 75.0 për qind në shtator 2015. Sektori bankar është mirë i kapitalizuar, me nivel të kapitalizimit që në vazhdimësi tejkalon kërkesat minimale rregullatorë. Shkalla e adekuatshmërisë së kapitalit në shtator 2016 ishte 18.3 për qind. Shkalla e kredive jo-performuese ka shënuar rënie në 5.1 për qind, nga 6.8 për qind sa ishin në shtator 2015. Kreditë jo-performuese mbeten të mbuluara tejet mirë me dispozita (rreth 122 për qind në shtator 2016).

Dallimi në mes të normës së interesit në kredi dhe depozita u zvogëlua në 6.5 pp në shtator të 2016, nga 7.0 pp në shtator 2015. Norma mesatare e interesit në kredi ka vazhduar trendin rënës. Norma mesatare e interesit në kredi ra në 7.5 për qind nga 7.9 për qind në vitin paraprak. Norma mesatare për ndërmarrjet zbriti në 6.9 për qind nga 7.5 për qind, ndërsa për ekonomitë familjare, zbriti në 8.0 për qind nga 8.5 për qind në shtator 2015. Norma mesatare e interesit në depozita është rritur lehtë në shtator 2016 në 1.0 për qind nga 0.9 për qind sa ishte në shtator 2015. Norma e interesit për depozitat e ndërmarrjeve arriti në 1.3 për qind nga 0.6 për qind në periudhën e njëjtë të vitit paraprak. Për depozitat e ekonomive familjare, norma mesatare e interesit në depozita ishte 0.9 për qind, një nivel i njëjtë me atë të vitit paraprak.

Sistemi bankar në shtator 2016 ka raportuar profit prej 61.3 milion euro krahasuar me profitin prej 69.3 milion deri në shtator 2015. Ngadalësimi i profitit të gjeneruar është kryesisht rezultat i zvogëlimit të të hyrave prej 2.2 për qind (kryesisht të ndikuara nga rënia e të hyrave nga interesi) dhe rritjes së shpenzimeve prej 3.7 për qind (kryesisht të ndikuara nga rritja e shpenzimet të jo-interesit).

Sektori mikro-financiar mbetet kryesisht në pronësi të huaj ku rreth 93.3 për qind të asetëve totale janë në pronësi të huaj. Në shtator 2015, sektori kishte shkallë të koncentrimit prej 51.6 për qind. Asetet totale të sektorit arritën në 140.8 milion euro (shtator 2016) duke shënuar një rritje vjetore prej 19.1 për qind. Vlera e përgjithshme e kredive ka arritur në 103.1 milion euro në shtator të 2016 duke shënuar një rritje vjetore prej 29.7 për qind (6.1 për qind në shtator 2015). Rritja e kredive totale ishte rezultat i rritjes së theksuar të kredive ndaj ekonomive familjare (33.4 për qind në shtator 2016), Gjithashtu edhe të atyre ndaj ndërmarrjeve (22.5 për qind në shtator 2015). Aktiviteti i lizingut mikrofinanciar ka shënuar rënie të lehtë vjetore prej 0.6 për qind në shtator 2016 duke rënë në vlerën prej 22.3 milion euro. Deri në shtator të 2016, institucionet mikrofinanciare kanë shënuar profit prej 3.2 milion euro, kryesisht si rezultat i rritjes më të përshpejtuar të të hyrave nga interesi krahasuar me normën e rritjes së shpenzimeve.

Sektori i sigurimeve karakterizohet me shkallë të ulët të pronësisë së huaj (64.1 për qind në qershor 2016) dhe të koncentrimit të tregut (33.3 për qind në qershor 2016) në sistemin financiar. Në treg operojnë 15 kompani të sigurimeve nga të cilat 9 janë me pronësi të huaj ndërsa 6 janë me pronësi vendore. Shumica prej tyre (12) ofrojnë shërbime jo-jetë, ndërsa tri ofrojnë shërbime jetë.

Asetet e përgjithshme të sektorit të sigurimeve shënuar rritje vjetore prej 8.1 për qind duke arritur në 163.6 milion euro në qershor të 2016. Nga kjo, sigurimet jo-jetë përfaqësojnë pjesën më të madhe të asetëve të sektorit me 90.4 për qind, ndërsa asetet e sigurimeve jetë përbëjnë 9.6 për qind. Vlera e bruto primeve të shkruara deri në qershor arriti në 41.1 milion euro. Nga totali i bruto primeve, 96.6 për qind janë sigurime jo-jetë, ndërsa primet e sigurimeve jetë janë vetëm 3.4 për qind. Vlera totale e dëmeve të paguara deri në qershor 2016 arriti në 18.2 milionë euro, prej të cilave 10.4 milionë euro janë dëme të paguara në kuadër të sigurimit të përgjegjësisë ndaj palës së tretë. Deri në qershor 2016, sektori i sigurimeve regjistroi humbje në vlerë prej 11.5 milionë euro, krahasuar me humbjen prej 2.5 milionë euro të vitit paraprak. Thellimi i humbjes ishte rrjedhojë e humbjes së shënuar në kuadër të sigurimit 'jo-jetë', përderisa performanca financiare e sigurimit jetë ishte pozitive. Deri në qershor 2016, sigurimi 'jo-jetë' shënoi humbje neto prej 11.7 milionë euro (humbje prej 2.8 milionë në qershor 2015), ndërsa sigurimi jetë regjistroi fitim neto në vlerë prej 186.2 mijë euro (236.3 mijë euro në qershor 2015). Humbja e sigurimit 'jo-jetë' i atribuohet rritjes së shpenzimeve për dispozitat teknike si pasojë e rivlerësimit të tyre, kryesisht për kategorinë e PPT, dhe rritjes së dëmeve nga Fondi i Kompensimit, i cili i dedikohet mjeteve motorike të pasiguruara dhe pa-identifikuara.

Përformanca financiare e sektorit ndikoi në përkeqësimin e mëtutjeshëm të indikatorëve të profitabilitetit siç janë Kthimi në Mesataren e Aseteve (ROAA) dhe Kthimi në Mesataren e Kapitalit (ROAE). ROAA u përkeqësua në -14.6 për qind (-5.3 për qind në qershor 2015) kurse ROAE në -48.9 për qind (-16.0 për qind në qershor 2015).

Sa i përket numrit të institucioneve financiare në **fushën e pensioneve**, aktualisht në Kosovë janë dy фонде pensione, Fondi Kursimeve Pensionale të Kosovës (FKPK) dhe Fondi Slloveno-Kosovar i Pensioneve (FSKP).

Struktura e asetëve të sektorit të pensioneve dominohet nga Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës që menaxhon me 99.5 për qind të asetëve të përgjithshme dhe pjesa e mbetur prej 0.5 për qind të asetëve që menaxhohet nga Fondi Slloveno-Kosovar i Pensioneve (në shtator 2016). Asetet totale të sektorit në shtator të 2016 arritën në 1.4 miliard euro duke shënuar një rritje vjetore prej 4.1 për qind.

Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës (FKPK) ka vazhduar të rrisë asetet dhe kthimin pozitiv në investime edhe në tremujorin e tretë të 2016. Në shtator të 2016, vlera e asetëve totale të FKPK ka arritur vlerën 1.38 miliardë euro duke shënuar një rritje vjetore prej 4.1 për qind. Kjo rritje i atribuohet kthimit në investime që në shtator të 2016 arriti në 55.8 milion euro.

Në fushën e tregut financiar, deri tani është zhvilluar vetëm tregu i borxhit të brendshëm, i rregulluar me Ligjin 04/L-175 mbi Borxhin Publik, në fuqi nga nëntori i vitit 2009 dhe me aktet nën ligjore, Rregullorja MF-BQK nr. 01/2014 për tregun primar dhe sekondar të letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Kosovës të nxjerra në vitin 2012 (amandamentuar me 2014).

Tregu i borxhit të brendshëm zhvillohet përmes emetimit të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës, që funksionon me platformën elektronike të tregimit të letrave me vlerë. Ky aktivitet realizohet në ankandet e letrave me vlerë dhe është i bazuar në sistemin e akterëve primar (bankave komerciale), me ç'rast personat fizik dhe juridik mund të marrin pjesë në treg përmes akterëve primar të cekur më lartë.

Emetimi i parë në tregun primar të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës është realizuar me 17 janar 2012 ku është emetuar një instrument me maturitet 3 muaj dhe është vazhduar me emetime 6 dhe 12 mujore. Përveç bonove të thesarit emetohen edhe obligacione me afat maturimi 2, 3 dhe 5-vjeçare.

Funksionimi i tregut të punës

Në tremujorin e dytë të vitit 2016, nga popullsia e përgjithshme e përlogaritur prej 1,771,603, popullsia në moshë pune (të moshës 15 deri 64 vjeç) ishte 1,178,189 persona. Prej këtyre, 37.81% merrnin pjesë në fuqinë punëtore (ekonomikisht aktivë). Kjo do të thotë se ata janë ose të punësuar ose të papunë (por aktivë në kërkim të një pune dhe të gatshëm për punë). Pjesa tjetër prej 62.19% ishin ekonomikisht joaktivë. Personat ekonomikisht joaktivë përfshijnë studentët, amviset, punonjësit e dekurajuar dhe persona të tjerë, të cilët nuk ishin aktivë në kërkim të një pune dhe kjo kategori është shqyrtuar më hollësisht në kapitullin e ardhshëm. Tabela më poshtë përmbledh treguesit kryesorë të tregut të punës për periudhën 2012-2014.

Indikatorët kryesorë të tregut të punës TM2 2016

Treguesi	Meshkuj	Femra	Gjithsej
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore	57.1	18.1	37.8
Shkalla e joaktivitetit	42.9	81.9	62.2
Raporti punësim ndaj popullsisë (shkalla e punësimit)	42.9	12.6	27.9
Shkalla e papunësisë	25.0	30.3	26.2
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë (15-24 vjeç)	45.8	65.1	51.0
Për qindja e të rinjëve NEET në popullsinë e të rinjve (15-24)	25.7	33.5	29.3

vjeç)			
Për qindja e punësimit të paqëndrueshëm ndaj punësimit të përgjithshëm	23.9	20.0	23.0

Burimi: Anketa e Fuqisë Punëtore TM2 2016

Shkalla e punësimit në Anketën e Fuqisë Punëtore (AFP), për tremujorin e dytë (TM2) 2016, është 27.9%. Punësimi më i lartë është te meshkujt, 42.9%; ndërsa, punësimi te femrat është 12.6%. Femrat janë të punësuar kryesisht në sektorët e arsimit, tregtisë dhe kujdesit shëndetësor, me rreth 52% të tyre, ndërsa meshkujt janë kryesisht të punësuar në sektorët e prodhimit, ndërtimitarisë dhe tregtisë, me rreth 45%.

Sektorët ekonomikë, që prijnë me punësim, vazhdojnë të jenë: tregtia me 15.0%; prodhimi me 13.7%; ndërtimtaria me 11.6%; dhe arsimit me 10.6%. Ndërsa, sektorët e tjerë marrin pjesë me përqindje më të vogël në punësim.

Sa i përket të punësuarve me kontrata, del se 28.6% e personave të punësuar kanë kontratë të përhershme në punën e tyre kryesore, ndërkohë që 71.4% kanë kontratë të përkohshme.

Sipas rezultateve të AFP-së, TM2 2016, shkalla e papunësisë është 26.2%. Papunësia më e theksuar është te femrat me 30.3%, krahasuar me meshkujt, që është 25.0%. Shkalla më e theksuar e papunësisë është te grupmoshat 15-24 vjeçare me 51.0%. Sipas rezultateve të AFP-së, në TM2 2016, fuqia joaktive është mjaft e lartë, 62.2%, me fokus të veçantë te femrat me 81.9%, krahasuar me meshkujt, 42.9%.

Ndërsa, sipas rezultateve të AFP-së 2015, shkalla e papunësisë është 32.9%, ndërsa shkalla e punësimit është 25.2%. Papunësia më e theksuar është te femrat me 36.6%, krahasuar me meshkujt, 31.8%.

Masat afatshkurtra

- Rishikimi dhe zbatimi i Strategjisë për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 414,000 EUR;
- Përmirësohet më tej pajtueshmëria tatimore dhe zbatimin në mënyrë që të mbrohet interesi i fiskal i vendit, të sigurohen të drejtat e punonjësve dhe të sigurohet konkurrencë e drejtë në fushën e biznesit, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 414,000 EUR;
- Vazhdimi i privatizimit dhe likuidimi i ndërmarrjeve shoqërore (K4 2017)
- Zbatimin efektiv të legjislacionit të e-prokurimit dhe udhëzuesve përkatës operacional (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 431,583 EUR;
- Përmirësimi i qasjes në financa për NVM-të përmes funksionalizimit të Fondit Kosovar për Garantim Kreditor, (K4 2017). Buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR1 milion nga BK dhe EUR6 milion nga USAID;
- KGJK do të realizojë një vlerësim të nevojave për rritjen e numrit të gjyqtarëve në Gjykatat Themelore Ekonomike. Vlerësimi do të përcaktojë kostot e buxhetit, si dhe kapacitetet njerëzore të nevojshme për reduktimin e rasteve të grumbulluara në Gjykatat Themelore Ekonomike (K1 2017)
- Mbajtja e trajnimit për 10 gjyqtarë dhe 5 prokurorë për skemat korruptive, konfliktin e interesit dhe problemet e tjera të ndërlidhura me prokurimin, (K4 2017). Buxheti i ndarë nga IGJK për përfundimin e kësaj mase është 390 EUR;
- Mbajtja e trajnimit për 7 gjyqtarë nga departamenti administrativ për fushën tatimore (K4 2017), buxheti i ndarë nga IGJK për përfundimin e kësaj mase është 350 EUR;
- Miratimi i Koncept Dokumentit për të Drejtat e qytetarëve dhe kompanive të BE-së për blerjen e pronës së paluajtshme në Kosovë, (K4 2017), buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 2,500 EUR;

- Miratimi i Koncept Dokumentit për plotësim-ndryshimin e Ligjit për Pronën dhe të drejtat sendore, (K4 2017), buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 2,500 EUR;
- Miratimi i Projektligjit për Tokën Ndërtimore (K4 2017), buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 25,000 EUR;
- Miratimi i Projektligjit për Pronën Publike (K4 2017), buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është 2,500 EUR;
- Krijimi formal dhe funksionimi i Agjencisë Kosovare të Punësimit (APRK), duke përfshirë bartjen së stafit ekzistues dhe asetëve nga MPMS-ja tek APRK-ja, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR175,000;

Prioritetet afatmesme

- Qeveria do të vazhdojë me reformat që janë të rëndësishme në kontekst të stabilitetit makroekonomik dhe sektorit financiar përfshirë këtu edhe zbatimin e rregullës fiskale për deficitin buxhetor dhe ruajtjen e nivelit të shpenzimeve kapitale;
- Krijimi i një agjencie të vetme për mbledhjen e të hyrave;
- Zëvendësimi i sistemit të IT-së SIGTAS për të rritur kapacitetet dhe modernizuar shërbimet tatimore;
- Zbatimi i Strategjisë për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018
- Privatizimi dhe likuidimi i ndërmarrjeve shoqërore;
- Këshilli Gjyqësor do të ketë prioritet efikasitetin e gjykatave më qëllim të zvogëlimit të numrit të lëndëve në gjykata (KGJK)
- Sigurimi i të drejtave pronësore duke adresuar informalitetin në sektorin e pronës së paluajtshme;
- Përmirësimi i qasjes në financa për NVM-të përmes Fondit Kosovar për Garanci Kreditore (FKGK);
- Zbatimi gradual i mbikëqyrjes së bazuar në rrezik për të gjitha bankat komerciale;
- Avancimi i vazhdueshëm i kornizës rregullative për sistemin bankar dhe të sigurimeve në harmoni me standardet ndërkombëtare dhe legjislacionin e BE-së;
- Përmirësimi i shërbimeve të punësimit nëpërmjet krijimit të Agjencisë për Punësim dhe masave aktive të tregut të punës dhe përmirësimi i shërbimeve sociale dhe shëndetësore.

2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit²⁰

Ky kapitull adreson pikën e dytë të kriterëve ekonomike të Kopenhagës për anëtarësim që ka të bëjë me kapacitetin e vendit për të përballuar dhe qenë konkurrues në tregun e BE-së. Faktorët kyç për të arritur këtë qëllim dhe në bazë të të cilëve Komisioni Evropian monitoron dhe vlerëson progresin drejt anëtarësimit përbëhet nga:

- zhvillimi i kapitalit njerëzor dhe fizik në nivel të kënaqshëm ku vlerësohen aspekte të zhvillimit të arsimit, hulumtimeve dhe infrastrukturës,
- struktura adekuate sektoriale dhe e ndërmarrjeve, përfshirë kompozicionin sektorial, zhvillimin e NVM-ve dhe çështjet e ristrukturimit të ndërmarrjeve,
- shkalla e limituar e ndikimit të shtetit në konkurrueshmëri ku ndër të tjera shqyrtohet ndikimi i politikave dhe segmenteve të caktuara në ekonomi përfshirë këtu ndihmën shtetërore dhe mbështetja për NVM-të, dhe
- integrimi i mjaftueshëm tregtar i ekonomisë me vendet e BE-së.

Prioritetet e Qeverisë në vitet e fundit kanë qenë të orientuara në zhvillimin e kapitalit fizik përmes zhvillimit të infrastrukturës, zhvillimin e kapitalit njerëzor përmes reformave në arsim dhe masave për

²⁰Ky kapitull nuk përmban matricë të masave afatshkurtra.

mbështetje të sektorit privat. Korniza strategjike që përcakton masat dhe objektivat prioritare përbehet nga Programi i Qeverisë 2015-2018, dhe dokumente strategjike sektoriale përfshirë Strategjinë për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2018, Planin Strategjik të Arsimit në Kosovë 2017-2021, Draft Strategjinë Sektoriale të Punës etj. Zhvillimi i sektorëve me rëndësi ekonomike si energjisë, infrastrukturës, bujqësisë, telekomunikacionit dhe shoqërisë informative dhe turizmit janë objektiva prioritare. Ngjashëm si Programi i Qeverisë, ashtu edhe Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat synojnë zhvillim të qëndrueshëm ekonomik, politika sociale që rrisin mirëqenien, promovimin e investimeve (përfshirë fondin e investimeve), mbështetjen për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme, privatizimin dhe përmirësimin e performancës së ndërmarrjeve publike. Gjithashtu, në planin afatmesëm, përpjekjet do të intensifikohen në përmirësimin e cilësisë së arsimit dhe ndërlidhjen më të mirë të edukimit me kërkesat e tregut.

Në kuadër të kornizës së bashkëpunimit regjional dhe procesit të integritit evropian, Republika e Kosovës është e angazhuar edhe në arritjen e objektivave të Strategjisë së Evropës Juglindore 2020 dhe agjendës së ndërlidhjes infrastrukturale përfshirë edhe atë që tani quhet si 'Procesi i Berlinit'. Përmirësimi i konkurrenshëm, tregut të punës dhe politikave industriale, facilitimi i tregtisë midis vendeve të regjionit, përmirësimi i rrjetit të infrastrukturës rrugore dhe tregu i energjisë janë disa nga objektivat kryesor në nivel regjional. Republika e Kosovës ka integruar realizimin e tyre në kornizën e objektivave strategjike dhe planet përkatëse të veprimit.

Sidoqoftë, përpjekjet duhet të vazhdojnë në adresimin e sfidave që lidhen me përmirësimin e kapacitetit konkurrues²¹ të vendit. Për këtë qëllim, vendi duhet të angazhohet në përmirësimin e cilësisë së arsimit dhe ndërlidhjen me tregun e punës, sigurimin e furnizimit stabil me energji, zhvillimin infrastrukturor dhe eficiencën e energjisë, përmirësimin e ambientit të biznesit përfshirë edhe rritjen e kapacitetit dhe efikasitetit të sistemit gjyqësor, luftimin e informalitetit në ekonomi, tërheqjen e investimeve të huaja dhe mbrojtjen e investitorëve për të mbështetur objektivat strategjike, zhvillimin e mekanizmave për ndihmën shtetërore dhe facilitimin e tregtisë.

Sa i përket **asistencës së jashtme**, në kuadër të qasjes sektoriale të Instrumentit të Asistencës së Paranëtarësimit IPA II, është në fazën finale përgatitja e Dokumentit Planifikues Sektorial "Konkurrenshëmëria" ku parashihet mbështetje afatmesme nga asistenca e Komisionit Evropian për realizimin e disa objektivave specifike për të rritur konkurrenshëmërinë dhe integruar ekonominë e vendit në ekonominë globale. Fushat ku është paraparë asistenca janë zhvillimi i sektorit privat, punësimi dhe edukimi.

Ngjashëm, procesi i Berlinit ofron edhe mbështetje financiare nga Komisioni Evropian dhe institucionet financiare ndërkombëtare për projektet e rëndësishme infrastrukturale. Më specifikisht, Kosova do të përfitojë mbështetje në infrastrukturën rrugore në kudo të korridorit Durrës-Prishtinë-Nish dhe në infrastrukturën hekurudhore në dy akset e saj kryesore. Për më shumë rreth instrumenteve tjera të asistencës dhe projektet konkrete, ju lutem shihni kapitujt respektiv në bllokun e tretë.

Në vazhdim do të jepet një pasqyrë e zhvillimeve të secilit nga këta faktorë kyç të kriterit të dytë ekonomik.

Arsimi dhe inovacioni

Marrë parasysh se Kosova është një vend me më pak se dy milionë banorë, zhvillimi i kapitalit njerëzor është faktor i rëndësishëm për zhvillimin e përgjithshëm të vendit dhe një shoqërie të dijes. Zhvillimi dhe transformimi i sistemi arsimor është orientuar në mënyrë që t'i shërbejë nevojave dhe kërkesave të shoqërisë në procesin e tranzicionit dhe zhvillimit ekonomik, të ofrojë mundësi të barabarta dhe të zhvillohet në harmoni me standardet evropiane. Reforma e arsimit bazohet në parimet e paanësisë,

---

²¹Sfidat janë të bazuara në Raportin e KE-së për Kosovën 2015.

barazisë, cilësisë, të mësuarit gjatë gjithë jetës, efektshmërisë dhe eficiencës, autonomisë institucionale dhe sistemit të decentralizuar, dhe përgjegjshmërisë publike.

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021 është dokumenti bazë sektorial për zhvillimin e sektorit të arsimit në Kosovë. Plani fokusohet në arritjen e 7 objektivave strategjike, përkatësisht pjesëmarrja dhe gjithëpërfshirja në arsim, menaxhimi cilësor dhe efikas i sistemit arsimor, zhvillimi i sistemit të cilësisë në linjë me standardet ndërkombëtare, rritja e cilësisë së mësimdhënies, zhvillimi i mëtejëm i arsimit profesional për të adresuar kërkesat e tregut, dhe rritja e cilësisë së arsimit të lartë. Bashkë me Planin Strategjik është zhvilluar dhe miratuar edhe Plani implementues i Veprimit I cili identifikon aktivitetet, institucionet, afatet kohore dhe mjetet e nevojshme buxhetore për realizimin e këtyre objektivave të strategjisë. Ndërsa **Programi i Qeverisë 2015-2018**, definon se reforma strukturore në arsim fokusohet në rritja e pjesëmarrjes dhe qasja e barabartë në arsim, sigurimin, garantimin dhe rritjen e cilësisë së arsimit, menaxhimin e institucioneve të arsimit, integrimin dhe bashkëpunimin ndërkombëtar, promovimin e shkencës dhe hulumtimeve, dhe financimin e arsimit dhe shkencës përmes rishikimit të formulës së financimit.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, gjithashtu duhet të sigurohet integrimi gjinor në plan-programet shkollore.

Në **arsimin para-universitar**, reforma është fokusuar në rishikimin e kurrikulës përkatësisht në zhvillimin e kurrikulës së re dhe rritjen e kapaciteteve njerëzore në nivel të ministrisë, komunës dhe shkollës për zbatimin e kurrikulës së re. Kurrikula e re tashmë është pilotuar në zbatim në 92 shkolla. Sipas të dhënave të Ministrisë së Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, në Kosovë funksionojnë gjithsej 1153 institucione arsimore (778 shkolla amë dhe 375 paralele të ndara) të ndara në:

- Institucione parashkollore: 43 (36 amë, 7 paralele të ndara);
- Shkolla fillore: 985 (633 amë, 352 paralele të ndara);
- Shkolla të mesme: 119 (103 amë, 16 paralele të ndara);
- Shkolla speciale: 6 (të gjitha amë).

Numri i përgjithshëm i nxënësve të përfshirë në arsimin para-universitar është 388,351, ndërsa numri i personelit të punësuar në këto institucione është 28,199 (prej tyre 23,480 mësimdhënës, personel administrativ 1,639 dhe personel ndihmës 3,080).

Numri i nxënësve sipas nivelit të arsimit dhe gjinisë

Niveli	Gjithsej	Meshkuj	Femra
Parashkollor	3915	2031	1884
Parafillor	21655	11221	10434
Fillor dhe i mesëm i ulët	258464	133297	125167
I mesëm i lartë	83906	43976	39930

Burimi: Statistikat e Arsimit në Kosovë, MASHT

Në **arsimin profesional**, qëllimi primar është përgatitja e kuadrove për tregun e punës. Ky nivel funksionon konform Ligjit të arsimit dhe aftësimin profesional dhe arsimit për të rritur dhe Kornizës së Kualifikimeve Kombëtare. Përveç shkollave profesionale janë ngritur 4 qendra të Kompetencës. Sistemi i paraparë me legjislacionin në fuqi për Arsim dhe Aftësim Profesional 3+1+1 është në përputhje me kërkesat e tregut të punës. Janë hartuar 142 plan-programe mësimore të shtrirë në 17 fusha-sektor dhe 29 standarde të profesionit. Gjithashtu janë hartuar edhe udhëzuesi për shkollat profesionale dhe udhëzuesi për punëdhënës dhe draft Strategjia për edukim dhe orientim gjithëpërfshirës në karrierë. Është themeluar dhe funksionalizuar Agjencia për Arsim dhe Aftësim Profesional dhe Arsim të të Rriturve e cila synon të zhvillojë sistemin e arsimit profesional, kualifikime të bazuar në kompetenca të bazuar edhe

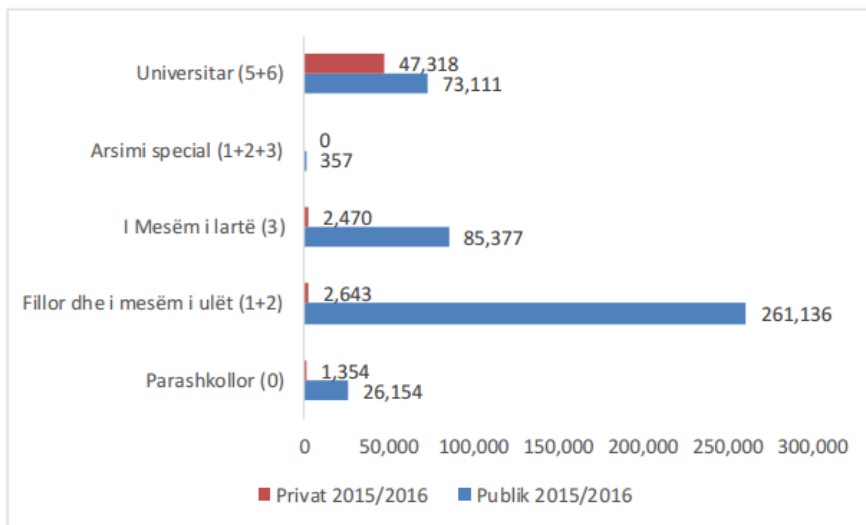

në nevojat e tregut dhe të krijojë sistem të sigurimit të cilësisë. Agjencia nën ombrellën e vet ka edhe qendrat e kompetencës.

Për të avancuar menaxhimin e cilësisë në **arsimin para-universitar**, përpjekjet janë fokusuar në ngritjen së cilësisë së brendshme, zbatimin e mekanizmave për vlerësim të cilësisë së jashtme dhe ngritjen e kapaciteteve të Inspektoratit të Arsimit.

Arsimi i lartë ofron mundësi studimi për të gjithë personat brenda apo jashtë territorit të Kosovës, pa asnjë lloj diskriminimi (nacional, racor, fetar, gjinor). Tanimë funksionojnë 6 universitete publike brenda territorit të Republikës së Kosovës, si dhe 25 kolegje private. Secili nga këto institucione të arsimit të lartë qofshin publike apo private ofrojnë programe studimi të akredituara nga Agjencia e Akreditimit të Kosovës. Nuk ka kufizim moshe për t'u regjistruar apo për të fituar kualifikim të arsimit të lartë në Kosovë.

Numri i fëmijëve, nxënësve dhe studentëve në të gjitha nivelet e arsimit në sektorin publik dhe privat 2015/2016

Burimi: Statistikat e Arsimit në Kosovë 2015/2016, ASK

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Brenda Ministrisë së Arsimit, të Shkencës dhe të Teknologjisë funksionon edhe qendra NARIC, e cila bën barasvlerën e diplomave të arsimit të lartë të fituara jashtë Kosovës. Kosova zyrtarisht nuk i është bashkuar procesit të Bolonjës por aplikimi për pranim formal është dorëzuar në vitin 2014. Baza ligjore harmonizon praktikat aktuale arsimore me prioritetet e deklaratave të Grupit të Bolonjës, sidomos në lidhje me harmonizimin e dispozitave të caktuara të ligjit me Ligjin dhe Kornizën Kombëtare për Kualifikime (Nr. 03/L-060) dhe lehtësimit të njohjes së mësimit paraprak dhe kualifikimeve të fituara në vendet tjera përmes qendrës NARIC.

Agjencia e Akreditimit të Kosovës bën vlerësimin e jashtëm të institucioneve dhe programeve. Deri në Korrik të vitit 2016 numri i përgjigjeshim i programeve të akredituara në institucione publike dhe private ishte 468. Shumica e programeve janë të nivelit baqelor dhe master dhe ka disa programe të doktoratës të Universitetit të Prishtinës. Gjithashtu, të gjitha institucionet publike dhe private të arsimit të lartë kanë Zyra të brendshme për sigurim të cilësisë dhe zyrtar për sigurim të cilësisë së brendshme. Sa i përket mekanizmave të jashtëm për sigurim të cilësisë, në vitin 2014 është konfirmuar anëtarësimi i plotë i

Kosovës në ENQA (Rrjetin Evropian të Agjencive të Sigurimit të Cilësisë). Kosova zbaton Udhëzimet Standarde të Cilësisë dhe ka adoptuar praktikatat e zbatueshme në Zonën Evropianë të Arsimit të Lartë.

Fusha e hulumtimeve shkencore ende mbetet e limituar. Mbështetja për hulumtime konsiston në përkrahjen financiare përmes skemës së mobilitetit, dhe botimeve dhe publikimeve shkencore.

Sa u përket zhvillimeve në tregun e punës, pothuajse dy të tretat e popullsisë së Kosovës janë në moshë pune (15-64 vjeç). Në vitin 2011, 28% e popullsisë ishte më e re se 28 vjet dhe moshë mesatare e popullsisë ishte 30 vjet. Për shkak se popullsia e Kosovës është aq e re, popullsia e moshës së punës pritet të rritet me shpejtësi gjatë dekadës së ardhshme.

Duke u bazuar në Anketën e Fuqisë Punëtore për TM2 të vitit 2016, nga ata në moshë pune, 62.2% nuk janë ekonomikisht aktiv, që do të thotë se nuk janë të punësuar dhe nuk kanë kërkuar punë në mënyrë aktive në katër javët e fundit dhe ose nuk janë në dispozicion për të filluar punën brenda dy javësh. Nga 37.8% të popullsisë që është ekonomikisht aktive, 26.2% (116,082 persona) janë të papunë. Kjo nënkupton se 73.8% (328,694) të personave ekonomikisht aktivë janë të punësuar, që i bie se raporti punësim-popullsi (shkalla e punësimit) është 27.9%. Nga 62.2% e popullsisë në moshë pune që është joaktiv, 19.5% (114,437 njerëz) nuk kërkojnë punë, sepse besuan se nuk kishte punë në dispozicion. Punëtorët e dekurajuar përbënin 9.7% të popullsisë në moshë pune, me nivele pak me larta për femrat se sa meshkujt.

Ekzistojnë dallime të mëdha gjinore në të gjithë tregun e punës. Përafërsisht një në pesë femra (18.1%) të moshës së punës janë aktive në tregun e punës, në krahasim me tre të pestat (57.1%) e meshkujve të popullsisë në moshë pune. Ndër ata që janë në fuqinë punëtore, papunësia është më e lartë për femrat sesa për meshkujt (30.3% në krahasim me 25%). Shkalla e punësimit në mesin e femrave në moshë pune është vetëm 12.6%, krahasuar me 42.9% për meshkujt. Shkalla ekstremisht e ulët e punësimit të femrave rrjedh nga kombinimi i pjesëmarrjes shumë të ulët në fuqinë punëtore dhe papunësisë së lartë. Përgjegjësitë familjare ishin arsyeja kryesore për pasivitetin e femrave në tregun e punës (45% të të anketuarve femra kanë dhënë këtë arsye). Femrat ishin të punësuar kryesisht në sektorët e arsimit, tregtisë dhe të shëndetësisë (52% e femrave të punësuar). Meshkujt ishin kryesisht të punësuar në sektorët e prodhimit, tregtisë dhe ndërtimitarisë (duke punësuar pothuajse 45% të meshkujve të punësuar).

Papunësia e të rinjve është shumë e lartë në Kosovë. Në tremujorin e dytë të vitit 2016, të rinjtë në Kosovë kishin gjasa dy herë më shumë të jenë të papunë krahasuar me të rriturit. Në mesin e personave të moshës 15-24 vjeçare dhe në fuqinë punëtore, 51.0% ishin të papunë. Papunësia është më e lartë në mesin e femrave të reja (65.1%) se të rinjtë meshkuj (45.8%). Vetëm 38% nga 2.5% e të regjistruarve si punëkërkuarë cilët morën pjesë në trajnime nga Shërbimet Publike të Punësimit në vitin 2015, ishin gra. Pothuaj një e treta (29.3%) e personave të moshës 15 deri 24 vjeç në Kosovë nuk ishin në shkollim/arsim, punësim apo trajnim. Kjo shifër është 33.5% për femrat e reja krahasuar me 25.7% për të rinjtë meshkuj.

Pjesa më e madhe e atyre që janë të punësuar raportojnë të punojnë me orar të plotë. 94.0% e të intervistuarve raportuan se punojnë me orar të plotë në punën e tyre kryesore. Arsyet e të punuarit me orar të pjesshëm dallojnë midis dy gjinive, pasi gratë, duke marrë përsipër më shumë rolin e kujdesit brenda familjes, reduktojnë orët në dispozicion për punësim. Arsyeja numër një për meshkujt pse nuk punojnë me orar të plotë, ishte mungesa e një pune me orar të plotë. 23.0% e personave të punësuar i përkiste kategorisë së punësimit të paqëndrueshëm. Kjo do të thotë se ata ose janë të punësuar në biznesin e tyre (punëtorë për llogari vetanake), ose kontribuojnë në një biznes familjar (të paguar ose të papaguar).

Vetëm 28.6% e personave të punësuar kishin kontratë të përhershme në punën e tyre kryesore, ndërkohë që 71.4% kishin kontratë të përkohshme, pa dallime sinjifikante midis meshkujve dhe femrave. Personat, që kishin kontrata të përkohshme, u pyetën se pse kishin këtë lloj kontrate dhe 98.4% e të intervistuarve

raportuan se nuk kishte kontratë tjetër në dispozicion. Pagat neto të shumicës së punonjësve ishin midis 300 deri 400 në muaj. Janë vërejtur dallime shumë të vogla gjinore.²²

Kapitali fizik dhe cilësia e infrastrukturës

Në përgjithësi, investimet private kanë pasur një rënie në vitet 2012-2013, ndërsa në pjesën tjetër të periudhës 2011-2015 kanë ruajtur një nivel pak a shumë konstant. Në kontrast, investimet publike janë rritur gradualisht në periudhën 2011-2013 në masë të madhe edhe për shkak të investimeve në infrastrukturë, dhe kanë pësuar një rënie në vitet 2014-2015 (që lidhet me përfundimin e projekteve të mëdha, p.sh autostradës Prishtinë-Vërmicë). Në periudhën e ardhshme theks të veçantë do t'i kushtohet të ashtuquajturës klauzolë të investimeve përmes së cilës Qeveria e Republikës së Kosovës synon të investoj në projektet e mëdha infrastrukturore për të tejkaluar sfidat strukturore të cilat kanë penguar shfrytëzimin maksimal të potencialit zhvillimor të vendit. Për të mundësuar një rritje gjithëpërfshirëse ekonomike në vend, Qeveria ka rritur hapësirën për shpenzime kapitale në nivel të komunave.

Investimet private dhe publike 2011-2016 (Burimi: KASH)

Përshkrimi	2011	2012	2013	2014	2015 Vler.	2016 proj.
Investimet Private	1,003	837	942	1,024	1,161	1,256
Investimet Publike	528	550	529	411	404	440

Burimi: KASH 2017-2019

Infrastruktura rrugore

Infrastruktura rrugore ka qenë një nga prioritetet kryesore në vitet e fundit. Janë bërë shumë investime në rrugët nacionale që lidhen me korridoret regjionale, në rrugët regjionale dhe ato lokale. Aktualisht, vendi ka 1962 km rrugë nacionale dhe regjionale dhe 4761 km rrugë lokale (shih tabelën më poshtë).

Objektivat kryesor në këtë sektor përfshijnë: i) integrimi i Kosovës në rrjetin rajonal rrugor përmes zhvillimit të rrugëve 6 dhe 7 përgjatë korridoreve pan-evropiane, ii) zvogëlimi i shpenzimeve të transportit, dhe uljen e ngarkesës në trafik përmes rrugëve të reja përfshirë rrugët transit rreth qendrave urbane, iii) rritja e sigurisë përmes përmirësimit të sinjalizimit horizontal dhe vertikal, përmirësimit të kualitetit të infrastrukturës rrugore dhe fushatave për sigurinë në rrugë, dhe iv) mirëmbajtja dhe përmirësimi i rrugëve ekzistuese që mundësojnë shërbime të mira të transportit privat dhe publik.

Vitin e kaluar është përfunduar pjesa e autostradës Prishtinë-Vërmicë që është pjesë e autostradës kombëtare Vërmicë-Merdare (R7) që lidhet me korridoret ndërkombëtare 8 dhe 10. Edhe segmenti Prishtinë-Milloshëvë i autostradës M2 është përfunduar. Në vijim do të elaborohen projektet kryesore infrastrukturore që janë duke u zhvilluar aktualisht dhe ato që janë duke u planifikuar.

Zhvillimi i Drejtimit Rrugor 6 dhe 7 janë prioritet i Qeverisë së Kosovës për të përmirësuar rrjetin e transportit dhe integruar plotësisht rrjetin rajonal. Zhvillimi i të dy rutave shihet të jetë me rëndësi primare për ekonominë e Kosovës dhe në mënyrë strategjike për rajonin, duke përbërë dy lidhjet kryesore në kuadër të rrjetit rajonal të transportit. Në të njëjtën kohë kjo lidh qytetet kryesore dhe qendrat ekonomike përbrenda Kosovës.

Rrjeti i infrastrukturës rrugore, në km

Tipi	Të asfaltuara	%	Të pa asfaltuara	%	Totali
Qendrore	1,921	95.48	91	4.52	2,012
Autoudhë	78	100	-	-	78
Nacionale	626	99.52	3	0.48	629
Regjionale	1,217	93.26	88	6.74	1,305
Komunale*					4,925

²²Anketa e Fuqisë Punëtore TM2 2016, ASK.

Lokale*					4,355
Urbane*					570
Total					6,937

* Vlerësim

Drejtimi Rrugor 6 në kuadër të rrjetit të Transportit të Evropës Juglindore lidh Korridoret VIII dhe X në Maqedoni me Prishtinën dhe vazhdon më tutje me Malin e Zi, Kroacinë dhe Bosnjë – Hercegovinën. Në kuadër të procesit të Modifikimit të rrjetit bazik të EJT-së (2009) është përfshirë *Drejtimi rrugor 6 A Prishtinë- Sllatine (Aeroport) – Pejë – Mali i Zi -Kroaci dhe më tutje*. Në këtë drejtim rrugor janë duke u investuar mjete të konsiderueshme me qëllim të zhvillimit të tij. Drejtimi Rrugor 6 në kuadër të rrjetit të Transportit të Evropës Juglindore e cila lidh Korridoret VIII dhe X në Maqedoni me Prishtinën, ka një rëndësi të veçantë ekonomike për Kosovën dhe rajonin, duke i integruar kryeqytetet e rajonit dhe qendrat ekonomike në rrjetin rajonal të transportit. Me 02 Korrik 2015, është nënshkruar kontrata në mes të Ministrisë së Infrastrukturës dhe Kompanisë fituese Bechtel Enka për ndërtimin e Autostradës Prishtine - Hani i Elezit. Progresi i punimeve sipas Segmenteve shte si vijon: Segmenti C1: 95%, Segmenti C2: 38%, dhe Segmenti C3: 1%. Progresi i përgjithshëm është 44.66%.

Zhvillimi i **autostradës Vermicë – Prishtinë – Merdare** është përcaktuar si investim me prioritet të lartë. Ky drejtim rrugor identifikohet si drejtimi rrugor rajonale nr. 7 në Rrjetin Kryesor të Transportit të Evropës Juglindore që do të lidh Detin Adriatik- Shqipërinë Veriore, Prizrenin, Prishtinën dhe përmes Merdares deri në Nish (Serbi) me Korridorin X të ETN-it (European Transport Network). Në këtë kontest, është siguruar edhe përkrahje financiare në kuadër të agjendës “Connectivity” për vendet e Ballkanit përëndimor si bashkë-iniciativë e Komisionit Evropian dhe Qeverisë së Gjermanisë.

Pas lëshimit në qarkullim të segmenteve të Autostradës R7, Morinë – Gjurgjicë (Lidhja me N9)- Bresje - Besi, Ministria e Infrastrukturës në bashkëpunim me WBIF-in dhe EIB ka filluar Plotësimin e Studimit të Fizibilitetit dhe Ndikimit Mjedisor si dhe të Projektit Preliminar për segmentin Besi - Merdare (Kufiri me Serbine).

Kompania Konsulente COWI ka kryer studimin e disa alternative të korridorit të ardhshëm të Autostradës nga Besi - Merdare (25 Km), këto alternativa të korridorit të Autostradës janë vlerësuar sipas një mekanizimi të përbërë nga kriteret teknike, financiare, sociale, mjedisore dhe të sigurisë dhe në bazë të të gjeturave është përgatitur Raporti Final, me variantin më të favorshëm.

Në bashkëpunim me WBIF dhe EIB/EBRD do të vazhdohet me definimin e hapave të mëtejme në përgatitjen e projektit dhe format e financimit të këtij projekti.

Projekti i Autostradës **“Prishtinë-Gjilan-Dheu i Bardhë”**: Qeveria e Republikës së Kosovës ka identifikuar ndërtimin e Autostradës Prishtinë –Gjilan – Dheu i Bardhe me gjatësi 47.1 km si një investim me prioritet të lartë për infrastrukturën dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës. Ky drejtim rrugor lidhet me drejtimet kryesore rrugore të Evropës Juglindore Autostradat 6 dhe 7 si dhe me korridorin X në Serbi. Tanimë është dorëzuar në BERZH projekti preliminar si dhe drafti fillestar i Vlerësimit të Ndikimit Shoqëror dhe Mjedisor dhe presim përgjigje pozitive nga ata. Është me rëndësi të fillohet me realizimin e projektit të ndërtimit të Autostradës Prishtinë –Gjilan – Dheu i Bardhë, që ky drejtim rrugor të përfshihet në hartën e Rrjetit Bazik të Transportit për Evropën Juglindore (Core Transport Network).

Zgjerimi i **Rrugës Nacionale N25**, nga Rrethrotullimi Besi –Podujevë: për realizimin e këtij projekti tashme është filluar me hartimin e projektit të zgjerimit të rrugës N25, për segmentin e cekur. Rruga e zgjeruar do të ketë 4 shirita qarkullim (4x3.75m) me ndarje në mes me shiritin ndarës prej 1.50m. Në kycje dhe udhëkryqe do të punohet edhe shiriti shtesë me gjerësi prej 3.0m. Kryesisht udhëkryqet do të jenë në dy nivele (vetëm në raste specifike udhëkryqet do të projektohen në një nivel). Fillimi i trasës së zgjerimit të rrugës do të jetë te rreth rotullimi në Besi, kurse mbarimi do të jetë në udhëkryqin për Podujevë.

Gjatësia e planifikuar e zgjerimit të rrugës Nacionale N25, është rreth 20km. Ky projekt nuk e cenon vazhdimin e korridorit të rrugës 7 Durrës – Morine – Prishtinë – Merdare – Nish. Karakteri i këtij projekti është më tepër i nivelit të lidhjesse dy zonave gravituese asaj të Podujevës me Prishtinën dhe ngritjen e kapacitetit të rrugës ekzistuese. Plani tentativ për përfundimin e kësaj është fundi i vitit 2018.

Vazhdimi i projektit të **zgjerimit të rrugës Nacionale N9, Prishtinë - Pejë**: Në bashkëpunim me Kornizën Investive të Ballkanit perëndimor²³ (Western Balkan Investment Framework) dhe BERZH-in ka filluar studimi i fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor për segmentin Kijevë–Zahaq (32 Km) dhe plotësimi i projektit zbatues, si parakusht për fillimin e implementimit të projektit. Plani tentativ për përfundimin e kësaj pjese është fundi i vitit 2018.

Vazhdimi i projektit të **zgjerimit të rrugës Nacionale N2, Prishtinë - Mitrovicë**. Gjatë tri viteve të ardhshme, Ministria e Infrastrukturës do të vazhdojë me zgjerimin e rrugës Nacionale N2 në drejtim të Mitrovicës. Për vazhdimin e këtij projekti do të jenë në dispozicion edhe 60 milion dollar amerikanë kredi nga Banka Islamike për Zhvillim, Fondi Saudit për Zhvillim dhe OFID-i.

Duke pasur parasysh që për realizimin e këtij projekti do të aplikohen procedurat e Bankës Islamike për zhvillim, parashihet që realizimi i projektit të fillojë në vitin 2016, ndërsa procedurat të përfundojnë brenda këtij viti. Plani tentativ për përfundimin e kësaj është fundi i vitit 2018.

Transporti hekurudhor

Infrastruktura e Hekurudhave të Kosovës ShA (INFRAK OS) menaxhon me infrastrukturën hekurudhore në pronësi të shtetit. Kjo është një kompani publike me përgjegjësi të kufizuar me 100% të aksioneve të zotëruara nga Agjencia Kosovare e Mirëbesimit.

Rrjeti hekurudhor i Kosovës përbëhet nga 335,079 km të hekurudhës. Katër linjat hekurudhore kanë nevojë për nivele të ndryshme të rehabilitimit për t'i sjellur hekurudhat në standardet moderne të shpejtësisë dhe sigurisë. Gjatë vitit të kaluar, si trafiku i pasagjerëve edhe ai i mallrave kishin rritje.

Një mirëmbajtje e kufizuar është bërë. Më konkretisht infrastruktura hekurudhore është si më poshtë:

- Rruga hekurudhore 10 (kufi me Serbinë - Leshak - Mitrovicë - Fushë Kosovë - Hani i Elezit - Kufitare me Maqedoninë), me gjatësi prej 149.110 km, me vetëm një palë binarë, e pa elektrizuar, me gjerësi 1435 mm, Kategoria D3, masë e boshtit 22.5 ton dhe masë longitudinale 7.2 ton/m;
- Linja hekurudhore lindore (kufi me Serbinë - Podujevë - Prishtinë - Fushë Kosovë), me gjatësi prej 45.198 km, vetëm një palë binarë, e pa elektrizuar, me gjerësi 1435 mm, kategoria D3, masa e boshtit 22.5 ton dhe 16 ton, dhe masa longitudinale 7.2 ton/m dhe 5 ton/m;
- Linja hekurudhore perëndimore (Fushë Kosovë-Pejë) me gjatësi 81.940 km, vetëm një palë binarë, jo e elektrizuar, me gjerësi 1435 mm, Kategoria C2, masa e boshtit 20 ton dhe masa longitudinale 6.4 ton/ m; dhe
- Linja hekurudhore jug-perëndimore (Klinë-Xërxë-Prizren) me gjatësi 58.831 km, me vetëm një palë binarë, jo e elektrizuar, me gjatësi 1.435 mm, Kategoria D3 dhe B1, masa e boshtit 22.5 ton dhe 18 ton, dhe masa longitudinale 7.2 ton/m dhe 5 ton/m.

Ligji 04 /L-063 për Hekurudhat e Kosovës themelon Autoritetin Rregullativ të Hekurudhave i cili përbëhet nga organe të pavarura, përveç organit të hetimit që është nën zyrën e kryeministrit për të monitoruar dhe për të rregulluar sektorin hekurudhor.

Ministria e Infrastrukturës ka zhvilluar Strategjinë Sektoriale të Transportit Multimodal 2015-2025 e cila përfshin edhe sektorin hekurudhor. Strategjia ka marrë parasysh edhe interoperabilitetin e sistemit

²³Iniciativë e përbashkët që grumbullon fondet e Komisionit Evropian, Bankës Investive Evropiane (EIB), Bankës Zhvillimore të Këshillit të Evropës (CEB), Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (EBRD), Bankës Botërore, Kfë etj.

hekurudhor Evropian, sigurinë dhe standardet e sistemin hekurudhor evropian, dhe strategjitë e zhvilluara sipas Marrëveshjes së Komunitetit të Transportit në mes të partnerëve të Observatorit të Transportit të Evropës Juglindore (SEETO).

Meqenëse rruga hekurudhore 10 që lidh Kosovën me Serbinë dhe Maqedoninë është pjesë e korridoreve dhe rrugëve hekurudhore të SEETO-s, është rrugë prioritare për modernizim. Banka Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim (BERZH) do t'i huazojë Republikës së Kosovës 36 milionë euro për infrastrukturën e Hekurudhave të Kosovës ShA (INFRAKOS) në vitin 2015. Kredia do të financojë rehabilitimin urgjent dhe përmirësimin e seksionit jugor (Fushë Kosovë - kufiri maqedonas) të rrugës 10 (kufirin Kosovë-Serbi në kufirin Kosovë-Maqedoni) në Kosovë ("Projekti"). Projekti investohen në rinovimin e binarëve, sistemet e sinjalizimit, urat, kalimet në nivel të tokës dhe rehabilitimin e tuneleve.

Në **planin afatmesëm**, prioriteti kryesor në sektorin e hekurudhave është modernizimi i rrjetit hekurudhor. Për masat detaje, shih kapitullin 14 për politikën e transportit.

Transporti ajror

Kosova ka Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës "Adem Jashari" që operon me shërbime të kombinuara civile dhe ushtarake. Në prill të vitit 2010 ka hyrë në fuqi Kontrata e partneritetit publiko-privat në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Konsorciumit Turko - Francez Limak- Aeroport de Lyon për dhënien me Koncesion të Aeroportit Ndërkombëtar të Prishtinës, dhe ky është një nga shembujt e suksesshëm të projekteve të Koncesionimit në Evropën Juglindore.

Terminali i ri, i cili është përruruar më 23 tetor të vitit 2013 është një investim prej rreth 100 milion euro dhe ofron më shumë komoditet për udhëtarët, shërbime të nivelit të parë si dhe hapësirë të mjaftueshme dhe një mjedis social e relaksues për pasagjerët gra dhe burra. Terminali i ri ka 44,000 m² dhe kapacitet që mundëson pritjen e rreth 4 milionë pasagjerëve në vit. Kjo e bën Aeroportin Ndërkombëtar të Prishtinës lider në rajon si për nga hapësirat e terminalit Gjithashtu edhe nga kulla e kontrollit, dhe ka potencial ta shndërrojë Prishtinën dhe Kosovën në pikën lidhëse dhe qendër të aviacionit rajonal.

Cilësia dhe sasia e shërbimeve në këtë aeroport është rritur ndjeshëm. Si pjesë e rrjetit themelor regional dhe ndërkombëtar, mbetet si synim zgjerimi dhe ngritja e vazhdueshme e kapaciteteve të këtij aeroporti.

Energjia

Prodhimi i energjisë elektrike në vend bëhet kryesisht nga Korporata Energjetike e Kosovës (KEK sh.a) e cila përbëhet nga dy termocentrale (Kosova A dhe Kosova B) si dhe Minierat e Qymyrit. Prodhues të energjisë janë edhe pesë hidrocentrale të vogla (një është në kuadër të Ndërmarrjes Publike ibër Lepenci dhe 4 menaxhohen nga kompani private). Kapacitetet e instaluar të termocentraleve janë 1478 MË, mirëpo për shkak të vjetërsisë së tyre, kapaciteti aktual operativ i tyre sillet rreth 915 MË. Kapacitetet e instaluar hidrike janë 45.84 MË.

Sistemi i transmisionit menaxhohet nga Operatori i Sistemit të Transmisionit dhe Tregut (KOSTT sh.a.). Ky sistem është i ndërlidhur me të gjitha sistemet fqinje në nivelin 400 kV, përveç me Shqipërinë, ku lidhja është vetëm në nivelin 220 kV. Aktivitetet e ndërtimit të linjës së re të tensionit prej 400 kV me Shqipërinë janë duke u zhvilluar dhe ndërtimi i kësaj linje ka filluar në fund të vitit 2014 dhe parashikohet të përfundojë brenda 24 muajve nga periudha e fillimit të zbatimit të projektit. Kjo do të ndikojë në ngritjen e kapaciteteve transmetuese ndërmjet dy vendeve dhe regjionit, ngritjen e sigurisë dhe besueshmërisë së sistemeve të energjisë elektrike të Kosovës dhe Shqipërisë, dhe optimizmin e punës së dy sistemeve. Gjatësia e tërësishme e linjave të transmisionit (400 kV, 220 kV dhe 110 kV) është 1,223km.

Kompania Kosovare për Shpërndarje të Energjisë Elektrike-KEDS, menagjon me Operatorin e Sistemit të Shpërndarjes së energjisë elektrike në Kosovë. Operatori i Sistemit të Shpërndarjes(OSSh) ka në

pronësi 624.5 km të rrjetit 35 kV, 1259.2 km të rrjetit 10(20) kV, 5743.5 km gjatësi të rrjetit 10 kV, rreth 50.1 km të rrjetit 6 kV dhe 11635.9 km gjatësi të rrjetit 0.4 kV. Gjithashtu, në pronësi të OSSh-së janë 7863 trafostacione nga niveli 35/10 kV deri në nivelin 6/0.4 kV dhe 7610 nënstacione nga niveli 35/10 kV deri në nivelin 6/0.4 kV.

Përkundër progresit në rritjen e kapaciteteve të transmisionit dhe distribucionit, furnizimit me energji elektrike, rritjes së efikasitetit në shfrytëzimin e resurseve minerale, mbetet që edhe më tutje të këtë angazhim për përmirësimin e gjendjes aktuale. Sektori i energjisë elektrike si një prej faktorëve kyç për zhvillimin ekonomik dhe të mirëqenies shoqërore, edhe më tej përcillet me humbje komerciale dhe teknike dhe teknologji të vjetruar që nuk ka kapacitet të mjaftueshëm për furnizim stabil me energji.

Sektori i ngrohjes përbëhet nga 4 ngrohore në gjithë Kosovën (Prishtinë, Gjakovë, Mitrovicë dhe Zveçan). Në fund të vitit 2014 Ngrohitorja e Prishtinës, Termokos është kyçur në sistemin e kogjenerimit në TC Kosova B që ka ndikuar ndjeshëm në rritjen e performancës së furnizimit të qytetarëve të Prishtinës me ngrohje. Ekzistojnë potenciale të konsiderueshme energjetike për zhvillimin e sistemit të ngrohjes. Zhvillimi i sistemit të ngrohjes ndikon ndjeshëm në rritjen e sigurisë së furnizimit me energji elektrike veçanërisht gjatë sezonit të dimrit kur kemi ngarkesa të mëdha në sistemin elektroenergetik.

Kosova nuk ka rrjet të gazit natyror, por zhvillimet e kohëve të fundit në rajon, sa i përket projekteve ndërkombëtare, paraqesin një mundësi që duhet shfrytëzuar, por paraprakisht kërkohen studime dhe analiza teknike dhe financiare.

Me gjithë identifikimin e potencialeve energjetike nga burimet e ndryshme të energjisë, shfrytëzimi i këtyre potencialeve është tepër i vogël. Kjo situatë duhet ndryshuar me politika dhe masa konkrete në mënyrë që të diversifikohen burimet e energjisë si dhe të rritet siguria e furnizimit. Konsumatorëve gra dhe burra duhet t'iu mundësohen sa më shumë alternativa për plotësimin e nevojave të tyre energjetike me produkte me kosto të përballueshme.

Sa i përket **kornizës rregullative dhe institucionale**, janë bërë disa hapa të rëndësishëm që krijojnë bazën për hapjen e tregut dhe nxitjen e konkurrencës në sektorin e energjisë. Zyra e Rregullatorit të Energjisë ka autoritetin ligjor për të obliguar palët, që të ofrojnë në tregun e lirë sasi të caktuara të energjisë (aktualisht operon vetën një furnizues). Sipas dizajnit të tregut të energjisë elektrike, Kosova ka treg bilateral në të cilin pjesëmarrësit e licencuar blejnë dhe shesin energji për të mundësuar një sistem energjetik të balancuar. Ky treg shoqërohet me një mekanizëm balancues në të cilin Operatori i Sistemit të Transmisionit KOSTT pranon oferta për blerje dhe shitje të energjisë nga të licencuarit, për të menaxhuar diferencat e rrjedhave të cilat nuk janë të mbuluara me kontrata bilaterale. Ndarja ligjore mes distributimit dhe furnizimit është bërë dhe të dy funksionet tashmë janë privatizuar. Ndërsa menaxhimi me mihjet e thëngjillit dhe gjenerimin e energjisë elektrike nga termocentralet bëhet nga kompania publike KEK.

Hartimi i politikave, organizimi, rregullimi dhe menaxhimi i sektorit të energjisë bëhet nëpërmjet infrastrukturës ligjore, që përgjithësisht është mjaft e kompletuar dhe mjaft e përafuar me aquis të Bashkimit Evropian (BE). Të gjitha proceset e hartimit të politikave, organizimit dhe implementit duhet të përfshijnë edhe përpektivën gjinore.

Gjithashtu që nga viti 2004 janë zhvilluar institucionet qeveritare, rregullatore dhe operatorë të aftë për të menaxhuar me sukses sektorin e energjisë. Institucionet kryesore që udhëheqin me sektorin e energjisë janë:

- Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE) e cila është përgjegjëse për hartimin e politikave të sektorit të energjisë dhe monitorimin e zbatimit të tyre;
- Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRRrE), që vepron si agjenci e pavarur rregullatorë që ka përgjegjësi për rregullimin e tregut të energjisë(energjisë elektrike, gazit natyror dhe energjisë së ngrohjes);

- Komisioni i Pavarur për Miniera dhe Minerale (KPMM)- që vepron si agjenci e pavarur rregullatorë për rregullimin e aktiviteteve minerare ku bënë pjesë edhe thëngjilli;
- Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës (KOSTT sh.a.) e cila është ndërmarrje publike që menagjon me rrjetin e transmisionit dhe ka rolin e Operatorit të Sistemit të Transmisionit dhe Operatorit të Tregut të energjisë elektrike.

Institucionet tjera qeveritare, siç janë Ministria e Mjedisit dhe e Planifikimit Hapësinor (MMPH), Ministria e Punës dhe e Mirëqenies Sociale (MPMS), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Financave (MF), si dhe Komisioni Kosovar i Konkurrencës, kanë rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e përgjegjësiwe sociale, ekonomike dhe mjedisore të sektorit të energjisë.

Tregu i komunikimeve elektronike

Në Kosovë sektori i TIK-ut ka rëndësi shumë të madhe ekonomike me vet faktin që në dhjetë vitet e fundit merr pjesë në GDP-në e Kosovës përreth shifrës 10%. Përveç rëndësisë ekonomike ky sektor ka ndikim shumë të madh edhe në kohezionin social, në sferën e edukimit, shëndetësisë, në ngritjen e kapaciteteve njerëzore në përgjithësi si dhe në ngritjen e konkurrueshmërisë së përgjithshme të Kosovës në nivel global.

Sa i përket zhvillimeve në treg, **telefonja fikse** historikisht ka një zhvillim të ulët në vendin tonë. Me liberalizimin e këtij tregu është mundur edhe hyrja e operatorit alternativ (IPKO) që i bën konkurrencë operatorit deri atëherë monopolist PTK-së (TiK). Tashmë autorizim për të ofruar shërbime të telefonisë fikse ka edhe operatori Kujtesa. Gjatë vitit 2015 pranë Autoriteti është notifikuar 1 operator i ri për ofrimin e shërbimeve të telefonisë fikse e që në total tani kemi katër operatorë për ofrimin e shërbimeve telekomunikuese fikse.

Operatorët në fjalë janë:

- Telekom i Kosovës Sh.A (ish PTK -), e licencuar me datën; 30/07/2004,
- IPKO Telecommunications LLC, e licencuar me datën; 08/09/2006,
- Kujtesa.Net, e licencuar me datën 07/01/2014 dhe
- Fiberlink (nuk ka filluar ende me shërbime)

Numri i linjave aktive të telefonisë fikse edhe në këtë tremujor ka vazhduar trendin rënës. Në këtë periudhë, TM3 2016, është shënuar një ulje e numrit të përdoruesve për 2.95% krahasuar me tremujorin paraprak përkatësisht një ulje më e ndjeshme prej 6.80% krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar. Ngjashëm me numrin e linjave aktive edhe norma e penetrimit të telefonisë fikse në Kosovë vazhdon të tregoj trend negativ. Pjesëmarrjen më të lartë në treg e ka komania publike Telekom i Kosovës, e ndjekur nga kompania IPKO. Sidoqoftë, të gjithë indikatorët e telefonisë fikse tregojnë për një zhvillim shumë të ngadalshëm dhe në rënie.

Një trend i tillë i zhvillimit të ulët të telefonisë fikse vërehet edhe në nivel global. Shkalla e ulët e penetrimit varet nga evoluimi i vazhdueshëm i shërbimeve tjera që zëvendësojnë shërbimet e telefonisë fikse duke ofruar njëkohësisht vlera të shtuara në realizimin e komunikimeve elektronike. Normalisht, investimet janë të orientuara në drejtim të ofrimit të shërbimeve më atraktive ku kërkesa është shumë e madhe dhe kthimi i investimeve i pritshëm. Rrjetet e reja telekomunikuese janë vlerë e shtuar për shoqërinë dhe alternativë e mjaftueshme në raport me rrjetet tradicionale të telefonisë fikse.

Sa i përket **shërbimeve postare**, gjatë vitit 2015 krahasuar me vitin 2014, kemi një rritje të theksuar të numrit të përgjithshëm të dërgesave – artikujve postare në përgjithësi, dhe atë në vlerën prej; 32.62%, përderisa NPQ 'Posta Kosovës SHA', ka një rritje të theksuar të volumit të përgjithshëm të dërgesave postare në vlerën prej; 49.44%, ndërsa operatorët privat kanë një rënie të theksuar në vlerën prej; 60.01%. Edhe për kundër trendeve në rënie të postës së letrave si nëtrafikun vendor ashtu edhe atë ndërkombëtar,

kemi rritje të trendeve të postës së pakove, kolipostës dhe, Postës Direkte. Gjithashtu, në vitin 2015, krahasuar me vitin sektori i shërbimeve postare në totalin e të hyrave ka regjistruar rritje të të hyrave të përgjithshme, në masën prej; 12.07%, përderisa NPQ 'Posta e Kosovës SHA', ka pasur një rritje në masën prej; 10.39%, ndërsa operatorët privat kanë një rritje prej; 13.35%.

Tregu i telefonisë mobile ka shtrirjen më të gjerë në gjithë komunikimet elektronike. Momentalisht në Kosovë operojnë dy operator të autorizuar të rrjetave të telefonisë mobile në brezin frekuencor 900/1800 MHz:

- Telekom i Kosovës Sh.a/Vala e licencuar më datë; 30/07/2004 (ART nr. Prot. 111/04) me periudhë vlefshmërie prej 15 vite, dhe
- IPKO Telecommunications LLC e licencuar më datë; 06/03/2007 (ART nr. Prot. 77/07) me periudhë vlefshmërie prej 15 vite

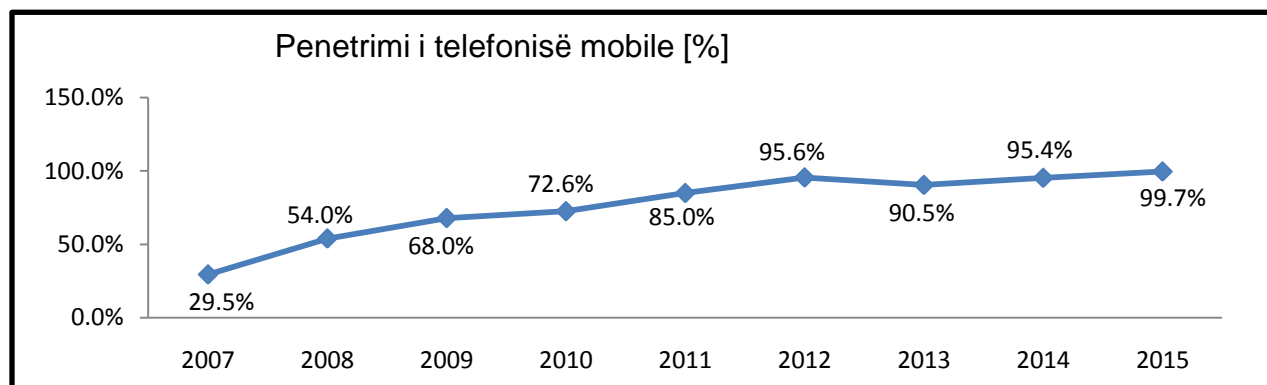
Krahas dy operatorëve të autorizuar të rrjetave MNO (Mobile Network Operator) të përmendur më lartë, janë licencuar edhe dy operatorë tjerë mobil virtual (MVNO)9:

- Dardafon.net LLC (Z Mobile) e licencuar më datë; 12/06/2008 (ART nr. Prot. 112/08) me një periudhë vlefshmërie prej 15 vite, dhe
- Dukagjini Telecommunications sh.a. (D3 mobile) e licencuar më datë; 24/06/2008 (ART nr. Prot. 124/08) me një periudhë vlefshmërie prej 15 vite.

Numri total i përdoruesve të telefonisë mobile në fund të tre-mujorit të tretë (TM3-2016) ka arritur në 1,875,548 përkatësisht për 6.07% më i lartë krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar (TM3-2015). Ndërsa, krahasuar me tremujorin paraprak TM2-2016, numri i përdoruesve ka ngritje 6.40% (ose 112 937 përdorues më shumë).

Ngjashëm me numrin e përdoruesve, edhe penetrimi i shërbimeve të telefonisë mobile në periudhën raportuese ka shënuar ngritje të konsiderueshme në krahasim me tremujorin paraprak dhe me tremujorin e njëjtë të vitit të kaluar (TM3 2015). Për herë të parë penetrimi i shërbimeve të telefonisë mobile ka tejkaluar mbi 100% të numrit të popullsisë.

Penetrimi i telefonisë mobile 2007-2015

Burimi: Raporti Vjetor i Punës, ARKEP

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto statistika duhet të plotësohen me të dhëna sipas gjinisë.

Norma e penetrimit (përdorues për 100 banorë) në fund të vitit 2015 në segmentin e telefonisë mobile ishte 97.7% krahasuar me 95.36% në fund të vitit 2014, ku numri i përdoruesve me qasje brezgjërë (broadband) 3G dhe 4G në pajisjet mobile të mençura (smartphone) ka arrit në 711,648 përdorues nga

283,989 përdorues (rritje prej 151%) sa ishin në fund vitin 2014. Në shërbimet e ofruara nga rrjetet fikse, qasja broadband në Internet shënoi rritje të ndjeshme (me 13.1%) ndërsa numri i përdoruesve të telefonisë fikse si edhe në vitet paraprake shënoi rënie për 5.43%.

Furnizimi me **internet** për qytetarët gra dhe burra të vendit tonë është relativisht i kënaqshëm. Qasja në internet për qytetarët e Republikës së Kosovës, deri në fund të vitit 2015, ofrohet nga 52 ndërmarrje të autorizuar, 4 prej tyre kanë qasje të drejtpërdrejt në daljet ndërkombëtare 'International Gateway', të cilat ofrojnë qasje në rrjetin e internetit të ISP-ve më të vogla, e që veprojnë në rajone të ndryshme të Kosovës.

Numri i përdoruesve (parapapaguesve) të internetit me qasje brezgjere fikse dhe mobile deri në TM3 2016, i raportuar nga operatorët është dhënë në figurën e mëposhtme (prej 1,360,006 përdoruesish), ku vërehet një rritje prej 257,007 përdoruesish apo 23% në krahasim me TM2 2016, respektivisht një rritje më e theksuar prej 449,809 përdorues apo shprehur në përqindje 50% në krahasim me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar (TM3 2015).

Numri i linjave të internetit me qasje fikse brez gjere deri në TM3 2016 i raportuar nga operatorët është dhënë në figurën e mëposhtme dhe shënon shifrën 237,198 linjash të internetit. Nga kjo vërehet një rritje prej 12,902 linjash apo rreth 5.75% në krahasim me TM2 2016, respektivisht një rritje më të theksuar prej 29,700 linjash apo 14.31% në krahasim me periudhën TM3 2015. Ndërsa, penetrimi për linja të internetit (linja individuale dhe bizneseve) me qasje brezgjere në internet për ekonomi familjare është 79.8%, përkatësisht penetrimi i internetit sipas banorëve (për 100 banorë) rezulton të jetë 13.06%.

Numri i përdoruesve të shërbimeve të internetit mobil (Mobile Broadband) apo qasja në internet përmes rrjetit mobil 3G dhe 4G vazhdimisht është duke u rritur, ky numër në periudhën TM3 2016 ka arritur në 1,122,799 përdoruesish e që shënon një rritje prej 27.8% krahasuar me TM2 2016. Në vijim është dhënë figura që paraqet krahasimin e linjave/përdoruesve me qasje fikse dhe atyre me qasje mobile në internet. Në figurë është dhënë edhe numri i përdoruesve që kanë qasje në internet përmes teknologjisë së rrjetit mobil GPRS/EDGE e cila në TM3 2016 numëron rreth 648,155 përdorues.

Trendi i numrit të përdoruesve me qasje në internet përmes rrjetit mobil edhe në këtë periudhë (TM3 2016) vazhdon të shënojë rritje. Ngjashëm me përdoruesit, edhe penetrimi në TM3 2016 ka shënuar rritje krahasuar me periudhat paraprake. Penetrimi në TM3 2016 ka arritur në 61.84%

Sa i përket ndarjes së tregut të shërbimeve të internetit sipas të hyrave për operator, në fund të K3 të vitit 2016, Telekom i Kosovës kishte 20.15%, IPKO 42.44%, Kujtesa 23.7%, Artmotion 3.53% dhe të tjerët pjesën e mbetur.

Investimet e bëra nga operatorët e shërbimeve telekomunikuese për vitin 2015 në sektorin e telekomunikacionit (telefonja fikse, mobile, interneti) kapin shifrën prej 40,700,309.84 e që shënon rënie krahasuar me vitin e kaluar (2014), ku investimet kanë qenë 52,265,346 EUR. Gjatë vitit 2015, pjesën më të madhe të investimeve e përbën telefonja mobile me rreth 49.92%, telefonja fikse me 4.98% dhe internet 45.11%.

Sa i përket **kornizës rregullative dhe të politikave**, Ligji për Komunikimet Elektronike dhe legjislati i tjetër zbatues vendosin një kornizë gjithëpërfshirëse ligjore në harmoni me Direktiva t e BE-së (Pakoja e Direktiva ve të vitit 2009, si plotësim-ndryshim i Pakos së Direktiva ve të vitit 2002 për sektorin e Komunikimeve Elektronike).

Ligji për Komunikimet Elektronike ndër të tjera ka krijuar bazën ligjore për kalimin nga regjimi i licencave në regjimin e autorizimeve të përgjithshme (ang. General Authorization) për ofrimin e shërbimeve dhe rrjeteve të komunikimeve elektronike. Kjo nënkupton rritje të mundësive dhe

përmirësim cilësor të ambientit për investime të reja dhe konkurrencë të drejtë e fer, çka edhe është një nga synimet (prioritetet) kryesore të Qeverisë.

Vizioni dhe qëllimet strategjike të Qeverisë së Kosovës për sektorin e teknologjisë informative, rrjedhimisht edhe për sektorin e Komunikimeve Elektronike janë të shprehura në dokumentin *"Politikat e Sektorit të Komunikimeve Elektronike - Agjenda Digjitale për Kosovën 2013-2020"*. Dokumenti i Politikave është në përputhje edhe me objektivat e përcaktuara në Komunikatën e Komisionit Evropian të datës 19 maj 2010 për Parlamentin Evropian, Këshillin e Evropës, Komitetin Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetin e Rajoneve "Agjenda Digjitale për Evropën" (COM (2010) 245 final). Prioritetet Afatmesme bazuar në dokumentin e politikave për komunikimet Elektronike janë: zhvillimi i infrastrukturës së TIK, zhvillimi i shërbimeve dhe përmbytjeve elektronike dhe promovimi i shfrytëzimit të tyre, avancimi i aftësive të banorëve gra dhe burra të Kosovës në përdorimin e TIK.

Në këtë dokument janë të transpozuar idetë dhe objektivat strategjike të parapara në Agjendën Digjitale për Evropën por duke marrë parasysh dhe duke i 'u përshtatur realitetit dhe gjendjes së sektorit të TIK në Kosovë.

Struktura sektoriale dhe e ndërmarrjeve

Bazuar në të dhënat e ARBK-se gjate vitit 2016 gjithsej janë regjistruar 10,521 ndërmarrje. Ndërsa, për periudhën e njëjte, gjithsej janë shuar (çregjistruar) 2,365 ndërmarrje. Krahasuar me të dhëna të vitit të kaluar pati një rritje për 4.4% të ndërmarrjeve të regjistruara.

Ndërsa bazuar bazuar në Repertorin Statistikor mbi Ndërmarrjet në Kosovë për tremujorin e tretë (TM3) 2016. Në tremujorin e tretë të vitit 2016 (TM3 2016) gjithsej janë regjistruar 2,476 ndërmarrje. Ndërsa, për periudhën e njëjte, gjithsej janë shuar (çregjistruar) 457 ndërmarrje. Krahasuar me tremujorin e njëjtë të vitit të kaluar (TM3 2015) pati një rritje për 8.4% të ndërmarrjeve të regjistruara.

Regjistrimi dhe shuarja e Bizneseve për periudhën 2014-2016

	2014	2015	2016
Bizneset e Regjistruara	9,631	10,070	10,521
Bizneset e Shuara	1663	2199	2365

Sa i përket strukturës së Bruto Produktit Vendor sipas aktiviteteve ekonomike të dhënat tregojnë se shërbimet dominojnë me kontributin në BPV (afërsisht gjysma e pjesëmarrjes totale të aktiviteteve në BPV). Vetëm tregtia me shumicë dhe pakicë merr pjesë me 12.3% në BPV në fund të vitit 2015. Ndërsa pjesëmarrja e bujqësisë në BPV ka rënë nga 14.8% në vitin 2008, në 10.3% në vitin 2015. Një strukturë sektoriale e dominuar nga shërbimet vërehet edhe nga numri i bizneseve të regjistruara sipas sektorëve ekonomik. Pas shërbimeve, sektorët me numrin më të madh të bizneseve janë prodhimtaria dhe ndërtimtaria.

Ndërmarrja aktive definohet si ndërmarrje që ka deklaruar qarkullim ose punonjës në organin tatimor të Kosovës për vitin referues. Është e qartë se duke përdorur popullsinë e ndërmarrjeve aktive gjatë një periudhe dy efekte mund të vërehen duke futur edhe një element të pasigurisë. Efekti i parë do të jetë ndryshimi i vërtetë në numër të ndërmarrjeve të një kategorie të caktuar me kalimin e kohës. Efekti i dytë është ndryshimi në regjistrimin, mbylljen dhe mbijetesën në të njëjtën kategori të ndërmarrjes. Pra nëse ka një numër relativisht të madh të hapjeve dhe mbylljeve në një periudhë të caktuar, numri i ndërmarrjeve aktive gjatë kësaj periudhe ka gjasa të jetë më i lartë se ai për periudhat e mëparshme. Por kjo mund të reflektojë vetëm rritje paqëndrueshmërie, jo një rritje të vërtetë në rëndësinë ekonomike të kësaj kategorie.

Integrimi Ekonomik me BE-së dhe konkurrueshmëria e çmimeve

Bilanci tregtare i Kosovës është mjaftë negative dhe i qëndrueshëm në këtë trend, vazhdimisht zgjerohet duke tejkaluar 2 miliard euro. Në vitet e fundit eksportet e Kosovës janë rritur, megjithëse nga një baze

shume e ulet, përjashtuar vitet ku çmimet e metaleve dhe produkteve minerale kanë pësuar rënie në tregjet ndërkombëtare.

Mallrat e importuara nga viti 2010 kanë tejkaluar 2 miliard euro. Importet janë rritur me një ritëm me të ngadalte rrethe 3 - 5% në vitet e fundit. Raporti mesatar i mbulimit të importeve nga eksportet si përqindja e importeve në mallra, gjate tre viteve të kaluara qëndroi në 12%. Gjatë viti 2015, tregtia e jashtme e Kosovës arriti vlerën prej mbi 2.9 miliard euro tregues ky që është më i lartë se në periudhën e njëjtë të vitit paraprak për 3.4%.

Vlera e mallrave të eksportuar kap shifrën prej 325 milion euro, kontributi i eksporteve në volumin tregtar pothuajse është në nivel të njëjtë edhe pse ka një rritje fare të lehtë në vitin 2015 duke llogaritur një rritje prej vetëm 0.23% krahas vitit 2014. Nga ana tjetër, importet e mallrave janë në vlerë prej 2.6 miliard euro, duke llogaritur një ritëm me të ngadalte rritje mesatare në vit. Pësia e eksporteve në BPV është mjaft e vogël dhe jo shume premtuese edhe për një periudhë të gjatë kohore. Trendët e saj pothuajse janë të pandryshuar, pjesëmarrja e saj gjatë viteve të fundit sillet rreth 5.5% - 5.8%. Metalet bazë janë produktet më të eksportuara kosovare. Vlen të ceket se edhe produktet minerale zënë një vend të konsiderueshëm në strukturën e eksporteve të Kosovës e cila gjithashtu ka shënuare rritje të mëdha në eksportet e Kosovës. Por, në vitin 2015 paraqitet një ndryshim me efekt negativ në drejtim të vlerës mallrave eksportuese. Produktet eksportuese të cilët janë bazë për eksportet në nivel vendi në masë të madhe janë të ndikuar nga çmimet në tregun ndërkombëtar (metalet, mineralet), andaj çdo lëvizje e çmimeve për këto produkte reflektojnë drejtë për drejtë në vlerën eksportuese e cila në vitin 2015 e ka përkeqësuar edhe me tej bilancin tregtare të Kosovës.

Megjithatë metali bazë prapë mbetet zëri kryesor në eksportet e Kosovës. Edhe gjatë këtij viti eksportet e metaleve bazë të papërpunuar dhe produktet minerale kanë mbuluar 61.3% në nivelin e përgjithshëm të mallrave eksportues. Nëse analizojmë nivelin eksportues sipas mallrave me të detajuara në çfarëdo sektori apo kategorizimi të mallrave shohim se si malli më i eksportuar prapë mbetet ferro -nikeli, pasuar nga energjia elektrike, mbetjet nga çeliku, bakri alumini, xeheroret, lëkura e papërpunuar etj.

Ndërsa si produktet të veçanta më të importuara në Kosovës janë: Vajrat e naftës, Auto vetura dhe mjete të tjera transporti, shufra dhe shkopinj prej hekuri (ose shufrat e çelikut), cigare, medikamente energji elektrike, çimento etj. Tregtia me vendet e BE-s dhe vendeve të rajonit pjesëmarrës në CEFTA, përbën pjesën më të rëndësishme të shkëmbimeve tregtare të Kosovës, me rreth 71% të gjithë tregtisë së jashtme. Shkëmbimet tregtare të Kosovës me vendet e BE-së gjatë vitit 2015 arritën vlerën mbi 1 miliard euro, kështu 41% e shkëmbimeve tregtare të Kosovës kanë qenë të realizuara me vendet e BE-s.

Mirëpo sa i përket eksporteve një pjesë e madhe e mallrave të eksportuar (pas CEFTA-s) kanë shkuar drejt vendeve të BE-s duke arritur në 106 milion euro ose 32.6% e totalit të eksporteve me një rritje mbi 8% në raport me vitin 2014. Megjithatë, mund të konsiderojmë që vendi më i rëndësishëm tregtare për eksportin vendor është Belgjika e ndjekur nga Italia pastaj Austria, Gjermania, Holanda etj.

Vendet kryesore për eksportet në BE, vlerat në milion EUR

Shteti	Vlera 2013	Vlera 2014	Vlera 2015	Pjesë marrja 2013 (%)	Pjesëm arrja 2014 (%)	Pjesëm arrja 2015 (%)	Pjesëmarrja në BE 2013 (%)	Pjesëmarrja në BE 2014 (%)	Pjesëmarrja në BE 2015 (%)
Belgjika	807	716	24,303	0.3%	0.2%	7.5%	0.7%	0.7%	22.9%
Italia	74,363	49,660	19,568	25.3%	15.3%	6.0%	62.8%	50.6%	18.5%
Austria	6,327	6,416	12,316	2.2%	2.0%	3.8%	5.3%	6.5%	11.6%
Gjermania	10,985	11,340	11,693	3.7%	3.5%	3.6%	9.3%	11.6%	11.0%
Holanda	2,382	2,138	8,420	0.8%	0.7%	2.6%	2.0%	2.2%	7.9%
Totali	94,864	70,270	76,300	32.3%	21.7%	23.5%	80.1%	71.6%	71.9%

Megjithatë, vlen të përmendet se ka një ndryshim të madh për sa i përket eksportit të mallrave sipas destinacionit dhe tregjet e eksportit brenda vendeve të BE-së. Eksportet në Belgjikë përbëjnë më shumë se 22% të totalit të eksporteve duke e bërë atë tregun më të rëndësishme të eksporteve kosovare në BE. Kështu pjesa më e madhe e eksporteve ka qene e orientuar në Itali dhe Gjermani, por tani situata është më ndryshe. Si partner shumë tërheqëse për eksportet e Kosovës gjatë vitit 2015 paraqitet Belgjika, eksportet janë rritur nga 716 mijë euro sa ishte në vitin 2014 për 24.3 milionë euro në vitin 2015.

Ndërsa, importet nga BE- arritën në 1 miliard 112 milionë euro, rritje prej 3% nga vitit 2014. Kosova importon mallra kryesisht nga Gjermania, Italia, Greqia, Polonia dhe Kroacia. Këto pesë vende përbëjnë 69% të vlerës totale të importit të BE-së dhe 29% të totalit të importeve (2015).

Shteti	Vlera 2013	Vlera 2014	Vlera 2015	Pjesëmarrrja 2013 (%)	Pjesëmarrrja 2014 (%)	Pjesëmarrrja 2015 (%)	Pjesëmarrja e BE 2013 (%)	Pjesëmarrja e BE 2014 (%)	Pjesëmarrja e BE 2015 (%)
Gjermania	252,594	272,973	290,948	10.3%	10.8%	11.0%	23.3%	25.3%	26.1%
Italia	228,519	203,068	226,476	9.3%	8.0%	8.6%	21.1%	18.8%	20.4%
Greqia	145,546	137,544	110,260	5.9%	5.4%	4.2%	13.4%	12.7%	9.9%
Polonia	36,595	55,785	71,174	1.5%	2.2%	2.7%	3.4%	5.2%	6.4%
Kroacia	73,331	62,945	70,130	3.0%	2.5%	2.7%	6.8%	5.8%	6.3%
Totali	736,585	732,315	768,988	30.1%	28.8%	29.2%	68.0%	67.7%	69.1%

Vendet kryesore të importit nga BE

CEFTA është një partner i rëndësishëm tregtar e cila mbulon 30% të shkëmbimit të përgjithshëm tregtare. Mallrat kosovare të cilët eksportohen në vendet e CEFTA-s mbulojnë 38% të totalit të eksporteve. Importet nga vendet e CEFTA-s ishin rreth 769 milionë euro, rritje në 6.8% dhe mbulon 29% të importeve të përgjithshme.

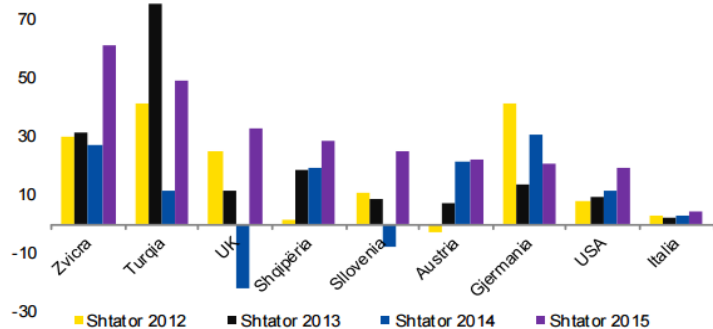
Në vitin 2015, eksportet në vendet e CEFTA-s ishin rreth 123 milionë euro, rënie prej 2.7% nga viti paraprak. Vendet me atraktive për mallrat kosovare janë: Shqipëria, Maqedonia dhe Serbia, e ndjekur nga Mali i Zi dhe Bosnja dhe Hercegovina.

Gjatë vitit 2016, **sektori i jashtëm i Kosovës** u karakterizua me rënie të remitencave të pranuar në vend dhe rënie të Investimeve të Huaja Direkte (IHD). Pas tre vitesh rritjeje të vazhdueshme, remitencat e pranuar në vend u karakterizuan me një rënie vjetore prej 2.7 për qind dhe shënuan vlerën prej 329.8 milionë euro në qershor 2016. Vlera e IHD-ve të pranuar në Kosovë deri në qershor 2016 rezultoi të jetë përgjysmuar në 84.8 milionë euro, nga 161.7 milionë euro sa ishte në qershor të vitit 2015. Në kuadër të strukturës së IHD-ve, me zvogëlim të vlerës u karakterizuan të dy format e IHD-ve, kapitali dhe fondi i investimeve në aksione si dhe investimet në instrumentet e borxhit. Kapitali dhe fondi i investimeve në aksione, që përbën rreth 74.1 për qind të gjithsej IHD-ve, shënoi vlerën 62.8 milionë euro që është për 45.6 për qind më e ulët krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit paraprak. Gjithashtu, IHD-të në formë të instrumenteve të borxhit shënuan vlerën prej 22.0 milionë euro, që janë për 52.5 për qind më të ulëta krahasuar me periudhën e njëjtë të vitit të kaluar.

Zvogëlimi i IHD-ve në Kosovë u evidentua sidomos në sektorin e patundshmërive, në sektorin e ndërtimit dhe në sektorin e shërbimeve financiare. Në anën tjetër, sektorët e ekonomisë që u karakterizuan me rritje të IHD-ve ishin sektori i shërbimeve tregtare dhe sektori i bujqësisë. Sa i përket origjinës së IHD-ve, Zvicra paraqet vendin prej nga kanë ardhur më së shumti IHD deri në qershor të vitit 2016 (26.0 milionë euro), pasuar nga Turqia me 17.8 milionë euro, Shqipëria me 17.4 milionë euro, Austria me 11.3 milionë euro, etj.

Sa i përket origjinës së IHD-ve, deri në shtator 2015, Zvicra paraqet vendin prej nga kanë ardhur më së shumti IHD (61.5 milionë euro), pasuar nga Turqia me 49.4 milionë euro, Mbretëria e Bashkuar me 32.7 milionë euro, Shqipëria me 28.8 milionë euro, Sllovenia me 25.3 milionë euro, Gjermania me 20.8 milionë euro etj. (figura 59). Pothuajse të gjitha shtetet i kanë rritur investimet e tyre në Kosovë, ndërsa investimet nga Gjermania ishin më të ulëta për 10.1 milionë euro.

IHD sipas shteteve kryesore, në milionë euro

Burimi: BQK 2016

Sa i përket formës së investimit, IHD-të e pranuar në Kosovë në formë të kapitalit aksionar ishin rreth 70.7 për qind, ndërsa pjesa tjetër prej 29.3 për qind në instrumente të borxhit (kredi ndërmjet ndërmarrjeve).

Masat afatshkurtra

- Miratimi i Ligji për Inovacion dhe Transfer të Dijes dhe Teknologjisë, (K4 2017), buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR1,000;
- Hartimi i 20 standardeve të reja të profesionit dhe verifikimin tyre, hartimi i kurrikules bërthamë për AAP bazuar në kurrikulën e re të Kosovës, rishikimi i plan programeve të AAP dhe plan programeve të trajnimit dhe trajnimi i trajnerëve dhe mësimeve bazuar në kurrikulën bërthamë, dhe zhvillimi i materialeve mësimore për AAP për dy profile prioritare MASHT dhe MPMS, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e këtyre masave është EUR 225,000 nga BKK dhe EUR 112,000 nga donatorët;
- Aplikimi i (a) masave aktive të tregut të punës përmes APRK dhe, (b) një sistemi të trajnimit të brendshëm të APRK, e cila përfshin trajnime për dizajnimin, zbatimin dhe monitorimin më të mirë të masave aktive të tregut të punës, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e masës (b) është EUR75,000;
- Përfundimi i studimit të fizibilitetit në lidhje me TC Kosova B, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR 1,500,000 (kosto e rehabilitimit të TC Kosova B pritet që të jetë mbi EUR 300 milion);
- Miratimi i legjislacionit për mbrojtjen doganore të pronësisë intelektuale; (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR 10,000;
- Realizimi i pilot projektit për shtrirjen e infrastrukturës brez-gjerë që do të përfshijë një zonë rurale (disa fshatra) të Kosovës; adaptimi dhe funksionalizimi i parkut teknologjik *digjital* për nevoja të bizneseve të TIK; dhe realizimi i marrëveshjes me BB për kreditë që përfshinë investimet gjatë viteve të ardhshme për shtrirjen e rrjetave të TIK, (K4 2017) buxheti i ndarë për përfundimin e kësaj mase është EUR 2 milion;

Prioritetet afatmesme²⁴

- Të vazhdojë reforma në të gjitha nivelet e arsimit me qëllim të rritjes së cilësisë së arsimit dhe mekanizmave të sigurimit të cilësisë përfshirë edhe perspektivën gjinore dhe zhvillimin e arsimit profesional për të adresuar kërkesat e tregut të punës.
- Përmirësimi i kornizës së politikave dhe strategjike dhe ngritja e kapaciteteve për hulumtim dhe inovacion, duke siguruar përfaqësimin e barabartë gjinor dhe reflektimin e aspekteve gjinore;
- Planifikohet që në Komunitet në të cilat nuk ka fare institucione parashkollore publike të bëhet ndërtimi i tyre dhe të bëhet rrijtëzimi i arsimit dhe aftësimin profesional;
- Zhvillimi i infrastrukturës rrugore;
- Modernizimi i rrjetit hekurudhor
- Ulja e konsumit të energjisë nëpërmjet masave të eficientës së energjisë;
- Zhvillimi i mëtejshëm i kapaciteteve prodhuese të energjisë;
- Vazhdimi i reformës së të bërit biznes për të përmirësuar dhe lehtësuar zhvillimin e NVM-ve
- Shtirja e infrastrukturës përkatëse të rrjetave të TIK-ut për zhvillim socio-ekonomik;
- Në sektorin e industrisë, rritja e konkurrencës së brendshme nëpërmjet zhvillimit grupor (clusters) dhe përkrahja e zhvillimit të grupimeve nëpërmjet krijimit të një kornize institucionale.

---

²⁴ Prioritetet afatmesme mund të plotësohen pas finalizimit të Programit për Reforma në Ekonomi.

Statistika në fushat e kriterëve ekonomike

Të hyrat dhe shpenzimet e përgjithshme buxhetore, në miliona euro

Përshkrimi	2015	2016	2017	2018	2019
	Aktual	Prop. Buxheti	Proj.	Proj.	Proj.
1. GJITHSEJ TE HYRAT	1,472	1,601.8	1,644	1,702	1,779
1.1 TE HYRAT TATIMORE	1,269	1,370	1,426	1,482	1,558
Tatimet direkte	198	222	237	248	262
Tatimi në të ardhurat e korporatave	68	71	76	80	85
Tatimi në të ardhurat personale	109	124	130	137	145
Tatimi në prone	20	20	25	25	26
Tatime tjera direkte	2	6	6	6	6
Tatimet indirekte	1,107	1,173	1,230	1,280	1,345
Tatimi mbi vlerën e shtuar (TVSH)	611	667	702	740	777
Detyrimi doganor	131	126	112	104	107
Akcizat	361	374	410	431	455
Tatime tjera indirekte	3	6	6	6	6
Te hyrat e njëhershme nga arketimi i borxhit tatimor	0	10	0	0	0
Te hyrat e njëhershme tatimore nga borxhet e NSH-ve	0	8	3	0	0
Kthimet tatimore	-36	-43	-44	-46	-49
1.2 TE HYRAT JO-TATIMORE	189	219	205	207	209
Taksa, ngarkesa, dhe tjera nga OB-te e Qeverise Qendrore	85	96	96	97	98
<i>Nga te cilat: Te hyrat jo-tatimore</i>	51	51	51	52	52
<i>Te hyrat vetanake te nivelit qendror</i>	35	45	45	46	46
Taksa, ngarkesa, dhe tjera nga Qeveria Lokale	38	60	54	54	54
Taksa koncesionare	7	10	10	11	12
Tantiemat	30	30	30	30	30
Te hyrat nga liberalizimi i tregut te telefonisë mobile	15	0	0	0	0
Te hyrat nga dividenda	15	23	15	15	15
1.3 MBËSHTËTJA BUXHETORE DHE GRANTET	0	1	1	0	0
1.4 GRANTET E PERCAKTUARA TE DONATOREVE	14	12	12	12	12
2. SHPENZIMET TOTALE	1,570	1,684	1,821	1,903	1,982
<i>Nga te cilat: shpenzime nga të hyrat e dedikuara AKP</i>	6	12	9	9	9
2.1 SHPENZIMET RRJEDHESE	1,154	1,211	1,258	1,292	1,330
Pagat dhe mëditjet	529	548	560	585	619
Mallrat dhe shërbimet	206	209	218	220	222
Subvencionet dhe transferet	419	453	478	485	487
Transferet sociale		439	468	475	477
Subvencionet për NP		14	10	10	10
Rezerva		5	6	6	6
<i>Nga te cilat: për shpenzimet rrjedhëse</i>		1	2	2	2
<i>për shpenzimet kapitale</i>		4	4	4	4
Kredidhenia për NP	-2	-7	-11	-15	-15
Nga te cilat: kreditë për NP	0	0	0	0	0
Nga te cilat: kthimet nga NP	-2	-7	-11	-15	-15
2.2 SHPENZIMET KAPITALE	404	463	558	610	650
<i>Nga te cilat: Shpenzimet kapitale te financuara nga buxheti i rregullt</i>		463	340	382	438
<i>Shpenzimet kapitale ekzistuese te financuara nga IFN</i>			28.4	27.8	12.5
<i>Shpenzimet kapitale te financuara nga huazimi i brendshëm</i>			100	100	100
<i>Shpenzimet kapitale te financuara sipas klauzolës se investimeve</i>			90	100	100
2.3 Shpenzimet nga grantet e përcaktuara te donat.	14	12	12	12	12
3. BILANCI PRIMAR	-98	-82	-177	-202	-203
Pagesa e interesit	-14	-26	-30	-30	-30
4. Bilanci i përgjithshëm (sipas rregullës fiskale)	-80	-95	-108	-123	-124
5. BILANCI I PERGJITHSHEM	-112	-107	-207	-232	-233
6. FINANCIMI	-112	-107	-207	-232	-233
6.1 Neto financimi nga burimet e jashtme	38	80	79	104	62
Hyrjet:	66	149	140	128	131
Tërheqjet	66	149.0	140	128	131
<i>nga te cilat: FMN</i>	36	100	16	0	0
<i>nen-huazimi</i>	23	23	10	1	0
<i>IFN sipas klauzolës se investimeve</i>			90	100	100
Daljet:	-28	-69	-61	-24	-69
Pagesa e principalit te borxhit	-28	-69	-61	-24	-69
6.2 Neto financimi nga burimet e brendshme	74	27	128	128	171
Hyrjet:	465	425	474	469	424
Huazimi i brendshëm-emetimet e reja	121	100	100	100	100
Huazimi i brendshëm-ri-financimi	261	281	305	300	285
Financimi i njëhershëm	67	33	60	60	30
Financim nga shfrytëzimi i stokut te THV (AKP, Komunat)	17	12	9	9	9
Daljet:	-289	-307	-318	-304	-288
Ri-financimi i borxhit te brendshëm	-261	-281	-305	-300	-285
Nen-huazimi	-23	-23	-10	-1	0

Dalje qe rrisin nivelin e stokut te THV (AKP, Komunat)	-5	-3	-3	-3	-3
Neto ndryshimi ne bilancin bankar	102	92	28	37	-35
7. BILANCI REZULTUES I FUNDVITIT	204	295	323	359	324
<i>Nga te cilat: ELA</i>	<i>46</i>	<i>46</i>	<i>46</i>	<i>46</i>	<i>46</i>
Te hyrat vendore	332.8	370.0	387.4	408.2	429.7
Te hyrat doganore	951.8	1,005	1,055	1,096	1,151
Gjithsej financimi vjetor nga huamarrja	187	249	240	228	231
Deficiti si% e BPV	-1.4%	-1.6%	-1.7%	-1.8%	-1.8%

Burimi: KASH 2017-2019

BPV nominale dhe komponentët e tij

Përshkrimi	2014	2015 Vler.	2016 Proj.	2017 Proj.	2018 Proj.	2019 Proj.
<i>Ne miliona euro</i>						
Konsumi	5,856	5,977	6,185	6,434	6,718	7,029
Konsumi privat	4,926	5,060	5,248	5,495	5,797	6,100
Konsumi publik	910	897	917	919	901	909
Qeveria e përgjithshme	724	729	757	767	751	760
Sektori i donatoreve	187	168	160	152	150	149
IJPESHESH	19	20	20	20	20	21
Investimet	1,435	1,566	1,696	1,822	1,988	2,182
Investimet private	1,024	1,161	1,256	1,353	1,482	1,644
Investimet publike	411	404	440	470	505	539
Neto eksportet e mallrave dhe shërbimeve	-1,723	-1,768	-1,842	-1,923	-2,032	-2,146
Eksportet	1,092	1,099	1,136	1,212	1,305	1,415
Eksportet e mallrave	324	323	328	349	378	416
Eksportet e shërbimeve	767	777	808	863	927	999
Importet	2,814	2,867	2,978	3,135	3,337	3,561
Importet e mallrave	2,383	2,432	2,524	2,657	2,825	3,011
Importet e shërbimeve	431	436	454	478	512	550
BPV	5,568	5,774	6,039	6,333	6,674	7,065
BAKD	6,853	7,001	7,303	7,684	8,108	8,588
<i>Indikatorë tjerë:</i>						
Te ardhurat e disponueshme te sektorit privat (ne miliona euro)	5,665	5,807	6,057	6,404	6,782	7,194
Konsumi privat për koke banori (ne euro)	2,729	2,798	2,896	3,026	3,186	3,346
Konsumi privat ne raport me BPV-ne	88%	88%	87%	87%	87%	86%
Investimet private ne raport me BPV-ne	18%	20%	21%	21%	22%	23%
Eksportet ne raport me BPV-ne	20%	19%	19%	19%	20%	20%
Importet ne raport me BPV-ne	51%	50%	49%	49%	50%	50%

Burimi: ASK dhe parashikimet e EPD

Indikatorët kryesorë të tregut të punës 2012- TM2 2016

Treguesit	2012	2013	2014	2015	2016 (TM2)
Shkalla e jo-aktivitetit (%)	63.1	59.5	58.4	62.4	62.2
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore (%)	36.9	40.5	41.6	37.6	37.8
Meshkuj	55.4	60.2	61.8	56.7	57.1
Femra	17.8	21.1	21.4	18.1	18.1
Shkalla e punësimit	25.6	28.4	26.9	25.2	27.9
Meshkuj	39.9	44.0	41.3	38.7	42.9
Femra	10.7	12.9	12.5	11.5	12.6
Të punësuar të përkohshëm (si% e të punësuarve)	73.0	68.8	71.6	72	71.4
Meshkuj	73.2	68.9	71.6	72	71.4
Femra	72.5	68.7	71.3	72	71.4
Të vetë-punësuar (si% e të punësuarve)	19.8	22.9	23.2	21	21.5
Meshkuj	22.7	26.0	26.1	1/4	23.3
Femra	8.3	12.8	13.6	13.8	15.5
Shkalla e papunësisë (%)	30.9	30.0	35.3	32.9	26.2
Meshkuj	28.1	26.9	33.1	31.8	25.0
Femra	40.0	38.8	41.6	36.6	30.3
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë (% e grupmoshës 15-24)	55.3	55.9	61.0	57.7	51.0
Meshkuj	52.0	50.4	56.2	54.2	45.8
Femra	63.8	68.4	71.7	67.2	65.1
Papunësia afatgjatë	59.8	68.9	73.8	72.2	65.0
Meshkuj	59.1	71.0	73.0	71.1	64.7
Femra	61.3	68.9	75.6	75.5	65.9

3. BLOKU 3: STANDARDET EVROPIANE – PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË

3.1. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së²⁵

Neni 74 i MSA-së në mënyrë koncize përcakton përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis të BE-së. Më në detaje, ky nen përkufizon fushat prioritare të acquis që duhet të transpozohen në legjislacionin vendor, në fushën e tregut të brendshëm, fushën e lirisë, sigurisë dhe drejtësisë, si dhe fushat e lidhura me tregti.

Me miratimin dhe hyrjen në fuqi të Rregullores së Punës së Qeverisë së Republikës së Kosovë nr. 09/2011, Rregullores për Shërbimin Ligjor Qeveritar nr. 13/2013, si dhe të Udhëzimit Administrativ për Standardet e Hartimit të Akteve Normative nr. 03/2013, është kompletuar korniza ligjore e Kosovës për procesin e përafrimit ligjor. Gjithashtu janë përpiluar edhe: 'Udhëzuesi Praktik për Përafrimin e Legjislacionit të Republikës së Kosovës me Legjislacionin e BE-së' dhe '*Manuali Praktik për Plotësimin e Tabelave dhe Deklaratës së Përputhshmërisë*', dokumente këto udhëzuese për procesin e përafrimit të legjislacionit.

Në përgjithësi, përgjegjësia për zhvillimin e politikave dhe përafrimin e legjislacionit është kompetencë e institucioneve përkatëse të cilat janë Gjithashtu përgjegjëse për hartimin e legjislacionit për fushat respektive. Institucioni që e propozon një projekt akt normativ duhet të bëjë përafrimin ligjor me aktet relevante të BE-së, si dhe të vlerësojë përputhshmërinë e projekt-aktit normativ me acquis të BE-së.

Në funksion të përafrimit ligjor sipas standardeve evropiane, ky proces realizohet dhe vlerësohet nga institucionet gjegjëse përmes përpilimit të Deklaratës së Përputhshmërisë (DeP) dhe Tabelave të Përputhshmërisë (TeP). Këto dokumente janë instrumente dhe shërbejnë për vlerësimin e përputhshmërisë së një projekt akti normativ me acquis, të cilat përpilohen nga institucioni propozues i projekt aktit normativ. Mbi këtë bazë, pastaj Ministria e Integritimit Evropian lëshon Opinion Ligjor të Përputhshmërisë (OeP) me legjislacion të BE-së për projekt-aktin normativ. Projekt-akti normativ, së bashku me DeP, TeP dhe OeP, i dërgohen Zyrës Ligjore të Zyrës së Kryeministrit që shqyrton përputhshmërinë e e projekt-aktit me Kushtetutën dhe rendin juridik, zhvillimin procedural të aktit, si dhe me standardet e hartimit të akteve normative. Si rrjedhojë, pas miratimit të projektligjit nga Qeveria, ai dërgohet në Kuvend për miratim. Pakoja e projektligjit me të gjitha dokumentet relevante dërgohet në Komisionin për Legjislacion, Komisionin për Integritim Evropian, si dhe sipas fushëveprimit të projektligjit, mund të dërgohet edhe tek komisionet tjera, të cilët bëjnë rishikimin, analizën, si dhe sipas nevojës plotësim-ndryshimin e projektligjit përkatës dhe më pas dërgohet për miratim.

Njëherit, përkthimi i legjislacionit të BE-së është pjesë integrale e procesit të përafrimit të legjislacionit vendor me acquis të BE-së. Njëra ndër përgjegjësitë e Ministrisë së Integritimit Evropian që rrjedhë nga Vendimi nr. 6/121 i datës 22.04.2010 për fushëveprimin e MIE-së është Gjithashtu "Koordinimi i përkthimit të legjislacionit të BE-së në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës". Në këtë kontekst, procesi i përkthimit të legjislacionit të Bashkimit Evropian është i rregulluar me "Rregulloren për Procesin e Përkthimit të Legjislacionit të Bashkimit Evropian në Gjuhët Zyrtare të Republikës së Kosovës, nr. 02/2015", e cila përcakton procedurat e përkthimit, koordinimin e procesit të përkthimit, si dhe unifikimin e terminologjisë të Acquis të BE-së në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës.

Në saje të ngritjes së kapaciteve profesionale dhe bashkëpunimit në këtë fushë, që nga viti 2014, Ministria e Integritimit Evropian e Republikës së Kosovës dhe Ministria e Integritimit Evropian e Republikës së Shqipërisë kanë nënshkruar Marrëveshje Bashkëpunimi për krijimin e Komisionit Teknik për Përkthimin e Legjislacionit të BE-së në gjuhën shqipe, si dhe bashkëpunimit në sferën e përafrimit të legjislacionit, për

²⁵Ky kapitull nuk përmban matricë të masave afatshkurtra.

koordinimin e agjendës së përbashkët të përkthimit të akteve të BE-së bazuar në aktet relevante për përafrim të përcaktuar në MSA, si dhe shkëmbimin e akteve ligjore të përkthyer të BE-së nga të dy vendet. Gjithashtu, Ministria e Integritimit Evropian dhe Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina", që nga viti 2015 kanë nënshkruar Marrëveshje Bashkëpunimi në fushën e përkthimit të legjislacionit të Bashkimit Evropian, me qëllim të përkthimit profesional të akteve ligjore në gjuhët zyrtare të Republikës së Kosovës.

Masat afatshkurta

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE do të zbatohen këto masa afatshkurta:

- Mbajtja e 8 cikleve të trajnimeve për përafrimin e legjislacionit vendor me legjislacionin e BE-së për shërbyes civilë; Buxheti: 5000 EUR (BRK 1500 nga IKAP, Donatorët 3500 EUR) (afati K4 2017);
- Vazhdimi i kontrollimit të përafrimit të akteve normative të vendit me acquis të BE-së, me qëllim të përmbushjes së obligimeve që rrjedhin nga MSA; 20.000 EUR (paga dhe mëditje BRK 20.000 EUR) (afati: K4 2017);
- Rishikimi i akteve ligjore të BE-së të përkthyer në gjuhën shqipe nga komisionet e themeluara ad hoc, që do të bëjnë rishikimin profesional, ligjor dhe gjuhësor të akteve të përkthyer, si dhe çertifikimin e tyre. Këto versione zyrtare të përkthyer do të vihen në dispozicion për përdorim të institucioneve publike dhe palëve e interesuara. Buxheti 4000 EUR (BRK 4000); (afati: K4 2017);
- Hartimi i Kalendarit Vjetor të Përkthimit të Akteve të acquis së BE-së, që do të përkthehen në gjuhën shqipe; Buxheti: 1000 EUR (paga dhe mëditje BRK 1000 EUR); (afati: K2 2017);
- Krijimi i një web faqe të përbashkët të Republikës së Kosovës dhe Shqipërisë me qasje publike, në të cilën do të publikohen të gjitha verzionet e çertifikuara të acquis së BE-së të përkthyer në gjuhën shqipe; Buxheti: 4200 EUR (BRK 4200 EUR); (afati: K3 2017);
- Mbajtja e trajnimit për përdoruesit e software-it SDL Trados, të cilët janë të përfshirë në procesin e përkthimit; Buxheti: 3000 EUR (Donatorët 3000 EUR); (afati: K4 2017).

Prioritetet afatmesme

Kosova në mënyrë graduale do të bëjë përafrimin e legjislacionit vendor me acquis të BE-së sipas kërkesave dhe brenda periudhave kohore tranzitore të përcaktuara në Marrëveshjen e Stabilizim-Asociimit. Njëherit, legjislacioni vendor do të përafrohet në mënyrë graduale edhe me kërkesat ligjore që derivojnë nga konventat, traktatet dhe obligimet për anëtarësim të Kosovës në organizata tjera që derivojnë nga MSA-ja.

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA, gjatë periudhës 2018-2020 parashihen këto prioritetet afatmesme:

- Zhvillimi i 8 moduleve Trajnimi për Trajnerë (TPT) për kapituj prioritarë të acquis që derivojnë nga MSA; (K3 2018);
- Përditësimi i 'Udhëzimeve Praktike për Përafrimin e Legjislacionit të Republikës së Kosovës me Legjislacionin e BE-së' dhe 'Manualit Praktik për Plotësimin e Tabelave dhe Deklaratës së Përputhshmërisë'; (K3 2018);
- Krijimi dhe funksionalizimi i një platforme elektronike që do të ketë në funksion: ruajtjen e TeP dhe DeP; Plotësimin e TeP; dhe ndërlidhjen e aktit vendor me acquis të BE-së, përcaktimin e shkallës së përafrimit, ndërlidhjen me PKZMSA, si dhe ndërlidhja me aktet ligjore të BE-së të përkthyer në gjuhët zyrtare të vendit. (K4 2018);
- në funksion të realizimit të përkthimit profesional të acquis të BE-së në versionin e gjuhës serbe, do të shqyrtohen dhe bëhen përpjekje në identifikim e mundësive dhe përzgjedhjen e modaliteteve për realizimin e përkthimit të acquis të BE-së me institucionet relevante të cilat mund të kontribuojnë në këtë proces, përfshirë këtu edhe bashkëpunimin rajonal. (K2 2018).

3.2. Kapitulli 1 i *acquis*-së: Lëvizja e lirë e mallrave

Ky kapitull mbulon kërkesat që dalin nga legjislacioni i BE-së me qëllim të sigurimit të qarkullimit plotësisht të lirë të produkteve në tregun e brendshëm dhe respektimit e zbatimit të këtij parimi të përgjithshëm nga secili shtet anëtar. Për të siguruar respektimin dhe zbatimin e këtij parimi themelor të funksionit të tregut të brendshëm, me qëllim që produktet të përmbushin standardet dhe kërkesat për t'u tregtuar në tregun e brendshëm të BE-së, zbatimi i këtij kapitulli nga ana e shteteve aderuese u kërkon atyre që të vendosin tërë kornizën ligjore e rregullative, në harmoni me atë të BE-së, për 'qasjen e vjetër' (që përcakton kërkesat specifike për produkte) dhe 'qasjen e re' (që përcakton specifikimet esenciale për produkte). Harmonizimi i legjislacionit vendor arrihet përmes transpozimit të plotë të *acquis*-it të BE-së në kuadër të fushëveprimit të këtij kapitulli deri në anëtarësimin e plotë. Përveç kësaj, shteteve aderuese gjithashtu u kërkohet të zhvillojnë dhe zbatojnë politika nacionale për të siguruar zbatimin e legjislacionit të harmonizuar me atë të BE-së, si dhe të vendosin dhe funksionalizojnë plotësisht tërë sistemin institucional dhe kapacitetet institucionale që nevojiten për të zbatuar këtë legjislacion e politika, si dhe për të zbatuar masat horizontale e procedurale në fushat specifike të standardizimit, vlerësimit të konformitetit, akreditimit, metrologjisë dhe mbikëqyrjes së tregut.

Lëvizja e lirë e mallrave është një element kyç në krijimin dhe zhvillimin e tregut të brendshëm. Nenet 34, 35 dhe 36 të Traktatit mbi Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE), parandalojnë Shtetet Anëtare që të miratojnë dhe vendosin kufizime të pajustificuara ndaj tregtimit të lirë të mallrave brenda tregut të brendshëm, përveç tregtisë brenda BE-së. Dispozitat e TFBE-së nuk përjashtojnë ndalesat e justifikuara, dhe zbatohen proporcionalisht, mbi bazën e moralit publik, politikave publike ose sigurisë publike, mbrojtjes së shëndetit dhe jetës së njerëzve, kafshëve ose bimëve, apo mbrojtjes së pronësisë industriale e komerciale, si dhe të kërkesave të tjera të detyrueshme të njohura nga Gjykata e Drejtësisë (p.sh. mbrojtja e mjedisit). Masat që kanë efekt të barasvlershëm me kufizim sasiar, përveç disa përjashtimeve, gjithashtu janë të ndaluara. Kjo sidomos nënkupton eliminimin e barrierave teknike në tregti dhe respektimin e parimit të njohjes së ndërsjellë, përfshirë procedurat e shkëmbimit të informatave.

Legjislacioni i qasjes së re dhe globale mbulon pajisjet e tensionit të ulët (LVD), kontabilitetin elektromagnetik (EMC), lodrat, makinerinë, ashensorët, emetimet e zhurmës nga pajisjet për përdorim jashtë objekteve, emetimet e ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo rrugore, pajisjet personale mbrojtëse (PPM), pajisjet dhe sistemet mbrojtëse të destinuara për përdorim në atmosfera shpërthyes (ATEX), pajisjet mjekësore, pajisjet e gazit, veglat nën presion, instalimet e teleferikut, produktet e ndërtimit, artizanate rekreative, kërkesat e eko-projektimit për produktet e lidhura me energjinë (ErP), dhe pajisjet terminale të radio dhe telekomunikacionit (R&TTE). Legjislacioni i qasjes së vjetër mbulon fushat e automjeteve motorike dhe kimikateve²⁶.

Kërkesat e MSA-së

Marrëveshja e Stabilizim Asociimit ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Kosovës (MSA), "duke pasur parasysh angazhimin e palëve ndaj tregtisë së lirë, në përputhje me parimet përkatëse të Organizatës Botërore të Tregtisë të cilat duhet të zbatohen në mënyrë transparente dhe jo-diskriminuese", nën Titullin IV "Lëvizja e lirë e mallrave" përmban disa dispozita thelbësore, relevante për Kapitullin 1 të *Acquis*-së së BE-së.

Në nenin 20 thuhet se BE-ja dhe Kosova gradualisht do të krijojnë një zonë të tregtisë së lirë gjatë një periudhe maksimale prej 10 vjetësh, duke filluar nga hyrja e MSA-së në fuqi. Në nenin 22 ("koncesionet e BE-së për produktet industriale") thuhet se kufizimet sasiore mbi importet në BE dhe masat me efekt të njëjtë, për produktet me origjinë në Kosovë, do të shfuqizohen në datën e hyrjes së MSA-së në fuqi. Kosova ka marrë përsipër të njëjtin koncesion për produktet industriale me origjinë në BE (neni 23). Në

²⁶ Farmaceutikët dhe kozmetikët janë të mbuluara në Kapitullin 28.

nenin 24 ("Detyrimet dhe kufizimet mbi eksportin") të dy palët shpallin se me hyrjen e MSA-së në fuqi do të heqin të gjitha kufizimet sasiore mbi eksportet dhe masat ekuivalente.

Neni 35 i MSA-së e definojnë çështjen e indikatorëve gjeografik mirëpo kjo çështje shtjellohet në kapitullin 7 të Pronësisë Intelektuale. Neni 42 i jep të drejta palëve që të marrin masa mbrojtëse në rast të gjetjes së veprimeve të dumpingut, këto veprime duhet të jenë në pajtim me rregullat e OBT-së, pjesa që implementon artikullin 6 të GATT-it 1994.

Ndërsa tek mbrojtja e tregut, MSA kërkon të aplikohet Neni XIX i GATT 1994 dhe rregullat e OBT-së për mbrojtje të tregut. Neni 43 kërkon që masat e mbrojtjes së tregut të merren vetëm për qëllimin e adresimit të problemit, dhe po i njëjti nen cek se këto masa nuk guxojnë të merren në një periudhë më të gjatë se dy vite.

Raporti për Vendiin 2016 vlerëson se duhet të përmirësohet bashkëpunimi ndër-institucional për të siguruar zbatimin e legjisllacionit në fushën e lëvizjes së lirë të mallrave. Ky raport gjithashtu potencon që edhe më tutje duhet të përmirësohet infrastruktura e cilësisë.

Në mënyrë me specifike, për sa i përket standardizimit, potencohet fakti që Agjencia Kosovare për Standardizim duhet të konsolidohet si një institucion. Agjencisë i mungojnë kapacitetet dhe resurset që të zgjerojë shitjen elektronike të standardeve (funksionin e-commerce). Gjithashtu sfidues potencohet fakti që agjencia nuk është anëtare e CEN CENELEC-ut.

Në lidhje me vlerësimin e konformitetit, është vlerësuar që duhet edhe me tutje të bëhet harmonizimi i legjisllacionit vendor me rregullat e BE-së dhe të vazhdojë përmirësimi i zbatimit të vlerësimit të konformitetit.

Në fushën e metrologjisë theksohet që kapaciteti operacional i laboratorëve duhet të rritet për të përmbushur standardet e nevojshme të cilësisë. Gjithashtu vlerësohet i nevojshëm miratimi i direktivës së instrumenteve matëse.

Sa i përket mbikëqyrjes së tregut, kërkohet të përmirësohen mekanizmat e komunikimit dhe koordinimit ndërmjet autoriteteve përgjegjëse për mbikëqyrjen e tregut në Kosovë si dhe zbatimi duhet të forcohet tutje. Ekzistimi i dy nivele të inspektoratit, qendror dhe lokal, sjell probleme të koordinimit. Vlerësohet që inspektoratit në përgjithësi i mungojnë kompetenca dhe resurset.

Gjendja aktuale

Korniza legjisllative

Çështjet horizontale

Legjisllacioni në fushën e Standardizimit rregullohet me Ligjin për Standardizim nr. 03/L-14, i cili është i përafuar pjesërisht me Direktivën 98/34/KE (amandamentuar me Direktivën 98/48/KE). Deri tani 8,000 Standarde Evropiane (EN) dhe Ndërkombëtare janë miratuar si standarde të Kosovës. Standardet zakonisht blihen nga Trupi i pranuar i Standardeve Kombëtare të Shqipërisë DPS dhe miratohen përmes metodës së ballinës (faqes së parë).

Korniza ligjore në fushën e Akreditimit rregullohet me Ligjin nr. 03/L-069 për Akreditim. Ky ligj përcakton rregullat e funksionimit të sistemit të akreditimit të organit kompetent për vlerësimin e konformitetit. Ky ligj transponon pjesërisht Rregulloren (KE) nr. 765/2008 e cila përcakton kërkesat për akreditim dhe mbikëqyrje të tregut që kanë të bëjnë me vënien e produkteve në treg.

Korniza ligjore për Vlerësim të Konformitetit në Kosovë përbëhet nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit. Me këtë ligj rregullohet mënyra e përcaktimit të kërkesave teknike për produkte, procedurat e vlerësimit të konformitetit me kërkesat e përcaktuara si dhe nxjerrjen e rregulloreve nga ana e Ministrive kompetente. Ky ligj transponon pjesërisht Rregulloren (KE) 768/2008 dhe Vendimin nr. 768/2008/KE.

Për implementim të këtij ligji, janë nxjerr aktet nënligjore si në vijim:

- Rregullorja nr. 08/2014 për Mënyrën e Shkëmbimit të Informacioneve dhe Notifikimin e Rregulloreve Teknike, Procedurave të Vlerësimit të Konformitetit dhe Standardeve, që transponon pjesërisht Direktiven 98/34/KE.
- Rregullorja nr. 13/2012 mbi Njoftimin në Lidhje me Produktet që Paraqesin Rrezik për Konsumatorët, transponon pjesërisht Direktivën 2001/95/KE.
- Rregullorja nr. 08/2013 për Mënyrën e Themelimit dhe Funkcionimit të Shkëmbimit të Shpejtë e Sistemit të Informimit për Produktet e Rrezikshme, që transponon pjesërisht Direktivën 2001/95/KE.
- Udhëzimi Administrativ nr. 04/2016 për Mënyrën e Autorizimit të Trupave për Vlerësim të Konformitetit, që transponon dispozita të Vendimin nr. 768/2008/KE.

Sa i përket Procedurave të Njoftimit, Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit gjithashtu ka krijuar bazën ligjore për transpozimin e Direktivës 98/34/KE dhe Amandamentin 98/48/KE në legjislacionin vendor. Me këtë është nxjerrë Rregullorja nr. 08/2014 për mënyrën e shkëmbimit të informacioneve dhe notifikimin e rregulloreve teknike, procedurave të vlerësimit të konformitetit dhe standardeve, e cila ka të bëjë me detyrimin e Shteteve Anëtare për të njoftuar njëri-tjetrin me rregulloret që planifikojnë t'i miratojnë me qëllim të shmangies së krijimit të pengesave të panevojshme për tregti. Për momentin kjo rregullore paraqet një bazë për të njoftuar dhe informuar shtetet anëtare të CEFTA-s në lidhje me punën rregullatore dhe të standardeve të cilat janë në përgatitje e sipër.

Sistemi Metrologjik i Kosovës është i bazuar në Ligjin nr. 2010/03-L-203 mbi Metrologjinë. Me këtë ligj rregullohet sistemi i njësive matëse, etalonët për matje, procedurat e vlerësimit të konformitetit të mjeteve matëse, kërkesat metrologjike për produktet e para paketuara, autorizimet në fushën e metrologjisë, mbikëqyrjen metrologjike si dhe përgjegjësitë e Departamentit të Metrologjisë. Për implementim të tij është nxjerr UA nr. 15/2011 për kërkesat teknike metrologjike dhe procedurat e vlerësimit të konformitetit për peshoret jo-automatike, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2009/23/KE.

Sa i përket Mbikëqyrjes së Tregut, korniza ligjore e Kosovës për zbatimin e sigurisë dhe përputhshmërisë së produkteve sigurohet nga Ligji mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit i cili përcakton kornizën horizontale për mbikëqyrjen e tregut. Ai është pjesërisht i përafuar me Rregulloren (KE) nr. 765/2008.

Ligjet tjera përkatëse për mbikëqyrjen e tregut janë Ligji nr. 04/L-078 mbi Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve dhe Ligji nr. 03/L-181 mbi Inspektoratin e tregut dhe mbikëqyrjen inspektuese.

Baza ligjore për Kontrollat Kufitare të Jashtme është Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit i cili transponon pjesërisht Rregulloren 765/2008(KE) dhe Vendimin 768/2008 (KE). Ky ligj mundëson bashkëpunim dhe komunikim të drejtpërdrejtë ndërmjet autoriteteve të mbikëqyrjes së tregut dhe autoriteteve Doganore, e cila mund të informojnë autoritetet e mbikëqyrjes së tregut në lidhje me importet e bllokuara. Në qoftë se autoriteti doganor nuk është i informuar për aktivitetet e ndërmarrë nga autoritetet e mbikëqyrjes së tregut brenda tri ditëve, importet e bllokuara do të lirohen nëse nuk ka kufizime të tjera për lirin e tyre. Nëse autoritetet e mbikëqyrjes së tregut konstatojnë se produkti është i rrezikshëm, ata mund të ndalojnë qarkullimin e tij në tregun e Kosovës.

Qasja e re dhe Globale

Legjislacioni kornizë për fushat që hynë nën kategorinë e Qasjes së Re është Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit.

Pajisjet e tensionit të ulët (LVD)

Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren Teknike nr. 04/2016 për Pajisjet Elektrike të Projektuara për Përdorim Brenda Kufijve të Caktuara të Tensionit, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2014/35/EU.

Kosova ka një numër të vogël të prodhuesve të cilët vendosin produktet e mbuluara nga Direktiva e pajisjeve me tension të ulët (2006/95/KE) në tregun e brendshëm të BE-së.

Përputhshmëria elektromagnetike (EMC)

Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 07/2012 mbi Përputhshmërinë Elektromagnetike e cila transponon pjesërisht Direktivën 2004/108/KE. Kosova ka një numër të vogël të prodhuesve të cilët vendosin produktet në treg që janë të mbuluara nga Direktiva 2004/108/KE. Draft-Rregullore Teknike nr. xx/2016 mbi Përputhshmërinë Elektromagnetike është proceduar për miratim në kabinetin e ministres.

Siguria e lodrave

Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 05/2013 për Sigurinë e Lodrave e cila transponon pjesërisht Direktivën 2009/48/KE. Draft - Rregullorja nr. xx/2016 për Sigurinë e Lodrave e cila transponon Direktivën 2009/48/KE dhe amandamentet e saj është në proces të miratimit.

Kosova ka një numër të vogël të prodhuesve të cilët vendosin produkte në treg që janë të mbuluara nga Direktiva 2009/48/KE.

Makineritë

Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 04/2013 mbi Sigurinë e Makinerive e cila transponon pjesërisht Direktivën 2006/42/KE.

Sa i përket emetimeve të zhurmës nga pajisjet që përdoren jashtë objekteve, legjislacioni i Kosovës ende nuk është harmonizuar me Direktivën 2000/14/KE.

Emetimet e zhurmës nga pajisjet që përdoren jashtë objekteve

Legjislacioni i Kosovës ende nuk është harmonizuar me *acquis* - Direktivën 2000/14/KE.

Ashensorët

Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 09/2012 mbi Ashensorët dhe Komponentët e Sigurisë e cila transponon pjesërisht Direktivën 95/16/KE.

Në Kosovë ka 1 prodhues të pajisjeve që mbulohet nga Direktiva 95/16/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen kryesisht nga importuesit dhe shpërndarësit.

Pajisjet personale mbrojtëse (PPE)

Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 08/2012 mbi Pajisjet Personale Mbrojtëse, e cila transponon pjesërisht Direktivën 89/686/KEE.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të pajisjeve që mbulohe nga Direktiva 89/686/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Pajisjet dhe sistemet mbrojtëse të destinuara për përdorim në atmosfera potencialisht shpërthyes (ATEX)
Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 04/2012 mbi Pajisjet dhe Sistemet Mbrojtëse të Destinuar për Përdorim në Atmosfera Potencialisht Shpërthyes e cila transponon pjesërisht Direktivën 94/9/KE.

Pajisjet e gazit dhe bojlerët me ujë të nxehtë

Legjislacioni për pajisjet e gazit rrjedh nga Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, përmes Rregullores nr. 06/2016 për Pajisjet që Djegin Karburantet e Gazta, e cila transponon pjesërisht Direktivën 90/396/KEE. Ndërsa fusha që mbulohet nga Direktiva 92/42/KEE e cili është relevante për bojlerët me ujë të nxehtë nuk është transpozuar ende në legjislacionin Kosovor.

Në Kosovë, ka shumë pak prodhues të pajisjeve të mbuluara nga Direktiva t 2009/142/KE dhe 92/42/KEE. Detyrimet për operatorët ekonomikë zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Pajisjet nën presion

Kjo fushë rregullohet me Ligjin nr. 2006/02-L-103 për Pajisjet nën Presion i cili transponon pjesërisht Direktivën 97/23/KE dhe Rregulloren e UNMIK-ut nr. 2007/5.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të pajisjeve të mbuluara nga Direktiva 97/23/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Enët e thjeshta nën presion (SPVD)

Korniza ligjore bazohet në Ligjin nr. 02-L-103 për Pajisje nën Presion. Udhëzimi Administrativ mbi Enët e Thjeshta nën Presion si masë zbatuese e ligjit në fjalë, transponon pjesërisht Direktivën 2009/105/KE.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të pajisjeve që mbulohe nga Direktiva 2009/105/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Aerosolët Dispensiv

Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për miratimin e Rregullores nr. 13/2014 mbi Aerosolët Dispensiv, e cila transponon pjesërisht Direktivën 75/324/KEE.

Në Kosovë nuk ka prodhues të pajisjeve që mbulohe nga Direktiva 75/324/KEE dhe plotësim-ndryshimet e saj. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Teleferikët

Ligji nr. 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për miratimin e Rregullores nr. 05/2012 mbi Teleferikët për Transport Njerëzish, e cila transponon pjesërisht Direktivën 2000/9/KE.

Në Kosovë nuk ka prodhues të produkteve dhe sistemeve që mbulohe nga Direktiva 2000/9/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Produktet ndërtimore

Ligjit nr. 04/L-181 për Produktet Ndërtimore dhe Aktet Nënligjore të tij transpozojnë pjesërisht Rregulloren 305/2011. Draft Ligji për Produktet e Ndërtimit është hartuar dhe aktualisht është në konsultim publik.

Sektori i ndërtimit i tregut të Kosovës në krahasim me tregjet e vendeve të tjera evropiane është mjaft i vogël. Megjithatë ekzistojnë disa prodhues të produkteve ndërtimore.

Barkat Rekreative

Baza ligjore për këtë fushë gjendet në Ligjin nr. 04/L-039 mbi Kerkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit. Megjithatë, Kosova ende nuk ka miratuar legjislacionin detyësorë i cili do të duhet të transpozohet Direktiven 94/25/KE.

Kërkesat e eko-dizajnit për produktet e ndërlidhura me energjinë (ErP) dhe etiketimi energjetik i produkteve

Ende nuk është transpozuar Direktiva horizontale 2009/125/KE për eko-dizajn dhe as aktet përkatëse vertikale ligjore.

Në Kosovë, ekziston një numër i vogël i prodhuesve të pajisjeve që mbulohen nga Direktiva 2009/125/KE (eko-dizajni) dhe aktet e ndërlidhura ligjore për zbatim. E njëjta gjë vlen edhe për Direktivën horizontale 2010/30/EU për Etiketimin e Produkteve të lidhura me energjinë dhe aktet nënligjore mbështetëse të saj. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen kryesisht nga importuesit dhe shpërndarësit.

Radio Pajisjet dhe Pajisjet terminale telekomunikuese (R&TTE)

Legjislacioni primar i Kosovës, përkatësisht Ligji për Komunikimet Elektronike nr. 04/L-109 transponon pjesërisht Rregulloren 136/2009/KE. Sa i përket fushës së konformitetit të pajisjeve radio dhe pajisjeve telekomunikuese, Rregullorja nr. 025/B/13 transponon pjesërisht Direktivën 1999/5/KE e cila tutje nevojitet të amendamentohet në përputhje me Direktivën 2014/53/KE.

Eksplzivët për përdorime civile dhe artikuj piroteknikë

Ligjin nr. 2011/04-L-022 për Përdorimin Civil të Eksplozivëve dhe aktet nënligjore transpozojnë pjesërisht Direktivën 93/15/KE për eksplozivë dhe Direktivën 2013/29/KE për Piroteknikë.

Produktet dhe pajisjet mjekësore

Deri më tani, produktet dhe pajisjet mjekësore janë të rregulluara me Ligjin nr. 04-L-190 për Produkte dhe Pajisje Medicinale. Sa i përket pajisjeve ky ligj aktualisht nuk transponon legjislacionin e nevojshëm të BE-së siç janë:

- Direktiva 93/42/KEE mbi pajisjet mjekësore,
- Direktiva 90/385/KE mbi pajisjet mjekësore aktive të implantueshme,
- Direktiva 98/79/KEE mbi pajisjet mjekësore diagnostikuese in vitro.

Ky ligj nuk ka transpozuar legjislacionin e BE-së për produkte medicinale me përjashtim të Direktivës bazë 2001/83 e cila pjesërisht është përafuar me UA nr. 01/2015 për Autorizim për Marketing për Produkte Medicinale.

Kosova aktualisht ka një prodhues vendor të pajisjeve mjekësore (Klasa I) për tregun e brendshëm. Janë 147 shitës me shumicë të licencuar për shitjen me shumicë të pajisjeve mjekësore.

Qasja e vjetër

Sa i përket Qasjes së vjetër, përveç prodhuesve të produkteve përkatëse, shteti është gjithashtu përgjegjës për sigurinë e produkteve dhe për këtë arsye duhet krijuar dhe fuqizuar autoritetet përkatës shtetërore për kryerjen e detyrave të vlerësimit të konformitetit (p.sh. regjistrimi, vlerësimi dhe miratimi).

Automjetet motorike

Ligji nr. 02-L-70 për Sigurinë në Komunikacionin Rrugor, me qëllim të krijimit të procedurave dhe përcaktimit të kushteve për ofrimin e shërbimeve të homologimit së automjeteve që do të hyjnë në

komunikacionin rrugor ka miratuar Udhëzimin Administrativ nr. 2008/8 për Homologimin e automjeteve. Ky akt transponon pjesërisht Direktiva 2007/46 mbi Automjetet Motorike dhe Direktivën 2002/24 mbi automjetet motorike me dy ose tre rrota.

Në Kosovë nuk ka prodhues të produkteve (automjeteve) që mbulohen nga Direktiva t e lartë përmendura. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Emetimet e ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo-rrugore

Në Kosovë, nuk ka prodhues të produkteve (automjeteve) që mbulohen nga Direktiva 97/68 mbi makineritë e lëvizshme jo-rrugore. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Kimikatet - Regjistrimi, Vlerësimi, Autorizimi dhe Kufizimi i Kimikateve (RVAK)

Legjislacioni i Kosovës ende është në fazën fillestare të transpozimit të legjislacionit të BE-së në lidhje me regjistrimin, vlerësimin, autorizimin dhe kufizimin e kimikateve (RVAK) me të gjitha amendamentet. Sa i përket përcaktimit të kërkesave teknike dhe procedurave të vlerësimit të konformitetit për produktet e mbuluara nga Rregullorja (EC) 1907/2006, duhet të theksohet se Ligji nr. 04/L-197 për Kimikate transponon pjesërisht këtë rregullore.

Aktualisht, në Kosovë ka disa prodhues të produkteve të mbuluara nga Rregullorja (EC) 1907/2006. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen kryesisht nga importuesit dhe shpërndarësit.

Kimikatet (Klasifikimi, Etiketimi dhe Paketimi (KEP))

Ligjin nr. 04/L-197 për Kimikate dhe Udhëzimi Administrativ nr. 17/2014 për Klasifikimin, Etiketimin dhe Paketimin e Kimikateve të Rrezikshme transpozojnë pjesërisht Rregulloren (KE) 1272/2008 për Klasifikimin, Etiketimin dhe Paketimin e Substancave dhe Përzierjeve.

Praktika e mirë laboratorike (GLP)

Direktiva 2004/9/KE përcakton detyrimin e Shteteve Anëtare të përcaktojnë autoritetet përgjegjëse për inspektimet GLP në territorin e tyre. Ajo gjithashtu përfshin kërkesat e raportimit dhe tregut të brendshëm (pranimi i ndërsjellë i të dhënave). Direktiva kërkon që Udhëzimet e Rishikuara OECD për Procedurat e Monitorimit të Pajtueshmërisë për GLP dhe Udhëzimi OECD për Ushtrimin e Inspektimit të Stabilimentit Testues dhe Auditimet e Studimit duhet të ndiqen gjatë inspektimeve laboratorike dhe auditimeve të studimit.

Direktiva 2004/10/KE kërkon nga Shtetet Anëtare të marrin të gjitha masat e nevojshme për të siguruar që laboratorët që kryejnë studimet e sigurisë në produktet kimike të jenë në përputhje me Parimet e OECD-së të Praktikave të mira laboratorike.

Detergjentet

Korniza ligjore për përcaktimin e kërkesave teknike dhe procedurave të vlerësimit të konformitetit përbëhet nga Ligji për Kimikate nr. 04 / L-197 dhe Rregullorja nr. 02/2015 për Detergjentet që transponojnë pjesërisht Rregulloren (KE) 648/2004.

Plehrat

Korniza ligjore e përbërë nga Ligji nr. 2003/10 mbi Plehra Artificiale, UA nr. 10/2006 për Cilësinë e Plehrave Artificiale, UA nr. 17/2007 për Formimin dhe Funkcionimin e Shërbimit Rregullues dhe Bordit Këshillues për Plehrat Artificiale, dhe UA nr. 04/2009 mbi Vendosjen e Taksës për Licencimin e Subjekteve që Merren me Importin dhe Tregtinë e Plehrave Artificiale transponojnë pjesërisht Rregulloren (KE) 2003/2003.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të produkteve që mbulohen nga Rregullorja (KE) 2003/2003. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Prekursorët e barërave

Ligjin nr. 02/L-128 për Barna Narkotike, Psikotropet dhe Prekursorët transponon pjesërisht Rregulloren (EC) 273/2004.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të produkteve që mbulohen nga Rregullorja (EC) 273/2004. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Masat procedurale

Transparenca në lidhje me çmimet dhe rimbursimin e produkteve mjekësore

Kosova ende nuk e ka përafuar legjislacionin e saj me acquis të BE-së në këtë fushë. Në anën tjetër BE-ja ka krijuar një kornizë të përbashkët procedurale nëpërmjet miratimit të të ashtuquajturës Direktiva e Transparencës (Direktiva e Këshillit 89/105/KEE) për të siguruar që vendimet kombëtare për çmim dhe rimbursim të bëhen në mënyrë transparente dhe të mos prishin funksionimin e Tregut të Brendshëm.

Qelqi i kristaltë

Rregullorja nr. 04/2012 mbi Produktet e Qelqit të Kristaltë transponon pjesërisht Direktivën 69/493/KE.

Në Kosovë, nuk ka prodhues të produkteve që mbulohen nga Direktiva 69/493/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Tekstilet

Ekzistojnë tre akte ligjore që rregullojnë etiketimin e tekstileve, Rregullorja nr. 11/2012 mbi përmbajtjen e lëndës së parë dhe etiketimin e tekstilit, Rregullorja nr. 1/2012 mbi Metodatat për Analizën Sasiore të Përzierjes së Trefishtë të Fibrave të Tekstilit dhe Rregullorja nr. 12/ 2012 mbi Metodatat për Analizën Sasiore të Përzierjes së Dyfishtë të Fibrave të Tekstilit të cilat transpozojnë pjesërisht Direktivën 73/44/KEE dhe Direktiva t 96/73/KE dhe 2008/121/KE.

Aktet e mësipërme ligjore sa i përket transpozimit të legjislacionit të lartpërmendur kanë paraprirë Rregulloren (BE) 1007/2011 e cila tani është pjesë e acquis.

Në Kosovë, janë disa prodhues të tekstileve që mbulohen nga Rregullorja (BE) 1007/2011. Detyrimet për operatorët ekonomik do të zbatohen kryesisht nga importuesit dhe shpërndarësit.

Këpucët

Ligji nr. 04/L-039 mbi Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit paraqet bazën për Rregulloren nr. 10/2012 mbi Etiketimin e Materialeve të Përdorura në Komponentët Kryesorë për Këpucë për shitje tek konsumatori, e cila transponon pjesërisht Direktivën 94/11/KE.

Aktualisht në Kosovë ka disa prodhues të këpucëve dhe/ose komponenteve të tyre në nivelin mikro që mbulohen nga Direktiva 94/11/KE. Detyrimet për operatorët ekonomik kryesisht do të zbatohen nga importuesit dhe shpërndarësit.

Korniza Institucionale dhe ajo e politikave

Çështjet horizontale

Sa i përket infrastrukturës së cilësisë, Divizioni i Infrastrukturës së Cilësisë pranë Departamentit të Industrisë në MTI është përgjegjës për hartimin e legjislacionit dhe politikave për infrastrukturën e cilësisë dhe çështjen e konformitetit në përgjithësi. Njësia në fjale Gjithashtu monitoron funksionimin e këtyre dikastereve.

Organ kompetent për fushën e standardizimit është Agjencia për Standardizim (AKS), e cila vepron në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë e cila është trupi i vetëm përgjegjës i standardeve kombëtare. Vlen të ceket që Kosova nuk është anëtare e ISO (Organizata Ndërkombëtare për Standardizim dhe Komisioni ndërkombëtar i elektroteknikës) dhe e CEN/CENELEC (Komisionet Evropiane për Standardizim dhe për Standardizim Elektroteknik).

Sa i përket fushës së Akreditimi, Drejtoria e Akreditimit të Kosovës (DAK) është trupi i vetëm akreditues në vend i përcaktuar me Ligjin për akreditim nr. 03/L-069 dhe Ligjin nr. 04/L-007 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-069 për akreditim. DAK është në procesin e përfundimit të vlerësimit nga vlerësues të Ko-operimit Evropian të Akreditimit (EA).

Në fushën e Metrologjisë, agjencia për Metrologjinë e Kosovës (AMK) është njësi bazë e sistemit të metrologjisë në Kosovë. Agjencia e Metrologjisë ka përmirësuar kapacitetin e saj për të përbushur funksionet e veta mbikëqyrëse. Agjencia është e ndarë në dy dikastere, pjesën industriale dhe pjesën ligjore. Aktualisht janë pesë laboratorë funksional.

Inspektorati i tregut është organi kompetent për mbikëqyrjen e zbatimit të legjislacionit për produktet industriale jo ushqimore, momentalisht ekziston zyra qendrore e inspektoratit të tregut ndërsa zyra të njëjta kane edhe komunat. Ligji aktual për mbikëqyrjen e tregut njih vetëm një trup inspektues mirëpo ende nuk kemi arrit të zbatojmë ligjin, për shkak të pamundësisë së bartjes së buxhetit.

Ekziston databaza që në vete ka informacione për produktet e rrezikshme në treg, aktualisht i mungojnë edhe disa elemente për të qenë në përputhje me databazën e RAPEX-it.

Në lidhje me mbrojtjen e konsumatorit, Departamenti për Mbrojtje të Konsumatorit i cili vepron në kuadër të MTI-së është përgjegjës për hartimin e legjislacionit dhe politikave që rregullojnë çështjen e mbrojtjes së konsumatorit. Departamenti në fjalë Gjithashtu pranon edhe ankesat të cilat më pas adresohen tek institucionet relevante (për më shumë detaje, shih kapitullin 28).

Qasja e re dhe Globale

Sa i përket kornizës institucionale, kategoria e qasjes së re dhe globale ka një numër të madh të institucioneve që janë përgjegjëse dhe bartëse për politikë bërjen dhe zbatimin e legjislacionit në fuqi.

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë është përgjegjëse për transpozimin dhe zbatim për fushat në vijim: Përputhshmëria elektromagnetike, siguria e lodrave, Makineritë, Emetimet e zhurmës nga pajisjet që përdoren jashtë objekteve, Ashensorët, Pajisjet personale mbrojtëse (PPE), Pajisjet dhe sistemet mbrojtëse të destinuara për përdorim në atmosfera potencialisht shpërthyes (ATEX), Pajisjet e gazit dhe bojlerët me ujë të nxehtë, Aerosolët Dispensiv, Teleferikët.

Sa i përket produkteve ndërtimore, institucion përgjegjëse për përafrimin ligjor është Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, e cila gjithashtu siguron mbikëqyrjen e tregut për produktet e ndërtimit, përmes Inspektoratit të Tregut (plasmani në treg). Inspektorati i ndërtimit, i cili është pjesë e Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, e vëzhgon përdorimin e produkteve të ndërtimit. Aktualisht, në Kosovë janë 10 laboratorë të akredituar në fushën e produkteve të ndërtimit.

Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE) është institucion përgjegjës për pajisjet nën presion dhe enët e thjeshta nën presion (SPVD), ku mbikëqyrja e tregut zbatohet nga inspektorati për pajisjet nën presion (pjesa e Inspektoratit të Energjisë). MZHE është gjithashtu përgjegjëse për Kërkesat e eko-dizajnit për produktet e ndërlidhura me energjinë dhe etiketimi energjetik i produkteve, ku mbikëqyrja e tregut zbatohet përmes Inspektoratit të Energjisë

Sa i përket Barkave Rekreative, Ministria e Infrastrukturës është përgjegjëse, e cila gjithashtu siguron mbikëqyrjen e tregut nëpërmjet inspektorateve të saj.

Institucion përgjegjës si për përafrimin ligjor ashtu edhe për mbikëqyrjen e tregut në fushën e Radio Pajisjet dhe Pajisjet terminale telekomunikuese (R&TTE) është Autoriteti Rregullativ për Komunikimet Elektronike dhe Postare (ARKEP).

Fusha e eksplozivëve për përdorim civil dhe produktet piroteknike rregullohet nga Ministria e punëve të brendshme si për përafrimin ligjor ashtu edhe për mbikëqyrjen e tregut.

Në lidhje me Produktet dhe Pajisjet mjekësore, institucione përgjegjës janë Ministria e Shëndetësisë dhe Agjencia e Kosovës për Produkteve dhe Pajisje Medicinale AKPPM. Zbatimi dhe mbikëqyrja e tregut bëhet nga Inspektorati Shëndetësor.

Qasja e vjetër

Sa i përket kapaciteteve institucionale në vijim janë paraqitur përgjegjësitë sipas fushave të caktuara. Në fushën e Automjeteve Motorike, Ministria e Infrastrukturës (MI) është autoriteti kompetent për nxjerrjen e kornizës ligjore përfshirë këtu transpozimin e legjislacionit të BE-së në legjislacionin vendorë. Kompetencat e "autoritetit aprovues" kryhen nga Ministria e Infrastrukturës, ndërsa kompetencat e "shërbimeve teknike" kryhen nga trupat privat të autorizuar nga Ministria e Infrastrukturës. Departamenti i Automjeteve brenda MI është autoritetet përgjegjëse për të kryer mbikëqyrjen e tregut të automjeteve motorike (vetura, autobusë, kamionë, traktorë) në territorin e Kosovës.

Sa i përket Emetimet e ndotësve nga motorët e makinerive të lëvizshme jo-rrugore, institucion përgjegjës për transpozimin e legjislacionit të BE-s në legjislacionin kombëtar aktualisht është MTI.

Në lidhje me Kimikatet dhe Detergjentet Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, është autoriteti kompetent për transpozimin e Rregullores (KE) 1907/2006. Mbikëqyrja e tregut kryhet nga Inspektorati për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Inspektoratit fito sanitar.

Autoriteti kompetent për nxjerrje të legjislacionit në lidhje me Plehrat është Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, ndërsa mbikëqyrja e tregut zbatohet nga Inspektorati fito-sanitar.

Autoriteti kompetent për legjislacion në fushën e Prekursorëve të barërave është Ministria e Shëndetësisë, ndërsa zbatimi ekzekutohe nga Agjencia Kosovare për Produkte dhe Pajisje Medicinale (AKPPM). Mbikëqyrja e tregut kryhet nga AKPPM-ja dhe Inspektorati Shëndetësor.

Masat procedurale

Në lidhje me Transparencën në lidhje me çmimet dhe rimbursimin e produkteve mjekësore autoriteti kompetent është Agjencia Kosovare për Produkte dhe Pajisje Medicinale (AKPPM).

Sa i përket Qelqit të kristaltë, Tekstilët dhe Këpucët autoriteti kompetent për transpozimin dhe zbatimin është Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, ndërsa mbikëqyrja e tregut zbatohet nga Inspektorati i Tregut.

Prioritetet afatmesme

Në planin afatmesëm parashihen të realizohen aktivitete si në vijim:

Masat Horizontale

- Anëtarësimi i plotë i institucioneve metrologjike në BIPM, Euramet, Īelmec, dhe OIML;
- Anëtarësimi i plotë i Kosovës në ISO, IEN dhe CEN CENELEC;
- Kosova të ketë 80% të sektorëve industrialë të mbuluara me trupat e vlerësimit të konformitetit;
- Deri në vitin 2017 të ketë inspektoratin plotësisht funksional të tregut me kapacitete të zgjeruara;

- Rritja e numrit të stafit për 40%, me fokus në metrologji;
- Deri në vitin 2017 të themelohen laboratorët për kohën dhe shpeshtësinë;
- ASK të adoptoj deri në 15,000 standarde si standarde të Kosovës.

Qasjen e re dhe globale

- Transpozimin në legjislacionin vendor të acuqis së BE-së mbi qasjen e re të produkteve dhe mbikëqyrjen e tregut (me fokus në Rregulloren mbi Sigurinë e Produkteve të Konsumit dhe Rregulloren për Mbikëqyrjen e Tregut të produkteve);
- Përafrimi sistematik me direktivën horizontale të eko-dizajnit për vendosjen e kërkesave të eko-dizajnit për produktet e lidhura me energjinë dhe masat e saj zbatuese (përafërsisht 20 aktet ligjore) në bazë të Ligjit të Rishikuar për Eficiencën e Energjisë,
- Përafrimi sistematik me direktivën horizontale për etiketimin e energjisë për indikacionin nga etiketimi dhe informacioni standard i produktit të konsumit të energjisë dhe burimeve të tjera nga produktet e lidhura me energjinë dhe masat e saj zbatuese (përafërsisht 15 aktet ligjore) në bazë të Ligjit të ri për Eficiencën e Energjisë;
- Përafrimi i plotë i legjislacionit të Kosovës mbi produktet ndërtimore me Rregulloren (EU) 305/2011 përmes Ligjit të ri për produktet ndërtimore dhe akteve nënligjore të tij.

Qasja e vjetër

- Sistemi i miratimit të tipit të automjeteve motorike në Kosovë i përafëruar me kornizën ligjore të BE-së;
- Transpozimi i Direktivës 2007/46 mbi kornizën për miratimin e automjeteve motorike, dhe aktet ligjore përkatëse sektoriale të BE-së (përafërsisht 60);
- Transpozimi i Direktivës 2002/24 mbi miratimin e tipit të automjeteve motorike me dy ose tre rrota, dhe aktet ligjore përkatëse sektoriale të BE-së (përafërsisht 15); dhe
- Transpozimi i Direktivës 2003/37/EC mbi miratimin e tipit të traktorëve bujqësorë dhe pyjore, dhe aktet ligjore përkatëse sektoriale të BE-së (përafërsisht 25).

Masat procedurale

- Analizë e zbrazëtirave të legjislacionit në aspektin e përafrimit të legjislacionit Kosovar me parimet e përgjithshme të Lëvizjes së Lirë të Mallrave e rregulluar në Nenet 34-36 të TFBE-së.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, duhet të sigurohet përfshirja e perspektivës gjinore në tërë legjislacionin e planifikuar, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Mbështetja e donatorëve

Aktualisht ekziston një projekt i IPA-së që e mbështet lëvizjen e lirë të mallrave i cili ka filluar të zbatohet në tetor të vitit 2014 dhe do të zgjasë deri në janar të vitit 2017 aktiviteti i fundit përmbyllës do të mbahet me 15 dhjetor 2016. Projekti ka punuar me fokus në tri shtylla: Përafrimi i legjislacionit, Rritja e vetëdijes dhe ngritja e kapaciteteve institucionale. Përveç kësaj, është bërë kërkesa për një projekt të ngjashëm në dokumentin e planifikimit sektorial për IPA 2 (2016-2017) i cili planifikohet të fillon implementimin në gjysmën e dytë të vitit 2017, do të ketë fokusin e njëjtë me projektin aktual. Ky kapitull gjithashtu mbështetet në mënyrë indirekte nga organizata gjermane GIZ dhe projekti rajonal SIDA në infrastrukturën e cilësisë, ku MTI është pjesë e Komitetit Drejtues.

3.3. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve

Acquis në këtë kapitull parashihet që qytetarët gra dhe burra të një shteti anëtar të BE-së të kenë të drejtën për të punuar në një Shtet tjetër Anëtar. Punëtorët migrantë BE-së duhet të trajtohen në të njëjtën mënyrë si punëtorët vendas në lidhje me kushtet e punës, kushtet sociale dhe avantazhet e taksave. *Acquis* gjithashtu përfshinë një mekanizëm për të koordinuar dispozitat e sigurimeve shoqërore kombëtare për personat e siguruar dhe anëtarët e familjeve të tyre që lëvizin në një Shtet tjetër Anëtar.

Kërkesat e MSA-së

Sipas Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit (MSA), neni 55 parasheh që një kompani e BE-së e themeluar në Kosovë apo një kompani Kosovare e themeluar në BE, në përputhje me legjislacionin në fuqi në vendin e themelimit, ka të drejtë të punësojë në një degë të saj punëtorë të cilët janë shtetas të BE-së apo Kosovës respektivisht, nëse ky personel është personel kyç – i specifikuar me paragrafin 2 të këtij neni.

Gjithashtu neni 79, paragrafi 9, sa i përket punësimit dhe lëvizjes së punëtorëve lidhur me përmbushjen e kontratave publike, *acquis* i BE-së në lidhje me shtetasit e vendeve të treta do të zbatohet për sa i përket qytetarëve të Kosovës në BE. Në lidhje me shtetasit e BE-së në Kosovë, Kosova do tu japë të drejta reciproke punonjësve të cilët janë shtetas të një Shteti Anëtar ngjashëm me ato të qytetarëve të Kosovës në BE sa i përket punësimit dhe lëvizjes së punëtorëve lidhur me përmbushjen e kontratave publike.

Duke iu referuar konkluzioneve të fundit të DPSA-2016, Kosova inkurajohet të vazhdojë me negocimin, nënshkrimin dhe implementimin e marrëveshjeve bilaterale në fushën e sigurimeve sociale, me vendet e BE.

Në kuadër të takimit të DPSA-së për Inovacioni, Kapitali Njerëzor, Politikat Sociale dhe Shoqërinë e Informacionit, Kosova inkurajohet që të vazhdojë me negociimin dhe arritjen e marrëveshjeve bilaterale në sigurime shoqërore me Shtetet Anëtare të BE-së dhe shtetet tjera te rajonit. Gjithashtu, rekomandohet finalizimi i Strategjisë Sektoriale 2015- 20120 dhe Plani i saj i Veprimit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Legjislacioni ekzistues në këtë fushë është fillestar. Në shumicën e rasteve nuk ka fare sistem të sigurimit apo nuk ka sistem të përshtatshëm për koordinim. Prandaj, negociimi për marrëveshje bilaterale për sigurimet social dëshmohej të jetë i vështirë dhe disa degë të sigurimeve sociale ende nuk ekzistojnë në Kosovë.

Elementet kryesore të kornizës institucionale dhe ligjore në lidhje me trajtimin e barabartë të punëtorëve janë të vendosura. Punësimi i shtetasve të huaj rregullohet më Ligjin për të Huajt nr. 04/-L-219, përgjegjëse e së cilit është Ministria e Punëve të Brendshme, ndërsa Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, është institucion mbështetës, e cila bazuar në Udhëzimin Administrativ nr. 01/2014, për Procedurën e Lëshimit të Lejes së qëndrimit për të huaj dhe vërtetimit për lajmërimin e punës, lëshon vërtetimet për lajmërimin e punës për shtetasit e huaj që punojnë në Kosovë.

Në kuadër të Ligjit për të Huaj janë transpozuar Rregulloret dhe Direktiva t në vazhdim:

- Rregullorja 810/2009 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian e datës 13 qershor 2009 mbi themelimin e Kodit të Komunitetit për vizat;
- Direktiva 2009/52/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian e datës 18 qershor 2008 mbi parashikimin e standardeve minimale të sanksioneve dhe masave ndaj punëdhënësve për punonjësit nga vendet e treta me qëndrim të paligjshëm;
- Direktiva 2009/50/KE e Këshillit Evropian e datës 25 maj 2009 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim pune tepër të kualifikuar;
- Direktiva 2008/115/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit Evropian e datës 16 dhjetor 2008 mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta në vendet e anëtare për kthimin shtetasve të vendeve të treta me qëndrim të parregullt
- Direktiva 2005/71/KE e Këshillit Evropian e datës 12 tetor 2005 mbi procedurat specifike për pranimin e shtetasve të vendeve të treta për qëllime të kërkimeve shkencore;

- Direktiva 2004/81/KE e Këshillit Evropian e datës 29 prill 2004 mbi lejet e qëndrimit të lëshuara shtetasve të vendeve të treta që janë viktime të trafikimit të qenieve njerëzore ose që kanë qenë subjekt i një veprimi për lehtësimin e imigracionit të paligjshëm, të cilët bashkëpunojnë me autoritetet kompetente;
- Direktiva 2004/114/KE e Këshillit Evropian e datës 13 dhjetor 2004 mbi kushtet e pranimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllim studimi, programe të shkëmbimit për nxënës, trajnim pa pagesë ose shërbim vullnetar;
- Direktiva 2003/109/KE e Këshillit e datës 25 nëntor 2003 në lidhje me statusin shtetasve të vendeve të treta që janë rezidentë afatgjatë;
- Direktiva 2003/86/KE e Këshillit e datës 22 shtator 2003 mbi të drejtën e bashkimit familjar;
- Direktiva 96/71/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian e datës 16 dhjetori 1996 në lidhje me transferimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve;
- Direktiva 2011/98/EU e Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian e datës 13 dhjetor 2011 mbi procedurën unike të aplikimit për leje unike për shtetasit e vendeve të treta për qëndrim dhe punë në territorin e një Shteti Anëtar dhe në një sërë të drejtash të përbashkëta;
- Rregullorja 562/2006 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian e datës 15 mars 2006 për themelimin e Kodit të Komunitetit mbi rregullat që rregullojnë lëvizjen e personave përgjatë kufijve.

Mbikëqyrja dhe zbatimi i dispozitave të kornizës ligjore për lëvizjen e lirë të punëtorëve gra dhe burra bëhet nga MPB, dhe nga MPMS përmes Departamentit të Punës dhe Punësimit, i cili është i autorizuar për pjesën e lëshimit të vërtetimeve të lejeve të punës, si dhe Inspektorati i Punës, i cili mbikëqyrë implementimin e legjislacionit dhe kontrollon lejet e punës.

MPMS si institucion mbështetës, për MPB, ka iniciuar për transponim Direktiva t:

- Direktiva 2009/52/KE e Parlamentit të Europës dhe Këshillit e datës 18 qershor 2009 për sigurimin e standardeve mbi sanksionet dhe masat kundër punëdhënësve të shtetasve të vendit të tretë me qëndrim ilegal;
- Direktiva 2009/50/KE e Këshillit Evropian e datës 25 maj 2009 mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllime të punësimit me kualifikime të larta;
- Direktiva 79/7/KEE e Këshillit Evropian e datës 19 dhjetor 1978 për trajtimin e parimit të barabartë të grave dhe burrave në aspektin e sigurimit social.

Ligji nr. 04/L-131 për Skemat Pensionale të Financuara nga Shteti i miratuar në vitin 2014 hapë rrugë për lidhjen e marrëveshjeve ndërshtetërore lidhur me sigurimet sociale. Marrëveshjet për Sigurime Sociale, duhen të jetë të koordinuara sipas rregulloreve në vazhdim:

- Rregullorja 883/2004 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian e datës 29 prill 2004 për bashkërendimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore dhe
- Rregullorja 987/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit Evropian e datës 16 shtator 2009 që përcakton procedurën për zbatimin e Rregullores 883/2004 për bashkërendimin e sistemeve të sigurimeve shoqërore.

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë e ka hartuar Ligjin nr. 04/L-220 për Investimet e Huaja, që shtetasvetë huaj iu jep të drejtë të punësojnë ose në ndonjë mënyrë tjetër të kontraktojnë persona fizik që janë shtetas të një vendi të huaj për qëllim të angazhimit të personave të tillë për të siguruar apo performuar në Republikën e Kosovës, shërbime profesionale, të menaxhimit, administrative, mbikëqyrjes, apo të konsultimit ose funksione teknike. Gjithashtu personave të tillë fizik do t'u lejohet të hyjnë dhe të qëndrojnë në Republikën e Kosovës për periudhën e kërkuar me kontratën e tyre me investitorin e huaj në pajtim me ligjin e aplikueshëm.

Fusha e Projektligjit për Investimet e Huaja nuk është e rregulluar me Legjislacionin e BE-së. Megjithatë, Komisioni Evropian thekson që politika e BE-së për investimet është e përqendruar në sigurimin e investitorëve dhe investimeve të tyre me siguri ligjore dhe të qëndrueshme, të parashikueshme, me mjedis të rregulluar në të cilën mund të ushtrojnë biznesin e tyre, në përputhje me rregullat ekzistuese ndërkombëtare që janë më të rëndësishmet në këtë fushë, si Marrëveshja e Përgjithshme mbi Tregtinë në Shërbime e OBT (GATS), Udhëzimet për Ndërmarrjet Shumëkombëshe në kuadër të OECD-së, si dhe instrumenteve të tjera të OECD-së. Aktualisht, fokusi qëndron në negocimin e rregullave të investimeve në kontekst të marrëveshjeve të tregtisë preferenciale që BE-ja negocion me vendet e treta.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Kosova Gjithashtu ka ndërmarrë masa për të ndihmuar shtetasit e huaj në fusha të caktuara. Për shembull, në sektorin e ndërtimit Kosova njihet licenca të huaja, duke bërë lehtësime për kompanitë e huaja që të sjellin punëtorë për të punuar në Kosovë. Avokatëve, të cilët janë banorë të përhershëm, iu është lejuar edhe të ofrojnë shërbime në Kosovë.

Mungesa e statistikave të besueshme në tregun e punës e bën të vështirë për të vlerësuar nevojat afatshkurtra dhe afatgjata të fuqisë punëtore të huaj. Një vlerësim i tregut të punës do të ndihmojë Kosovën për të përcaktuar se kur ka një nevojë për rekrutim të punëtorëve të vendeve të treta. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, statistikat në të ardhmen do të përfshijnë të dhënat e ndara sipas shtetësisë, gjinisë, etnicitetit dhe aftësisë së kufizuar aty ku është e mundur.

Deri më tani Kosova ka nënshkruar dy marrëveshje në fushën e sigurimeve me ish Republikat e Jugosllavisë, edhe pse Marrëveshjet i referohet periudhave të sigurimit deri në vitin 1999:

- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë për konfirmimin e periudhave të sigurimit për realizimin e të drejtës në pension nr. Dekretit: DMN-003-2013 mars - 2013, implementimi i kësaj marrëveshje ka filluar në nëntor 2013, si dhe
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Malit të Zi, për konfirmimin e periudhave të sigurimit për realizimin e të drejtës në pension nr. Dekretit: No. 147-1287/2013, implementimi i kësaj marrëveshje ka filluar në maj 2014.

Sa u përket masave të zbatuara, MPMS ka hartuar Strategjinë Sektoriale e Punësimit 2015-2020 dhe Planin e Veprimit 2015-2016.

Prioritetet afatmesme

Qeveria e Kosovës, e ka në fokus të përpjekjeve të saj negocimin dhe arritjen e marrëveshjeve, lidhur me sigurimet shoqërore për qytetarët gra dhe burra që jetojnë dhe punojnë jashtë Kosovës si edhe për punëtorët e Shteteve Anëtare të BE-së të punësuar në Kosovë, në zbatim të rekomandimeve të Komisionit Evropian. Kjo përfshinë lidhjen e marrëveshjeve për sigurimet shoqërore me shumë vende. MPMS në peridhën afatmesme do të rishikojë të gjitha skemat pensionale të cilat financohen nga shteti. Për këtë, MPMS do të hartojë një ligj të ri për pensionet të cilat financohen nga shteti duke iu pershtatur rrethanave në Kosovë, mundësive buxhetore dhe standarteve ndërkombëtare në fushën e pensioneve.

3.4. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit të kompanive dhe liria e ofrimit të shërbimeve

Legjislacioni i BE-së për të drejtën e themelimit dhe lirisë për të ofruar shërbime kërkon nga shtetet anëtare të sigurojnë që e drejta e themelimit e shtetasve të BE-së dhe personave juridik në çdo Shtet Anëtar dhe lirinë për të ofruar shërbime ndër-kufitare të definuara në Nenet 49 dhe 56 të TFBE, nuk

pengohet nga legjislacioni kombëtar, përveç rasteve të përjashtimeve të vendosura në traktatin e BE-së. Legjislacioni bazë për këtë fushë konsiston në Direktivën 2006/123 KE për shërbimet në tregun e brendshëm (“Direktiva e Shërbimeve”). Edhe praktikat gjyqësore të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë janë pjesë e *acquis* dhe duhet të respektohen.

Në lidhje me **të drejtën e themelimit dhe lirinë për të ofruar shërbime**, Direktiva e Shërbimeve synon të lehtësojë themelimin dhe ofrimin e shërbimeve në vendet tjera anëtare dhe të ofrojë shërbime ndërkufitare mes vendeve anëtare. Meqenëse Direktiva është instrument horizontal që mbulon një fushë të gjerë të shërbimeve, implementimi i saj kërkon kombinim të masave legislative, organizative dhe praktike. Dispozitat e direktivës në një masë të konsiderueshme bazohen në praktikat gjyqësore të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë në fushat e lirisë së themelimit dhe ofrimit të shërbimeve dhe komplimentojnë instrumentet ekzistuese të BE. Direktiva obligon vendet anëtare të krijojnë një ‘Pikë të vetme kontakti’ dhe të marrin pjesë në një sistem elektronik të informacionit²⁷ për shkëmbimin e informacionit dhe bashkëpunim në mbikëqyrjen e shërbimeve midis vendeve anëtare.

Sa i përket **njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale**, Direktiva 2005/36/KE e amendamentuar nga Direktiva 2013/55/BE vendos rregullat rreth njohjes së diplomave dhe kualifikimeve tjera ndërmjet vendeve anëtare. Kjo lehtëson ushtrimin e profesionit të qytetarëve të BE-së nga një vend në një tjetër për profesionet e rregulluara. Direktiva gjithashtu rregullon ofrimin e përkohshëm të shërbimeve nga profesionistët (Titulli II i Direktivës) dhe një kurrikulë të përbashkët të trajnimeve minimale për disa profesione të rregulluara (Kapitulli III i Titullit III të Direktivës). Gjithashtu, ekziston legjislacioni që rregullon ushtrimin e profesionit për gjyqtarët, agjentët komercial dhe njohja e kualifikimeve profesionale që lidhet me përdorimin, tregtimin dhe distribuimin e produkteve toksike. Në lidhje me kapacitetin administrativ, kërkohet që të ketë një kontakt nacional për pranimin e kërkesave për njohje të kualifikimeve profesionale dhe për bashkëpunim administrativ me autoritetet e vendeve anëtare.

Në fushën e **shërbimeve postare**, legjislacioni bazë përbëhet nga Direktiva e parë Postare 97/67/KE (Direktiva kornizë) e amendamentuar nga Direktiva e dytë Postare dhe Direktiva e tretë Postare 2008/6/KE që synojnë krijimin e tregut të brendshëm të shërbimeve postare duke hapur këtë treg ndaj konkurrencës në mënyrë graduale, dhe ofrimin e një shërbimi universal postar të kualitetit të lartë për shfrytëzuesit. Sa i përket kapacitetit administrativ, kërkohet krijimi i një autoriteti të pavarur kombëtar rregullator për të siguruar implementimin adekuat të legjislacionit të BE.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat kryesore të MSA që rregullojnë këtë fushë janë të përfshira në nenet 51, 56, 57, 58, 59 dhe 74. Sipas nenit 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-se të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-se me ato vendore sa i përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës. Neni 57 i MSA-se definon që pas 6 viteve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshjeje, Këshilli i Stabilizim Asocimit (KSA) duhet të krijojë modalitetet për të zgjeruar dispozitat e kapitullit mbi ofrimin e shërbimeve për shtetasit e BE-se dhe qytetarëve të Kosovës. Neni 58 i MSA-se obligon Kosovën që pesë vjet pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje, KSA-ja të marrë masat e nevojshme për të zbatuar në mënyrë progresive lejimin e ofrimit të shërbimeve nga kompanitë e BE-se, nga kompanitë Kosovare ose nga shtetasit e BE-se dhe qytetarët e Kosovës të cilat janë të vendosur në territorin e njërës Pale, për persona tjerë përveç atyre për të cilët dedikohen shërbimet.

Sipas Nenit 74 të MSA-se, me nënshkrimin e kësaj marrëveshjeje, Kosova detyrohet që të përafrojë **legjislacionin** e saj ekzistues dhe të ardhshme me *acquis*-in e BE-së, si dhe të sigurojë hyrjen në fuqi dhe zbatimin në mënyrë të duhur. Në një fazë të hershme, përafrimi do të përqendrohet në elementet thelbësorë të *acquis*-it të BE në fushën e Tregut të Brendshëm si dhe në fushat e lidhura me tregti.

---

²⁷ Sistemi Informativ i Tregut të Brendshëm

Sa i përket profesioneve të rregulluara, sipas Nenit 56 të MSA-se, Këshilli për Stabilizim-Asocimit (KSA) obligohet që brenda dy viteve nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes, do të shqyrtojë se cilët hapa janë të nevojshëm për njohjen reciproke të kualifikimeve, me qëllim që të lehtësohet ky proces për shtetasit e BE-së dhe qytetarët e Kosovës që të fillojnë dhe ndjekin veprimtaritë e rregulluara profesionale respektivisht në Kosovë dhe në BE.

Raporti për vendin 2016, sa i përket *Lirisë për të ofruar Shërbime*, thekson që Kosova ka filluar me përafrimit të legjislacionit të saj me Direktivën e Shërbimeve por ende është në një fazë të hershme. Baza e të dhënave e Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë sa i përket tregtisë së shërbimeve është përmirësuar.

Në lidhje me *Shërbimet Postare*, raporti për vendin nënvizon që shërbimet postare, korniza ligjore është gradualisht duke u përafruar me *acquis* e BE-së. Në vitin 2016 Kosova ka ulur limitet e peshes për tregun e shërbimeve të rezervuara, por kjo ka pasur ndikim të kufizuar në treg deri më tani. Reduktime të mëtejshme në më pak se 20 gram për letër janë ende të nevojshme, pasi që 80% e vëllimit postar është nën këtë prag. Shërbimet postare ndërkombëtare ofrohen nga të gjitha zyrat postare me përjashtim të Serbisë.

Në fushën e njohjes reciproke të kualifikimeve profesionale, Raporti për vendin thekson që vetëm katër profesione (kontabilistët, arkitektët, inxhinierët dhe juristët) aktualisht janë të rregulluara me ligj. Harmonizimi me *acquis* në fushën e njohjes së kualifikimeve profesionale dhe programeve të trajnimit profesional është në fazë të hershme. Kërkesat minimale të trajnimit në bazë të Direktivës 200/36 / EC për profesionet e rregulluara që synojnë njohjen automatike dhe udhërrëfyese për harmonizimin e legjislacionit të kualifikimeve profesionale me atë të *acquis* të BE-së, ende mungojnë.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

E drejta e themelimit dhe liria për të ofruar shërbime

Në Kosovë ekziston një kornizë gjithëpërfshirëse legjislative që rregullon aspekte të veçanta të shërbimeve. Ndërsa një kornizë e vetme legjislative do të vendoset me transpozimin e direktivës së shërbimeve.

E drejta e themelimit të shoqërive tregtare në Kosovë rregullohet me Ligjin nr. 04/L-006 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 02/L-123 për Shoqëritë Tregtare i vitit 2011. Përmes kësaj kornize ligjore rregullohen kushtet e regjistrimit të bizneseve vendore dhe të huaja në Agjencinë për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë. Për implementimin e Ligjit nr. 04/L-006, është nxjerr Udhëzimi Administrativ nr. 18/2011 i cili ka hyrë në fuqi në Korrik të vitit 2015. Këto akte ligjore transpozojnë pjesërisht Direktivën 77/91/EEC për koordinimin e masave mbrojtëse, Direktivën 78/855/EEC, lidhur me bashkimet e ndërmarrjeve publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare), Direktivën 82/891/EEC në lidhje me ndarjen e shoqërive publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare), Direktivën 89/667/EEC mbi kompanitë private me përgjegjësi të kufizuar një -anëtarësh (Shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar) Direktivën 2005/56/EEC, mbi shoqëritë me përgjegjësi të kufizuara për bashkimin ndërkufitar, Direktivën 89/666/EEC në lidhje me kërkesat për dhënie informata shpjeguese në lidhje me degët e hapur në një Shtet Anëtar nga lloje të caktuara të shoqërisë të qeverisura nga ligji i një shteti tjetër. Informata më të detajuara mbi Shoqëritë Tregtare gjenden në Kapitullin 6 të PKZMSA-së.

Gjithashtu, në këtë fushë, ekziston Ligji nr. 04/L-202 për Sistemin e Lejeve dhe Licencave i vitit 2013. Ky ligj rregullon lejet dhe licencat për ofrimin e shërbimeve ndërkufitare i cili aktualisht aplikohet në të gjithë sektorët ku nevojitet licencim profesional. Me qëllim të zbatimit të këtij Ligji, është miratuar Rregullorja nr. 06/2015 për Regjistrin Qendror të Llojeve të Lejeve dhe Licencave. Kjo Rregullore ka për

qëllim të përcaktoj procedurat për themelimin, administrimin dhe funksionimin e regjistrit qendror të lejeve dhe licencave në nivelin qendror të Republikës së Kosovës.

Ligji nr. 04/L-219 për të Huajt, rregullon kushtet e hyrjes, qëndrimit, punësimit, të drejtat dhe detyrimet e të huajve në territorin e Republikës së Kosovës. Për implementim të këtij te fundit është nxjerrë UA nr. 01/2014 për Procedurën e Lëshimit të Lejes së Qëndrimit për të Huajt dhe Vërtetimit për Lajmërimin e Punës, i cili rregullon aspektet procedurale që ndjek organi administrativ (Departamenti për Shtetësi Azil dhe Migrim së bashku me Departamentin për Punë dhe Punësim në MPMS) me rastin e lëshimit të leje qëndrimeve (sidomos atyre për qëllim pune në Republikën e Kosovës).

Ligji dhe UA e lartë përmendur transponojnë pjesërisht legjislacionin e mëposhtëm të fushës së migrimit::

- Rregulloren nr. 810/2009 mbi Themelimin e Kodit të Komunitetit për vizat;
- Direktivën 2009/52/KE për Parashikimin e Standardeve Minimale të Sanksioneve dhe Masave ndaj Punëdhënësve për Punonjësit nga Vendet e Treta me Qëndrim të Paligjshëm.
- Direktivën 2009/50/KE për kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim pune me kualifikim të lartë.
- Direktivën 2008/115/KE për Kthimin Shtetasve të Vendeve të Treta me Qëndrim Ilegal.
- Direktivën e 2005/71/K për Procedurat Specifike për Pranimin e Shtetasve të Vendeve të Treta për Qëllime të Kërkimeve Shkencore.
- Direktivën 2004/81/KE për Lejet e Qëndrimit të Lëshuara ndaj Shtetasve të Vendeve të Treta që janë Viktima të Trafikimit të Qenieve Njerëzore ose që kanë qenë Subjekt i një Veprimi për Lehtësimin e Imigracionit të Paligjshëm, të cilët Bashkëpunojnë me Autoritetet Kompetente.
- Direktivën 2004/114/KE për Kushtet e Pranimit të Shtetasve të Vendeve të Treta për Qëllime Studimi, Programe të Shkëmbimit për Nxënës, Trajnim pa Pagesë ose Shërbim Vullnetar.
- Direktivën 2003/109/KE në lidhje me Statusin e Shtetasve të Vendeve të Treta që janë Rezidentë Afatgjatë.
- Direktivën 2003/86/KE për të Drejtën e Bashkimit Familjar.
- Direktivën 96/71/KE në lidhje me Transferimin e Punëtorëve në Kuadër të o
- Ofrimit të Shërbimeve.
- Direktivën 2011/98/BE për Procedurën Unike të Aplikimit për Leje Unike për Shtetasit e Vendeve të Treta me Qëndrim dhe Punë në Territorin e një Shteti Anëtar dhe në një sërë të Drejtash të Përbashkëta.

Në fushën e investimeve të huaja, ekziston Ligji nr. 04/L-220 për Investimet e Huaja, i cili për çdo aktivitet që përfshinë ofertën, ofrimin apo prodhimin e mallrave, shërbimeve, pronës dhe/ose punë për dikë në kthim me ndonjë lloj të pagesës apo kompensimit, të inkurajuar investime nga furnizuesit e sektorit privat të mallrave dhe shërbimeve.

Fusha e ofrimit të shërbimeve juridike, rregullohet me Ligjin për Avokatinë, Ligji për Noterinë dhe Ligji për Procedurën Përmbartimore. *Ligji për Avokatinë*, lidhur me ushtrimin e avokatisë nga avokatët e shteteve tjera, lejon ushtrimin e profesionit të avokatit në territorin e Republikës së Kosovës nën kushtet e reciprocitetit. Avokat i huaj i cili e ka fituar të drejtën për ushtrimin e profesionit të avokatit në shtetin amë, mund të ushtrojë profesionin e avokatit në Republikën e Kosovës në pajtim me kushtet e përcaktuara me Ligjin për Avokatinë dhe aktet tjera të Odës së Avokatëve të Kosovës. *Ligji për Noterinë*, definon se detyrën e noterit mund ta ushtrojë personi i cili duhet të jetë banor i përhershëm i Kosovës. *Ligji për Procedurën Përmbartimore*, përcakton që për përmbartues privat mund të emërohet personi i cili plotëson kushtet e përcaktuara me ligj dhe njëra ndër to është që të jetë shtetas i Republikës së Kosovës.

Fusha e turizmit, rregullohet me Ligjin nr. 04/L-176 për Turizmin, i cili rregullon veprimtarinë turistike dhe hoteliere. Ligji në fjalë, transponon plotësisht Direktivën 90/314/KE, për Paketën e Udhëtimit, Paketën e Shërbimeve dhe Paketën e Turneve.

Shërbimet Postare

Shërbimet Postare në Republikën e Kosovës rregullohen me Ligjin nr. 03/L-173 për Shërbimet Postare i cili rregullon ofrimin e shërbimeve postare, mënyrën e kryerjes së shërbimeve postare, rolin e Qeverisë dhe Rregullatorit në sektorin postar, të drejtat dhe detyrimet e operatorëve postar dhe shfrytëzuesve. Ligji në fjalë, transponon pjesërisht Direktivën 97/67/KE, Direktivën 2002/39/KE dhe Direktivën 2008/06/KE për Faktin e Kufizimeve sa i Përket Zonës së Rezervuar. Për implementim të këtij ligji, është nxjerr edhe UA nr. 2012/05 për Licencim të Operatorëve Privat, i cili përcakton Kriteret dhe Rregullat e Licencimit të Operatorëve Postar.

Tregu Postar në Republikën e Kosovës është i liberalizuar dhe i hapur për konkurrencë që nga maji i vitit 2006, ku përveç Operatorit publik postar NPQ "Posta e Kosovës" Sh.A., shërbime postare ofrojnë edhe 10 operatorë privat, të cilët ofrojnë shërbime korrier dhe ekspres. Por, shërbimet universale janë të liberalizuara pjesërisht dhe me çmime të ndryshme të cilat identifikohen si zonë e rezervuar dhe është ekskluzivitet i operatorit publik postar gjegjësisht Posta e Kosovës sh.a. (PK). Ligji parasheh shërbime të rezervuara me kufizime në çmime për (PK) në peshë deri në 1 kg. Kjo peshë vjen duke u zvogëluar me Vendime nga Autoriteti Rregullator për Komunikimet Elektronike dhe Postare (ARKEP), që është në përputhje me paragrafin 1.4 të nenit 6 të Ligjit 03/L-173. Ky nen është në kundërshtim me kushtet e përcaktuara nga aktet ligjore në BE dhe ne duhet rregulluar atë me Ligjin që parashihet të amendamentohet në vitin 2017. ARKEPka bërë ndryshimin e kufirit të peshës (Vendimi Nr 432, i cili parashikon reduktimin e kufirit të peshës për shërbimet e rezervuara: nga 1 janari 2014 në 500 gr. ndërsa nga 1 Janari 2016 do të jetë në 100 gr. Ref. Vendimi nr. 432, nr. Prot. 046/B/13 i Dhjetorit 2013. Pra, operatorët tjerë postar në raport me operatorin publik postar obligohen që dërgesat postare me peshë 0-100 gr. t'i tarifojnë me çmim jo më të vogël se trefishi i çmimit që operatori publik i tarifon të njëjtat.

Zbatimi i Direktivës 2008/06/KE e cila ka për qëllim të heq zonën e rezervuar, ka qenë e detyruar për t'u zbatuar nga shtetet anëtare deri më 31 Dhjetor 2012, ndërsa Republika e Kosovës ende nuk ka filluar me zbatimin e saj, por sipas të tri Direktiva ve të cekura më lartë, zona e rezervuar është duke rënë në formë graduale deri në heqjen e saj d.m.th. në peshën 0. Masat e planifikuara në dokumentin "Politikat Strategjike të Shërbimit Postar në Republikën e Kosovës 2013-2017" dhe në planin e saj të veprimit përcaktojnë një afat kohor për harmonizimin e legjislacionit kombëtar me Direktiva t e BE-së, deri në fund të 2017.

Njohja Reciproke e Kualifikimeve Profesionale

Harmonizimi me *Acquis*-in në fushën e njohjes së kualifikimeve profesionale dhe programeve të aftësimit profesional është në një fazë të hershme. Megjithatë, në Kosovë, kjo fushë rregullohet me Ligjin e Kualifikimeve Kombëtare, në bazë të cilit është zhvilluar Korniza Kombëtare e Kualifikimeve (KKK), mekanizëm që mundëson transparencë, mobilitet dhe cilësi në sistemin e kualifikimeve. KKK zbatohet përmes verifikimit të standardit të profesionit, validimit të kualifikimeve dhe akreditimit të ofruesve të arsimit dhe aftësimit profesional dhe arsimit të lartë. Pra sistemi i kualifikimeve rregullohet përmes Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve, kornizë kjo që është e mbështetur në Kornizën Evropiane të Kualifikimeve. Korniza Kombëtare e Kualifikimeve (KKK) si mekanizëm i klasifikimit të kualifikimeve kombëtare ofron bazë për bashkëpunim dhe njohje reciproke të kualifikimeve ndërmjet KKK dhe Kornizës Evropiane të Kualifikimeve.

Avancimi i vazhdueshëm i Kornizës Kombëtare të Kualifikimeve nënkupton se Korniza Kombëtare e Kualifikimeve rifreskohet me kualifikime të reja varësisht nga kërkesa e tregut vendor dhe Kornizës Evropiane të Kualifikimeve.

Në këtë fushë, ekziston edhe Ligji për Arsim të Lartë në Republikën e Kosovës, qëllimi i të cilit është krijimi i bazës ligjore për rregullimin, funksionimin, financimin, sigurimin e cilësisë në arsimin e lartë në përputhje me standardet evropiane duke përfshirë edhe institucionet arsimore private. Më tej, aktet

nënligjore për zbatimin e tij rregullojnë dhe përcaktojnë licencimin e bartësve privatë të arsimit të lartë, kriteret dhe procedurat e validimit të kualifikimeve dhe akreditimit të ofruesve të AAP, kriteret dhe procedurat për verifikimin e standardit të profesionit, njihjen e mësimit paraprak, dhe kriteret e procedurat për sigurimin e cilësisë në institucionet e arsimit dhe aftësimit profesional - proceset e brendshme.

Në tetor 2016 të është aporovuar Ligji për profesione të rregulluara i cili rregullon përfshn rregullat mbi menyren organizimit dhe funksionimit të profesioneve të rregulluara në republikën e Kosovës.

Me qëllim të sigurimit të cilësisë, në përputhje me kërkesat e Kornizës Evropiane për Sigurim të Cilësisë, është miratuar Korniza Kombëtare për Sigurim të Cilësisë bazuar në UA nr. 32/2014 për Kriteret dhe Procedurat për Sigurimin e Cilësisë në Institucionet e Arsimit dhe Aftësimit Profesional – proceset e brendshme, e cila është pjesë e Raportit të Vetëvlerësimit që plotësojnë ofruesit e AAP. Korniza Kombëtare për Sigurim të Cilësisë zbatohet nga Autoriteti Kombëtarë për Kualifikime.

Gjithashtu politikat e BE sa i përket sistemit të kualifikimeve në Kosovë janë ndjekur edhe me rastin e vendosjes së pikëve/kredive të kualifikimeve profesionale sipas ECVET- European Credit in Vocational Education and Training, (ku 10 orë është e barabartë me një ECVET kredi).

Gjithashtu janë në fuqi një sërë aktesh nënligjore të cilët rregullojnë zhvillimin dhe verifikimin e standardeve profesionale, përdorimin e standardeve profesionale gjatë zhvillimit të moduleve mësimore, për modifikimet dhe përshtatjen e nevojshme për zhvillimin e qasjes në programet dhe kualifikimet e arsimit dhe aftësimit profesional për nxënësit me aftësi të kufizuar apo nevoja të tjera të veçanta, për përkrahjen e vlerësimit dhe certifikimit të kualifikimeve modulare, mbi zhvillimin e kualifikimeve modulare, vlerësimi dhe certifikimin në KK, pakon e veglave, njihjen e mësimit paraprak, monitorim, etj.

Në këtë drejtim sa i përket njohjes së ndërsjellë të kualifikimeve profesionale, vetëm katër profesione (kontabilistë, arkitektë, inxhinierë dhe juristë) aktualisht janë të rregulluara me bazë ligjore në Kosovë. Kualifikimet e huaja profesionale janë të njohura përderisa ato janë të certifikuara nga një autoritet i akredituar në vendin e origjinës.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

E drejta e themelimit dhe liria për të ofruar shërbime

Aspekti institucional në fushën e shërbimeve posedon shtrirje horizontale, pasi që ekziston një numër i ministrive dhe rregullatorëve të ngarkuara me përgjegjësi brena kontekstit të gjerë të shërbimeve, ku gratë dhe burrat duhet të kenë qasje të barabartë në themelimin dhe ofrimin e shërbimeve. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë është institucioni bartës për shërbimet tregtare. Departamenti i Tregtisë në kuadër të MTI-se i cili merret ekskluzivisht me çështjen e shërbimeve ka 10 zyrtarë të punësuar. Departamenti në fjalë ofron mbështetje dhe promovon lëvizjen e lirë të mallrave, të shërbimeve tregtare dhe të kapitalit në pajtim me legjislacionin përkatës në fuqi. Të gjitha aktivitetet, negociatat, bilaterale dhe multilaterale, përfshirë edhe rishikimin e legjislacionit dhe transpozimin e Direktivës së Shërbimeve të BE-së janë duke u bërë në partneritet me një grup pune të vendosur me institucionet tjera relevante.

Institucionet tjera që kanë kompetenca të caktuara në fushën e shërbimeve përfshijnë: Bankën Qendrore të Kosovës e cila është institucion kryesorë në rregullimin dhe mbikëqyrjen e shërbimeve financiare.

Ministria e Zhvillimit Ekonomik ka në kompetence të saj shërbimet e teknologjisë informative dhe të telekomunikimit përderisa Autoriteti Rregullator i Telekomunikacionit është përgjegjës për Shërbimet e Telekomunikacionit. Gjithashtu, është themeluar organi koordinues për legjislacionin e shërbimeve si trup i koordinimit horizontal të çështjeve lidhur me këtë fushë.

Agjencia për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve në Kosovë (KIESA) është institucioni përgjegjës për implementimin e politikave qeveritare që kanë të bëjnë me tërheqjen e investimeve të huaja, përkrahjen e eksporteve, përkrahjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme si dhe zhvillimin e zonave ekonomike. KIESA funksionon në bazë të Ligjit nr. 04/L- 220 për Investimet e Huaja, e cila vepron në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë. Aktualisht në KIESA janë 18 zyrtarë të cilët ushtrojnë punën e ndarë në dy drejtori: Drejtoria për Zhvillimin e Ndërmarrjeve dhe Zonave Ekonomike, si dhe Drejtoria për Promovimin e Investimeve dhe Eksporteve.

Ministria e Drejtësisë është institucioni kryesorë që rregullon dhe harton legjislacionin në fushën e shërbimeve juridike. Si institucione zbatuese janë Oda e Avokatëve, e cila është organizatë profesionale e pavarur e avokateve me cilësinë e personit juridik e themeluar në pajtim me Ligjin 04/L-193 për Avokatin dhe Statutin e Odes, e cila është kompetente për ushtrimin e autorizimeve publike dhe kryerjen e punëve me interes të përgjithshëm. Pastaj, Oda e Përmbauesve Privat e cila është themeluar duke u bazuar në Ligjin nr. 04/L-139 për Procedurën Përmbaimore, si organizatë profesionale jo profitabile të cilës i bashkohen të gjithë përmbauesit privat. Tutje, për veprimtarinë e Noterëve ekziston Oda e Noterëve të Republikës së Kosovës e cila është person juridik në të drejtën publike, që vepron në pajtim me Ligjin nr. 03/L-010 mbi Noterinë. Kjo e fundit është e pavarur në veprimtarinë e saj. Të gjithë noterët janë detyrimisht anëtar të Odës që nga dita e caktimit në pozitën e noterit dhe anëtarësia e tij apo e saj mbaron në ditën e lirimit të postit.

Në nivel qendror, Divizioni i Turizmit në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë është përgjegjës për fushën e turizmit. Përderisa, në nivelin lokal ekzistojnë Drejtoritë e Turizmit, Drejtoritë e zhvillimit Ekonomik, varësisht nga organizimi komunal.

Ministria e Shëndetësisë është organ kompetent në fushën e shërbimeve shëndetësore. Në bazë të Ligjit nr. 04 /L-150 për Odat e Profesionistëve Shëndetësor, një pjesë e shërbimeve shëndetësore do të ofrohen nga Odat pas bartjes së kompetencave nga ministria. Odat e profesionistëve shëndetësor janë organizata të pavarura të cilat mbrojnë dhe prezantojnë interesat profesionale të profesionistëve shëndetësor, sigurojnë standarde të kodit të etikës dhe deontologjisë mjekësore, edukimin e vazhdueshëm profesional, regjistrimin e profesionistëve shëndetësor dhe lëshimin e licencave, rilicencimi, revokimi i licencave, shkollimin specialistik dhe nën-specialistik.

Sa i përket zbatimit, është përmirësuar baza e të dhënave e vendosur në MTI për tregtinë e shërbimeve. Baza e të dhënave përmban një listë të detajuar të legjislacionit dhe ajo është e organizuar në bazë të sektorëve dhe specifikon agjencitë qeveritare përgjegjëse për masat e ndryshme. Baza e të dhënave gjithashtu përmban komente të shkurta mbi çështje të mundshme për masa të caktuara, siç janë kufizimet e qasjes në treg ose dispozitat e mundshme diskriminuese. Baza e të dhënave është një mekanizëm shumë i vlefshëm. Kjo bazë duhet të përmbajë të dhëna të ndara sipas gjinisë, etnicitetit dhe aftësive të kufizuara aty ku është e mundur. Megjithatë, baza e të dhënave duhet të plotësohet dhe përditësohet dhe nuk përbën një listë të plotë për çdo masë që përfshihet në kërkesat e Direktivës së Shërbimeve.

Vlen të ceket që, Negociatat për shërbimet midis vendeve të CEFTA-së (Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Maqedonia, Moldavia, Serbia, Mali i Zi dhe Kosova) janë të ndara në 6 grupe dhe kanë filluar në vitin 2014 me një fokus kryesor në shërbimet profesionale, turizëm, mjedis, shërbime rekreative, komunikim, shërbimet në ndërtim dhe shërbimet e distribuimit, arsimit dhe ato shëndetësore.

Shërbimet Postare

Ministria e Zhvillimit Ekonomik është institucioni përgjegjës për nxjerrjen e ligjeve dhe hartimin e politikave në sektorin postar. Autoritetit Rregullativ i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (ARKEP) është organ rregullator, i cili zbaton dhe mbikëqyrë kornizën rregullatore bazuar në Ligji nr. 04/L-109 për

Komunikime Elektronike dhe Ligjin nr. 03/L-173 për Shërbime Postare, si dhe nga politikat e zhvillimit të fushës së komunikimeve elektronike dhe shërbimeve postare.

Në kuadër të kornizës së politikave në sektorin e shërbimeve postare, ekziston dokumenti strategjik "Politikat Strategjike të shërbimit Postar në Republikën e Kosovës 2013-2017. Përmes këtij dokumenti Qeveria e Kosovës synon që ta avancojë sektorin e shërbimit postar, duke ngritur efikasitetin dhe efektivitetin në realizimin e shërbimeve universale postare, në mënyrë që këto shërbime të plotësojnë nevojat e konsumatorëve dhe shfrytëzuesve të shërbimeve postare, krijimin e qëndrueshmërisë dhe stabilitetit financiar të sektorit postar, qasje të lehtë të shtresave me nevoja sociale në shërbime universale postare, dhe zhvillimin ekonomik të sektorit postar dhe ekonomisë së vendit.

Objektivat kryesorë të këtij dokumenti janë:

- Ofrimi i Shërbimit Universal Postar dhe zgjerimi i rrjetit në tërë territorin e Republikës Kosovës;
- Ndryshimi i Kodit postar dhe aplikimi i sistemit elektronik të adresave
- Krijimi i ambientit të përshtatshëm ligjor dhe rregullator për ofrimin e shërbimeve postare;
- Informatizimi i rrjetit postar dhe shërbimeve postare;
- Anëtarësimi në organizatat ndërkombëtare dhe bashkëpunimi rajonal në Sektorin Postar.

Tutje, tregu Postar në Republikën e Kosovës është i liberalizuar dhe i hapur për konkurrencë që nga Maji i vitit 2006, ku përveç Operatorit publik postar NPQ "Posta e Kosovës" Sh.A., shërbime postare ofrojnë edhe 10 operatorë privat, të cilët ofrojnë shërbime korrier dhe ekspres.

Njohja Reciproke e Kualifikimeve Profesionale

Institucioni kryesorë për zhvillimin e legjislacionit dhe politikave është Ministria e Arsimit është Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjisë (MASHT). MASHT ka të themeluar Autoritetin Kombëtar për Kualifikime, i cili është organ publik i pavarur, në pajtim me ligjin për Kualifikime Kombëtare në Kosovë. AKK është përgjegjës për mbikëqyrjen e kualifikimeve kombëtare krahas me MASHT, Agjencinë Kosovare për Akreditim dhe organe tjera profesionale, të miratuara për këtë qëllim me vendim qeveritar. Në veçanti, është përgjegjëse për kualifikimet profesionale. Të gjitha kualifikimet në KKK, kenë rezultate të qarta, që janë lëndë e vlerësimit me cilësi të siguar. Institucionet/Ofrues të ndryshme mund të parashtrajnë kualifikimet e tyre për përfshirje në kornizë, ndërkaq Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve, vendosë se cilat kualifikime profesionale mund të futen në Kornizën Kombëtar të Kualifikimeve. AKK, akrediton institucionet për vlerësimin e nxënësve dhe lëshimin e certifikatave për kualifikimet në KKK. AKK ka 6 të punësuar.

Qendra Kombëtare për Njohje të Diplomave e themeluar me vendim të MASHT-it nr. 331/01-B në Nëntor 2008. Ky institucion operon në kuadër të MASHT dhe bën njohjen e gradave universitare dhe shkollave të larta profesionale, të cilat janë të rregulluara me UA nr. 08/2010 për Parimet dhe procedurat e njohjes së diplomave të shkollave të larta profesionale dhe gradave universitare të fituara jashtë Republikës së Kosovës. Për titujt e fituar në nivelin e 5, nuk i nënshtrohen procedurës në qendrën NARIC.

Prioritetet afatmesme

Në planin afatmesëm, prioritet do të jepet aktiviteteve në vijim:

E drejta e themelimit dhe liria për të ofruar shërbime

- Ligji për tregtinë në shërbime parashihet të zbatohet plotësisht brenda periudhës 5 vjeçare me që rast do të rishikohen/ndryshohen të gjitha ligjet horizontale të Kosovës që ndërlidhen me tregtinë në shërbime, si dhe të transpozohen Direktiva t dhe Rregulloret tjera relevante të BE-së. Kjo do të kontribuojë për t'u siguruar që ligjet sektoriale nuk bien në kundërshtim me Acquis të BE-së;

- Do të vazhdojë projekti i BE-së për implementimin e Direktivës së Shërbimeve, me që rast do të harmonizohet edhe më tej legjislacioni për shërbimet; Planifikohet të krijohet Pika e Vetme e Kontaktit (Point of Single Contact) brenda Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë që do t'i thjeshtësojë të gjitha procedurat administrative dhe ofrojë qasje të lehtë, ushtrim të aktivitetit të ofrimit të shërbimit në mënyrë elektronike. Në kuadër të këtij projekti do të punohet në ngritjen e kapaciteteve në sektorin e shërbimeve në MTI;
- Në lidhje me shërbimet juridike, planifikohet të nxirren akte të tjera ligjore për të transpozuar rregulloret dhe Direktiva tjera të BE-së lidhur me ushtrimin e veprimtarisë së avokatëve në shtetet anëtare të BE-së përveç atyre në të cilat i kanë marrë kualifikimet, pastaj aktivitetet e agjentëve komercial, si dhe njohjen e kualifikimeve profesionale për aktivitetet që ndërlidhen me përdorimin, tregtimin dhe distribuimin e produkteve toksike. Në këtë kategori do të merren parasysh Direktiva 74/557/KE për lirinë e themelimit dhe ofrimit të shërbimeve (personat e vetë-punësuar dhe ndërmjetësuesit e përfshirë në tregtinë me produkte toksike); Direktiva 74/556/KE për masat transitorë lidhur me tregtinë në produkte toksike dhe përdorimin profesional të produkteve të tilla; Direktiva 86/653/KE që mbulon agjentët e vetë-punësuar komercial. Direktiva 92/2002/KE mbulon ndërmjetësimin e sigurimeve përkatësisht ndërmjetësuesit e sigurimeve; Direktiva 96/26/KE që mbulon operatorët transportues dhe operatorët e transportit të pasagjerëve; Rregullorja nr. 1071/2009/ për themelimin e rregullave të përbashkëta sa i përket kushteve që duhet të përmbushen për të zhvilluar profesionin e operatorit të transportit rrugor;
- Në fushën e investimeve të huaja, parashihet që deri në vitin 2018, Agjencia për Investime dhe Përkrahjen e Ndërmarrjeve në Kosovë të kalojë në kuadër të Zyrës së Kryeministrit të Kosovës.
- Në KASH 2016-2018 parashihet rritja e stafit në 9 (nëntë) zyrtarë nga 4 që janë tash në Divizionin e Turizmit në kuadër të MTI-së;
- Në fushën e shërbimeve shëndetësore, Ministria e Shëndetësisë gjatë periudhës 2017-2020 parashikon fuqizimin e mëtutjeshëm të Zyrës për trajtim jashtë vendit përmes riorganizimit dhe ngritjen e kapaciteteve profesionale të stafit dhe personelit përmes trajnimeve brenda dhe jashtë vendit, duke ofruar mundësi dhe trajtim të barabartë për gra dhe burra. Në funksion të zbatimit të Ligjit të Odave të Profesionistëve shëndetësor do të realizohet bartja e kompetencave nga Ministria e Shëndetësisë/Bordet tek Odat e profesionistëve shëndetësor ku do të përfshihen edukimi i vazhdueshëm profesional, licencimi dhe rilicencimi i profesionistëve shëndetësor, edukimi specialistik dhe nën-specialistik;
- Ministria e Shëndetësisë gjatë kësaj periudhe do të bëjë harmonizimin e legjislacionit vendor me këto akte juridike të BE që rregullojnë fushën e trajnimeve të infermierëve, mamive, mjekëve dhe profesionistëve tjerë shëndetësor dhe njohjen e kualifikimeve profesionale në pajtueshmëri me Direktivën nr. 2005/36 për njohjen e kualifikimeve profesionale.

Shërbimet postare

- Nxjerrjen e legjislacionit sekondar me qëllim të implementimit të ligjit për shërbime postare;
- Parashihet të vazhdon realizimi i aktivitetëve në kuadër të planit të veprimit të dokumentit strategjik "Politikat Strategjike të Shërbimit Postar në Republikën e Kosovës 2013-2017".

Njohja Reciproke e Kualifikimeve Profesionale

- Nxjerrjen e legjislacionit sekondar me qëllim të implementimit të ligjit për Profesionet e Rregulluara, duke përfshirë përspektivën gjinore;
- Në sektorin e kualifikimeve profesionale, Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve planifikon të krijoj programin e posaçëm që të do të mundësojë operimin e sistemit elektronik të monitorimit për institucionet e akredituara të Arsimit dhe Aftësisimit Profesional (AAP). Ndër tjerash, planifikon të trajnoj personat përgjegjës të institucioneve të akredituara për mënyrën e përdorimit të programit në fjalë.

Mbështetja e donatorëve

Projekti për Direktivën e EU së Shërbimeve si asistencë për zbatimin e Marrëveshjes së Stabilizimit dhe Asociimit ka filluar në gusht të vitit 2016. Qëllimi i këtij projekti është të ndërtoj kapacitete brenda MTI-së me qëllim që të transpozojë dhe zbatojë Direktivën e Shërbimeve të BE-së në tregun e brendshëm të Kosovës. Projekti gjithashtu do të bëj analizën e zbratësive sa i përket legjislacionit horizontal në lidhje me harmonizimin e mëtutjeshëm me Direktivën e Shërbimeve. Komisioni Evropian është financuesi i këtij projekti. Buxheti i këtij projekti është 968,000.00.

3.5. Kapitulli 4 i *acquis*-së: Lëvizja e lirë e kapitalit

Shtetet anëtare duhet të heqin të gjitha kufizimet ndaj lëvizjes së kapitalit dhe pagesave, me disa përjashtime, si brenda BE-së, ashtu edhe mes Shteteve Anëtare dhe vendeve të treta. *Acquis* i këtij kapitulli është i bazuar në Traktatin për Funkcionimin e Bashkimit Evropian, në veçanti nenet 63-66. Definicioni i llojeve të ndryshme të kapitalit bëhet në Aneksin I të Direktivës 88/361/KEE. Praktikrat gjyqësore të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë dhe Komunikatat e Komisionit ofrojnë interpretime shtesë të neneve të mësipërme.

Legjislacioni i BE-së përfshinë edhe rregullat për pagesa ndërkufitare dhe ekzekutimin e urdhrave të transferimit në lidhje me letrat me vlerë. Direktiva për luftën kundër pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, kërkon që entitetet që janë subjekt i kësaj direktive të identifikojnë klientët dhe të raportojnë transaksionet e dyshimta, sidomos kur bëhet fjalë për objekte me vlerë të lartë dhe për transaksione me para në dorë me vlera të mëdha. Kjo direktivë gjithashtu kërkon që entitetet të ndërmarrin hapa shtesë si mbajtja e evidencës, trajnimet dhe krijimi i procedurave të brendshme të entiteteve të kësaj fushe. Një kërkesë kyçe në luftën kundër krimit financiar është krijimi i kapaciteteve efektive administrative dhe zbatuese, përfshirë edhe bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve që merren me mbikëqyrjen, zbatimin dhe ndjekjen penale. Direktiva e re është harmonizuar por shkon përtej rekomandimeve për pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit të Task Forcës për Veprim Financiar (FATF).

Acquis e kësaj fushe gjithashtu përbëhet nga Konventat nr. 141 dhe nr. 198²⁸ të Këshillit Evropian dhe legjislacioni i BE-së për bashkëpunim në fushën e drejtësisë dhe policisë (përfshirë Veprimin e Përbashkët 98/699/JHA, Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/500/JHA dhe Protokollin e vitit 2000 që zgjeron kompetencat e Europol-it në fushën e pastrimit të parave). Ngjashëm, Vendimi i Këshillit 2000/642/JHA i vitit 2000 vendos kornizën e bashkëpunimit midis Njësive të Intelgjencës Financiare të vendeve të BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimet e Kosovës në MSA në lidhje me lëvizjen e lirë të kapitalit dalin nga Nenet 51, 63, 64, 65 dhe 89.

Neni 51 i MSA-së, obligon Kosovën të ofroj mundësinë që filialet dhe degët e shoqërive të BE-së, brenda pesë viteve nga hyrja në fuqi e MSA-së, të gëzojnë të drejtën e përvetësimit dhe gëzimit të drejtave të pronësisë mbi pasuritë e patundshme sikurse kompanitë Kosovare.

Neni 64 i MSA-së, parashikon detyrimet që rrjedhin në lidhje me çdo pagesë apo transfer në llogarinë rrjedhëse të bilancit të pagesave ndërmjet BE-së dhe Kosovës në përputhje me Nenin VIII të Neneve të Marrëveshjes së Fondit Monetar Ndërkombëtar. Në lidhje me transaksionet në llogarinë kapitale dhe financiare të bilancit të pagesave, që nga hyrja në fuqi e Marrëveshjes, palët sigurojnë lëvizjen e lirë të kapitalit lidhur me transaksionet tregtare ose me sigurimin e shërbimeve duke përfshirë huat financiare dhe kreditë, ku merr pjesë një rezident i njëres prej Palëve.

Neni 65 i MSA-së obligon Kosovën brenda pesë vjetëve nga hyrja në fuqi e kësaj Marrëveshje, t'i ofroj trajtim kombëtar shtetasve të BE-së që blejnë pasuri të patundshme në territorin e saj.

²⁸ Kjo e zgjeron konventën 141 dhe është ratifikuar edhe nga BE.

Neni 89 i MSA-ë, parasheh bashkëpunimin e palëve në lidhje me pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit.

Në lidhje me kërkesat që dalin nga Raporti i KE-së për Kosovën 2016, është theksuar që në lidhje me *Liberalizimin e Lëvizjes së Kapitalit*, sa i përket blerjes së patundshmërisë nga qytetaret e huaj, dispozitat në ligjet përkatëse, akte zbatuese dhe praktikat administrative janë ende një pengesë për trajtim të barabartë.

Sa i përket shërbimeve të *pagesave*, është cituar që nevojiten përpjekje të mëtejshme për të vazhduar përafrimin me *acquis*.

Në lidhje me *parandalimin e pastrimit të parave dhe financimin e terrorizmit*, **Raporti për Vendiin 2016** nënvizon që duhet të bëhen më shumë përpjekjeve për të arritur rezultate të prekshme në luftën kundër krimit ekonomik dhe financiar.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

Në Kosovë kjo fushë ka bazën fillimisht në Kushtetutën e Republikës së Kosovës, konkretisht në nenin 119 paragrafin 2, ku garanton të drejta ligjore të barabarta për të gjithë investitorët dhe të gjitha ndërmarrjet vendore dhe të jashtme. Neni 121 paragraf 2 dhe 3 i Kushtetutës jep parimet e përgjithshme që “personat fizikë të huaj dhe organizatat e huaja mund të sigurojnë të drejta të pronësisë mbi pronën e paluajtshme në pajtim me kushtet e arsyeshme të përcaktuara me ligj ose me marrëveshje ndërkombëtare si dhe personat fizikë të huaj dhe organizatat e huaja në pajtim me kushtet e arsyeshme të përcaktuara me ligj, mund të sigurojnë të drejta të koncesionit dhe të drejta të tjera për shfrytëzim dhe/ose eksploatim të resurseve në pronësi publike, përfshirë këtu resurset natyrore, dhe të infrastrukturës në pronësi publike.”

Tutje, ekziston Ligji nr. 02/L-33 për Investimet e Huaja, i cili u jep investitorëve të huaj dhe investimeve të tyre trajtim të njëjtë dhe të barabartë me ndonjë investitor vendor dhe investimeve vendore.

Ligji për Pronësinë dhe të Drejtat e Tjera Sendore nr. DL-016-2009, si ligj bazë lidhur me pronësinë, nuk e specifikon mundësinë e fitimit të drejtës për paluajtshmëritë nga personat fizik apo juridik. Në anën tjetër, *acquis* e BE-së përmban mundësinë, për persona fizik dhe juridik të fitojnë të drejtën në paluajtshmëri në çfarëdo shteti anëtar të BE-së. Legjislacioni në BE lidhur me këtë çështje ndryshon vetëm për shtetasit jashtë BE-së.

Sistemi i pagesave

Sa i përket kornizës ligjore, sistemi i pagesave në Republikën e Kosovës rregullohet me Ligjin nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, i cili e përcakton Banken Qendrore si autoritetin e vetëm përgjegjës për rregullimin dhe mbikëqyrjen e sistemit të pagesave të Republikës së Kosovës, me qëllim të garantimit të sigurtisë, qëndrueshmërisë dhe efikasitetit të tij. Ligji nr. 04/L-155 për Sistemin e Pagesave i cili e transpozon pjesërisht Direktivën 2007/64/KE të Parlamentit Evropian. Ky i fundit përcakton rregullat sipas të cilave autorizohen institucionet e pagesave që ofrojnë shërbime të pagesave dhe licencohen operatorët e sistemeve të pagesave, kliringut dhe shlyerjes së letrave me vlerë nga Banka Qendrore, kushtet dhe standardet sipas të cilave mund të ofrohen shërbimet e tilla dhe mund të funksionojnë sistemet e pagesave, kliringut dhe shlyerjes së pagesave dhe mjetet dhe procedurat sipas të cilave Banka Qendrore i ushtron kompetencat e saja mbikëqyrëse.

Në pajtim me këto ligje është zhvilluar edhe legjislacioni sekondar i cili përfshinë shtatë rregullore dhe katër udhëzime administrative të cilat pjesërisht transponojnë Direktivën 2007/64/KE mbi Shërbimet e Pagesave në Tregjet e Brendshme, Rregulloren nr. 1409/2013 e Bankës Qendrore Evropiane për statistikat

e Pagesave (ECB/2013/43) dhe Rregulloren nr. 260/2012 mbi Vendosjen e Kriteve Teknike dhe Afariste për Transfere Krediti dhe Debitim Direkt.

Parandalimi i pastrimit të parave dhe financimit të terrorizimit

Kjo fushe rregullohet me Ligjin 05/L-096, për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe luftimin e Financimit të Terrorizmit, i cili është nxjerrë në Qershor të vitit 2016. Ligji në fjalë përcakton masat, autoritetet kompetente dhe procedurat për zbulimin dhe parandalimin e shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit, luftimin e shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit në Kosovë në mënyrë efektive. Ky ligj themelon edhe Njësinë për Inteligjencë financiare, si institucion qendror i pavarur kombëtar, përgjegjës për marrjen, analizimin dhe shpërndarjen e informacionit në lidhje me shpëlarjen e parave dhe financimin e terrorizmit. Një ndër qëllimet e këtij ligji është implementimi i Direktivës së BE-së 2015/849 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 20 maj 2015 për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit dhe harmonizimi me standardet ndërkombëtare të Task forcës për Veprim Financiar (FATF).

Para hyrjes në fuqi të ligjit përkatës, më parë ka ekzistuar baza ligjore për parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit Ligji 03/L-196 i cili ishte ndryshuar dhe plotësuar në vitin 2013 me ligjin 04/L-178 i cili është përafuar me standard ndërkombëtare të Task forcës për Veprim Financiar (FATF) dhe Direktivën 2005/60/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit Evropian për Parandalimin e Përdorimit të Sistemit Financiar për qëllime të Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

Sa i përket kapaciteteve institucionale, Ministria e Drejtësisë është institucioni kryesorë për nxjerrjen e legjislacionit dhe zhvillimin e politikave për çështje pronësore. Kjo ministri posedon Departamenti për Integrim Evropian dhe Koordinim të Politikave i cili është bartës i procesit të koordinimit të aktereve kyç për hartimin e Strategjisë Kombëtare, Sektoriale për të Drejtat Pronësore. Institucione tjera të ndara nëpër dikastere të ndryshme apo si Agjencione të pavarura të cilat merren me çështjet pronësore janë: Agjencia Kosovare e Pronës (AKP), Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (Departamenti i Shpronësimit, Departamenti i Planifikimit Hapësinor, Ndërtimit dhe Banimit, etj), Agjencia Kadastrale e Kosovës (AKK), Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP), Ministria e Financave (Departamenti i Tatimit në Pronë), etj.

Sa i përket kornizës së politikave, deri më tani nuk ka pasur asnjë strategji përkatëse e cila në mënyrë të unifikuar rregullon çështjen pronësore. Strategjia Kombëtare për të Drejtat Pronësore e cila parashihet të miratohet gjatë vitit 2017 ka pikërisht këtë rol: harmonizimin e politikave dhe përgjegjësi institucionale me qëllim të përmirësimit të legjislacionit dhe institucioneve zbatuese, duke përmirësuar definimin e të drejtave pronësore dhe ushtrimit të tyre.

Njëkohësisht, Ministria e Drejtësisë ka krijuar Komisionin për hartimin e Kodit Civil të parë të Republikës së Kosovës. Kodi Civil do të përqendrohet në tri shtylla: ligji për familje dhe trashëgimi, ligji për detyrimet, si dhe ligji për të drejtat pronësore.

Sistemi i pagesave

Sa i përket kapaciteteve institucionale dhe administrative, Banka Qendrore e Kosovës (BQK) është ekskluzivisht përgjegjëse për rregullimin, licencimin, regjistrimin dhe mbikëqyrjen e sistemit të pagesave. BQK e ka për objekt parësor “të nxisë dhe të mbajë një sistem financiar stabil, duke përfshirë një sistem të sigurt, të qëndrueshëm dhe efikas të pagesave”. Për këtë arsye promovimi dhe mbikëqyrja e sistemeve të sigurta, të qëndrueshme dhe efikas të pagesave, të kliringut dhe të shlyerjes së letrave me vlerë, është një nga detyrat kryesore të Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës. Roli i BQK-së, në drejtim të nxitjes dhe funksionimit normal të sistemit të pagesave, konsiston në tre drejtime kryesore; roli i operatorit në

ofrimin e sistemeve dhe infrastrukturave të nevojshme për kliringun dhe shlyerjen e pagesave dhe të letrave me vlerë; roli i mbikëqyrësit në hartimin dhe zbatimin e parimeve dhe standardeve për zhvillimin e sigurt dhe efikas të sistemeve të pagesave dhe të shlyerjes, si dhe në sigurimin e përputhshmërisë me parimet dhe standardet e vendosura, si për sistemet e administruara nga vetë BQK-ja ashtu edhe për ato të administruara nga operatorë të tjerë; dhe roli i katalizatorit në nxitjen e ndryshimeve për funksionimin e sigurt dhe efikas të sistemit të pagesave, duke influencuar në zhvillimin dhe integrimin e sistemit të pagesave në mënyra të ndryshme.

Në kuadër të strukturës organizative të BQK-së, funksionon Departamenti i Sistemeve të Pagesave (DSP), i cili është përgjegjës për operimin e sistemeve të pagesave ndër-bankare në pronësi të BQK-së dhe për mbikëqyrje dhe analiza në fushën e sistemeve të pagesave në përgjithësi. Puna e Departamentit të Sistemeve të Pagesave është e ndarë në dy divizione të veçanta: Divizioni i Operimit të Sistemeve dhe Divizioni i Mbikëqyrjes dhe Analizave të Sistemeve. Në Departamentin e Sistemeve të Pagesave gjithsej janë 7 punëtor.

Sa i përket kornizës së politikave, Banka Qendrore e Kosovës posedon Planin Strategjik 2015-2019 në zbatim të të cilit, në kuadër të sistemit të pagesave synon:

- Implementimin e një sistemi modern të shlyerjes individuale të pagesave në kohë reale (anglisht: Real Time Gross Settlement - RTGS) si dhe sistemi automatik të kliringut (ACH);
- Rishikimin dhe plotësimin e rregullativës që ka të bëjë me mbikëqyrjen e sistemeve të pagesave në pajtim me standardet dhe praktikatat më të mira ndërkombëtare;
- Avancimin e përgjithshëm të funksionit të mbikëqyrjes së sistemit të pagesave në Kosovë;
- Mbështetja e modernizimit të mëtejshëm të shërbimeve të pagesave dhe promovimi i bashkëpunimit mes akterëve të sistemit kombëtar të pagesave;
- Avancimi i rolit të BQK-së si katalizator për progres në lëmin e pagesave në Republikën e Kosovës;
- Implementimi në pagesa vendore i formatit ndërkombëtar të numrit të llogarisë bankare.

Në Kosovë kliringu dhe shlyerja e pagesave ndërmjet bankave realizohet vetëm në valutë Euro dhe atë nëpërmjet sistemit të vetëm të pagesave në vend – Sistemit Elektronik të Kliringut Ndërbankar (SEKN), në përputhje të plotë me rregullat dhe procedurat e funksionimit të sistemit.

Sistemi Elektronik i Kliringut Ndërbankar (SEKN), funksionon me efikasitet, siguri dhe qëndrueshmëri të lartë, tash e 15 vite.

Ka vazhduar rritja dhe përmirësimi i infrastrukturës së SËIFT-it për pagesa ndërkombëtare, që nga 1 shkurti 2015 zyrtarisht ka filluar regjistrimi në formatin IBAN për llogaritë bankare në Kosovë të ndërlidhura për transaksionet ndërkombëtare.

Parandalimi i pastrimit të parave dhe financimit të terrorizimit

Në kuadër të Njesisë për Inteligjencë Financiare (NJIF), funksionon Zyra e Drejtorit të NJIF e cila ka Departamentin e Operatives dhe Analizës; Departamentin e Pajtuëshmërisë dhe Inspektimit, Departamentin Ligjor dhe për Bashkëpunim Ndërkombëtarë, Departamenti për Menaxhimin e Sistemit të Teknologjisë Informative dhe Departamenti i Administratës dhe Shërbimeve të Përgjithshme. Në Njesisë për Inteligjencë Financiare janë të punësuar gjithsej 18 zyrtarë. Banka Qendrore e Kosovës ka përgjegjësi për mbikëqyrjen e pajtuëshmërisë në fushën e parandalimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizimit, sa i përket sektorit financiar. BQK ka arritur memorandum të bashkëpunimit me njësinë për Inteligjencë Financiare në kuadër të Ministrisë së Financave për ngritjen e bashkëpunimit.

Në kontekstin e kornizës së politikave, Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar me 28 janar 2014 Strategjinë Kombëtare dhe Planin e Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e

Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave, Financimin e Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018. Këto dokumente të politikave përbëjnë një mekanizëm të menaxhimit të rrezikut kombëtar nga fenomenet e dëmshme të trajtuara nga kjo strategji.

Krahas kësaj Strategjie Qeveria e Republikës së Kosovës ka krijuar një mekanizëm për hartimin, rishikimin, miratimin, implementimin dhe mbikëqyrjen e Strategjisë Kombëtare dhe Planit të veprimit 2014-2018.

Vlerësimi i sistemit të Kosovës në luftimin e pastrimit të parave dhe në luftimin e financimit të terrorizmit është bazuar në Rekomandimet e FATF-së të vitit 2003 dhe në Rekomandimet e veçanta mbi Financimin e Terrorizmit të vitit 2001 të Task Forcës së Veprimit Financiar (FATF) dhe është përgatitur duke përdorur metodologjinë e vlerësimit LPP/LFT 2004. Pyetësor të ndarë, Gjithashtu të bazuar në Metodologjinë e FATF.

Prioritetet afatmesme

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

Në planin afatmesëm, parashihet implementimi i Strategjisë Kombëtare për të Drejtat Pronësore e cila do të bëjë qartësimin e pronësisë, do të identifikojë fushat ku duhet ndërhyrë, përfshirë ligjet substanciale dhe procedurale të Kosovës, por edhe të propozojë masat për përmirësimin e efektshmërisë së mekanizmave institucionale që merren me të drejtat pronësore. Tutje do të rregullohet edhe fusha e të drejtave të huajve në paluajtshmëri, si dhe perspektiva gjinore.

Sistemi i pagesave

Në planin afatmesëm, në kuadër të Planit Strategjik 2015-2019j, BQK për sistemin e pagesave ka paraparë:

- Implemntimi i Direktives 2007/64/KE mbi Sistemin e Pagesave (2019);
- Rregullimi i funksionimit të veprimtarisë së institucioneve të parasë elektronike përmes hartimit të Rregullores për veprimtarinë dhe mbikëqyrjen e aktivitetit të institucioneve të parasë elektronike të bazuar në Direktivën 2009/110/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi marrjen dhe mbikëqyrjen e kujdesshme të biznesit të institucioneve të parasë elektronike (2019).

Parandalimi i pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit

Në planin afatmesëm, parashihen të realizohen aktivitetet në vijim:

- Përafrimi i legjislacionit vendor me Direktivën 2015/849 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave apo financimit të terrorizmit;
- Plotësim-ndryshimi i Kodit Penal në lidhje me veprën penale të Financimit të Terrorizmit për të qenë në harmoni me standardet ndërkombëtare dhe Direktivën 2015/849 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Plotësim-ndryshimi i Ligjit për Sanksione Ndërkombëtare për të qenë në harmoni me standardet ndërkombëtare;
- Azhurnimi, ndryshim-plotësimi dhe hartimi i legjislacionit sekondarë në bashkëpunim me institucionet relevante për të siguruar implementim të plotë dhe korrekt të Ligjit mbi parandalimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit.;
- Azhurnimi, ndryshimi-plotësimi i Procedurave Standarde të Operimit për të siguruar implementim të plotë dhe korrekt të Ligjit mbi parandalimin e pastrimit të parasë dhe financimit të terrorizmit dhe proceset efikase të punës në NjIF-K;
- Miratimi i vendimit nga Qeveria në lidhje me Listën e Konsoliduar të Individeve dhe Entiteteve që i përkasin apo që janë të asociuar me Talibanet dhe Organizatën Al-Qaida, sic është krijuar dhe mirëmbahet nga Këshilli i Sigurimit i KB (Rezoluta 1267 e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara);

- Rritja e vetëdijesimit dhe komunikimit për parandalimin dhe luftimin e pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit
- Vlerësimi i II i Rrezikut Kombëtar të Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit
- Vlerësimi dhe Implementimi i rrezikut sektorial për sektorët më të ndjeshëm ndaj pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit;
- Pjesëmarrja e stafit profesional të NJIF-K në trajnime të specializuara për luftimin e financimit të terrorizmit, analizave operacionale, analizave strategjike dhe inspektimeve të pajtueshmërisë;
- Trajnimi i subjekteve raportuese në lidhje me legjislacionin e parandalimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit;
- Trajnimi i profesionistëve dhe zyrtarëve të zbatimit të ligjit në luftë kundër pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe krimeve ekonomiko-financiare për teknikat e hetimeve të veprave penale të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit;
- Kryerja e analizave strategjike duke implementuar Procedurën Standarde të Operimit për Analiza Strategjike;
- Anëtarësimi i Kosovës në Moneyval;
- Rritja e stafit për 3 persona në NJIF;
- Njësia e Inteligjencës Financiare duhet të fuqizojë edhe më tutje teknologjinë informative, zhvillimin e softuerëve të posaçëm përmes së cilëve do të mirëmbahen lista të azhurnuara të shteteve të cilat janë më shumë të ekspozuara dhe mund të paraqesin rrezik potencial të shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit;
- Ngritja e bashkëpunimit dhe shkëmbimit të informatave në mes të NJIF-K dhe institucioneve homologe ndërkombëtare me qëllim të parandalimit dhe zbulimit të pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe veprave të ngjashme penale.

Mbështetja nga donatorët

Liberalizimi i lëvizjes së kapitalit

Sa i përket mbështetjes në dispozicion, Ministria e Drejtësisë dhe institucione tjera relevante janë përfituese të projektit me titull “Mbështetjen në hartimin e Kodit Civil dhe Rregullimin e Çështjeve Pronësore” të financuar nga Komisioni Evropian i cili po implementohet nga Konzorciumi GIZ. Qëllimi i përgjithshëm i këtij Projekti është fuqizimi i sundimit të ligjit në Kosovë. Ndërsa qëllim i veçantë është mbështetja e Kosovës në hartimin e një Kodi Civil gjithëpërfshirës dhe modern në pajtim me *acquis* të BE-së dhe përmirësimin e koherencës së përgjithshme të kornizës rregullatorë mbi të drejtën pronësore, që do të ndikojë në rritjen e sigurisë së të drejtave pronësore në Kosovë, dhe të sigurojë qasjen e barabartë të grave dhe vajzave në të drejtat pronësore.

Ministria e Drejtësisë dhe institucione tjera relevante janë përfituese gjithashtu të Programit për të Drejtat Pronësore i financuar nga USAID. Qëllimi i këtij projekti është Koordinimi më i mirë dhe caktimi i prioritetëve të politikave; Procedurat Gjyqësore lidhur me pronësinë të përmirësohen; të theksohen drejtat e femrave për përdorimin e pronësisë në praktikë; komunikim më i mirë, qasje në informacion dhe kuptimi i të drejtave pronësore. Projekti mbështet gjithashtu Ministrinë në hartimin e Strategjisë Kombëtare për të Drejtat Pronësore.

3.6. Kapitulli 5 i *acquis*-së: Prokurimi publik

Legjislacioni i BE-së (*acquis*) për prokurimit publik bazohet në **parimet e përgjithshme** të transparencës, trajtimit të barabartë, konkurrencës së lirë dhe mos-diskriminimit që dalin nga Traktati për Funkcionimin e BE-së, Pjesa III, Titulli IV dhe Titulli VII dhe nga jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë. Këto parime të përgjithshme janë të zbatueshme për të gjitha procedurat e prokurimit përfshirë edhe procedurat që janë jashtë fushëveprimit të Direktiva ve të BE-së për prokurimin, siç janë për shembull procedurat e prokurimit nën vlerën minimale të BE-së.

Dhënia e **kontratave publike** për punë, furnizime dhe ofrim të shërbimeve koordinohet nga dy Direktiva specifike: Direktiva 2004/18/KE e zëvendësuar nga Direktiva 2014/24/BE për prokurimin publik, dhe Direktiva 2004/17/KE e zëvendësuar nga Direktiva 2014/25/BE për koordinimin e procedurave të prokurimit të entiteteve që operojnë në sektorët e ujit, energjisë, transportit dhe shërbimeve postare. Këto Direktiva ofrojnë edhe kornizën për aplikimin e prokurimit elektronik. Direktiva 2009/81/KE rregullon dhënien e disa kontratave në fushën e mbrojtjes dhe sigurisë. Për implementim të këtyre Direktiva ve kërkohen kapacitete administrative adekuate për të siguruar që të gjitha fushat që lidhen me prokurimin publik funksionojnë në mënyrë eficiente përfshirë aspektet kyç të politikë-bërjes, hartimin e legjislacionit, monitorimin, kontrollin, aspektet operacionale dhe statistikat adekuate.

Legjislacioni i BE-së gjithashtu përbëhet nga tri Direktiva për **shqyrtimin e ankesave** dhe disponueshmërinë e mjeteve juridike. Këto Direktiva ofrojnë Dispozitat për vendosjen e procedurave të pavarura dhe efektive të shqyrtimit mbi vlerat e caktuara kundrejt vendimeve të marra nga autoritetet kontraktuese. Institucionet për shqyrtim duhet të jenë të pavarura dhe të kenë kapacitetet adekuate për të garantuar efektivitetin dhe efikasitetin e veprimit të sistemit të prokurimit. Në harmoni me principin e mbrotjes juridike që del nga rendi ligjor i BE-së, mekanizmat për shqyrtim kërkohet të veprojnë edhe jashtë fushëveprimit të zbatimit të Direktiva ve përkatëse.

Kërkesat e MSA-së

Neni 79 përmban Dispozitat për prokurimin publik. Sipas këtij neni, nga hyrja në fuqi e MSA-së kompanitë kosovare pavarësisht se a janë të themeluara në BE apo jo, u lejohet qasje në aplikimin për kontratat publike sipas rregullave të prokurimit të BE-së me trajtim të barabartë me kompanitë e vendeve të BE-së. Qasja e njëjtë iu ofrohet kompanive të BE-së të themeluara në Kosovë nën Kapitullin I, Titullin e V-të të kësaj marrëveshje. Ndërsa për kompanitë e themeluara në BE, qasja e tyre në kontratat publike në Kosovë vlen me përjashtimet e parapara në paragrafin 5 të nenit 79.

Hapja e dhënies së kontratave publike konsiderohet si objektiv i dëshirueshëm mbi bazën e mos-diskriminimit dhe reciprocitetit duke ndjekur veçanërisht rregullat e OBT-së. Këto rregulla bazohen në Marrëveshjen për Prokurimin Qeveritar (MPQ) të nënshkruar edhe nga BE-ja dhe të cilat negociohen gjatë negociatave për anëtarësim në OBT. Sipas nenit V të Marrëveshjes, vendet në zhvillim mund të negociojnë trajtim preferencial për prokurimin publik brenda një periudhe tranzitore.

Paragrafi 9 i nenit 79 definon se prokurimi publik për fushën e shërbimeve ndërmjet Kosovës dhe BE-së do të jetë në harmoni me nenet 56-60 të MSA-së ku ofrohen Dispozita për trajtim reciprok në mënyrë progresive për shërbimet, profesionet e rregulluara, vetë-punësimin, transportit. Modalitetet dhe periudhat tranzicionale për këto fusha do të jenë në harmoni me konventat respektive (p.sh në fushën e transportit) dhe do të rishikohen nga Këshilli i MSA-së. Ndërsa paragrafi 5 definon periudhën tranzicionale për heqjen e çfarëdo preference ekzistuese për kompanitë kosovare apo kompanitë e BE-së të themeluara në Kosovë dhe për kontratat e dhëna nën kriteret e tenderit më të favorshëm ekonomikisht dhe çmimit më të ulët, me një preferencë të çmimeve. Periudha tranzicionale është 5 vite dhe reduktimi i preferencës në çmim duhet të fillojë gradualisht që nga hyrja në fuqi e marrëveshjes.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016 kërkon që legjislacionit për prokurim publik të i bëhet përafrimi i mëtejme me Acquis, të përmirësoj transparencën në të gjitha fazat e prokurimit publik, në mënyrë të veçantë duke monitoruar në mënyrë sistematike zbatimin e tenderëve të prokurimit publik, forcimin e mjeteve juridike dhe duke siguruar funksionet e prokurimit elektronik siç duhet; te adresoj kufizimet e kapaciteteve të Agjencisë Qendrore të Prokurimit; te rris profesionalizmin dhe përgjegjshmërinë e institucioneve të prokurimit publik dhe te siguroj trajnimin e duhur dhe certifikimin zyrtarëve të prokurimit. Kosova ka një nivel të përgatitjes në fushën e prokurimit publik. Progres i pjesërishtë është arritur në këtë fushë, me përafrimin e mëtejshëm me *acquis* e BE-se dhe eliminimin e trajtimit preferencial për ofertuesit vendor, miratimin e hapave të parë për një platformë elektronike të prokurimit dhe

zgjerimin e mëtejshëm të prokurimit të centralizuar. **Strategjia** (2016-2021) dhe plani i veprimit (2016-2018) për forcimin e sistemit të prokurimit publik duhet të miratohen.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Legjislacioni bazë për sistemin e Prokurimit Publik në Kosovë është i rregulluar me Ligjin për Prokurimin Publik në Republikën e Kosovës .Ligji nr. 04/L-042 për Prokurimin Publik të Republikës së Kosovës, i ndryshuar dhe plotësuar me ligjin nr. 04/L-237, ligjin nr. 05/L-068 dhe ligjin nr. 05/L-092, si dhe është bërë eliminimi i trajtimit preferencial për ofertuesit vendor.

Rregullorja e koncesioneve u largua nga ligji për të parandaluar konfuzionin dhe mospërputhjen me ligjin specifik mbi procedurën e koncesionit që ishte miratuar në vitin 2005. Një numër i rëndësishëm i legjislacionit sekondar që mundësonte zbatimin e Ligjit është përgatitur, duke përfshirë format standarde për secilin lloj të njoftimit, kodin e etikës, një formular për raportimin e kontratave të nënshkruara, format standarde të dosjeve të tenderëve, një formular për parashtrim të ankesave për Organin Shqyrtues të Prokurimit dhe udhëzime për procedurat me vlerë minimale.

Sa i përket legjislacionit dytësor për implementimin e ligjit bazë të prokurimit publik, ai përbëhet nga gjithsej 81 akte nën ligjore, përfshirë një dokument të përbashkët të quajtur Rregullat dhe Udhëzuesi Operativ për Prokurim Publik, i cili ka hyrë në fuqi më 1 nëntor 2016 për prokurim publik si dhe dokumentet standarde për përdorimin e tyre për zhvillimin e aktiviteteve të prokurimi publik.

Ligji bazë i prokurimit është aktualisht në procedurë të ndryshimit. Ndër të tjera ndryshimet kryesore konsistojnë në largimin e preferencës në çmim të përfshirë në plotësim-ndryshimin e vitit 2014, do të ofrojë Dispozitat bazë për fushën e sigurisë dhe do të krijojë bazën ligjore për prokurimin elektronik. Direktiva të relevante nga fusha e Prokurimit Publik të cilat do të transapozohen pjesërisht me ndryshimin e ligjit janë:

- Direktiva 2014/24/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 26 shkurt 2014 për prokurimet publike mbi koordinimin e procedurave për caktimin e fituesit në kontratat publike të punës, shërbimit dhe furnizimit, që shfuqizon Direktivën 2004/18/KE, të cilat Shtetet Anëtare duhet të përputhet me të brenda 24 muajve nga data e hyrjes në fuqi.
- Direktiva e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit 2014/25/KE e datës 26 shkurt 2014, në prokurimin nga subjektet që operojnë në sektorin e ujit, energjisë, transportit dhe shërbimeve postare dhe që shfuqizon Direktivën 2004/17 /KE.
- Direktiva e Parlamentit Evropian 2007/66/KE mbi Mjetet Juridike, e datës 11 Dhjetor 2007.

Korniza ligjore përgjithësisht është e harmonizuar në përputhje me standardet e BE-së, dhe nuk është diskriminuese. Me Plotësim-ndryshim të LPP-së është bërë eliminimi i trajtimit preferencial për ofertuesit vendor.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Struktura qendrore e prokurimit publik të Kosovës përbëhet nga rregullatori për prokurim publik, organi shqyrtues i ankesave si organ i pavarur i themeluar nga Kuvendi i Kosovës dhe agjencia qeveritare për prokurimet e centralizuara. Kjo strukturë është në harmoni me kërkesat dhe standardet e BE-së për fushën e prokurimit.

Komisioni Rregullativ i Prokurimit Publik (KRPP) vepron në cilësinë e një agjencie të pavarur rregullative dhe është përgjegjëse për zhvillimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e Sistemit të Prokurimit Publik. Në bazë të Ligjit të Prokurimit Publik, Komisioni është përgjegjës për hartimin dhe shpërndarjen

e legjislacionit sekondar, duke përfshirë edhe rregullat e prokurimit, doracakët, udhëzimet, formularët standard, kontratat model dhe për të përgatitur rekomandimet për përmirësim të LPP-së dhe sistemit të përgjithshëm të prokurimit publik për Qeverinë dhe Parlamentin.

Organi Shqyrtues i Prokurimit (OSHP) është përgjegjës për kryerjen e funksioneve të dhëna me Ligjin e Prokurimit Publik dhe Ligjit për Procedurën për dhënien për koncesioneve, lidhur me trajtimin e ankesave në relacion me këto ligje. Ky organ është një trup kuazi-gjyqësor, kompetent për shqyrtimin e vendimeve administrative të lëshuara nga institucionet qendrore të prokurimit për kryerjen e procedurave të prokurimit dhe për të rishikuar ankesat nga tenderuesit nën procedurën e shqyrtimit.

Gjatë ushtrimit të funksionit të shqyrtimit të ankesave, OSHP-ja udhëhiqet nga parimet e ligjshmërisë, barazisë dhe mos-diskriminimit, transparencës dhe informimit të publikut, mbrojtjes së të dhënave personale, sekretit shtetëror ose tregtar, parandalimit të konfliktit të interesit, parandalimit të korrupsionit, ruajtjes së vlerës për para dhe mbrojtjes së interesit publik.

Konform, Ligjit për Prokurim Publik Nr 04 L/042, i plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin 04/L-237, i plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin 05/ L-068, i plotësuar dhe ndryshuar me Ligjin 05/ L-092, Organi Shqyrtues i prokurimit përbëhet nga Kryetari dhe katër (4) anëtarët e Bordit përderisa Bordi i OSHP-së mbështetet nga stafi civil i cili udhëhiqet nga kryesuesi i sekretariatit të OSHP-së.

Agjencia Qendrore e Prokurimit (AQP) funksionon si një agjenci në kuadër të Ministrisë së Financave me përgjegjësi të gjerë në lidhje me procedurat e prokurimit të nivelit qendror. AQP zbaton dhe kryen funksione dhe përgjegjësi të specifikuar në Ligjin e prokurimit Publik përderisa funksioni kryesor i Agjencisë është prokurimet qendrore.

AQP vendosë se cilado procedurë e prokurimit që duhet të udhëhiqet nga një autoritet kontraktues në Kosovë, të udhëhiqet nga vetë AQP në vend të autoritetit kontraktues, për arsye të ekspertizës profesionale, efektivitetit të koston, efikasitetit ose çështjeve të tjera legjitime, siç është definuar në Ligjin e Prokurimit Publik. Ky organ është përgjegjës për përpilimin e listës së mallrave apo artikujve të përdorimit të përbashkët ku është miratuar edhe UA për Prokurimet e Centralizuara dhe AQP tashmë është duke i zhvilluar aktivitetet e prokurimit për artikujt që janë të vendosur në këtë listë.

Qeveria e Republikës së Kosovës duke filluar nga mesi i vitit 2000 ka inicuar një numër reformash në sistemin e prokurimit publik me qëllim që prokurimi publik të bëhet më efikas dhe më transparent dhe në përputhje me kërkesat, udhëzimet themelore të prokurimit dhe praktikat më të mira të BE-së. Tashmë ekziston një strukturë e përpunuar e sistemit të prokurimit publik për punë, shërbime dhe mallra. Sistemi ka rezultuar nga miratimi i Udhëzimeve të BE-së për prokurimin publik të ndërtuara gjatë dekadës së fundit.

Sa i përket **politikave** në fushën e prokurimit, aktualisht është hartuar strategjia kombëtare e prokurimit publik e cila përcakton objektivat zhvillimore të fushës së prokurimit për pesë vitet e ardhshme (2016-2020). Gjithashtu, ka filluar edhe hartimi i strategjisë për menaxhimin e financave publike një nga shtyllat e së cilës ka të bëjë me prokurimin publik. Strategjia e Financave Publike pritet të aprovohet nga Qeveria në pjesën e parë të vitit 2016. Në këtë kontekst, Qeveria në muajt në vijim do të shqyrtojë nëse është e nevojshme të adoptojë edhe draft-strategjinë për prokurimin publik. Sidoqoftë, objektivat kryesor të fushës së prokurimit do të jenë pjesë e planifikimit strategjik, së paku me strategjinë për menaxhimin e financave publike. Strategjia Nacionale e Prokurimit Publik (2016-2020), e përcjellur me Plan të Veprimt (2016-2018) është hartuar nga KRPP, por pritet vetëm miratimi i saj nga Qeveria.

Në kuadër të reformave të Programit të Qeverisë 2015-2018 është edhe aplikimi i prokurimit publik elektronik në shpenzimin e parasë publike. Kjo reformë e prokurimit do të mundësojë rritjen e efikasitetit, transparencës dhe thjeshtësimin e procedurave të prokurimit. Prokurimi elektronik

vlërësohet se do të ndikojë në zvoglimin e shpenzimeve tenderuese dhe atyre administrative (shih programin e Qeverisë, faqe 16).

Në aspektin e politikave është në fuqi strategjia e trajnimeve 2014-2018 e cila ka për qëllim të rrisë cilësinë dhe sasinë e trajnimit të prokurimit publik në Kosovë, duke kontribuar kështu në zhvillimin e kompetencave dhe aftësive të grave dhe burrave që janë pjesë e stafit.

Objektivat prioritarë të strategjise se trajnimeve janë rritja e vazhdueshme e numrit të zyrtarëve/zyrtareve të prokurimit, dhe formimi i një ekipi të zyrtarëve të prokurimit me njohuri të thella dhe të gjithanshme teorike dhe praktike, të cilët mund të mbështesin zyrtarët dhe stafin tjetër. Kjo do të rezultojë në një efikasitet të autoriteteve kontraktuese, të cilat zbatojnë procedura efektive të prokurimit me cilësi të lartë dhe të kontribuojë në transparencë, përgjegjshmerinë dhe qeverisjen e mirë në Kosovë.

Për më tepër, Plan Strategjik i OSHP-së 2014-2017 përcakton objektivat kryesorë zhvillimorë të këtij institucioni. Plan përmban pesë objektiva strategjikë që konsistojnë në: i) profesionalizmin, efikasitetin dhe vendimarrjen direkte në shërbim të operatorëve ekonomik, ii) rritjen e transparencës ndaj operatorëve ekonomik, iii) zhvillimin e mëtejshëm të komunikimit me publikun, iv) forcimin e bashkëpunimit me palët e interesit përfshirë institucionet tjera të prokurimit, operatorët ekonomik, publikun, dhe bashkëpunimin ndërkombëtar dhe v) ngritjen e kapaciteteve profesionale në mënyrë të barabartë për gra dhe burra.

Prioritetet afatmesme

Në aspektin operativ për periudhën afatmesme në fokus do të jetë përmbushja e obligimeve të dala nga MSA -ja dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 5, ku do të jepet prioritet implementimit të planeve strategjike për prokurimin publik, zbatimit të strategjisë së trajnimeve si dhe hartimit të legjislacionit sekondar. Për më tepër gjatë periudhës 2017-2020 në fokus do të jenë këto prioritetet afatmesme:

- Zbatimi i Planit Strategjik të OSHP-së (2014-2017),
- Zbatimi i Strategjisë së Trajnimeve për Prokurimin Publik (2014-2018).
- Zbatimi i Strategjisë Kombëtare për Prokurim Publik (2016-2020),
- Rritja e cilësisë së trajnimeve për Prokurim Publik.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto strategji duhet të reflektojnë perspektivën gjinore, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Mbështetja nga donatorët

Reforma e sistemit të prokurimit publik në Kosovë është mbështetur gjerësisht nga projektet përkatëse të financuara nga Bashkimi Evropian dhe Banka Botërore.

Projekti i asistencës teknike mbështetur nga Komisioni Evropian "Përmirësimi i Kapaciteteve Administrative në fushën e Prokurimit Publik në Kosovë" i cili është projekti i katërt me radhë që financohet nga Komisioni Evropian, ka filluar në dhjetor të vitit 2013, dhe parashihet të zgjatë deri në qershor 2015. Gjatë vitit 2014 ky projekt e ka ndihmuar KRPP-në, si dhe sistemin e prokurimit publik të Kosovës në përgjithësi në:

- Përgatitjen e Draft Strategjisë Kombëtare për zhvillimin e Prokurimit Publik dhe Planin e Veprimit,
- Përgatitjen e Strategjisë Kombëtare të Trajnimit në fushën e Prokurimit Publik,
- Mbështetje në propozimet për plotësim-ndryshimin e LPP-së, nr. 04/L-042;

- Përgatitjen e draft- Udhëzuesve Administrativ për: Specifikimet Teknike dhe disponueshmërinë e fondeve,
- Raporti mbi kontratat e nënshkruara publike gjatë vitit 2014
- Udhëzuesin për aplikimin e kriterëve ekonomike dhe financiare të përzgjedhjes
- Udhëzuesin për aplikimin e kriterit me çmim më të ulët, në rast të shërbimeve të shumta, dhe kontratat me çmim për njësi;
- Udhëzuesin për aplikimin e kriterit me çmim ekonomikisht më të favorshëm me rastin e dhënies së kontratës;
- Rregullat që kanë të bëjnë me marrëveshjet kornizë dhe
- Freskimin e Rregulloreve të Brendshme të KRPP-së dhe AQP-së.

Banka Botërore gjatë vitit 2014, e ka ndihmuar KRPP-në, si dhe sistemin e prokurimit publik të Kosovës me disa projekte përfshirë projektin për zhvillimin i sistemit të prokurimit elektronik (2014 - 2015), projektin për matjen e performancës në sistemin e prokurimit publik në Kosovë (2013 - 2015) dhe projektin për përgatitjen e manualit të çmimeve mesatare për njësi për punë, mallra dhe shërbime (2013 - 2015).

3.7. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive

Legjislacioni për kompani përmban rregulla mbi formimin, regjistrimin, bashkimin dhe ndarjen e kompanive dhe kërkesat për raportim financiar që synojnë të përkrahin të drejtën e themelimit.

Në fushën e **të drejtës së kompanive**, Direktiva 2009/101/EC për korrordinimin e masave mbrojtëse që kërkohen nga kompanitë për mbrotje të interesave të anëtarëve dhe palëve të treta (e njohur më parë si Direktiva e Parë e të Drejtës së Kompanive) përmban kërkesa për shpалosjet obligative. Direktiva e Dytë e së drejtës së Kompanive 2012/30/EU konsiston në rregulla për themelimin e ndërmarrjeve publike me përgjegji të kufizuar dhe kapitalin e tyre. Direktiva e Njëmbëdhjetë e së Drejtës së Kompanive (89/666/EEEC) rregullon kërkesat për shpалosje për degët e hapura në një vend anëtar dhe të qeverisura nga një vend tjetër. Direktiva e Dymbëdhjetë e së Drejtës së Kompanive (2009/102/EC) kërkon që vendet anëtare të njohin në ligjet e tyre kompanitë me përgjegjësi të kufizuar me një anëtar. Direktiva 2004/109/EC (Direktiva e Transparencës) kërkon harmonizimin e kërkesave për transparencë për kompanitë e listuara.

Direktiva e Tretë (78/855/EEC) dhe e Gjashtë (82/891/EEC) e së Drejtës së Kompanive harmonizojnë rregullat kombëtare për mbrotjen e aksionarëve dhe kreditorëve në kontekstin e bashkimeve dhe ndarjeve të kompanive me përgjegjësi të limituar publike vendore. Në këte fushë acquis përmban edhe disa Direktiva tjera që rregullojnë aspektet ndër-kufitare të funksionimit të kompanive.

Legjislacioni i BE-së gjithashtu përmban disa rregullore që rregullojnë forma legale Evropiane të caktuara siç janë për shembull Grupimi i Interesave Ekonomike Evropiane dhe Kompania Evropiane – *Societas Europaea* duke lënë në kompetencë të vendeve anëtare të rregullojnë operationet dhe strukturën e brendshme. Katër Rekomandime të Komisionit (2004/913/EC, 2005/162/EC, 2009/385/EC, dhe 2009/384/EC) adresojnë principet e qeverisjes korporative për pagesë drejtorëve dhe pagesën në institucionet financiare, pavarësinë e komiteteve të bordit dhe drejtorëve jo-ekzekutiv.

Në fushën e **raportimit financiar dhe auditimit**, rregullat e acquis përcaktojnë paraqitjen e llogarive vjetore dhe të konsoliduara të ndërmarrjeve publike dhe private me përgjegjësi të kufizuar (Direktiva e Shtatë e së Drejtës së Kompanive), pasqyrës së të hyrave dhe profitit (Direktiva e Katërt e së Drejtës së Kompanive) duke përfshirë edhe rregullat e thjeshtuara për ndërmarrjet e vogla dhe të mesme. Aplikimi i Standardeve Ndërkombëtare të Kontabilitetit është i detyrueshëm për disa entitete me interes publik. Këto Direktiva gjithashtu caktojnë kërkesat për auditim, dhe obligimet për shpалosje dhe publikim të të

dhënave. Përveç kësaj, *acquis* përcakton rregullat për miratimin, integritetin profesional dhe pavarësinë e auditimeve ligjore.

Ekzistojnë edhe rregullore që i detyrojnë kompanitë të cilat janë të listuara në një treg të rregulluar, në mënyrë që llogaritë e tyre të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare të adoptuara nga Komisioni Evropian. Së fundi, Direktiva e Tetë e së Drejtës së Kompanive (2006/43/KE) për Auditimin Ligjor harmonizon rregullat duke përfshirë mes të tjerash, miratimin dhe regjistrimin e auditorëve ligjor, sigurimin e jashtëm, mbikëqyrjen publike, pavarësinë e auditorit dhe zbatimin e mundshëm të standardeve ndërkombëtare të auditimit.

Kërkesat e MSA-së

Obligimet që dalin nga MSA për transpozimin gradual të legjislacionit të BE dhe implementimin efektiv burojnë nga neni 74 i marrëveshjes. Këto obligime përfshijnë edhe fushën e të drejtës së kompanive dhe paragrafi 3 i neni 74 i jep përparësi transpozimit të legjislacionit të tregut të brendshëm dhe atij tregtar në fazën e parë të periudhës tranzitore.

Sipas neni 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-se të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-së me ato vendore sa i përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës.

Sa u përket kërkesave të **Raportit për Vendin 2016**, është theksuar që në fushën e të drejtës së kompanive, Kosova duhet të miratojë ligjin i cili definon rolin dhe përgjegjësitë e Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë dhe të funksionalizohet regjistrimi online i bizneseve.

Në fushën e **raportimit financiar dhe auditimit**, kërkohet të amandamentohet Ligji për kontabilitet, raportim financiar dhe auditim. Sa u përket kapacitetit të strukturave të mbikëqyrjes institucionale të auditimit, është theksuar që duhet të forcohet në mënyrë të konsiderueshme. Zbatimi mbetet i dobët dhe përpjekje të konsiderueshme janë të nevojshme për të siguruar zhvillimin e besueshme dhe efikas të raportimit financiar, në përputhje me praktikën e BE-së. Gjithashtu, është ngritur si çështje harmonizimi i rregullave të Kosovës me standardet ndërkombëtare të kontabilitetit dhe raportimit financiar.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Ligji Nr. 04/L-006 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit Nr.02/L-123 për **Shoqëritë Tregtare** përbën kornizën bazë ligjore. Në vitin 2015 është hartuar Udhëzimi Administrativ nr. 18/2011 i cili ka hyrë në fuqi me 21.07.2015. Ligji në fuqi për Shoqëri Tregtare përcakton llojet e shoqërive tregtare përmes së cilave mund të zhvillohen veprimtaritë tregtare në Kosovë, cakton kushtet e zbatueshme të regjistrimit për secilin lloj të shoqërive tregtare, përcaktonë për secilin lloj të shoqërive tregtare dispozitat ligjore për kapacitetin dhe strukturën juridike si dhe të drejtat dhe detyrimet e pronarëve, menaxherëve, drejtorëve, përfaqësuesve juridik dhe palëve të treta, dhe përcaktonë dispozitat ligjore të cilat nxisin dhe lehtësojnë themelimin, funksionimin dhe shpërbërjen e rregullt dhe efektive të shoqërive tregtare.

Direktiva të transpozuar pjesërisht nga ky ligj janë: Direktiva 77/91/EEC e datës 13 dhjetor 1976 për koordinimin e masave mbrojtëse, Direktiva 78/855/EEC e 9 tetorit 1978 në bazë të neni 54 (3) (g) të Traktatit lidhur me bashkimet e ndërmarrjeve publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare), Direktiva 82/891/EEC e 17 dhjetorit 1982 në bazë të neni 54 (3) (g) të Traktatit, në lidhje me ndarjen e shoqërive publike me përgjegjësi të kufizuar (shoqëri aksionare) Direktiva 89/667/EEC të 21 dhjetorit 1989 mbi kompanitë private me përgjegjësi të kufizuar një -anëtarësh (Shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar) Direktiva 2005/56/EEC të Parlamentit dhe Këshilli Evropian e datës 26 tetor 2005 mbi shoqëritë me përgjegjësi të kufizuar për bashkimin ndërkufitar, Direktiva 89/666/EEC e 21 dhjetorit 1989 në lidhje

me kërkesat për dhënie informata shpjeguese në lidhje me degët e hapur në një Shtet Anëtar nga lloje të caktuara të shoqërisë të qeverisura nga ligji i një shteti tjetër.

Ndërsa sa i përket **kontabilitetit dhe auditimit**, Ligji për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim Nr.04/L-014 ka hyrë fuqi në gushtë të vitit 2011. Ky ligj ka zëvendësuar Regulloren e Unmikut 2001/30 për Themelimin e Bordit të Raportimit Financiar të Kosovës, dhe Regjimit të Raportimit Financiar të Organizatave Afariste.

Me këtë ligj rregullohet sistemi i kontabilitetit dhe raportimit financiar i shoqërive tregtare, kompetencat dhe përgjegjësitë e Këshillit të Kosovës për Raportim Financiar, kërkesat për auditim, kualifikimet për kontabilistë profesional, licencimi i auditorëve dhe firmave vendore e të huaja të auditimit.

Ky ligj përmban dispozita që pjesërisht transpozojnë aktet e mëposhtme të Bashkimit Evropian: Direktiva e katërt e Këshillit 78/660 / EEC e 25 korrikut të vitit 1978, Direktiva e shtatë e Këshillit 83/349/EEC e 13 Qershorit 1983, Direktiva e Këshillit 90/605/EEC e 8 nëntorit 1990, Direktiva 2001/65/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 27 shtator 2001, Direktiva 2006/43/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 17 majit 2006, Direktiva 2006/46/EEC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 14 qershor 2006 dhe Direktiva 2009/49/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 18 qershor 2009.

Në bazë të ligjit janë lëshuar 12 Udhëzime Administrative për implementimin e ligjit. Udhëzimet Administrative transpozojnë plotësisht Direktivën 4 (për llogaritë vjetore të disa llojeve të Kompanive), Direktivën 7 (për llogaritë e konsoliduara) dhe Direktiva e 8 (mbi miratimin e personave përgjegjës për të kryar auditimet statutore) të Këshillit Evropian.

Korniza Institucionale dhe ajo e politikave

Në fushën e të **drejtës së kompanive**, Agjencia e Regjistrimit të Bizneseve (ARBK) në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë që është institucion i vetëm përgjegjës për regjistrimin e bizneseve të Kosovës. ARBK ka gjithsej 16 zyrtar dhe ka të hapura 28 Qendra Komunale të Bizneseve (one stop shop). ARBK ka 1 drejtorat edhe 3 sektorë, Drejtorati për Çështje Administrative të Regjistrimit të Biznesit, Sektori i Aprovuesve, Sektori për Procesimin e të Dhënave, Sektori i Pengut.

Këshilli Kosovar për Raportim Financiar (KKRF) është organ i pavarur profesional dhe përbëhet nga shtatë (7) anëtarë. Kryesuesi dhe anëtarët e tjerë të KKRF-së me propozim të institucionit emërohen nga Qeveria dhe përfaqësojnë institucionin si në vijim: një anëtar nga Banka Qendrore e Republikës së Kosovës, një anëtar nga universitetet që ofrojnë arsimim superior universitar me lëndë mësimore në kontabilitet dhe auditim, një anëtar nga Ministria e Financave, një anëtar nga shoqatat profesionale e licencuar nga KKRF-ja dhe tre (3) anëtarë nga komuniteti i biznesit.

Funksionet e KKRF-së janë: të hartojë dhe aprovojë Standardet e Kontabilitetit të Kosovës në pajtim me Standarde ndërkombëtare të Kontabilitetit SNK/SNRF dhe Direktiva t relevante të BE-së, mbikëqyrë dhe zbaton standardet e auditimit në përputhje me SNA dhe Direktiva t relevante të BE-së, licencimi dhe mbajtja e regjistrit të auditorëve dhe firmave audituese dhe shoqatave profesionale të kontabilitetit dhe auditimit, adoptimi i standardeve të etikës profesionale, kualitetit të brendshëm të firmave audituese, mbikëqyrë edukimin e vazhdueshëm, sigurimin e kualitetit dhe sistemit disiplinor.

KKRF-ja nostrifikon certifikatat ndërkombëtare të auditorëve dhe kontabilistëve.

Korniza e politikave konsiston në Programin e Qeverisë 2015-2018, Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, dhe Strategjia e Evropës Juglindore 2020.

Programi i Qeverisë 2015-2018, në kuadër të shtyllës për zhvillim ekonomik të qëndrueshëm, punësim dhe mirëqenie ka si objektive edhe politikat tregtare konkurruese dhe përmirësimin e mjedisit afarist. Në këtë kontekst, prioritetet kryesore kanë të bëjnë me funksionalizimin e zonave të lira, luftimin e ekonomisë jo-formale, plotësimin dhe implemmentimin e legjislacionit për themelimin, funksionimin dhe mbylljen e bizneseve dhe zvogëlimin e burokracisë, përkrahjen e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme sidomos aktiviteteve prodhuese dhe shërbimeve me vlerë të shtuar, dhe lehtësimin dhe promovimin e investimeve përfshirë partneritetet për investime strategjike. Aktualisht, qeveria është duke hartuar Strategjinë Kombëtare për Zhvillim si dokument gjithëpërfshirës dhe orientues strategjik. Zhvillimi i NVM-ve dhe sektorit privat do të jenë komponente esenciale të strategjisë.

Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017 paraqet elementet e ndërlidhura me aktivitetet e sektorit që kjo ministri mbulon, duke përfshirë këtu edhe Agjencionin për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë, e që janë pjesë e orientimit dhe vizionit të Qeverisë së Republikës së Kosovës mbi zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik. Qëllimi i kësaj Strategjie është që të adresojë sfidat si dhe të adoptojë ndryshimet që kanë të bëjnë me zhvillimin e industrisë dhe të sektorit privat, e që janë ndryshimi në kornizën ligjore, atë institucionale dhe të politikave.

Në kuadër të bashkëpunimit dhe integritimit²⁹, Republika e Kosovës angazhohet në inkorporimin në politikat e saj të prioriteteve të Strategjisë së Evropës Juglindore. Gjithashtu Kosova merr pjesë aktive në dialogun regional në kuadër të Këshillit për bashkëpunim Regional. Gjithashtu Kosova është aktivisht e përfshirë në vlerësimin e Komisionit Evropian në kuadër të kornizës së politikave për NVM-të përmes Aktit të Biznesit të Vogël.

Mbështetja nga donatorët

Agjencia për regjistrimin e bizneseve do të përkrahët nga IFC me angazhimin e një eksperti në analizën e proceseve të punës dhe analizën se si duhet të bëhet unifikimi i numrit të biznesit. Projekti i klimës së investimeve në Kosovë i IFC-së dhe Projekti këshillëdhënës për reformë i bazuar në indikatorë, ofrojnë shërbime këshilluese për të ndihmuar forcimin e zhvillimit të sektorit privat në Kosovë dhe menaxhohen nga Departamenti i IFC-së për Evropë dhe Azinë Qendrore.

Prioritetet afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 6, fokusi gjatë periudhës 2017-2020 do të jetë në këto prioritetet afatmesme:

- Funksionalizimi i plotë i one stop shopeve (përfshirë edhe hapjen dhe funksionalizimin e shërbimeve one-stop shop në veri të vendit), duke ndërmarrë masa afirmative për të inkurajuar gjininë e nën-përfaqësuar, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.
- Pas aprovimit të Ligjit bazë për Kontabilitet, Raportim financiar dhe Auditim parashihet transpozimi i Direktiva ve të BE-së që kanë të bëjnë me raportimin financiar.

3.8. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale

Legjislacioni i BE-së në këtë fushë definojnë rregullat e harmonizuara për mbrojtjen e pronësisë industriale, të drejtave të autorit dhe të drejtave të përafërta.

Në fushën e të drejtave të pronësisë industriale, acquis vendos rregullat për mbrojtje ligjore të markave tregtare (Direktiva 2008/95/EC) dizajnit dhe pjesërisht rregulla të harmonizuara për patentat (kushtet

²⁹Për më shumë në këtë aspekt, ju lutem shihni kapitullin 20 për politikat e ndërmarrjeve dhe industrisë

për licencim obligativ të patentave tregtare). Për sistemin e patentave në BE është me rëndësi anëtarësimi në Konventën Evropiane të Patentave dhe Organizatën Evropiane të Patentave.

Acquis gjithashtu përfshin Rregulloren (KE) nr. 40/94 dhe Rregulloren (KE) Nr 06/2002 të cilat rregullojnë dizajnin industrial dhe markat tregtare në BE. Pjesëmarrja në Protokollin e Madridit dhe Marrëveshja e Hagës janë të rëndësishme jo vetëm për sistemin e markave tregtare dhe dizajnit në BE por edhe për regjistrimin ndërkombëtar të dizajnit industrial dhe markave tregtare. Gjithashtu ekzistojnë edhe dispozita (në kuadër të dy Rregulloreve) për certifikatat e mbrojtjes suplementare³⁰ që iu ofrojnë autorëve të shpikjeve mbrojtje shtesë në rastet kur patenta mbulohet nga një autorizim administrativ marketingu që nuk lejon përfitime të plota nga shfrytëzimi i patentës (sidomos në fushën e farmaceutikës, produkteve të bimëve etj).

Në fushën e të drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta, objektivi kryesor është harmonizimi i disa aspekteve të shoqërisë informative në linjë me zhvillimet teknologjike. Këtu bën pjesë edhe legjislacioni i BE që rrjedh nga obligimet ndërkombëtare të traktateve për të drejtën e autorit dhe të drejtat e përafërta të miratuara në kornizën e Organizatës Botërore për Pronësinë Intelektuale (EİPO). Direktiva 2006/115/KE rregullon të drejtat e autorit dhe të drejtat e përafërta të mbajtësit. Kjo direktivë rregullon disa të drejta të përafërta përfshirë të drejtën e riprodhimit, transmetimit, dhe distribuimit. Direktiva 2006/116/KE e amendamentuar nga Direktiva 2011/77/BE vendos periudhën e mbrojtjes për lloje të ndryshme të punëve dhe çështje tjera të ndërlidhura për vendet anëtare të BE. Ekzistojnë edhe disa Direktiva tjera që rregullojnë transmetimet audio-vizuale ndërkufitare (satelitore), të drejtën e rishitjes së përfitimeve të autorit, mbrojtjen e programeve kompjuterike, databazave, digjitalizimin, dhe ekspozimin online për punët që autorët ose nuk dihen ose nuk mund të lokalizohen (kontaktohen).

Sa i përket zbatimit të të drejtave të pronësisë intelektuale dhe industriale, legjislacioni i BE-së kërkon që vendet anëtare të aplikojnë masa dhe ndëshkime efektive dhe proporcionale për falsifikimin dhe piraterinë e mallrave. Kjo synon të krijojë trajtim të barabartë për mbajtësit e të drejtave në gjithë BE-në. Rregullorja (KE) nr. 1383/2003 i jep rol të rëndësishëm administratave doganore në parandalimin dhe ndalimin nga qarkullimi të produkteve që shkelin të drejtën industriale ose të drejtën e autorit. Implementimi i acquis në këtë fushë kërkon kapacitete dhe struktura adekuate dhe efektive. Duhet të ekzistojë një institucion që pranon aplikacionet për mbrojtje në të gjitha fushat e pronësisë intelektuale. BE është anëtare e Organizatës Botërore të Tregtisë e cila administron Marrëveshjen për Aspektet Tregtare të të Drejtave të Pronësisë Industriale³¹.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat e MSA-së kërkojnë që institucionet kosovare përgjegjëse për pronësinë intelektuale të ofrojnë fillimisht kornizën ligjore të harmonizuar me Direktiva t dhe rregulloren e BE-së, si dhe të ofrojnë mbrojtje të njëjtë të këtyre të drejtave në Kosovë në nivel të njëjtë me ato të vendeve të BE-së. Neni 77 dhe 78 i MSA-së e obligon Kosovën që të marrë të gjitha masat e nevojshme për garantim të mbrojtjes së të drejtave të pronësisë intelektuale duke përfshirë mjetet e efektshme për realizimin e këtyre të drejtave.

Më specifikisht, bazuar në nenet e MSA, Kosova duhet që:

- Të krijojë një sistem të pronësisë intelektuale në Kosovë konform standardeve ndërkombëtare në fushën e pronësisë intelektuale;
- T'i kushtohet vëmendje bashkëpunimit rajonal dhe ndërkombëtarë, duke qenë se Kosova nuk është nënshkruese e ndonjë marrëveshje ndërkombëtare apo rajonale, ashtu sikurse nuk është anëtare e asnjë organizate ndërkombëtare dhe rajonale në fushën e pronësisë intelektuale;
- Kosova obligohet që të hartojë legjislacionin dhe politikat në atë mënyrë që të jenë konform parimit të trajtimit kombëtarë (National Treatment Principle) përmes së cilit Kosova dhe BE do t'i

³⁰ Supplementary protection certificates (SPCs)

³¹ TRIPS

japin kompanive të njëra-tjetres trajtim jo më pak të favorshëm se atë që ata i japin nga ana e tyre ndonjë vendi të tretë nën Marrëveshjet dypalëshe;

- Kosova kërkohet që konform Nenit 109 të MSA-së, të ketë bashkëpunim në fushën audio-vizuale përmes bashkëpunimit për nxitjen e industrisë audio-vizuale në Evropë, si dhe për të përkrahë bashkë-prodhimin në fushat e kinemasë dhe mediave audio-vizuale, ku sipas këtij neni bashkëpunimi mund të përfshijë, programet dhe lehtësirat për trajnimin e gazetarëve dhe profesionistëve në industrinë e mediave audio-vizuale, ashtu si edhe asistencën teknike për mediat publike dhe private të Kosovës, me qëllim të përforcimit të pavarësisë së tyre, profesionalizmin dhe lidhjeve me median evropian;
- Të bejë përafrimin e politikave të saj për rregullimin e aspekteve të përmbajtjes së transmetimeve ndërkuftare me ato të BE-së;
- Të harmonizojë legjislacionin e saj me *acquis* të BE-së në sferën e përvetësimit të së drejtës së pronësisë intelektuale për programet dhe transmetimin si dhe të siguroj dhe fuqizoj pavarësinë e autoriteteve rregullatore përkatëse;
- Të angazhohet në mbrojtjen e Treguesve Gjeografikë dhe Emërtimeve të Origjinës konform Neneve 2, 6, 7, 8 të Marrëveshjes për Njohjen, Mbrojtjen dhe Kontrollin Reciprok të Emrave të Verërave, Pijeve Alkoolike dhe Verërave të Aromatizuara të MSA-së;
- Të inkurajoj bashkëpunimin në kërkimet civile shkencore dhe zhvillimin teknologjik konform Nenit 118 të MSA-së, mbi bazën e përfitimit të ndërsjellë dhe duke marrë parasysh burimet e disponueshme, qasjen e duhur në programet e tyre përkatëse, të kushtëzuara nga nivelet e përshatshme të mbrojtjes efikase të të drejtave të pronësisë intelektuale, industriale dhe tregtare.

Raporti për Vendiin 2016, thekson që Kosova ka bërë progres në përafrimin e legjislacionit me atë të EU *Acquis*-së, megjithatë duhet të bëhet një përpjekje më e madhe për të siguruar implementimin e legjislacionit duke përfshirë mjetet e efektshme për zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale, në përputhje me detyrimet e MSA-së. Dispozitat për zbatimin e skemave private të kopjimit dhe piraterisë *digjitale*, që janë thelbësore për zbatim, janë ende për t'u zhvilluar. Mekanizmat për përcaktimin e tarifave për përdorimin e materialit më të drejtë të autorit mes organizatave kolektive të menaxhimit dhe transmetuesit duhet të përcaktohet pa vonesë të mëtejshme.

Sa i përket të drejtës së pronësisë industriale, legjislacioni sekondar ende duhet të ndryshohet në pajtim me ndryshimet e vitit 2015 të ligjit për patentat, markat tregtare, dizajnit industrial, ligjit për treguesit gjeografik dhe emërtimi i origjinës. Pavarësisht progresit në adresimin e vonesave të kërkesave për të drejtat e pronësisë intelektuale, agjencia vazhdon të përballet me shumë sfida, siç janë kapacitete dhe mjete të pamjaftueshme. Bashkëpunimi në mes të institucioneve dhe agjencive për zbatimin e ligjit mbetet i dobët. Të ngrihet vetëdija në mesin e bartësve dhe shfrytëzuesve të drejtave të pronësisë intelektuale, përfshirë të grave dhe burrave.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Legjislacioni bazë për të drejtat pronësore intelektuale është kompletuar me ligjet të cilat rregullojnë fushat e caktuara si dhe me legjislacionin sekondar gjegjësisht që kanë të bëjnë me regjistrimin e objekteve pronësore industriale. Ligji për Patentat nr. 04/ L - 029 përcakton kushtet dhe procedurat për regjistrimin e patentës, të drejtat që rrjedhin nga regjistrimi dhe zbatimi i këtyre të drejtave duke përfshirë dhe dispozitat ndëshkuese. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Rregulloren (KE) nr. 1610/96 të Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 23 Korrik 1996 mbi krijim e certifikatës së mbrojtjes shtesë oër produktet mbi mbrojtjen e bimëve,
- Rregullorja e KE-së Nr 816/2006 mbi licencimin e detyrueshëm të patentave që lidhen me prodhimin e farmaceutikëve për eksport në vendet me probleme të shëndetit publik.

- Direktivën 98/44/ EC-së e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 06 Korrik 1998 mbri mbrojtjen ligjore të shpikjeve bioteknologjike,
- Direktivën 2004/48/EC E Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datën prill 2007 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale,
- Rregulloren e KE-së Nr 469/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 06 maj 2009 në lidhje me certifikatën e mbrojtjes shtesë për produkte medicinale.

Ligji për Marka Tregtare nr. 04/ L - 026 përcakton kushtet dhe procedurat për regjistrimin e markave tregtare, të drejtat që rrjedhin nga regjistrimi dhe zbatimi i këtyre të drejtave. Ky ligj zbatohet për subjektet që i nënshtrohen procedurës së regjistrimit për fitimin e markës tregtare në Agjencinë për Pronësi Industriale përfshirë markat komunitare dhe regjistrimet ndërkombëtare të markës tregtare që vlejné në Republikën e Kosovës. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Direktivën 2008/95 EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 22 tetor 2008 për të përafuar ligjet e Shteteve Anëtare në lidhje me markat tregtare.
- Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Ligji për Dizajnin Industrial nr. 04/ L - 028 përcakton kushtet dhe procedurat për regjistrimin e dizajnit industrial, të drejtat që rrjedhin nga regjistrimi dhe zbatimi i këtyre të drejtave dhe dizjani komunitar. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Direktivën 98/71/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 13 tetor mbi mbrojtjen e dizanit industrial.
- Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Ligji për Treguesit Gjeografik dhe për Emërtimet e Origjinës përcakton rregullat për mënyrën e fitimit dhe mbrojtjes së emërtimeve të origjinës dhe treguesve gjeografik të produkteve. Ligji zbatohet për të gjitha produktet për të cilat mbrojtja e emërtimeve të origjinës kaorigjinë nga një rajon, vend specifik ose shtet. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Rregulloren e BE-së Nr 1151/2012 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 21 Nentor 2012 mbi skemat e cilësisë për produkte bujqësore dhe ushqimore;
- Rregulloren e Këshillit (KE) Nr 510/2006 e datës 20 Mars 2006 mbi Mbrojtjen e Treguesve Gjeografik dhe Emërtimet e Origjinës së Produkteve Bujqësore dhe Produkteve Ushqimore;
- Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e dates prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Ligji për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta nr. 04/L - 065 rregullon të drejtat e autorit që, në bazë të pronësisë intelektuale, u takojné autorëve përkitazi me veprat e tyre në lëmin e letërsisë, shkencës dhe artit, në vijim e drejta e autorit; të drejtat që, në bazë të pronës intelektuale, janë të përafërta me të drejtat e autorit; administrimin e të drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta; mbrojtjen e të drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta; zbatimin e këtij ligji ndaj personave të huaj. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Direktivën 93/83/EC e 27 shtatorit 1993 mbi koordinimin e rregullave të caktuara në lidhje me të drejtën e autorit dhe të drejtave të lidhura me të drejtën e autorit të aplikueshme në transmetimet satelitore dhe ritransmetimet kablllore;
- Direktivën 2001/29/EC e 22 majit 2001 mbi harmonizimin e disa aspekteve të të drejtave të autorit dhe të drejtave të lidhura në shoqërinë e informacionit;
- Direktivën 2001/84/EC e 27 shtatorit 2001 mbi të drejtën e rishitjes në dobi të autorit në një vepër origjinale arti;
- Direktivën 96/9 / EC e 11 Marsit 1996 mbi mbrojtjen ligjore të bazave të të dhënave (OJ L 077, 27/03/1996);

- Direktivën 2006/115 / EC të 12 dhjetorit 2006 mbi të drejtën e qirasë dhe të drejtën kreditimit dhe në disa të drejta që lidhen me të drejtën e autorit në fushën e pronësisë intelektuale;
- Direktivën 2009/24 / BE-së më 23 prill 2009 mbi mbrojtjen ligjore të programeve kompjuterike;
- Direktivën 2011/77 / BE i 27 shtatorit 2011, harmonizimin e afatit të mbrojtjes së të drejtës së autorit dhe disa të drejtave të lidhura (OJ L 265, 11/10/2011) që ndryshon Direktivën 2006/116 / EC të 12 dhjetorit 2006;
- Direktivën 2012/28 / BE i 25 tetor 2012 (OJ L 299, 27/10/2012) mbi përdorimet e lejuara të caktuara të veprave jetimë;
- Direktivën 2014/26 / BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e (OJ L 84, 26/022014), për menaxhim kolektiv të të drejtës së autorit dhe të drejtave të lidhura dhe licencimi multi-territoriale të drejtave në veprave muzikore për përdorim në internet në të brendshme tregut;
- Direktivën 2004/48 / EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Ligji për Masat Doganore rregullon procedurat për veprim nga Dogana për mallrat të cilat janë të dyshimta për shkelje të të drejtave të pronësisë intelektuale. Ligji Gjithashtu përcakton masat për mbrojtjen e të drejtave të pronësisë intelektuale që merren nga Dogana kur mallrat janë gjetur se shkelin të drejtat e pronësisë intelektuale. Ky ligji është plotësisht i harmonizuar me:

- Rregulloren e Këshillit (KE) Nr 1383/2003 e 22 korrik 2003 në lidhje me masat doganore ndaj mallrave të dyshuara për shkelje të drejtave të caktuara të pronësisë intelektuale dhe masat që duhet ndërmarrë kundër mallrave që shkelin këto të drejta;
- Rregulloren (BE) Nr 608/2013 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e 12 qershorit 2013 në lidhje me zbatimin doganor të drejtave të pronësisë intelektuale dhe shfuqizimin e Rregullosës së Këshillit (KE);
- Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Ligji për Inspektoratin e Tregut përcakton parimet, organizimi, kompetencat dhe procedurat e mbikëqyrjes inspektuese të tregut në territorin e Republikës së Kosovës. Pjesa që ka të bëjë me pronësinë intelektuale e këtij ligji është plotësisht i harmonizuar me Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Kodi Penal i Kosovës parasheh si vepra penale cenimin e të drejtave të pronësisë intelektuale. Pjesa që ka të bëjë me pronësinë intelektuale e këtij Kodi është e harmonizuar me Direktivën 2004/48/EC e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës prill 2004 mbi zbatimin e të drejtave të pronësisë intelektuale.

Legjislacioni sekondar përbëhet nga 12 udhëzime administrative për zbatimin e kornizës bazë ligjore të mësipërme.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Kosova ka të themeluara institucionet të cilat janë përgjegjëse për regjistrimin, administrimin dhe zbatimin e të drejtave pronësore intelektuale. Secili institucion ka të përcaktuar mandatin i cili është i rregulluar me legjislacionin në fuqi. Në vijim do të prezantohet struktura institucionale në fushën e pronësisë intelektuale në Kosovë.

Agjencia e Pronësisë Industriale vepron në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë i cili është institucion përgjegjëse për ekzaminimin e aplikacioneve të objekteve të pronësisë industriale, hartimin e legjislacionit, propozimin dhe ratifikimin e marrëveshjeve ndërkombëtare në fushën e pronësisë intelektuale, dhe promovimin e të drejtave pronësore industriale. API benë regjistrimin e të gjitha

kërkesave të pronësisë industriale përmes databazës së IPAS-it. Për më tepër API e realizon aktivitetin e vet përmes veprimtarisë së një staf të përbërë prej 8 punëtorëve me kontratë të përhershme, 2 zyrtarë të transferuar përkohësisht dhe 6 ekspertë lokalë me kontratë të përkohshme. Në kuadër të API-së ekziston edhe Komisioni për Ankesa që merret me Ankesat e palëve kundër vendimeve të API-së.

Zyra për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta është organ administrativ që vepron në kuadër të Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit dhe ushtron veprimtarinë e saj në bazë të ligjit për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta.

Veprimtaria themelore e Zyrës është hartimi i legjislacionit; dhënia/marrja e lejes së shoqatave për administrimin kolektiv të drejtave; mbikëqyrja e veprimtarisë së shoqatave kolektive për administrimin e të drejtave; promovimi i drejtës së autorit dhe drejtave të përafërta. ZDA ka një staf të përbërë prej 5 zyrtarëve me kontratë të përhershme.

Dogana e Kosovës – Sektori për Pronësi Intelektuale funksionon në kuadër të Doganës dhe ka për detyrë mbrojtjen e të drejtave të pronësisë intelektuale për mallrat që hyjnë në/ose dalin nga territori i Kosovës, me kërkesë të bartësve të së drejtës/përfaqësuesve ose “ex-officio”, si dhe administrimin e kërkesave për veprim në kuadër të mbrojtjes së pronësisë intelektuale. Autoritetet doganore mund të marrin masa në të gjitha procedurat doganore; import, eksport, transit, ri-eksport, magazinim doganor, përpunim të brendshëm etj.

Inspektorati i Tregut në Republikën e Kosovës funksionon në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, i cili është përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të legjislacionit, në fushën e mbrojtjes së konsumatorëve, në fushën e pronësisë intelektuale, sigurinë e produkteve dhe shërbimeve, tregtimit të naftës dhe derivateve të naftës, parandalimin e praktikave të pa drejta tregtare luftimin e ekonomisë jo formale, shërbimeve hoteliere dhe turistike etj.

Policia e Kosovës është e angazhuar në mbrojtjen e të drejtave pronësore intelektuale në Kosovë përmes Sektorit të Hetimeve dhe Krimeve Ekonomike (DHKEK) dhe Sektorit për Krime Kibernetike të cilët merren me parandalimin, hetimin dhe luftimin e piraterisë dhe falsifikimit, konkretisht shkeljes së të drejtave të pronësisë industriale dhe të drejtave të autorit.

Këshilli Shtetëror për Pronësi Intelektuale është themeluar më 16 Shtator 2011 është trup koordinues dhe këshillëdhënës, qëllimi i përgjithshëm i të cilit është të forcimi i bashkëpunimit dhe koordinimit ndërmjet gjitha institucioneve të përfshira në administrimin dhe zbatimin e të drejtave të pronësore intelektuale, me fokus në promovimin, koordinimin dhe monitorimin e këtyre të drejtave.

Task Forca kundër Piraterisë është themeluar me 30 Janar 2013 dhe detyra kryesore e Task Forcës është luftimi i piraterisë, ndalimi i shitësve të paligjshëm në treg dhe sekuestrimi i materialeve pirate në treg. Task Forca, zbaton strategjinë kundër piraterisë dhe falsifikimit dhe planin e veprimit të saj, përmes veprimeve të koordinuara në mes të institucioneve pjesëmarrëse kompetente.

Strategjia për zhvillimin e Sektorit Privat 2013 -2017 me theks të veçante mbrojtja e pronësisë intelektuale ka për qëllim është zhvillimi i një sistemi për mbrojtjen e Pronës Intelektuale në Republikën e Kosovës në pajtim me standardet ndërkombëtare dhe Evropiane dhe praktikën e mira. Duke pasur parasysh se sistemi për mbrojtjen e PI-së është faktor i rëndësishëm për rritjen ekonomike dhe është një parakusht për krijimin e një ekonomie bashkëkohore të tregut dhe tërheqjen e investimeve të jashtme, krijimi i një sistemi efikas për mbrojtjen dhe regjistrimin e pronës intelektuale në Kosovë paraqet prioritet në veprimet e Qeverisë së Kosovës si në rregullimin e tregut të brendshëm ashtu edhe në bashkëpunime ndërkombëtare ekonomiko-tregtare

Strategjia kundër Piraterisë dhe Falsifikimit 2012-2016 –objektiva kryesore janë ka uljen e nivelit të piraterisë dhe falsifikimit dhe rritja e produktivitetit në industrinë kreative; Identifikimi i problemeve dhe shkaqeve që ndikojnë në rritjen e piraterisë dhe falsifikimit; Luftimin e ekonomisë joformale dhe krijimi i parakushteve për investime të huaja; Bashkëpunimi ndërinstitucional në nivelin kombëtar dhe ndërkombëtar si dhe Arritja e standardeve Evropiane.

Mbështetja nga donatorët

Në kuadër të projektit të IPA II për Konkurshëmërinë i cili planifikohet të filloje ka mesi i vitit të ardhshëm parashihet edhe mbështetja e Agjencisë për pronësi industriale, në veçanti në fuqizimin e zbatimit të së drejtës së pronësisë industriale duke përfshirë treguesit gjeografik, ngritjen e kapaciteteve të Agjencisë për pronësi industriale dhe vetëdijesimi e bizneseve dhe qytetarëve për përdorimin e sistemit IPR. Projekti do të financohet dhe menaxhohet nga Zyra e BE-së në Kosovë.

Prioritetet afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 7, fokusi gjatë periudhës 2018-2021 do të jetë në këto prioritetet afatmesme:

- Ngritja e kapaciteteve të stafit gra dhe burra në institucionet e pronësisë intelektuale dhe institucioneve zbatuese të drejtave pronësore intelektuale;
- Edukimi dhe vetëdijesimi për rëndësinë e Pronësisë Intelektuale (edukimi duke filluar me moshat e reja – nxënësit e shkollave fillore)
- Hartimi i Strategjisë së re kundër Falsifikimit dhe Piraterisë 2017 – 2020 (ZDA dhe Task Forca)
- Miratimi i Ligjit për Aktivitetet e Inovacionit;
- Përmirësimi i Legjislacionit në fushën e krimeve kibernetike. Në planin e veprimit për zbatimin e strategjisë së Policisë së Kosovës parashihet edhe përmirësimi i legjislacionit për të mundësuar luftimin e shkeljeve të drejtave pronësore intelektuale në ambientin digjital
- Anëtarësimi në Organizatat Ndërkombëtare dhe Rajonale në fushën e Pronësisë Intelektuale. Ky aktivitet varet nga anëtarësimi i Republikës së Kosovës në Organizatën Botërore të Tregtisë dhe agjencitë e specializuara të Kombeve të bashkuara. Institucionet synojnë që në planin afatmesëm të angazhohen për t'u përgatitur për anëtarësim.
- Nënshkrimi i Marrëveshjeve, Traktateve, Konventave Ndërkombëtare në fushën e Pronësisë Intelektuale. Kjo varet nga anëtarësimi i Kosovës në institucionet ndërkombëtare por institucionet do të punojnë në këtë drejtim në planin afatmesëm.

3.9. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës

Konkurrenca është një nga parimet bazë të tregut të brendshëm të BE. Acquis në fushën e konkurrencës përfshin anti-trustin dhe politikat e kontrollit të ndihmës shtetërore. Kapitulli përmban legjislacion, rregulla dhe procedura për sjelljen jo-konkurrese të ndërmarrjeve siç janë marrëveshjet e ndaluara ndërmjet ndërmarrjeve dhe abuzimi me pozitën dominuese në treg. Këtu Gjithashtu hyjnë analiza e bashkimit të ndërmarrjeve, dhe funksioni parandalues i qeverisë në dhënien e ndihmës shtetërore që çrregullon konkurrencën në treg. Legjislacioni i BE në fushën e konkurrencës buron nga Traktati për Funkcionimin e BE (TFBE). Më konkretisht, neni 37 i TFBE rregullon monopolet shtetërore të karakterit komercial, nenet 101-105 kanë të bëjnë me rregullat e zbatueshme për ndërmarrjet, neni 106 me ndërmarrjet publike dhe ndërmarrjet me të drejta të veçanta ose ekskluzive, dhe nenet 107-109 të traktatit kanë të bëjnë me rregullat e zbatueshme për ndihmën shtetërore.

Kërkesat e MSA-së

Sa i përket politikave të konkurrencës, dispozitat e MSA-së kërkojnë që Republika e Kosovës të zbatojë rregullat e konkurrencës dhe që gradualisht të përafrojë legjislacionin e saj me legjislacionin e BE duke

filluar nga hyrja në fuqi e marrëveshjes (nenet 74, 75, MSA). Neni 75 “Konkurrenca dhe Dispozitat tjera” definon përgjegjësitë e Autoritetit të Konkurrencës dhe ofron kornizën për funksionimin e marrëveshjes në lidhje me tregtinë mes BE dhe Kosovës në të gjitha marrëveshjet midis ndërmarrjeve, vendimet nga grupe ndërmarrjesh dhe praktikrat e bashkërenduara midis ndërmarrjeve që parandalojnë, kufizojnë ose çrregullojnë konkurrencën.

Marrëveshja ndikon në përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës me Acquis, implementimin efektiv si dhe sigurimin e mekanizmave të monitorimit dhe transparencës kompatibil me rregullat e BE. Në esencë, kjo ka të bëjë me:

- Kartelet dhe marrëveshjet mes ndërmarrjeve,
- Abuzimi me pozitën dominuese, dhe
- Bashkimet, blerjet (e një kompanie nga një tjetër) në tregun relevant të Kosovës.

Ndërsa dispozitat e MSA për Ndhimën Shtetërore (nenet 75.1 – 75.7), kërkojnë që Kosova të mos japë ndihma shtetërore që çrregullojnë ose kërcënojnë të çrregullojnë konkurrencën duke favorizuar ndërmarrje ose produkte të caktuara për atë që afekton tregtinë midis BE-së dhe Kosovës. Kosova duhet gradualisht të përafrojë legjislacionin e saj me atë të BE-së dhe të themelojë një autoritet funksionalisht të pavarur i cili do të ketë fuqinë ligjore të kontrollojë ndihmën shtetërore.

Më specifikisht, bazuar në nenet e MSA, Kosova duhet që:

- Të adoptojë legjislacionin për ndihmën shtetërore dhe të sigurojë që një autoriteti funksionalisht të pavarur i janë dhënë të drejtat e nevojshme për dhënien dhe kthimin e ndihmave;
- Të aplikojë rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore, përfshirë përjashtimet në bllok, ndihmën de minimis, shërbimet e interesit të përgjithshëm ekonomik, dhe rregullat e transparencës për ndërmarrjet publike;
- Të krijojë një inventar të skemave të ndihmës shtetërore që ekzistojnë para hyrjes në fuqi të ligjit (skemat ekzistuese të ndihmës) brenda një periudhe tre-vjeçare nga hyrja në fuqi e marrëveshjes; Të sigurojë harmonizimin e skemave të ndihmës shtetërore brenda tri viteve nga hyrja në fuqi e marrëveshjes;
- Të bëjë një “hartë regjionale të ndihmës shtetërore” që ka të bëjë me të dhënat për BPV për kokë banori të harmonizuara me nivelin NUTSII brenda një periudhe 4-vjeçare nga hyrja në fuqi e marrëveshjes dhe ta diskutojë me Komisionin Evropian për nevojat e harmonizimit me rregullat e BE-së për ndihmën shtetërore regjionale. Ndërkohë, i gjithë territori i Kosovës do të trajtohet si regjionet më pak të zhvilluara për qëllime të aplikimit të limiteve të ndihmës regjionale; dhe
- Të raportojë në baza vjetore tek Komisioni Evropian për ndihmat shtetërore në Kosovë përmes një raporti vjetor pas hyrjes në fuqi të MSA-së.

Dispozitat e MSA për ndihmën shtetërore theksojnë rëndësinë e zhvillimit të legjislacionin kompatibil me rregullat e BE-së dhe vendosjes së mekanizmave monitorues dhe të transparencës.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016 - thekson se janë bere disa perparime ne kete fushe. Anëtarët e Komisionit Kosovar të Konkurrencës si organ vendimmarres janë emeruar. Megjithate Autoriteti I Konkurrences ende perballet me sfida ne kapacitetin e hetimeve dhe vendimmarrjes. Ky dokument thekson qe buxheti operativ i AKK-se është ulur dhe ka mungesa te rregulloreve te brendshme dhe te kapaciteteve per te kryer hetime.

Gjykatesit dhe stafi i gjykatave që merren me rastet e Konkurrences dhe kontrollit të përqendrimeve nuk kane njohuri te mjaftueshme ne kete fushe. Në raport kërkohet që ligji mbi konkurrencën të zbatohet në mënyrë efektive, e gjithashtu aktivitetet e avokimit duhet të forcohen në mënyrë të konsiderueshme.

Sa i përket **Ndihmës Shtetërore** është potencuar se Ligji është në process të plotësim-ndryshimit dhe i njejt i duhet të jetë në përputhje me Standardet Evropiane për të siguruar pavarësinë dhe paanshmërinë e Komisionit për Ndihmë Shtetërore. Kapacitetet e Zyres për ndihmë shtetërore janë të pamjaftueshme dhe kërkohet të rritet avokimi për dhënësit e ndihmës. Në raport thuhet se asnjë vendim nuk është lëshuar për ndihmën shtetërore në tre vitet e fundit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Konkurrenca

Legjislacioni bazë për fushën e konkurrencës konsiston në Ligjin nr. 03/L-229 për Mbrojtjen e Konkurrencës i ndryshuar/plotësuar në vitin 2014. Ky ligj definon rregullat dhe masat për mbrojtjen e konkurrencës së lirë dhe efektive në treg, kompetencat, organizimin e Autoritetit për Mbrojtjen e Konkurrencës si dhe procedurat për implementimin e këtij ligji.

Ligji ofron definicionin e aspekteve relevante të konkurrencës, si „marrëveshjet, ndërmarrjet „tregu relevant, „pozita dominuese. Ligji Gjithashtu përmban Dispozita për marrëveshjet e ndaluara, marrëveshjet kartel, abuzimin me pozitën dominuese, praktikat e ndaluara, përqendrimit dhe bashkimin e ndërmarrjeve, zhvillimin e procedurave hetimore, masat ndëshkuese dhe implementimin e masave ndëshkuese dhe bashkëpunimin me institucionet tjera.

Ligji ka inkorporuar brenda principet, rregullat dhe dispozitat bazike të BE-së për konkurrencë nga Traktati për Funkcionimin e BE-së. Ligji Gjithashtu pjesërisht ka transponuar Rregulloren e Këshillit 1/2003/KE, Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 773/2004, dhe Rregulloren e Këshillit 139/2004/KE (të ashtuquajturat “Rregulloret bazë të konkurrencës:).

Sidoqoftë, ende nuk ka rregullore zbatuese për përjashtimet në bllok e as rregullore për industri specifike – marrëveshjet vertikale. Për më shumë, udhëzuesit dhe udhëzimet për implementim të kornizës ligjore nuk janë të zhvilluara. Legjislacioni dytësor për implementimin e ligjit bazë të Konkurrencës përbëhet nga 8 aktet legjislative dytësore.

Legjislacioni dytësor që pjesërisht transponon legjislacion të BE përfshin:

- Udhëzimin Administrativ nr. 02/2011 mbi mënyrën dhe kriteret për konstatimin e tregut përkatës – relevant, që pjesërisht transponon Njoftimin e Komisionit për Definimin e Tregut Relevant për qëllime të legjislacionit të konkurrencës së Komunitetit (OJ/C 372 e 9 Dhjetorit 1997);
- Udhëzimin Administrativ nr. 05/2012 për kriteret dhe kushtet për caktimin e marrëveshjeve me vlerë të vogël, që pjesërisht transponon Njoftimin e Komisionit për marrëveshjet e rëndësishë së vogël (de minimis) që nuk kufizojnë konkurrencën sipas nenit 81 pika 1 (tani neni 101) i Traktatit që themelon Komunitetin Evropian (OJ/C 368/13, e datës 22 Dhjetor 2001);
- Udhëzimin administrativ nr. 06/2012 për mënyrën e paraqitjes së kërkesës dhe kriteret për konstatimin e përqendrimit të ndërmarrjeve, që prek sipërfaqësisht disa elemente të Kërkesës dhe kriterëve për bashkimin/përqendrimin të definuar në Rregulloren e Komisionit Nr 802/2004 që implementon Rregulloren e Këshillit nr. 139/2004 për kontrollin e përqendrimeve ndërmjet ndërmarrjeve. Megjithatë, kjo rregullore është amandamentuar nga Rregullorja Implementuese e Komisionit nr. 1269/2013 bashkë me anekse, dhe duhet që legjislacioni jonë dytësor të rishikohet në planin afatmesëm për t’ u përafëruar më tutje me këtë legjislacion sekondar mjaft voluminoz për përqendrimin.

Ndihma shtetërore

Legjislacioni bazë që rregullon këtë fushë konsiston nga Ligji nr. 05/L-100 për Ndhimën Shtetërore i cili është miratuar nga Kuvendi në Dhjetor të 2016. Ligji vendosi bazën për zhvillimin e sistemit të ndihmës shtetërore, principet dhe procedurat për dhënien e ndihmës shtetërore. Ligji përmban definicionet bazë përfshirë atë të ndihmës shtetërore, vendos mekanizmin dhe kornizën për kontrollin e ndihmës shtetërore. Ai Gjithashtu krijon bazën për themelimin e inventarit gjithëpërfshirës të ndihmave shtetërore dhe sistemin e raportimit.

Sa i përket legjislacionit implementues, procedurat detale dhe përmbajtja e formularëve notifikues, procedurat për ndihmat jo-legale, ato të monitorimit dhe raportimit janë rregulluar me Rregulloren 1/2012 të Ministrisë së Financave për Procedurat dhe Formatin e Njoftimit për Ndhimën Shtetërore e cila pjesërisht transponon Rregulloren e Komisionit (KE) Nr 794/2004 e 21 prillit 2004 që implementon Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 659/1999 që definojnë rregullat detale për aplikimin e Nenit 93 të Traktatit të Komunitetit Evropian. Megjithatë, i gjithë legjislacioni implementues do të rishikohet pas ndryshimit të ligjit për Ndhimë Shtetërore në dhjetor të 2016.

Ndërsa rregullat e organizimit dhe funksionimit të Komisionit të Ndhimës Shtetërore përfshirë detyrat dhe përgjegjësitë dhe mënyrën e implementimit janë të rregulluara me Rregulloren nr. 01/2013 të Ministrisë së Financave për Organizimin dhe Funksionimin e Komisionit të Ndhimës Shtetërore.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Konkurrenca

Bazuar në ligjin për Mbrojtjen e Konkurrencës, Autoriteti Kosovar i Konkurrencës (AKK) është institucioni kryesor për parandalimin dhe ndalimin e praktikave kundër konkurrencës përfshirë marrëveshjet e ndaluara, abuzimin me pozitën dominuese, përqendrimet ose shitjen dhe blerjen e aksioneve në ndërmarrje, dhe aspektet e avokimit në fushën e konkurrencës.

Autoriteti Kosovar i Konkurrencës konsiston nga Komisioni i Konkurrencës si organ vendimmarrës kolegjal dhe nga Sekretariati që përbëhet prej shërbyesve civil profesional, hetuesve dhe stafit mbështetës. Sipas ligjit, Komisioni i Konkurrencës është pjesë e Autoritetit, dhe menaxhon me punën e tij. Përbëhet nga pesë (5) anëtarë. Ekzistojnë rregulla për të garantuar pavarësinë e Komisionit nga bizneset. Komisioni raporton dhe mbikëqyr nga Parlamenti i Kosovës.

Sekretariati i AKK-së është organ administrativ i autorizuar nga ligji të bëjë hetimin, përgatit raportet e hetimit dhe i përcjell ato tek Komisioni për vendimmarrje dhe bën monitorimin për të siguruar konkurrencë të drejtë dhe efektive në treg. Sekretariati përbëhet nga 2 departamente, Departamenti ligjor dhe i Administratës, Departamenti për Mbikëqyrje të Tregut dhe nga Zyra për Ndhimë Shtetërore. I pari zhvillon politikën e menaxhimit të personelit dhe koordinon procesin e hartimit të legjislacionit, ndërsa departamenti i dytë heton shkeljet e konkurrencës në treg në harmoni me legjislacionin në fuqi. Sipas ligjit, departamenti për mbikëqyrjen e tregut zhvillon procedura hetimore, mbikëqyr tregun dhe propozon masa për vendosjen e konkurrencës në rastet e pengimit, kufizimit ose çrregullimit të konkurrencës në treg.

Aktualisht Autoriteti i Konkurrencës ka një buxhet shumë të kufizuar, aktivitetin e tij e realizon nëpërmjet veprimtarisë së 13 nëpunësve civil. Autoritetit të Konkurrencës i janë ndarë zyra të reja të cilat janë duke u renovuar për të krijuar kushtet e nevojshme që stafi të vendoset në to. Autoriteti ka një numër shumë të kufizuar të stafit e veqanërisht në sektorin e hetimeve, gjithashtu nuk ka fare staf për analiza të cilat janë shumë të nevojshme gjatë trajtimit të rasteve për hetimin e shkeljeve të konkurrencës.

Ndhimë shtetërore

Korniza institucionale konsiston në Komisionin e ndihmës Shtetërore dhe Zyrën për ndihmë shtetërore. Bazuar në ligjin aktual, Komisioni i Ndhimës Shtetërore është organi vendimmarrës për ndihmë

shtetërore. Komisioni vepron mbi baza "Ad hoc" dhe është i pavarur në vendimmarrje dhe ushtrimin e funksioneve të tij. Komisioni përbëhet nga 5 anëtarë, tre ministra, një përfaqësues i shoqërisë civile dhe kryetari i Asociacionit të Komunave të Kosovës.

Zyra për Ndihmën Shtetërore është përgjegjëse për marrjen, analizën dhe mbikëqyrjen e njoftimeve si dhe të dhënave të tjera lidhur me skemat e ndihmës. Zyra që nga themelimi funksionon me kapacitete jo të plota. Nga 6 zyrtar të lejuar me Ligjin për ndihmën shtetërore, pagat me buxhet janë lejuar vetëm për 5 zyrtar, por në marrëdhënie pune është aktualisht vetëm 1 zyrtarë. Një nga shkaqet kryesore të mosplotësimit të stafit edhe me 4 zyrtarë është mungesa e hapësirave të punës. Kompletimi i zyrës me këtë staf dhe vendosja në zyrë e reja janë çështje prioritare për të siguruar funksionalitetin e saj.

Mbështetja nga donatorët

Aktualisht institucionet bartëse të konkurrencës dhe ndihmës shtetërore aktualisht nuk kanë mbështetje me ndonjë projekt të veçantë. Sidoqoftë, projekti i BE-së në kuadër të IPA për "Asistencë Teknike për Zhvillimin e Mëtuftshëm të Politikave Tregtare të Kosovës" përmes një komponenti ka mbështetur Autoritetin e Konkurrencës me gap analiza për aspektin legjislativ dhe administrativ. Ngjashëm, ky projekt përmes ekspertëve ndërkombëtar ka mbështetur konkurrencën dhe ndihmën shtetërore respektivisht, për të ndihmuar në identifikimin e nevojave dhe masave kyçe në kuadër të hartimit të PKZMSA për kapitullin e politikave të konkurrencës.

Prioritetet afatmesme

Konkurrenca

Në aspektin legjislativ, në planin afatmesëm, do t'i jepet prioritet zhvillimit dhe hartimit të akteve nenligjore dhe procedurale që do të afronin konkurrencën me standardet e BE-së për procedura ligjë zbatuese 'të drejta', 'të hapura', dhe 'të parashikueshme'. Kjo nënkupton, në terma gjeneral transpozim të legjislacionin të BE-së në fushat si më poshtë:

- Përafrim i mëtejshëm i legjislacionit primar vendor me legjislacionin relevant të BE-së, përfshirë transpozimin e rregullave më detaje
- Plotesim ndryshimin e Ligjit për Mbrojtjen e Konkurrencës
- Transpozimin e "Direktivës për bashkimet" dhe rregulloreve zbatuese në legjislacion vendor
- U.A për marreveshjet në kategori të caktuara të kerkimit dhe zhvillimit - transpozimin e Rregullores së Komisionit të Be-se nr. 1217/2010
- U.A për marreveshjet e kategorive të caktuara të specializimit - transpozimin e Rregullores së Komisionit të BE-se nr. 1218/2010
- Commission Regulation 772/2004/EU of 27 April 2004 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of technology transfer agreements

Ngjashëm, në aspektin e zhvillimit të kapacitetit administrativ, fokusi do të jetë në zhvillimin profesional të stafit përmes programeve të trajnimit dhe zhvillimit të udhëzuesve, procedurave dhe memories institucionale si elemente esenciale për implementimin e rregullativës dhe funksionimin efektiv të konkurrencës. Pra, objektivat kryesor në planin afatmesëm janë:

- Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore për gra dhe burra, në mënyrë të barabartë, përfshirë programe të trajnimit profesional të stafit të Autoritetit të konkurrencës;
- Zhvillimi i aktivitetëve të vetëdijësimit me partnerët relevant përfshirë ndërmarrjet, asociacionet e biznesit, gjykatat, shoqërinë civile etj
- Zhvillimi i bashkëpunimit me institucionet e konkurrencës në vendet tjera të regjionit, BE-së etj..

Ndihma shtetërore

Në planin afatmesëm, objektivat kryesor synojnë zhvillimin e sistemit të ndihmës shtetërore, përfshirë anën legjislativë dhe institucionale për zbatim efektiv të MSA dhe rritjen e vetëdijes dhe informacionit për rregullat e ndihmës shtetërore. Kjo gjithashtu do të adresojë çështjet specifike të rregullave për sektorin e energjisë bazuar në kërkesat e Traktatit të Komunitetit të Energjisë. Më konkretisht, institucionet do të angazhohen në përafrimin dhe implementimin e legjislacionit në harmoni me Dispozitat e MSA. Kjo përfshin legjislacionin dhe udhëzuesit procedural për ndihmat shtetërore sektoriale, regjionale, shërbimet e interesit të përgjithshëm ekonomik, përjashtimin nga obligimi për njoftim të disa ndihmave shtetërore, përafrimin e skemave të ndihmës me kriteret e paragrafit 2, neni 75 i MSA.

Gjithashtu do të vazhdojë puna në kompletimin e inventarit të ndihmës si dhe mbledhja e të dhënave si dy hapa të rëndësishëm për notifikimin dhe monitorimin e skemave të reja të ndihmës dhe për nevoja të raportimit. Rëndësi do të kushtohet Gjithashtu zhvillimit të kapaciteteve njerëzore përfshirë trajnimet për dhënësit e ndihmave, institucionet lokale dhe palët tjera relevante dhe aktivitetet e vetëdijesimit. Pra, objektivat kryesor në perspektivën 2018-2021 janë:

- Zhvillimi dhe përafrimi i mëtejshëm i legjislacionit me atë të BE-së dhe implementimi efektiv
- Zhvillimi i mekanizmave të monitorimit të ndihmës shtetërore
- Zhvillimi i sistemit informativ për monitorimin e ndihmës shtetërore
- Forcimi i kapacitetit administrativ përfshirë zhvillimin e resurseve njerëzore dhe aktivitetet e vetëdijesimit,
- Rritja e bashkëpunimit ndërkombëtar në fushën e ndihmës shtetëror.

3.10. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare

Acquis në fushën e shërbimeve financiare përfshin rregullat për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e institucioneve financiare në fushën bankare, sigurimit, pensione, shërbimet e investimeve dhe tregjet e letrave me vlerë si dhe në lidhje me infrastrukturën e tregut financiar. Sistemi i ri Evropian i Mbikëqyrjes Financiare (ESFS) hyri në fuqi në janar të vitit 2011. Ky sistem përbëhet nga një rrjet i mbikëqyrësve financiarë kombëtarë duke punuar së bashku me tre Autoritetet e reja Mbikëqyrëse Evropiane - me Autoritetin Bankar Evropian (EBA), me Autoritetin e Letrave me Vlerë dhe Tregjeve Evropiane (ESMA) si dhe me Autoritetin e Sigurimeve Evropiane dhe Pensioneve të Punës (EIOPA). Përveç kësaj, Bordi i Rrezikut Sistemik Evropian (ESRB) është themeluar për të monitoruar dhe vlerësuar kërcënimet e mundshme ndaj stabilitetit financiar që lindin nga zhvillimet makro-ekonomike dhe nga zhvillimet në sistemin financiar në tërësi.

Në fushën e **bankave dhe konglomerateve financiare**, acquis përcakton kërkesat për autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e kujdesshme të institucioneve kredituese si dhe kërkesat në lidhje me llogaritjen e kapitalit të institucioneve kredituese dhe firmave investuese. Direktiva t e tanishme për kërkesat e kapitalit, të cilat përkthejnë standardet ndërkombëtare Bazel II në ligjin e BE-së, është zëvendësuar në vitin 2014 me një pako të bazuar në marrëveshjen e Basel III. Acquis në këtë sektor gjithashtu parashtron rregullat në lidhje me mbikëqyrjen shtesë të konglomerateve financiare dhe me marrjen, ndjekjen dhe mbikëqyrjen e kujdesshme të biznesit të institucioneve të parasë elektronike. Acquis përcakton rregullat lidhur me llogari vjetore të konsoliduara të bankave dhe institucioneve të tjera financiare.

Në fushën e **sigurimeve dhe pensione të punës**, disa Direktiva përcaktojnë rregulla lidhur me autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e sigurimit të jetës dhe të jo-jetës dhe risigurimi i ndërmarrjeve. Acquis përcakton rregullat për mbikëqyrjen e sigurimit plotësues të grupeve. Dispozita të veçanta ekzistojnë në sektorin e jo-jetës për bashkë-sigurimin, ndihmë turistike, sigurimit të kredisë dhe sigurimit të shpenzimeve ligjore. Kjo përfshin një kuadër rregullativ të kujdesshëm për aktivitetet e risigurimit në BE që synojnë heqjen e pengesave për të arritur risigurimin afarist.

Në fushën e **tregjeve të letrave me vlerë dhe shërbimeve rreth investimeve**, Direktiva 2004/ 39/KE mbi tregjet në instrumente financiare (MiFID) së bashku me ndryshimet e saj dhe Masat zbatuese, përcakton një regjim të plotë rregullator që mbulon autorizimin, funksionimin dhe mbikëqyrjen e firmave investuese dhe tregjeve të rregulluara. Në lidhje me **infrastrukturën e tregut financiar**, *acquis* synon të heq pengesat në zona tregtare, duke rritur efikasitetin e infrastrukturës së tregut dhe nxitjen e stabilitetit financiar.

Së fundi, *acquis* ka një kornizë gjithëpërfshirëse rregullative dhe mbikëqyrëse për investimet alternative, fondet kapitale dhe ato shoqërore, duke rritur transparencën ndaj investitorëve dhe autoriteteve publike.

Kërkesat e MSA-së

Në kuadër të MSA, nga Kapitulli 9 Shërbimet Financiare, rrjedhin detyrimet për Bankën Qendrore të Kosovës (BQK) në fushën e shërbimeve financiare, përkatësisht në lidhje me të drejtën e vendosjes dhe lirinë e ofrimit të shërbimeve bankare, të sigurimeve dhe shërbimeve tjera në fushën financiare, si dhe përafrimin dhe zbatimin e kuadrit ligjor dhe rregullator (përkatësisht nenet 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së), me legjislacionin e Bashkimit Evropian, statutin e Bankës Qendrore Evropiane dhe Sistemin Evropian të Bankave Qendrore.

Bazuar në **Raportin e KE-së për Kosovën 2016** për çështjet që lidhen me shërbimet financiare edhe më tej legjislacioni vendor duhet të harmonizohet me *acquis*. Raporti nënvizon se Kosova ende nuk është pjesë e sistemit të "kartonit të gjelbër". Gjithashtu, përmendet që tregu i shërbimeve financiare mbetet në një fazë të hershme të zhvillimit.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Sa i përket **sektorit bankar**, korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e bankave në Republikën e Kosovës përfshinë:

- Ligjin nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, nr. 77/16 gusht 2010) (me tutje Ligji për BQK-në);
- Ligjin nr. 04/L-093 për Bankat, Institucionet Mikrofinanciare dhe Institucionet Financiare Jo bankare (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës, nr. 11/11 maj 2012) (me tutje Ligji për Bankat);
- Ligjin nr. 04/L-155 për Sistemin e Pagesave (me tutje Ligji për Sistemin e Pagesave).

Në kuadër të legjislacionit ekzistues, në vijim është paraqitur edhe legjislaconi sekondar (rregullat, rregulloret dhe udhëzimet) të nxjerrë nga BQK duke u bazuar dhe në zbatim të ligjeve të lartcekura (Ligji për BQK-në, Ligji për Bankat dhe Ligji për Sistemin e Pagesave) që adresojnë licencimin, organizimin, operimin, kërkesat për menaxhimin e rrezikut dhe kërkesat për mbikëqyrjen prudenciale të bankave, institucioneve mikrofinanciare dhe institucioneve financiare jobankare. Kjo kornizë rregullative për rregullimin dhe mbikëqyrjen e bankave është e bazuar në Parimet Bazike të Komitetit të Basel-it dhe Standardet e Basel II, sidomos me miratimin e Ligjit për Banka në vitin 2012 dhe rregulloreve në zbatim të tij, të adaptuara kryesisht në vitin 2013:

- Rregullore për Adekuatshmëria e Kapitalit të Bankave;
- Rregullore për Adekuatshmërinë e Kapitalit të Bankave (e plotësuar 27.02.2015);
- Rregullore për Auditimin e Jashtëm të Bankave;
- Rregullore për Bashkimet dhe Përvetësimet e Bankave;
- Rregullore për Depozitën Ekuivalente me Kapitalin për Degët e Bankave të Huaja;
- Rregullore për Drejtorët dhe Menaxherët e Lartë të Bankave;
- Rregullore për Ekspozimet e Mëdha;

- Rregullore për Hapjen dhe Mbylljen Brenda dhe Jashtë Kosovës të Degëve dhe Subjekteve të Varura të Bankave;
- Rregullore për Hapjen e Zyrove Përfaqësuese brenda dhe jashtë Republikës së Kosovës;
- Rregullore për Kontrollin e Brendshme dhe Auditimi i Brendshëm i Bankave;
- Rregullore për Kufizimet në Mbjajtjen e Pasurisë së Paluajtshme dhe të Luajtshme;
- Rregullore për Licencimin e Bankave dhe Degëve të Huaja;
- Rregullore për Mbikëqyrjen e Konsoliduar e Grupeve Bankare;
- Rregullore për Menaxhimin e Rrezikut Kreditor të Bankave;
- Rregullore për Menaxhimin e Rrezikut Operacional;
- Rregullore për Menaxhimin e Rrezikut të Likuiditetit të Bankave;
- Rregullore për Minimumin e Rezervave të Bankës;
- Rregullore për Ndryshimet në Llogaritë e Kapitalit;
- Rregullore për Norma Efektive e Interesit dhe Kërkesat për Shpalosje të Bankave;
- Rregullore për Publikimin e Informacionit nga Bankat;
- Rregullore për Raportimin e Bankave në BQK;
- Rregullore për Rrezikun nga Aktiviteti me Valuta të Huaja;
- Rregullore për Transaksionet me Personat e Ndërlidhur dhe Ekspozimet ndaj Punëtorëve;
- Rregullore për Kasafortën;
- Rregullore për Kreditë Hipotekare;
- Rregullore për Vlerësimin e Pronave të Paluajtshme;
- Rregullore për Kërkesat Minimale të Sigurisë;
- Rregullore për Debitimin Direkt të SEKN;
- Rregullore për Mbështetje Emergjente me Likuiditet;
- Rregullore për Pagesat Ndërkombëtare;
- Rregullore për Kliringun dhe Funkcionimin e Llogarive për Shlyerje;
- Rregullore për Sistemin e numrave standardë të llogarive bankare;
- Procedurat e Shqiptimit të Ndëshkimeve Administrative;
- Rregullore për Procesin e Brendshëm të Trajtimit të Ankesave;
- Rregullore për Regjistrin e Kredive;
- Rregullore për Regjistrin e Poseduesve të Llogarive Bankare;
- Rregullore për Auditimin e Jashtëm të Institucioneve Mikro Financiare;
- Rregullore për Kontrollin e Brendshme dhe Auditimi i brendshëm i Institucioneve Mikrofinanciare;
- Rregullore për Kufizimet në Mbjajtjen e Pasurisë së Paluajtshme dhe të Luajtshme për Institucionet Mikro Financiare;
- Rregullore për Menaxhimi i Rrezikut të Likuiditetit për Institucioneve Mikrofinanciare;
- Rregullore për Menaxhimin e Rrezikut Kreditor të Institucioneve Mikrofinanciare;
- Rregullore për Norma Efektive e Interesit dhe Kërkesat për Shpalosje për Institucione Mikrofinanciare;
- Rregullore për Raportimin e Institucioneve Mikrofinanciare në BQK;
- Rregullore për Regjistrimin, mbikëqyrjen dhe veprimtaritë e institucioneve financiare jobankare;
- Rregulla për Auditimin e Jashtëm dhe Auditorët e Jashtëm të Institucioneve financiare;
- Rregulla për Pagesën Direkte dhe Indirekte të Kredive në Para të Gatshme;
- Rregulla për Parandalimi i Shpërlarjes së Parave dhe Financimin e Terrorizmit.

Ligji për bankat dhe rregulloret e lartcekura kanë vendosur bazën ligjore për adaptimin e kërkesave të Direktivës 2006/48/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të datës 14 qershor 2006 për fillimin dhe vazhdimin e ushtrimit të veprimtarisë së Institucioneve Kreditorë dhe Direktivës 2006/49/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 14 qershor 2006 për Adekuatshmërinë e Kapitalit të Shoqërive Investuese dhe Institucioneve Kreditorë, të cilat janë zëvendësuar në vitin 2013 me miratimin e Direktivës

2013/36/BE për Qasjen në Aktivitetin e Institucioneve Kreditore dhe Mbikëqyrjen Prudenciale të Institucioneve Kreditore dhe Firmave Investuese (CRD IV) dhe Rregullores (BE) nr. 575/2013 për Kërkesat Prudenciale për Institucionet Kreditore dhe Shoqëritë Investuese (CRR).

Sa i përket **Fondit të Sigurimit të Depozitave**, që nga viti 2011 është themeluar me anë të Ligjit nr. 03/L-216 për Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-133 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-216 për Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë. Ky ligj rregullon sigurimin e depozitave të personave fizik dhe juridik, themelimin, qeverisjen, autoritetin e Fondit të Sigurimit të Depozitave në Kosovë.

Sistemi i Sigurimit të Depozitave ("SSD") është themeluar si projekt zhvillimor ne kuader te bashkëpunimit bilateral Gjermano-Kosovar, ku ne vitin 2011 është nënshkruar Marrëveshja trepalëshe e Financimit dhe Projektit në mes të Qeverisë së Kosovës (përmes MF), Qeverisë Gjermane (përmes KfW-së) dhe FSDK-së (si Agjenci për Ekzekutimin e Projektit) për themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave në Kosovë përmes një kontributi në kapital si donacion për FSD-në në shumë totale prej 15.5 milion , ku 11 milion janë dhënë nga Qeveria e Kosovës (përmes MF) ndërsa Qeveria Gjermane (nëpërmjet KfW) ka siguruar 4.5 kontribut në kapital, dhe 0.5 milion në shërbime të shoqëruara këshillimore. Kësti i tretë i paguar nga Qeveria e Kosovës (përmes MF) në shumën prej EUR 2.9 milion është financuar nga kredia e IDA-së (nëpërmjet BB). Në mbështetje të rritjes së limitit të sigurimit në 5,000 nga 01.01.2018, FSDK ka pranuar një kontribut shtesë nga Qeveria Gjermane (përmes KfW) në vlerë prej EUR2 milion në vitin 2013. Ky projekt tre-vjeçar është përmbjllur në korrik të vitit 2015.

Karakteristikat kryesore të SSD-së në Kosovë janë: pavarësia e agjencisë së sigurimit të depozitave, anëtarësimi i detyrueshëm i të gjitha institucioneve që pranojnë depozita, financimi "paraprak" ("ex-ante"), sistem i premiumit diferencues, mbulueshmëria e sigurimit që përfshin individët dhe personat juridik, shumta e kufizuar e sigurimit të depozitave, rregulli i sigurimi i depozitave: për depozitues, për çdo bankë, lartësia e synuar e FSD-së, politikë konservatore e investimeve.

Sa i përket Sistemit për Sigurimin e Depozitave, korniza ligjore përfshinë:

- Ligji Nr.03/L-216 mbi Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë i ndryshuar me Ligjin nr. 04/L-133 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit 03/L-216 që rregullon sigurimin e depozitave të personave fizikë dhe personave juridikë si dhe themelimin, qeverisja dhe autorizimet e Fondit për Sigurimin e Depozitave në Kosovës.
- Ligji nr.03-l-216 per themelimin e sistemit per sigurimin e depozitave ne institucionet financiare në Kosovë
- Ligji nr. 04l-133 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 03l-216 mbi themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave për institucionet financiare në kosovë

Në kuadër të legjislacionit ekzistues, në vijim është paraqitur edhe legjislaconi sekondar (rregullat, rregulloret dhe udhëzimet) të nxjerrë nga FSDK duke u bazuar dhe në zbatim të ligjeve të lartcekura që adresojnë obligimet e bankave anëtare që ndërlihdën me sigurimin e depozitave të personave fizikë dhe personave juridikë, kërkesat për strukturës dhe formatit të të dhënave për tu dorëzuar nga bankat anëtare për përcaktim të saktë dhe të shpejtë të depozitave të siguruara, llogaritjen dhe arkëtimin e premieumeve fillestare dhe të vazhdueshme informimin e klientëve të anëtare etc. Kjo kornizë rregullative është plotësuar në vitin 2013-2016:

- Rregulla për pjesëmarrje të bankave anëtare në testim të SKD-se dhe dorëzim të të dhënave me specifika dhe format për përcaktim të depozitave të siguruara.

Qëllimi i kësaj rregulle është definimi i strukturës dhe formatit të të dhënave për tu dorëzuar nga bankat anëtare për përcaktim të saktë dhe të shpejtë të depozitave të siguruara dhe pjesëmarrjen e rregullt në testim të softuerit, sistemit për kompenzim të depozitorëve (në tekstin e mëtejshëm: SKD).

Kjo rregull autorizohet në bazë të nenit 24 paragrafi 1 të LSD) të ndryshuar me nenin 19, paragrafi 1, të LSD i ndryshuar.

- Rregull mbi raportimin tremujor të anëtarëve mbi depozitat dhe detyrimet e vonuara të depozituesve në fondin e sigurimit të depozitave në Kosovë

Rregulla mbi raportimin tremujor i shërben qëllimit për të përcaktuar shumën totale të depozitave të siguruar të bankave e cila shumë është baza për llogaritjen e premiumit të vazhdueshëm që bankat anëtare duhet të paguajnë FSDK-së.

Rregulla autorizohet bazuar në Nenin 24 paragrafi 1 i LSD, Ligji nr. 03/L-216,(Neni 19 i LSD të ndryshuar, Ligji nr. 04/L-133), Neni 14 paragrafi 1.1 (Neni 11, paragrafi 1, nën-paragrafi 1.1 i LSD të ndryshuar), Neni 19 paragrafi 1.4 i LSD dhe Neni 23 të LSD (Neni 18 i LSD të ndryshuar) dhe kjo vlen për të gjitha institucione financiare që pranojnë depozita e që janë anëtarë të Fondit për Sigurimin e Depozitave në Kosovës.

- Rregulla i mbi llogaritjen dhe arkëtimin e premiumeve fillestare dhe të vazhdueshme

Rregulla përcakton metodën e llogaritjes dhe orarin e pagesës së premiumeve fillestare dhe të vazhdueshme të të sigurimit të depozitave nga bankat anëtare.

Rregulla është i autorizuar sipas Neneve 9, 10, 11, 14, 16, 19, 22 dhe 31 të LSD, Ligji nr. 03/L-216 dhe vlen për Institucionet Financiare në Kosovë që pranojnë depozita.

- Rregulla mbi sanksionet administrative për anëtarët e fondit për sigurimin e depozitave

Rregulla përcakton një varg të sanksioneve transparente administrative në fuqi në përputhje me autorizimet e FSDK-së sipas LSD, Ligjit nr. 03/L-216, në rast se bankat anëtare nuk përputhen me LSD-në dhe LSD-në e ndryshuar dhe rregullat e shpallura në përputhje me atë.Rregulla është e autorizuar sipas nenit 23 të LSD-së, Ligjit nr. 03/L-216, LDI, dhe Neni 18 i LSD-së së ndryshuar, Ligji nr. 04/L-133.

- Rregulla për informimin e klientëve të anëtarëve të FSDK-së – amenduar

Rregulla përshkruan mënyrën e informimit dhe përmbajtjen e informacionit për sigurimin e depozitave, të cilin anëtarët e FSDK-së janë të obliguar të sigurojnë për klientët e tyre ekzistues dhe të ardhshëm.

Rregulla është e autorizuar sipas nenit 19 paragrafi 1, nën-paragrafi 1.4, të LSD-së, Ligji nr. 03/L-216, dhe neni 19, të LSD-së së ndryshuar, Ligji Nr 04/L-133.

- Rregulla mbi procesin e përzgjedhjes dhe kriteret e përzgjedhjes për bankën agjente të pagesës

Rregulla përshkruan procesin dhe kriteret për përzgjedhjen e agjentit të bankës për pagesë për të kompensuar depozituesit e siguruar, d.m.th personat fizikë dhe juridikë në rastin e ngjarjes së siguruar.

Rregulla është e autorizuar sipas nenit 19, paragrafi 1, pika 1.4, neni 12 dhe neni 13, paragrafi 3 i LSD-së, Ligjit nr. 03/L-216, dhe LSD-së së ndryshuar, Ligjit nr. 04/L-133.

- Rregulla mbi financimin emergjent

Rregulla përcakton marrëveshjet për financim për të siguruar se FSDK-së është e aftë në kompensimin e depozitorëve në përputhje me mandatin e saj.

Rregulla është e autorizuar sipas nenit 14 të LSD-së, (Ligji nr. 03/L-216), dhe neni 11 paragrafi 1.8 i LSD-së së ndryshuar, (Ligji nr. 04 /L-133), neni 17 i LSD-së dhe nenit 14, paragrafi 1.2, 1.3 e LSD-së së ndryshuar dhe nenit 19, paragrafi 1.13 i LSD-së; dhe neni 19 i Ligjit për borxhin publik.

- Rregullore për procedurat e kompensimit të depozitave të siguruar

Rregulla përcakton rregullat e përgjithshme për kompensimin e depozitave të siguruar dhe rregullon fushat e mëposhtme: fazat, metodën e kompensimit, teknologjinë, burimet njerëzore, agjenti i bankës për pagesë, partnerët e nënkontraktuar, dhe komunikimi me publikun, dhe marrëdhënia me pranuesin, raportin me BQK-në dhe MF-në gjatë procesit të kompensimit.Rregulla është e autorizuar në bazë të LSD-

së, Ligji nr. 03/L-216, neni 19 paragrafi 1, nën-paragrafi 1.4, nenin 12 dhe nenin 24; i LSD-së së ndryshuar, Ligji nr. 04/L-133, neni 9 dhe Neni 19.

- Rregulla për procedurën e përgjithshme për konsultim me palët e interesit

Qëllimi i kësaj rregulle është të vendosë një procedurë transparente për konsultim me palët e interesit, në përputhje me kompetencat e Fondit në bazë të LSD-së për elaborimin dhe miratimin, e rregullave / rregulloreve të reja apo ndryshimin e tyre dhe propozimet e politikave, duke përfshirë propozimet për ndryshimin LSD-së. Rregulla është e autorizuar në bazë të nenit 19, paragrafi 1, pika 1.4, të Ligjit nr. 03/L-216 Mbi themelimin e sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionet Financiare në Kosovë dhe nenit 11, paragrafi 1, pika 1.10 e Ligjit nr. 04/L-133 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-216 mbi Themelimin e Sistemit për Sigurimin e Depozitave për Institucionin Financiar në Kosovë.

- Udhëzuesi i investimeve nga fondi i sigurimit të depozitave në Kosovë

Udhëzimet për investim përfaqësojnë kornizën e përgjithshëm të politikave të FSDK-së mbi aktivitetet e për investimeve, në veçanti për të vendosur mbi investimet të cilat FSDK-ja synon të ndjek në një vit afarist. Udhëzimet i referohen investimit të burimeve financiare në dispozicion, të akumuluar në Fondin e Sigurimit të Depozitave në përputhje me nenin 15 dhe 16 (siç është ndryshuar në nenin 12 dhe 13) të Ligjeve për LDS (Nr. 03/L-216 dhe nr. 04/L-133). Udhëzimet e investimeve të FSDK-së janë të autorizuar sipas nenit 25, nenit 19 dhe 22 të LSD-së, Ligji nr. 03/L-216, dhe neni 20 të LSD-së së ndryshuar, Ligjit nr. 04/L-133.

- Politika e vetëdijësimit të publikut

Politika e Vetëdijësimit të publikut ka për qëllim vetëdijësimin e publikut mbi sistemin e sigurimit të depozitave dhe të politikave publike të tij që janë : Mbrojtja e depozituesve të vegjël nga humbja në rast të një ngjarjeje të siguruar, d.m.th. Revokimi i licencës nga BQK-ja të ndonjë banke anëtare si dhe mbështetjen e BQK-së në arritjen e qëllimit të saj për rritjen e sigurisë, solvences dhe funksionimit efikas të një sistemi financiar të qëndrueshëm dhe të bazuar në ekonominë e tregut. Vetëdijësimi i publikut është thelbësor në sigurimin e efektivitetit të sistemit të sigurimit të depozitave.

- Udhëzues për depozitorët mbi procesin e kompensimit të depozitave të siguruar

Udhëzuesi për depozitorët mbi procesin e kompensimit të depozitave të siguruar ka për qëllim të shpjegojë procesin e kompensimit dhe kushtet për kompensimin e depozitorëve të siguruar në ngjarjen e siguruar, në pajtueshmëri me Ligjin nr. 03/L-216 "Mbi themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave për institucionet financiare në Kosovë", Ligjin Nr.04/L-133 "Për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit 03/L-216 Mbi themelimin e sistemit për sigurimin e depozitave për institucionet financiare në Kosovë" si dhe në pajtueshmëri me "Rregulloren mbi Procedurat e kompensimit të depozitorëve të siguruar".

Ligji për bankat dhe rregulloret e lartcekura kanë vendosur bazën ligjore për adaptimin e kërkesave të Direktivës 2006/48/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të datës 14 qershor 2006 për fillimin dhe vazhdimin e ushtrimit të veprimtarisë së Institucioneve Kreditore dhe Direktivës 2006/49/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 14 qershor 2006 për Adekuatshmërinë e Kapitalit të Shoqërive Investuese dhe Institucioneve Kreditore, të cilat janë zëvendësuar në vitin 2013 me miratimin e Direktivës 2013/36/BE për Qasjen në Aktivitetin e Institucioneve Kreditore dhe Mbikëqyrjen Prudenciale të Institucioneve Kreditore dhe Firmave Investuese (CRD IV) dhe Rregullores (BE) nr. 575/2013 për Kërkesat Prudenciale për Institucionet Kreditore dhe Shoqëritë Investuese (CRR).

FSDK pas implementimit të Planit Strategjik 2015-2017, me qëllim të harmonizimit dhe përafrimit të legjislacionit në fushën e sigurimeve të depozitave do të fillon me harmonizimin me Direktivën Evropiane e rishikuar për Skemat Garantimit të Depozitave - DGSD Evropiane, "DIRECTIVE 2014/49/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 16 April 2014 on deposit guarantee schemes", dhe Udhëzime të Autoritetin Bankar Evropian (EBA), mbi metodat e llogaritjes së

kontributeve të skemave të garanimit të depozitave “EBA/GL/2015/10 22.09.2015 Guidelines on methods for calculating contributions to deposit guarantee schemes”

Sa i përket fushës së **sigurimeve**, korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e sigurimeve në Republikën e Kosovës përfshinë:

- Ligji nr. 03/L-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës
- Ligji nr. 04/L-018 për Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopërgjegjësia (me tutje Ligji për Sigurimin nga Autopërgjegjësia)
- Ligji nr.05/L -045 për Sigurimet i cili ka shfuqizuar Rregulloren nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive të Sigurimit e të Ndërmjetësuesve të Sigurimit (me tutje Rregulloren nr. 2001/25)

Ligji nr. 04/L-018 për Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopërgjegjësia dhe rregulloret në zbatim të tij janë pjesërisht në harmoni me Direktivën Evropiane 2009/103/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit, të datës 16 shtator 2009, për sigurimin ndaj përgjegjësisë civile lidhur me përdorimin e mjeteve motorike, dhe implementimin e obligimit për sigurim ndaj kësaj përgjegjësie.

Me qëllim të harmonizimit dhe përafrimit të legjislacionit në fushën e sigurimeve me Direktiva t Evropiane në fillim të vitit 2016 ka hyre në fuqi Ligji nr.05/L -045 për Sigurimet, i miratuar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës i cili ka shfuqizuar Rregulloren nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive të Sigurimit e të Ndërmjetësuesve të Sigurimit (me tutje Rregulloren nr. 2001/25) e cila ka qenë në fuqi. Ligji pjesërisht është i harmonizuar me Direktivën Evropiane 2009/138 EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 25 nëntor 2009 për themelimin dhe vazhdimin e veprimtarisë së biznesit të sigurimeve dhe ri-sigurimeve (Solvency II) dhe Direktiven Evropiane 2002/92/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 9 dhjetor 2002 për ndërmjetësimin në sigurime. Përmes këtij Ligji janë vendosur bazat për përafrim të mëtejme me *acquis* të BE-së. Ligji lartëcekur përcakton parimet dhe rregullat themelore për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e siguruesve, ri-siguruesve, ndërmjetësuesve të sigurimeve dhe subjekteve tjera relevante, në mënyrë që industria e sigurimeve në Republikën e Kosovës të operojë në mënyrë të sigurt, të qëndrueshme dhe transparente në mbrojtjen e të drejtave dhe interesave të policëmbajtësve gra dhe burra. Të gjitha aktet juridike (rregulloret) të nxjerra ne bazë të Rregullores 2001/25 kanë mbetur ne fuqi për aq sa nuk janë ne kundërshtim me Ligjin për Sigurimit. Ka filluar procesi i ishikimit të të gjitha rregulloreve i cili ka për qëllim harmonizimin e plotë rregulloreve me kërkesat e Ligjit për Sigurimet, ku deri me tani janë nxjerrë disa rregulloret.

Rregulloret e adaptuara bazuar dhe në zbatim të Ligjit për BQK-në, Ligjit për sigurimin nga autopërgjegjësia, Ligjit për Sigurimet dhe Rregullores nr. 2001/25, të cilat janë cekur më lartë, janë si vijon:

- Rregulloret për përcaktimin e strukturës së primit për sigurimin e detyrueshëm nga autopërgjegjësia;
- Rregulloret mbi depozitimin e aseteve si garancë, mjaftueshmërisë së kapitalit, raportimin financiar, menaxhimin e riskut, investimeve dhe likuiditetin;
- Rregulloret për Fondin e Kompensimit të Byrosë Kosovare të Sigurimeve;
- Rregulloret për Implementimin e Sistemit BONUS-MALUS;
- Rregulloret për Kushtet e Përgjithshme të Policës së Sigurimit nga Autopërgjegjësia;
- Rregulloret për Licencimin e Ndërmjetësuesve në Sigurime;
- Rregulloret për Procedurat e Trajtitimit të Kërkesave për Kompensimin e Demëve nga Autopërgjegjësia;
- Rregulloret për Standartet e Raportimit dhe të Mbikëqyrjes së Byrosë Kosovare të Sigurimit;
- Rregulloret për Licencimi i kompanive të sigurimeve dhe degëve të huaja;
- Rregulla për Aktivitetin që ka të bëjë me Sigurime;

- Rregullin mbi Anëtarimin dhe Kontratat e Jashtme;
- Rregullin mbi Burimin e Produkteve Financiare;
- Rregulli mbi Kontrollin e brendshëm;
- Rregulli mbi Themelimin e një Forumi të Arbitrazhit për t'i Zgjedhur Kundërshtimet mbi Dëmet;
- Regulla për licencimin e rregulluesve/mbikëqyrësve të dëmeve të sigurimit;
- Rregulli mbi Ndryshimin e Rregullit mbi Standardet e Kontabilitetit dhe Kërkesat për mbajtjen e shënimeve për Kompanitë e Sigurimit dhe Ndërmjetësuesit e Sigurimit;
- Rregulli mbi përshkrimin e kërkesave për rezerva të kompanive të sigurimit;
- Rregulli mbi Përshkrimin e Kërkesave Shtesë, që të Përfshihen në Letrën Angazhuese të Revizorit të Jashtëm;
- Rregulli mbi Qeverisjen e Përbashkët të Kompanive të Sigurimit dhe Ndërmjetësuesve të Sigurimit;
- Rregulli mbi Shitjen e Sigurimeve Përmes Internetit;
- Rregulli mbi Transaksionet me Palët e Afërta;
- Rregulli mbi Validitetin dhe Shumën e Aksionarëve dhe Dëmeve të Kreditorve, në Likuidim;
- Rregulli në ndryshimin e Rregullit mbi Klasët e Sigurimit të Përgjithshëm të Njohura nga BPK-ja.

Pas hyrjes në fuqi të Ligjit për Sigurimet janë nxjerr disa rregullore për sigurimet të cilat rregullojnë fusha të reja siç janë:

- Rregullore për bashkimet dhe përvetësimet;
- Rregullore për aktuarët e sigurimeve;
- Rregullore për përcaktimin e kriterëve për vlerësimin e dëmeve jomateriale nga autopërgjegjësia;
- Rregullore për hapjen e zyrave përfaqësuese brenda Kosovës nga siguruesit e jashtëm.

Gjithashtu janë nxjerre edhe disa rregullore tjera të cilat kanë zëvendësuar apo amandamentuar rregulloret ekzistuese siç janë:

- Rregullore për strukturën e primit për sigurime
- Rregullore për investimin e asetëve në mbulim të dispozitave teknike dhe matematike si dhe investimin e kapitalit themeltar të siguruesve;
- Rregullore për kërkesat e mbajtjes së rrezikut dhe mbulimit përmes risigurimit
Rregullore për kontrollet e brendshme dhe auditimin e brendshëm të siguruesve
Rregullore për vlerësimin dhe mbajtjen e dispozitave teknike dhe matematike për siguruesit jetë dhe jojetë
- Rregullore për auditimin e jashtëm të siguruesve, ndërmjetësuesve të sigurimeve, trajtuesve të dëmeve dhe Byrosë Kosovare të Sigurimit;
- Rregullore për publikimin e informacionit nga siguruesit
- Rregullore për delegimin e funksioneve të siguruesve;
- Rregullore mbi raportimin e siguruesve në BQK.

Këto rregullore dhe rregulla janë pjesërisht të harmonizuara me Direktiva t e BE-së në fushën e sigurimeve, të cilat rregullojnë çështjet si: sigurimin jo-jetë, sigurimin jetë, ndërmjetësimin në sigurime, sigurimin e detyrueshëm nga autopërgjegjësia, kërkesat prudenciale për menaxhimin e rrezikut, kërkesat minimale të kapitalit, si dhe çështje tjera me rëndësi për fushën e sigurimeve. Në përpjekje të vazhdueshme për të harmonizuar legjislacionin në fushën e sigurimeve me acquis të BE-së, siç u cekë edhe më lartë.

Sa i përket fushës së **pensioneve**, ligji për BQK i ka përcaktuar fondet pensionale si institucione financiare. Prandaj ky ligj përcakton kompetencën ekskluzive të BQK-së për të licencuar, rregulluar dhe mbikëqyrur Fondet Pensionale të Kosovës.

Korniza ligjore dhe rregullative për licencimin, rregullimin dhe mbikëqyrjen e fondeve pensionale në Republikën e Kosovës përfshinë:

- Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës (Ligji për Fondet Pensionale) dhe rregulloret e BQK-së për Fondet Pensionale.

Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale dhe rregulloret në zbatim të tij janë pjesërisht në harmoni me Direktivën e BE-së 2003/41/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit të datës 3 qershor 2003 për aktivitetet dhe mbikëqyrjen e institucioneve të pensioneve të punësimit, me anë të cilit janë përcaktuar bazën për harmonizimin e plotë të kërkesave të kësaj direktive.

Në fund të vitit 2015, ka filluar të rishikohet Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale të Kosovës (Ligji për Fondet Pensionale), në shtator të vitit 2016 është bërë leximi i parë në Kuvendin e Republikës së Kosovës. Miratimi i plotësim-ndryshimit të Ligjit në fjalë pritet të bëhet deri në fund të vitit 2016.

Rregulloret e adaptuara bazuar në Ligjin për BQK-në dhe Ligjin për Fondet Pensionale: korniza rregullative për rregullimin dhe mbikëqyrjen e pensioneve pas hyrjes në fuqi të Ligjit për Fondet Pensionale është si në vijim:

- Rregullore për përcaktimin e kushteve dhe kriterëve për tërheqje të mjeteve nga FKP
- Rregullore për Raportet dhe Informatat që Kërkohen nga Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës;
- Rregullore për Licencimin e Menaxhuesve të mjeteve për mjetet e fondeve pensionale;
- Rregullore për Pagesat e pensioneve individuale të kursyera;
- Rregullore për Licencimi i Fondeve Plotësuese Punëdhënëse të Pensioneve;
- Rregullore për Licencimin e Ofruesve të Pensioneve plotësuese individuale;
- Rregullore për Llogaritë individuale të Pjesëmarrësve.

Gjate vitit 2016 janë rishikuar këto rregullore:

- Rregullore mbi Investimet e Mjeteve të Pensioneve;
- Rregullore për raportimin e Fondit Pensional të Kosovës (Rregullore për Raportet dhe Informatat që Kërkohen nga Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës);
- Rregullore për Mbajtësit e Mjeteve Pensionale (Rregulla mbi ndryshimin e rregullës për Kujdestarin e Mjeteve të Pensioneve)
- Rregullore për Raportimin e Fondeve Plotësuese Individuale (Rregulla mbi raportet dhe informatat tjera të kërkuara nga Fondi i Pensionit dhe Siguruesi i Pensionit që të parashtrihen);
- Rregulla mbi Vlerën e Kontributeve të Pensionit (në Proces)

Këto rregullore zbatojnë kërkesat e përcaktuara nga Ligji për Fondet Pensionale që kontribuojnë në përafrim të metejmë me kërkesat e direktivës. Përveç këtyre rregulloreve, për rregullimin dhe mbikëqyrjen e pensioneve ekzistojnë edhe rregullat në vijim:

- Rregulla mbi Benefitet e Pensionit Programet e Aplikueshme të Pensioneve Suplementare Individuale;
- Rregulla mbi Financimin dhe Vlerësimin aktuarial të Rregullimit Pensional me Benefit të Definuar;
- Rregulla mbi Investimet e Mjeteve të Pensioneve;
- Rregulla që parashkruan kërkesat në letrën e angazhimit të revizorit të jashtëm të Fondit të Pensionit dhe Siguruesve të Pensionit;
- Rregulla mbi Mbajtjen e shënimeve në Fondet Pensionale dhe Siguruesit e Pensioneve;
- Rregulla mbi Mjetet e Pensioneve dhe Vlerësimin i Mjeteve të Pensioneve;
- Rregulla mbi Ndryshimin e Rregullës mbi Përcaktimin e Përfituesve të Pensioneve;
- Rregulla mbi Ndryshimin e Rregullës mbi Transferet dhe Pagesat e Transferit të Mjeteve të Pensionit;

- Rregulla mbi ndryshimin e rregullës për Kujdestarin e Mjeteve të Pensioneve;
- Rregulla mbi ndryshimin e rregullës për Menaxherët e Pronave të Mjeteve të Pensioneve;
- Rregulla mbi shuarjen e Pensioneve Individuale Suplementare;
- Rregulla mbi pjesëmarrjen në Fondin e Pensionit dhe Kategoritë profesionale të nëpunësve;
- Rregulla mbi raportet dhe informatat tjera të kërkuara nga Fondi i Pensionit dhe Siguruesi i Pensionit që të parashtrohen;
- Rregulla për themelimin e Fondit të Pensionit;
- Rregulla mbi themelimin e Pensionit Suplementar Individual nga Siguruesit e Pensionit;
- Rregulla mbi Vlerën e Benefiteve të Pensionit e aplikueshme për Fondin e Pensionit Suplementar Pundhënës;
- Rregulla mbi Vlerën e Kontributeve të Pensionit (në proces të rishikimit).

Në fushën e *tregut financiar*, deri tani është zhvilluar tregu i borxhit të brendshëm, përmes emetimit të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës, që funksionon përmes platformës elektronike të tregtimit të letrave me vlerë. Ky aktivitet realizohet përmes organizimit të ankandëve të shpallura nga Qeveria e Republikës së Kosovës dhe menaxhimit të tyre nga ana e Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës. Organizimi i ankandëve të letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës është i bazuar në sistemin e akterëve primar (bankave komerciale), me ç'rast personat fizik dhe juridik mund të marrin pjesë në treg përmes akterëve primar të cekur më lartë.

Emetimi i parë i letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës është realizuar me 17 janar 2012 ku është emetuar një instrument me maturitet 3 muaj dhe është vazhduar me emetime 6 dhe 12 mujore. Përveç bonove të thesarit emetohen edhe obligacione me afate maturimi 2 dhe 3-vjeçare. Me 24 maj 2014 është shënuar transaksioni i parë i tregtimit të letrave me vlerë në tregun sekondar, me ç'rast është realizuar transaksioni i shitblerjes së letrave me vlerë në mes të Akterit Primar dhe klientit. Deri tani janë realizuar një numër i konsiderueshëm i këtyre transaksioneve, kryesisht në mes të Akterëve Primar dhe klientevë të tyre, e Gjithashtu edhe transaksione në mes vetë Akterëve Primar.

Është vërejtur një zgjerim i bazës së investitorëve që marrin pjesë në tregun e letrave me vlerë të Qeverisë së Kosovës, ku përpos personave fizik marrin pjesë edhe Fondet Pensionale si dhe Kompanitë e Sigurimeve. Gjithashtu, në gusht 2015 janë realizuar edhe transaksionet e blerjes së letrave me vlerë përmes tregut sekondar nga ana e Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës në raport me Nenin 11 të Ligjit No. 03/L-209.

Tregu i letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Kosovës është i rregulluar me Ligjin 04/L-175 mbi Borxhin Publik, në fuqi nga nëntori i vitit 2009 dhe me aktet nën ligjore, Rregullorja MF-BQK nr. 01/2014 për tregun primar dhe sekondar të letrave me vlerë të Qeverisë së Republikës së Kosovës të nxjerra në vitin 2012 (amandamentuar me 2014).

Ndër qëllimet strategjike është edhe **sigurimi i sistemeve ndërbankare efikase dhe cilësore për transferim të fondeve dhe të letrave me vlerë**, që nënkupton avancimin e mëtejshëm të sistemit depozitar qendror të letrave me vlerë (Central Securities Depository - CSD), platformës elektronike për tregtim (Electronic Trading Platform - ETP), si dhe angazhimin në themelimin e një sistemi bashkëkohor të tregut ndërbankar të parasë dhe tregut të kapitalit.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK) është subjekt juridik publik bazuar në nenet 11 dhe 140 të Kushtetutës dhe të dispozitave të ligjit përkatës. BQK-ja është institucioni kyç pjesëmarrës dhe rregullativ në sistemin financiar të Republikës së Kosovës dhe ka pavarësi dhe autonomi administrative, financiare dhe menaxhuese. Objektivi parësor i BQK është të nxisë dhe të mbajë një sistem financiar

stabil, duke përfshirë një sistem të sigurt, të qëndrueshëm dhe efikas të pagesave. Në funksion të këtij objekti, për sa i përket fushës së shërbimeve financiare, janë themeluar departamentet përkatëse të mbikëqyrjes së institucioneve financiare, përfshirë mbikëqyrjen e bankave, kompanive të sigurimit, fondeve pensionale dhe institucioneve tjera financiare jobankare.

Veprimtaria e BQK-së sigurohet nga organet e saj vendimmarrëse dhe personeli i saj. Organet vendimmarrëse të BQK-së janë Bordi i Bankës Qendrore, Bordi Ekzekutiv dhe Guvernatori. Bordi i Bankës Qendrore do të përbëhet nga Guvernatori, dhe dhe tre (3) anëtarë joekzekutivë, të cilët do të ngarkohen me detyrën e miratimit dhe mbikëqyrjes së zbatimit të politikave si dhe mbikëqyrjen e administrativit dhe të aktiviteteve të Bankës Qendrore. Anëtarët jo-ekzekutivë të Bordit të Bankës Qendrore nuk do të jenë anëtarë të personelit të Bankës Qendrore. BQK gjithashtu është mbikëqyrëse e aktiviteteve të Fondit të Kursimeve Pensionale të Kosovës dhe Byrosë Kosovare të Sigurimit.

Fondi i Kursimeve Pensionale të Kosovës (FKPK) është institucion publik i pavarur i themeluar nga Kuvendi i Republikës së Kosovës. Aktivitetin e përgjithshëm të FKPK-së e rregullon Kuvendi i Kosovës, ndërsa e mbikëqyrë Banka Qendrore e Kosovës (BQK). FKPK është krijuar sipas modelit të kontributeve pensionale të definuara, që nënkupton se secili kontribuues kursen për pension në një llogari personale. FKPK është institucion i themeluar në dhjetor të vitit 2001 dhe ka filluar aktivitetin në gusht të vitit 2002 për të administruar dhe menaxhuar kontributet e obligueshme pensionale (dhe vullnetare) të të punësuarve në Kosovë.

Ligji nr. 04/L-101 për Fondet Pensionale në Kosovë ia jep FKPK-së, përmes Bordit Drejtues, kompetencat dhe të drejtat e administruesit të besuar për fondet pensionale (Neni 5.1), dhe i përcakton atij të drejtat lidhur me fondet pensionale (Neni 5.2). FKPK e ka zyrën e saj kryesore dhe të vetme në Prishtinë, kurse shërbime për kontribuuesit dhe përfituesit e kursimeve për pension kryhen edhe në gjashtë qendrat e tjera të Administratës Tatimore të Kosovës (ATK) në: Mitrovicë, Pejë, Gjakovë, Prizren, Ferizaj dhe Gjilan. FKPK udhëhiqet nga Bordi Drejtues, i cili përbëhet nga: pesë anëtarë profesionalë me përvojë së paku 10 vjeçare në lëmin e pensioneve; dy anëtarë përfaqësues, njëri i punëdhënësve dhe tjetri i të punësuarve; një përfaqësues i Qeverisë së Kosovës. Të gjithë anëtarët e Bordit emërohen nga Kuvendi i Kosovës me mandat 3-vjeçar, me mundësi të rizgjedhjes. Nëse mandati i anëtarëve të Bordit skadon dhe asnjë anëtar i ri nuk është emëruar, atëherë anëtarët e Bordit ekzistues do të vazhdojnë mandatin për nëntëdhjetë ditë.

Byroja Kosovare e Sigurimit është themeluar me 07.09.2011 nga 10 kompanitë e sigurimit të licencuara për të operuar në Republikën e Kosovës, bazuar në Ligjin nr. 04/L-018 mbi Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopërgjegjësia.

Byroja Kosovare e Sigurimit është organizatë profesionale me cilësinë e personit juridik e themeluar për qëllime jofitimprurëse. Qeveria e Republikës së Kosovës e njeh statusin e Byrosë Nacionale të Sigurimit me të drejta të pakufizuara, në cilësi të byrosë paguese dhe byrosë trajtuese, që garanton përmbushjen e të gjitha detyrimeve nga sistemi i kartonit ndërkombëtarë të sigurimit. Byroja financohet nga anëtarët e saj dhe veprimtaria e së cilës mbikëqyrjet nga Banka Qendrore e Kosovës. Në kuadër të Byrosë Kosovare të Sigurimit funksionon Fondi i Kompenzimit, Sigurimi Kufitar, Qendra Informative e Sigurimit dhe Kartoni i Gjellbër.

Krahas realizimit të një mbikëqyrje të kujdesshme, të vazhdueshme dhe të pavarur ndaj të gjitha institucioneve financiare të licencuara nga BQK, departamentet përkatëse të mbikëqyrjes së institucioneve financiare kanë për qëllim zhvillimin e sigurt të veprimtarive financiare, si atyre bankare, sigurimeve dhe pensioneve, si dhe krijimin e kushteve për realizimin e shëndosh të procesit të ndërmjetësimit financiar në Republikën e Kosovës, për zhvillimin e sektorit financiar dhe rrjedhimisht zhvillimin e ekonomisë së vendit.

Prioritetet afatmesme

Në zbatim të Planit Strategjik 2015-2019, BQK ndër të tjera synon:

- Zhvillimin e funksioneve mbikëqyrëse në pajtim me praktikën dhe standardet bashkëkohore;
- Zhvillimin e sistemeve bashkëkohore ndër-bankare në Republikën e Kosovës;
- Nxitjen e zhvillimit të shëndoshë të sistemit financiar në Republikën e Kosovës; dhe
- Kontributin në proceset për integrim në Bashkimin Evropian dhe bashkëpunimin me institucionet e tjera ndërkombëtare.

Prioritetet ligjore afatmesme për përafrimin e legjislacionit:

Sa i përket sektorit Bankar janë paraparë:

- Plotësimi i rregullores për adekuatshmërinë e kapitalit në mënyrë që të adaptoj kërkesat për definicionin e kapitalit sipas Basel III, të harmonizoj plotësisht peshimet me rrezik ndaj rrezikut kreditor sipas qasjen së standardizuar, të adaptoj kërkesat e kapitalit ndaj rrezikut të tregut, si dhe të njohë faktorët mitigues të rrezikut kreditor në pajtim me qasjen e standardizuar;
- Adaptimi i standardeve të Shtyllës së II dhe Shtyllës së III të Kornizës së Basel-it për Kapital;
- Adaptimi i kërkesave për menaxhimin e rrezikut të likuiditetit dhe raportit të leverazhit bazuar në standardet e reja të njohura si Basel III.

Këto standarde janë pjesë e Direktivës 2013/36/BE dhe Rregullores (BE) nr. 575/2013 të BE-së, të njohura si CRD IV dhe CRR, pra pjesë e *acquis* të BE-së dhe janë paraparë të adaptohen për përafrimin e plotë të legjislacionit sa i përket fushës së mbikëqyrjes së bankave në kuadër të përmbushjes së plotë e kërkesave të parapara me MSA, përkatësisht nenit 96 dhe aneksit 6 të saj, sa i përket shërbimeve financiare.

Sa i përket sektorit të sigurimeve janë paraparë:

- Në planin afatmesëm do të punohet në përafrimin e mëtutjeshëm të rregullatës së sigurimeve në Kosovë me Direktiva t përkatëse evropiane. Rregullativa ekzistuese do të nenshtrohet ndryshimeve/plotësim-ndryshimeve për ta zbatuar Ligjin për Sigurime që pritet të hyjë në fuqi në fillim të vitit 2016.

Sa i përket sektorit të pensioneve janë paraparë, në planin afatmesëm e gjithë korniza rregullative e BQK-se në fushën e pensioneve do të amandamentohet konform kërkesave të Ligjit për Fondet Pensionale dhe *acquis* të BE-së për fushën e pensioneve. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, në këtë proces duhet të sigurohet integrimi gjinor, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Prioritetet zbatuese afatmesme

Sa i përket sektorit Bankar janë paraparë:

- Trajnimi dhe kualifikimi i stafit të mbikëqyrjes së bankave në aplikimin e standardeve të Kornizës së Basel-it për Kapital (Basel Capital Framework) dhe Standardeve Ndërkombëtare të Raportimit Financiar (IFRS);
- Trajnimin e stafit në fushën e mbikëqyrjes së konsoliduar;
- Analizimin dhe adaptimin e praktikave më të mira të vendeve të BE-së në fushën e mbrojtjes së konsumatorit;
- Ngritjen e kapaciteteve për administrimin e situatave emergjente në rast të krizave dhe zgjidhjen e bankave me probleme;
- Themelimin e një programi periodik të testimit, të njohur si “stres testing” dhe adaptimi i një sistemi të paralajmërimit të hershëm.

Sa i përket Fondit të Sigurimit të Depozitave, në vijim janë paraqitur qëllimet strategjike të FSDK-së::

- Avancimi i bashkëveprimit me partneret e rrjetit të sigurisë, anëtarët dhe përforcimi i bashkëpunimit me partnerët në sektorin financiar
- Rritja e vetëdijes publike përmes komunikimit të vazhdueshëm dhe efektiv
- Avancimi i sistemit diferencial të premive dhe të raportimit nga bankat anëtare
- Arritja e pajtueshmërisë së plotë me parimet themelore

Sa i përket sektorit të sigurimeve janë paraparë:

- **Plotësimi i Manualit të Mbikëqyrjes Off-site** - Në periudhën afatmesme do të rishikohet manuali i mbikëqyrjes off-site i cili manual ka për qëllim mbikëqyrjen më të përafërt të sigurueseve dhe risigurueseve përmes raportimit dhe monitorimit, posaqërisht përmes testeve të paralajmërimit të hershëm (Early Warning Test – EWT);
- **Fuqizimi i resurseve në fushën e Solvencës** – Trajnimin dhe kualifikimin e stafit të mbikëqyrjes së sigurimeve në aplikimin e standardeve të Solvencës I, duke mundësuar pjesëmarrjen e barabartë të grave dhe burrave në trajnime;
- **Stres-test** - Krijimin programit dhe skenarion për testimin e sigurueseve të njohur si programi i “stres testing”.

Sa i përket sektorit të pensioneve janë paraparë:

- Në funksion të përmbushjes së detyrave të saj dhe për implementimin efektiv të planit strategjik dhe përgjegjësi të dala nga MSA për sa i përket përafërimit të legjislacionit me Direktiva t e BE-së në fushën e mbikëqyrjes së sigurueseve, BQK planifikon të vazhdoj me:
- Trajnimin dhe kualifikimin e stafit të mbikëqyrjes së pensioneve në aplikimin e standardeve dhe parimeve baze të IOPS, duke mundësuar pjesëmarrjen e barabartë të grave dhe burrave;
- Trajnimin e stafit në fushën e mbikëqyrjes së konsoliduar të pensioneve, duke mundësuar pjesëmarrjen e barabartë të grave dhe burrave;
- Analizimin dhe adaptimin e praktikave më të mira të vendeve të BE-së në fushën e mbrojtjes së pjesëmarrësve dhe përfituesve në/nga fondet pensionale.
- Ngritjen e kapaciteteve për administrimin e situatave emergjente në rast të krizave dhe zgjidhjen e fondeve pensionale.

3.11. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat

Ky kapitull i MSA-së mbulon Komunikimet Elektronike, shërbimet e Shoqërisë së Informacionit, dhe politikat audio-vizuele përmes të cilave rregulloret Evropiane e promovojnë dhe inkurajojnë konkurrencën, zhvillimin dhe qasjen më të gjerë të shërbimeve bashkëkohore dhe teknologjive të reja, me theks të veçantë në interesat e shfrytëzuesve të fundit.

Në fushën e komunikimeve elektronike acquis e BE-së ka për qëllim të eliminojë pengesat për operimin efektiv të tregut të brendshëm në shërbimet dhe rrjetet e komunikimeve elektronike, promovimin e konkurrencës dhe mbrojtjen e interesave të konsumatorëve në sektor, duke përfshirë disponueshmërinë e shërbimeve moderne universale. Çështjet kryesore të cilat do të mbulohen në fushën e komunikimeve elektronike janë: qasja brezgjere, standardizimi, interkoneksioni, tregu dhe analizat e tregut, shërbimet universale dhe të drejtat e përdoruesve, çështjet e privatësisë, digjitalizimi, dhe spektri frekuencor. Çështjet kryesore në fushën e shërbimeve për shoqëri të informacionit janë: siguria e informacionit, e-qeverisja, e-shëndetësia, e-nënshkrimi, e-tregëtia dhe sektori publik. Çështjet kryesore në politikat audio-vizuele janë: shërbimet mediale audio-vizuele, shërbimet publike për radio emetim, mbrojtja e të miturve, trashëgimia filmike, dhe diversiteti kulturor.

Kërkesat e MSA-së

Nenet relevante të MSA janë Kapitulli VIII, përkatësisht neni 111 që ka të bëjë me rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike, neni 110 mbi Shoqërinë e Informacionit si dhe neni 109 – mbi bashkëpunimi në fushën audio-vizuele. Neni 111 ka të bëjë me forcimin e bashkëpunimit në fushat e rrjeteve dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike, me objektivin përfundimtar të miratimit nga Kosova të legjislacionit të BE-së në sektor pesë vite pas hyrjes në fuqi të kësaj Marrëveshjeje, duke i kushtuar vëmendje të veçantë sigurimit dhe forcimit të pavarësisë së autoriteteve rregullatorë relevante.

Neni 110 ka të bëjë me bashkëpunimin në fushën e shoqërisë e informacionit që mbështet kryesisht përafrimin gradual të politikave dhe legjislacionit të Kosovës me atë të BE-së. Objektivat globale do të jenë në përgatitjen e shoqërisë në tërësi për epokën digjitale, si dhe identifikimin e masave për të siguruar interoperabilitetin e rrjeteve dhe shërbimeve. Neni 109 ka të bëjë me bashkëpunimin dhe nxitjen e industrisë audio-vizuele në Evropë, dhe përkrahjen e bashkëprodhimit në fushat e kinemasë dhe mediave audio-vizuele duke përfshirë ndër të tjera, programet dhe lehtësirat për trajnimin e gazetarëve dhe profesionistëve në industrinë e mediave audio-vizuele. Ky nen gjithashtu adreson asistencën teknike për mediat publike dhe private të Kosovës, me qëllim të forcimit të pavarësisë së tyre, profesionalizmin dhe lidhjeve me median evropiane, përafrimin e politikave mbi rregullimin e përmbajtjes së transmetimeve ndërkufitarë me ato të BE-së, harmonizimin e legjislacionit dhe përvetësimin të së drejtës së autorit si dhe fuqizimin e pavarësisë së autoriteteve rregullatorë përkatëse.

Kërkesat nga Raporti për Kosovën

Në kontekst të kërkesave të dala nga Raporti për Kosovën (2016) në fushën e komunikimeve elektronike, shoqërisë së informacionit dhe politikave audio-vizuale, kërkohet që Kosova të vazhdojë përpjekjet për të përafruar dhe kompletuar kornizën ligjore në drejtim të harmonizimit me *acquis* e BE-së. Për më tepër, në kontekst të ngritjes së kapaciteteve profesionale dhe institucionale, rekomandohet që të forcohet pavarësia dhe kapaciteti i rregullatorëve të telekomunikacionit (ARKEP-it) dhe të medias (KPM-së). Gjithashtu, raporti rekomandon sigurimin e fondeve të mjaftueshme për implementimin e Strategjisë për Siguri Kibernetike dhe Strategjisë për E-Qeverisje. Ndërkaq si çështje urgjente të dala nga raporti dhe që kërkojnë vëmendjen e institucioneve të Kosovës janë ndërmarrja e hapave konkret në drejtim të kalimit nga transmetimi analog në transmetim digjital si dhe gjetja e një zgjidhje afatgjatë për qëndrueshmërinë financiare të transmetuesit publik, RTK-në.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, në kuadër të Strategjisë për Siguri Kibernetike dhe Strategjisë për E-Qeverisje duhet të përfshihet perspektiva gjinore, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Kërkesat nga DPSA

Ndërkaq, bazuar në kërkesat e dala të DPSA-së “*Infra*” 2016 në fushën e komunikimeve elektronike, shoqërisë së informacionit dhe politikave audio-vizuale është paraparë që të bëhet plotësimi i kornizës ligjore dhe strategjike. Për më tepër, Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë resurse adekuate buxhetore në fushën e shërbimeve të shoqërisë së informacionit, në veçanti për zbatimin e Strategjisë së Qeverisjes Elektronike dhe Strategjisë së Sigurisë Kibernetike. Gjithashtu, institucionet relevante duhet të ndërmarrin hapa në mënyrë që të zhvillojnë statistikën e shoqërisë së informacionit në përputhje me standardet e Eurostatit. Për më tepër, Qeveria e Kosovës si një çështje me prioritet kombëtar duhet të ndërmarr të gjitha hapat e nevojshëm që të zbatoj kalimin e transmetimit nga sistemi analog në sistemin digjital. Rrjedhimisht, Qeveria e Kosovës duhet të miratojë Strategjinë e Kalimit të transmetimit digjital sa më shpejt të jetë e mundur në mënyrë që Komisioni i Pavarur për Media të zbatoj Ligjin dhe Strategjinë për çështjen përkatëse. Gjithashtu, institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë kapacitetet minimale për CERT-in nacional (Computer Emergency Response Team - CERT), respektivisht ekipin kompjuterik për përgjigje emergjente, në përputhje me rekomandimet e ENISA-s. Ndër të tjera, institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë një model që siguron financimin e qëndrueshëm të RTK-së; fillojnë procesin e hartimit të legjislacionit për pronësinë e medias; si dhe sigurojnë buxhetin e nevojshëm për vazhdimin e Fondit të

Mediave për Pakica. Në kontekst të forcimit të kapaciteteve profesionale, Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë pavarësi financiare dhe funksionale KPM dhe ARKEP-it.

Komunikimet Elektronike

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Sa i përket përafrimit dhe harmonizimit të kornizës ligjore primare në sektorin e komunikimeve elektronike me acquis të BE-së, është miratuar Ligji për Komunikimet Elektronike i cili ka për qëllim rregullimin e aktiviteteve të komunikimeve elektronike bazuar në parimin e neutralitetit teknologjik dhe kornizën rregullatore të BE-së për komunikimet elektronike, duke promovuar konkurrencën dhe infrastrukturën efikase në komunikimet elektronike, si dhe garantimin e shërbimeve të duhura e të përshtatshme për qytetarët. Për më tepër ky ligj transpozon pjesërisht Direktivën 2002/21/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE; Direktivën 2002/19/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE; Direktivën 2002/20/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/140/KE; Direktivën 2002/22/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/136/KE; Direktivën e Komisionit 2002/77/KE; Direktivën 2002/58/KE e amendamentuar nga Direktiva 2009/136/KE në lidhje me përpunimin e të dhënave personale dhe mbrojtjen e privarësisë; Direktivën 2009/136/KE; Direktivën 2009/140/KE; Direktivën 1999/5/KE; Rekomandimin e KE-së 2003/311/KE; Rekomandimin e KE-së 2007/879/KE; Rekomandimin e KE-së 98/322/KE; Rekomandimin e KE-së 2005/698/KE; Vendimin e KE-së për klasifikimin e radio pajisjeve dhe pajisjeve terminale 200/299/KE.

Ndërkaq sa i përket kompletimit dhe përafrimit të kornizës ligjore sekondare me acquis-n e BE-së, ARKEP ka miratuar rregulloret të cilat transpozojnë plotësisht Direktiva t e BE-së, si në vijim:

- Rregullorja për ndarjen e llogarive (012/B/14 01 prill 2014) (Direktivën 2002/19/KE- Direktiva mbi Qasjen); Rekomandimin e KE-së 98/322/KE mbi interkoneksionin në tregun e liberalizuar të telekomunikimeve (Pjesa 2 - Ndarja e llogarive dhe llogaritja e kostos) dhe Rekomandimi i Komisionit Evropian 2005/698/KE mbi ndarjen e llogarive dhe Sistemet e Llogaritjes së kostos sipas Kornizës Rregullatore për Komunikime Elektronike;
- Rregullorja për dhënien dhe shfrytëzimin e radio frekuencave (Vendimi nr. 376/2002/KE);
- Rregullore për Kualitetin e Shërbimeve të Komunikimeve Elektronike (043/B/13 09 Dhjetor 2013) ((Direktivën 2002/22/KE mbi Shërbimet Universale; Direktivën 2009/136/KE (Aneksi III);
- Rregullorja teknike për radio pajisjet dhe pajisjet terminale telekomunikuese dhe kompatibilitetit elektromagnetik (Njohja e Konformitetit) (Direktivën 2002/22/KE mbi Shërbimet Universale; Direktivën 2009/136/KE (Aneksi III);
- Rregullorja mbi pagesat për shfrytëzimin e radio frekuencave (Vendimi nr. 376/2002/KE)
- Rregullorja për llogaritje të kostos sipas metodës së shpërndarjes së plotë kostos (FDC) (043/B/12 22 qershor 2012) (Direktivën 2002/19/KE (Direktiva mbi Qasjen); Rekomandimin e Komisionit Evropian 98/322/KE t mbi interkoneksionin në tregun e liberalizuar të telekomunikimeve (Pjesa 2-Ndarja e llogarive dhe llogaritja e kostos), dhe Rekomandimi i Komisionit Evropian 2005/698/KE mbi Ndarjen e llogarive dhe Sistemet e Llogaritjes së kostos sipas Kornizës Rregullatore për Komunikime Elektronike;
- Rregullorja për të drejtën e shtegut dhe shfrytëzimin e përbashkët të Infrastrukturës (Direktivës 2002/21/KE të Parlamentit dhe Këshillit evropian të datës 07/03/2002 për krijimin e një kornize të përbashkët për rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike (Direktiva Kornizë), të ndryshuar me Direktivën nr. 2009/140/KE, të datës 25/11/2009);
- Rregullorja për Interkoneksionin (033/B/11 3 qershor 2011 (Direktivës 2002/21/KE të Parlamentit dhe Këshillit evropian të datës 07/03/2002 për krijimin e një kornize të përbashkët për rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike (Direktiva Kornizë), të ndryshuar me Direktivën nr. 2009/140/KE, të datës 25/11/2009);

- Rregullorja për bashkë-shfrytëzimin e plotë dhe të përbashkët të lakut dhe nën-lakut lokal (024/B/11 18 prill 2011) (Direktivës 2002/21/KE të Parlamentit dhe Këshillit evropian të datës 07/03/2002 për krijimin e një kornize të përbashkët për rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike (Direktiva Kornizë), të ndryshuar me Direktivën nr. 2009/140/KE, të datës 25/11/2009);
- Rregullorja për Sigurimin e Qasjes (012/B/11 11 shkurt 2011) (Direktivës 2002/21/KE të Parlamentit dhe Këshillit evropian të datës 07/03/2002 për krijimin e një kornize të përbashkët për rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike (Direktiva Kornizë), të ndryshuar me Direktivën nr. 2009/140/KE, të datës 25/11/2009); dhe
- Rregullore për kontratat, transparencën dhe publikimin e informatave dhe masat tjera mbrojtëse për përdoruesit fundorë për ofrimin e rrjeteve dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike (Direktivës 2002/22/EC të Këshillit dhe Parlamentit Evropian të datës 7 Mars 2002 për shërbimet universale dhe të drejtat e përdoruesve të rrjetave dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike (Direktiva e Shërbimeve Universale), të ndryshuar me Direktivën 2009/136/EC të datës 25 Nëntor 2009).

Në anën tjetër, sa i përket rolit dhe përgjegjësisë institucionale në fushën e komunikimeve elektronike, rol kyç ka Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZhE) e cila propozon, harton dhe siguron zbatimin e legjislacionit; harton dhe miraton politika dhe strategji; monitoron dhe harton raporte të rregullta periodike mbi zbatimin e dokumenteve strategjive për sektorin e postës, komunikimeve elektronike dhe të shoqërisë së informacionit. Gjithashtu, MZhE identifikon, propozon dhe përcakton standarde për teknologjinë informative në nivel kombëtar. Në sektorin e komunikimeve elektronike shqyrton pajtueshmërinë me standardet evropiane që përfshijnë tarifatat dhe taksat, cilësinë e shërbimeve dhe të standardeve teknike; krijon politikën e punës për promovimin e konkurrencës dhe shqyrton nevojat e konsumatorëve.

Ndërkaq, Autoriteti Rregullativ i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (ARKEP) është autoritet rregullator kombëtar në fushën e shërbimeve të komunikimeve elektronike dhe atyre postare, kryen detyrat e përcaktuara nga legjislacioni tjetër në fuqi, miraton legjislacionin sekondar, si dhe zbaton politikatat dhe strategjitë kombëtare të sektorit të komunikimeve elektronike dhe atyre postare. Rregullimi i aktiviteteve të komunikimeve elektronike bëhet duke u bazuar në parimet e menaxhimit dhe përdorimit efektiv të burimeve të kufizuara, neutralitetit teknologjik, ekuivalencës funksionale, dhe proporcionaliteti. ARKEP siguron konkurrencë efektive, mbrojtje të drejtave të konsumatorit, objektivitet të kriterëve, kushteve dhe procedurave rregullatore, transparencë dhe mos-diskriminim.

Në kontekst të plotësimit të kornizës strategjike me dokumente që kanë të bëjnë me implementimin e legjislacionit të BE-së në fushën e komunikimeve elektronike, MZhE-ja ka miratuar strategjinë për Politikatat e Sektorit të Komunikimeve Elektronike–Agjenda Digjitale për Kosovën 2013–2020, e cila është në përputhje me Agjendën Digjitale 2020 të BE-së dhe ka qëllim përcaktimin e prioriteteve, objektivat dhe detyrat e zhvillimit të TIK-ut për t'i maksimizuar përparësitë sociale dhe ekonomike që i ofrojnë ato teknologji, kryesisht interneti, si instrument shumë i rëndësishëm për aktivitete ekonomike dhe sociale, shfrytëzimi i të cilit mundëson ofrimin apo pranimin e shërbimeve, punëve, qasje në argëtim, komunikim dhe shprehje të lirë të mendimeve. Ky dokument transpozon Komunikatën e Komisionit (COM (2010) 245/final2) të datës 26/08/2010 “Akhenda Digjitale për Evropën”. Në këtë drejtim, ARKEP ka miratuar planin afatmesëm 2015– 2017 i cili ka për qëllim adresimin e objektivave rregullatore të parapara me kornizën rregullatore (Legjislacioni primar dhe sekondar).

Në anën tjetër, sa i përket mbështetjes dhe fondeve të siguruar nga donatorët e jashtëm për implementimin e aktiviteteve të ndryshme në fushën e komunikimeve elektronike, janë ndarë fonde nga Banka Botërore dhe janë për implementuar projektet, si më poshtë:

- Bashkë-shfrytëzimi efikas i resurseve të Infrastrukturës telekomunikuese (Facilitation of Efficient Infrastructure Sharing for Kosovo) – \$275,000;

- Programi për infrastrukturën brez-gjerë në zonat rurale (Rural Broadband Program) – \$475,000;
- Programi mbi Shkathtësitë për Vende të Punës në Ekonomin *Digjitale* – \$50,00; dhe
- Pilot projekti Gratë në Punë Online (WoW) – \$150,000.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën 2018-2021 fokusi kryesor do të jetë zbatimi i objektivave të specifikuar në Agjendën *Digjitale* të Kosovës për ofrimin e shërbimeve brezgjëra, siguria e rrjetave dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike. Nxitja e konkurrencës në tregun e komunikimeve elektronike brezgjërë, për të ngritur efikasitetin e rregullimit të tregut dhe për të bërë përpjekje që të gjithë banorëve gra dhe burra të Kosovës të u sigurohet qasje në internet me shpejtësi më të lartë së 30 Mbps deri në vitin 2020.

Për më tepër, ARKEP do të realizoj veprimet si më poshtë:

- Ngritjen e stacioneve fikse monitoruese të spektrit radio frekuencor në nivel nacional;
- Monitorimin e parametrave të kualitetit të qasjes në internet;
- Ngritjen e sistemit menaxherial për bartshmërinë e numrave; dhe
- Zhvillimin e platformave për aplikime on-line.

Sipas KASH-it 2017– 2019-të, buxheti i përgjithshëm i planifikuar për ARKEP është ndjeshëm më i ultë se sa ai i planifikuar dhe miratuar nga Bordi i ARKEP, që në fakt e pamundëson realizimin e prioriteteve dhe objektivave të përcaktuara sipas dokumenteve dhe politikave të sektorit. Megjithatë, ARKEP pret që me rishikimin vjetor të KASH-it për vitet në vijim të përfshihen aktivitetet e prioritetuara në përputhje me objektivat me Agjendën *Digjitale* dhe Ligjin për Komunikimet Elektronike.

Gjithashtu, pritet të ndërmerren hapa konkret nga institucionet e Kosovës për anëtarësimin në organizata ndërkombëtare të telekomunikacionit duke përfshirë edhe ato që kanë të bëjnë me çështjet postare. Buxheti për realizimin e aktiviteteve do të planifikohet sipas KASH-it duke përfshirë edhe asistencën nga donatorët. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, në mënyrë që nga mjetet e mbledhura të përfitojnë gra, burra, vajza e djem duke iu shërbyer nevojave dhe interesave të tyre, atëherë Buxhetime i Përgjegjshëm Gjinor duhet të zbatohet në të gjitha fazat e planifikimit dhe realizimit të aktiviteteve.

Shoqëria e Informacionit

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Sa i përket harmonizimit të legjislacionit me *acquis* të BE-së në fushën e shoqërisë së informacionit, Kosova ka arritur me sukses të hartoj legjislacion të konsiderueshëm që është në përputhje me kornizën rregullative të BE-së. Korniza ligjore primare konsiston në:

- Ligjin për Shërbimet e Shoqërisë Informatike i cili përcakton dokumentacionin në formë elektronike juridikisht të barabartë me dokumentacionin tradicional të paraqitur në format të letrës, për të lehtësuar shërbimet elektronike që përfshijnë, por që nuk kufizohen në shitblerje që bëjnë konsumatorët nëpërmjet Internetit (e-Tregtia), shërbimet elektronike bankare dhe ato financiare (e-Pagesa), ofrimin e shërbimeve qeveritare (e-Qeverisja), blerjen në formë elektronike nga ndërmarrjet (e-Prokurimi) dhe aplikimin e nënshkrimit elektronik. Në kuadër të këtij ligji janë transpozuar Direktiva 1999/93/KE; Direktiva 2000/31/KE; dhe Direktiva 2007/64/KE;
- Ligjin për Parandalimin dhe Luftimin e Krimit Kibernetike i cili ka për qëllim parandalimin dhe luftimin e krimit kibernetikë me masa konkrete, parandalimin, zbulimin dhe sanksionimin e shkeljeve përmes sistemeve kompjuterike, duke ofruar respektimin e të drejtave të njeriut dhe mbrojtjen e të dhënave personale; dhe

- Ligjin për Organet Qeveritare për Shoqërinë e Informacionit, i cili ka qëllim përcaktimin e organeve përgjegjëse për zhvillimin e shërbimeve të shoqërisë së informacionit në institucionet e Republikës së Kosovës, si dhe kompetencat, përgjegjësitë, organizimin dhe funksionimin e tyre;
- Korniza e Interoperabilitetit të Republikës së Kosovës, ka për qëllim të ofroj sugjerime dhe rekomandime për ndërveprueshmëri të sistemeve, duke u bazuar në standardet ndërkombëtare të fushës së teknologjisë së informacionit. Për më tepër, kjo kornize është bazuar në Kornizën Europiane të Interoperabilitetit,

Në kontekst të plotësimit të kornizës strategjike me dokumente që kanë të bëjnë me zhvillimin e sektorit të Teknologjisë Informative, Qeveria e Kosovës (MZHE), më datë: 30 dhjetor 2015, ka miratuar Strategjinë e Kosovës për Teknologji Informative, që përmban edhe planin detal të veprimit për periudhën 2016-2018. Me qëllim të udhëheqjes dhe mbikëqyrjes së gjithë procesit të zbatimit të kësaj Strategjie është krijuar edhe Komiteti Drejtues, i cili përbëhet në mënyrë të balancuar nga përfaqësues të Institucioneve Shtetërore, të Sektorit Privat-STIKK, dhe të botës Akademike.

Gjithashtu, në janar të vitit 2016 Qeveria e Kosovës (MPB) ka miratuar Strategjinë Shtetërore për Sigurinë Kibernetike dhe Plani i Veprimit 2016-2019. Ministria e Punëve të Brendshme dhe Ministri si kreu i saj, tani është emëruar si koordinator kombëtar për sigurinë kibernetike.

Sa i përket rolit dhe përgjegjësiwe institucionale në fushën e shoqërisë së informacionit, Ministria e Zhvillimit Ekonomik propozon, harton dhe siguron zbatimin e dokumenteve të legjisllacionit, politikave, strategjive. Për më tepër, identifikon, propozon dhe përcakton standarde për teknologjinë informative në nivel kombëtar si dhe përkrah teknologjinë informative dhe inovative.

Në anën tjetër, Ministria e Administratës Publike (MAP), përkatësisht Agjencia për Shoqërinë e Informacionit propozon dhe koordinon të gjitha politikat që ndërlidhen me teknologjinë e informacionit dhe të komunikimit në institucionet e Republikës së Kosovës, harton dhe siguron zbatimin e strategjisë së qeverisjes elektronike dhe të planit të veprimit përkatës si dhe implementon një varg aktiviteteve të rëndësishme që ndërlidhen me shoqërinë e informacionit.

Prioritetet afatmesme

Sa i përket aktiviteteve të planifikuara për realizimin e prioriteteve afatmesme 2018-2021, në kontekst të dokumenteve strategjike, programeve dhe planeve në fushën e shoqërisë së informacionit do të punohet në zbatimin e Strategjisë së Kosovës për Teknologji Informative

Në anën tjetër, Agjencia e Shoqërisë së Informacionit për realizimin e prioriteteve afatmesme 2018-2021 planifikon:

- Fuqizimin e interoperabilitetit të sistemeve elektronike dhe shtimin numrit të sistemeve elektronike ekzistuese që do të ndërlidhen përmes kësaj platforme;
- Avancimin e portalit ekzistues shtetërorë në portal e-Kosova, me qëllim të rritjes së numrit të shërbimeve elektronike për qytetarët dhe institucionet; dhe
- Realizimin e projektit Qendra e Rimëkëmbjes në Rastet e Fatkeqësive (Disaster Recovery Center).

Përveç plotësimit të kornizës strategjike, në periudhën 2018-2021, fokusi kryesor do të jetë në zbatimin e objektivave të specifikuar në Agjendën Digjitale të Kosovës për ofrimin e shërbimeve brezgjëra si dhe sigurinë e rrjetave dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike për gra dhe burra. Buxheti për realizimin e prioriteteve afatmesme do të planifikohet sipas KASH-it me përkrahje edhe nga donatorët.

Politikat audio-vizuele

Korniza legjisllative dhe ajo e politikave

Sa i përket harmonizimit të kornizës vendore legislative me legjislacionin e BE-së në fushën e politikave audio-vizuele është miratuar ligji për Komisionin e Pavarur të Medieve i cili ka për qëllim përcaktimin e kompetencave për KPM dhe promovimin e zhvillimit të një tregu të shëndoshë të shërbimeve mediale, dhe audio-vizuele. Për më tepër, ky ligj është i përafuar me Direktivën AVMSD 89/552/KEC. Më tej, KPM ka miratuar edhe një serë aktesh nënligjore, të cilat janë të përafuar me direktivën e lartpërmendur (AVMSD):

- KPM 2013/01 - Rregullorja për Mbrojtjen e Fëmijëve dhe të Miturve në Shërbimet Mediale Audio - Vizuele - 2013;
- KPM 2013/02 - Rregullorja për të Drejtën e Autorit - 2013;
- KPM 2013/03 - Rregullorja për Komunikime Komerciale Audio - Vizuele - 2013;
- KPM 2013/04 - Rregullorja e KPM për dhënie të Licencës - 2013;
- Kushtet dhe Termet e Përgjithshme të Licencës së KPM - pjesa e parë - 2013;
- KPM 2014/02 - Rregullorja për Vlerësimin e Aplikacioneve për Licencë të KPM - 2014;
- KPM 2014/03 - Rregullorja për Nivelin dhe mënyrën e pagesës së Tarifës për Licencë - 2014;
- Rregullorja e distribuimit kabllor të programeve radio televizive në Kosovë - 2007;
- Kodi i Sjelljes për Shërbimet Mediale Audio Vizuele në Republikën e Kosovës - 2010;
- KPM 2016/01 - Rregullore për Shpërndarjen e Ofruesve të Shërbimeve Mediale Audio dhe Audio Vizuele;
- KPM 2016/02 - Rregullore për komunikimet Komerciale Audio Vizuele - 2016; dhe
- KKPM 2016/03 - Kodi Etik për Shërbimet Mediale Audio Vizuele në Republikën e Kosovës - 2016.

Sa i përket rolit dhe përgjegjësi institucionale në fushën e politikave audio-vizuele, Komisioni i Pavarur për Media është institucion i pavarur i cili është kompetent për rregullim, menaxhimin dhe mbikëqyrjen e spektrit të frekuencave të transmetimit. Për më tepër, KPM ka për qëllim të promovoj zhvillimin e një tregu të shëndoshë të shërbimeve mediale audio- duke rregulluar të drejtat, detyrimet si dhe përgjegjësitë e personave fizik dhe juridik të cilët ofrojnë shërbimet mediale audio dhe audio-vizuele.

Prioritetet afatmesme

Prioritet kryesor i KPM-së është implementimi i Strategjisë së Digjitalizimit dhe Planit të Veprimit, edhe pse aktualisht në bazë të KASH nuk ka buxhet të caktuar për pjesën e implementimit të digjitalizimit, por pritet që me rishikimin e KASH-it të përfshihen aktivitetet të prioritizuara nga KPM për vitet në vijim. Gjithashtu, në këtë drejtim pritet një përkrahje e rëndësishme edhe nga donatorët. Prandaj, në kontekst afatmesëm, KPM planifikon të zbatoj Strategjinë për Kalim në Transmetim Digjital Tokësor. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, në kuadër, në kuadër të zbatimit të këtyre dokumenteve duhet të sigurohet perspektiva gjinore.

3.12. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural

Kapitulli për bujqësi përfshinë një numër të madh të rregullave të detyrueshme, shumica prej të cilave janë të zbatueshme. Zbatimi i duhur dhe efektiv i këtyre rregullave si dhe përforcimi dhe kontrolli me efikas nga një administratë pulike janë thelbësore për funksionimin e politikave të Përbashketa Evropiane (PPE). Për funksionimin e PPB kërkohet ngritja e menaxhimit dhe cilësisë së sistemeve të tilla siç janë Agjencioni i Pagesave, Sistemi i Integruar i Kontrollit të Bujqësisë (SIKB) si dhe kapacitetet për të zbatuar masat e zhvillimit rural.

Ky kapitull kërkon që Shtetet Anëtare duhet të jenë në gjendje të zbatojnë legjislacionin e BE-së për skemat mbështetëse direkte të fermës dhe të zbatojnë organizmin e përbashkët të tregut për produktet e ndryshme bujqësore.

Kërkesat nga MSA

Detyrimi për të përafuar legjislacionin e Kosovës në Kapitullin 11 me atë të Bashkimit Evropian buron nga nenet 74 dhe 102 të MSA-së. Sipas nenit 102 të MSA-së, bashkëpunimi mes palëve do të zhvillohet në të gjitha fushat prioritare që lidhen me Acquis-në e BE-së. Këto fusha përfshijnë fushën e bujqësisë, skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe produktet ushqimore, sigurinë ushqimore, fushën e veterinarisë dhe fitosanitarisë. Bashkëpunimi veçanërisht do të synojë modernizimin dhe ristrukturimin e bujqësisë dhe sektorit agro industrial në Kosovë, në veçanti për të arritur kushtet sanitare të BE-së. Bashkëpunimi nën MSA gjithashtu synon përmirësimin e menaxhimit të ujit dhe të zhvillimit rural, menaxhimin e sektorit të pylltarisë në Kosovë dhe mbështetjen graduale në përafrimin e legjislacionit dhe praktikave të Kosovës me acquis të BE-së.

Kërkesat nga DPSA

Kërkesat e dala nga takimet e nivelit më të lartë me KE përgjatë procesit të Dialogut të Stabilizim Asocimit për “Bujqësi, peshkari dhe siguri ushqimore” 2016 përfshinë vazhdimin e plotësimit të kornizës ligjore primare dhe sekondare. Në kuadër të sektorit, gjithashtu si çështjet horizontale është edhemundësia e integritit të ndryshimeve klimatike lidhur me çështjet, duke përfshirë ngritjen e vetëdijesimit të fermerëve. Gjithashtu, vëmendje është kushtuar luftimit të ndërrimi ilegal të destinimit të tokave bujqësore si dhe vazhdimi i zbatimit të strategjisë për konsolidimin e tokave.

Kërkesat nga Raporti i KE

Në Raportin e KE-së për Kosovën 2016, Komisioni Evropian ka identifikuar këto sfida: mungesa e stafit në Agjencionin për Zhvillimin e Bujqësisë (AZhB) për të siguruar monitorim adekuat dhe procedim të shpejtë të pagesave. Gjithashtu në kuadër të AZhB duhet të themelohet Njësia e Auditimit të Brendshëm. Me qëllim të mbrojtjes së tokës bujqësore, Kosova duhet të përmirsojë dhe zgjerojë skemën e konsolidimit të tokës si dhe të përgatisë dhe zbatojë planin e veprimit për ti trajtuar ndryshimet e paligjshme të shfrytëzimit të tokës bujqësore. Ndryshimet e paligjshme për përdorimin e tokës bujqësore mbeten një pengesë për zhvillimin e sektorit të bujqësisë i cili pengon zbatimin efektiv të ligjit për planifikim hapësinor. Sa i përket këmbimit tregtar, ka ende mospërputhje të statistikave të tregtisë bujqësore në mes të Eurostatit dhe atyre kombëtare. Gjithashtu, transparenca dhe planifikimi i mbështetjes për bujqësi duhet të përmirësohet.

Kosova duhet të rrisë përpjekjet e saj që të themelojë një treg funksional bujqësor, veçanërisht duke përshtetur mbështetjen për grupet e prodhuesve dhe marketingun e produkteve bujqësore. Mungon plani i ujitjes si dhe implementimi i Ligjit për bujqësi organike është i dobët.

Korniza ligjore dhe ajo e politikave në fushën e bujqësisë

Sektori i bujqësisë është një nga sektorët kryesor i cili kontribuon dukshëm në zhvillimin e përgjithshëm ekonomik të vendit. Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është institucioni kryesor i cili merret me hartimin e politikave dhe legjislacionit në fushën e bujqësisë duke përfshirë, prodhimtarinë bimore, blegtorinë, shfrytëzimin e tokës bujqësore me qëllim të mbrojtjes së saj si dhe zhvillimin rural, sigurinë ushqimore dhe pylltarinë. Në kuadër të MBPZHR-së janë dy agjencione: Agjencioni i Pyjeve të Kosovës (APK) dhe Agjencioni për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB), tetë departamente (Departamenti i Financave dhe Shërbimeve të Përbashkëta, Departamenti Ligjor, Departamenti për Zhvillim Rural-Autoriteti Menaxhues, Departamenti për Politika Bujqësore dhe Tregje, Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, Departamenti për Analiza Ekonomike dhe Statistika, Departamenti për Pylltari dhe Departamenti për Integritet Evropian dhe Koordinim të Politikave, si dhe Instituti Bujqësor i Kosovës në Pejë. Në MBPZHR numri i të punësuarve gjatë vitit 2017 do të jetë 403.

Në mandatin e MBPZHR me theks të veçantë në krijimin e kushteve për zhvillimin e sektorit të bujqësisë, ministria ka bërë progres në përafrim të legjislacionit kombëtar me Acquis të BE-së, kryesisht në fushën e

Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural duke përafuar legjislacionin vendor më një numër të madh të Direktiva ve dhe rregulloreve të BE-së:

Ligji nr. 03/L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural dhe Ligji nr. 04/L-090 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, përcaktojnë politikat për zhvillimin e bujqësisë dhe zhvillimin rural, objektivat dhe masat në bazë të Planit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural. Ligji është pjesërisht i përafuar me Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 73/2009 që ndryshon Rregulloren, (KE) nr. 1290/2005, (KE) nr. 247/2006, (KE) nr. 378/2007 dhe shfuqizon Rregulloren (KE) nr. 1782/2003 Publikuar në Gazeta Zyrtare.

Korniza ligjore e Kosovës përmbanë edhe Ligjin nr 04/L-127 për Regjistrimin e Bujqësisë, Ligji nr. 04/L-253 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 04/L-127 për Regjistrimit të Bujqësisë. Me këtë Ligj rregullohet përmbajtja, organizimi dhe zbatimi i Regjistrimit të Bujqësisë në vitin 2013, në tërë territorin e Republikës së Kosovës. Ligji përcakton krijimin, përbërjen, kompetencat dhe përgjegjësitë e organeve të cilat e organizojnë, ndihmojnë dhe kryejnë regjistrimin, periudhën e mbledhjes së të dhënave, dokumentacionin e nevojshëm për kryerjen e regjistrimit, procedurën për grumbullimin, përpunimin dhe ruajtjen e të dhënave të regjistrimit, si dhe formën e publikimit dhe shpërndarjes së të dhënave duke siguruar ruajtjen e fshehtësisë së të dhënave individuale të regjistrimit. Ligji është përafuar pjesërisht me: Rregulloren nr. 1166/2008 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 19 Nëntor 2008 për strukturën e anketave të fermave dhe metodat e anketimit të prodhimeve bujqësore që shfuqizon Rregulloren e Këshillit (KEE) nr. 571/88.

Ashtu siç u përmend edhe më lartë, toka bujqësore mbetet një nga prioritetet kryesore ku ky sektor duhet të fokusohet. Ligji nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore përcakton shfrytëzimin, mbrojtjen, rregullimin dhe qiradhënien e tokës bujqësore, me qëllim të ruajtjes dhe mbrojtjes së potencialit bujqësor në mënyrë të përhershme, duke u bazuar në parimet e zhvillimit të qëndrueshëm. Ligji nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së.

Gjithashtu, Kosova ka edhe Ligjin nr. 04/L-040 për Rregullimin e Tokës. Me këtë ligj rregullohet baza ligjore për ndërmarrjen e masave dhe veprimeve në baza vullnetare për krijimin e parcelave më të mëdha dhe rregullimin e tokave bujqësore, pyjeve dhe tokave pyjore në funksion të shfrytëzimit më racional dhe më ekonomik. Në kuadër të këtij ligji përcaktohen edhe përgjegjësitë e institucioneve që janë kompetente për rregullimin e tokës, procedurat për rregullimin e tokës, planifikimi, financimi dhe zbatimi i këtij procesi. Ligji nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së.

Ligji nr. 02/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore dhe Ligjit nr. 03/L-198 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore. Me këtë ligj rregullohet themelimi dhe funksionimi i subjekteve që ofrojnë shërbime dhe shfrytëzuesve të shërbimeve. Ligji adreson organizimin dhe krijimin e kushteve optimale për ujitjen e tokës bujqësore në Kosovë, mbrojtjen e saj nga ujërat e tepërta me qëllim të shtimit të rendimenteve të prodhimeve bujqësore. Përmes këtij Ligji rregullohet organizimi dhe administrimi i ujitjes të tokës bujqësore, kompetencat dhe përgjegjësitë e subjekteve, regjistrimi i kompanive të ujitjes, shoqatave të përdoruesve të ujit për ujitje, tarifatat e ujit për ujitje, afarizmin e shoqatave dhe çështje të tjera lidhur me ujitjen dhe kullimin. Ligji nr. 02/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore dhe Ligji nr. 03/L-198 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-9 për Ujitjen e Tokave Bujqësore, si i tillë deri më tani nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së.

Nësektor i rëndësishëm në kuadër të bujqësisë është edhe *blegtoria*. Ky nësektor adresohet përmes Ligjit nr. 04/L-191 për Blegtorinë. Me këtë Ligj rregullohet mbrojtja, përmirësimi dhe ruajtja e cilësive të burimeve gjenetike të kafshëve për shtimin e prodhimeve blegtorale, përmirësimin e cilësisë së prodhimeve blegtorale, ruajtjen e ndryshueshmërisë gjenetike të kafshëve. Ligji në fjalë përcakton kushtet dhe praktikatat blegtorale, për një mbarështim të mirë të kafshëve në fermë, metodat dhe teknologjitë e mbarështimit të kafshëve, kushtet për hartimin dhe miratimin e programeve racore, ndryshimet dhe

ruajtja e cilësive të kafshëve. Për më tepër, ruajtja e ndryshueshmërisë gjenetike dhe racat autoktone, shërbimet shkencore dhe profesionale në blegtori, banka gjenetike për kafshët, ndërmarrjet e mbarështuesve të kafshëve, tregu dhe tregtimi i materialeve racore, inspektimi dhe fondet e nevojshme gjithashtu janë çështje të cilat adresohen në kuadër të këtij ligji. Ligji është i hartuar me tabelat e përputhshmërisë dhe pjesërisht është i përafuar me një numër të Direktiva ve të BE-së: Direktiva e Këshillit 2009/157EC; Direktiva e Këshillit 87/328/EEC; Direktiva e Këshillit 88/661 EEC; Direktiva e Këshillit 90/118 EEC; Direktiva e Këshillit 90/119 EEC; Direktiva e Këshillit 89/361 EEC; Direktiva e Këshillit 90/427 EEC; Direktiva e Këshillit 91/174 EEC dhe Direktiva e Këshillit 94/28/KE.

Ligji nr. 02/L-98 për Mbrojtjen e Varieteteve të Bimëve. Me këtë ligj rregullohen procedurat për mbrojtjen e varieteteve të bimëve, dhënien dhe mbrojtjen e të drejtës së seleksionuesit të bimëve, si dhe siguron kushte për varietetet e të gjitha gjinive dhe llojeve bimore duke përfshirë edhe kryqëzimet në mes të gjinive dhe llojeve që mund të mbrohen me këtë ligj. Ligji është përafuar pjesërisht me Direktivën e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94 nga 27 Gusht 1994 për të drejtat e bashkësisë së bimëve; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE e datës 15 tetor 2014 për plotësimin e Direktivës Implementuese e Këshillit 2008/90/KE në lidhje me regjistrimin e furnizuesve të varieteteve dhe listës së zakonshme të tyre.

Ligji nr. 2003/5 për Farërat rregullon prodhimin dhe tregtimin me farëra të varieteteve bimore dhe patateve për farë në prodhimtarinë bujqësore. Ky ligj aplikohet për farërat e varieteteve të ndryshme bimore në prodhimtarinë bujqësore dhe patateve për farë si të vendit Gjithashtu edhe nga importi – pra të gjitha llojet të përfshira në listën e Programit 1 të cilat kanë për qëllim prodhimin dhe shitjen në Kosovë. Ky ligj është përafuar pjesërisht me Direktivën e Këshillit 66/402/KEE, datë 14 Qershor 1966, për marketingun e drithërave.

Kosova gjithashtu posedon edhe Ligjin nr. 2003/10 për Plehrat Artificiale, i cili rregullon regjistrimin, kontrollin, tregtimin dhe sigurimin e mbrojtjes së cilësisë së plehrave artificiale në Kosovë. Ligji është pjesërisht i përafuar me Rregulloret e BE-se nr. 2003/2003 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 13 tetor 2003 që ka të bëjë më plehrat.

Bujqësia organike mbetet një nga segmentet më të rëndësishme të kapitullit të bujqësisë. Ligji Nr 04/L-085 për Bujqësi Organike krijon bazën për zhvillimin e qëndrueshëm të prodhimit organik si dhe siguron funksionimin efikas të tregut duke garantuar konkurrencë të drejtë, besimin e konsumatorëve dhe mbrojtjen e interesave të konsumatorëve. Ky ligj përcakton objektivat dhe parimet për sa iu përket: të gjitha fazave të prodhimit, përgatitjes dhe shpërndarjes së produkteve organike dhe kontrollit të tyre; përdorimit të indikatorëve që ju referohen etiketimit dhe reklamës së prodhimeve organike dhe është i përafuar pjesërisht me Rregulloret e BE-së (KE) nr. 834/2007 të datës 28 Qershor 2007 dhe Rregullores (KE) nr. 889/2008.

Verërat janë një nga produktet për të cilat është diskutuar intenzivisht gjatë negociimit të MSA-së për shkak të rëndësisë që posedojnë në tregun e Kosovës dhe potencialit që ka kjo nënfishë për eksport në vendet e BE-së.

Ligji nr. 02/L-8 për Verërat, Ligji nr. 04/L-019 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-8 për Verërat rregullon prodhimin dhe qarkullimin e rrushit për prodhimin e verës, kushtet e vënies në qarkullim të verës dhe produkteve të tjera të përpunimit të rrushit dhe verës, mbrojtjen e verës së prodhuar në rajonin e caktuar gjeografik i cili dallohet me kushtet e veçanta klimatike, tokësore dhe kushteve tjera. Ky ligj është pjesërisht i përafuar me: Rregulloren e Komisionit (KE) nr 436/2009 26 maj 2009 që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008 sa i përket regjistrimit të vreshtave, deklaratat e detyrueshme dhe grumbullimin e informacionit për të monitoruar tregun e verës, dokumentet shoqëruese për ngarkesat e produkteve të verës dhe sektorin e verës, regjistrat që duhen të mbahen; Rregullorjen e Këshillit (KE) nr. 479/2008 e datës 29 prill 2008 mbi

organizimin e përbashkët të tregut në verë; Rregullore e Komisionit (KE) nr. 555/2008 e datës 27 qershor 2008 që përcakton rregullat e hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008 mbi organizimin e përbashkët të tregut në verë për sa i përket programeve mbështetëse, tregtin më vendet e treta, potencialin e prodhimit dhe në kontrollet në sektorin e verës; Rregullore e Komisionit (KE) nr. 606/2009 e datës 10 korrik 2009 që përcakton rregulla të caktuara të detajuara për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008 sa i përket kategorive të produkteve të hardhisë së rrushit, praktikat enologjike dhe kufizimet e aplikueshme; Rregullore e Komisionit (KE) nr. 607/2009 e datës 14 korrik 2009 që përcakton rregulla të detajuara specifike për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008 në lidhje me emërtimet e mbrojtura të origjinës dhe treguesit gjeografikë, termat tradicionale, etiketimin dhe prezantimin e produkteve të caktuara të sektorit të verës; Rregullore e Këshillit (KE) nr. 491/2009 e 25 maj 2009 për ndryshimin e Rregullores (KE) nr. 1234/2007 krijimin e një organizate të përbashkët të tregjeve bujqësore dhe mbi dispozita të veçanta për produkte të caktuara bujqësore (Rregullorja për tregun e përbashkët CMO) dhe Rregullore e Komisionit dhe Këshillit Evropian (BE) nr. 1308/2013 për themelimin e organizatës së përbashkët të tregjeve për produktet bujqësore e cila shqufizon Rregullore e Këshillit nr. 922/72; nr. 234/79; nr. 1037/2001; dhe nr. 1234/2007.

Në aspektin e sigurimit të shëndetit publik, Kosova ka miratuar Ligjin nr. 04/L-041 për Prodhimin, Grumbullimin, Përpunimin dhe Tregtimin e Duhanit. Më këtë Ligj rregullohet prodhimi, grumbullimi, përpunimi, tregtimi i duhanit të pa përpunuar dhe produkteve të tij në Republikën e Kosovës. Ligji nuk është i përafuar me legjislacionin të BE-së.

MBPZHR gjithashtu ka miratuar Ligjin nr. 03/L-029 për Inspektionin Bujqësor. Me këtë Ligj përcaktohet puna, kompetencat, detyrimet dhe përgjegjësitë e inspektorit. Megjithatë, ky Ligj ende nuk është i përafuar me legjislacionin të BE-së.

Theks i veçantë përgjatë viteve të fundit u është kushtuar ofrimit të shërbimeve këshilluese si nga ana e palës kosovare ashtu edhe nga ana e BE-së. Ligji nr. 04/L-074 për Shërbime Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, rregullon organizimin dhe zbatimin e shërbimeve këshilluese për bujqësi dhe zhvillim rural, ngritjen e njohurive, trajnimin për menaxhimin e fermës, si dhe rritjen e të ardhurave në fermë. Ligji është i përafuar pjesërisht me Rregullore e Këshillit (KE) nr. 73/2009 dt.19 janar 2009, e cila përcakton rregullat e përbashkëta për skemat mbështetësedirekte për fermer sipas politikave të përbashkëta bujqësore dhe krijimin e skemave mbështetëse të caktuara për fermerë, që ndryshojnë Rregulloret(KE) nr. 1290/2005, (KE) nr. 247/2006, (KE) nr. 378/2007 dhe shfuqizojnë Rregullore (KE) nr. 1782/2003.

Ligji nr. 2003/9 për Kooperativat Bujqësore, rregullon themelimin, funksionimin e punës së Kooperativave të bujqve në funksion të zhvillimit të bujqësisë dhe rritjes së produktivitetit të punës së bujqve. Ligji deri më tani nuk është i përafuar me legjislacionin të BE-së.

Gjatë vitit 2016, janë miratuar këto Udhëzime Administrative:

- Udhëzimi Administrativ (MBPZHR) - nr. 01/2016 për Kompensimin Financiar për Shërbimet Veterinare në Teren, dt.14 janar 2016;
- Udhëzimi Administrativ (MBPZHR) - nr.02/2016 për Masat dhe Kriteret e Përkrahjes në Bujqësi dhe Zhvillim Rural për vitin 2016 të dt.01 mars 2016;
- Udhëzimi Administrativ (MBPZHR) - nr. 03/2016 për Pagesa Direkte në Bujqësi për Vitin 2016, të dt. 17 mars 2016; dhe
- Udhëzimi Administrativ (MBPZHR) - nr. 04/2016 për Licencimin e Prodhuesve dhe Ripaketuesve të Plehrave Artificiale, të dt.14 qershor 2016.

Politikat e MBPZHR për sektorin e bujqësisë (drithërave, pemëve, perimeve dhe blegtorisë)

Sipërfaqja e përgjithshme e Kosovës është 1.1 milion hektarë, 53% e së cilës është tokë bujqësore dhe 41% është tokë pyjore. Sektori i bujqësisë kontribuon 10.3%, 2015 (ASK)të BPV-së dhe llogaritet që punëson

afërsisht 4.6% të totalit të punësuarve. Prandaj, sektori i bujqësisë mbetet një nga prioritetet kryesore të Qeverisë më qëllim të përmirësimit të bilancit tregtar, uljen e papunësisë, sigurinë e produkteve ushqimore, mbrojtjen e ambientit si dhe në përmirësimin e jetës së qytetarëve në përgjithësi. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, këto statistika duhet të ndahen sipas gjinisë.

Me qëllim të zhvillimit të sektorit të bujqësisë dhe zhvillimit rural, Qeveria e Republikës së Kosovës ka miratuar disa dokumente strategjike.

Plani për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 mbetet dokumenti kryesor për këtë kapitull i cili ka për qëllim ristrukturimin e sektorit agrorural në linjë më atë të BE-së, përmirësimin e standardit të jetesës së popullatës rurale dhe komunitetit bujqësor në Kosovë, përfshirë uljen e varfërisë, përkrahjen e zonave me pak të favorizuara, gjenerimin e punësimit, ruajtjen e burimeve dhe të trashëgimisë natyrore, përmes avancimit të kapitalit fizik, adaptimit të praktikave të prodhimit, rritjes së prodhimit dhe produktivitetit, zhvillimit të sistemit të sigurisë së ushqimit dhe vetëdijësimin për standardet e reja. Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 është përgatitur sipas rregulloresë IPA II. Ky dokument strategjik i plotëson të gjitha kriteret për të konkurruar për fondet strukturale të IPARD'it, duke marrë parasysh edhe faktin që rregullorja e re e KE-së IPA II nuk kufizon vendet kandidatë potenciale që të kenë qasje në këto fonde.

Në fushën e hortikulturës, Republika e Kosovës ka të miratuar Strategjinë për Sektorin e Hortikulturës 2009-2013. Qëllimi i kësaj strategjie është shtimi i të ardhurave dhe aftësive konkurruese të sektorit të hortikulturës. Gjithashtu, strategjia ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve prodhuese, përmirësimin e kualitetit të produkteve, në funksion të zëvendësimit të importeve në raport me prodhimet vendore.

Duke u nisur nga fakti që Kosova ka rreth 41% të tokës me pyje, mbetet prioritet për Qeverinë që të siguroj mbrojtjen dhe menaxhimin cilësor të pyjeve. MBPZHR ka miratuar Strategjinë për Zhvillimin e Pylltarisë 2010-2020, e cila ka për synim shfrytëzimin e qëndrueshëm të resurseve pyjore përmes ofrimit të një kornize institucionale dhe rregullative duke siguruar mekanizmat e përhershëm financiar për zhvillimin e sektorit.

Ndërkaq sa i përket konsolidimit të tokës, Kosova ka Strategjinë për Konsolidimin e Tokave e cila ka afatin kohorë prej 2010 deri në 2020. Qëllimi i strategjisë është realizimi i projekteve të konsolidimit të tokës me qëllim të shfrytëzimit racional të tokës bujqësore, zgjedhjen e çështjes së pronësisë, sigurimin e zotërimit të tokës, rritjen e madhësisë së fermës, konkurrencën në treg, zhvillimin e infrastrukturës, mbrojtjen e ambientit, trashëgimin kulturorë dhe ndihmën për të zhvilluar aktivitete alternative bujqësore.

Rol të rëndësishëm brenda kapitullit 11 për të zhvilluar edhe më tutje sektorin, ka edhe Strategjia e Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2012-2016. Qëllimi i strategjisë është avancimi i Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, identifikimi i kërkesave për shërbime këshilluese si dhe zgjedhjen e tyre nëpërmjet këshilltarëve të rrjetit të shërbimeve këshilluese, si dhe organizimi i shërbimeve këshilluese në nivelin qendror dhe lokal. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, kjo strategji duhet të përmbajë perspektivën gjinore.

Programi për Zhvillim Rural për vitin 2016 është një hap më tutje në avancimin e bujqësisë. Ndërsa, buxheti i këtij programi sipas masave për vitin 2016 ishte:

- Masa 101: Investimet në asetet fizike të ekonomive bujqësore në shumë prej 14,500,000 EUR;
- Masa 103: Investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e prodhimeve bujqësore në shumë prej 5,000,000 EUR;
- Masa 302: Diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve në shumë prej 1,500,000 EUR; si dhe
- Masa e Ujitjes së Tokës Bujqësore në shumë prej 1,000,000 EUR.

Sa i përket projekteve investive, prioritet i lartë i është dhënë investimeve në specializimin gjithnjë e më të madh të fermave dhe modernizimin e industrisë ushqimore, ndërsa lidhur me preferencat e programit, grupet e targtuara kanë qenë: gratë fermere, fermerët e rinj vajza dhe djem, zonat e larta rurale dhe Fermat te cilat kanë instaluar teknologjisë për energji më efikase - energji të ripërtëritshme. Gjatë vitit 2016 permesgranteve investimeve, janë përkrahur 470 projekte, 12 GLV dhe 7 projekte te ujitjes.

Përkrahja nga donatorët

Bashkimi Evropian është donatori më i madh për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural në Kosovë. Përkrahja e BE-së mbulon ndërtimin e institucioneve, ngritjen e kapaciteteve njerëzore, skemat e granteve për fermerët dhe industrinë e përpunimit të ushqimit dhe përkrahjen për sektorin e OJQ-ve.

Për periudhën 2007-2012 nën IPA 2008, IPA 2009, IPA 2010 dhe IPA 2011 janë zbatuar 45 projekte në fushën e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural. Në vitin 2009 në bazë të Skemave të Granteve të financuar në kuadër të IPA, pasuar nga projektet IPA 2011, IPA 2012 dhe IPA 2013.

Programimi për IPAI për Bujqësi dhe Zhvillim Rural ka fillu ne vitin 2014, shuma per vite: IPAI-2014, 2015, 2016, 2017 është 43.7 milion EUR për 2018-2020=36, dhe totali është 79.7 milion EUR.

Banka Boterore përmes Projektit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural ka ndihmuar Qeverinë e Kosovës në promovimin e aftësisë konkurruese dhe rritjes në nënsektorët e blegtorisë dhe hortikulturës gjatë dekadës së ardhshme nëpërmjet zbatimit të masave të përzgjedhura nga strategjia bujqësore dhe zhvillim institucional.

Sektorin e bujqësisë dhe zhvillimit rural është përkrahur dhe nga donator tjerë si: Agjencia Austriake për Zhvillim (ADA) përmes Projektit për Përkrahje të Zhvillimit të Bujqësisë në Kosovë (2011 - 2016) me rreth 2,000,000.00 Euro; Agjencia Daneze për Zhvillim Ndërkombëtar (DANIDA), gjatë vitit 2013-2014 e ka mbështetur sektorin e bujqësisë dhe zhvillimit rural më 6,170,801.00 EUR. Gjithshtu edhe USAID përmes projektit -Mundësitë e Reja në Bujqësi (NOA), gjatë periudhës 2011-2015 ka sektorin e bujqësisë e ka përkrahur më gjithsejt 15,900,000.00 EUR. Qeveria Gjermane(GIZ) përmes projektit “ Fondit Konkurses për Hortikulturë” ka përkrahur sektorin e hortikulturës me 1,000,000.00 EUR.

Prioritetet afatmesme

- Stimulimi i fermerëve përmes subvencioneve dhe granteve rurale, duke reflektuar perspektivën gjinore;
- Krijta e sipërfaqeve me kultura bujqësore dhe prodhimtarinë në të gjithë sektorët e bujqësisë.
- Implementimin e masave në kuadër të strategjive sektoriale; si dhe
- Ngritjen e kapaciteteve institucionale për menaxhimin e fondeve në sektorin e bujqësisë dhe zhvillimit rural.

Toka bujqësore

Me qëllim të shfrytëzimit, mbrojtjes, rregullimit dhe qiradhënies së tokës bujqësore, ruajtjes dhe mbrojtjes së potencialit bujqësor në mënyrë të përhershme, është miratuar Ligji nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore, i cili deri më tani nuk është i përafëruar me legjislacionin të BE-së.

Për zbatim të Ligjit për Rregullimin e Tokës, MBPZHR, ka nxjerr UA për klasifikimin e përshtatshmërisë së tokës bujqësore nr. 02/2012, ka krijuar komisionin për rregullimin e tokës ma vendim nr. 05/2012, UA për metodologjinë e sqarimit të pronësisë në projektet e papërfunduara të rregullimit të tokës nr. 07/2012, UA për vlerësimin e pjellorisë dhe përshtatshmërisë nr. 08/2012, UA për kriteret dhe përmbajtjen e marrëveshjes me shkrim nr. 09/2012 dhe UA për kompensim financiar për drunj, të mbjella dhe objekte tjera të paluajshme në tokë të këmbyer nr. 10/2012.

Nga të dhënat statistikore të kryera nga Inventarizimit Nacional i pyjeve që është kryer në vitin 2012, shfrytëzimi i tokës bujqësore në vitin 2012 ka qenë 470,400 ha (tokë bujqësore, livadhe dhe kulloza), ndërsa vetëm 296,830 ha janë të shfrytëzuara për kultivim. Sipërfaqja e tokës bujqësore është duke u zvogëluar vazhdimisht për shkak të mungesës së planifikimit hapësinor dhe pamundësisë së zbatimit të Ligjit mbi Tokat Bujqësore dhe rregulloreve që kanë të bëjnë me mbrojtjen e tokës bujqësore dhe pengimin e ndërrimit të destinimit në tokë ndërtimore. Mesatarja e tokës bujqësore për banorë në Kosovë është shumë e vogël 0,15- 0,18 ha, që është më pak se gjysma e mesatares së BE-së. Fragmentimi dhe madhësia e vogël e parcelave bujqësore paraqesin problem të vazhdueshëm për mbështetjen e qëndrueshme të prodhimit të tokës bujqësore. Sipas anketës së ekonomive shtëpiake bujqësore të ASK-së të vitit 2013, 49% e fermave të ekonomive shtëpiake të anketuara kanë më pak se 1 ha.

Kosova, ka bërë edhe klasifikimin kadastral të tokës, i bazuar në kushtet natyrore dhe ekonomike të prodhimit të kulturave, i cili përdoret për të përcaktuar të ardhurat kadastrale. Prandaj, bazuar në Ligjin për Tokën Bujqësore nr. 02/L-26 neni 10 paragrafi 10.1 është përgatitur klasifikimi i ri i përshtatshmërisë së tokës bujqësore.

MBPZHR ka hartuar politika reformuese dhe ka krijuar mekanizmin për implementimin e këtyre politikave, sa i përket shfrytëzimit dhe rregullimit të tokës. Si rezultat, nga asistenca IPA 2008, është mbështetur projekti 'Mbështetje e Mëtutjeshme e Shfrytëzimit të Tokave' në vlerë prej 1.8 milion EUR.

Strategjia për Konsolidimin e Tokës 2010-2020 dhe Plani i Veprimit 2010-2020 për zbatimin e Strategjisë është miratuar nga Qeveria e Republikës së Kosovës me nr. 09/21 dt. 26 qershor 2011. Qëllimi i Strategjisë për Konsolidimin e Tokës 2010-2020, është të krijoj një vizion afatgjatë për implementim të rregullimit të tokës në Kosovë. Qeveria e Kosovës ka vendosur që reforma e tokës bujqësore duke përfshirë shfrytëzimin, planifikimin e përdorimit dhe rregullimi i tokës të jene një nga politikat prioritare për MBPZHR. Aktivitetet për konsolidimin e tokës, tashmë janë përkrahur edhe PBZHR 2007-2013. Sipas vlerësimit afatmesëm të MBPZHR 2007-2013, masa për konsolidimin e tokave bujqësore ka pasur efekt për reduktimin e dukshëm të ngastrave dhe deri më tani janë konsoliduar 2,697.00 ha.

Nga viti 2008 deri në vitin 2013 janë konsoliduar 9634 ha. Nga viti 2014 deri në vitin 2016 janë realizuar punimet nëkomosacionin e papërfunduar në 21 zona kadastrale në komunën e Drenasit me sipërfaqe prej 4790ha dhe në5 zona kadastrale në komunën e Vushtrrisë me sipërfaqe 487 ha. Ky projekt është në fazën e shqyrtimit të ankesave tëpronarve të tokave nga komisioni komunal për komasacion, pas kësaj faze këto lënd do të jenë të gatshme për tu regjistruar në regjistrin e të drejtave të pronës së paluajtshme RDPP nëzyretkadastrale komunale.

Për vitin 2016 janë ndar 500,000.00 EUR për konsolidimin e tokës bujqësore (në komunën e Vitisë me 2240 ha) tëkomasacionet me bazë vullnetare. Projekti në fjalë do të vazhdoj edhe në vitet në vijim.

Lidhur me menaxhimin e tokave në MBPZHR ekziston Departamenti për Politika Bujqësore dhe Tregjeve, në kuadër të cilit është Divizioni për Toka Bujqësore. Funkzioni kryesor i këtij departamenti është hartimi i politikave bujqësore dhe tregtare, hartimi i dispozitave më të përshtatshme për zbatimin e politikës bujqësore përmes përcaktimit të skemës përkrahëse për fermerët dhe tregjet si dhe kornizës përkatëse ligjore. Departamenti është përgjegjës për vendosjen e kornizës teknike për prodhimtarinë blegtorale dhe bimore si dhe standardet e ndërlidhura me cilësisë e prodhimatrise bujqësore.

Konsolidimi i tokës bujqësore është financuar me vite nga buxheti i Kosovës, vlere e shumës aktuale për rregullim të tokës bujqësore është 500,000.00 EUR, ndërsa, nga projekti i financuar nga FAO "Përmirësimi i metodologjisë së konsolidimit vullnetar të tokës bujqësore" 60,000.00 USD. Ndërsa, projekti për Reformën e Tokës financuar nga organizata gjermane për bashkëpunim ndërkombëtar GIZ

700,000.00EUR i cili mbështet komunat në hartimin e planeve zhvillimore komunale dhe rishqyrtimin e kornizës ligjore dhe strategjisë për konsolidim të tokës bujqësore 2010-2020.

Gjithashtu, më qëllim të mbrojtjes së tokës bujqësore nga ndërtimet e pa planifikuara urbane është duke u zbatuar Projekti “ Implementimi i Planifikimit Hapësinor Rural”, i financuar nga BE në vlerë prej 2 milion EUR, i cili do të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm të sektorit të bujqësisë në Kosovë, duke përmirësuar procedurat dhe metodologjinë e Planifikimit Hapësinor Rural. Ky projekt ka perfunduar në qershor 2016. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me të barazi gjinore, në planifikimin hapësinor rural duhet të përfshihet perspektiva gjinore, përmes parimeve të Buxhetimit të Përgjegjshëm Gjinor.

Fuqizimi i bashkëpunimit me autoritete komunale lidhur me qartësimin e definicioneve në zbatimin e legjislacionit për shfrytëzimin e tokës dhe konsolidimin në pikëpamje të mbrojtjes së tokës nga ndërtimet ilegale dhe miratimi i Udhëzimit Administrativ për Mbrojtjen e Tokës, është konkluzion nga takimi i DPSA-së. Në Raportin e Progresit të vitit 2016, sfidë mbetën planet për menaxhimin e tokave rurale të cilat duhet vendosur në nivelin komunal. Forcimi i koordinimit mes palëve me interes të përfshira në lejet e ndërtimit dhe të zonimit duke shmangur ndryshimet e paligjshme të shfrytëzimit të tokës bujqësore mbetet sfidë në vazhdimësi. Sfidë tjetër është edhe efektiviteti i konsolidimit të tokës, krijimi i një tregu transparent të tokës, zbatimi i sanksioneve në parandalimin e ndërtimeve të paligjshme në tokat bujqësore të cilat mbeten pengesa për zbatimin e Ligjit për Planifikim Hapësinor.

Pagesat direkte

Bazuar në Ligjin nr. 03/L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, i amendamentuar më Ligjin nr. 04/1-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural si dhe Programin për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (PBZHR) 2014-2020, MBPZHR për ç’do vit përgatitë Programin për pagesat Direkte. Për zbatimin e Ligjit dhe Programit për Pagesat Direkte është nxjerrë Udhëzimi Administrativ nr. 02/2014, datë 04.09.2014 për pagesa direkte.

Më qëllim të rritjes së prodhimit të bujqësore, MBPZHR, ka filluar më skemën e pagesave direkte në vitin 2007. Qëllimi i pagesave direkte ka qenë rritja e prodhimit të bujqësore, rritjen e konkurrencës në treg karshi prodhimeve bujqësore të importuara nga jashtë. Gjithashtu, pagesat direkte krijojnë një lidhje ndërmjet fermerëve gra dhe burra dhe administratës, me qëllim të nxitjes së fermerëve që të zhvillojnë bizneset në bujqësi.

Përmes programit për pagesa direkte synohet përkrahja e drejtpërdrejtë për prodhimtarinë bujqësore dhe blegtorale për tre sektorë kryesor: drithërat, hortikultura dhe blegtoria me 16 nën sektorë tjerë. Prioritet afatshkurtër është:

Përgatitja e Programit për Pagesa Direkte, duke i marr parasysh standardet dhe masat që kushtëzojnë pagesat direkte kryesisht me ndikimet mjedisore në fushën e sigurisë së ushqimit, shëndetit e mirëqenies së kafshëve dhe mjedisit.

Buxheti total për vitin 2016 për Programin për Pagesa Direkte ishte 23,000,000.00 EUR ndërsa sektorët të cilët iu është dhënë prioritet dhe shuma për pagesa direkte në kuadër të këtij programi janë si vijon:

- Pagesa direkte për mbjelljen e grurit me shumë prej 6,500,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për mbjelljen e farës së grurit 100,000.00 EUR
- Pagesa direkte për mbjellje të elbit 300,000.00 EUR
- Pagesa direkte për mbjelljen e thekrës 100,000.00 EUR
- Pagesa direkte për mbjelljen e misrit 2,700,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për mbjellje të lulediellit 50,000.00 EUR
- Pagesa direkte për vreshtat ekzistuese 2,100,000.00 EUR

- Pagesa direkte për pemishtet ekzistuese 1,000,000,00 EUR;
- Pagesa direkte për prodhimin e materialit fidanor të pemeve dru-frutore dhe hardhisë së rrushit mbi nënshartesat vegjetative 100,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për perime në fushë të hapur 1,500,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për lope dhe buallica qumështore 3,600,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për dele 1,700,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për dhi 150,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për bletari 1,500,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për qumësht sipas kategorive të cilësisë 1,000,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për pula vojse 210,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për dosa për riprodhim (derrari) 20,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për bujqësi organike 100,000.00 EUR;
- Pagesa direkte për thëllenza 20,000.00 EUR; dhe
- Pagesa direkte për akuakulture 100,000.00 EUR.

Ndërsa, duke u bazuar në Konkluzionet e DPSA për subvencionet (pagesat direkte) Komisioni Evropian kërkon forcimin e mëtejme të bashkëpunimi më shoqërinë civile dhe rishikimin e skemave të pagesave si dhe zvogëlimi i vonesave në rimbursimin e investimeve të bëra në feramat bujqësore.

Prioritetet afatmesme

- Rishikimi i Programit për Pagesa Direkte;
- Zbatimi i Programit për Pagesa Direkte; dhe
- Zgjerimi i Programit për Pagesat Direkte me nën sektorë tjerë.

Bujqësia organike

Bazuar në Rregulloret e BE-së (KE) nr. 834/2007 të datës 28 Qershor 2007 dhe Rregullorës (KE) nr.889/2008, si dhe ndryshimeve të dala nga rregulloret është bërë ndryshim plotësimi i Ligjit për Bujqësi Organike nr. 02/L-122.

Ligji për Bujqësinë Organike nr. 04/L-085 aplikohet për prodhimet organike: prodhimet bujqësore me origjinë bimore të pa përpunuara, kafshët si dhe prodhimet blegtorale të papërpunuara, të prodhuara në pajtim me parimet e prodhimitarisë organike dhe rregullat specifike të inspektimit të tyre.

Prodhimtaria Organike në Kosovë është ende në fazë të hershme të zhvillimit si në prodhim ashtu edhe në konsum, ndërsa sa i përket mundësisë së zhvillimit të këtij sektori, Kosova ka kushte natyrore mjaftë të përshtatshme për zhvillimin e bujqësisë organike. MBPZHR, ka krijuar bazën e të dhënave për prodhuesit organikë në Kosovë si dhe është krijuar edhe një listë e fermerëve potencial ku janë të interesuar që një pjesë të prodhimit të tyre të kalojnë në prodhime organike. Sipas statistikave bujqësore, sektori i bimëve medicinale si në kultivim ashtu edhe në grumbull është mjaft i konsoliduar.

Sipërfaqet e kultivuara me bimë medicinale dhe aromatike llogaritet të jenë diku 160 ha (16 lloje të bimëve medicinale dhe aromatike prej këtyre sip. 70 ha janë të kultivuara me kamomile). Kurse sa i përket grumbullimit të bimëve medicinale dhe frutave të egra nga trupa certifikuese janë të certifikuara 4 zona në Kosovë ku bëhet grumbullimi i bimëve medicinale, frutave të malit si dhe kërpudhave.

Në Kosovë në mungesë të trupës certifikuese dhe inspektuese vendore certifikimi i prodhimeve organike/bimëve mjekësore dhe aromatike si dhe zonat ku bëhet grumbullimi i frutave të malit bëhet nga trupa certifikuese ndërkombëtare "Albinspekt" nga Shqipëria. Në Kosovë "Albinspekti" është i dëshirueshëm sepse është i Akredituar nga Komisioni Evropian-139-XK kodin, "Albinspekt" ka krijuar besueshmëri të klientit nga ana e certifikimit, "Albinspekt" ofron certifikime të ndryshme.

Departamenti për Politika Bujqësore dhe Tregje është përgjegjës për bërjen e politikave dhe legjislacionin në këtë sektor. Në kuadër të Departamentit ekziston Njësia për Bujqësi Organike e cila është themeluar në bazë të Udhëzimit Administrativ nr. 01/2010. MBPZHR, bazuar në UA nr. 10/2013, dt. 22.07.2013 ka themeluar Komisionin për Bujqësi Organike me detyrat, përgjegjësitë dhe përbërjen e komisionit për bujqësi organike. Ministria është përgjegjëse për sistemin e kontrollit ndërsa autoriteti i kontrollit është AVU- i cili është përgjegjës për kontrollet e operatoreve lidhur me detyrimet e përcaktuara me ligj dhe me akte nën ligjore.

Bujqësia organike që nga viti 2016 është duke u mbështetur nga programi për pagesa direkte në shumë 200 EUR për ha. Gjatë vitit 2016 janë kultivuar 160 ha me bime medicinale dhe aromatike. Sfidë nga Raporti i KE për Vendlin 2016, për bujqësinë organike, mbetet zbatimi i Ligjit për Bujqësi Organike.

Prioritetet afatmesme

- Hartimi i Programit Kombëtar për Bujqësi Organike.

Rrjeti i të Dhënave të Kontabilitetit të Fermave (RrDhKF)

Rrjeti i të Dhënave të Kontabilitetit të Fermave Bujqësore (RrDhKF) është një instrument që shërben për vlerësimin e të ardhurave të ekonomive bujqësore dhe ndikimin e Politikave të Përbashkëta Bujqësore në BE dhe në vendin tonë. Në vitin 2004, në MBPZHR u themelua RrDhKF si pilot projekt në fazë testuese që përfshinte 50 ferma. Ky numër u zgjerua në 159 ferma në 2005. Mbështetja për FADN ka vazhduar me projektet e binjakëzimit 2009 -2014 në zhvillimin e politikave si dhe në zbatimin e Planit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, duke rritur numrin e fermave në mostër nga 300 respektivisht në 400 ferma. RrDhKF (FADN) është duke u forcuar dhe rritur gradualisht, ndërsa tani numri i fermave në mostër është 1,000 ferma. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto të dhëna statistika duhet të ndahen sipas gjinisë, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Me qëllim të ofrimit të të dhënave për efektet e politikave bujqësore, MBPZHR ka përgatitur raportin e tretë vjetor të RrDhKF që përmban të dhënat kryesore mikro-ekonomike për fermat e Republikës së Kosovës të vitit 2014.

Departamenti i Analizave Ekonomike dhe Statistikave Bujqësore, bënë mbledhjen dhe analizën e të dhënave ekonomiko statistikore. Të dhënat ndihmojnë MBPZHR-në dhe institucionet e tjera që të prodhojnë raporte dhe analiza të detajuara ekonomike mbi bazën e të cilave do të ndërmerren edhe masat e duhura. Buxheti aktual për RrDhKfW është 450,000 EUR, ndërsa në kuadër të ngritjes të kapaciteteve nga BE-ja është mbështetur përmes asistencës së TAIEX-it. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, ky departament duhet të bëjë ndarjen e të dhënave sipas gjinisë, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Prioritetet afatmesme

- Rritja e numrit të fermave në mostër nga 1000 ferma në 1250 ferma;
- Krijimi i platformës informative - Sistemi i Integruar Informativ Bujqësore (SIIB-it) duke zhvilluar edhe modulet e sistemit për kontroll të integruar;
- Modulin e të drejtave të menaxhimit; dhe
- Modulin e kontabilitetit

Vreshtaria

Sipas Ligjit nr. 02/L-08 për Verëra i amandamentuar me Ligjin nr. 04/L-019 për plotësim-ndryshimin e Ligjit nr. 02/L-08, Kosova është përcaktuar si një njësi territoriale vreshtare e ndarë në dy regjione vreshtare: Regjioni i Kosovës dhe Regjioni i Dukagjinit. Ligji është pjesërisht i përafuar me Rregulloret e Komisionit (KE) Nr 436/2009 26 maj 2009 që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008, Rregullorën e Këshillit (KE) nr. 479/2008 e datës 29 prill 2008 mbi organizimin e përbashkët të tregut në verë; Rregullorën e Komisionit (KE) Nr 555/2008 e datës 27 qershor

2008 që përcakton rregullat e hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008 mbi organizimin e përbashkët të tregut në verë, Rregullorën e Komisionit (KE) Nr 606/2009 e datës 10 korrik 2009 që përcakton rregulla të caktuara të detajuara për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregullorën e Komisionit (KE) nr. 607/2009 e datës 14 korrik 2009 që përcakton rregulla të detajuara specifike për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregullorën e Këshillit (KE) nr. 491/2009 e 25 maj 2009 për ndryshimin e Rregullores (KE) nr. 1234/2007 për krijimin e një organizate të përbashkët të tregjeve bujqësore dhe mbi dispozita të veçanta për produkte të caktuara bujqësore (Rregullorja për tregun e përbashkët CMO) dhe Rregullorën e Komisionit dhe Këshillit Evropian (BE) nr. 1308/2013 për themelimin e organizatës së përbashkët të tregjeve për produktet bujqësore e cila shfuqizon Rregulloret e Këshillit nr. 922/72; nr. 234/79; nr. 1037/2001; nr. 1234/2007.

Për zbatimin e Ligjit për verërat janë nxjerrë një numër i madh i udhëzimeve administrative: UA për regjistrat e brendshëm dhe të jashtëm të ndërmarrjeve prodhuese të rrushit, verës dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera nr. 21/2008, UA për përcaktimin e Territorit Vreshtar në Kosovë nr. 03/2009, UA për caktimin e kriterëve për importin, eksportin dhe tregtinë e brendshme të verës dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera nr. 11/2009, UA për catimin e parametrave të analizave fiziko-kimike të verës nr. 15/2009, UA për caktimin e kriterëve për vënien e shënimeve në etiketë nr. 16/2009, UA për caktimin e lartësisë së kompensimit material për shërbimet e kryera në lëmin e vreshtarisë dhe verëtarisë të ofruara nga Instituti i Vreshtarisë nr. 02/2013, UA për regjistrimin e kultivuesve të rrushit, prodhuesve të verërave dhe prodhimeve tjera nga rrushi i verës nr. 06/2013, UA për caktimin e kushteve për shënimin e verërave me prejardhje të mbrojtur gjeografike dhe shënimin e lokaliteteve me indikacione të mbrojtura gjeografike nr. 01/2014; dhe UA për caktimin e kriterëve për marrjen e mostrave, analizën e mushtit, verës dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera si dhe vlerësimin organoleptik të verës nr. 04/2014.

Republika e Kosovës aktualisht sipas regjistrit të vreshtave ka 3,191 hektar me vreshta. Sipërfaqet e vreshtave janë të shtrira në tetë zona veshitare, ku vetëm zona vreshtare e Rahovecit dhe Suharekës përbëjnë 90% të sipërfaqeve më vreshta në të gjithë territorin vreshtar të Republikës së Kosovës.

Sipërfaqet vreshtare janë rritur bazuar në përkrahjen e Ministrisë së Bujqësisë. Por meqenëse në Kosovë struktura e moshës së vreshtave është relativisht e vjetër atëherë raporti i ngritjes së vreshtave të reja ka qenë i barabartë me sipërfaqen që është shkukur.

Përgjatë vitit 2016, janë realizuar 334 analiza fiziko - kimike në vreshta sipas kategorive përkatëse:

- 152 mostra për eksport;
- 100 mostra për import; dhe
- 82 mostra për tregtim të brendshëm.

Si rezultat janë lëshuar 3 (tre) licenca për prodhues të verës dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera, 2 (dy) licenca për eksportues të verës, 9 (nëntë) licenca për importues të verës, dhe 3 licenca për distilator.

Per me teper, janë bërë 11 (njëmbëdhjetë) vazhdime të licencave për prodhues të verës dhe prodhimeve tjera nga rrushi dhe vera, 1 (një) vazhdim licence për eksportues të verës, 2 (dy) vazhdime licence për importues të verës.

MBPZHR ka krijuar sistemin kadastral të vreshtarisë që mundëson identifikimin e parcelave të bujqve dhe mbledhjen e të dhënave të tjera të rëndësishme për këtë sektor. Sistemi integron të gjitha të dhënat në një bazë të vetme të dhënave në "Postgre SQL" që mundëson paraqitjen e të dhënave tekstuale dhe grafike të përcjella me formularët, raportet dhe statistikat e tjera. Sistemi i Kadastrës së vreshtave dhe kontrollit të kualitetit të verës është një sistem nacional i cili funksionon në bazë të Ligjit nr. 04/L-019 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 02/L-8 për Verërat.

Për menaxhimin dhe kontrollin e kualitetit të verërave, MBPZHR në vitin 2014 ka funksionalizuar Sistemin për Menaxhimin dhe Kontrollin e kualitetit të verës, i cili ka për qëllim mirëmbajtjen, azhurnimin dhe plotësimin e të dhënave për një funksionim të qëndrueshëm dhe kualitativ për sektorin e Vreshtarisë dhe Verëtarisë.

Sistemi për Menaxhimin e cilësisë së verës ka krijuar lehtësira në procedura, transparencë maksimale dhe gjurmueshmëri të kontrollit duke filluar nga kërkesa e deri në certifikim të verës. Secilës kompani iu është krijuar shfrytëzuesi (useri) për futjen e të dhënave nga deklarimi përfundimtar për vjeljen e rrushit, Gjithashtu janë digjitalizuar të gjitha procedurat në kontrollin e kualitetit të verës.

Përgjegjës për sektorin e vreshtarisë dhe verëtarisë, analizat fiziko-kimike dhe organoleptike, është Departamenti për Vreshtari dhe Verëtari, në kuadër të të cilit funksionon edhe Laboratori i Enologjisë, i akredituar me standardet e ISO/IEC 17025 si laborator testues për verëra.

Vreshtaria dhe verëtaria është mbështetur vazhdimisht nga buxheti i Kosovës gjegjësisht nga programi pvr zhvillim rural dhe pagesave direkte, shuma e përafërt nga është 7.9 milion EUR për dy vitet e fundit.

Prioritetet afatmesme

- Rritja e sipërfaqeve të reja me vreshta dhe rritja e cilësisë dhe promovimi i verërave brenda dhe jashtë Kosovës;
- Zbatimi i masave për produktet e verës dhe pijeve alkoolike të referuara në Protokollin 2 të MSA-së e që kanë të bëjnë me përcaktimin e origjinës dhe treguesit e mbrojtur gjeografik, dhe
- Rekrutimi i një zyrtari, i cili do të jetë përgjegjës për zbatim të ligjit të pijeve të forta alkoolike.

Zhvillimi rural

Me qëllim të përafrimit të politikave vendore rurale më Politikën e Përbashkëta të Bujqësisë të BE-së në vitin 2009 është miratuar Ligji nr. 03/L-098 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, i cili më pas është amendamentuar me Ligjin nr. 04/L-090 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-098 për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural. Ligji është pjesërisht i përafëruar me Rregulloren e Këshillit (KE) Nr 73/2009 19 janar 2009. Si rezultat i hartimit të PBZHR 2014-2020, është paraqitur nevoja për hartimin e një Ligji të ri për Bujqësi dhe Zhvillim Rural, në kuadër të këtij procesi është hartuar dhe miratuar Koncept Dokumenti, dhe është përgatitur Draft Ligji, i cili para miratimit do të nënshtrohet procesit të diskutimit publik, harmonizimit me tabelat e përputhshmërisë.

Për zbatimin e Ligjit dhe Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural janë nxjerrë këto Udhëzime Administrative: UA për kriteret e mbështetjes së strategjive zhvillimore lokale- qasja LEADER, UA për masat dhe kriteret e përkrahjes në bujqësi dhe zhvillim rural, dhe UA për pagesat direkte në bujqësi. Këto Udhëzime Administrative rregullisht nxjerrën për çdo fund të vitit kalendarik pas programimit të masave mbështetëse.

Sa u përket politikave mbështetëse, nga viti 2009, MBPZHR ka filluar me skemat e mbështetjes kombëtare, bazuar në PBZHR 2007-2013. Politikën e mbështetjes të sektorit të bujqësisë dhe zhvillimit rural janë: i) pagesat direkte në mbështetje të drejtpërdrejt të hyrave për fermerët dhe ii) Projektet e zhvillimit rural si mbështetje të investimeve.

Në funksion të zhvillimit afatgjatë të sektorit të bujqësisë dhe zhvillimit rural, është hartuar Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, me të cilin janë parapare masat për bujqësi dhe zhvillim rural. Këto masa janë hartuar sipas rregullave dhe procedurave të IPARD-it dhe PPB lidhur me shkallën e përkrahjes, pranueshmërisë së investimeve dhe shpenzimeve, kriteret e selektimit, procedurat e informimit/shpalljeve publike, aplikimit si dhe procedurat e ankesave. Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (PBZHR) 2014-2020, përfshinë këto objektiva për rritjen e aftësisë konkurruese të sektorit agro-ushqimor; përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve gra dhe burra në zonat rurale nëpërmjet

diversifikimit të aktiviteteve në ferma dhe jashtë fermave; mbrojtjen e mjedisit dhe e resurseve natyrore, nëpërmjet investimeve në ujitje, trajtim të mbetjeve, si dhe në energji të ripërtërishme.

Buxheti i ndarë për masat e zhvillimit rural në vitin 2016:

- Masën 101 (investimet në asetet fizike në ekonominë bujqësore), 14,500,000 EUR
- Masën 103 (investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin e produkteve bujqësore), 5,000,000 EUR;
- Masën 302 (diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve), 1,500,000 EUR;
- Masën 303 (përgatitja dhe zbatimi i strategjive zhvillimore lokale - qasja LEADER), 200,000 EUR;
- Masën 401 (përmirësimi i trajnimeve) dhe masën 402 (shërbimet këshillimore) 117,500 EUR; dhe
- Masën për ujitjen e tokave bujqësore 2,000,000 EUR.

Për hartimin e programit për Zhvillim Rural 2014-2020, janë marrë parasysh objektivat strategjike të BE-së për zhvillimin rural, duke u fokusuar duke u fokusuar në katër prioritetet: Prioriteti 1: Përmirësimi i qëndrueshmërisë së fermës dhe aftësisë konkurruese të të gjitha sektoreve të bujqësisë dhe të përpunimeve bujqësore, derisa gjithnjë e më shumë të radhiten me standardet e BE-së; Prioriteti 2: Rimëkëmbja, ruajtja dhe përmirësimi i ekosistemit, që varet nga bujqësia dhe pylltaria; Prioriteti 3: Promovimi i përfshirjes socio-ekonomike, reduktimin e varfërisë dhe zhvillim të balancuar territorial në zonat rurale dhe Prioriteti 4: Transferimi i inovacioneve dhe njohurive në bujqësi, pylltari dhe zona rurale, si dhe përforsimi i kapacitetit të administratës publike në zbatimin e programeve për zhvillim rural.

MBPZHR më datë 31 janar 2012 me vendim nr. 36, Ref. ZSP-61/12 ka themeluar Autoritetin Menaxhues (AM), në kuadër Departamentin të Politikave të Zhvillimit Rural. Autoriteti Menaxhues është përgjegjës për programimin, monitorimin, vlerësimin, raportimin, menaxhimin financiar, informimin si dhe për koordinimin e përgjithshëm të programit. Gjithashtu është themeluar edhe Komiteti Monitorues i cili është përgjegjës për monitorimin e zbatimit të Programit për Bujqësinë dhe Zhvillimit Rural. Pjesë e përgjegjësisë së AM është edhe promovimi i Programit të zhvillimit Rural, përmes organizimit të sesioneve informuese, publikimit të materiale promovuese (Udhëzuesve për aplikant, fletëpalosje, banera, postera, videospote, etj).

Në kuadër të Zhvillimit të mëtejshëm institucional për përafrimin me BE-në, AM është duke bërë përgatitjet teknike për akreditim, përmes standardizimit të procedurave sipas rregullave të IPARD-it, duke përgatitur Manualin operacional për AM, Manualeve për procedurat e Programimit, Publicitetit, Monitorimit dhe Raportimit, Vlerësimin, Manualit për procedurat e implementimit të masës për Asistencë Teknike/501, Finalizimi Memorandumit të mirëkuptimit në mes të AM dhe AZHB-së.

Pra, përgjegjës për politika rurale është Departamenti i Zhvillimit të Politikave Rurale/Autoriteti Menaxhues, i cili harton monitoron dhe vlerëson e programit vjetor dhe afat-gjatë të zhvillimit rural, si dhe përcjell ndryshimin/plotësimin në përputhje me Shtyllën II të PPB të BE-së.

Më përkrahjen e fondeve të BE-së nëpërmjet Projektit Strategjicë të Zhvillimit Lokal (SZHL) të zbatuar gjatë viteve 2007-2009, në Kosovë deri më tani janë themeluar 30 Grupe Lokale të Veprimtari (GLV) me partneritet publik-privat të cilat gjenden në drejtoritë komunale për bujqësi. GLV-të kanë nga 25-30 anëtarë (nga fusha të ndryshme: përfaqësues komunal, OJQ lokale, fermerë, biznese, ekspertë vullnetarë nga fusha të ndryshme).

Marrëveshja kornizë IPA lidhur me Rregullat e Bashkëpunimit më Asistencën e KE-së dhe Implementimin e Asistencës-komponentit të pestë të IPA-së për Zhvillim Rural-IPARD, është nënshkruar në mes të Qeverisë së Kosovës dhe KE në Prill të vitit 2015, për mbështetje financiare. Në të ardhmen

bujqësia dhe zhvillimi rural do të jenë sektorët përfituese nga kjo marrëveshje, më qëllim të përafrimit gradual më standardet dhe politikat e BE-së duke përfshirë edhe acquis.

Prioritetet afatmesme

- Hartimi i Ligjit të ri për Bujqësi dhe Zhvillim Rural dhe akteve nënligjore për zbatim;
- Përgatitja e skemave mbështetëse kombëtare, bazuar në PBZHR 2014-2020, projektet të cilat nuk mbështeten nga programi IPA-II (masat e konsolidimit të tokës, infrastrukturës dhe ujitjes së tokave bujqësore);
- Përafrimi i politikave kombëtare me Politikën e Përbashkëta Bujqësore të BE-së;
- Hartimi i akteve nënligjore për zbatimin e Ligjit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural;
- Zbatimi i Programit për Bujqësi dhe Zhvillim Rural; dhe
- Akreditimi i Agjencisë për Zhvillimin e Bujqësisë dhe Autoriteti Menaxhues.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, këto akte legislative dhe dokumente politikash duhet të reflektojnë perspektivën gjinore, në përputhje me Ligjin për Barazi Gjinore.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë (AZHB)

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë, është themeluar me Ligjin nr. 04/L-090 për Ndryshim Plotësimin e Ligjit me nr. 03/L-98 për Bujqësi dhe Zhvillim Rural. Ndërsa në bazë të Rregullores nr. 01/2012 për detyrat, përgjegjësitë, kompetencat dhe strukturën organizative të AZHB-ës të datës 09.01.2013, Agjencia është përgjegjëse për implementimin e programeve për mbështetje në bujqësi dhe zhvillim rural.

Për zbatimin e masave dhe programit për mbështetje përmes subvencioneve dhe granteve rurale, AZHB do të vazhdojë me avancimin dhe mirembajtje të platformës softuerike duke u bazuar në Rregulloren e BE-së 1306/2013 për Pagesa Direkte dhe Rregulloren e BE-së nr. 1303/2013 për Grantet Rurale. Gjithashtu në AZHB vazhdon regjistrimi i fermereve në Regjistri Elektronik të Fermerëve, ku regjistrohen të gjitha të dhënat personale, koordinatat e fermës, të dhënat për tokën në shfrytëzim, të dhënat për kafshë, të dhënat për mekanizëm si dhe vendi dhe data e regjistrimit.

Gjatë vitit 2016 në regjistrin e fermereve janë regjistruar 7014 fermer të rinjë. Në regjistrin elektronik të fermereve janë regjistruar deri me tani 50106 fermer. Për sa i përket zhvillimeve të reja regjistri i fermereve është nderlidhur me mwebaplikacionin e menaxhimit të pagesave direkte si dhe janë bërë disa nderlidhje të reja me sLPIS.

Sistemi i thjeshtëzuar i Identifikimit të Parcelave të Tokës (SThIPT)

Sa i përket zhvillimeve institucionale, respektivisht Sistemit i thjeshtëzuar i Identifikimit të Parcelave të Tokës (sLPIS) në kuadër të AZHB ekziston edhe programi i identifikimit të parcelave. Ky program mundëson digjitalizimin e të gjitha parcelave të kulturave bujqësore që subvencionohen nga AZHB-ja për sipërfaqe. sLPIS është i lidhur përmes geoportalit edhe me kadastrën e tokës, ku përmes geoportalit shfrytëzohen të dhënat e parcelave, ndërsa sLPIS-Mobile është modul i cili përdoret nga Inspektorët për kontroll në teren. Përmes këtij moduli inspektorët shohin të gjitha parcelat e digjitalizuara që kanë aplikuar për subvencione. Gjithashtu ky modul lidhet edhe më GPS. Përmes sistemit të sLPIS bëhet aplikimi për të gjitha kulturat bujqësore për sipërfaqe.

Gjatë vitit 2016 është zhvilluar web aplikacioni i ri për menaxhimin e pagesave direkte ku përmes këtij aplikacioni bëhet aplikimi për të gjitha pagesat direkte. Ky aplikacion është i nderlidhur edhe sLPIS ku pas digjitalizimit të parcelave bëhet aplikimi përmes këtij webaplikacioni. Më web aplikacionin e pagesave direkte bëhet kontrolli administrativ i aplikacioneve, procedimi i lëndëve për kontroll në teren, kalkulimi i pagesave, përpilimi i listave për pagese si dhe dërgimi i sms-it në mobil tek fermerët dhe dërgimi i vendimit në emalin e fermerit për t'u njoftuar lidhur më vendimin e marr për aplikacionin e tij. Më këtë web aplikacion bëhet komplet menaxhimi i pagesave direkte.

Agjencia për Zhvillimin e Bujqësisë disponon edhe më Programin për Menaxhimin e Granteve i cili përmban pesë module: Moduli për Aplikim për Grante, Kërkesës për Pagese në të cilin bëhet aplikimi për grante sipas masave dhe nën-masave dhe plotësimi i kërkesës për pagesë, Moduli për Menaxhimin e Granteve me të cilin bëhet kontrolli administrativ i aplikacioneve dhe poentimi sipas kriterëve të UA, si dhe përpilimi i kontratës që nënshkruan AZHB-ja më fermer; Moduli i Autorizimit të Pagesave ku bëhet kalkulimi i pagesave dhe përpilimi i vendimeve për pagesë; Moduli i Kontrollit në Teren me të cilin bëhet pranimi i lëndëve për kontroll në teren caktimi i inspektorëve për kontroll në teren.

AZHB-ja ka avancuar Modulin e Pagesave Direkte në web aplikacion ku përmes këtij aplikacioni bëhet kontrolli administrativ i aplikacioneve, përzgjedhja e fermereve për kontroll, kalkulimi i pagesave, hartimi i listës për pagesë dhe përpilimi i vendimeve.

Përveç këtyre programeve ekziston edhe Softueri për Indikator i cili është i lidhur me GrantMenaxhmentin në të cilin regjistrohen indikatorët matës të projekteve gjatë kohës së aplikimit si dhe azhurnimi gjatë miratimit dhe autorizimit të pagesave.

Programet softuerike të zhvilluara deri më tani janë bazë e mirë për krijimin e Sistemit të Administrimit të Integruar dhe Kontrollit (IACS) gjatë periudhës 2017-2020 duke zhvilluar edhe modulet e sistemit për kontroll të integruar, modulin e të drejtave të menaxhimit dhe modulin e kontabilitetit si dhe ndërlidhjen e tyre në mes veti. Programet e përshkruara janë duke u avancuar e sidomos GrantMenaxhmenti, menaxhimi I dokumentacionit, menaxhimit të borxhit, analiza e riskut etj.

Sipas analizës së zbrazëtirave në AZHB ka mungesë të stafit dhe mangësi në strukturë organizative të disa njësive shumë të rëndësishme për funksionim të AZHB-së për implementimin e programeve mbështetëse dhe plotësimin e kriterëve të akreditimit. Në kuadër të AZHB janë 6 divizione. Gjatë vitit 2016 përveq 54 të punësuarve të rregullt në AZHB kanë qenë të angazhar edhe 23 zyrtarë me kontratë për shërbime të veçanta të financuar nga MBPZHR si dhe 19 të financuar nga BB. Numri i zyrtarëve të cilët punojnë në AZHB në vitin 2016 është 96 punonjës.

Në AZHB është e nevojshme të bëhet ndarja e funksioneve dhe përgjegjësi sipas Anexit 1 të Marrëveshjes Sektoriale dhe nenit 10 të Marrëveshjes Kornizë më të cilën përcaktohen qartë funksionet dhe përgjegjësitë e secilës sektorë brenda AZHB-së. Është e nevojshme që në afatin sa ma të shkurtë të themelohen Drejtoria e Financave, Auditori i Brendshëm, Sektori i Kontrollit të brendshëm.

Prioritetet afatmesme

- Rekrutimi i 60 zyrtarëve, për implementimin e masave nga programi IPA II, si dhe aplikimi i masave për inkurajimin e rekrutimit të gjinisë së nën përfaqësuar;
- Trajnimin permanent të stafit gra dhe burra lidhur me procedurat e implementimit dhe përdorimin e programeve softuerike;
- Zhvillimi i moduleve të sistemit për kontroll të integruar;
- Moduli të menaxhimit të dokumentacionit; dhe
- Moduli të kontabilitetit si dhe ndërlidhjen e tyre në mes veti.

Shërbimet këshillimore

Shërbimet këshilluese teknike në Kosovë janë të rregulluara me Ligjin nr. 04/L--074, për Shërbime Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural i përafuar pjesërisht me Rregullores së Këshillit (KE) nr. 73/2009, dt 19 janar 2009 që përcakton rregullat e përbashkëta për skemat mbështetëse direkte për fermer sipas politikave të përbashkëta bujqësore dhe krijimin e skemave mbështetëse të caktuara për fermerë, që ndryshon Rregulloret (KE) nr. 1290/2005, (KE) nr. 247/2006, (KE) nr. 378/2007 dhe shfuqizon Rregulloren (KE) nr. 1782/2003.

Për ofrimin e shërbimeve këshilluese kombëtare në mënyre të drejt dhe sa më funksionale në tërë territorin e Kosovës, si dhe për zbatimin e politikave zhvillimore, MBPZHR ka miratuar Strategjinë e Shërbimeve Këshilluese për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2015/2020, nr. 02/87, date 23.09.2015. Për zbatimin e Ligjit, MBPZHR-DSHK&T ka nxjerrë të gjitha Udhëzimet Administrative. Bazuar në këtë strategji, shërbimet këshillimore për bujqësi dhe zhvillim rural ofrohen nga dy kanale (burime) kryesore:

Këshilltarët nga sektori publik (MBPZHR dhe komunat); dhe OJQ-të, këshilltarët vendorë dhe ndërkombëtar, kooperativat, furnizuesit e inpueteve, veterinarët dhe shoqatat e fermerëve.

Në vitin 2016 ka vazhduar konsolidimi i 31 Qendrave Informative Komunale për bujqësi dhe zhvillim rural në 31 komuna të Kosovës me 40 këshilltar për bujqësi dhe zhvillim rural.

Për me tepër gjatë këtij viti, janë certifikuar (pas 10 ditë trajnimeve dhe pesë moduleve) 38 këshilltare publikë dhe 98 këshilltare privatë, gjithsejtë 136 këshilltar. Në komuna punojnë 40 këshilltar. Më qëllim të informimit të fermerëve, janë bërë 12 video incizime për praktika të mira bujqësore në sektorët e ndryshme të cilat janë publikuar në web faqen e Shërbimit Këshillimore.

Janë trajnuar 5,516 fermer, prej të cilëve 895 janë fermra ose 16.22 për qind. Këshilltarët komunal kanë ndihmuar në plotësimin e aplikacioneve edhe pranimin e gjithsejtë **26,662** aplikacioneve të fermerëve për subvencione. Gjate kësaj periudhe kohore janë trajnuar fermeret aplikues potencial pergrante 931 fermer, nga ky numer këshilla individuale kanë marr 110 fermer dhe agro-perpunues. Në kuadër të këtij aktiviteti janë mbajtur 10 module performere në 8 regjione dhe 34 komuna të Kosovës.

Departamenti i Shërbimeve Këshilluese dhe Teknike, si bartes i shërbimeve këshillimore në bashkëpunim dhe bashkërendim me departamentet e tjera të MBPZHR harton informata për ngjarjet/materialet dhe mbështet bujqit në procesin e parashtrimit të kërkesave. Departamenti është i përbërë nga tri divizione: Divizioni i Shërbimeve Këshilluese Teknike, Divizioni i Shërbimeve Fushore të Ekstensionit dhe Divizioni për Monitorim, Koordinim, Informim dhe TI.

Konsolidimi i shërbimeve këshilluese në forcimi e mëtutjeshëm të 31/tridhjetë e një /, Qendrave Informative Këshilluese Komunale për edukimin dhe trajnimin e fermave për bujqësi dhe zhvillim rural dhe hapja e 3 /tri/Qendrave tjera të mbetura Informative Këshilluese Komunale për edukimin dhe trajnimin e fermave për bujqësi dhe zhvillim rural.

Qeveria e Kosovës është duke mbështetur këtë sektor që nga viti 2009, përmes projektit "Zhvillimi i zonave rurale përmes avancimit të shërbimeve këshilluese". Projekti, ka shumën 200,000.00 Euro për çdo vit kalendarik.

Shërbimet këshilluese përveq BE-se, janë mbështetur edhe nga donator tjerë si BB, GIZ. Shuma e projekteve është rreth 2,154,566.00 EUR. Në vitin 2016, nga buxheti i Kosovës me rreth 200,000.00 EUR ka vazhduar përkrahja për shërbime këshilluese për projektin "Zhvillimi i zonave rurale përmes avancimit të shërbimeve këshilluese".

Prioritetet afatmesme

MBPZHR planifikon rritjen e numrit të fermerëve dhe palëve tjera më interes që përfitojnë nga trajnimet sipas vitëve në vijim:

- 4,000 fermerë në vitin 2017;
- 4,200 fermerë në vitin 2018;
- 4,400 fermerë në vitin 2019 dhe
- 4,600 fermerë në vitin 2020.

Politikat doganore (koncesionet tarifore) për produktet bujqësore sipas MSA-së

Importet nga BE

Produktet bujqësore

Kosova, që nga hyrja në fuqi e MSA-së, do të shfuqizojnë tarifatat doganore për 1,044 nga 2,564 produkte bujqësore nga BE-ja. Ndërsa 164 produkte bujqësore të BE-së tashmë janë të liruara nga tarifa doganore me Ligjin Ligji nr. 04/L-163 për Mallrat e Liruara nga Tatimi Doganor dhe Mallrat me Tarifë Zero të Tatimit Doganor.

256 produkte sensitive bujqësore (180 bujqësore dhe 76 të procesuara bujqësore) të rëndësishme për fermerët e Kosovës do të mbrohen për 7 vjet (lëngje frutash si lëng molle, mango, luleshtrydhe, kumbulla etj, xhem dhe marmelatë, patate, miell, mish dhe mish i shpezëve si dhe djathë).

Tarifa doganore e Kosovës do të reduktohet gradualisht për një periudhë 5-vjeçare për import të kafes dhe produkteve të saj (për llojin e pa pjekur dhe pa kafeinë) nga BE dhe për 7 vite për llojet e kafes me kafeinë (të pjekur dhe pa pjekur).

14 produkte kanë qenë të pa-negociueshme dhe nuk janë përfshirë në marrëveshje, gjë që do të thotë se tarifa Kosovare do të mbetet e njëjtë (10%) për ato produkte (që kryesisht përfshijnë produkte të qumështit dhe krem, kos, patate, molle, verë).

Patatja (e papërpunuar), qumështi (me disa produkte të qumështit si kremi dhe jogurti që nuk përmbajnë sheqer ose fruta të shtuar), dhe vera e rrushit nuk janë përfshirë fare në marrëveshje për shkak të rëndësisë që kanë për prodhuesit vendor. Pra, tarifa doganore prej 10% mbetet në fuqi për këto produkte. (Për lloje tjera dhe nën-produkte të këtyre produkteve, tarifatat do të hiqen gradualisht brenda 5 dhe 7 viteve).

12 produkte shumë të rëndësishme për prodhimin bujqësor të Kosovës (8 bujqësore dhe 4 të përpunuara bujqësore) do të mbrohen për 10 vjet (produkte të qumështit, fruta dhe perime, ujë, birra dhe produkteve të grurit).

Kosova do të shfuqizojë tarifën doganore për 487 produkte të peshkut me hyrjen në fuqi të marrëveshjes. Për një produkt të peshkut tarifa doganore e Kosovës do të hiqet gradualisht për 5 vite (makarel), për një produkt peshku (produkte të caktuara trofte) tarifa hiqet gradualisht për 7 vite

Eksporti në BE

Produktet bujqësore

Tarifatat doganore do të hiqen plotësisht (nga hyrja në fuqi) për produkte bujqësore (gjithsej janë 2,564 produkte bujqësore, te përpunuara bujqësore dhe produkte peshku), përveç mishit, verës dhe produkteve të sheqerit.

BE heq tarifatat doganore nga hyrja në fuqi e marrëveshjes për të gjitha produktet e mishit (të freskët dhe të ngrirë) përveç për mishin e viçit ('babybeef'). Për produktet e kafshëve të kapitujve 7 dhe 8 të Nomenklaturës së Kombinuar (produkte të ndryshme të lëkurës), ku aplikohet tarifa doganore 'ad valorem' (20%) dhe tarifa doganore specifike (20%), eliminimi përfshin vetëm tarifën 'advalorem'.

Për produktet e mishit të viçit (babybeef), BE do të fiksojë tarifën doganore të aplikueshme për eksport nga Kosova në BE në 20% tarifë 'advalorem' dhe 20% tarifë specifike (tarifa preferenciale) brenda limitit të kuotës vjetore prej 475 tonë (shprehur në peshë trupore) BE heq tarifatat doganore për llojet e kafes më kafeinë nga hyrja në fuqi e marrëveshjes së MSA-s.

Patatja dhe qumështi hyjnë në mesin e produkteve bujqësore për të cilat BE heq tarifatat doganore nga hyrja në fuqi e MSA.

Eksporti në BE i verës së rrushit të freskët dhe 'sparklingwine' koncesionohet/lirohet nga tarifa doganore deri në limitin e caktuar me kuota për verën e rrushit kuota është 40,000 hektolitër, dhe për 'sparklingwine' kuota është 10,000 hektolitër.

Kosova nga 1 Janari deri më 30 nëntor 2016 ka eksportuar 4,594,494.14 litra në 12 shtete. Vetëmnë vendet e BE-se: Kroaci, Gjermani, Slloveni, Republikën Çeke dhe Francë ka eksportuar 3,481,278.49 litra nga sasia e përgjithshme.

Sa i përket prodhimeve peshkore (Trofta dhe Krapë) aplikohet kuota. Tarifa doganore në BE nuk vlen deri në volumin prej 15 tonë për vit për troftë. Kuota për krapë është 20 tonë në vit. Pas kësaj sasia, aplikohet tarifa doganore e BE.

Gjatë vitit 2016 në vendet e regjionit, janë eksportuar 4,000.00kg troftë peshk i gjallë, më vlerë 21,000.00 EUR.

3.13. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë ushqimore, veterinarisë dhe ato të fitosanitarisë

Qasja e integruar e BE-së në sigurinë e ushqimit ka për qëllim sigurimin e një niveli të lartë të sigurisë së ushqimit, shëndetit të kafshëve, mirëqenies së kafshëve dhe shëndetit të bimëve brenda Bashkimit Evropian nëpërmjet masave koherente fermë-deri në-tryezë dhe monitorimit të duhur, duke siguruar funksionimin efektiv të tregut të brendshëm.

Kapitulli i 12-të mbulon rregullat e detajuara në fushën e sigurisë së ushqimit. Politikat e përgjithshme të gjërave ushqimore vendosin rregullat e higjienës për prodhimin e ushqimit. Për më tepër, acquis ofron rregulla të detajuara në fushën e veterinarisë, të cilat janë kyçe për mbrojtjen e shëndetit të kafshëve, mirëqenien e kafshëve dhe sigurinë e ushqimit me origjinë shtazore në tregun e brendshëm. Në fushën e fitosanitarisë, rregullat e BE-së mbulojnë çështje si cilësia e farës, materiali për mbrojtjen e bimëve, organizmat e dëmshëm dhe ushqyeshmëria e kafshëve.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për të përafëruar legjislacionin e Kosovës në Kapitullin 12 me atë të Bashkimit Evropian buron nga nenet 74 dhe 102 të MSA-së. Neni 102 i MSA-së parasheh këtë bashkëpunim i cili duhet të zhvillohet në mes të Palëve në të gjitha fushat prioritare që lidhen me acquis e BE-së në fushën e bujqësisë, si dhe në skemat e cilësisë për produktet bujqësore dhe produkteve ushqimore, sigurinë ushqimore, fushën veterinare dhe fitosanitare. Bashkëpunimi veçanërisht do të synojë modernizimin dhe ristrukturimin e bujqësisë dhe sektorit agro-industrial në Kosovë, në veçanti për të arritur kushtet sanitare të BE-së, për të përmirësuar menaxhimin e ujit dhe të zhvillimit rural, si dhe për të zhvilluar aspektet e lidhura të sektorit të pylltarisë në Kosovë dhe mbështetjen e përafërimit gradual të legjislacionit dhe praktikave të Kosovës me acquis të BE.

Përveç detyrimeve nga MSA-ja, Kosova Gjithashtu duhet të përmbushë kërkesat që dalin nga Raporti i Progresit, Studimi i Fizibilitetit dhe nga takimet e Dialogut të Procesit të Stabilizim-Asociimit. Këto dokumente vënë në pah disa nga fushat kryesore të Kosovës për përmirësim, siç janë ndërtimi i një fabrike për përpunimin e nënprodukteve shtazore dhe masat përcjellëse; lufta kundër tregtisë ilegale me kafshë, sidomos me Serbinë, dhe përmirësimi i mëtejshëm i bazës së të dhënave për identifikimin, regjistrimin dhe lëvizjen e kafshëve; harmonizimi i certifikatave shëndetësore veterinare me shtetin e Serbisë dhe Bosnjës e Hercegovinës; mbingritja e stabilimenteve ushqimore; transferimi i inspektorëve komunalë në AUV; miratimi i pakos ligjore; implementimi më sistematik dhe zbatimi i legjislacionit ekzistues; hartimi i planit shumëvjeçar të kontrollit për sëmundjet e kafshëve; zgjerimi i fushës së akreditimit të laboratorit të AUV, si dhe nënshkrimi i kontratës për mirëmbajtje, kalibrim dhe servisim të pajisjeve laboratorike.

Sa i përket institucioneve përgjegjëse në fushën e sigurisë ushqimore, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është përgjegjëse për hartimin e legjislacionit kombëtar në përputhje me acquis të BE-së, të përcaktuar në Rregulloren nr. 02/2011 për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive-Shtojca-14, pika i (krijon politikën dhe zbaton e ligjet për zhvillimin e sektorit të bujqësisë, blegtorisë, prodhimit dhe mbrojtjes së bimëve, zhvillimit rural dhe vendosjen e standardeve të cilave duhet të zbatohen) dhe pika viii (në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë dhe Ministrinë e Mjedisit dhe të Planifikimit Hapësinor mbikëqyrë kontrollin e cilësisë së ushqimeve dhe të lëndëve të para bujqësore me qëllim të mbrojtjes së konsumatorëve).

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV) është institucioni përgjegjës për zbatimin e legjislacionit në fushën e sigurisë ushqimore dhe shëndetit të kafshëve, si dhe për kontrollet fitosanitare. AUV është themeluar në bazë të Ligjit nr. 21/2004 mbi Veterinarinë dhe është zgjeruar me Ligjin nr. 03/L-016 për Ushqimin.

AUV, si akter kryesor në fushën e sigurisë së ushqimit, zbaton një pjesë të rëndësishme të acquis së BE-së nga Pakoja Higjienike.

Në fushën e sigurisë së ushqimit, është miratuar legjislacioni në vijim:

- Ligji nr. 03/L-016 për Ushqimin, i cili rregullon parimet e përgjithshme dhe kërkesat për higjienën e ushqimit dhe ushqimin e sigurtë për njerëz si dhe ushqimin për kafshë, obligimet e subjekteve që ofrojnë me ushqim për njerëz dhe me ushqim për kafshë. Ky ligj adreson edhe çështjen e higjienës dhe ushqimit të sigurte për njerëz dhe ushqimit për kafshë, kërkesat e përgjithshme që kanë të bëjnë me deklarinimin ose emërtimin e ushqimit për njerëz dhe ushqimit për kafshë, kushtet e përgjithshme për vendosjen në treg të ushqimit për njerëz dhe ushqimit për kafshë, si dhe të ushqimit i cili përmban organizma të modifikuar gjenetikisht ose përbëhen nga to. Për më tepër adreson sistemin e kontrollit zyrtar të ushqimit, laboratorët e autorizuar testues dhe referent, menaxhimin me krizat dhe rastet emergjente, themelimin e Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë. Ky ligj zbatohet në të gjitha fazat e prodhimit, përpunimit, deponimit dhe shpërndarjes së ushqimit për njerëz dhe ushqimit për kafshë, përveç prodhimit primare, përgatitjes, veprimit dhe deponimit të ushqimit në ekonominë familjare të cilët nuk janë të destinuara për shitje në treg. Ligji është i përafëruar pjesërisht me Rregulloren nr. 178/2002 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Ligji nr. 04/L-114 për Pasurimin e Miellit, i cili përcakton rregullat që zbatohen për pasurimin e miellit për konsum, me qëllim parandalimin dhe reduktimin e sëmundjeve të cilat shkaktohen nga mungesa e hekurit dhe acidit folik dhe sipas gjendjes nutritive dhe në baza vullnetare edhe me vitaminë A, B12 dhe zink, i cili nuk transponon ndonjë legjislacion të BE-së;
- Rregullorja nr. 10/2011 për Kontrollet Zyrtare të Ndërmarrja për të Siguruar Verifikimin e Përputhshmërisë me Ligjin për Ushqimin dhe Ushqimin për Kafshë dhe Rregullave për Shëndetin dhe Mirëqenien e Kafshëve dhe transponon pjesërisht Rregulloren nr. 882/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregullorja nr. 11/2011 për Higjienën e Prodhimeve Ushqimore, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 852/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregullorja nr. 12/2011 për Përcaktimin e Rregullave Specifike të Higjienës së Ushqimit me Prejardhje Shtazore, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 853/2004 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian;
- Rregullorja nr. 13/2011 për Përcaktimin e Rregullave Specifike për Organizimin e Kontrolleve Zyrtare të Ushqimit me Prejardhje Shtazore të Dedikuara për Konsum nga Njerëzit, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 854/2004 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit;
- Rregullorja nr. 27/2012 për Kriteret Mikrobiologjike të Produkteve Ushqimore, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 2073/2005;

- Rregullorja nr. 17/2012 për Caktimin e Lartësisë së Pagesës së Shërbimeve të Agjencisë, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 882/2004 të Parlamentit dhe të Këshillit Evropian
- Rregullorja (MTI) nr. 09/2013 për Etiketimin, Prezantimin dhe Reklamimin e Produkteve Ushqimore, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 1169/2011 të Parlamentit dhe të Këshillit Evropian
- Rregullorja nr. 28/2013 për Aditivët Ushqimorë, e cila transponon pjesërisht Rregulloret e BE-së Nr. 1331/2008, Nr. 1332/2008; nr. 1333/2008 dhe Rregullorja nr. 1334/2008;
- Rregullorja nr. 43/2013 për Caktimin e Niveleve Maksimale për Kontaminues të Caktuar në Produkte Ushqimore për Njerëz dhe Substanca të Padëshirueshme në Ushqim për Kafshë, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 1881/2006 dhe Rregulloren nr. 333/2007 të Komisionit Evropian.

Gjatë vitit 2016 janë miratuar aktet si në vijim:

- UA (MBPZHR) nr. 01/2016 për kompensimin financiar për shërbimet veterinarë në teren (14.01.2016).
- Vendimi lidhur me plasimin në treg dhe administrimin e hormonit të gjedhit- Somatotropinë (BST) - 24.02.2016;
- Rregullore (AUV) 01/2016 për vlerësimin dhe kompensimin e kafshëve të asgjësuara për shkak të sëmundjeve infektive -24.02.2016;
- UA (MBPZHR) nr. 05/2016 për ndryshimin dhe plotësimin e UA MBPZHR nr.01/2016 për kompensimin financiar për shërbimet veterinarë në teren (04.07.2016);
- UA (MBPZHR) nr. 06/2016 për Subsancat farmakologjike dhe klasifikimi i tyre lidhur me limitin maksimal të mbetjeve në produkte ushqimore me prejardhje shtazore - 02.08.2016;
- UA (MBPZHR) nr. 07/2016 për ndalimin e përdorimit të substancave të caktuara në blektori që kanë ndikim hormonal ose tireostatik dhe beta-agonisëtvë - 16.09.2016;
- UA (MBPZHR) nr. /2016 për performance e metodave analitike dhe interpretimin e rezultateve;
- Rregullorja nr. 2016 për Regjistrimin dhe Aprovimin e Operatorëve të Biznesit me Ushqim
- Rregullorja nr. 2016 për materialet që synojnë të vijnë në kontakt me ushqimin; dhe
- Vendimi nr. ZKM 50/16 për Shfuqizimin e Vendimit Nr.46/08 për lejimin e importit të kafshëve të gjalla (25.03.2016).

AUV gjatë vitit 2016 ka kryer një vlerësim të bizneseve agro-ushqimore në Kosovë (industria e qumështit, mishit, thertoreve, depove ftohtëse dhe produkteve të qumështit). Aktualisht ka 202 operatorë të miratuar të biznesit të ushqimit me origjinë shtazore dhe 60 operator të regjistruar të biznesit të ushqimit me origjinë jo -shtazore. AUV gjithashtu ka miratuar edhe 42 operatorë nga vendet e rajonit, të cilët kanë të drejtë të importojnë produkte ushqimore me origjinë shtazore në Republikën e Kosovës.

Në kuadër të procedurave për miratimin e operatorëve të biznesit ushqimor, AUV ka krijuar një skemë të rregullt për kontrollet zyrtare. Operatorët e biznesit ushqimor janë kategorizuar në bazë të rrezikut nëpër grupe (të ulët, të mesëm dhe të lartë) dhe janë paraparë tre deri në gjashtë kontrolle në vit.

Plani Vjetor Kombëtar i Kontrolleve dhe Mostrimit përfshin shpeshhtësinë e kontrolleve zyrtare të institucioneve të vendit, kontrollet kufitare, planin kombëtar të monitorimit të mbetjeve dhe kontrollin e sëmundjeve të kafshëve. Këto shpeshhtësi janë bazuar në vlerësimin e rrezikut, të kryera gjatë procesit të kategorizimit, ndërsa mostrimi është planifikuar sipas rregullave të miratuara me Rregulloren nr. 27/2012 mbi Kriteret Mikrobiologjike.

Drejtoria e cila merret me çështjet e sigurisë ushqimore në kuadër të AUV është Drejtoria e Shëndetit Publik, e cila ka të punësuar 5 (pesë) zyrtarë.

Laboratori

Laboratori i Ushqimit dhe Veterinarisë i AUV ka filluar veprimtarinë në vitin 2007. Në vitin 2008 dhe 2009 respektivisht janë ndërtuar ndërtesat e Laboratorit të Ushqimit dhe Laboratorit të Shëndetit të Kafshëve. Këto janë të ndara në sektorë, si vijon:

- Sektori i Mikrobiologjisë Ushqimore dhe Preparatorisë;
- Sektori i Kimisë Ushqimore dhe Mbetjeve Veterinare;
- Sektori i Analizave të Qumështit;
- Sektori i Serologjisë dhe Diagnostikës Molekulare;
- Sektori i Bakteriologjisë; dhe
- Sektori i Pato-Anatomisë.

Funksionet dhe detyrat e Laboratorit të Ushqimit dhe Veterinarisë (LUV) janë të rregulluara me Ligjin nr. 2004/21 për Veterinarinë (neni 38, 39, 40, 41 dhe 42), ndërsa sipas Udhëzimit Administrativ nr. 21/2007 të datës 14.08.2007 janë përcaktuar: funksioni, kompetencat dhe përgjegjësitë e LUV.

Fushëveprimi i LUV përfshin testimin e parametrave fizik, kimik dhe mikrobiologjik të ushqimit me prejardhje shtazore, mbetjeve në ushqim dhe ushqimit të kafshëve. LUV Gjithashtu monitoron dhe diagnostifikon sëmundjet e kafshëve, me qëllim të ruajtjes së shëndetit të kafshëve, shëndetit publik dhe sigurisë ushqimore.

LUV është i pajisur me pajisje bashkëkohore dhe mbështetje kompjuterike, ashtu që të mund të testojë produktet me metodat e testimit nga fusha e zbatimit të akreditimit. LUV është akredituar nga Drejtoria e Akreditimit të Kosovës me standardin ISO 17025 me 11 shkurt 2014 dhe është rivlerësuar me 12 dhe 13 shkurt 2015. LUV ka të akredituara 50 metoda për analizimin e ushqimit dhe diagnostifikimin e sëmundjeve të kafshëve.

Momentalisht, në LUV janë të punësuar 32 punonjës. Stafi i LUV është profesional dhe në mënyrë të vazhdueshme ka qenë pjesë e trajnimeve brenda dhe jashtë vendit. Momentalisht në LUV ekziston projekti i cili financohet nga BE dhe do të bëjë trajnimin e punonjësve të Laboratorit të Shëndetit të Kafshëve në diagnostifikimin e sëmundjeve. Gjatë tremujorit të katërt të vitit 2015 do të fillojë edhe projekti tjetër i financuar nga BE i cili do të bëjë ngritjen e kapaciteteve të stafit të Laboratorit të Ushqimit, gjegjësisht Sektorit të Mikrobiologjisë Ushqimore dhe Preparatorisë dhe Sektorit të Kimisë Ushqimore dhe Mbetjeve Veterinare.

Sa i përket analizave laboratorike, gjatë vitit 2016, LUV ka analizuar 17888 mostra për sëmundje të kafshëve në sektoret e serologjisë, bakteriologjisë dhe patologjisë, ndërsa 19534 mostra në sektorin e analizave të qumështit, mikrobiologji ushqimore dhe kimi ushqimore dhe mbetje veterinarë.

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë gjithashtu ka rolin e saj në çështjet e sigurisë së ushqimit në bazë të Ligjit nr. 04/L-121 për Mbrojtjen e Konsumatorit, nga i cili ka rrjedhur Rregullorja (MTI) Nr 09/2013 për Etiketimin, Prezantimin dhe Reklamimin e Produkteve Ushqimore, e cila transponon Rregulloren (BE) nr. 1169/2011.

Prioritetet afatmesme

Sa i përket aktiviteteve legislative mbi sigurinë e ushqimit, është paraparë që gjatë periudhës 2018-2020 të miratohet legjislacioni i mëposhtëm, që do të transpozojnë pjesërisht legjislacionin e BE-së:

- Plotësim-ndryshimi i Ligjit nr. 2003/22 për Inspektoratin Sanitar, i cili do të përafrohet me legjislacionin e BE-së që pritet të identifikohet pas analizës së zbrastësirave në këtë sektor;
- Rregullorja për Aditivët Ushqimorë, bazuar në Direktivën 2002/46/KE dhe Rregulloret që plotësojnë këtë direktivë;

- Rregullorja për Produkte Ushqimore me Ngrirje të Shpejtë, bazuar në Direktivën e Këshillit 89/108/KEE;
- Rregullorja për Ujërat Minerale, bazuar në Direktivën 2009/54/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit;
- Rregullorja mbi Ushqimet e Reja (NovelFood) dhe Përbërësit e Rinj Ushqimor, bazuar në Rregulloren (KE) Nr 258/97;
- Rregullorja për Cilësinë e Qumështit, e cila përcakton zhvillimin e strategjisë për qumështin e freskët nga ferma në pikat e përpunimit. Kjo rregullore do të jetë kombëtare dhe do të përcaktojë rregullat për trajtimin e qumështit të freskët, i cili nuk është në përputhje me rregulloren për pakon higjienike;
- Plani Kombëtar i Monitorimit të Mbetjeve në baza vjetore, sipas Udhëzimit Administrativ nr. 26/2005 "Për masën mbi monitorimin e substancave të caktuara dhe mbetjeve të tyre në kafshët e gjalla dhe produkteve me origjinë shtazore"; dhe
- Ndërtimi i fabrikës për përpunimin e mbetjeve shtazore, me gra dhe burra të punësuar në menyër të barabartë.

Sa i përket ngritjes së kapaciteteve njerëzore, gjatë periudhës 2017 – 2020 planifikohet:

- Trajnimi i personave kompetentë nga Operatorët e Biznesit të Ushqimit mbi zbatimin e rregullave të reja në lidhje me prodhimin, përpunimin, shpërndarjen dhe vendosjen e produkteve në treg, ku AUV do të ofrojë të gjitha programet dhe dokumentet e nevojshme (udhëzimet dhe PSO-të) për të lehtësuar zbatimin;
- Rekrutimi i pesë (5) ekspertëve në Drejtorinë e Shëndetit Publik, si dhe aplikimi i masave për inkurajimin e rekrutimit të gjinisë së nën-përfaqësuar.

Korniza legislative dhe e politikave në fushën e veterinarisë

Njëjtë sikurse në fushën e sigurisë ushqimore, edhe në fushën e veterinarisë MBPZhR është përgjegjës për hartimin e legjislacionit kombëtar në përputhje me acquis të BE-së, përderisa AUV është institucioni përgjegjës për zbatimin e legjislacionit në këtë fushë.

Politikat e veterinarisë në Kosovë janë të rregulluara me tri ligje të cilat janë të miratuara nga Kuvendi i Kosovës, si në vijim:

- Ligji nr. 2004/21 mbi Veterinarinë, i cili rregullon funksionimin e përgjithshëm të sektorit veterinar në Kosovë dhe nuk transpozon ndonjë legjislacion të BE-së
- Ligji nr. 02/L-10 për Mirëqenien e Kafshëve, i cili rregullon mbajtjen, kujdesin, strehimin, mbarështimin, transportimin dhe çështjet tjera lidhur me mirëqenien e kafshëve, i cili nuk transpozon ndonjë legjislacion të BE-së;
- Ligji nr. 03/L-016 mbi Ushqimin, i cili rregullon parimet e përgjithshme dhe kërkesat që kanë të bëjnë me higjienën e ushqimit dhe ushqimin e sigurt për njerëz si dhe ushqimin për kafshë, obligimet e subjekteve që afrojnë me ushqim për njerëz dhe me ushqim për kafshë sa i përket higjienës dhe ushqimit të sigurt për njerëz dhe ushqimit për kafshë
- Ligji nr. 02/L-111 për Bletari, i cili rregullon mbarështimin e bletëve, masat për parandalimin dhe luftimin e sëmundjeve të bletëve, mbikëqyrjen e objekteve të prodhimit dhe ruajtjes së prodhimeve të bletëve dhe i cili nuk transponon ndonjë legjislacion të BE-së.

Politikat e veterinarisë plotësohen me udhëzime relevante administrative, të cilat kanë për qëllim zbatimin e detyrave të veçanta të përcaktuara në legjislacionin primar. Këto dokumente janë zhvilluar duke transpozuar pjesërisht legjislacionin përkatës të BE-së:

- UA nr. 12/2012 për Identifikimin dhe Regjistrimin e Kafshëve, bazuar në Rregulloren (KE) nr. 1760/2000 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit që shfuqizon Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 820/97; Rregulloren (KE) nr. 494/98 që përcakton rregullat e detajuara për zbatimin e Rregulloreve të Këshillit (KE) Nr 820/97; Rregulloren (KE) nr. 911/2004 që zbaton Rregulloren

(KE) nr. 1760/2000 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit; Rregulloren (KE) nr. 21/2004 që ndryshon Rregulloren (KE) nr. 1782/2003 dhe Direktiva t 92/102/KEE dhe 64/432/KEE; dhe Direktivën 2008/71/KE.

Fusha e veterinarisë është Gjithashtu e rregulluar me legjislacion sekondar kombëtar, përkatësisht me rregullore si dhe PSO të cilat rregullojnë ndalimin e lëvizjes së lirë dhe marketingut të shpezëve të gjalla në mënyrë që të parandalojnë përhapjen e sëmundjeve ngjitëse, ndalimin e importimit të shpezëve të freskëta, ruajtjen e ushqimit për shpezë nga sëmundjet ngjitëse, importin e produkteve me origjinë shtazore nga BE-ja, thjeshtësimin e procedurave të importit dhe lejimin e importit nga shtetet e BE-së pa leje importi.

Importimi i kafshëve të gjalla

Sa i përket importit të kafshëve të gjalla, me qëllim të luftimit të tregut ilegal të kafshëve të gjalla, në kuadër të IBM-së është themeluar një grup punues. Anëtarët e grupit punues janë përfaqësues të Policisë së Kosovës, Doganave dhe AUV-it. Ky grup punues takohet rregullisht dhe ka miratuar PSO-në mbi konfiskimin e mallrave të kontrabanduara. Institucionet e lartpërmendura kryejnë veprime të përbashkëta të rregullta.

Shëndeti i kafshëve

Përveç me Ligjin nr. 2004/21 për Veterinarinë, sektori i veterinarisë rregullohet edhe me Ligjin nr. 03/L-016 mbi Ushqimin dhe Rregulloret mbi Pakon Higjienike. Sa i përket shëndetit të kafshëve, janë miratuar aktet nënligjore në vijim:

- UA nr. 33/2006 mbi Masat për Kontrollin e Mortajës Klasike të Derrave, bazuar në Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 1251/2008 që zbaton Direktivën e Këshillit 2006/88/KE
- UA nr. 27/2006 mbi Kontrollin, Parandalimin dhe Çrrenjosjen e Sëmundjes „Afta Epizootike“ në Kosovë, bazuar në Direktivën e Këshillit 2003/85/KE që shfuqizon Direktivën 85/511/KEE dhe Vendimet 89/531/KEE dhe 91/665/KEE dhe ndryshimin e Direktivës 92/46/KE 2004/07;
- UA nr. 24/2005 për Luftimin e Sëmundjes Zoonotike të Shpezëve “Gripi i Shpezëve” bazuar në Direktivën e Këshillit 2005/94/KE që shfuqizon Direktivën 92/40/KEE.

Plani i Kontrollit Kombëtar Vjetor hartohet nga AUV dhe qëllimi i tij është mbrojtja e shëndetit publik dhe të kafshëve. Me këtë plan parashihen masat të cilat të ndërmerren në parandalimin e sëmundjeve të kafshëve.

Në qershor të vitit 2016 për herë të parë në Kosovë është shfaqur Sëmundja Gungore e Lëkurës – LSD ku rasti i parë është shfaqur në komunën e Kamenicës e që është konfirmuar në laboratorin e sëmundjeve të kafshëve në Sofje të Bullgarisë. Pas këtij rasti Komisioni Evropian ka ndarë për Kosovën 25,000 doza vaksine të cilat janë zbatuar në zonat kufitare me Serbinë dhe Maqedonin. Qeveria e Kosovës me këtë rast ka ndarë një buxhet prej 1.1 milion EUR të cilat kanë qenë të destinuara për blerje të vaksinave, pagesën e kryerjes së këtij shërbimi dhe kompensimin e fermerëve. Numri i kafshëve të ngordhura me LSD është 1301 krerë.

Mirëqenia e kafshëve

Mirëqenia e kafshëve në Kosovë rregullohet me Ligjin nr. 02/L-10 mbi Mirëqenien e Kafshëve, shoqëruar nga legjislacioni sekondar në vijim:

- UA nr. 31-2006 për Transportimin e Kafshëve, bazuar pjesërisht në Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 1/2005 dhe që ndryshon Direktiva t 64/432/KEE dhe 93/119/KE dhe Rregulloren (KE) nr. 1255/97;
- UA nr. 24-2006 për Therjen Humane të Kafshëve, bazuar pjesërisht në Direktivën e Këshillit 93/119/KE;

- Rregullorja nr. 12/2014 për Përcaktimin e Standardeve Minimale për Mbrojtjen e Viçave, bazuar pjesërisht në Direktivën e Këshillit 2008/119/KE;
- Rregullorja nr. 17/2014 për Mbrojtjen e Kafshëve të Cilat Mbahen për Qëllime Blegtorale, bazuar pjesërisht në Direktivën e Këshillit 98/58/KE;
- Rregullorja nr. 03/2015 për Përcaktimin e Standardeve Minimale për Mbrojtjen e Derrave, bazuar pjesërisht në Direktivën e Këshillit 2008/120/KE.

Ushqimi për kafshë

Ushqimi për kafshë rregullohet me Ligjin nr. 03/L-016 mbi Ushqimin dhe me Rregulloren nr. 43/2014 për Përcaktimin e Nivelit Maksimal të Kontaminuesve të Caktuar në Produktet Ushqimore dhe Substancat e Padëshiruara në Produktet për Ushqimin e Kafshëve, që transponon pjesërisht Rregulloren (KE) nr. 1881/2006 të Komisionit, siç ndryshohet me Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 1126/2007 dhe Rregulloren (KE) nr. 565/2008.

Gjithashtu ky sektor rregullohet me akte tjera nënligjore kombëtare, si në vijim:

- UA nr. 26/2005 mbi Masat për Monitorimin e Materieve të Caktuara dhe Mbetjeve të tyre në Kafshët e Gjalla dhe në Produktet me Prejardhje Shtazore, i cili është i bazuar pjesërisht në Direktivën e Këshillit 96/23/KE që shfuqizon Direktiva t 85/358/KEE dhe 86/469/KEE dhe Vendimet 89/187/KEE dhe 91/664/KEE, Vendimin e Komisionit 97/747/KE i bazuar në Direktivën e Këshillit 96/23/KE dhe Vendimin e Komisionit 98/179/KE.

Kontrolli kufitar veterinar

Kontrolli kufitar veterinar bazohet në Ligjin nr. 03/L-016 mbi Ushqimin dhe Ligjin nr. 21/2004 për Veterinarinë, si dhe aktet nënligjore:

- UA nr. 18/2005 për Kontrollin Veterinar të Importimit, Kalimit Transit të Produkteve
- Ushqimore dhe Joushqimore me Origjinë Shtazore, të Kafshëve të Gjalla dhe të Materialit për Mbarështimin e Kafshëve, e cila është transponon pjesërisht Direktivën 91/496/KEE dhe Direktivën 97/78/KE;
- Rregullorja 18/2012 për Përcaktimin e Kushteve të Shëndetit të Kafshëve, Shëndetit Publik dhe Certifikimin Veterinar për Qumësht dhe Produkte të Qumështit, e cila transponon pjesërisht Rregulloren e Komisionit (EU) nr. 605/2010.

Aktualisht kontrollet kryhen në nëntë (9) pika të kontrollit kufitar, respektivisht në Vërmicë, Han të Elezit, Dheu i Bardhë, Merdare, Stançiq, Jarinje, Kullë, Aeroport dhe Hekurudha. Kriteret mikrobiologjike të kontrolleve zyrtare në pika të kontrollit janë të bazuara në Rregulloren 27/2012 për Kriteret Mikrobiologjike në Produktet Ushqimore, e cila transponon pjesërisht Rregulloren nr. 2073/2005 të BE-së. Duhet të ceket se sistemi TRACES është duke u shfrytëzuar 100% për eksport në shtetet e BE-së për produkte joushqimore me prejardhje shtazore (animal by-products), ndërsa për import shfrytëzohet pjesërisht në dy pika kufitare, përkatësisht në Han të Elezit dhe Merdare.

Inspektimi veterinar në Republikën e Kosovës rregullohet gjithashtu me legjislacion kombëtar që nuk transponon ndonjë Direktivë të KE, siç është Ligji nr. 2004/33 për Blegtorinë dhe UA-të përcjellëse që rregullojnë çështje si, kriteret për kontrollimin e cilësisë për ushqimin e kafshëve dhe aditivëve, përbërësit e ushqimit për kafshët, përcaktimin e çështjeve mbi ushqimin e përbërë të kafshëve dhe themelimin e komisioneve punuese për ushqimin për kafshë, që ndihmojnë institucionet dhe subjektin e afarizmit me ushqimin për kafshë.

Sa i përket zbatimit në praktikë gjatë vitit 2016 në kuadër të kontrollit kufitar veterinar janë kryer këto aktivitete:

- 7999 Inspektime Veterinare në kufi;
- 7417 krerë kafshe për therrje të Importuara;

- 404 Analiza të produkteve shpezoze;
- 25240 kg - Asgjësime të ndryshme si (peshk në PIK Vermica, mish pule nga Anglia dhe mallrat e konfiskuar nga dogana);
- 3 lëndë të refuzuara (maja për djath nga Serbia, kofsha pule nga Anglia dhe Mish gjedhi nga Belgjika).

Qeverisja lokale

Përveç inspektorëve në nivel të AUV, kontrollet zyrtare kryhen edhe nga inspektorët komunalë sanitarë, bujqësorë dhe veterinarë. Në mënyrë që të ketë qasje të unifikuar dhe të integruar të kontrolleve, është kërkesë edhe e KE që inspektorët komunalë të transferohen në kuadër të Agjencisë. Sidoqoftë, në mënyrë që të ndodhë një transferim i tillë, duhet të amendamentohet Ligji nr. 03/L-049 mbi Financat e Pushtetit Lokal, i cili pritet të ndryshohet dhe miratohet gjatë vitit 2016.

Drejtoria e cila merret me çështjet veterinarë në kuadër të AUV është Drejtoria e Shëndetit dhe Mirëqenies së Kafshëve. Kjo drejtori ka të punësuar 14 (katërmbëdhjetë) zyrtarë.

Sa i përket kapaciteteve të inspektoratit veterinar kufitar, të punësuar në sektor janë: një (1) shef i sektorit, 14 inspektorë veterinarë dhe dy (2) zyrtarë për menaxhimin e mostrave nga Pikat e Kontrollit Kufitar. Në kuadër të inspektimeve në sektorin e veterinarisë vitin 2016, aktivitetet janë si më poshtë:

- Inspektimi i kafshëve të ndaluara nga policia e Kosovës, gjithsejtë 432 gjedhe, 172 dele dhe dhi, 10,394 pula dhe zogji si dhe 81 shoqëri të bletëve;
- Inspektimi para gjatë dhe pas therjes së kafshëve në thertore në Prishtinë, Pejë dhe Vushtrri ku janë therur gjithsej 3343 kafshë;
- Inspektimi subjekteve afariste të qumështoreve dhe FPM, fermave të kafshëve, thertoreve si dhe marja e mostrave dhe dorëzimi i tyre në LUV si 124 mostra për analiza mikrobiologjike, 30 mostra për freski të vezëve dhe 112 mostra në mbetje Gjithashtu janë dorëzuar edhe 64 mostra për analiza mikrobiologjike në IKSHP ku nga këto mostra 8 kanë rezultuar pozitive;
- Inspektimi i subjekteve të cilat merren në tregtim të artikujve më origjinë shtazore si depot importuese dhe marketet në lidhje me deklaracionet e produkteve dhe mbajtjen e tyre në kushte adekuate ku dhe nga ana e inspektoratit janë iniciuar 18 raste për kundërvajtje në gjykatë si për deklaracion jo të rregullt dhe produkteve të ekzpozura në shitje edhe pas ndalesës e cila është dhenë nga inspektorati veterinar;
- Inspektimi dhe lëshimi i 307 certifikatave për eksport të lëkurave dhe produkteve me origjinë shtazore;
- Inspektimi dhe lëshimi i 772 certifikatave për transport të brendshëm;
- Janë asgjësuar 241 gjedhe të rezultuara pozitive në sëmundje infektive, 54 dele dhe dhi, 192 shoqëri të bletëve dhe 10,394 pula të kontrabanduara;
- Asgjësimi i mishit dhe produkteve të mishit në sasi prej 78,717 kg si mish dhe nënprodukte të mishit, qumësht dhe nënprodukte të qumështit ku nga këto janë asgjësuar 2310 kg peshk;
- Monitorimi i stallave të kafshëve në lidhje me identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve dhe ambulancave veterinarë sipas planit nacional të DMSHK ku janë kryer gjithsej 1837 inspektime dhe monitorime të stallave të kafshëve.

Prioritetet afatmesme

Kosova do të marrë parasysh ndryshimet në aquis të BE-së në të ardhmen dhe, si rezultat, do të sigurojë ndryshimin e legjislacionit kombëtar mbi politikën veterinarë bazuar në atë të BE-së.

Gjatë periudhës 2018-2020, planifikohet të përafrohet legjislacioni në vijim me atë të BE-së:

- Ligji nr. 02/L-10 për Përkujdesjen (Mirëqenien) ndaj Kafshëve, që rregullon kujdesin, strehimin, mbarështimin, transportimin dhe çështje të tjera të lidhura me përkujdesjen ndaj kafshëve, i cili

ligj do të transpozohet pjesërisht Rregulloren Nr. 998/2003 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, Rregulloren e Komisionit nr. 1082/2003, Direktivën e Këshillit 88/166/KEE dhe Direktivën e Këshillit 98/58 EC.

Me qëllim të përmirësimit të sektorit të veterinarisë, disa nga aktivitetet që do të ndërmerren gjatë periudhës 2018-2021 janë si më poshtë:

- Krijimi i sistemeve për kontrollin e sëmundjeve;
- Gjurmimi i sëmundjeve;
- Sistemet për monitorimin e sëmundjeve;
- Parapërgatitja për emergjenca;
- Menaxhimi efikas i epidemive të sëmundjeve;
- Eliminimi dhe çrrënjësja e sëmundjeve;
- Funkcionalizimi i plotë i sistemit për identifikimin dhe regjistrimin e kafshëve, duke përfshirë lëvizjen e tyre, raportimin e ngordhjeve, therjeve dhe lejimit në treg;
- Krijimi i sistemit të monitorimit të produkteve mjekësore veterinarë në tërë territorin e Kosovës dhe kontrollit të ushqimit për kafshë, duke përfshirë nivelet e importit dhe prodhimit primar vendor; dhe
- Fuqizimi i kapaciteteve administrative/profesionale për të përmirësuar implementimin e legjislacionit dhe politikave në vend; dhe
- Transferi i inspektorëve veterinarë dhe fitosanitar nga niveli komunal në atë qendror.

Korniza legjislative dhe e politikave në fushën e fitosanitarisë

Politikat e fitosanitarisë në Kosovë rregullohen me legjislacionin në vijim i cili është transpozuar pjesërisht me acquis të BE-së:

- Ligji nr. 03/L-029 për Inspektoratin Bujqësor, i cili nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së dhe përcakton organizimin, kompetencat, detyrimet dhe përgjegjësitë e inspektorit në punët inspektuese në fushat e bujqësisë, siç janë: tokat bujqësore, mbrojtja e bimëve, pylltarisë etj. Në kuadër të këtij ligji, inspektori bën kontrollin e hapësirave afariste, objekteve, pajisjeve, veglave, prodhimit, përpunimit, qarkullimit, transportit, eksportit, importit dhe tranzitit të mallrave;
- Ligji nr. 02/L-95 mbi Mbrojtjen e Bimëve, i përafuar pjesërisht me Direktivën 2000/29/KE. Ligji ka për qëllim mbrojtjen e bimëve, produkteve bimore dhe objekteve tjera, zbatimin e masave mbrojtëse biologjike të bimëve, përcaktimin e përgjegjësive dhe masave për parandalimin e hyrjes dhe përhapjes së organizmave të dëmshëm për bimë, produkte bimore, objekteve të tjera dhe çrrënjësjes e tyre, mbledhjen dhe shkëmbimin e informacioneve dhe të dhënave me vendet tjera, financimin dhe kompensimin për kryerjen e punëve në mbrojtjen e bimëve, si dhe përcaktimin e obligimeve të organeve kompetente për mbrojtjen e shëndetit të bimëve dhe punët e inspektorit fitosanitar;
- Ligji nr. 03/L-042 mbi Produktet për Mbrojtjen e Bimëve, i përafuar pjesërisht me Direktivën e Këshillit 91/414/KEE, kurse udhëzimet e nxjerra nga ky ligj janë të bazuara në: Rregulloren e Parlamentit dhe Këshillit Evropian nr. 1107/2009, e cila shfuqizon Direktivën e Këshillit nr. 79/117/KEE dhe Direktivën nr. 91/414/KEE; Rregulloren e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit nr. 1272/2008, e cila shfuqizon Direktivën nr. 67/548/KEE dhe 1999/45/KE, Rregulloren e KE nr. 1907/2006; Rregulloren e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit Evropian nr. 396/2005 për ndryshimin e Direktivës së Këshillit 91/414/KEE. Qëllimi i këtij ligji është rregullimi i vendosjes në treg dhe kontrolli i substancave aktive të produkteve për mbrojtjen e bimëve, autorizimin, qarkullimin, përdorimin, mbetjeve në bimë dhe produkte të bimëve, mbajtjen e shënimeve të personave fizik dhe juridik të përfshirë për vendosjen në treg dhe përdorimin e produkteve për mbrojtjen e bimëve, kërkesat teknike për pajisje të përdorura për zbatim dhe elementet e tyre, përgjegjësitë e autoritetit kompetent për zbatimin e këtij ligji dhe monitorimin e tij;

- Ligji nr. 03/L-016 mbi Ushqimin, i përafuar pjesërisht me Rregulloren nr. 178/2002 të Parlamentit Evropian, që përcakton parimet dhe kërkesat e përgjithshme të ligjit për ushqimin, si dhe masat e sigurisë sipas Rregullores 2008/630/KE;
- Ligji nr. 2004/13 për Materialin Fidanor që rregullon çështjet e ndërlidhura me prodhimin, tregtinë, importin, eksportin e materialit fidanor, si dhe regjistrimin e prodhuesve dhe tregtarëve të materialit fidanor dhe i përafuar me Direktivën nr. 2008/72/KE;
- Ligji nr. 2003/5 për Farërat e Kosovës, i cili nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së dhe rregullon çështjet që kanë të bëjnë me prodhimin dhe tregtimin me farëra të varieteteve bimore dhe patateve për farë në prodhimtarinë bujqësore. Aplikohet për farërat e varieteteve të ndryshme bimore në prodhimtarinë bujqësore dhe patateve për farë si të vendit Gjithashtu edhe nga importi të synuara për prodhim dhe marketing në Kosovë. Ky Ligj nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së.
- Ligji nr. 2003/10 mbi Plehrat Artificiale i publikuar nga përfaqësuesi i miratuar i UNMIK-ut dhe nuk është i përafuar me legjislacionin e BE-së;
- Ligji nr. 04/L-019 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-8 për Verërat, me të cilin rregullohet prodhimi dhe qarkullimi i rrushit për prodhimin e verës, prodhimi dhe kushtet e vënies në qarkullim të verës dhe produkteve të tjera të përpunimit të rrushit dhe verës, mbrojtja e verës së prodhuar në rajonin e caktuar gjeografik i cili dallohet me kushtet e veçanta klimatike, tokësore dhe kushteve tjera dhe është pjesërisht i përafuar me: Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 436/2009 që përcakton rregulla të hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 555/2008 që përcakton rregullat e hollësishme për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 606/2009 që përcakton rregulla të caktuara të detajuara për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregulloren e Komisionit (KE) nr. 607/2009 që përcakton rregulla të detajuara specifike për zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 479/2008; Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 491/2009 për ndryshimin e Rregullores (KE) nr. 1234/2007 dhe Rregulloren e Komisionit dhe Këshillit Evropian (BE) nr. 1308/2013 për themelimin e organizatës së përbashkët të tregjeve për produktet bujqësore dhe shfuqizimin e Rregulloreve të Këshillit nr. 922/72; nr. 234/79; nr. 1037/2001; Nr. 1234/2007;
- Ligji nr. 02/L-98 për Mbrojtjen e Varieteteve të Bimëve, metë cilin rregullohen procedurat për mbrojtjen e varieteteve të bimëve, për dhënien dhe mbrojtjen e të drejtës së seleksionuesit të bimëve, dhe siguron kushte për varietetet e të gjitha gjinive dhe llojeve bimore duke përfshirë edhe kryqëzimet në mes të gjinive dhe llojeve që mund të mbrohen me këtë ligj. Ligji është i përafuar pjesërisht me Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 2100/94; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE që zbaton Direktivën e Këshillit 2008/90/KE;
- UA nr. 11/2010 mbi regjistrimin e prodhuesve, përpunuesve, importuesve, shpërndarësve, deponuesve, paketuesve, eksportuesve të bimëve, shitësit me shumicë të bimëve, pjesëve tjera dhe produktet e bimëve, e bazuar pjesërisht në Direktivën nr. 2000/29/KE.

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR) është përgjegjëse për hartimin e legjislacionit kombëtar në përputhje me acquis të BE-së, të përcaktuar në Rregullorja nr. 02/2011- Për Fushat e Përgjegjësisë Administrative të Zyrës së Kryeministrit dhe Ministrive.

Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV) është institucioni përgjegjës për zbatimin e legjislacionit në fushën e sigurisë ushqimore dhe shëndetit të kafshëve, si dhe për kontrollet fitosanitare. Kosova tashmë ka përgatitur listën e sëmundjeve të bimëve të pranishme në territorin e saj si Shtojcë të Ligjit për mbrojtjen e bimëve.

Kontrollet bazohen në Planin Kombëtar Vjetor për Kontrolle Zyrtare dhe Mostrim. Listat kontrolluese (check-listat) janë përgatitur dhe inspektorët janë trajnuar nëpërmjet projektit të binjakëzimit "Asistenca e Mëtejshme për AUV."

Kontrolli fitosanitar

MBPZHR gjithashtu harton legjislacionin në fushën e fitosanitarisë, duke përfshirë përgatitjen e listës së parazitëve dhe dëmtuesve karantinë, miratimin e importit dhe eksportit, si dhe koordinimin e punës së Institutit Bujqësor të Kosovës në Pejë në kryerjen e analizave diagnostifikuese.

Inspektorët fitosanitarë janë përgjegjës për:

- Inventarizimin e agjentëve të dëmshëm biologjik (sëmundjeve, dëmtuesve, barojave të këqija etj.) sipas kulturës;
- Monitorimin e listës së parazitëve karantinë dhe atyre me interes ekonomik (Lista A dhe Lista B);
- Kontrollin e farës, materialit fidanor dhe objekteve për mbrojtjen e bimëve;
- Inspektimin e akterëve të përfshirë në prodhimin e bimëve në aspektin e mbrojtjes së bimëve;
- Bashkëpunimin ndërkombëtar me institucionet për mbrojtjen e bimëve;
- Promovimin e aktiviteteve për mbrojtjen e bimëve (broshura, manuale, fletushka, trajnime, këshillime, etj.).

Inspektorati Kufitar është përgjegjës për kontrollin kufitar në Han të Elezit, Merdare, Dheu i Bardhë, Jarinjë dhe Vërmicë. Nëse është e nevojshme, kontrolli mund të kryhet edhe në pikat në aeroport dhe hekurudha në Prishtinë.

Në vitin 2016 nga sektori fitosanitar janë kryer këto aktivitete si më poshtë:

- 1519 mostra per analiza laboratorike;
- 2533 procesverbale të inspektimeve;
- 27 vendime të leshuara dhe 37 fletparaqitje te leshuara;
- 449,094.00 Kg produkte me prejardhje ushqimore te asgjesuara;
- 83,385.00 litra pije të ndryshme; dhe
- 123,470 copë fidanëve të mjedrës dhe bimëve dekorative te asgjësuar.

Përveç inspektorëve në nivel të AUV, kontrollet zyrtare kryhen edhe nga inspektorët komunalë sanitarë, bujqësorë dhe veterinarë. Shih "Qeverisja lokale" në nën-kapitullin "Siguria Ushqimore"

Laboratori fitosanitar dhe i farërave

Instituti Bujqësor i Kosovës (IBK) është themeluar me Udhëzimin Administrativ nr. 03/2003 për rolin dhe mandatin e IBK-së të dt. 18.06.2003. IBK është institut publik kërkimor, në kuadër të MBPZHR -së dhe përgjegjës për monitorimin e tokave bujqësore dhe ujit për ujitje, monitorimin e shëndetit të integruar të bimëve, kontrollin e zinxhirit ushqyes, kontrollin analitik laboratorik të cilësisë së ushqimit, certifikimin e farërave dhe prodhimit organik, si dhe realizimin e projekteve kërkimore, aplikative dhe prodhuese, në fushën e prodhimit bimor dhe blegtoral.

Aktualisht ka të punësuar 32 zyrtarë, ndërsa sa i përket akreditimit është në procedurë të adresimit së jokonformiteteve të dala nga vlerësimi i Komisionit të Drejtorisë së Akreditimit të Kosovës. IBK posedon pajisje dhe teknologji laboratorike si dhe mekanizëm bujqësor. Drejtorja e cila merret me zbatimin e çështjeve fitosanitare në kuadër të AUV është Drejtorja e Inspektoratit, e cilaka të punësuar 83 zyrtarë, prej të cilëve 20 inspektorë fitosanitarë.

Prioritetet afatmesme

Në fushën e fitosanitarisë, do të miratohet dhe përafrohet pjesërisht me acquis të BE-së legjislacioni në vijim:

- Projektligji për plotësim-ndryshimin e Ligjit për Plehrat Artificiale, i cili do të përafrohet me Rregulloren (EU) nr. 2003/2003 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit;

- Plotësim-ndryshimi i Ligjit për Produktet për Mbrojtjen e Bimëve, i cili do të transpozojë pjesërisht Rregulloren e (KE) nr. 1107/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe shfuqizon Direktiva të Këshillit 79/117/KEE dhe 91/414/KEE;
- Rregullorja mbi tregtinë e farërave të patateve në tërë territorin e Republikës së Kosovës, e cila do të përafrohet pjesërisht me Direktivën e Këshillit 66/402/KEE;
- Rregullorja për mbetje të pesticideve në bimë, e cila do të përafrohet me Rregulloren nr. 396/2005/KE;
- Rregullorja për zonat e mbrojtura të bimëve, e cila do të përafrohet me Rregulloren nr. 92/70/KEE;
- Programi kombëtar për monitorimin/inspektimin e sëmundjeve të bimëve.

Gjithashtu, MBPZHR, AUV dhe Fakulteti i Bujqësisë gjatë periudhës 2018-2021 do të fokusohen në:

- Kompletimin e inventarit për sëmundje dhe dëmtues;
- Kontrollin e përdorimit të produkteve për mbrojtjen e bimëve dhe tregtimin e tyre;
- Zgjerimin e listës së llojeve të bimëve për të cilat do të jepen pasaporta.

Në aspektin e ngritjes së kapaciteteve të sektorit fitosanitar, gjatë kësaj periudhe planifikohet:

- Ngritja e numrit të stafit duke siguruar numrin e barabartë të grave dhe burrave;
- Themelimi i grupeve të ekspertëve;
- Regjistrimi në organizata ndërkombëtare për mbrojtjen e bimëve, siç është IPPC, me qëllim të shkëmbimit të informacioneve dhe shkëmbimit të përvojave të përbashkëta në aspektin e politikave fitosanitare; dhe
- Aplikimi për asistencë nëpërmjet IPAlI dhe ndihmës tjetër të huaj për fuqizimin e administratës fitosanitare.

3.14. Kapitulli 13 i *acquis*-së: Peshkataria³²

Acquis për peshkimin përbëhet nga rregulloret, të cilat nuk kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar. Megjithatë, kjo kërkon futjen e masave për të përgatitur administratën dhe operatorët për pjesëmarrje në politikën e peshkimit të përbashkët, e cila mbulon politika të tregut, të burimeve dhe menaxhimit të stokut kombëtar, inspektimin dhe kontrollin, veprimet strukturore dhe kontrollin e ndihmës shtetërore. Në disa raste, marrëveshjet ekzistuese të peshkimit dhe konventat me vendet e treta ose organizata ndërkombëtare duhet të përshtaten.

Sipas nenit 103 të MSA-se, palët do të shqyrtojnë mundësinë e identifikimit të fushave me përfitim të ndërsjellë dhe interes të përbashkët në akuakulturë dhe në sektorët e peshkatarisë. Bashkëpunimi do të marrë në konsideratë fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në këto fusha, dhe parimet e menaxhimit dhe ruajtjen e burimeve të peshkatarisë bazuar në rregullat e zhvilluara nga organizatat relevante ndërkombëtare dhe rajonale të peshkatarisë.

Sektori i akuakulturës dhe peshkatarisë rregullohet me Ligjin nr. 02/L-85 për Peshkatari dhe Akuakulturë, i miratuar nga Kuvendi i Kosovës me datë 10 tetor 2006. Me këtë ligj rregullohet menaxhimi me resurse peshkore dhe veprimtaria e peshkatarisë dhe akuakulturës që ushtrohet në ujërat e territorit të Kosovës. Ligji ende nuk është i përafuar me legjislacion të BE-së.

Për zbatimin e Ligjit janë nxjerrë këto Udhëzime Administrative: UA për Peshkim sportiv-rekreativ dhe pajisjet për peshkim sportiv-rekreativ nr. 27/2007, UA për Licencimin e aktiviteteve në akuakulturë nr. 09/2008, dhe UA për përcaktimin e regjioneve-zonave të peshkimit nr. 07/2009.

³² Ky kapitull nuk përmban matricë të masave afatshkurtra.

Sektori i peshkatarisë në Kosovë nuk është shumë i zhvilluar, megjithatë Kosova ka një potencial të konsideruar të ujerave të ëmbla, duke krijuar mundësi të mëdha punësimi, profiti dhe mundësi tjera për zhvillimin e ekonomisë së vendit. Sektori i akuakulturës në Kosovë krahasuar me vendet e regjionit dhe të Evropës është i vogël dhe prodhohet sasi minimale e mishit të peshkut rreth 614 t/vit. Në Kosovë kultivohet peshku troftë e cila konsumohet në restorante kurse shumë pak ose fare gjendet në treg.

MBPZHR në bashkëpunim me Federatën e Peshkatarëve Sportiv të Kosovës (FPSRK) merr vendime për zonat e peshkimit, sasinë e peshkut për peshkim, pajisjet për peshkim etj. Ndërsa sa i përket akuakulturës vendimet merren vetëm nga MBPZHR dhe si të tilla ekzekutohen nga Inspektorati. Sipas legjislacionit në fuqi licencimi nga lëmia e akuakultures në shkallë vendi është përgjegjësi e MBPZHR ndërsa licencimi i peshkatarëve për peshkim sportive-rekreativë është kompetence e deleguar në FPSRK. Federata e peshkatarëve sportivë të Kosovës raporton tek MBPZHR për numrin e licencave të lëshuara. Ndërsa për zhvillimet në peshkimin, ripeshkëzimin dhe sasinë e peshkut të peshkuar MBPZHR informohet nga Federata Peshkatarëve Sportivë.

Kosova ka dy forma të sigurimit të peshkut për konsum: Nga kultivimi i peshkut në ferma të peshkut (hurdhja) dhe nga aktiviteti i peshkimit sportiv-rekreativ. Në Kosovë janë 28 ferma (hurdhja) të peshkut me prodhimtari vjetore rreth 614 t/v. Struktura e sektorit kryesisht dominohet nga hurdhat te vogla. Shfrytëzimi i kapaciteteve ekzistuese është rreth 50%. Nga totali i përgjithshëm rreth 60/t sigurohen nga kerkese e KE edhe me tutje është që Kosova të zhvilloj inventarizimi e peshkatarisë.

Sa i përket asistencës, sektori i peshkatarisë është mbështetur nga GIZ Gjithashtu me asistencë teknike 1,200,000.00 EUR.

Gjatë vitit 2017 do të kërkohet ekspertizë nga programi i TAIEX më qëllim të kryerjes së analizës së zbrastësirave ligjore në nivelin nacional për Ligjin e Peshkatarisë dhe Akuakulturës. Kjo analizë do të jep një pasqyrë se sa është transpozuar deri më tani legjislacioni i BE-së në nivel nacional dhe se cilat janë hapat që duhet ndërmarrë për të vazhduar përafrimin e mëtutjeshëm të legjislacionit nacional me Acquis. Gjithashtu, do te investohet ne ngritjen e kapaciteteve humane vendore me teknikat e inventarizimit te resurseve peshkore ne aspektin teorik dhe praktik.

Prioritetet afatmesme

- Inventarizimi i peshqve.

3.15. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit

Ky kapitull mbulon pjesën e politikave të transportit nga MSA-ja. Legjislacioni i transportit të BE-së synon të përmirësojë funksionimin e tregut të brendshëm duke promovuar shërbime të sigurta, efikase dhe ekologjikisht të qëndrueshme me një sistem të integruar të transportit sa më miqësor. Për më tepër, acquis i transportit mbulon sektorët e transportit rrugor, hekurudhor, rrugorë, ujore, transportin e multimodal, aviacionin dhe transportin detar. Në këtë kontekst, legjislacioni i transportit ndërlidhët me standardet teknike; standardet e sigurisë; standardet sociale; duke përfshirë edhe kontrollin e ndihmës shtetërore si dhe liberalizimin e tregut në kontekst të tregut të brendshëm të transportit. Gjithashtu, politika e transportit është e mbuluar edhe nga Titulli VI, nenet 90-100 të TFEU.

Kërkesat e MSA-së

Transporti në MSA mbulohet nga Kapitullin II-të i Marrëveshjes - Ofrimi i Shërbimeve. Nenet relevante janë Nenet 53, 60, 61, 62 dhe 113. Neni 53 parasheh obligimet që do të rrjedhin nga Traktati i Transportit si dhe obligimet e marra përsipër përmes Marrëveshjes së Hapësirës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit (HPEA). Neni 60 përveç që do të merr për bazë Traktatin e Komunitetit të Transportit dhe Marrëveshjen HPEA, parasheh një përafrim gradual të legjislacionit në fushën e transportit me qëllim të avancimit të liberalizimit të qasjes së ndërsjellë të Palëve në tregje dhe lehtësimin e lëvizjes së udhëtareve

dhe mallrave si dhe përfshirjen e çdo konvente ndërkombëtare që merret me sigurinë rrugore. Neni 61 dhe 62 fokusohen kryesisht në transportin e mallrave transit nga Kosova përmes BE-së me destinacion në vend të tretë ose anasjelltas. Neni 113 parasheh bashkëpunimin e palëve në fushat prioritete që lidhen me acquis të BE-së në fushën e transportit.

Kërkesat nga Raporti për Vendin

Në kontekst të kërkesave të dala nga Raporti për Kosovën (2016), në fushën e transportit rrugor, Kosova duhet ta përafroj më tej kornizën ligjore primare dhe sekondare me acquis e BE-së. Gjithashtu, vlerësohet se buxheti aktual është i pamjaftueshëm për mirëmbajtjen e rregullt të rrugëve. Ndër kërkesat tjera të dala nga raporti janë edhe harmonizimi i legjislacionit të Kosovës më atë të BE-së sa i përket qasjes në treg, si dhe përforcimi i kapaciteteve me qëllim reduktimin e aksidenteve me fatalitet. Ndërkaq, në sektorin e hekurudhave, raporti vlerëson se Kosova duhet ta transpoztoj dhe zbatoj Direktivën nr. 2012/34 për Hapësirën e Përbashkët Evropiane të Hekurudhave. Për me tepër, Kosova duhet ta zbatoj legjislacionin për siguri në hekurudha, t'i rrit investimet në ngritjen e kapaciteteve të INFRAKOS-it si dhe t'i forcoj më tej kapacitetet profesionale dhe financiare të ARH-së. Gjithashtu ne raport rekomandohet që caktimi i anëtarëve të bordit të ARH-së të bëhet vetëm në bazë të merito-kracisë. Sa i përket kërkesave në fushën e aviacionit civil, konstatohet se lidhja e marrëdhënieve kontraktuale nga Autoriteti i Aviacionit Civil të Kosovës me EASA-në ende vazhdon të mbetet çështje e hapur. Gjithashtu, kërkesë është implementimi i legjislacionit sa i përket kritereve për pozitat menaxheriale në AShNA.

Kërkesat nga DPSA

Në kuadër të kërkesave të dala në kuadër të DPSA-së "INFRA" 2016, sa i përket çështjeve horizontale duhet vazhduar me përafrimin e mëtejshëm të kornizës ligjore me legjislacionin e BE-së në të gjithë sektorët në përputhje me praktikën më të mirë të sajë. Gjithashtu konkluzionet e mbetura nga 2015-ta të cilat nuk kanë përfunduar sipas afateve të caktuara kohore, në kuptimin e ofrimit dhe të përcjelljes së të dhënave lidhur me ecurinë/rrjedhjen e punës nga sektorët përgjegjës në fushën e transportit, duhet të vëzhgohen/monitorohen në vazhdimësi nga Ministria e Integritimit Evropiane, si dhe të raportohen nga ana e sajë në Komisionin përkatës. Pavarësimi dhe forcimi i institucioneve rregullative në të gjithë sektorët duke përfshirë edhe Transportin ku Qeveria dhe Kuvendi duhet të emërojnë anëtarët e bordit të të gjitha institucioneve të pavarura, përzgjedhja e të cilëve duhet të bëhet në mënyrë transparente, jo politike, e bazuar në meritë dhe në përputhje me ligjin në fuqi.

Ndërkaq sa i përket në mënyrë specifike fushës së transportit, duhet vazhduar me reformat në sektorin hekurudhor dhe në veçanti të sigurohet se nuk ka pengesa teknike që kufizojnë hapjen e tregut për operator privat. Gjithashtu në fushën e sigurisë duhet emëruar hetuesin hekurudhor për aksidente aeronautike dhe Komisionin e hetimeve për Incidente.

Sa i përket transportit rrugor duhet shtuar përpjekjet institucionale për zbatimin e legjislacionit në mënyrë që të vijë deri te përmirësimi i konsiderueshëm i sigurisë në rrugë, siç përmendet edhe në kontekstin e masave të buta të Vjenës, si dhe miratimi dhe zbatimi i Ligjit për Vozitës dhe sistemit të tahografëve. Në fushën e Aviacionit duhet përmbushur disa kërkesa të mbetura të fazës së parë të Hapësirës së Përbashkët të Aviacionit Evropian (HPAE) siç është Direktiva për kohën e punës, si dhe të zbatohet Ligji për Agjencinë e Shërbimeve të Navigacionit Ajror, duke u përqendruar në punësimin e personelit kryesor dhe resurseve.

Transporti rrugor

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Sa i përket harmonizimit të legjislacionit në transportin rrugor, Ligji për Siguri në Komunikacion përcakton bazat kryesore të ndërsjella të marrëdhënieve dhe sjelljeve të pjesëmarrësve si dhe subjekteve

tjera në komunikacionin rrugor; kushtet bazë që duhet t'i përmbushin rrugët shikuar në zhvillimin e komunikacionit rrugor; sistemi i shenjave të komunikacionit; shenjat që japin personat e autorizuar zyrtar; detyrat në rast aksidentit në komunikacion rrugor; përgatitja e kandidatëve për shofer; dhënia e provimit për shofer; si dhe kushtet për të fituar të drejtën për drejtimin e mjeti. Për më tepër, ky ligj ka transpozuar plotësisht Direktiva t si në vijim: Direktiva 2006/126/KE, Direktiva 2000/30/KE dhe Direktiva 96/96/KE. Gjithashtu, ky ligj ka transpozuar pjesërisht Direktivën 2008/68, Direktivën 95/50, Marrëveshjen Evropiane për Transport Ndërkombëtar Rrugor të Mallrave të Rrezikshme (ADR), Konventën Ndërkombëtare për Transportin e Mallrave përmes Hekurudhës (CIM) dhe Konventën për Transport Ndërkombëtar (COTIF), si dhe Rregullat për Transportin Ndërkombëtar të Mallrave të Rrezikshme me Hekurudhë (RID). Ndërkaq, Ligji mbi Transportin Rrugor ka si qëllim rregullimin dhe zhvillimin e sektorit të transportit rrugor të udhëtarëve dhe mallrave, qasjen e hapur dhe jo diskriminuese në treg, ofrimi i shërbimeve në tregun e sektorit rrugor të udhëtarëve dhe mallrave si dhe rregullimin e regjimit të ngasjes dhe pushimit. Për më tepër, ky ligj ka transpozuar pjesërisht Direktivën 1071/2009, Direktivën 1072/2009 dhe Direktivën 1073/2009.

Në drejtim të plotësimit dhe harmonizimit të mëtejme të kornizës ligjore sekondare, MI ka miratuar Udhëzimet Administrative (UA) përmes të cilave ka transpozuar pjesërisht *acquis-in* e BE-së, si në vijim:

- UA nr. 02/2015 për programin e edukimit, zbatimit mënyrën e trajnimit dhe të vlerësimit të këshilltarit të sigurisë (Direktiva 96/35/KE e ndryshuar me Direktivën 2008/68/KE);
- UA nr. 06/2014 mbi përmbajtjen dhe formën e procesverbalit për mostra dhe dokumentit të kontrollit të mallrave të rrezikshme (Direktiva 95/50/KE);
- UA nr. 05/2014 për lëshimin e lejeve për kryerjen e transportit ndërkombëtar të mallrave për operatorët rezident;
- UA nr. 04/2014 për transport të jashtëzakonshëm;
- UA nr. 03/2014 mbi kriteret e llogaritjes së kompensimit për transport të jashtëzakonshëm;
- UA nr. 02/2014 për dhënien e pëlqimit për kyçe, instalime dhe shfrytëzim të tokës në rrugë nacionale dhe rajonale;
- UA nr. 1/2014 mbi caktimin e tarifave për shfrytëzimin e tokës së rrugëve nacionale dhe rajonale;
- UA nr. 2013/7 për licencimin e operatorëve të transportit rrugor të mallrave (Direktiva 1071/2009, 1072/2009 dhe 1073/2009);
- UA nr. 2013/9 për rrjetin e linjave dhe rëndin e udhëtimit në transportin ndër-urban të udhëtarëve me autobus;
- UA nr. 2013/10 për trajnimin dhe dhënien e provimit për menaxher dhe shofer të operatorit të transportit publik rrugor të udhëtarëve dhe mallrave (Direktiva 1071/2009);
- Kodi i mirësjelljes nr. 01/2013 për drejtuesit e autobusëve dhe personelin tjetër UA nr. 2013/8 për licencimin e stacioneve të autobusëve; dhe
- UA nr. 2013/11 për lëshimin e lejeve për kryerjen e transportit të rregullt-ndërkombëtar rrugor të udhëtarëve qasje dhe transit nëpër territorin e Kosovës.

Sa i përket miratimit të strategjive dhe programeve që kanë të bëjnë me implemtimin e legjislacionit të transpozuar të BE-së, në fushën e transportit rrugor MI-ja ka miratuar Strategjinë Sektoriale dhe të Transportit Multimodal 2015-2-25 (SSTMM) dhe Planin e veprimit pesë (5) vjeçar. SSTMM përmban pesë objektiva strategjike të cilat ndërlidhen me zhvillimin dhe lidhjen me korridoret pan-evropiane, ngritjen dhe përmirësimin e kualitetit të shërbimeve në transport për pasagjerë dhe mallra, ngritjen dhe përmirësimin e sigurisë në komunikacionin rrugor, ngritjen e nivelit të bashkëpunimi dhe anëtarësimit në organizata rajonale dhe ndërkombëtare, si dhe krijimin e një strukture funksionale njerëzore të motivuar dhe kompetente per sektorin e transportit. Gjithashtu, është miratuar Strategjia për Siguri në Komunikacionin Rrugor 2016-2020 si dhe Programi për Siguri në Komunikacionin Rrugor që kanë si qëllim primar zvogëlimin e numrit të aksidenteve dhe personave të vdekur në trafik, ngritjen e vetëdijesimit të pjesëmarrësve në trafik dhe grupe tjera të interesit.

Në kuadër të rolit dhe përgjegjësiwe institucionale, roli i MI-së në fushën e transportit rrugor ndërliðhet me krijimin e ambientit të përshtatshëm për zhvillim të sigurt, kualitativ dhe funksional të sistemeve të transportit dhe të kapaciteteve njerëzore për ofrimin e shërbime cilësore, për mjedis të pastër ekologjik, për rritje ekonomike dhe integrim në organizata dhe struktura ndërkombëtare. Bazuar në obligimet e dala nga MSA, MI angazhohet për krijimin e një sistem plotësisht të integruar të transportit për të gjithë qytetarët sipas standardeve Evropiane me ç'rast synon zgjedhjen e transportit më efikas dhe më të leverdishëm me qëllim plotësimin e nevojave të qytetareve, garantimin e ruajtjes së e mjedisit si dhe thellimin e bashkëpunimit me vendet fqinje për integrim në strukturat rajonale e ndërkombëtare.

Për më tepër, fushat përkatëse të transporti janë të mbuluara nga ana e departamenteve si në vijim:

- Departamenti i inspektoratit mbulon fushën e inspektimeve, me ç'rast mbikëqyr implementimin të ligjeve bazike në fushën e transportit rrugor;
- Departamenti i infrastrukturës rrugore mbulon fushën e hartimit të programit të investimeve në infrastrukturë rrugore, mirëmbajtjen dhe sinjalizimin e rrjetit rrugore ekzistues;
- Sekretariati i sigurisë rrugore përgjegjësi kryesore ka ndërmarrjen e masave, qëllimi i të cilave është zvogëlimi i aksidenteve si dhe implementimin e fushatave senzibilizuese dhe ngritjen e vetëdijesimit dhe edukimit të pjesëmarrësve në trafik;
- Departamenti i transportit tokësor është përgjegjës për hartimin e politikave, rregullimin e tregut, licencimin e operatoreve të udhëtareve, mallrave dhe mallrave të rrezikshme në infrastrukturën rrugore dhe hekurudhore, krijimin e lehtësirave si dhe inicimin e marrëveshjeve me të gjitha vendet në fushën e transportit tokësor; dhe
- Departamenti automjeteve harton politikat në fushën e automjeteve dhe patentë shofereve si dhe ofron shërbimet e vlerësimit të kandidateve për patentë shofer;

Prioritetet afatmesme

Në kontekst të prioriteteve dhe aktiviteteve për periudhën afatmesme 2018-2021, në fushën e transportit rrugor parashihet të krijohen politika të reja në aspektin legjislativ dhe organizativ, krijimi i Agjencisë/Autoritetit të Rrugëve si dhe përfundimi i projekteve strategjike të infrastrukturës rrugore në segmentet e R6, R7, N2 dhe N9. Sa i përket bashkëpunimit rajonal, pritet nënshkrimi i Traktatit të Komunitetit të Transportit, anëtarësimi në organizmat ndërkombëtar të transportit rrugor, si dhe inicimi i marrëveshjeve dhe protokolleve ndërkombëtare me shtete tjera në fushën e transportit rrugor. Gjithashtu, pritet të ndërmerren aktivitete sa i përket vazhdimit të përmirësimit dhe modernizimi të shërbimeve për transportin e udhëtareve në vend-ndalje të autobusëve si dhe ngritja e kapaciteteve profesionale dhe teknike në fushën e transportit rrugorë. Mbetet të analizohet dhe diskutohet më tej me të gjithë akteret e interesit shqyrtimi i mundësive dhe nevojave për krijimin e Agjencisë/Autoritetit të Transportit Rrugor.

Hartimi i legjislationit dhe krijimi potencial i institucioneve të reja do të bazohen në planifikimin vjetor të buxhetit të institucioneve të linjës, përkatësisht në përputhje me KASH-in. Ndërkaq projektet infrastrukturore, përveç që do të planifikohen në kornizat e buxhetit të Kosovës, pritet të marrin përkrahje substanciale edhe nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare (IFN), si dhe donatorët potencialë. Rrjedhimisht, gjatë kësaj periudhë kohore, në ndërtimin dhe përmirësimin e infrastrukturës rrugore, përkatësisht autostradave, si dhe rrugëve rajonale pritet të investohen rreth 800 mil. EUR, kryesisht nga BRK (rreth 500 mil. EUR), pjesa tjetër do të merret kredi IFN (250-290) mil. EUR, si dhe një pjesë e vogël e këtyre mjeteve që ndërliðhen me përgatitjen e dokumentacionit të projekteve do të sigurohen nga donatorët ndërkombëtarë të Kosovës.

Aviacioni civil

Korniza legjislativë dhe ajo e politikave

Në kontekst të plotësisimit dhe harmonizimit të kornizës legislative në fushën e aviacionit civil më legjislacionin e BE-së, është miratuar Ligji i Aviacionit Civil që ka qëllim rregullimin teknik, ekonomik dhe promovimin e aviacionit civil në Kosovë si dhe nxitjen e zhvillimit e sigurt të kësaj fushe në përputhje me normat ndërkombëtare. Për më tepër, ky ligji ofron bazën ligjore për transpozimin dinamik në legjislacionin sekondar nga AAC-ja dhe MI-ja të obligimeve që rrjedhin nga HPEA. Kosova është nënshkruese e marrëveshjes HPEA, dhe me këtë rast institucionet e Kosovës kanë transpozuar gjithë legjislacionin që rrjedh nga faza e I-rë, përveç Direktivës 2003/88 e cila gjendet në Projektligjin e amandamentuar të Punës i vënë në agjendën legislative për vitin 2015. Gjithashtu, është miratuar Ligji për Themelimin e Agjencisë për Shërbimet e Navigacionit Ajror që ka si qëllim themelimin e Agjencisë për Shërbimin e Navigacionit Ajror (ASHNA) në mënyrë që për të siguroj infrastrukturën dhe shërbimet e navigimit ajror në hapësirën ajrore të Republikës së Kosovës. Për më tepër, ligji përcakton se aktivitetet e aviacionit civil në hapësirën ajrore të Republikës së Kosovës kryhen në përputhje me dispozitat e Ligjit mbi Aviacionin Civil, Konventës mbi Aviacionin Civil Ndërkombëtar dhe Marrëveshjes për Themelimin e Hapësirës së Përbashkët Evropiane të Aviacionit.

Sa i përket strategjive dhe programeve që kanë të bëjnë me implementimin e acquis të BE-së në fushën e aviacionit civil, MPB-ja zbaton tri programe kombëtare për sigurimin e aviacionit civil si në vijim:

- Programin kombëtar për siguri të aviacionit civil ka qëllim mbrojtjen e udhëtarëve, ekuipazhit, personelit tokësor, dhe publikut të gjerë nga ndërhyrjet e paligjshme;
- Programin kombëtar të kontrollit të kualitetit të sigurimit të aviacionit civil që ka për qëllim përcaktimin e përputhshmërisë me vlerësimin e efekshmërisë së programit kombëtar të sigurimit të aviacionit civil përmes auditimeve, testeve dhe inspektimeve; dhe
- Programin kombëtar të trajnimeve për sigurimin e aviacionit civil, duke ofruar mundësi dhe trajtim të barabartë për të dy gjinitë, i cili siguron krijimin e personelit të trajnuar për zbatimin e standardizuar të sigurisë parandaluese për funksionim të sigurt të fluturimeve ndërkombëtare.

Sa i përket rolit dhe përgjegjësi institucionale në fushën e aviacionit civil, MI-ja është përgjegjëse për zhvillimin e politikave kombëtare për transportin ajror, nxjerrjen e rregulloreve që lidhen me ekonominë e transportit ajror, përveç sigurimit të aviacionit, ekonomisë së aeroporteve ose shërbimeve të navigimit ajror, MI është përgjegjëse edhe për organizimin, zbatimin ose marrjen e masave për zhvillimin e aviacionit civil në Kosovë dhe bashkëpunimit ndërkombëtar. Ndërkaq, AAC-ja është përgjegjëse për rregullimin dhe monitorimin e sigurisë së aviacionit civil, si dhe rregullimin ekonomik të aeroporteve dhe ofruesve të shërbimeve të navigacionit ajror. Gjithashtu, Divizioni i Sigurimit të Aviacionit Civil brenda MPB-së është përgjegjëse për vendosjen, ruajtjen, mbikëqyrjen dhe rregullimin e sigurimit të aviacionit civil. Ndërsa, hetimi i incidenteve dhe aksidenteve të aviacionit civil bëhet nga Komisioni për Hetimin e Aksidenteve edhe Incidenteve Aeronautike (KHAIA), që vepron brenda Zyrës së Kryeministrit.

Prioritetet afatmesme

Sa i përket prioritetëve afatmesme 2018-2021, AAC-ja do të vazhdojë të zbatojë në mënyrë progresive kërkesat që dalin nga Faza II e Marrëveshjes HPEA. Kosova do ta zbatoj paketën SES I për skemat e tarifimit dhe performancës në përgatitje për aplikimin e Paketës SES II e cila ka si qëllim menaxhimin e trafikut ajror. Gjithashtu, AAC-ja do të transpozojë paketat legislative SES II dhe SES II+ në përgatitje për të qenë pjesë e blloqeve funksionale të hapësirës ajrore duke filluar nga Periudha Referencë 3 më 2020. Më konkretisht, deri më 2019 do të transpozohen Rregulloret Zbatuese të Komisionit (BE) nr. nr. 390/2013 dhe 391/2013. Për më tepër, gjatë kësaj periudhe AAC-ja do të transpozoj Rregulloret e BE-së për ndarjen e kanaleve të zërit për SES, për kërkesat për performancën dhe ndërveprimin e mbikëqyrjes në SES, dhe për identifikimin e mjeteve ajrore për mbikëqyrje në SES. Certifikimi i aeroportit ANP "Adem Jashari" bazuar në Rregulloren (BE) nr. 139/2014 i cili është planifikuar të bëhet deri në fund të vitit 2017, mund të shtyhet për vitin 2018, varësisht nga data e fillimit të zbatimit të projektit për zgjatjen e pistës.

Ndërkaq, MPB-ja në bazë të Rregullores së BE-së nr. 185/2010 si dhe atë të Rregullores së BE-së 300/2008, do të bën plotësim-ndryshimet e tre Programeve Kombëtare të Sigurimit të Aviacionit Civil.

Buxheti për realizimin e prioriteteve do të planifikohet në kuadër të KASH-it, si dhe duke përfshirë përkrahjen potenciale nga IFN dhe donatorët. Për më tepër, gjatë 5 viteve të ardhshme, Qeveria e Kosovës pritet të investojë në zgjerimin e pistës së aeroportit "Adem Jashari" rreth 45 mil. EUR nga BRK, respektivisht të planifikuara me KASH për vitet 2017-2019 janë rreth 12.5 mil. EUR.

Transporti hekurudhor

Korniza legislative dhe ajo e politikave

Sa i përket përafrimit të kornizës ligjore me acquis të BE-së në fushën e transportit hekurudhor, Kosova ka miratuar Ligjin për hekurudha, i cili ka qëllim rregullimin dhe zhvillimin e sektorit hekurudhor, përmirësimin e sistemit të sigurisë, qasjen e hapur dhe jo diskriminuese të operatorëve dhe ofrimi i shërbimeve në tregun e sektorit hekurudhor. Për më tepër ky ligj ka transpozuar pjesërisht Direktivën e BE-së 2004/49; Direktivën e BE-së 2001/14, Direktivën e BE-së 91/440 dhe 95/18, Direktivën e BE-së 2007/59, Direktivën e BE-së 2008/57, si dhe Direktivën e BE-së 2012/34.

Ndërsa, në drejtim të plotësimit dhe harmonizimit të kornizës ligjore sekondare me acquis e BE-së, në fushën e hekurudhave janë miratuar UA dhe Rregulloret të cilat transpozjnë pjesë nga Direktiva t e lartpërmendura, si në vijim:

- UA nr. 02/2012 për Licencimin e Ndërmarrjeve Hekurudhore;
- UA nr. 03/2012 për Licencimin e Menaxhereve të Hekurudhave;
- UA nr. 04/2012 për Certifikatat dhe Autorizimet e Sigurisë;
- UA nr. 02/2013 për Llogaritjen e Shpenzimeve të Drejtpërdrejta për Mirëmbajtjen e Infrastrukturës Hekurudhore;
- UA nr. 03/2013 për Vendosjen, Përcaktimin dhe Arkëtimin e Pagesave për Qasje në Infrastrukturë Hekurudhore;
- Rregullorja nr. 01/2012 për Licencimin e Menaxherëve dhe Ndërmarrjeve Hekurudhore;
- Rregullorja nr. 03/2012 për Certifikatat e Sigurisë;
- Rregullorja nr. 04/2012 për Autorizimin e Sigurisë;
- Rregullorja nr. 05/ 2012 për Regjistrin Nacional të Mjeteve Lëvizëse Hekurudhore;
- Rregullorja nr. 06/ 2012 për Regjistrimin e Infrastrukturës;
- Rregullorja nr. 01/2013 për Ekspozeun e Rrjetit; dhe
- Rregullorja nr. 02/2013 për Licencimin e Makinistëve.

Sa i përket miratimit të strategjive dhe programeve që kanë të bëjnë me implemtimin e legjislacionit të transpozuar të BE-së në fushën e hekurudhave, MI-ja ka miratuar SSTMM e cila ka si qëllim me zhvillimin dhe lidhjen e hekurudhave me korridoret pan-evropiane, ngritjen dhe përmirësimin e kualitetit të shërbimeve në transporti për pasagjere dhe mallra si dhe ngritjen e nivelit të bashkëpunimit dhe anëtarësimit në organizata rajonale dhe ndërkombëtare.

Në kontekst të rolit dhe përgjegjësiive institucionale në fushën e hekurudhave, MI-ja, përkatësisht departamenti i transportit tokësor ka për qëllim të hartoj politikat, strategjitë zhvillimore, monitorimin, rregullimin dhe zhvillimin e sektorit hekurudhor më qëllim përmirësimin e sistemit të sigurisë, ofrimin e qasjes së hapur dhe jo diskriminuese ndaj operatoreve hekurudhor. Ndërkaq, rregullimi i sektorit hekurudhor bëhet nga ARH-ja në këto fusha: Licencimi, Siguria, Iinteroperabiliteti dhe Rregullimi i Tregut. Nga ana tjetër, hetimet e aksidenteve hekurudhore kryhen nga KHAIA në kuadër të Zyrës së Kryeministrit.

Prioritetet afatmesme

Në kontekst të realizimit të prioriteteve afatmesme në hekurudha, përkatësisht aktivitetet e planifikuara për periudhën 2018-2021 janë si më poshtë:

- Fillimi i zbatimit të ë Paketës 4-të hekurudhore, e cila përfshinë standardet dhe autorizimin për mjetet lëvizëse, aftësimin e fuqisë punëtore, menaxhimin e pavarur të infrastrukturës si dhe liberalizimin e tregut të brendshëm të udhëtarëve dhe mallrave;
- Rehabilitimi i përgjithshëm dhe modernizimi i Linjës së 10-të hekurudhore (Kufiri me Serbinë - Leshak - Fushë Kosovë - Hani i Elezit - Kufiri me Maqedoninë);
- Projekt dizajni për linjën lindore Fushë Kosovë - Podujevë - kufiri me Serbinë; dhe
- Projekt dizajni për linjën jugperëndimore Klinë - Prizren.

Buxheti për realizimin e prioriteteve afatmesme do të planifikohet në kuadër të KASH-it si dhe duke përfshirë vazhdimin e përkrahjes nga IFN, si dhe donatorët potencial. Në këtë kontekst, kostoja totale e rehabilitimit të linjës hekurudhore 10-të është 208,400,000.00 , prej të cilave 39.9 milion euro janë kredi nga BERZH-i, 41.4 milion euro janë kredi nga BEI-ja, 85.3 milion euro janë grante nga BE-ja, 1.7 milion euro janë grante nga BERZH-i, ndërsa 40.1 milion euro janë investime nga BRK.

3.16. Kapitulli 15 i *acquis*-së: Energjia

Kapitulli 15 përmban *acquis* e BE-së për energjinë, pra objektivat e politikës së BE-së për energjinë janë aftësia konkurruese, siguria e furnizimit dhe qëndrueshmëria. Për më tepër, legjislacioni i BE-së në kapitullin e energjisë përbëhet nga rregullat dhe politikat, veçanërisht në lidhje me konkurrencën dhe ndihmën shtetërore, përfshirë sektorin e thëngjillit, kushtet për qasje të barabartë në resurset për eksplorim dhe kushtet e prodhimit në sektorin e hidrokarbureve. Gjithashtu ky kapitull përcakton kushtet e tregut të brendshëm të energjisë, promovimin e burimeve të ripërtërishme, eficientë e energjisë dhe mbrojtjen nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për të përafuar legjislacionin kosovar me kapitullin 15 të legjislacionit të BE-së buron nga neni 74 dhe neni 114 i Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (MSA-së). Dispozitat e detyrojnë Kosovën që teknikisht të sjellë legjislacionin e saj kombëtar në linjë me atë të BE-së, por gjithashtu të sigurojë zbatimin e tij.

Fusha e energjisë mbulohet nga Neni 114 i Marrëveshjes për Stabilizim-Asociim ndërmjet Bashkimit Evropian dhe Kosovës, në të cilin theksohet se bashkëpunimi në mes palëve do të përqendrohet në fushat prioritare që lidhen me *acquis* e Komunitetit për Energjinë. Ky bashkëpunim do të pasqyrojë parimet e ekonomisë së tregut dhe bazohet në Traktatin e themelimit të Komunitetit të Energjisë, me qëllim integrimin gradual të Kosovës në tregjet Evropiane të energjisë.

Neni 114 i MSA-së, gjithashtu përmban edhe mundësinë e përfshirjes për ndihmë sa i përket përmirësimit dhe shumëllojshmërisë së furnizimit dhe qasjes në tregun e energjisë, si dhe aplikimin e rregullave të BE-së në transit, transmetim, shpërndarje dhe restaurim i ndërlidhjeve energjetike me rëndësi rajonale me vendet fqinjë.

Neni 114 parasheh gjithashtu edhe zbatimin e *acquis* së BE-së për eficientë e energjisë, burimeve të ripërtërishme të energjisë si dhe ndikimit mjedisor nga sektori i energjisë, duke nxitur kështu eficientë e energjisë dhe energjinë e ripërtërishme. Përcaktohet edhe ndihma në hartimin e kushteve të kornizës për ristrukturimin e ndërmarrjeve të sektorit të energjisë dhe bashkëpunimit ndërmjet ndërmarrjeve në këtë sektor në përputhje me rregullat e tregut të brendshëm të energjisë për shthurjen.

Masat nga Këshilli i Ministrave të Komunitetit të Energjisë: Kosova është shtet anëtar në Komunitetin e Energjisë dhe si pjesë e detyrimeve që burojnë nga ky kuadër, ka edhe detyrimin që të përafrojë ose zbatojë acquis e Bashkimit Evropian të listuar në Traktatin e Komunitetit të Energjisë(neni 10)³³.

Siguria e furnizimit dhe tregu i brendshëm i energjisë

Korniza ligjore dhe ajo e politikave

Hartimi i politikave, organizimi, rregullimi dhe menaxhimi i sektorit energjetik në Republikën e Kosovës bëhet nëpërmjet një paketë ligjesh që janë përgjithësisht në përputhje me acquis-në për fushën e energjisë të Bashkimit Evropian. Ndërsa, institucionet e sektorit përfshijnë ato qeveritare, rregullatore dhe ndërmarrjet energjetike.

Kapacitetet prodhuese të energjisë elektrike janë kryesisht termike (97%) dhe përbëhen nga dy termocentrale me djegie qymyri (linjit), TC Kosova A dhe Kosova B me një kapacitet të instaluar prej 1478 MW. Pjesa tjetër e energjisë së prodhuar (3%) është nga HC Ujmani (2 x 17.5 MW) dhe katër HC-të vogla: (Dikancë, Radavcë, Burim, dhe Lumbardh).

Me 25 tetor 2005 Kosova ka nënshkruar Traktatin për themelimin e Komunitetit të Energjisë (TKE) dhe me këtë është bërë anëtare e barabartë në Komunitetin e Energjisë.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016, thekson se Kosova ka pasur progres në procesin e përafrimit të legjislacionit në sektorin e energjisë me miratimin e pakos së tretë të energjisë mirëpo është akoma në fazë të hershme të zbatimit. Në raport rekomandohet që Kosova duhet në veçanti të fillojë zbatimin e acquis mbi sigurinë e furnizimit si dhe të marrë vendimin përfundimtar sa i përket kapacitetit të ri gjenerues, dekomisionimit të TC Kosova "A" si dhe pronësisë së TC Kosova "B".

Më tej potencohet nevoja për forcimin e kapaciteteve institucionale në fushën e rregullimit të tregut të energjisë në veçanti në ruajtjen e pavarësisë të rregullatorit të energjisë, si dhe krijimin e mekanizmave transparente për të caktuar çmimet e energjisë. Sa i përket përmirësimit të sigurimit të energjisë përmenden humbjet teknike dhe komerciale në rrjetin e distribucionit që mbeten akoma të larta (31.8%). Më tej theksohet mungesa e veprimit ndaj procedurës të Komunitetit të Energjisë për zgjidhjen e mosmarrëveshjes në lidhje me tarifat doganore mbi importet e produkteve të naftës si dhe mbledhja e taksës doganore prej 10% gjatë importit të dy produkteve të naftës (lubrikantëve dhe kokësit). Ndërsa sa i përket përafrimit të legjislacionit në sektorin e naftës vërehet mungesa e miratimit të ligjeve dhe UA-ve.

Në raportin në fjalë, përmendet edhe vonesat në nënshkrimin e kontratës për TC Kosova e Re si dhe mungesa e progresit në dekomisionimin e Kosovës "A" dhe rehabilitimit të Kosovës "B". Akoma nuk ka progres në derregullimin e çmimeve të gjenerimit si dhe eliminimin e ndërsuvencioneve në mes të kategorive të ndryshme të konsumatorëve. Vendosja e menaxhimit paralel nga ana e Serbisë në HC "Ujmani/Gazivoda" pengon operimin e tij duke rrezikuar menaxhimin e ujit. Në raport, veçohet edhe nevoja e zbatimit të masave reformuese në kuadër të Agjendës së Konektivitetit.

Për sa i përket Dialogut të Procesit të Stabilizim Asociimit "Infrastruktura", të mbajtur në shkurt, 2016 theksohet që prioritet për Republikën e Kosovës është zbatimi i masave reformuese "masat e buta" lidhur me energjinë të dala nga përfundimet në takimin e Vjenës. Më tej theksohet rëndësia e miratimit të pakosë së tretë të energjisë e cila lejon hapjen e tregut dhe gjithashtu mundëson shthurjen dhe çertifikimin e operatorit të sistemit të transmisionit. Për sa i përket derregullimit të çmimeve të prodhimit, Kosova duhet të miratojë planin e veprimit kombëtar për eliminimin e rregullimit të çmimeve. Të sigurohet që bordi i ZRrE të funksionoj në mënyrë të pavarur dhe të përdor autoritetin e tij për hapjen e

³³ https://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME/ENERGY_COMMUNITY/Legal/Treaty#AnnexI

tregut me shumicë dhe pakicë dhe të punoj në drejtim të derregullimit të çmimeve. Për më tepër, bordi i ZRrE-së duhet të fillojë lëshimin e licencave për furnizuesit alternativë. Kosova duhet të forcoj efikasitetin e organeve administrative kombëtare duke përfshirë edhe atë të konkurrencës dhe ndihmës shtetërore, duke forcuar pavarësinë e tyre si dhe të kërkoj që ato të njoftojnë Sekretariatit për procedurat në pritje (korrik 2016) në mënyrë që t'i epet fund procedurës së shkeljes ndaj Komunitetit të Energjisë.

Ndërsa tek sektori i naftës nga pala kosovare pritet që të krijohet baza ligjore primare dhe sekondare në fushën e rezervave emergjente të naftës duke miratuar ligjin për rezervat e obligueshme të naftës, të harmonizuar me direktivën nr. 2009/119/KE.

Megjithatë, gjatë vitit 2016 Kosova ka bërë progres konkret dhe shumë të rëndësishëm në përshtatjen e legjislacionit të saj me legjislacionin e BE-së në fushën e energjisë përmes miratimit të Pakos së tretë të energjisë. Si rrjedhim fusha e energjisë elektrike rregullohet përmes këtyre ligjeve:

Ligjit nr. 05/L-081 për energjinë, i miratuar në 13 korrik 2016, që përcakton parimet dhe rregullat e përgjithshme përmes të cilave drejtohen aktivitetet në sektorin e energjisë Republikën e Kosovës me qëllim të garantimit të furnizimit të sigurt të qëndrueshëm dhe të cilësisë së lartë me energji për të krijuar kushte të një tregu të hapur funksional të energjisë dhe krahas kësaj duke promovuar edhe shfrytëzimin më eficient të energjisë, rritjen e burimeve të ripërtërishme të energjisë dhe bashkëprodhimit si dhe përmirësimet në mbrojtjen e mjedisit nga veprimtaritë energjetike. Në këtë ligj janë transpozuar pjesërisht: Direktiva Nr.2009/72/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të energjisë elektrike, Rregullorja nr. 714/2009/KE, mbi kushtet për qasje në rrjetin për shërbimet ndërkufitare të energjisë elektrike si dhe Direktiva nr. 2009/28/KE lidhur me promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtërishme.

Ligj bazik në sektorin e energjisë është edhe ligji nr. 05/L-085 për energjinë elektrike, i miratuar me 21 korrik 2016. Përmes këtij ligj përcaktohen rregullat e përbashkëta për prodhimin, transmetimin, shpërndarjen, furnizimin, tregtimin dhe tregun e organizuar të energjisë elektrike, si pjesë e tregut regional dhe evropian të energjisë elektrike, si dhe përcakton rregullat që kanë të bëjnë me qasjen e palëve në rrjet, obligimet për shërbime publike, të drejtat e konsumatorëve dhe kushtet e konkurrencës. Në veçanti ky ligj i ka përcaktuar qartë kushtet për caktimin e obligimeve të shërbimit publik. Obligimet e shërbimit publik mund të vendosen vetëm duke u bazuar në interesin publik dhe interesin e përgjithshëm ekonomik duke pasur në konsideratë: sigurinë, duke përfshirë sigurinë e furnizimit; rregullsinë; cilësinë dhe çmimin e furnizimit; mbrojtjen e mjedisit, duke përfshirë eficiencën e energjisë, energjinë nga burimet e ripërtërishme dhe ndryshimet klimatike. Gjithashtu është përcaktuar qartë roli dhe përgjegjësia e institucioneve për emërimin e ndërmarrjeve që ofrojnë shërbimin publik. Ligji në fjalë është pjesërisht në harmoni me: Direktivën nr. 2009/72/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të energjisë elektrike, e cila shfuqizon Direktivën nr. 2003/54/KE dhe Rregulloren nr. 714/2009/KE, mbi kushtet për qasje në rrjetin për shërbimet ndërkufitare të energjisë elektrike.

Ndërsa në sektorin e gazit ekziston ligji nr. 05/L-082 për gazin natyror, i miratuar me 13 korrik 2016, që përmban një numër dispozitash për përcaktimin e kornizës ligjore për transmisionin, shpërndarjen, furnizimin, përdorimin dhe deponimin e gazit natyror, organizimin dhe funksionimin e sektorit të gazit natyror, qasjen ndaj tregut, kriteret dhe procedurat për dhënien e autorizimeve për transmision, shpërndarje, furnizim, përdorim, deponim të gazit natyror dhe operimin e sistemeve. Në këtë ligj janë transpozuar pjesërisht: Direktiva nr. 2009/73/EC për rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të gazit natyror dhe Rregullorja nr. 715/2009/EC për kushtet e qasjes në rrjetet e bartjes të gazit natyror.

Kosova, aktualisht nuk ka gazë natyror sidoqoftë është e përkushtuar të jetë pjesë e projekteve rajonale me furnizim me gaz, siç është Gazsjellësi Trans Atlantik (TAP) apo ai Jonian (IAP).

Në dispozitat e ligjit nr. 05/L-084 për rregullatorin e energjisë, i miratuar me 14 korrik 2016, definohen kompetencat, detyrat dhe funksionet e ZRrE-së, përfshirë kushtet për dhënien e licencave për kryerjen e aktiviteteve në fushën e energjisë, certifikimin e aktiviteteve të operatorit të transmisionit, procedurat për dhënien e autorizimeve për ndërtimin e kapaciteteve të reja prodhuese, krijimin dhe funksionimin efikas të tregjeve konkurruese të energjisë, mbrojtjen e konsumatorit, si dhe kriteret për rregullimin e tarifave dhe kushtet për furnizim me energji. Sipas ligjit në fjalë, ZRrE-ja ushtron kompetencat e agjencisë së pavarur si pjesë e institucioneve të Republikës së Kosovës.

Ligji është pjesërisht në përputhje me: Direktivën nr. 2009/72/KE mbi rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të energjisë elektrike, Rregulloren nr. 714/2009/KE për kushtet për qasje në rrjetin për shërbimet ndërkufitare të energjisë elektrike, Direktivën nr. 2009/73/KE për rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të gazit natyror, Rregulloren nr. 715/2009/KE për kushtet e qasjes në rrjetet e bartjes të gazit natyror dhe Direktivën nr. 2009/28/KE lidhur me promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtërishme.

Ligj tjetër i rëndësishëm është edhe ligji nr. 05/L-052 për energjinë termike, i miratuar me 31 dhjetor 2015, qëllimi i të cilit është të përcakton kushtet për zhvillimin e tregut të qëndrueshëm dhe konkurrues të energjisë termike për ngrohje/ftohje të përqendruar, sipas ekonomisë së tregut të lirë, plotësimi të kërkesës së konsumatorit dhe mbrojtjes së mjedisit, furnizim të sigurt, të qëndrueshëm dhe eficient me energji termike për ngrohjen/ftohjen e hapësirave, ngrohjen e ujit sanitar dhe ujit industrial për konsumatorët që të gëzojnë të drejtën për t'u kyçur në sistemet e energjisë termike dhe për t'u furnizuar me energji termike sipas standardeve. Ligji është përafuar pjesërisht me Direktivën nr. 2009/28/KE lidhur me promovimin e përdorimit të energjisë nga burimet e ripërtërishme.

Ndërsa në sektorin e naftës ekziston ligji nr. 03/L-138 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 2004/5 për tregti me naftë dhe derivate të naftës. Qëllimi i këtij ligji është rregullimi i sektorit të naftës dhe derivateve të naftës që ka të bëjë me tregtimin, licencimin dhe monitorimin e rregullt të tregut me naftë dhe derivate të naftës, përmes nxitjes së konkurrencës dhe eliminimit të praktikave të pa lejuara tregtare. Në drejtim të plotësimi dhe harmonizimit të mëtejme të kornizës ligjore në sektorin e naftës është hartuar dhe pritet së shpejti miratimi i projektligjit për rezervat e obligueshme të naftës, sipas këtij ligji institucioni përgjegjës për krijimin dhe menaxhimin e rezervave të naftës është Ministria e Tregtisë dhe Industrisë. Në këtë ligj do të transpozohet pjesërisht Direktiva nr. 2009/119/KE për vendosjen e obligimit mbi shtetet anëtare për të ruajtur rezervat minimale të naftës së papërpunuar dhe derivateve të naftës. Ndërsa në projektligjin për tregti me naftë, produkte të naftës dhe karburante të ripërtërishme do të transpozohen pjesërisht Direktiva nr. 2009/30/KE për cilësinë e karburantëve, Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtërishme. Ky ligj zbatohet për të gjitha subjektet që ushtrojnë veprimtari me naftë, produkte të naftës dhe karburante të ripërtërishme duke përfshirë importin, deponimin, tregtinë me shumicë dhe pakicë, prodhimin, përdorimin, si dhe për institucionet që bëjnë mbikëqyrjen dhe monitorimin e tregut në fjalë. Të dy ligjet e lartpërmendura së shpejti priten të miratohen nga Kuvendi.

Në zbatim të legjislacionit në fuqi për sektorin e energjisë do të hartohen aktet nënligjore dhe deri më tani janë hartuar disa dokumente strategjike të politikave të energjisë të cilat kanë për synim orientimin strategjik për zhvillim të qëndrueshëm të sektorit në fjalë.

Në këtë aspekt është hartuar nga MZhe-ja, strategjia e energjisë e Republikës së Kosovës 2017-2026 e cila pritet së shpejti të miratohet në Kuvend. Kjo strategji është mbështetur në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim 2016-2021, në nenin 114 të energjisë të MSA-në si dhe në detyrimet ndaj TKE-së. Strategjia e re e energjisë i ka të përcaktuar pesë (5) objektiva për zhvillimin e sektorit të energjisë siç janë:

- Sigurimi i furnizimit të pandërprerë me energji elektrike;
- Integrimi në tregun rajonal të energjisë;
- Zgjerimi i kapaciteteve të sistemeve termike dhe ndërtimi i kapaciteteve të reja;

- Zhvillimi i infrastrukturës së gazit natyror; dhe
- Plotësimi i caqeve të EE, BRE-ve dhe mbrojtja e mjedisit.

Prioritet i Qeverisë është ndërtimi i TC “Kosova e Re” dhe rehabilitimi i TC “Kosova B” sipas standardeve të BE-së përkatësisht komunitetit të TKE dhe duke përmbushur të gjitha kërkesat mjedisore. Kjo strategji mbështetë këto dy projekte si dhe operimin e TC “Kosova A” deri në hyrjen në punë të TC “Kosova e Re”. Kjo alternativë është vlerësuar si më e përshtatshme për arritjen e sigurisë së furnizimit me çmimin më të përballueshme për konsumatorët. Më tej në strategji theksohet që krahas projekteve nga linjiti të mbështetën edhe projektet që shfrytëzojnë BRE-të nëpërmjet “Feed in” tarifave për një potencial deri 400MW nga energjia ujore dhe e erës, që do të thotë mbështetet praktikisht i gjithë potenciali i identifikuar për ndërtimin e HCV-ve të vogla dhe turbinave të erës. Në strategji, janë të përcaktuara edhe masat tjera nxitëse për BRE-ve e që janë thjeshtësimi i procedurave për autorizimin e centraleve të BRE-ve si dhe themelimi i “One Stop Shop”. Gjithashtu strategjia mbështet studimin e fizibilitetit për lidhjet potenciale me tubacionet e gazit rajonal.

Kuadri institucional dhe kapacitetet e institucioneve përgjegjëse për zbatimin e angazhimeve që rrjedhin nga legjislacioni në fuqi në fushën e energjisë janë: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), e cila është përgjegjëse për krijimin e politikave të energjisë dhe marrjen e vendimeve për sektorin e energjisë, të cilat promovojnë reformat e tregut dhe qeverisjen e mirë. Ndërsa, Zyra e Rregullatorit për Energji (ZRRë) bën rregullimin ekonomik të sektorit dhe licencimin e operatorëve në tregun e energjisë gjithashtu rishikon dhe miraton tarifat, si dhe bën monitorimin e tregut të energjisë. Organet tjera të qeverisë, siç janë Ministria e Mjedisit dhe e Planifikimit Hapësinor (MMPH), Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale (MPMS), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), si dhe Ministria e Financave (MF) kanë rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e përgjegjësive sociale, ekonomike dhe mjedisore të industrisë së energjisë.

Ndërmarrjet kryesore që operojnë në sektorin e energjisë janë: Korporata Energjetike e Kosovës (KEK), Operatori i Sistemit, Transmisionit dhe Tregut të Energjisë Elektrike të Kosovës (KOSTT); Kompania Distribucionit me Energji Elektrike (KEDS); Kompania e Furnizimit me Energji Elektrike (KESCO), Ngrohtoret e Qyteteve (Termokos-Prishtinë, Gjakovë, Mitrovicë dhe Zveçan) si dhe hidrocentralet: Ujmani, Lumbardhi, Radavci, Dikanci dhe Burimi.

Procesi i reformimit të sektorit të energjisë daton nga viti 2004 me themelimin e Zyrës së Rregullatorit për Energjinë (ZRRë). Ky proces ka vazhduar me shthurjen e kompanisë vertikalisht të integruar KEK dhe krijimin e operatorit të sistemit të transmisionit dhe tregut-KOSTT (viti 2006) që tani operon si entitet i veçantë. Shthurja e më tejshme ka vazhduar me ndarjen e shpërndarjes dhe furnizimit të energjisë elektrike nga KEK. Pas shthurjes, shpërndarja dhe furnizimi janë privatizuar në maj 2013 me kalim në pronësi të konsorciumit Limak-Çalik. Në fund të vitit 2014 është bërë shthurja ligjore e shpërndarjes dhe furnizimit që ka rezultuar me krijimin e dy kompanive: KEDS (distribucioni) dhe KESCO (furnizimi).

Ndërsa sa i përket hapjes së tregut të brendshëm të energjisë elektrike, ZRRë-ja përgjatë vitit 2017 do të vazhdoj me veprime në drejtim të de-rregullimit të çmimeve të prodhimit të energjisë elektrike duke u bazuar në ligjet e reja të energjisë të përafuara sipas pakos së III të energjisë, Gjithashtu do të ndërmerr hapa për eliminimin e ndër-subvencionimit në mes grupeve tarifore. Kurse në kuadër të hapjes së tregut të brendshëm të energjisë elektrike dhe rritjes së sigurisë së furnizimit ZRRë-ja ka ndërmarr veprime të përcaktuara në ligjin e ri për rregullatorin e energjisë për zhvillimin e konkurrencës duke u mundësuar hyrjen në treg të furnizuesve të rinj të energjisë elektrike, pra duke licencuar kompanitë: KESCO (Kosovë), HEP (Kroaci) dhe GSA (Shqipëri). Për më tepër, më datë 01 tetor 2015 është nënshkruar Marrëveshja për Këqje të Sistemit Energjetik të Kosovës në Zonën Sinkrone të Evropës Kontinentale. Marrëveshja është nënshkruar në mes të KOSTT si Operatori i Sistemit të Transmisionit (OST) të Kosovës në njërin anë dhe ENTSO-E në anën tjetër e përfaqësuar nga 30 OST të Grupit Regional të Evropës Kontinentale. Sa i përket përmirësimit i infrastrukturës së transmisionit dhe përfshirjes në mekanizmat regjional për kompencimin tranzit të energjisë elektrike është vendosur infrastruktura për rregullimin

sekondar Kosovë-Shqipëri. Për më tepër, është funksionalizuar linja interkonektive 400 kV Kosovë-Shqipëri respektivisht (NS Kosova B - NS Tirana 2) me financim të Qeverisë gjermane përmes KfW në vlerë 33.5 milion EUR, qëllimi i projektit është të përmirësojë sigurinë në kosto me efikasitet dhe me humbje sa më të vogla në transmetim dhe furnizim me energji elektrike në Kosovë, të përmbushë kushtet për një treg të integruar të energjisë elektrike në Evropën Juglindore, si dhe të krijojë kapacitete importuese dhe eksportuese me tregun e Shqipërisë dhe atë rajonal.

Përkrahja nga ana e donatorëve, kryesisht është koncentruar në projektin lidhur me procesin e dekomisionimit, projektin për rehabilitimin e ngrohtores së Gjakovës dhe zgjerimin e rrjetit të Termokosit si dhe projektin për ndërtimin e objekteve për deponimin e përkohshëm të mbeturinave të rrezikshme. Të gjitha këto investime financiare vijnë përmes Instrumentit të Para-Anëtarësimit (IPA) dhe arrijnë shumën rreth 33.5 milion EUR. Projekt tjetër në shumë prej 12 milion EUR i financuar nga Komisioni Evropian është edhe ndërtimi i deponisë për mbeturinat e rrezikshme. Për këtë, Qeveria me vendim nr. 07/66 të datës 29 maj 2009 ka miratuar shfrytëzimin e lokacionit për parcelat me pronësi shtetërore dhe përmes vendimit nr. 08/104 të datës 10 gusht 2016 është themeluar ndërmarrja publike për magazinimin e mbeturinave të rrezikshme. Buxheti i MZHE-së është në shumë prej 25.6 milion EUR, nga i cili 18,3 milion EUR vijnë nga BRK ndërsa 4,3 milion EUR nga huamarrja si dhe 3 milion EUR nga të hyrat e AKP-së. Nga mjetet e mbledhura do të përfitojnë gra, burra, vajza e djem, duke iu shërbyer nevojave dhe interesave të tyre, Buxheti i Përgjegjshëm Gjinnor duhet të implementohet në të gjitha fazat e hartimit, planifikimit, monitorimit dhe implemetimit të projektit.

Prioritetet afatmesme

Për periudhën afatmesme 2018-2021 në fushën e tregut të energjisë dhe sigurisë së furnizimit, në aspektin e politikave planifikohet që të bëhet rishikimi i Strategjisë së Energjisë për periudhën 10-vjeçare dhe rishikimi i Programit të Zbatimit të Strategjisë së Energjisë.

Ndërkaq sa i përket përmirësimit në sigurinë e furnizimit nga pikëpamja e transmisionit dhe nga këndvështrimi i furnizimit me energji elektrike janë planifikuar aktivitetet e mëposhtme nga KOSTT:

- Themelimi i tregut të përbashkët të energjisë elektrike me Shqipërinë dhe aderimi në PX (Shkëmbimi i energjisë)-Bursën e Shqipërisë;
- Anëtarësimi i KOSTT-it në ENTSO-E;
- Harmonizimi i kodit të rrjetit të KOSTT me atë të ENTSO-E; dhe
- Aderimi në tregun regional balancues.

Ndërsa, me qëllim të rritjes së sigurisë së operimit të sistemit të transmisionit dhe plotësimit të nevojave distributive nga ana KOSTT-it do të ndërmerren aktivitetet si më poshtë:

- Implementimi i projektit NS Prishtina 6, 110/10(20) kV me transformatorë të fuqisë 2x40MVA dhe linjën e dyfishtë kabllorike 110kV;
- Implementimi i projektit NS Mitrovica 2, 110/10(20) kV me transformatorë të fuqisë 2x40MVA dhe linjën e dyfishtë kabllorike 110kV;
- Implementimi i projektit NS Fushë Kosova, 110/10(20) kV me transformatorë të fuqisë 2x40MVA dhe linjën e dyfishtë kabllorike;
- Implementimi i projektit NS Drenasi 2, 220/10(20) kV me transformatorë të fuqisë 2x40MVA dhe linjën e dyfishtë 220kV;
- Revitalizimi i NS Theranda 110/10(20) kV; dhe
- Linja e re e njëfishtë 110 kV NS Rahoveci.

Në kuadër të procesit të dekomisionimit të objekteve të gazifikimit, azotikut dhe ngrohtores në lokacionin e TC Kosova A, në mbështetje të asistencës teknike të Komisionit Evropian në kuadër të IPA 2014, përgjatë periudhës prej 25 muajsh nga data e fillimit, do të realizohen aktivitetet e mëposhtme:

- Përgatitja e studimit të vlerësimit të ndikimit social dhe në mjedis;
- Përgatitja e planit detal për çmontim të objekteve, përfshirë planin e sigurisë;
- Përgatitjen e tender dosjes për punët e çmontimit fizik të objekteve, transportimin e mbeturinave dhe pastrimin e terrenit; dhe
- Ngritja e kapaciteteve të grupeve punuese dhe stafit të departamentit të dekomisionimit në KEK përmes zhvillimit të trajnimeve.

Prioritet tjetër afatmesëm në aspektin e ndërtimeve të kapaciteteve të reja gjeneruese është mbikëqyrja e zhvillimit të aktiviteteve të ndërtimit të termocentralit “Kosova e Re” nga investitori.

Eficienca e energjisë dhe burimet e ripërtërishme të energjisë

Korniza ligjore dhe ajo e politikave

Kosova përmes nenit 114 të MSA do të përafroj dhe zbatoj acquis e BE-së për eficientë të energjisë, burimet e ripërtërishme të energjisë si dhe ndikimit mjedisor nga sektori i energjisë, duke nxitur kështu kursimin e energjisë, eficientë të energjisë, energjinë e ripërtërishme si dhe hulumtimin dhe zbutjen e ndikimit mjedisor nga prodhimi dhe konsumi i energjisë. Politika e përgjithshme për promovimin e eficientës së energjisë dhe burimeve të ripërtërishme është nën kompetencën e MZHE-së. Këto burime zënë vend të rëndësishëm në parashikimin e investimeve në sektorin e energjisë. Gjithashtu edhe ligjet për sektorin e energjisë në Kosovë përkrahin investimet për kapacitetet gjeneruese nga BRE-të. Kriteret për investime në BRE duhet të marrin parasysh caqet e përcaktuara nga MZHE, nivelin e përballueshmërisë së konsumatorëve gra dhe burra, stabilitetin e sistemit dhe ndikimin e tyre në balancimin e sistemit. Për më tepër, Direktiva t e BE-së dhe obligimet që dalin nga Traktati i themelimit të Komunitetit të Energjisë (TKE) definojnë kërkesat lidhur me BRE-të dhe Kosova si anëtare e TKE-së është e obliguar të plotësojë cakun prej 25% të energjisë të prodhuar nga BRE-të deri në vitin 2020.

Zbatimi i politikës së përcaktuar të BRE-ve bazohet në Strategjinë e Energjisë dhe në tri ligjet bazike ekzistuese të sektorit të energjisë: Ligji për energjinë, ligji për rregullatorin e energjisë dhe ligjin për energjinë elektrike si dhe në Planin Kombëtar të Veprimit për BRE (2011-2020) që përmban caqet obligative dhe masat për realizimin e këtyre caqeve. Gjithashtu caqet janë të përcaktuara edhe me udhëzimin administrativ nr. 01/2013 për caqet e BRE-ve.

Këto caqe është parashikuar të plotësohen nga energjia fotovoltaike, biomasa solide, era, hidrocentralet ekzistuese, ato të reja dhe nga HC të tjera të mëdha. Aktualisht në Kosovë, energjia elektrike nga burimet e ripërtërishme prodhohet nga burimet ujore përmes hidrocentraleve të (Ujmanit, Lumbardhi, Radavci, Dikanci, Burimi, Brodi II, Albaniku III, Deçani dhe Bellaja), nga burimet e erës me kapacitet të instaluar 1.35MW në Kodrën e Goleshit si dhe nga burimet solare energjia fotovoltaike e dy projekteve me kapacitet 102kW dhe 500kW.

Sa i përket kapaciteteve të reja gjeneruese nga BRE-të deri në vitin 2020 parashikohet të instalohen 240 MW energji nga hidrocentralet, nga era kapaciteti i instaluar do të jetë 150MW ndërsa nga energjia fotovoltaike 10MW, kurse nga biomasa kapaciteti instalues do të jetë 14MW.

Ndërsa, kapacitetet e instaluar të energjisë së ngrohjes në vitin 2020 parashikohen të jenë: energjia gjeotermale 10MW, energjia diellore 70MW dhe energjia nga biomasa drusore prej drurit të zjarrit prej 264.5 ktoe.

Zyra e Rregullatorit për Energji si institucion përgjegjës për zbatimin e politikave për sektorin e BRE-ve ka miratuar një rën prej masave më të rëndësishme stimuluese për BRE-të siç është tarifa nxitëse (feed in) me çmimet si në vijim:

- energjia e ujit: 63.3 EUR/MWh;

- energjia e erës: 85 EUR/MWh;
- energjia nga biomasa solide: 71.3 EUR/MWh; dhe
- energjia fotovoltaike: 136,4 EUR/MWh.

Ndërsa sa i përket harmonizimit me standardet e komitetit evropian për standardizime (CEN) janë adoptuar 236 standarde në fushën e energjisë elektrike dhe 473 standarde në kuadër të derivateve të naftës dhe gazit natyror.

Kurse standardet CEN në fushën e efikasitetit të energjisë në kuadër të ligjit për performancën energjetike në ndërtesa janë: (Ndërtesat me gati zero konsum të energjisë, certifikatat e performancës energjetike, çështje të certifikatave të performancës energjetike, lëshimi i certifikatave të performancës energjetike, inspektimi i sistemeve të ngrohjes, inspektimi i sistemeve të ajrit të kondicionuar dhe inspektimin e sistemeve të ngrohjes dhe ajrit të kondicionuar).

Sfidat e identifikuar nga Raporti i KE-së 2016 për Kosovën në sektorin e efikasitetit të energjisë dhe BRE-ve përfshijnë miratimin e ligjit për efikasitetin e energjisë me qëllim që të përputhet me Direktiva t e fundit të BE-së. Kosova ende nuk e ka harmonizuar legjislacionin me direktivën për energji të ripërtërishme të vitit 2009 dhe nuk ka mekanizëm për monitorimin e progresit për arritjen e caqeve deri në vitin 2020. Për më tepër, Agjencia e Kosovës për Efikasitet të Energjisë ka mungesë të stafit dhe nuk ka kapacitete për të monitoruar, vlerësuar dhe verifikuar progresin drejt objektivave. Sa i përket investimeve kapitale në fushën e efikasitetit të energjisë, Kosova ende nuk e ka miratuar ligjin për performancën energjetike në ndërtesa. Prandaj nga ana e Kosovës kërkohet që të ndërmarr masat e nevojshme për të krijuar një klimë të favorshme për investime në efikasitetin e energjisë. Ajo që rekomandon raporti i progresit është krijimi i fondin për efikasitetin e energjisë që është shumë i rëndësishëm për investimet në masat efikasitetin e energjisë me mundësi të kombinimit me masat mjedisore si në sektorin publik ashtu edhe në atë rezidencial. Ka pasur pak progres në sektorin e BRE-ve dhe gjasat për të përmbushur objektivat e Kosovës prej 25% deri në vitin 2020 janë shumë të vogëla dhe pengohen nga kapacitetet e ulëta administrative në menaxhimin e BRE-ve, procedurat e gjata për lëshimin licencave për BRE-të si dhe kapaciteti i ulët i rrjetit për menaxhimin e prurjeve nga BRE-të. Gjithashtu theksohet mungesa e zhvillimeve në përmbushjen e kërkesave të BE-së për përdorimin e biokarburanteve në transport. Në kuadër kapaciteteve të reja gjeneruese, nuk ka pasur fare progres ndërtimin e HC "Zhuri".

Ndërsa, sfidat në fushën e efikasitetit të energjisë dhe burimeve të ripërtërishme të energjisë të dala nga takimi i Dialogut të Procesit të Stabilizimit Asociimit 'Infrastruktura' 2016 përfshijnë miratimin e planit kombëtar të tretë të veprimit për efikasitet të energjisë, si dhe miratimin e ligjit për performancën energjetike të ndërtesave dhe legjislacionit sekondar për të transpozuar direktivën 2010/31. Gjithashtu theksohet nevoja e aplikimit për asistencë teknike-TAIEX mbi modalitetet për të mbështetur investimet në efikasitet të energjisë dhe mjedisit me një fokus të mundshëm në fond të përbashkët.

Në kuadër të zhvillimeve të fundit në përafrimit të legjislacionit primar në fushën e efikasitetit të energjisë dhe BRE-ve me Direktiva t e BE-së, është miratuar ligji për performancën energjetike në ndërtesa me datën 30 nëntor 2016. Ky ligj ka për qëllim të promovojë përmirësimin e performancës energjetike në ndërtesa, duke marrë parasysh kushtet e jashtme dhe lokale klimatike, si dhe kërkesat për klimën e brendshme dhe koston efektive. Në këtë ligj janë transpozuar pjesërisht: Direktivën nr.2010/31 të BE-së për Performancën Energjetike në Ndërtesa; Direktivën 2012/27/ të BE-së e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit për efikasitetin e energjisë.

Sa i përket miratimit të planeve dhe programeve që kanë të bëjnë me zbatimin e legjislacionit të transpozuar të BE-së, MZHE-ja ka miratuar më 30 shtator 2011, Planin Kombëtar të Veprimit për Efikasitet të Energjisë (PKVEE 2010-2018) që është dokument bazik për zbatimin e politikave për efikasitet të energjisë në Kosovë. Ky plan parasheh arritjen e caktimit indikativ prej 9% kursim të energjisë elektrike deri

në vitin 2018 apo 91.89 ktoe. Përveç kësaj përmban një numër masash për përmirësimin e efikasitetit të energjisë në sektor të ndryshëm: amvisëri, shërbime, industri, bujqësi dhe transport.

Gjithashtu nga Qeveria e Republikës së Kosovës është miratuar në qershor të vitit 2013 edhe Plani i Dytë Kombëtar i Veprimit për Efikasitet të Energjisë 2013-2015 i cili ka për qëllim planifikimin e politikave të efikasitetit të energjisë dhe zbatimin e tyre në Kosovë me të cilat do të nxitet financimi nga institucionet financiare ndërkombëtare dhe do të mobilizohen fondet vendore për zbatimin e masave të planifikuara të efikasitetit të energjisë. Ky plan përmban cakun indikativ të ndërmjetëm të kursimit të energjisë në vlerë prej 3%.

Për zbatimin e politikës së burimeve të ripërtërishme të energjisë, MZHE ka miratuar planin afatgjatë të veprimit për BRE ku është i përcaktuar caku prej 25% të obligueshme dhe 29.47% vullnetar deri në vitin 2020. Qëllimi i këtij plani është promovimi i shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtërishme në mënyrë efektive dhe kost-efektive duke rritur diversifikimin e prodhimit të energjisë në dobi të rritjes së sigurisë së furnizimit me energji dhe të mbrojtjes së mjedisit jetësor.

Gjithashtu, me këtë plan janë parashikuar edhe masat e nevojshme stimuluese për promovimin e energjisë nga burimet e ripërtërishme të energjisë. Ndërsa, për zbatimin e legjislacionit në fushën e efikasitetit të energjisë dhe BRE-ve janë përgjegjëse institucionet e pushtetit të nivelit qendror: MZHE, AKEE, MMPH, MBPZHR, MTI si dhe institucionet e pavarura dhe publike siç janë: ZRRe, KEK dhe KOSTT.

Agjencia e Kosovës për Efikasitet të Energjisë (AKEE) është institucion ekzekutiv në kuadër të MZHE-së i cili zbaton politikat e efikasitetit të energjisë përmes vlerësimit të mundësive të kursimit të energjisë në të gjithë sektorët e konsumit të energjisë.

Rol të rëndësishëm lidhur me energjinë elektrike të prodhuar nga burimet e ripërtërishme ka ZRRe-ja që përfshin licencimin e aktiviteteve të gjenerimit, miratimin e kontratave standarde, miratimin e rregullave të tregut që garantojnë qasje në rrjetet e transmetimit dhe shpërndarjes, miratimin e rregullave dhe rregulloreve si dhe miratimin e tarifave 'feed-in' për BRE-të. Gjithashtu, rol domethënës në zbatimin e efikasitetit të energjisë ka edhe pushteti i nivelit lokal, përkatësisht komunat e Kosovës.

Përkrahja nga donatorët

Në kuadër të buxhetit të siguruar dhe fondeve të asistencës së huaj teknike për të gjitha masat zbatuese për EE situata është si në vijim:

- Projekti i Bankës Botërore për financimin e masave për efikasitetin e energjisë në ndërtesat e institucioneve të nivelit qendror si dhe promovimin e energjisë nga BRE-të përmes një kredie të butë me vlerë prej 31 milion USD;
- Projekti i financuar me kredi të KfW me vlerë prej 7.5 milion EUR për financimin e masave të efikasitetit të energjisë në ndërtesat e shërbimit publik të nivelit komunal.

Prioritetet afatmesme

Për sa i përket fushës së efikasitetit të energjisë dhe burimeve të ripërtërishme të energjisë prioritet afatmesme janë si më poshtë:

- Rishikimi i Strategjisë së Energjisë për periudhën 10 vjeçare;
- Hartimi i programit të zbatimit të strategjisë së energjisë së rishikuar;
- Themelimi i One-Stop-Shop për burimet e ripërtërishme të energjisë;
- Rishikimi i planit kombëtar të veprimit për efikasitetin e energjisë (2010-2018) në përputhje me kërkesat e direktivës nr. 2012/27/KE; dhe

- Hartimi i rregullores për ndërtesat me kërkesë zero të energjisë që është përgjegjëse MMPH.

Përgjatë periudhës afatmesme gjithashtu do të bëhet zbatimi i masave të parashikuara në Planin Kombëtar për Eficiência e Energjisë (PKVEE 2010-2018) dhe në Planet afatmesme të eficiency së energjisë si dhe zbatimi i masave dhe projekteve të planifikuara në PKVBRE 2011-2020. Strategjia e energjisë 2017-2026 mbështet iniciativat e sektorit privat për ndërtimin e hidrocentraleve për qëllime rregullimin e sistemit. Gjithashtu strategjia e energjisë mbështet zgjerimin e kapaciteteve ekzistuese të sistemeve termike dhe krijimin e kushteve për ndërtimin e sistemeve të reja në komunat e mëdha të Kosovës duke filluar me studimin e fizibilitetit. Aktivitet tjetër është studimi i para fizibilitetit për projektet e ndërtimit të sistemeve të ngrohjes qendrore në qytetet Drenas, Kastriot, Mitrovicë dhe Zveçan.

Në Kornizës *Afatmesme* të Shpenzimeve 2017-2019, lidhur me eficiency e energjisë dhe BRE-ve janë planifikuar të zhvillohen aktivitetet si në vijim: fushata promovuese, auditimi i energjisë dhe zbatimi i masave të eficiency së energjisë në ndërtesat e shërbimit publik, kryesisht në shkolla, si dhe do të instalohet sistemi i ngrohjes qendrore në rreth 20 shkolla në komuna të ndryshme.

Mbrojtja nga rrezatimi dhe siguria bërthamore

Korniza ligjore dhe ajo e politikave

Një nga angazhimet e Kosovës që rrjedhin në kuadër të MSA-së, konkretisht nenit 114 të saj, është edhe përafrimi i legjislacionit në fushën e sigurisë dhe mbrojtjes nga rrezatimi jonizues. Për më tepër, të gjitha dispozitat në fushën e gjenerimit të rrezatimit bërthamor, sigurisë bërthamore janë të bazuara në Traktatin EURATOM (Traktati i Krijimit të Komunitetit Evropian të Energjisë Atomike, 1957) i cili siguron që anëtarët e Komunitetit Evropian duhet të krijojnë dhe sigurojnë standarde uniforme të sigurisë nga teknologjia bërthamore për të mbrojtur popullsinë dhe shëndetin e punëtorëve.

Prandaj sa i përket legjislacioni primar aktual në këtë fushë në shkurt 2010 është miratuar ligji nr. 03/L-104 për mbrojtjen nga rrezatimi jo jonizues dhe jonizues dhe siguria bërthamore, që ka për qëllim vendosjen e bazës ligjore për shfrytëzimin e sigurt të energjisë bërthamore, rrezatimin jonizues dhe jo jonizues, si dhe sigurinë e menaxhimit të mbetjeve radioaktive. Për më tepër, në maj të vitit 2012 është miratuar edhe ligji nr. 04/L-067 për Agjencinë e Kosovës për mbrojtjen nga rrezatimi dhe siguria bërthamore që themelon AKMRrSB si agjenci ekzekutive e Qeverisë dhe përcakton statusin detyrat dhe përgjegjësitë e agjencisë, si dhe hartimin dhe zbatimin e strategjisë dhe planit të veprimit për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguria bërthamore. Ligji i ri për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguria bërthamore është hartuar dhe pritet miratimi në Kuvend. Ky ligj transpozon pjesërisht këto Direktiva :direktivën nr. 2013/59/EURATOM për Standardet Bazë të Sigurisë, direktivën nr. 2011/70/EURATOM për menaxhimin e përgjegjshëm dhe të sigurt të lëndës djegëse të shpenzuar dhe mbetjeve radioaktive, direktivën nr. 2013/51/EURATOM për substancat radioaktive në ujë të destinuar për konsum njerëzor, direktivën nr. 2006/117/EURATOM për mbikëqyrjen dhe kontrollin e transportit të mbetjeve radioaktive dhe lëndës djegëse të shpenzuar, direktivën nr. 2014/87/EURATOM për Sigurinë Bërthamore të Instalimeve Bërthamore.

Ndërsa në kuadër të legjislacioni sekondar ka hartuar rregulloren për organizimin dhe funksionimin e brendshëm të Agjencisë e cilat akoma nuk është miratuar.

Për zbatimin e legjislacionit në fuqi, Agjencia është në proces të hartimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit për Mbrojtjen nga Rrezatimi dhe Sigurinë Bërthamore 2017–2026. Për më tepër, objektivi i përgjithshëm i strategjisë në fjalë është krijimi i sistemit efikas dhe transparent për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguria bërthamore, i cili siguron një bazë për mbrojtjen e popullatës dhe mjedisit nga efektet e dëmshme të rrezatimit jonizues dhe jo-jonizues sipas kornizës ligjore dhe standardeve kombëtare dhe ndërkombëtare. Në këtë rast siguria mbulon sigurinë ndaj rrezatimit, sigurinë bërthamore, sigurinë e

menaxhimit të mbetjeve radioaktive dhe sigurinë e transportit të materialeve radioaktive. Orientimet e politikave të këtij dokumenti, janë të planifikuara për dhjetë vitet e ardhshme (2016-2026) kurse Plani i Veprimit për periudhën pesë vjeçare 2017-2021. Fokusimi në dhjetë vitet e ardhshme do të jetë në harmonizimin e legjislacionit me dispozitat e BE-së, IAEA-së, zbatimin e legjislacionit, monitorimin e territorit të Kosovës nga aspekti i rrezatimit në kohë reale si dhe inspektimin e rregullt me qëllim të kontrollit të zbatimit të kriterëve të përcaktuara nga Agjencia, për përdoruesit e burimeve radioaktive.

Për sa i përket objektit të përkohshëm për ruajtjen e mbeturinave radioaktive dhe të rrezikshme, Qeveria e Kosovës përmes vendimit nr. 08/104 te datës 10 gusht 2016 ka themeluar ndërmarrjen publike qendrore me emërtimin “Ndërmarrja për magazinimin e mbeturinave të rrezikshme Sh.A” si dhe është përcaktuar lokacioni i saj në Golesh, në komunën e Fushë Kosovës.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016 në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore thekson se nuk ka progres në përafrimin e legjislacionit në këtë fushë dhe akoma nuk është miratuar ligji i ri. Agjencia përballet me një kombinim të sfidave që lidhen me kapacitetin e kufizuar për licencim dhe inspektim. Si rrjedhim nuk ka monitorim të rrezatimit (për shembull për lokacionet potenciale me uranium të varfëruar) si dhe nuk ekziston plani emergjent radiologjik. Për më tepër, buxheti i AKMRrSB është i pamjaftueshëm për zbatimin e mandatit dhe atë në aspektet e licencimit, sigurimit dhe shëndetit publik. Në përfundim sfidë mbetet mos zgjedhja e lokacionin për të ruajtur mbetjet radioaktive, pavarësisht marrjes së ndihmës së BE-së për këtë çështje.

Pra, Kosova duhet të identifikojë deponinë e përkohshme për ruajtje të mbeturinave radioaktive përfshirë edhe një hapësirë për ruajtjen e përkohshme të mbetjeve radioaktive në kuadër të ndërtimit të deponisë për mbetjet e rrezikshme të financuar nga BE ndërkohë që puna vazhdon për të gjetur lokalitetin e përhershëm ndërsa duhet të vazhdoj puna për të gjetur lokacionin e përhershëm.

Për sa i përket kornizës legjislative, kërkesë e dal nga takimi i DPSA ‘Infrastruktura’ e vitit 2016 është forcimi i mëtejme i kapaciteteve të Agjencisë, identifikimi i deponisë së përkohshme për mbetjet radioaktive, përqendrimi në licencimin sa më efikas si dhe përgatitja e planit për pastrimin e lokaliteteve potenciale me uraniumit të varfëruar.

Korniza institucionale

Agjencia e Kosovës për Mbrojtje nga Rrezatimi dhe Siguria Bërthamore (AKMRrSB) është themeluar në qershor të vitit 2011, në kuadër të Ministrisë së Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në bazë të ligjit për Mbrojtje nga Rrezatimi Jo jonizues, Jonizues dhe Siguria Bërthamore (nr. 03/L-104). Që nga korriku i vitit 2012 në bazë të ligjit nr. 04/L-067 mbi Agjencinë e Kosovës për Mbrojtje nga Rrezatimi dhe Siguria Bërthamore.

Për më tepër, AKMRrSB është agjenci ekzekutive e cila vepron në kuadër të Zyrës së Kryeministrit. Agjencia është e ndarë për nga funksionimi prej çfarëdo trupi ose organizate tjetër e cila merret me promovimin ose përdorimin e praktikave të rrezatimit ose përdorimit të energjisë bërthamore sipas këtij Ligji, për të siguruar pavarësi efektive ndaj ndikimeve të paligjshme në funksionimin e saj si rregullator i janë dhënë kompetenca ligjore, si dhe burime njerëzore dhe financiare, të nevojshme për të përmbushur detyrimet e tij.

Mandati i AKMRrSB mbi përgjegjësitë dhe fushë-veprimtarinë e tij është i përcaktuar me ligjet e lartpërmendura ku aktiviteti i Agjencisë është i përqendruar në zbatimin e politikave dhe standardeve kombëtare dhe ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe siguria bërthamore që nënkupton mbrojtjen e shëndetit dhe të mjedisit në funksion të mbrojtjes nga rrezatimi dhe siguria bërthamore si rezultat i përdorimit të burimeve të rrezatimit jonizues dhe jo-jonizues si dhe të materialeve radioaktive

dhe bërthamore për qëllime mjekësore, kërkimore-shkencore, industriale dhe qëllime të tjera të parapara me konventat ndërkombëtare.

Për zbatimin e legjislacionit në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe sigurinë bërthamore janë përgjegjëse: AKMRrSB, Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor; Ministria e Tregtisë dhe Industrisë; Ministria e Forcave të Sigurisë, Ministria e Financave; Ministria e Integritimit Evropian, Ministria e Punëve të Brendshme dhe Ministria e Punëve të Jashtme. Për më tepër, mbikëqyrja administrative e zbatimit të legjislacionit primar dhe sekondar kryhet nga AKMRrSB.

Prioritetet afatmesme

Ndërkaq, në drejtim të plotësimit dhe harmonizimit të mëtejme të kornizës ligjore sekondare dhe përafrimit me *acquis* të BE-së përgjatë periudhës afatmesme nga Agjencia planifikohen të hartohen këto rregullore:

- Rregullorja për menaxhimin e mbetjeve radioaktive, që do të transpozohet tërësisht konventën e përbashkët për sigurinë e menaxhimit të karburantit të shpenzuar dhe sigurinë e menaxhimit të mbetjeve radioaktive si dhe Direktiva t nr. 2011/70/Euratom, nr. 2013/59/Euratom;
- Rregullorja për inspektime, që do të transpozohet tërësisht direktivën e Këshillit 2013/59/Euratom;
- Rregullorja për edukim, trajnim dhe njohje të ekspertëve, e cila transpozohet tërësisht direktivën 96/29/Euratom;
- Rregullorja për transport të mbetjeve radioaktive dhe burimeve me aktivitet të lartë;
- Rregullorja për mbrojtje nga rrezatimi dhe mbikëqyrja mjekësore të punonjësve të ekspozuar;
- Rregullorja për monitorimin radiologjik shtetëror dhe situatave post emergjente;
- Rregullorja për instalimet bërthamore;
- Rregullorja për deponin e mbetjeve radioaktive;
- Rregullorja për mbrojtjen fizike dhe sigurinë e burimeve radioaktive si dhe materialeve bërthamore;
- Rregulloja për masat mbrojtëse (safeguards) të materialeve bërthamore; dhe
- Rregullorja për mbrojtjen e shëndetit dhe kërkesat e sigurisë për punëtorët që punojnë me burime të rrezatimit jo jonizues, e cila do të transpozohet tërësisht direktivën nr. 2004/40/KE dhe direktivën nr. 2006/25/KE.

Në kuadër të bashkëpunimit ndërkombëtar planifikohet nënshkrimi dhe ratifikimi i traktatit, marrëveshjes dhe konventave si më poshtë:

- Traktati mbi ndalimin e testeve bërthamore;
- Konventa mbi mbrojtjen fizike të materialit bërthamor (CPPNM 2005);
- Marrëveshja e masave mbrojtëse dhe protokollit shtesë;
- Konventa mbi njoftimin e hershëm të aksidenteve bërthamore;
- Konventa për ndihmë në rast aksidentit bërthamor ose emergjence radiologjike;
- Konventa ndërkombëtare për ndalimin e akteve të terrorizmit bërthamor; dhe
- Kodi i sjelljes mbi sigurinë dhe sigurimin e burimeve radioaktive dhe udhëzimet shoqëruuese për import dhe eksport.

Vlen të theksohet se Kosova nuk është anëtare e OKB-së, prandaj traktatet dhe konventat do të ratifikohen në mënyrë unilaterale.

Për sa i përket mungesave dhe zbrazëtive që kanë të bëjnë me zbatimin efektiv të legjislacionit është kufizues buxheti i pamjaftueshëm i agjencisë si rrjedhim i kësaj numri i pamjaftueshëm i zyrtarëve të trajnuar dhe mungesa e mjeteve logjistike-teknike. Një vështirësi tjetër me të cilën Agjencia po përballet sot, është mungesa e komunikimit me Agjencinë Ndërkombëtare për Energji Atomike (IAEA) për

realizimin e objektivave të AKMRrSB. Republika e Kosovës nuk është anëtare e Agjencisë Ndërkombëtare për Energji Atomike, e për pasojë nuk mund të përfitojë nga kjo organizatë në kuadër të asistencës teknike në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe për siguri bërthamore.

Për më tepër, mungesa e licencimit të shërbimeve teknike dhe profesionale në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi e kufizon agjencinë në funksionim normal. Ndërkaq në kuadër të masave zbatuese të legjislacionit do të zbatohen veprimet përkatëse të dala nga Strategjia dhe Plani i Veprimit për Mbrojtjen nga Rrezatimi dhe Sigurinë Bërthamore 2017-2026.

Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore dhe teknike brenda agjencie do të bëhet përmes këtyre aktiviteteve:

- Hartimi dhe miratimi i rregullores për funksionimin dhe organizmin e brendshëm si dhe plotësimi i pozitave sipas kësaj rregulloreje;
- Punësimi i katër (4) zyrtarëve;
- Ngritja e performancës së inspektoratit përmes trajnimeve profesionale; dhe
- Ngritja e performancës së licencimit dhe vazhdimi i procesit të licencimit për përdoruesit e burimeve të rrezatimit si dhe monitorimi i vazhdueshëm i zbatimit të kriterëve të përcaktuara në licenca.

Përkrahja nga donatorët

Sa i përket projekteve në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi dhe siguria bërthamore përgjatë dy viteve të ardhshme do të zbatohet projekti nga asistenca e programit regjional për kooperim të Ballkanit Perëndimor me titull "Përmirësimi i mëtejshëm i kapaciteteve teknike të rregullatorëve bërthamore në Shqipëri, Bosnjë Hercegovinë, Mal të Zi, Serbi, Maqedoni dhe Kosovë" të zbatuar nga konsorciumi ENCONET, qëllimi i cilës është të kontribuojë në përmirësimin e mbrojtjes nga rrezatimi dhe siguria bërthamore në Kosovë përmes përfundimit të kapaciteteve teknike të agjencisë rregullatore bërthamore si dhe do të kontribuojë më tej në transpozimin e acquis të BE-së në fushën e sigurisë bërthamore.

Ky projekt do të mundësojë që organi rregullator në fushën bërthamore të fuqizohet me tej në kontrollin më të mirë të çështjeve radiologjike përkatësisht menaxhimin institucional të mbeturinave radioaktive, parandalimin dhe luftimin e trafikimit të paligjshëm të materialeve nukleare dhe burimeve të rrezatimit.

Në anën tjetër, sa i përket themelimit të organeve dhe strukturave të reja mbështetëse në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi parashihen si më poshtë:

- Operatori për menaxhimin e mbetjeve radioaktive;
- Vendosja e sistemit të monitorimit të rrezatimit në mjedis (ajër, tokë dhe ujë);
- Shërbimi teknik-profesional dhe ekspertët për mbrojtje nga rrezatimi; dhe
- Fondi për menaxhimin e burimeve radioaktive të braktisura.

Në lidhje me pozitën financiare të Agjencisë, buxheti i saj për vitin 2017 është 71,097 EUR nga buxheti i Kosovës, prej të cilave 48,494 EUR paga dhe mëditje dhe 22,603 EUR mallra dhe shërbime. Planifikimi i mëtejshëm i buxhetit të AKMRrSB duhet të harmonizohet me aktivitetet prioritare të agjencisë, domosdoshmërisht në përputhje me aktivitetet që dalin nga rishikimi i Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve 2017-2019.

3.17. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet

Acquis në fushën e tatimeve konsiston në legjislacion të harmonizuar për fushën e tatimeve indirekte (domethënë tatimin mbi vlerën e shtuar) dhe akcizat. Acquis specifikon fushëveprimin, përkufizimet dhe parimet e TVSH-së. Legjislacioni për TVSH ofron trajtim të barabartë tatimor për transaksionet vendore

dhe të huaja (importi). TVSH-ja Gjithashtu është e bazuar në principin e neutralitetit ku tatimi i aplikuar është proporcional me çmimin pavarësisht numrit të transaksioneve të ndërmjetme.

Akciza për produktet e duhanit, pijeve alkoolike dhe produkteve të energjisë janë gjithashtu subjekt i legjislacionit të BE-së. Legjislacioni i BE-së vendos strukturën e akcizës që duhet ngarkuar si dhe sistemin e tarifave minimale për secilin grup të produkteve. Mallarat i nënshtrohen akcizës nëse prodhohen brenda BE ose importohen nga vendet e treta. Sidoqoftë, akciza është e pagueshme vetëm në shtetin anëtar në të cilin malli lëshohet në qarkullim/konsum (me disa përjashtime) dhe me tarifën e akcizës së atij shteti anëtar. Legjislacioni i BE-së përcakton Dispozitat për prodhimin, mbajtjen, lëvizjen dhe monitorimin e produkteve me akcizë.

Për sa i përket **tatimeve të drejtpërdrejta** (tatimet direkte), acquis mbulon disa aspekte të tatimeve të ardhurave nga kursimet individuale dhe të tatimeve të korporatave. Qëllimi është në eliminimin e çrregullimeve në aktivitetet ekonomike ndër-kufitare mes kompanive të vendeve anëtare. Për më tepër, Shtetet Anëtare janë të angazhuara për përputhje me parimet e Kodit të Mirësjelljes për Tatimin e Bizneseve, që kanë për qëllim eliminimin e masave të dëmshme tatimore.

Bashkëpunimi administrativ dhe ndihma e ndërsjellë në mes të shteteve anëtare synon të sigurojë funksionimin normal të tregut të brendshëm për sa i përket tatimeve dhe siguron mjete për të parandaluar evazionin fiskal dhe shmangien tatimore brenda Komunitetit. Shtetet anëtare duhet të sigurojnë se ekzistojnë kapacitete të nevojshme për zbatim dhe fuqizim, duke përfshirë lidhjet me sistemet e kompjuterizuar të tatimeve përkatëse të BE-së. Në kuadër të **kapacitetit operativ dhe kompjuterizimit**, acquis për TVSH mbulon sistemin e shkëmbimit të informacionit që lejon shkëmbim direkt elektronik të të dhënave midis administratave të shteteve anëtare. Sisteme të ngjashme të IT-së kërkohen edhe në fushën e akcizave dhe tatimeve direkte për shkëmbim informacioni midis vendeve anëtare. Për më tepër sistem specifik i IT-së (VoeS) kërkohet për të vendosur shkëmbimin e informatave midis vendeve anëtare në lidhje me skemën e veçantë për e-shërbimet që ofrohen nga tregtarët jo-residentë të BE-së për qytetarët e BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Fusha e tatimeve është një nga fushat e rëndësishme të cekura në Marrëveshjen për Stabilizim dhe Asociim (MSA, neni 39, neni 40, neni 70 dhe neni 105). Neni 39 mbulon ndalimin e diskriminimit fiskal ndërsa neni 40 mbulon tarifën e natyres fiskale. Neni 105 mbulon zhvillimin e Kosovës në fushën e tatimeve dhe masat me të cilat synohet reformimi i mëtutjeshëm i sistemit fiskal në Kosovë. Përveç kësaj ky nen mbulon edhe ristrukturimin e administratës tatimore me qëllim të sigurimit të efektivitetit të vjeljes së tatimeve dhe kundër mashtrimit fiskal.

Gjithashtu këtu merren parasysh edhe fushat prioritare që lidhen me acquis të BE-së, konkretisht ajo e luftimit kundër konkurrencës së dëmshme të tatimeve. Legjislacioni i aquis të BE mbi fushën e tatimeve, konkretisht luftën kundër konkurrencës së dëmshme të tatimeve bazohet në Kodin e Mirësjelljes për tatimin e biznesit, miratuar nga Këshilli dhe Përfaqësuesit e Qeverisë së Shteteve Anëtare.

Me qëllim të lehtësimit të zbatimit të masave për parandalimin e mashtrimit tatimor dhe shmangies tatimore, bashkëpunimi do të synojë promovimin e parimeve të qeverisjes së mirë në çështjet tatimore, transparencën, shkëmbimin e informatave dhe konkurrencës së ndershme të tatimeve në Kosovë.

Lidhur me themelimin e kompanive të BE në Kosovë, Kosova do të lehtësoj ngritjen e veprimtarive në territorin e saj nga kompanitë e BE-së. Me qëllim të lehtësimit të procesit të themelimit të kompanive, Kosova do të kete trajtim të barabartë si për kompanitë e saja ose kompanitë e një vendi të tretë.

Bazuar në **Raportin e KE-së për Kosovën 2016** për çështjet që lidhen me tatimet, Kosova duhet të vazhdojë të përforcojë masat e ndërmarra për luftën kundër ekonomisë jo formale dhe evazionit fiskal

dhe t'i jap prioritet ngritjes së efikasitetit. Kosova në veçanti duhet të parandalojë çdo ndikim në punën e institucionit. Gjithashtu, duhet të forcohet platforma e TI-së së Administratës Tatimore të Kosovës. Kapacitetet për të zbatuar mbledhjen e tatimeve në veri të Kosovës mbeten jashtëzakonisht të kufizuara. Është shqetësues fakti që mos-shqyrtimi i ankesave kundër administratës tatimore dhe doganore është duke u rritur.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Në fushën e tatimeve, Republika e Kosovës ka përgatitur pakon e ndryshimeve legislative fiskale në përputhje me pikat e përcaktuara në Programin e Qeverisë së Republikës së Kosovës 2014-2018 në funksion të arritjeve nëpërmjet të reformimit të politikave tatimore që janë në harmoni me Acquis në këtë fushë. Përmes pakos së re fiskale synohet të arrihet:

- Rritja e të hyrave të përgjithshme në buxhet, krahas mbajtjes së niveleve të ulëta tatimore, duke kontribuar në rritjen e qëndrueshme të investimeve të huaja;
- Ruajtja e një mjedisi të parashikueshëm dhe të qëndrueshëm tatimor, kushte këto që janë të rëndësishme për rritjen e bizneseve vendore dhe tërheqjen e investitorëve të huaj;
- Zgjerimi i bazës tatimore nëpërmjet reformës fiskale si dhe
- Përmirësimet në mbledhjen e të hyrave nëpërmjet luftimit të zbrazëtirave ligjore dhe evazionit fiskal.

Në këtë drejtim është miratuar Ligji mbi Tatimin në Vlerën e Shtuar (TVSH) i cili në masën më të madhe është i harmonizuar me Direktivën e BE-së që lidhen me këtë lloj të tatimit:

- Direktivën e Këshillit 2006/112/KE, 28 nëntor 2006, mbi sistemin e përbashkët të tatimit mbi vlerën e shtuar si legjislacioni bazë i rregullimit në nivel të BE-së, e që më vonë është ndryshuar me:
  - Direktivën e Këshillit 2006/138/KE, 19 dhjetor 2006 në lidhje me periudhën e zbatimit të marrëveshjeve të TVSH-së të aplikueshme të radios dhe televizionit, shërbimeve dhe disa shërbimeve të furnizuara në mënyrë elektronike;
  - Direktivën e Këshillit 2007/75/KE, 20 dhjetor 2007, në lidhje me dispozitat e caktuara të përkohshme në lidhje me normat e TVSH-së;
  - Direktivën e Këshillit 2008/8/KE, 12 shkurt 2008, në lidhje me vendin e furnizimit të shërbimeve;
  - Direktivën e Këshillit 2008/117/KE, 16 dhjetor 2008, në lidhje me luftimin e evazionit fiskal që lidhen me transaksionet ndër-komunitare;
  - Direktivën e Këshillit 2009/47/KE, në lidhje me normat e reduktuara të tatimit mbi vlerën e shtuar;
  - Direktivën e Këshillit 2009/69/KE, 25 qershor 2009, në lidhje me evazionin fiskal sa i përket importeve;
  - Direktivën e Këshillit 2009/162/BE, 22 dhjetor 2009, mbi sistemin e përbashkët të tatimit në vlerën e shtuar;
  - Direktivën e Këshillit 2010/23/BE, 16 mars 2010, në lidhje me një kërkesë opsionale dhe të përkohshme të mekanizmit të ngarkimit të kundërt në lidhje me furnizimet e shërbimeve të caktuara.

Gjithashtu, janë miratuar ligjet si: Ligji mbi Administratën Tatimore dhe Procedurat, mbi Tatimin në të Ardhurat Personale dhe mbi Tatimin në të Ardhurat të Korporatave, ligje këto të bazuara në parimet e përgjithshme të vendeve të OECD-së.

Sa i përket akteve nënligjore janë hartuar dhe miratuar këto akte:

- UA MF nr. 05/2013 për aplikimin e normës së sheshtë të tatimit mbi vlerën e shtuar për prodhuesit bujqësor;
- UA MF nr. 01/2015 për shfrytëzimin e pajisjeve elektronike fiskale dhe sistemeve fiskale.
- UA MF. nr. 03/2015 për Zbatimin e Ligjit nr. 05/L-037 për Tatimin mbi Vlerën e Shtuar.
- UA MF. nr. 01/2016 për Zbatimin e Ligjit nr. 05/L-028 për Tatimin në të Ardhurat Personale
- UA MF. nr. 02/2016 për Zbatimin e Ligjit nr. 05/L-029 për Tatimin në të Ardhurat Nga Korporatat
- UA MF. nr. 03/2016 për Vizitat Edukative për Tatimpagues, Regjistrimin e Tatimpaguesve në TVSH dhe Regjistrimin e të Punësuarve
- Vendimi shpjegues publik nr. 01/2013 rregullat implementuese të ligjit për fondet pensionale të Kosovës;
- Vendimi shpjegues publik nr. 02/2013 shuma e tatueshme në furnizimet me TVSH për ndërmarrjet publike;
- Vendimi shpjegues publik nr. 03/2013 për trajtimin tatimor të furnizimeve dhe importeve kur financohen drejtpërdrejtë nga Komisioni Evropian;
- Vendimi shpjegues publik nr. 04/2013 Çregjistrimi nga tatimi mbi vlerën e shtuar;
- Vendimi shpjegues publik nr. 01/2014 për të Ardhurat e tatueshme nga Ndërtimi Afatgjatë;
- Vendimi shpjegues publik nr. 02/2014 procedurat për transferimin e pronësisë tek ndryshimi në formën e biznesit;
- Vendimi shpjegues publik nr. 03/2014 Lindja e detyrimeve tatimore për TVSh mbi mallrat e vendosura në aranzhimet e Doganës, si: Depot Doganore;
- Vendimi shpjegues publik nr. 04/2014 Vlerësimet dhe Rivlerësimet doganore;
- Vendimi shpjegues publik nr. 05/2014 Trajtimi tatimor i përfitimeve në natyrë shujtave për të punësuarit;
- Vendimi shpjegues publik nr. 06/2014 Tatuaria e pensioneve me rastin e tërheqjes nga FKPK;
- Vendimi shpjegues publik nr. 01/2015 Metodat indirekte të kontrollit dhe
- Vendimi shpjegues publik nr. 02/2015 Dorëzimi i kuponëve fiskal dhe rimbursimi i mjeteve.
- Vendimi shpjegues publik nr. 03/2015 Ndryshimet në Pajisjet Elektornike Fiskale-Aplikimi i Normës së Reduktuart të TVSH-se;
- Vendimi shpjegues publik nr. 04/2015- Transaksionet e Mullinjeve;
- Vendimi shpjegues publik nr. 01/2016- Furnizimi i Shërbimeve në Lëminë e Ndërtimit(aplikimi i Ngarkesës së Kundërt);
- Vendimi shpjegues publik nr. 02/2016- Procedurat për Transferimin e Pronësisë tek Ndryshimi në Formën e Biznesit;
- Vendimi shpjegues publik 03/2016- Vlerësimet dhe Rivlerësimet Doganore; dhe
- Vendimi shpjegues publik nr. 04/2016 Trajtimi i Donacioneve për Qëllime Tatimore.

Korniza e politikave

Në fushën e tatimeve janë miratuar dhe zbatohen disa dokumente me karakter strategjik. Plani Strategjik i ATK-së për periudhën 2015-2020 si dokument më i lartë në hierarkinë e dokumenteve të ATK-së; në këtë Plan Strategjik, ATK ka paraqitur vlerat, prioritetet dhe objektivat për periudhën 2015-2020. Në përcaktimin e këtyre prioriteteve ATK është mbështetur në sfidat e dala nga Raportet e Komisionit Evropian, Raporti i Progresit dhe për pjesën e TI në raportet e DG-TAXUD. Përveç kësaj prioritetet janë caktuar duke u bazuar edhe në raportet e institucioneve të tjera ndërkombëtare si FMN dhe Banka Botërore. Gjithashtu objektivat dhe prioritetet janë të ndërlidhura me Objektivat e Qeverisë së Republikës së Kosovës.

Strategjia e ngritjes së përmbushjes vullnetare, e zbatuar që nga viti 2012 siguron lehtësimin ie procesit të përmbushjes, duke krijuar një mjedis të përmbushjes në të cilin ofrohen procedurat e lehta

administrative, udhëzimi sistematik i tatimpaguesve dhe një sërë shtysa, te cilat kanë mundësuar që tatimpaguesit t'i përmbushin obligimet e tyre me mundësi më të madhe;

Plani Vjetor i trajtimit të rreziqeve për vitin 2015, i cili përshkruan në mënyrë të detajuar aktivitetet dhe veprimet që duhet ndërmarrin operacionet përmbushëse dhe mbështetjen që kjo e fundit duhet të ketë nga divizionet e ndryshme me qëllim trajtimin e rreziqeve të identifikuar i cili do shpie në zvogëlimin e hendekut tatimor dhe në ngritjen e mbledhjes së të hyrave.

Plani Vjetor i punës së ATK-së hartohet mbi bazën e objektivave të departamenteve dhe njësive brenda institucionit, i ndihmon ATK-së kryerjen e aktiviteteve të caktuara dhe arritjen e qëllimeve të përgjithshme të Planit Strategjik dhe Strategjisë së Përmbushjes, krahas përcaktimit të të hyrave të parapara me buxhetin e Republikës së Kosovës për vitin përkatës.

Institucionet do të angazhohen për zbatimin e rekomandimeve të Komisionit Evropian në Raportin e Progresit për çështjet që lidhen me tatimet. Në këtë kontekst, Kosova duhet të vazhdojë të përforcojë masat e ndërmarra për luftën kundër ekonomisë jo formale dhe evazionit fiskal dhe t'i jap prioritet ngritjes së efikasitetit duke implementuar Strategjinë për Parandalimin dhe Luftën kundër Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave dhe Financimin e Terrorizmit 2014-2018 dhe Planit të Veprimit. Sfidat e identifikuar janë adresuar në dokumentet strategjike (Plani Strategjik i ATK 2015-2020) dhe në planet operative vjetore. Gjithashtu, ATK do të vazhdojë në përmirësimin e kapaciteteve të organizatës me qëllim të luftimit kundër korrupsionit dhe të fortësimit të kontrollit të brendshëm të performancës institucionale.

Sa i përket pjesës "Produktet e eksportuara në territorin e njëjës Palë nuk mund të përfitojnë nga rimbursimi për tatimin e tërthortë të brendshëm që kalon shumën e tatimit të tërthortë të vendosur mbi to", Legjislacioni Tatimor i Kosovës respektivisht Ligji për TVSh (si tatim indirekt apo i "tërthortë"), trajtimin e eksportit të mallrave e bënë në përputhje me direktivën e BE-së respektivisht, eksporti i mallrave jashtë territorit të vendit është furnizim i liruar me të drejtë të zbritjes së TVSh-së (Neni 31 i Ligjit për TVSH). E drejta e zbritjes është përcaktuar me nenin 36 të Ligjit të TVSh-së dhe zbritja bëhet për TVSh-në e ngarkuar në blerje të mallrave apo shërbimeve. Pra, legjislacioni ynë është në përputhje me paragrafin 2 të nenit 39 të Marrëveshjes për Stabilizim Asocim.

ATK lidhur me projektin e zëvendësimit të sistemit të teknologjisë informative, ka hartuar dokumentin "kërkesat teknike". Projekti si kosto totale është vlerësuar se do të kushtojë 10 milionë euro. Projekti do të jetë me bashkëfinancim, nga Komisioni Evropian dhe Qeveria e Kosovës. Në këtë drejtim përveç koston është hartuar edhe orari i aktiviteteve të parapara deri në fazën e implementimit. Ndërsa me qëllim të vazhdimin të progresit në ofrimin e shërbimeve elektronike ndaj tatimpaguesve, është përgatitë sistemi për dorezimin e librave të Shitjes/Blerjes nga të gjithë tatimpaguesit e TVSH dhe sistemi për deklarimin dhe pagesën e kontributeve pensionale.

Sa i përket veprimeve të ndërmarra me qëllim të zbatimit të Planit të Veprimit për Strategjinë Kombëtare për parandalimin e ekonomisë joformale, shpëlarjes së parasë financimit të terrorizmit dhe kimit financiar, ATK në kuadër të këtij plani ka nën përgjegjësi 4 veprime për të cilat vazhdimisht ka ndërmarrë veprime, duke përfshirë edhe propozime për ndryshim të legjislacionit dhe ngritjen e kapaciteteve të stafit.

Lidhur me Marrëveshjet për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë (METD), është themeluar ekipi negociator i cili ka për qëllim lidhjen e Marrëveshjeve me shtete me të cilat Kosova ka bashkëpunim ekonomik si dhe me shtet potenciale për investime në Kosovë. Ndërsa, ATK me qëllim të zbatimit të METD ka ngritë kapacitetet e stafit. Ngritja e kapaciteteve profesionale të stafit është bërë me asistencë teknike nga donatorë dhe ende është duke vazhduar të mbështetet. Gjithashtu janë arritur të krijohen materiale informuese për qytetarë me qëllim të ngritjes së vetëdijes së qytetarëve për këtë fushë.

Divizioni i ankesave- Misioni i Divizionit të Ankesave është t'i zgjidh kontestet tatimore, pa hedhje në gjyq, në baza të drejta dhe të paanshme për Qeverinë apo tatimpaguesin që do të nxisë pajtueshmëri vullnetare dhe besim publik në integritetin dhe efikasitetin e Administratës Tatimore. Divizioni i Ankesave e kryen këtë mision duke marrë vendime për lëndët që hasin në kundërshtime. ATK ka organizuar trajnime dhe ka shtuar staf në këtë divizion ku si rezultat ka arritë që të avancoj punën e këtij divizioni duke arritur rezultat në krijimin e ekspertëve të aftë të ligjeve tatimore dhe të procedurave të ankesave, të demonstrojnë praktiken më të mirë në trajtimin e lëndëve të ankesave; të sigurohen që vendimet e ankesave përmbushin standardet e kërkuara; të jenë në hap me zhvillimet e legjislacionit tatimor; të rekomandojnë ndryshime në legjislacion ku janë identifikuar zona me probleme.

Korniza institucionale

Administrata Tatimore e Kosovës është institucioni kryesor tatimor në Republikën e Kosovës e cila funksionon në kuadër të Ministrisë së Financave dhe është autoriteti që ka të drejtën e implementimit të ligjeve fiskale, administrimit të taksave dhe tarifave ndërkombëtare. Qëllimi kryesor i ATK-së është të ndihmojë tatimpaguesit të paguajnë detyrimet e tyre tatimore në përputhje me ligjet e zbatueshme tatimore dhe të sigurojë që të ardhurat nga taksat të shkojnë në llogaritë e buxhetit të shtetit, duke i ofruar Tatimpaguesve një sistem efektiv pagesash.

Në drejtimin të modernizimit të administratës, është themeluar Qendra e Shërbimit dhe Edukimit të Tatimpaguesve dhe Qendra e Thirrjeve të cilat konsiderohen si projekte mjaft të suksesshme.

Është lançuar produkti i vërtetimit elektronik për persona fizik. Përveç kësaj të gjitha deklaratimet e tatimeve bëhen në mënyrë elektronike përmes sistemit Electronic Declaration of Incomes (EDI) i cili mundëson tatimpaguesve deklaratim të shpejt, të thjeshtë dhe të sigurt. Ky sistem është duke treguar rezultate mjaft të mira. Janë krijuar module të ndryshme në sistemin e TI të cilat kanë lehtësuar deklaratimet nga ana e tatimpaguesit dhe menaxhimin e proceseve të punës brenda institucionit.

Me qëllim të luftimit të ekonomisë jo formale dhe evazionit fiskal, ATK që nga viti 2012 është duke punuar sipas Planit të Trajtimit të Rreziqeve, i cili përfshin rreziqet, konkretisht fushat që konsiderohen si me rrezik për mos përmbushje të obligimeve tatimore dhe aktivitetet për trajtimin e rreziqeve. ATK është institucion përgjegjës në zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit për Parandalimin dhe Luftën kundër Ekonomisë Joformale, Pastrimin e Parave dhe Financimin e Terrorizmit 2014-2018.

Brenda institucionit është themeluar Divizioni për Trajnim dhe Zhvillim i cili harton plane vjetore të trajnimeve për stafin e ATK dhe mesatarisht numri i stafit të trajnuar në vit është 926 punëtorë.

Me vendim të Qeverisë Nr 07/39, të datës 22.07.2015 është miratuar Plani Inicial për Krijimin e Agjencisë së Hyrave. Ky vendim bazohet në këto nevoja: (i) përmirësimi i shërbimit ndaj tatimpaguesve; (ii) reduktimi i 'hendetat tatimor' përmes strukturave më të thjeshta dhe më efektive të mbledhjes së tatimeve; (iii) rritjen e efikasitetit në mbledhjen e tatimeve dhe zvogëlimin e kostove gjatë këtij procesi; (iv) rritjen e autonomisë të strukturave institucionale që merren me mbledhjen e të hyrave; (v) krijimin e strukturave institucionale më efektive për implementimin e politikave tatimore dhe doganore; (vi) përmbushja e kriterëve të nevojshme për procesin e integritetit në BE.

Mbështetja e donatorëve

Administrata Tatimore e Kosovës që nga themelimi i saj është mbështetur vazhdimisht nga organizata të ndryshme ndërkombëtare.

Komisionit Evropian përmes TAIEX ka mbështetur ATK në legjislacionin tatimor në veçanti harmonizimin e ligjit tatimor me legjislacionin e BE. Rezultatet e misionit ishin të përfshira në projektligjin e ri që pritet të miratohet së shpejti. Misioni i ardhshëm ishte në Njësinë e hetimeve tatimore dhe inteligjencës ku pas misionit ATK-ja ka implementuar disa nga rekomandimet e vënë në dukje në raportin përfundimtar të misionit. Kjo pati një ndikim pozitiv veçanërisht në rritjen e njohurive të stafit dhe në reformimin e njësisë përgjegjëse për hetimet tatimore. TAIEX ka mbështetur ATK në fushën e implementimit të Marrëveshjeve për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë me dy misione ditore. Rezultatet e këtyre dy misioneve janë njohja me përvojat ndërkombëtare për trajtimin e rasteve komplekse gjatë zbatimit të këtyre marrëveshjeve dhe është arritur të krijohet një draft i METD që përfaqëson pozicionin e Kosovës në raportet me shtetet kontraktuese. Dhe është arritur që të njohet me rezultatet e fundit nga raporti BEPS të OECD.

Një mision tjetër i TAIEX në ATK ka qenë ai në fushën e Transferimit të Çmimit. Ky mision ka qenë mjaft i nevojshëm pasi që ATK këtë vit ka themeluar Njësinë për Transferim të Çmimit, dhe ka ndihmuar në ngritjen e kapaciteteve të stafit të ri gjë që ka mundësuar funksionalizimin e kësaj njësie si një fushë e re.

Misioni tjetër ishte në fushën e IT-së që ka pas për qëllim vlerësimin e sistemin tatimor të IT-së dhe kohët e fundit ATK është mbështetur në fushën e Menaxhimit të Riskut. Rezultatet e misionit kanë pasur një ndikim pozitiv në ngritjen e kapaciteteve të stafit, pasi që është pasqyruar përvoja e zyrtarëve nga institucionet nga është marr asistencë.

Kohët e fundit, IMF ka mbështetur ATK në ngritjen e përmbushjes vullnetare dhe Menaxhimit të Riskut dhe hartimin e Strategjisë së re të institucionit me kohëzgjatjen për 5 vitet e ardhshme. Më vonë, ishte projektuar në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me Programin e Qeverisë. Përveç kësaj, ATK u mbështet në fushën e IT, përkatësisht në përgatitjen e kërkesat e përdoruesit për sistemin e ri të TI.

GIZ ka siguruar ndihmë teknike në rritjen e kapaciteteve të stafit nëpërmjet programeve të trajnimit të vazhdueshëm në TVSH, metoda indirekte e llogaritjes, ndërtim dhe Bankare sektorët. Përveç kësaj ka një projekt në të drejtën ndërkombëtare tatimore, veçanërisht në lidhje me Marrëveshjet e dyfishta tatimore e cila ishte për 2 vjet. Përfundimet e këtij projekti ka ndikuar pozitivisht, aty u krijua një njësi e cila merret me Marrëveshjet për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë.

GIZ, ka vazhduar mbështetë ATK në funksionalizimin e Zyrës për Gjoba dhe Ndëshkime Administrative, zyrë e cila është marrë si praktikë nga Administrata Tatimore e Bavarisë. Në këtë fushë është arritur që të organizohen punëtori të ndryshme me stafin e ATK, është asistuar nga ekspertë gjerman themelimi i kësaj zyre në zyrat regjionale si dhe janë hartuar format dhe udhëzuesit për trajtimin e ankesave nga kjo zyre. Gjithashtu është ofruar asistencë në blerjen dhe përdorimin e moduleve për kontrollat elektronike tek kompanitë e mëdha, e cila ka pasë ndikim në zvogëlimin e kotove dhe kohës së relizimit të kontrolleve.

Prioritetet afatmesme

- Ligji 03/L-162 Tatimi mbi të Ardhurat e Korporatave, i harmonizuar me Kodin e Miresjelljes per tatimet ne biznes;
- Ligji 03/L-161 Tatimi mbi të Ardhurat Personale, i harmonizuar me Kodin e Miresjelljes per tatimet ne biznes;
- Hartimi i një rregulloreje në lidhje me shkëmbimin e detyrueshëm automatik të informacionit në fushën e tatimeve që do të jetë në harmoni me Direktivën e Këshillit 2014/107/BE të dt. 09 dhjetor 2014, e cila e ka ndryshuar Direktivën e mëparshëm të Këshillit 2011/16/BE të dt. 15 shkurt 2011 që ka të bëjë me masat e përbashkëta për të parandaluar shmangien e taksave dhe tatimeve të dyfishta;
- Përcjellja e vazhdueshme e ndryshimeve eventuale acquis, si dhe harmonizimi i legjislacionit vendor me ndryshimet eventuale në fushën e tatimeve duke marre parasysh edhe Kodin e

Mirësjelljes për Tatimin e Biznesit të miratuar nga Këshilli dhe Përfaqësuesit e Qeverive të Shteteve anëtare, sipas konkluzioneve të dala nga takimi i Këshillit të ECOFIN me 01 Dhjetor 1997 në lidhje me politikën tatimore (98/C 2/01);

- Zëvendësimi i plotë i sistemit informativ;
- Ngritja e mbledhjes së të hyrave;
- Lancimi i shërbimit elektronik “fatura elektronike e TVSh-së E-Invoicing”;
- Matja e hendekut tatimor;
- Zhvillimi i mëtejme i shërbimeve elektronike, ku si synim është digjitalizimi i shërbimeve drejtë e-tatimeve;
- Zbatimi i strategjisë për parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018;
- Fortësimi i luftimit kundër korrupsionit, përfshirë edhe kontrollin e brendshëm të performancës institucionale;
- Ngritja e kapaciteteve të stafit me theks në fushën e menaxhimit të rrezikut;
- Republika e Kosovës do të vazhdojë të fuqizojë dhe të ristrukturojë Administratën Tatimore të Kosovës si njërin prej dy agjencioneve më të rëndësishme për mbledhjen e të hyrave publike, drejtë sigurimit të efektivitetit më të madh në vjeljen e tatimeve të brendshme dhe luftimin më efikas të evazionit fiskal.

3.18. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare

Acquis në fushën e politikave ekonomike dhe monetare përmban rregulla specifike që kërkojnë pavarësinë e bankave qendrore në shtetet anëtare, duke ndaluar financimin direkt të sektorit publik nga bankat qendrore dhe duke ndaluar qasje të privilegjuar të sektorit publik në institucionet financiare. Shtetet anëtare pritjet që të bashkërendojnë politikat e tyre ekonomike dhe janë subjekt i Paktit të Stabilitetit dhe Rritjes mbi mbikëqyrjen fiskale. Edhe Shtetet e reja Anëtare duhet të jenë të angazhuara në përputhje me kriteret e përcaktuara në Traktatin në mënyrë që të jenë në gjendje të pranojnë euron në kohën e duhur pas anëtarësimit. Deri atëherë, ato do të marrin pjesë në Bashkimin Ekonomik dhe Monetar si Shtet Anëtar i lejuar për mos-përdorimin e euros dhe do të trajtojnë normat e tyre të këmbimit si një çështje e interesit të përbashkët.

Acquis në fushën e politikës ekonomike dhe monetare përbëhet nga Titulli VIII (Art. 119 deri 144) të Traktatit për Funkcionimin e Bashkimit Evropian (TFBE), dhe me legjislacionin përkatës implementues.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimet kryesore të Kosovës në kuadër të përafrimit të legjislacionit të saj me atë të Bashkimit Evropian rrjedhin nga Neni 74 i MSA-së, gjithashtu Neni 94 i MSA-së nënvizon se BE-ja dhe Kosova do të lehtësojnë procesin e reformave ekonomike nëpërmjet bashkëpunimit për të përmirësuar të kuptuarit e bazave të ekonomive të tyre përkatëse si dhe formulimin dhe zbatimin e politikave ekonomike në ekonominë e tregut.

Ky kapitull jep informacion mbi zhvillimet e përgjithshme nga aspekti i politikës monetare dhe politikës ekonomike, në kontekst të strategjisë dhe objektivave të caktuara nga Qeveria. Meqenëse Kosova përdor euron si valutë të vetën, të cilën që nga viti 2002 e ka adoptuar në mënyrë unilaterale, Kosova nuk ka politikë monetare, andaj fokusi i këtij kapitulli në rastin e Kosovës do të përqendrohet në seksionin mbi Politikën Ekonomike. Për më tepër, duke mos pasur mundësinë e shfrytëzimit të politikës monetare si alternative zhvillimore, politikat ekonomike fitojnë një rëndësi edhe më të madhe. Kapitulli do të tentojë të ofrojë edhe informacione të tjera të cilat ndihmojnë në analizimin dhe arritjen e qëllimeve të institucioneve, gjithmonë në kontekst të procesit të Stabilizim asociimit me Bashkimin Evropian dhe vendet anëtare, ku një ndër prioritetet është edhe siguri i stabilitetit makroekonomik.

Bazuar në **Raportin e KE-së për Kosovën 2016** për çështjet që lidhen me politikat ekonomike, nënvizohet se deficitin e vazhdueshëm tregtar reflekton një bazë të dobët të prodhimit dhe mungesë të konkurrencës ndërkombëtare. Sektori i ofikimit publik dhe vendimmarrja ad hoc e politikave fiskale përbën rreziqe të mëdha fiskale veçanërisht vendimi për përfitimet e veteranëve të luftës mund të sfidojnë qëndrueshmërinë fiskale dhe marrëdhënjet me institucione financiare ndërkombëtare. Mbështetja në remitencë dhe ekonominë e gjerë informale gjithashtu ulë stimujt për punësim që rezultojnë në pjesëmarrje të ulët të fuqisë punëtore, veçanërisht në mesin e grave, shkallë të lartë të papunësisë veçanërisht në mesin e punëtorëve të rinj dhe të pakualifikuar. Gjithashtu, përmendet se Kosova duhet të reduktojë varësinë nga detyrimet doganore duke e zgjeruar bazën tatimore vendore dhe duke modernizuar mbledhjen e të ardhurave.

Politikat monetare

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës (BQK), pasardhëse e Autoritetit Qendror Bankar të Kosovës, është subjekt juridik publik bazuar në nenet 11 dhe 140 të Kushtetutës dhe të dispozitave të këtij ligji, që ka autonomi administrative, financiare dhe menaxhuese.

Duke u bazuar në nenin 6 (pavarësia dhe autonomia) të Ligjit për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, Banka Qendrore, anëtarët e organeve vendimmarrëse ose personeli i Bankës Qendrore, nuk do të marrin udhëzime nga ndonjë person apo subjekt tjetër, duke përfshirë subjektet qeveritare. Pavarësia dhe autonomia e Bankës Qendrore respektohet në çdo kohë dhe asnjë person apo subjekt nuk do të provojë të ndikoj anëtarët e organeve vendimmarrëse apo të personelit të Bankës Qendrore në realizimin e detyrave të tyre apo të ndërhyjë në aktivitetet e Bankës Qendrore. Për më tepër legjislacioni i Bankës Qendrore parashihet që llogaritë, evidencat dhe pasqyrat financiare të Bankës Qendrore, të paktën një herë në vit, të auditohen në përputhje me Standardet Ndërkombëtare të Auditimit nga auditorë të jashtëm të pavarur ndërkombëtar të cilët duhet të kenë reputacion të mirë dhe përvojë ndërkombëtare të njohur në auditimin e institucioneve të mëdha financiare ndërkombëtare.

Aktualisht, Ligji për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës është pjesërisht në përputhje me *acquis*-in e Bashkimit Evropian. Megjithatë shumë dispozita janë të përafëruara, nevojiten përpjekje të tjera legjislative me qëllim përputhjen me parimet e përgjithshme të *acquis* së Bashkimit Evropian.

Në vitin 2002, Kosova në mënyrë të njëanshme ka adoptuar euron si valutë ligjore dhe që nga atëherë euro de facto u bë monedha e Kosovës, prandaj, politika monetare në Kosovë është shumë e kufizuar. Instrumenti i vetëm tradicional i politikës monetare i cili është plotësisht në dispozicion të Bankës Qendrore përbëhet nga kërkesat e rezervës bankare. Që nga fillimi i funksionimit të sektorit bankar të Kosovës, bankat kanë mbajtur vazhdimisht rezerva të tepërta; prandaj, gjatë kësaj periudhe nuk është konsideruar si e nevojshme të ndryshohet norma e rezervës së detyruar.

Përdorimi i euros e kufizon rolin e Bankës Qendrore në funksionin e saj si huadhënës i fundit („lender of last resort” - LLR) për të ofruar kredi afatshkurta për bankat që potencialisht përballen me mungesë likuiditeti. Për këtë arsye, Qeveria e Kosovës dhe BQK-ja themeluan Asistencën e Likuiditetit Emergjent (Emergency Liquidity Assistance - ELA); një fond urgjence për të vepruar në rast të ndonjë mungese të likuiditetit në sektorin bankar. Përveç kësaj, Qeveria e Kosovës gjithashtu mban një nivel të duhur të bilanceve bankare si amortizues për të reaguar ndaj goditjeve të mundshme me të cilat përballen të ekonomisë. Në tabelën me poshtë mund të shihni normat efektive të këmbimit, nominale dhe reale, mesatare vjetore.

Normat efektive të këmbimit, nominale dhe reale, mesatare vjetore

Përshkrimi		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016/ tetor*
Indeksi	NEER	100.8	101.1	101.2	102.1	101.9	101.3	102.0
	REER (Total)	104.8	105.8	106.6	107.2	106.0	104.7	104.9

	REER(CEFTA)	105.8	106.6	106.9	107.7	107.4	106.5	106.7
	REER (EU)	106.4	106.9	108.6	107.8	107.3	107.1	105.8
Burimi: BQK *muaji i fundit i disponueshëm në bqk-kos.org								

Prioritetet afatmesme

- Ngritja e kapaciteteve për administrimin e situatave emergjente në rast të krizave dhe zgjidhjen e bankave me probleme.

Politikat ekonomike

Në përgjithësi ekziston një konsensus mbi thelbin e politikave ekonomike me fokus të veçantë në orientimin e tyre drejt krijimit të kushteve për rritjen e qëndrueshme ekonomike dhe rrjedhimisht gjenerimin e vendeve të qëndrueshme të punës.

Qeveria e Kosovës ka si objektiv kryesor të politikës fiskale ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal gjë që ndërlidhet me obligimet që dalin nga Marrëveshja për Stabilizim Asociim (MSA) lidhur me ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal dhe harmonizimin e politikave me ato të BE-së. Një tregues i përkushtimit të Qeverisë në këtë drejtim është adoptimi i rregullës fiskale e cila kufizon nivelin e deficitit të përgjithshëm në 2% të BPV-së. Qëllimi i krijimit të një mekanizmi të tillë fiskal ka qenë stabilizimi i nivelit të borxhit nën nivelin e kufizuar me ligj (40% e BPV-së).

Qeveria në fund të vitit 2014 ka hartuar Programin Qeverisës 2015-2018³⁴ i cili fokusohet në politika që stimulojnë rritjen ekonomike dhe përmirësimin e mirëqenies së qytetarëve. Ky program gjithashtu paraqet bazën për hartimin e Strategjisë Kombëtare për Zhvillim (SKZH). Strategjia do të reflektojë, në masë të madhe, masat e propozuara në këtë program qeverisës si dhe masa që rrisin aftësinë konkurruese të ekonomisë kosovare në tregun rajonal dhe më gjerë. Objektivi kryesor i Qeverisë është gjenerimi i rritjes së qëndrueshme ekonomike, e cila siguron stabilitet makroekonomik, fiskal dhe social, si dhe reformë strukturale ekonomike, ku prodhimi vendës, promovimi i eksportit dhe i dijes do mundësojnë gradualisht zvogelimin e deficitit tregtar. Në interes të veçantë është promovimi i investimeve, duke ulur kostot për bizneset nëpërmjet ndërtimit të infrastrukturës adekuate rrugore dhe hekurudhore, të telekomunikimit, energjisë dhe ujërave.

Korniza legjislative

Aktet ligjore/nënligjore në këtë nënkapitull janë:

- Ligji nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, i Plotësuar dhe Ndryshuar me Ligjin nr. 03/L-221, Ligjin nr. 04/L-116 dhe me Ligjin nr. 04/L-194 dhe me Ligjin nr. 05/L-063
- Ligji nr. 03/L - 175 Për Borxhet Publike
- Ligji nr. 05/L -109 Për Plotësimin dhe Ndryshimin e Ligjit nr. 05/L-071 për Buxhetin e Republikës së Kosovës 2016
- Ligji nr. 05/L-071 Për Buxhetin e Republikës së Kosovës 2016
- Ligji nr. 04/L-008 Për Këshillin Ekonomiko-Social
- Rregullore nr. 01/2015 Për Punën e Këshillit Kombëtar për Zhvillim Ekonomik të Kosovës.

Vendimet e vitit 2015 që erdhën si pasoje e inicimit të ndryshimeve në politikat tatimore konform Programit të Qeverisë 2015-2018 janë si vijon:

- Vendimi 02/20 i datës 24.03.2015 mbi Miratimin e Projektligjit për Tatimin mbi Vlerën e Shtuar

³⁴ Programi Qeverisës 2015-2018, <http://www.kryeministri-ks.net>.

- Vendimi 03/20 i datës 24.03.2015 mbi Miratimin e Projektligjit për Tatimin në të Ardhurat e Korporatave
- Vendimi 04/20 i datës 24.03.2015 mbi Miratimin e Projektligjit për Tatimin në të Ardhurat Personale
- Vendimi 16/20 i datës 24.03.2015 mbi aplikimin e normës së tatimit të akcizës në shumë prej 0.25 cent për litër në vajra të renda për ngrohje me një përmbajtje sulfurike me tepër se 0.1% ndaj peshës por jo me tepër se 1% ndaj peshës në përputhshmëri me lejimet sipas Udhëzimit Administrativ nr. 07/2012 të datës 27.04.2012 në kodin tarifor 2710196410 dhe 2710196490
- Vendimi 16/20 i datës 24.03.2015 mbi vendosjen e normës së tatimit të akcizës në produkte të duhanit dhe pijeve alkoolike (të specifikuar me kode doganore në vendim) dhe lirimin nga detyrimi i akcizës për alkoolin etilik për përdorim mjekësor
- Vendimi 16/20 i datës 24.03.2015 mbi kthim të pagese së tatimit të akcizës në shumën e paguar në emër të tatimit të akcizës për sasinë e vajit të përdorur në proces të prodhimit
- Vendimi 04/21 i datës 01.04.2015 mbi Plotësim-ndryshimin e vendimit të qeverisë mbi aplikimin e akcizës në veturat e reja dhe të vjetra si dhe përmirësimi i mënyrës së përlllogaritjes së akcizës në njërin nga produktet e duhanit
- Vendimi 02/32 i datës 3.06.2015 mbi Miratimin e Projektligjit për Faljen e Borxheve Publike
- Vendimi 8/12 i datës 5.02.2015 mbi Miratimin e Koncept-dokumentit për ngritjen e nivelit të parandalimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit
- Vendimi 04/39 i datës 22.07.2015 mbi vendosjen e tatimit të akcizës në fishekzjarrë/mjete piroteknike, ndryshimin e vendimit 16/20 mbi aplikimin e akcizës në cigare, vendosjen e tatimit të akcizës mbi lojërat e fatit, kazinotë, bastet sportive, etj.
- Vendimi 11/64 i datës 16.12.2015 Vendoset norma e akcizës në duhan sipas kalendarit.
- Vendimi 04/109 i datës 04.10.2016 për Udhëzimin administrativ për mallrat e liruara nga tatimi doganor, i plotësuar dhe ndryshuar me Udhëzimin Administrativ (QRK) nr.07/2016.

Korniza e politikave

Programi i Qeverisë është dokumenti kryesor i cili përcakton orientimin dhe zhvillimin e politikave të Qeverisë dhe i cili paraqet bazën për vendosjen e politikave prioritare në KASH. Programi i Qeverisë është dokument i natyrës politike dhe përfshinë planet dhe zotimet e Qeverisë për periudhën afatmesme. Qeveria është e obliguar të nxjerr një deklaratë të prioriteteve e cila shërben si bazë e politikave për përgatitjen e Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve, Buxhetit dhe Planit Vjetor të Punës së Qeverisë. Korniza Afatmesme e Shpenzimeve është mjete përmes të cilit Qeveria përcakton kornizën e saj fiskale dhe shërben si dokument kryesor i planifikimit të politikave në Kosovë. Korniza fiskale përfshin planifikimet për të hyrat dhe shpenzimet për tri vitet e ardhshme; kufijtë e shpenzimit për të gjitha organizatat buxhetore që përcaktohen në bazë të prioriteteve të qeverisë, si dhe financimin e deficitit dhe nivelin e bilancit bankar.

Gjatë muajve të parë të vitit 2015 janë ndryshuar ligjet tatimore për të reflektuar reformën fiskale të paraparë me programin qeverisës. Më konkretisht, ndryshimet kryesore që mund të veçohen janë si në vijim:

- Heqjen e barrierave për fiskalizim të të gjitha bizneseve përmes ndryshimit të udhëzimit administrativ nr. 15/2010 për pajisjet fiskale me qëllim të liberalizimit të tregut të këtyre pajisjeve. Kjo masë ka për qëllim rritjen e numrit të operatorëve në këtë treg gjë që do të ndikoj edhe në uljen e kostos, si të pajisjeve ashtu edhe të mirëmbajtjes, për bizneset. Me këtë masë synohet përmbyllja e procesit të fiskalizimit të të gjitha bizneseve gjë që do të mundësojë krijimin e një ambienti më të barabartë për të gjitha bizneset që operojnë në Republikën e Kosovës. Në të njëjtën kohë, Ministria e financave ka dizajnuar masat stimuluese për konsumatorët që mbledhin kuponët fiskal e cila rregullohet përmes një udhëzimi të veçantë administrativ. Këto masa kanë

për qëllim zvogëlimin e evazionit fiskal dhe parandalimin e konkurrencës jo të barabartë dhe në të njëjtën kohë të mbrojnë konsumatorin.

- Ndryshimet në sistemin e Tatimit mbi Vlerën e Shtuar përmes uljes së pragut për regjistrim në TVSH nga 50.000 euro në 30.000 euro, përshkallëzimit të normës së TVSH në 8% për produkte të caktuara bazike dhe 18% për produktet tjera, heqjen e TVSH-së për linjat e prodhimit dhe inputet bazë për prodhuesit vendor.
- Me qëllim të zvogëlimit të barrierave administrative, janë shkurtuar procedurat administrative dhe këtu mund të përmendim heqjen e kërkesës për certifikatë të eksportit dhe importit pasi që tashmë të gjitha bizneset në Kosovë posedojnë një numër identik fiskal.

Qeveria e Kosovës ka mbajtur sistemin relativisht të thjeshtë tatimor, me të hyra tatimore në raport me BPV-së prej 20%. Gjatë këtij viti nuk ka pasur ndryshime në normat e tatimeve. Në këtë kontekst, duke qenë se zgjerimi i bazës tatimore paraqet mjetin më efikas për rritjen e të hyrave buxhetore, Qeveria ka ndërmarrë masa për të parandaluar dhe reduktuar ekonominë joformale dhe të rrisë efikasitetin e agjencive mbledhëse të të hyrave tatimore. Konkretisht, në fillim të vitit 2014, Qeveria ka miratuar Strategjinë për parandalimin dhe luftimin e ekonomisë jo-formale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit dhe planin e veprimit për zbatimin e kësaj strategjie. Gjatë vitit 2015, është bërë vlerësimi i ekonomisë jo-formale dhe është rishikuar edhe plani i veprimit për implementimin e strategjisë.

Qeveria është e orientuar në ruajtjen e stabilitetit makro-fiskal dhe në të njëjtën kohë në ruajtjen e shpenzimeve produktive buxhetore. Në këtë kontekst vlen të ceket fakti që në fillim të këtij viti Qeveria e Kosovës ka negociuar një program 22 mujor me FMN. Meqenëse Kosova nuk karakterizohet me ndonjë rrezik fiskal dhe të bilancit të pagesave, si dhe nuk ka politikë monetare, ky program më shumë do të ketë fokusin në zhvillimin ekonomik të vendit. Me saktësisht, duke pasur parasysh nivelin e ulët të borxhit publik në raport në BPV-në si dhe nevojën që Kosova ka për ngritjen e infrastrukturës dhe rritjen ekonomike, marrëveshja është arritur me FMN që të krijohet një klauzolë e investimeve brenda LMFPP e cila i lejon Qeverisë financimin e projekteve jashtë rregullës fiskale përmes kredive nga Institucionet Financiare Ndërkombëtare.

Per te siguruar qendrueshmeri te financave publike dhe ruajtur strukturen e shpenzimeve te buxhetit, Qeveria planifikon krijimin e një rregulli të veçantë brenda LPFPP i cili do të rregullon dhe ndërlihdë (anchor) rritjen e pagave të sektorit publik me rritje të produktivitetit. Në përputhje me këto kufizime në shpenzimet aktuale, Qeveria është e përkushtuar të mbajë një nivel të lartë të shpenzimeve kapitale gjatë periudhës 2017-2019. Ndërtimi i rrugëve të reja dhe përmirësimi i mëtejshëm i rrugëve ekzistuese dhe infrastrukturës hekurudhore, investimet në rritjen e efciences së energjisë, zgjerimi i sistemit të ujitjes së tokave etj. do të përbëjnë pjesën më të madhe të investimeve kapitale në periudhën e ardhshme.

Të gjitha masat dhe orientimet do të bazohen në këto parime fundamentale buxhetore: (i) qëndrueshmëri buxhetore dhe stabiliteti makro-fiskal në fushën e menaxhimit të financave publike; (ii) koherencë në mes të të hyrave dhe shpenzimeve buxhetore, duke ndjekur politikën e ngarkesave të ulëta tatimore në interes të zhvillimit të sektorit privat. Fuqizimi i sektorit privat do të vazhdojë të realizohet nëpërmjet hartimit të politikave, të cilat do të derivojnë nga dialogu publiko-privat, me synim që politikat fiskale, tregtare, tërheqjes së investimeve të jashtme, përmirësimit të mjedisit afarist dhe zhvillimit të fuqisë punëtore, të jenë promotor i rritjes së sektorit privat dhe gjenerimit të vendeve të reja të punës.

MSA do të ketë impakt në të hyrat doganore. Shkrija e ATK-së dhe Doganës në një autoritet të vetëm të të hyrave do të bëhet në harmoni me proceset e integritimit, meqë tarifatat doganore do të eliminohen me shumicën e partnerëve kryesorë tregtarë pas hyrjes në fuqi të Marrëveshjes së Stabilizim Asociimit dhe ratifikimit të marrëveshjeve për tregti të lirë.

Pjesë integrale e bashkëpunimit të përforcuar institucional në mes të Kosovës dhe BE-së në vitin 2014 është edhe ftesa drejtuar Kosovës që të përfshihet në dialogun e strukturuar për qeverisjen ekonomike që

zhvillohet rregullisht dhe vazhdimisht midis vendeve kandidate nga njëra anë, dhe institucionet e BE-së, veçanërisht Këshilli dhe Komisioni, nga ana tjetër. Bazë për këtë dialog është Programi për Reforma në Ekonomi (PRE) dhe ky dokument paraqet dokumentin e parë të Kosovës të këtij lloji. PRE është mjet i cili ka për qëllim të sigurojë udhëzim më të qartë në zbatimin e reformave duke sjellë së bashku një analizë makroekonomike afatmesme, kornizën fiskale, si dhe prioritetet e politikës së përgjithshme ekonomike.

Në anën tjetër, viti 2015 shënon vitin e fillimit të një programi të ri me FMN, ku si me çdo program, ka kriteret strukturore (targets) që duhet të arrihen brenda periudhës prej 22 muajsh, pra korrespondon me gati dy vite të këtij mandati qeverisës³⁵. Me fjale tjera, korniza makro-fiskale e Kosovës do të jete e përcaktuar (në linja të gjera) nga kriteret e programit me FMN. Megjithatë, duke pasur parasysh se "Efikasiteti i shpenzimeve, madhësia e sektorit publik dhe rregullat fiskale" është pjesë e Programit Qeverisës, programi i negociuar me FMN është tërësisht në linjë me objektivat e Qeverisë.

Korniza institucionale

MF udhëheq procesin e përgatitjes së KASH-it dhe Buxhetit të Kosovës. KASH paraqet dokumentin bazë për fillimin e procesit buxhetor. Me qëllim të përcaktimit të Buxhetit të Republikës së Kosovës për vitin fiskal, Kuvendi i Kosovës miraton çdo vit Ligjin për Buxhetin e Kosovës. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, është më se e nevojshme që gjatë hartimit dhe miratimit të buxhetit të Kosovës, të përmbushen përgjegjësitë e institucioneve të Kosovës, duke iu shërbyer nevojave dhe interesave të qytetarëve gra dhe burra, të kryhet edhe Buxheti i Përgjegjshëm Gjinor në përputhje me kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore, dhe të implementohet në të gjitha fazat e planifikimit dhe realizimit të buxhetit ky buxheti i përgjegjshëm gjinor.

Në kuadër të Ministrisë së Financave funksionon departamenti i politikave ekonomike, publike dhe bashkëpunim ndërkombëtar financiar i cili përbëhet nga tri divizione: divizioni i makroekonomisë, divizioni i politikave fiskale dhe divizioni për bashkëpunim ndërkombëtar financiar. Departamenti është përgjegjës për hartimin e politikave makroekonomike dhe fiskale në përputhje me objektivat e qeverisë mbi zhvillimin ekonomik, ruajtjen e qëndrueshmërisë financiare si dhe rritjen e mirëqenies sociale. Gjithashtu, departamenti është përgjegjës për parashikime makro-fiskale për periudhën afatmesme me qëllim të përcaktimit të kornizës së përgjithshme makroekonomike dhe parametrave të përgjithshëm të buxhetit. Ky departament gjithashtu udhëheqë sekretariatit si mekanizëm koordinues për implementimin e strategjisë dhe planit të veprimit për parandalimin dhe luftimin e ekonomisë jo-formale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit.

Gjithashtu, në kuadër të Ministrisë së Financave funksionon Thesari Përgjegjës kryesor të Thesarit janë paraqitur në Ligjin për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë. Këto përgjegjësi përfshijnë: Menaxhimin e fondit të konsoliduar të Kosovës, Menaxhimin e llogarive bankare, Menaxhimin e shpenzimit të fondeve, Vendosijen e proceseve të mbledhjes së parave publike, Themelimin dhe mirëmbajtjen e regjistrave kontabël, Përgatitjen e pasqyrave financiare dhe Mirëmbajtjen e Rregullave financiare. Në kuadër të Ministrisë së Financave, brenda Thesarit është themeluar Divizioni për menaxhimin e borxhit shtetëror ('DMB'), i cili funksionon në koordinim me Departamentin e Politikave Ekonomike e Publike dhe Departamentin e Buxhetit në Ministrinë e Financave si dhe Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, si agjent fiskal i Qeverisë. DMB është përgjegjëse kryesisht për funksionet e menaxhimit të rrezikut të huamarrjes shtetërore, negociimit të kushteve financiare, menaxhimit të strategjisë së huamarrjes, raportimit, regjistrimit dhe shërbimit të borxheve shtetërore.

Departamenti i Buxhetit është në kuadër të Ministrisë së Financave. Buxheti i përgjithshëm i Qeverisë së Republikës së Kosovës përbëhet nga buxheti i nivelit qendror dhe buxheti i nivelit komunal dhe kjo

³⁵ Per me shume detaje, shihni dokumentet zyrtare tek <https://www.imf.org/external/np/sec/pr/2015/pr15362.htm>

përfshinë të gjitha organizatat buxhetore. Financimi i komunave përbëhet prej grantit të përgjithshëm në përputhje me parimet kriteret dhe formulën bazë të përcaktuar sipas Ligjit për financat lokale, të grantit për arsim dhe grantit për shëndetësi. Përveç kësaj, buxheti i komunave përfshinë edhe shpenzimet e financuara nga të hyrat vetjake të mbledhura në nivel lokal. Buxheti në nivel qendror përbëhet nga të gjithë organizatat buxhetore (përfshijë komunat).

Në kuadër të Zyrës së kryeministrit ekziston zyra për planifikim Strategjik e cila bene koordinimin e politikave si dhe ofron këshilla për Kryeministrin lidhur me çështje të rëndësishme të politikave të cilat parashtrihen për miratim në mbledhjen e Qeverisë dhe që ndërlidhen drejtpërdrejt me prioritetet Qeveritare.

Ministritë e linjës si përgjegjësi kryesore kanë formulimin e politikave në fushat për të cilat janë përgjegjëse dhe të cilat koordinohen me ZPS dhe MF parasë të aprovohen nga Qeveria.

Përveç kësaj strukture ekzistuese për hartimin e politikave, Qeveria ka themeluar edhe këshillat të cilat kanë karakter konsultativ siç janë:

- Këshilli Kombëtar për Investime: i cili ka për qëllim shqyrtimin më të gjerë të prioriteteve, prioritizimit më të mirë të investimeve në sektorët me aftësi konkurruese. Në këtë format Këshilli do të përcaktohen investimet afatgjate të cilat do të ndikojnë shkallën e zhvillimit të vendit.
- Këshilli ekonomik dhe social: i cili fokusohet në vendosjen dhe zhvillimin e dialogut social në Kosovë për të punësuarit dhe punëdhënësit, për çështje të rëndësishme të veçantë, të cilat kanë të bëjnë me realizimin e të drejtave të tyre ekonomike, sociale dhe profesionale, që realizohen, përmes zgjidhjeve të kontesteve me marrëveshje dypalëshe apo trepalëshe.
- Këshilli Kombëtar për Zhvillim Ekonomik të Kosovës: i cili në bashkëpunim me përfaqësuesit e sektorit të biznesit ka për qëllim shqyrtimin e politikave ekonomike për të adresuar sfidat zhvillimore të vendit

Prioritetet afatmesme

- Politika fiskale të favorshme përfshirë përshkallëzimin e TVSH-se; uljen e pragut të TVSH-se, pushimet tatimore, integrimi i ATK-se; DK-se dhe mbledhja e TVSH-se në brendi, lirimet doganore;
- Politika tregtare konkurruese dhe përmirësimi i mjedisit afarist përfshirë hapja e tregut, funksionalizimi i zonave të tregtisë së lirë; luftim i ekonomisë joformale, eliminimi i barrierave ligjore dhe zvogëlimi i burokracisë
- Përkrahja e ndërmarrjeve të vogla dhe të mesme, përmes krijimit të fondit për garantimin e kredive dhe lehtësirave tjera administrative
- Promovimi i investimeve, krijimi i partneriteteve strategjike në fushën e investimeve, lehtësimi dhe promovimi i investimeve nga diaspora, avancimi i partneritetit publiko-privat;
- Zhvillimi i kapitalit njerëzor që mbulon zhvillimin e arsimit bazik, avancimin e TAP dhe arsimit terciar, përfshirja e diasporës si dhe sigurimi se rritja dhe përfitimet e saj janë gjithëpërfshirëse;
- Infrastruktura në funksion të rritjes ekonomike e që mbulon energjinë, transportin, shfrytëzimin e burimeve natyrore të Kosovës gjithnjë duke pasur parasysh ruajtjen e mjedisit.

3.19. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat

Acquis në fushën e statistikave kërkon ekzistencën e një infrastrukture statistikore të bazuar në parimet si paanshmëria, besueshmëria, transparenca, konfidencialiteti i të dhënave individuale dhe shpërndarja e statistikave zyrtare. Institutet Kombëtare Statistikore veprojnë si pika referuese për metodologjinë, prodhimin dhe shpërndarjen e informacionit statistikor. Acquis përfshin metodologjinë, klasifikimet dhe procedurat për mbledhjen e të dhënave në fusha të ndryshme të tilla si statistikat makro-ekonomike dhe

të çmimeve, statistikave demografike dhe sociale, statistikave rajonale si dhe statistikave të biznesit, transportit, tregtisë së jashtme, bujqësisë, mjedisit dhe të shkencës dhe teknologjisë. Nuk është i nevojshëm asnjë transpozim në legjislacionin kombëtar pasi që shumica e acquis merr formën e rregulloreve.

Kërkesat e MSA-së

Kapitulli i Statistikave është i rregulluar me nenin 74 dhe 95 të marrëveshjes. MSA parasheh zhvillimin e një sistemi statistikor efikas dhe të qëndrueshëm në Kosovë të aftë për të siguruar të dhëna të besueshme, objektive dhe të sakta, të krahasueshme me statistikave Evropiane, që nevojiten për të planifikuar dhe monitoruar procesin e tranzicionit dhe reformës në Kosovë. Ky sistem duhet gjithashtu t'i mundësojë Agjencisë së Statistikave të Kosovës të përmbush më mirë nevojat e shfytëzuesve (përdoruesve) (si të administratës publike ashtu edhe të sektorit privat). Sistemi statistikor duhet të jetë në përputhje me parimet e Kodit Statistikor Evropian të Praktikës dhe parimeve themelore të statistikave nga OKB, citatet e drejtës Statistike Evropiane, dhe duhet të zhvillohet në drejtim të zbatimit të *acquis*-it të BE-së në fushën e statistikave.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016 konstaton se Kosova është në fazë të hershme të përgaditjes në fushën e Statistikave. Agjencia duhet të vazhdojë për të prodhuar statistika të besueshme, në kohë dhe në përputhje me standardet evropiane dhe metodologjitë ndërkombëtare. Agjencia e Statistikave përballet me mungesa të konsiderueshme në aspektin e kapaciteteve administrative, mungesa e kapaciteteve parandalonë ASK-në nga prodhimi i statistikave të sakta dhe në kohë për bërjen e politikave të bazuara në dëshmi. Prodhimi i statistikave thelbësore makro-ekonomike dhe të biznesit mbetet i kufizuar. Disponueshmëria e të dhënave themelore për politikën e bazuara në dëshmi duhet të trajtohet si prioritet. Raporti nënvizon që ligji mbi statistikave zyrtare duhet të miratohet. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, ky ligj duhet të jetë në përputhje me kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore për përpunimin e statistikave të ndara sipas gjinisë.

Konkluzionet e dala nga DPSA e vitit 2016 kërkojnë që të miratohen ndryshimet e Ligjit për Statistika Zyrtare dhe të vazhdojë forcimin e kornizës ligjore në fusha të tilla si koordinimi dhe zotimi buxhetor. Gjithashtu, potencohet se duhet të vazhdojë zbatimi i programit pesëvjeçar statistikor dhe planit vjetor të ASK. Të marrë masa për të forcuar kapacitetet e ASK përfshirë alokimin e burimeve të mjaftueshme financiare. Duhet edhe më tej të zhvillohen llogaritë kombëtare, statistikave të biznesit dhe statistikave ekonomike dhe ESA2010.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Statistikave zyrtare në Republikën e Kosovës janë të rregulluara me Ligjin mbi Statistikave Zyrtare të Republikës së Kosovës 04/L-036 i cili qartëson parimet themelore për të qeverisur Statistikave Zyrtare. Disa nga këto parime janë rëndësia, paanshmëria, besueshmëria, efektiviteti shpenzues, pavarësia profesionale, dhe transparenca.

Veprimtaria në fushën e statistikave zyrtare në Republikën e Kosovës rregullohet në bazë të Ligjit nr. 04/L-036 për statistikave zyrtare të Republikës së Kosovës (gazeta zyrtare e Republikës së Kosovës / nr. 26 / 25 nëntor 2011, Prishtinë). Ligji mbi statistikave zyrtare është pjesërisht në harmoni me rregulloren e Parlamentit Evropian nr. 223/2009 e cila trajton statistikave në nivel të BE, duke respektuar dispozitat e Ligjit të statistikave zyrtare mbi konfidencialitetin e të dhënave, parimet fundamentale të statistikave zyrtare (E/2013/24 (2013/21)).

Me qëllim të zbatimit të Ligjit të lartcekur, Qeveria e Kosovës ka nxjerre edhe akte nënligjore përkatëse që konsistojnë në dy udhëzime administrative (UA për ruajtjen e lëndës statistikore dhe UA për përpunime të veqanta statistikore) dhe tri rregullore përfshirë edhe Rregulloren nr. 11/2013 për implementimin e

standardit për klasifikimin e veprimtarive ekonomike në versionin nace-rev.2 e cila është në përputhje me rregulloren e Parlamentit evropian rregullorja (nr. 1893/2006).

Ligji nr. 03/l-237 për regjistrimin e popullsisë, të ekonomive familjare dhe të banesave (gazeta zyrtare e Republikës së Kosovës / Prishtinë: viti v / nr. 84 / 03 nëntor 2010). Ky ligj është në harmoni me rekomandimet e konferencës së statistikieneteve evropian për regjistrimet e popullsisë dhe banesave 2010, përparitur në bashkëpunim me Eurostat.

Ligji për regjistrimin e bujqësisë, nr. 04/l-127 (gazeta zyrtare nr. 1/2013 /17.01.2013), ligji nr. 04 /L-253 për ndryshim dhe plotësim të ligjit për regjistrimi e bujqësisë, nr. 04/l-127 (gazeta zyrtare nr. 32/2014/15.05.2014). Ndërsa korniza ligjore që ndërlidhet edhe me fushën e statistikave, konsiston në këto akte ligjore:

- Ligji nr. 03/l-209 për Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës (gazeta zyrtare e republikës së Kosovës / Prishtinë: viti v / nr. 77 / 16 gusht 2010);
- Rregullore mbi statistikave të bilancit të pagesave dhe pozicionit të investimeve ndërkombëtare;
- Rregullore mbi statistikave monetare-financiare dhe llogaritë financiare;
- Ligji nr. 03/l-048 për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë, i plotësuar dhe ndryshuar me ligjin nr. 03/l- 221, ligjin nr. 04/l-116 dhe me Ligjin nr. 04/l-194;
- Rregullore mf-nr. 03/2014 për pasqyrat financiare vjetore të organizatave buxhetore.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Zbatimi i angazhimeve që rrjedhin nga legjislacioni në fuqi në fushën e statistikave është nën përgjegjësinë e këtyre institucioneve, të cilat janë pjesë e sistemit Shtetëror Statistikor:

- Agjencia e Statistikave të Kosovës;
- Banka Qendrore e Republikës së Kosovës;
- Ministria e Financave;
- Organet tjera të autorizuar nga ASK-ja.

Agjencia e Statistikave të Kosovës - ASK, sipas Ligjit të Statistikave Zyrtare koordinon sistemin shtetëror statistikor dhe është përgjegjës për harmonizimin e të dhënave zyrtare statistikore. ASK, Gjithashtu ka detyrë kryesore të identifikojë nevojat e përdoruesve dhe t'i filtrojë ata për nga rëndësia. Më pastaj, ata transformojnë nevojat përkatëse të përdoruesve në koncepte të matshme për të lehtësuar mbledhjen e të dhënave dhe shpërndarjen e tyre. ASK është koordinator kryesor në mes të prodhuesve statistikor dhe siguron koherencën dhe pajtueshmërinë e sistemit statistikor me standardet e miratuara. Momentalisht ASK është fokusuar kryesisht në mbledhjen e informacionit nga sektori real dhe zhvillimin e sa më shumë statistikave që janë të mundura në lidhje me të.

ASK është përgjegjëse për prodhimin e produkteve statistikore që japin informacione mbi aspektet ekonomike, sociale, popullsisë, bujqësisë, mjedisit, energjisë, etj. Produktet statistikore janë të prodhuara në intervale të ndryshme kohore. Produkti më i shpeshtë IÇK publikohet në bazë mujore. ASK është përgjegjëse për të siguruar informacione për Bruto Produktin Vendor, buxhetin e njërive ekonomike familjare, punësimin dhe strukturën e bujqësisë. Këto informata vihen në dispozicion të përdoruesve çdo vit. Në fund të çdo viti ASK para-shpall publikimin e kalendarit që informon për dorëzimin e produkteve statistikore gjatë vitit të ardhshëm.

ASK-ja, ka përgjegjësi të krijoj, menaxhoj, mirëmbaj dhe freskoj:

- Regjistrin e popullsisë
- Regjistrin e ekonomive familjare
- Regjistrin e shtëpive dhe banesave
- Regjistrin statistikor të bizneseve

- Regjistrin e njësive hapësinore dhe
- Regjistrin ekonomive bujqësore dhe Regjistrat tjerë në pajtim me planet dhe vendimet

ASK është përgjegjëse që metodologjitë statistikore të përdorura në Kosovë të jenë afër me ato të përdorura në vendet e tjera në rajon dhe Evropë. Që të jetë në gjendje të zbatojë këto objektiva ASK në menyrë të vazhdueshme përditëson procedurat në përdorimin e nomenklaturave, mbledhjen e të dhënave, përpunimin e të dhënave dhe shpërndarjen e të dhënave.

Banka Qendrore e Republikës së Kosovës - në aspektin e përgjegjësive statistikore, vepron në bazë të Ligjit për Bankën Qendrore në Republikën e Kosovës dhe Ligjit për Statistikat Zyrtare në Republikën e Kosovës.

Përgjegjësitë statistikore të BQK-se janë të rregulluara edhe me Rregulloren mbi statistikën monetare-financiare dhe Llogaritë Financiare dhe Rregulloren mbi Statistikat e Bilancit të Pagesave dhe Pozicionit të Investimeve Ndërkombëtare.

Statistikat në përgjegjësinë e drejtpërdrejtë të BQK-së janë statistikat për sektorin monetarë e financiarë dhe statistikat e sektorit të jashtëm. Këto statistika janë në përputhje me standardet zhvilluara nga Fondi Monetar Ndërkombëtar, Banka Qendrore Evropiane, Eurostat, etj. Statistikat monetare dhe financiare përfshijnë të dhënat e prodhuara nga BQK, bankat e nivelit të dytë, kompanitë e sigurimit, fondet e pensioneve, institucionet ndihmese financiare. Statistikat e Sektorit të Jashtëm përfshijnë statistikën e bilancit të pagesave, të pozicionit ndërkombëtar të investimeve dhe borxhit të jashtëm.

Ministria e Financave ka për mision të bëjë parashikime dhe analiza për të mbështetur procesin e vendimmarrjes në lidhje me formulimin e politikave ekonomike. Permbushja e këtij misioni të Ministrisë së Financave është i nderlidhur me detyrat dhe përgjegjësitë e Thesarit dhe Departamentit të politikave ekonomike, publike dhe bashkëpunimi ndërkombëtar financiar (DPEPBNF) Statistikat për sektorin fiskal dhe ato të borxhit publik përpilohen dhe publikohen nga Thesari në kuader të Ministrisë së Financave.

Organet e tjera të autorizuar nga ASK-ja- Ekzistojnë edhe ofrues tjerë të informacionit dytësor që përdoren për përpilimin e statistikave zyrtare në Kosovë. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë është përgjegjëse për të regjistruar numrin e shkollave, nxënësve, studenteve dhe mësimdhënësve në çdo nivel arsimor, Ministria e Shëndetësisë dhe Instituti i Shëndetit Publik janë përgjegjëse për regjistrimin e numrit të institucioneve shëndetësore, pacientëve, mjekëve dhe sëmundjeve, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale është përgjegjëse për të ofruar informata për numrin e punëkërkesve, numrin e shtetëzëve që ofron, përfitime nga papunësia, subvencione për familjen në nevojë, Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural është e ngarkuar për të siguruar të dhënat administrative siq janë: subvencionet për fermerët dhe të dhënat tjera administrative. Ministria e Zhvillimit Ekonomik është e ngarkuar të hartojë Bilancin e Energjisë, sipas kërkesave të BE, Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor është e ngarkuar të grumbullojë të dhëna mbi burimet natyrore në Kosovë dhe bio-diversitetin, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (ARBK) ofron të dhëna administrative mbi bizneset e regjistruara. Të gjitha këto të dhëna përdoren nga ASK në periudha të caktuara për të informuar publikun për gjendjen në këto fusha respektive. Megjithatë ASK përpilohet për të kombinuar këto informacione me burime tjera që vijnë nga anketimet e kryera prej saj.

Prioritetet afatmesme

Efikasiteti organizativ dhe produktiv ku objektivat kryesore në këtë lëmi janë:

- Të ri-organizojë ASK-në si agjenci në qendër të sistemit që të forcojë procesin e vet planifikues;
- Të arrijë produktivitet afatgjat të sistemit 3-5% në bazë vjetore;
- Të zbatojë Rregulloren për Riorganizimin e ASK-së, të rrisë dhe të zhvillojë kapacitetet e burimeve njerëzore.

Cilësia dhe dobishmëria e prodhimit ku objektivat kryesore në këte lëmi janë:

- Të dokumentojë metodat dhe pershkrimin e procesit në planifikimin vjetor;
- Të përmirësoj cilësinë e prodhimit përmes ndërveprimit me përdoruesit dhe trajnimeve;
- Të përmirësoj besueshmërinë dhe shfrytëzueshmërinë e prodhimit të të dhënave;
- Të rris numrin e prodhimeve në përputhshmëri me PSZ.
- Zbatimi i parimeve dhe standardet cilësore mbi të cilat mbështetet sistemi statistikor.
- Ndertimi i një sistem të qëndrueshëm dhe të besueshëm statistikor

Një ndër qëllimet strategjike në Planin Strategjik 2015-2019 që ndërlidhet me fushën e statistikave është pasurimi i aktiviteteve kërkimore dhe statistikore lidhur me gjendjen dhe zhvillimin e ekonomisë dhe sistemit financiar. BQK-ja do t'i pasurojë aktivitetet statistikore dhe kërkimore që kanë të bëjnë me ekonominë në përgjithësi dhe sistemin financiar në veçanti përmes këtyre veprimeve strategjike:

- Avancimi i mëtuftjeshëm gjithëpërfshirës i statistikave monetare dhe financiare (SMF) si dhe statistikave të sektorit të jashtëm (SMJ);
- Zhvillimi i mëtejshëm i funksionit të analizave dhe kërkimeve ekonomike dhe
- Vlerësimi i stabilitetit financiar dhe identifikimi i rreziqeve sistematike;

3.20. Kapitulli 19 i *acquis*-së: Politikat sociale dhe punësimi

Acquis në fushën sociale përfshinë standardet minimale në fushat e ligjit të punës, barazisë, shëndetit dhe sigurisë në punë dhe anti-diskriminimit. Shtetet Anëtare marrin pjesë në dialogun social në nivel evropian dhe në proceset e politikave të BE-së në fushat e politikës së punësimit, përfshirjes sociale dhe mbrojtjes sociale.

Kërkesat e MSA-së

Bashkëpunimi në këtë fushë sipas neneve 82 dhe 106 të MSA-së, do të synojë mbështetjen e Kosovës në reformimin e politikave të punësimit. Gjithashtu do të nxisë dialogun social si një forcë kyçe në shtytjen e reformës ekonomike dhe sociale si dhe përafrimin ligjor mbi punësimin, shëndetin dhe sigurinë në punë dhe mundësitë e barabarta për gratë dhe burrat, personat me aftësi të kufizuara, pjesëtarët e minoriteteve dhe grupeve të marginalizuara. Kjo gjithashtu duhet të përfshijë përafrimin e legjislacionit të Kosovës me *Acquis* në fushën e Ligjit të Punës me theks në kushtet për punës për gratë si dhe për të nxitur përfshirjen e politikave sociale dhe anti-diskriminuese në Kosovë. Duhet të themelohet një sistem i mbrojtjes sociale që i mbështetë punësimin dhe rritjen gjithëpërfshirëse.

Sipas konkluzioneve të Nënkomitetit për MSA për Inovacion, Shoqëri Informativë, Politika Sociale dhe Puniëm 2017, sa i përket *politikave të punësimit dhe politikave sociale*, sfida mbetet papunësia në Kosovë, me fokus gjendja e të rinjëve dhe papunësia e femrave. Kosova duhet të bëjë përpjekje më të mëdha për zbatimin e ligjit të punës . Kosova duhet t'a miratojë Strategjinë Sektoriale për Punësim 2014-2020 dhe planin e saj të veprimit. Buxheti për zgjerimin e masave aktive të tregut të punës ende mbetet i ulët dhe është i pamjaftueshëm për të adresuar nevojat në mënyrë efektive. Ligji për Agjencin e Punësimit duhet të implementohet si dhe Agjencia e Punësimit të funksionalizohet, të sigurohet buxheti i tij. Për *dialogun social dhe partnerët socialë*, Kosova dhe Komisioni Evropian do të mbajnë një video-konferencë për planet e Ligjit të amandamentuar për Këshillin Ekonomik Social.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, duhet të sigurohen kriteret të qarta për anëtarësimin në Këshillin Ekonomiko-Social, përmes Ligjit të amandamentuar për Këshillin Ekonomik Social, ndërsa Kosova duhet të miratojë kriteret në përputhje edhe me kërkesat e Ligjit për Barazi Gjinore, duke siguruar përfaqësimin e barabartë gjinor.

Bazuar në Raportin për Vending 2016, në fushën e *politikave të punësimit* theksohet se papunësia gjatë vitit 2015 ka rënë në 32.9% krahasuar me vitin paraprak që ka qenë 35.5%.; papunësia tek të rinjtë (15-24 vjeç), krahasuar me vitin paraprak ka rënë nga 61% në 57.7% Në fushën e *politikave sociale* sipas Raportit duhet të miratohet Ligji i plotësuar-ndryshuar për Punë, i cili është në linjë me *Acquis* të BE-së si dhe të punohet në implementimin më të kënaqshëm të këtij Ligji. Inpektorati i Punës duhet të mbështetet mëtutje me rritjen e numrit të inspektorëve që të mund të ndikojë në zvogëlimin e numrit të lëndimeve dhe vdekjeve në vend të punës dhe t'a targetojë punën informale në vend (me theks të veçantë në sektorin e ndërtimit). Në fushën e *dialogut social*, duhet të miratohet Ligji i plotësuar-ndryshuar për Këshillin Ekonomik-Social i cili duhet të ofrojë kritere konkrete për përzgjedhjes dhe anëtarësimit në Këshill si dhe të jetë në linjë me *Acquis* të BE-së. Gjithashtu Raporti thekson që Kontrata Kolektive është jo-funksionale. Në fushën e *shërbimeve sociale*, theksohet ngecja e ofrimit të shërbimeve sociale nga Komunitet për shkak të mungesës së buxhetit; si dhe theksohet që mungesa e buxhetit e ka shtyrë edhe futjen në fuqi të skemës së pensionale. Ndërsa në fushën e *barazisë gjinore* kërkohet implemetimi më i mirë i Ligjit për Barazi Gjinore për të adresuar papunësinë e lartë në mesin e grave dhe përfaqësimin e ulët të grave në të gjitha nivelet e vendimmarrjes. Duhet gjithashtu të parandalohet diskriminimi i grave në vend të punës për shkak të pushimit të lehonisë, veçanërisht në sektorin privat.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativ

Në fushën e punësimit dhe politikave sociale, Kosova ka krijuar kornizë ligjore bazë nëpërmjet së cilës rregullohen çështjet e punës dhe punësimit, sigurisë dhe shëndetit në punë, inspektoratit të punës, organizatave sindikale, dialogut social, si dhe përfshirjen dhe mbrojtjen sociale. Gjithashtu, legjislati kryesor në fuqi rregullon çështjet e pensioneve, shërbimeve sociale dhe familjare të kujdesit, si dhe skemat për personat me nevoja të veçanta dhe të moshuarit.

Legjislati kosovar që rregullon fushën e punësimit dhe të politikave sociale është pjesërisht i përafuar me *Acquis* të BE-së si dhe parimet kryesore të së drejtës së BE-së. Shkalla e përafërimit ligjor e bërë gjatë këtyre viteve, në përgjithësi mund të vlerësohet se është në nivelin fillestar të saj duke marrë parasysh se legjislati e BE-së nga fusha e punësimit dhe politikave sociale është shumë e gjerë dhe voluminoze. Nga të gjithë sektorët që mbulon kjo fushë, është filluar procesi i transpozimit i *Acquis* përkatës.

Ligji nr. 03/L-212 i Punës, i cili është bazë për rregullimin e marrëdhënies së punës, i miratuar në vitin 2011, i sjellë standardet e Kosovës më afër atyre të Organizatës Ndërkombëtare të Punës. Miratimi i Ligjit të Punës ka rregulluar çështjet e punës deri në një masë, mirëpo kostoja e lartë e tij paraqitet si sfidë e mëtutjeshme. Zbatimi këtij ligji mbetet i pakënaqshëm, prandaj ai duhet të ndryshohet, sidomos sa i përket kontratave të punës, pushimit të lehonisë, pushimit mjekësor dhe mbikëqyrjes së inspektoratit.

Korniza ligjore ekzistuese nga fusha e punës, është pjesërisht e përafuar me Direktiva t përkatëse të BE-së. Në Ligjin nr. 03/L-212 e Punës dhe në aktet nënligjore të tij, deri më tani janë përafuar këto 10 Direktiva përkatëse:

- Direktiva 2003/88/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit Evropian e datës 4 nëntor 2003 rreth aspekteve të caktuara të organizimit të kohëzgjatjes së punës;
- Direktiva 94/33/KE e Këshillit Evropian e datës 22 qershor 1994 për mbështetjen e të rinjve në punësim;
- Direktiva 97/80/KE e Këshillit Evropian e datës 15 dhjetor 1997 për argumentimin e detyrimeve në rastet e diskriminimit në bazë të gjinisë;
- Direktiva 91/533/KEE e Këshillit Evropian e datës 14 tetor 1991 për obligimin e punësuarve për kushtet aplikuese të kontratës ose të marrëdhënies të punëmarrësve;

- Direktiva 75/117/KEE e Këshillit Evropian e datës 10 shkurt 1975 rreth harmonizimit të ligjeve të shteteve anëtare rreth aplikimit të parimit për pagesë të barabartë për burrat dhe gratë;
- Direktiva 2001/23/KE e Këshillit Evropian e datës 12 mars 2001 për hartimin e ligjeve të Shtetit Anëtar lidhur me mbrojtjen e të drejtave të të punësuarve në rast të transfereve të ndërmarra, bizneset ose pjesët e ndërmarra të bizneseve;
- Direktiva 97/81/KE e Këshillit Evropian e datës 15 dhjetor 1997 rreth marrëveshjes kornizë për punë me orar të përgjysmuar të vendosur nga UNICE, CEEP dhe ETUC;
- Direktiva 1999/70/KE e Këshillit Evropian e datës 28 qershor 1999 rreth Marrëveshjes Kornizë për punë me afat të caktuar, të vendosur nga ETUC;
- Direktiva 97/81/KE e Këshillit Evropian e datës 15 dhjetor 1997 rreth Marrëveshjes Kornizë për punët me afat të pacaktuar e vendosur nga UNICE, CEEP dhe ETUC;
- Direktiva 2010/18/BE e Këshillit Evropian e datës 8 mars 2010 mbi zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të rishikuar mbi lejen prindërore të realizuar nga BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP dhe ETUC dhe shfuqizimi i Direktivës 96/34/KE.

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, qëllimi i amendamentimit të këtij ligji duhet të jetë, në mes tjerash, edhe fuqizimi i grave në tregun e punës dhe ndalimi i diskriminimit në vendet e punës..

Nga këto 10 Direktiva, dy Direktivat në vazhdim janë përafuar në një shkallë të pjesshme:

- Direktiva 2003/88/KE e Parlamentit Evropian dhe të Këshillit Evropian e datës 4 nëntor 2003 rreth aspekteve të caktuara të organizimit të kohëzgjatjes së punës, dhe
- Direktiva 94/33/KE e Këshillit Evropian e datës 22 qershor 1994 për mbështetjen e të rinjve në punësim.

Në fushën e *sigurisë dhe shëndetit në punë*, është shënuar progres në fillimin e procesit të përafrimit të legjislacionit. Kjo fushë konsiderohet të jetë fusha më voluminoze dhe më komplekse. Ligji nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë, i miratuar në vitin 2013, është përafuar me Direktivën 89/391/KEE e Këshillit Evropian e datës 12 qershor 1989 mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin e punëtorëve në punë (Direktiva Kornizë). Ky ligj ka hapur rrugët për transpozimin e 19 Direktiva ve individuale të cilat burojnë nga kjo direktivë. Në vitin 2014 janë transponuar dy Direktiva individuale në rregullore të veçanta, e para dhe e dyta Direktiva sipas kuptimit të nenit 16 (1) i Direktivës 89/39/KEE, ndërsa në proces të miratimit deri në fund të vitit 2016 do të transpozohen edhe nëntë (9) Direktiva tjera individuale në rregulloret përkatëse nga fushat specifike të sigurisë dhe shëndetit në punë.

Korniza ligjore e cila e rregullon shërbimet publike të punësimit është avancuar me Ligjin nr. 04/L-205 për Agjencinë e Punësimit e miratuar në vitin 2014, ndërsa Rregullorja për organizimin dhe sistematizimin e vendeve të punës bredna agjencisë, është nxjerre në vitin 2015.

Kosova ka krijuar legjislacionin e ri që rregullon ofrimin e shërbimeve për të papunët, punëkërkuarit dhe punëdhënësit. Në vitin 2016 është miratuar Ligji i ri nr. 05/L-077 për regjistrimin dhe ofrimin e shërbimeve për të papunët, punëkërkuarit dhe punëdhënësit dhe Ligji nr.05/L-078, për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.03/L-019 për Aftësim, Riaftësim Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuar. Këto dy ligje të reja vazhdojnë të jenë të përafuara me parimet kryesore të së drejtës të BE-së dhe të përgatitura sipas standardeve dhe praktikave të BE-së. Qëllimi i dy ligjeve është rregullimi sa më i mirë i politikave të punësimit duke adresuar vende të reja të punës për personat që janë duke kërkuar punë dhe në vecanti, punësuesmërinë e personave me aftësi të kufizuar.

Në fushën e *dialogut social*, legjislacioni ekzistues rregullon kornizën e përgjithshme të dialogimit të partnerëve socialë. Kjo fushë është e rregulluar me Ligjin nr. 04/L-008 për Këshillin Ekonomiko-Social i

cili është i përfaruar me parimet kryesore të legjislacionit të BE-së nga dialogimi social. Sa i përket të drejtave të punësuarve për informimin dhe konsultim si dhe themelimi i Këshillave të Punës tek punëdhënësi, Direktiva 2002/14/KE e Parlamentit Europian dhe e Këshillit të datës 11 mars 2002, e cil përcakton një kuadër të përgjithshëm për informimin dhe konsultim të punësuarve në Komunitetin Evropian, nuk është transponuar në kornizën ekzistuese ligjore. Kjo direktivë do të transponohet në Ligjin e Punës të amendamentuar.

Fusha e pensioneve të financuara nga shteti, është e rregulluar me Ligjin nr. 04/L-131 për Skemat Pensionale të Financuara nga Shteti si shtylla e parë e sistemit pensional, i cili ka hyrë në fuqi që nga viti 2014. Zbatimi i këtij ligji që nga miratimi tij, ka hasur në probleme të shumta, të cilat probleme kryesisht lidhen me mjetet financiare, struktura e vjetëruar aktuale, mos harmonizimi i skemave pensionale të cilat financohen nga Buxheti i Kosovës, mbingarkesa administrative në zbatimin e legjislacionit dhe shumë çështje tjera të cilat ndërlidhen me sistemin pensional në Kosovë. Lidhur me menaxhimin sa më efikas të skemave pensionale të financuara nga shteti, në vitin 2016, janë marr iniciativa për ndryshim dhe plotësimin e këtij ligji. Ndryshimet e tilla konsistojnë në përdorimin më efikas të buxhetit të përgjithshëm për përmbushjen e nevojave personave mbi moshën 65 vjeçare të cilët janë me banim të përhershëm në Kosovë dhe nuk kanë të ardhura të mjaftueshme për një standard të mirë të jetesës. Projektligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr.04/L-131 për skemat pensionale të financuara nga shteti, sipas Programit Legjislativ 2016, do të miratohet nga Qeveria e Kosovës më së largu deri në fund të muajit nëntor 2016. Me miratimin e këtij ligji nga Kuvendi i Kosovës, MPMS, do të hapen rruget për nxjerrjen e akteve nënligjore për kuartelin e tretë të vitit 2017.

Përndryshe sfida kryesore e sistemit pensional në Kosovë për skemat të cilat paguhen nga Buxheti i Kosovës pa marrparasysh se a janë skema të vecanta apo jo, mbetet kostoja e lartë e financimit. Duke marr parasysh trendet e fundit në miratimin e ligjeve për kategorive të vecanta të qytetarëve të cilat marrin çfardo përfitimi financiar e që paguhen nga Buxheti i Kosovës ndërsa zbatohen nga MPMS, shteti i Kosovës duhet të planifikoj që në të ardhmen e afërme të filloj reformën në ndërtimin e një sistemi pensional dhe invalidor duke harmonizuar të gjitha skemat që paguhen nga shteti dhe njëherit ndarjen e përfitimeve financiare sipas meritës dhe mundësive financiare të buxhetit.

Në fushën e *shërbimeve sociale*, është miratuar Ligji nr. 04/L-081 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-17 për Shërbime Sociale dhe Familjare. Ndërsa si rezultat i plotësim-ndryshimit të këtij ligji janë miratuar Udhëzimet Administrative, në fushën e shërbimeve sociale dhe familjare.

Gjithashtu është miratuar Ligji nr. 04/L-096 për plotësim-ndryshimin e Ligjit nr. 2003/15 për Skemën e Ndhmës Sociale dhe si rezultat i këtyre plotësim-ndryshimeve është kompletuar korniza ligjore sekondare. Skema e ndihmës sociale përpiqet të mbushë hendekun e krijuar nga mungesa e llojeve të tjera të përfitimeve si: përfitimet për fëmije, përfitimet në rast sëmundjeje dhe përfitimet nga papunësia.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Decentralizimi i shërbimeve sociale është duke u përmirësuar, por ky proces kërkon mbështetje të mëtutjeshme financiare sidomos në ngritjen profesionale të burimeve njerëzore bartëse të këtij procesi dhe fuqizimin e mekanizmave të financimit në nivel lokal për shërbime sociale. Në fushën e hartimit të standardeve minimale për shërbime sociale dhe familjare, numri i përgjithshëm i tyre ka arritur në 22 standarde të hartuara dhe miratuara.

Është kompletuar korniza ligjore për licencimin e ofruesve të shërbimeve sociale (punëtorëve social) në të tri nivelet (bazik, i mesëm dhe superior) dhe Subjekteve juridike/Organizatave. Licencimi i punëtorëve social është duke vazhduar në të tre nivelet. Numri i punëtorëve social të licencuar ka arritur mbi 800 punëtorë, ndërsa numri i OJQ-ve të licencuara është 20.

Zbatimi i Ligjit nr.04/L-131 për skemat pensionale të financuara nga shteti, përmes nxjerrjes së akteve nënligjore në vitin 2015 dhe 2016, në disa aspekte ka pasur rezultate pozitive duke krijuar mundësin e rritjes së pensioneve kontributpaguese të moshës e cila ka ndikuar drejtëpërdrejtë në përmirësimin e jetës së pensionistëve kosovare të kësaj kategorie. Duke zbatuar kushtet dhe kriteret e këtij ligji si dhe aktet nënligjore përkatëse në fuqi, është arritur parandalimi i keqperdorimit të buxhetit ndaj atyre pensionistëve të cilët nuk kanë dëshmuar se janë banor të përhershëm të Kosovës, kriter ky i përcaktuar në ligjin në fuqi. Parandalimet e tilla janë ndërmarra edhe me krijimin e mekanizmave ndërqeveritar dhe sektorin jo qeveritar për rastet e lajmërimit kur vdesin pensionistët. Të gjitha këto veprime të ndërmarra në vitin 2016, kanë krijuar përdorimin më efikas të buxhetit të Kosovës dhe sundimin e ligjit.

Në kuadër të kornizës institucionale, zhvillim ka pasur në themelimin e Këshillit Nacional për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë. Këshilli është themeluar nga Qeveria e Kosovës në kuartelin e tretë të vitit 2016 ndërsa në proces e sipër është funksionalizimi i tij. Sa i përket ngritjes së kapaciteteve institucionale, progres ka patur në zhvillimin e programit të trajnimit për trajner nga i cili program janë zgjedhur 12 persona të përbërë nga institucionet, sektori privat, organizatat e punëdhënësëve dhe të punëmarrësëve të cilët do certifikohen si trajner nga fusha e sigurisë dhe shëndetit në punë. Ndërsa për vitin 2017 është planifikua që të zhvillohet programi për trajnimin e trajnerëve në fushën e punës (marrëdhënis në punë). Të gjithë këta trajner, në fund të procesit, do të certifikohen nga Instituti i Administratës Publike të Kosovës.

Me vendim të ministrit të MPMS është themeluar Komisioni profesional për dhënie të provimit profesional nga Siguria dhe Shëndeti në Punë. Ky Komision ka rregulluar infrastrukturën e nevojshme për të filluar me zbatimin e këtij procesi. Tani komisioni ka filluar që të pranojë fletparaqitjet e të interesuarëve dhe brenda afatit të përcaktuar me legjislacionin në fuqi do të mbajtë testimin e kandidatëve. Komisioni ka publikuar në ueb faqen e MPMS dokumentacionin e nevojshëm për përgaditjen e provimit profesional, në mënyrë që kandidatët të kenë me të lehtë të përgaditen.

Inspektorati i Punës në përgjithësi ballafaqohet me mungesë të kapaciteteve njerëzore për zbatimin dhe kontrollin efektiv të legjislacionit, që lidhet me këtë fushë, ndërkohë është përgjegjës kryesor për zbatimin e Ligjit nr. 03/L-212 të Punës, Ligjit nr. 04/L-161 për Sigurinë dhe Shëndetin në Punë por edhe ligjet e tjera në kompetencë të tij. Numri i inspektorëve të punës mbetet shumë i ulët, janë vetëm 50 inspektorë që mbulojnë zbatimin e këtyre ligjeve.

Prioritetet afatmesme

Objektivi kryesor i MPMS në fushën e legjislacionit, është transponimi i vazhdueshëm i *Acquis* së BE-së në fushën e punësimit dhe politikave sociale deri më 2020. Në kuadër të Projektit të IPA 2014 "Përafrimi vendor për të drejtat e punëtorëve sipas *Acquis* së BE-së", në vitin 2017 synohet të fillohet draftimi i Ligjit të Punës në të cilin ligj, do të transpozohen 17 Direktiva nga fusha e punës. Drafti i Ligjit të ri të Punës, do të futet në Programin Legjislativ të Qeverisë së Kosovës në vitin 2018, përkatesisht 2019, në kuadër të prioritetëve afatmesme. Direktiva të cilat do të transpozohen në ligjin e ri të punës janë:

- Direktiva 2003/88/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 4 nëntor 2003 në lidhje me aspekte të caktuara të organizimit të kohës së punës;
- Direktiva e Këshillit 97/81/KE e datës 15 dhjetor 1997 lidhur me Marrëveshjen Kornizë për punën me kohë të pjesshme të lidhur nga UNICE, CEEP dhe ETUC;
- Direktiva e Këshillit 1999/70/KE e datës 28 qershor 1999 në lidhje me marrëveshjen kornizë për punën me afat të caktuar të lidhur nga ETUC, UNICE dhe CEEP;
- Direktiva e Këshillit 2010/18/BE e datës 8 mars 2010 për zbatimin e Marrëveshjes Kornizë të rishikuar për lejen prindërore të realizuar nga BUSINESSEUROPE, UEAPME, CEEP dhe ETUC dhe shfuqizimin e Direktivës 96/34/KE;

- Direktiva 2014/67/EU e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit nga 15 maj 2014 në zbatimin e Direktivës 96/71/EC në lidhje me dërgimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve dhe ndryshimin e Rregullores (BE) Nr 1024/2012 në bashkëpunim administrativ përmes Sistemit Informativ të Tregut të Brendshëm ("Rregullorja e IMI);
- Direktiva 2008/104/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 19 nëntor 2008 mbi punën e përkohshme të agjencisë;
- Direktiva e Këshillit 92/85/KEE e datës 19 tetor 1992 mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin në punë të punëtorëve shtatzëna dhe punëtorëve të cilat sapo kanë lindur fëmijë ose duke ushqyer me gji (Direktiva e dhjetë individuale brenda kuptimit të nenit 16 (1) të Direktivës 89/391/KEE).
- Direktiva e Këshillit 94/33/KE e datës 22 qershor 1994 mbi mbrojtjen e të rinjve në punë;
- Direktiva e Këshillit 2001/23/KE e datës 12 mars 2001 mbi përafrimin e ligjeve të Shteteve Anëtare në lidhje me ruajtjen e të drejtave të punëtorëve në rast të transferimit të ndërmarrjeve, bizneseve ose pjesë ndërmarrjesh apo bizneset;
- Direktiva 2008/94/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 22 tetor 2008 mbi mbrojtjen e punonjësve në rast të falimentimit të punëdhënësit të tyre;
- Direktiva e Këshillit 98/59/KE e datës 20 korrik 1998 për përafrimin e ligjeve të Shteteve Anëtare në lidhje me shkurtime kolektive;
- Direktiva e Këshillit 91/533/KEE e datës 14 tetor 1991 mbi detyrimin e një punëdhënësi për të informuar punonjësit me kushteve të zbatueshme për të kontratës ose marrëdhënies së punës;
- Direktiva 2002/14/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 mars 2002 krijimin e një kuadri të përgjithshëm për informimin dhe konsultimin e punonjësit në Komunitetin Evropian;
- Direktiva e Këshillit 2000/78/KE e datës 27 nëntor 2000 për krijimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion;
- Direktiva 2006/54/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 5 korrik 2006 për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në çështjet e punësimit dhe profesionit;
- Direktiva 2002/73/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 23 shtator 2002 amendon Direktivën e Këshillit 76/207/KEE mbi zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë për burrat dhe gratë sa i përket qasjes në punësim, trajnim profesional dhe promovimit, dhe kushtet e punës;

Nga fusha e mundësive të barabarta, MPMS do të vazhdojë të përafrojë legjislacionin e saj me *Acquis* së BE-së. MPMS, deri më 2021, do të ketë një ligj, i cili do të rregullon të drejtat e të gjithë personave me aftësi të kufizuara në fushë e përfitimeve financiare dhe kujdesit nga shteti. Programi i Kosovës për Barazin Gjinore do të ofrojë një vizion të përmirësuar afatmesëm për arritjen e barazisë gjinore. Duke u bazuar në natyrën me ndikim ndërsektorial të çështjeve gjinore, objektivat e parapara në këtë program do të jenë të ndërlidhura. Papunësia dhe varfëria kërcënojnë një numër jo të vogël familjesh në Kosovë, por në mënyrë të veçantë papunësia dhe varfëria ndikojnë negativisht në statusin social të grave dhe vajzave. Punësimi dhe pjesëmarrja e grave në ekonomi ka ndikim të drejtpërdrejtë në zvogëlimin e varfërisë. Këtë proces do ta udhëheqë Agjencia për Barazi Gjinore në bashkëpunim me institucionet tjera mbështetëse.

Sa i përket fushës së politikave sociale dhe përfshirjes sociale objektiv kryesor do të jetë avancimi i kornizës ligjore përmes plotësim-ndryshimit të Ligjit të Shërbimeve Sociale dhe Ligjit të Skemës së Ndihmës Sociale, që të jetë i harmonizuar dhe në përputhje me standardet evropiane dhe me kërkesat Komisionit Evropian. Me qëllim të ngritjes së cilësisë dhe kontrollit të ofrimit të shërbimeve sociale dhe familjare, do të zhvillohet sistemi dhe përcaktohen indikatorët për monitorimin e standardëve minimale të shërbimeve sociale dhe familjare nga ofruesit qeveritar dhe joqeveritar. Decentralizimi i shërbimeve sociale duhet të jetë funksional, ndërsa formula e financimit të përcaktojë qartë grantin për shërbime sociale apo Grantit të Përgjithshëm që komunat do të alokojnë për shërbime sociale. Prioritet do të jetë zhvillimi i partneriteteve në nivel lokal në mes të ofrueseve joqeveritar dhe qeveritar për ofrimin e shërbimeve sociale dhe zbatimin e programeve për përfshirjen e përfitueseve të kategorive sociale, grave

dhe burrave përfitues, në programet e punësimit dhe aftësimit profesional. Zbatimi i programit përmes skemës së granteve për financimin dhe mbështetje të projekteve të ofruesve joqeveritar dhe ndërmarrjeve sociale për ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare.

Në fushën e pensioneve, MPMS synim do të ketë zhvillimin e reformës në skemat e pensione dhe benefiteve tjera të cilat financohen nga Buxheti i Kosovës. Kjo reformë, konsiston në hartimin e një ligji bazik dhe sistemor, i cili do të rregullonte të gjitha skemat pensionale dhe invalidore të financuara nga shteti me një ligj të vetëm. Sa i përket administrimit të sistemit pensional më këtë politikë do të përcaktohej edhe krijimi i një organi të pavarur apo qendror të administratës shtetërore të Qeverisë së Kosovës, i cili do të menaxhonte dhe administronte të gjitha skemat pensionale dhe invalidore, duke përfshirë edhe mbështetjen financiare për personat me aftësi të kufizuara, skemat e përfitimeve dhe pensioneve të dalura nga lufta, skemën e të verbërve, skemën e veteranëve, etj.

Nga sigurimet sociale, MPMS do të vazhdojë të negocioj dhe lidhë marrëveshje bilaterale me shtetet në të cilat krijohen kushtet paraprake. Këto marrëveshje do të jenë në përputhje me Rregulloret dhe Direktivat të përkatese të BE-së për koordinimin e shteteve të sigurimeve sociale. Në të njëjtën kohë, MPMS do të vazhdojë të plotësojë sistemet e sigurimeve sociale të nevojshme për lidhjen e marrëveshjeve të plota mbi bazën e sigurimeve sociale.

Mbështetja e donatorëve

Projekti “Programet Aktive të Tregut të Punës II implementohet nga UNDP. PATP është duke punuar në tri fusha kryesore të ndërhyrjes, pra duke mbështetur institucionet e tregut të punës për të zhvilluar dhe forcuar kapacitetet e tyre në bërjen e politikave, proceseve operacionale dhe të biznesit; mbështetja e drejtpërdrejtë për punëkërkuarit dhe kompani të sektorit privat për rritjen e punësimit dhe krijimin e vendeve të punës; rritjen e cilësisë dhe disponueshmërisë së të dhënave të besueshme për të krijuar hapësirë për evidencë të bazuar hartimin e politikave; dhe sigurimi i qëndrueshmërisë së masave aktive të tregut të punës përmes mekanizmave të mundshme të financimit. Ky projekt ka filluar në vitin 2014 dhe do të përfundojë në vitin 2017.

Projekti i Asistencës Teknike “Përafrimi i legjislacionit me BE acquis në fushën e kushteve të punës”. Transpozimi i plot / Përafrimi i legjislacionit vendor me Acquis të BE-së në fushën e kushteve të punës; 2. Forcimi i kapaciteteve njerëzore të institucioneve përfituese për të siguruar zbatimin e legjislacionit dhe 3. Ngritja e vetëdijes publike për të drejtat dhe kërkesat e punëtorëve dhe punëdhënësve që rrjedhin nga legjislacioni i ri.

Projekti i BE-së “**Krijimi i partneriteteve të qëndrueshme në mes të qeverisë, OJQ-ve dhe ndërmarrjeve shoqërore, për të siguruar dhe ofruar shërbime sociale për grupet më të rrezikuara në Kosovë**”. Implementimi pritet të fillojë gjatë vitit 2017. Rezultate të pritshme; 1. Asistencë teknike për krijimin e partneriteteve të qëndrueshme dhe rritjen e kapaciteteve; 2. Skema e granteve për mbështetje financiare për OJQ-të dhe ndërmarrjet sociale për ofrimin e shërbimeve sociale dhe familjare për ofrimin e shërbimeve të kujdesit ditor, shërbimeve në shtëpi dhe shërbimet me bazë komunitare.

Projekti BE-së i Asistencës Teknike “**Rritja e Punësimit të Grupeve në Nevojë**”. Objektivi i përgjithshëm i projektit është të ofrojë mbështetje për zhvillimin dhe implementimin e politikave dhe masave aktive për punësim (MAP) për përmirësimin e punësueshmërisë dhe përfshirjes sociale të grupeve të pafavorizuara dhe në nevojë, me theks të posaçëm tek përfituesit nga kategoria II e asistencës sociale dhe personat me aftësi të veçanta

Projekti i Asistencës Teknike i BE-se “**Mbështetje për inspektoriatin e punës**”. Objektivi i përgjithshëm i projektit është të përmirësojë përputhshmërinë ligjore të punëdhënësve dhe kompanitë me ligjet e punës dhe legjislacionin fushën e shëndetit dhe të sigurisë në punë në mënyrë që të përmirësohet situata

shëndetit dhe sigurisë së punonjësve që punojnë në sektorin privat. Projekti ka filluar në Tetor 2013 dhe pritet të përfundojë në fund të 2016.

Projekti i financuar nga qeveria gjermane dhe implementuar nga GIZ "**promovimi i punësimit të të rinjve në Kosovë**". Objektivi i projektit është të mbështesë të rinjtë përmes këshillimeve dhe ndërmjetsimit që të mund të pozicionohen në tregun e punës. Projekti ka filluar në Korrik 2014 dhe do të përfundojë në Dhjetor 2016.

3.21. Kapitulli 20 i acquis-së: Politikat e ndërmarrjeve dhe ato të industrisë

Legjislacioni i BE-së për këtë kapitull kryesisht përbëhet nga parimet e politikës dhe instrumentet që konsistojnë nga komunikata, rekomandime dhe konkluzione të Këshillit. Në masë të madhe ato zbatohen përmes Programit për Konkurrueshmëri dhe Inovacion në nivel të gjithë BE-së. Ky kapitull Gjithashtu përbëhet nga politikat sektoriale. Në përgjithësi, politikat e ndërmarrjeve dhe industriale janë ngushtë të lidhura me Strategjinë 2020 të BE-së.

Përmes principeve të përgjithshme të politikave, BE synon të promovojë dhe forcojë konkurrueshmërinë dhe strategjinë industriale. Këto principe burojnë nga fryma e nenit 173 të TFBE për të shpejtuar ndryshimet strukturore, inkurajuar ambient të favorshëm për biznes dhe NVM, investime të huaja hyrëse dhe dalëse dhe për të inkurajuar dhe mbështetur inovacionin dhe ndërmarrësin.

Instrumentet e politikave për ndërmarrjet dhe industrinë zhvillohen përmes programeve specifike që ofrojnë mbështetje (përfshirë atë financiare) për ndërmarrjet dhe politikë-bërësit. Këto programe fokusohen në promovimin e qasjes në financa, shërbime të biznesit, Rrjetin e ndërmarrjeve të Evropës, politikave kombëtare për inovacion dhe NVM. Aktualisht, kjo zbatohet përmes programit për konkurrueshmëri dhe inovacion 2014-2020. Direktiva 2011/7/BE është një nga instrumentet e rëndësishme të politikave dhe ka të bëjë me luftimin e pagesave të vonuara në transaksionet afariste.

BE-ja promovon analiza specifike sektoriale të konkurrueshmërisë në kuadër të politikave sektoriale për ndërmarrjet dhe industrinë. Kjo konsiston në lancimin e iniciativave për sektorë të caktuar, studime të ndryshme, iniciativa të rrjetëzimit (netëorking), forume të politikave etj.

Formulimi dhe zbatimi i politikave të ndërmarrjeve dhe industrisë kërkon kapacitete të duhura administrative në të gjitha nivelet e organizimit administrativ të shtetit përfshirë edhe mekanizmat e bashkëpunimit dhe konsultimit.

Kërkesat e MSA-së

Dispozitat e MSA që ndërlidhen me këtë kapitull konsistojnë në nenet 51, 74, 98,99,100, 101, dhe 102 të cilat kryesisht ofrojnë kornizën dhe synimet e bashkëpunimit dhe potencojnë kërkesat për harmonizim me acquis. Sipas nenit 51, Kosova obligohet që me hyrjen në fuqi të MSA-së të sigurojë trajtim të barabartë kompanive të BE-së me ato vendore sa i përket kushteve të punës, pagesave dhe trajtimit të punëtorëve dhe subjekteve juridike të cilët themelohen juridikisht në territorin e Kosovës. Neni 74 definon obligimet për transpozim të legjislacionit në një fazë të mëhershme për fushat primare të tregut të brendshëm dhe tregtisë. Gjithashtu ky nen kërkon implementim efektiv të këtij legjislacioni.

Neni 98 ofron kornizën për mbrojtje dhe promovim të investimeve të huaja direkte si dhe synon krijimin e klimës së favorshme për biznes. Bashkëpunimi në këtë fushë synon përmirësimin e kornizës ligjore për të favorizuar dhe mbrojtur investimet. Neni 99 jep kornizën e bashkëpunimit në fushën e politikave industriale. Ndër të tjera ky nen synon modernizimin dhe ristrukturimin e industrisë, inkurajimin dhe zhvillimin e konkurrueshmërisë dhe promovimin e bashkëpunimit ndërkufitar për zhvillimin e industrisë. Neni 100 ka të bëjë me bashkëpunimin në fushën e NVM-ve dhe ndërmarrjeve në përgjithësi

në funksion të krijimit të një ambienti të favorshëm për bizneset. Bashkëpunimi duhet të jetë brenda kornizës së Aktit të Biznesit të Vogël dhe të marrë parasysh *acquis* në këtë fushë.

Neni 101 mbi turizmin, parasheh një zhvillim të balancuar dhe të qëndrueshëm të turizmit, duke studiuar mundësitë për operacione të përbashkëta dhe forcimin e bashkëpunimit në mes të ndërmarrjeve turistike, të ekspertëve, institucioneve dhe agjencive të tyre kompetente në fushën e turizmit gjithmonë duke marrë parasysh *acquis*-in e BE-së për këtë fushë.

Raporti për Vendiin 2016, ndër tjerash obligon Kosovën që të ndjekë rekomandimet e Aktit të Biznesit të Vogël. Tutje, kërkohet që të iniciohen vlerësimet e impaktit regulator për të zvogëluar barrën administrative për NVM-të. Në aspektin e koordinimit ndër-institucional, është kërkuar të rritet bashkëpunimi ndërmjet ministrive dhe agjencive. Agjencia për Investime dhe Përkrahjen e Ndërmarrjeve në Kosove, duhet të kompletohet sa i përket numrit të stafit, si rezultat i së cilës ndikimi i saj mbetet ende i kufizuar. Në kontekstin e zbatimit është theksuar që strategjitë dhe planet e veprimit në këtë fushë duhet të zbatohen në kohë dhe të monitorohen. Bazuar në këtë të fundit, është cituar që zbatimi i Strategjisë së Sektorit Privat për Zhvillim (2013-17) dhe Akti i Biznesit të vogël të BE-së janë duke u bërë me hapa shume të ngadaltë.

Tutje, është nënvizuar që qasja në financa, zbatimi i dobët ligjor i kontratave dhe rregulloreve të biznesit, barrierat administrative, konkurrenca e pandershme nga sektori joformal, gjyqësia joefikase dhe korrupsioni vazhdojnë të jenë pengesat kryesore për zhvillimin e NVM-ve dhe rritjen e mëtejshme të tyre.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Ligjet që rregullojnë politikat industriale janë: Ligji 04/1-220 për Investime të Huaja që ka për qëllim të rregullojë mbrojtjen, promovimin dhe inkurajimin e investimeve të huaja në Republikën e Kosovës, tu ofrojë investitorëve të huaj të drejta dhe garanci themelore, që u japin siguri investitorëve të huaj që investimet e tyre të mbrohen dhe të trajtohen në mënyrë të drejtë në pajtim me standardet dhe praktikat e pranuar ndërkombëtare.

Gjithashtu është miratuar Ligji për Falimentim i cili është në fuqi nga korriku 2016 ndersa është në pergaditje e siper, Ndryshim plotësimi i Ligjit nr. L-123 për Shoqëritë Tregtare.

Legjislacioni primar dhe sekondar i cili rregullon politikat industriale në sektorin e ndërtimit është Ligji për produktet e ndërtimit nr. 04/L-18, i miratuar më 13 qershor 2013. Ligji është në përputhje të plotë me kërkesat e Rregullores 305/2011/EC, si dhe 7 udhëzime administrative dhe 3 rregullore të cilat Gjithashtu janë plotësisht të harmonizuara me rregulloren e mësipërme.

Sektori i tekstilit është i rregulluar me Ligjin nr. 2011/04-L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe vlerësimin të konformitetit dhe rregulloret në vijim:

- Rregullorja nr. 11/2012 për përmbajtjen e lendes së parë dhe emërtimet e tekstilit
- Rregullorja Nr.12/2012 mbi metodat e analizave kuantitative të përzierjeve dy komponentësh të fibrave të tekstilit
- Rregullorja Nr.1/2012 për metodat e analizës sasiore të Përzierjeve tre komponentë të fibrave të tekstilit.

Ligji dhe rregulloret janë plotësisht të përafuara me Direktivën 2009/48/KE. Legjislacioni primar dhe sekondar që rregullon sektorin e këpucëve përbëhet nga Ligji nr. 2011/04-L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe vlerësimin të konformitetit si dhe Rregullorja nr 10/2012 për etiketimin e materialeve të

pjesëve kryesore te mbathjeve te dedikuara për shitje ndaj konsumatorëve e cila është pjesërisht e harmonizuar me kërkesat e Direktivës 94/11 / KE.

Legjislacioni që rregullon sektorin e metaleve përbëhet nga Ligji nr. 2011/04-L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe vlerësimin te konformitetit si dhe legjislacioni sekondar i Republikës së Kosovës që rregullon politikat industrial ne sektorin e këpucëve përfaqësohet plotësisht me kërkesat e Direktivës 94/11 / KE si Rregullorja nr. 08/2012 për etiketimin e materialeve te pjesëve kryesore te mbathjeve te dedikuara për shitje konsumatorë.

Spektori i turizmit është i rregulluar me Ligjin për Turizmin nr. 04/L-176, i cili ka transpozuar pjesërisht Direktivën 90/314 të Bashkimit Evropian.

Ndërsa procesi i privatizimit rregullohet me Ligjin nr. 04/L-034 për Agjencinë Kosovare të Privatizimit me fushëveprim për të gjitha ndërmarrjet me pronësi shoqërore.

Korniza e politikave

Ndërmarrjet e Vogla dhe të Mesme (NVM-të) formojnë pjesën kryesore të ekonomisë së sektorit privat të Kosovës dhe sipas të dhënave të Agjencisë për Regjistrimin e Bizneseve në Kosovë (ARBK) në vitin 2015 janë regjistruar 9807 kompani dhe 99% janë ndërmarrja të vogla dhe të mesme. Bazuar në informacionet nga ATK-ja (Administrata Tatimore e Kosovës), në vitin 2014 kanë qenë 31,921 ndërmarrje aktive të sektorit privat, të cilat kanë punësuar 145,736 njerëz. Tregtia me shumicë dhe pakicë përbën sektorin dominues, duke përbërë 50.5% të ndërmarrjeve dhe 37% të punësimit. Prodhimi, shërbimet e biznesit dhe ndërtimtaria përbëjnë sektorin tjetër dominues në ekonomi.

Një nga dokumentet bazë të kornizës së politikave është Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017 e cila ka pasur për qëllim të shërbejë si një mjet i rëndësishëm për rritjen e aktivitetit të sektorit privat, duke përfshirë investimet e huaja dhe vendore si dhe të nxis krijimin e vendeve të punës. Si objektiva të kësaj strategjie kanë qene krijimi i ndërmarrjeve globalisht konkurruese si dhe promovimi i investimeve dhe eksporti. Në vitin 2016, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë synon të përditësoj këtë strategji duke mbuluar periudhën 2016-2020 që i vë prioritet investimeve të huaja direkte, si një pikë e rëndësishme. Kjo strategji e përditësuar do të jetë në linjë me Strategjinë Kombëtare për Zhvillim 2016-2020, duke pasur parasysh që zhvillimi i sektorit privat përben një ndër shtyllat kyçe të ekonomisë. Ndërsa strategjia kombëtare synon të jetë një dokument gjithëpërfshirës dhe orientues zhvillimor i Kosovës. Për më tepër, Programi i Qeverisë 2015-2018 nënvizon faktin që gjeneratori kryesor i rritjes ekonomike dhe vendeve te punës do te jete sektori privat, ne veçanti ndërmarrjet e vogla dhe te mesme, nëpërmjet politikave që mundësojnë rritjen e investimeve te bizneseve, sidomos ne prodhimtari dhe shërbime me vlere te larte shtuese. Objektivat kryesore prioritare të programit kanë të bëjnë me përmirësimin e mjedisit afarist, përkrahjen për NVM-të, promovimin e investimeve sidomos atyre të jashtme, zhvillimin e turizmit dhe politikat tregtare konkurruese.

Si dokumente tjera te kornizës se politikave vlen te përmenden edhe Programi për Reforma Ekonomike 2016-2018 ku si objektivi kryesor ka forcimin e rritjes ekonomike përmes përshtetimit të reformave ekonomike dhe përmirësimit të mëtejshëm të mjedisit të biznesit që të jetë më i favorshëm për rritjen e sektorit privat dhe Agjenda për Reforma Evropiane e cila nderlidhet me MTI-ne tek prioriteti i dyte Konkurruesmeria dhe klima investive.

Sa u perket politikave industriale, Kosova ka përfunduar fazën e projektimit të kornizës teorike dhe themeleve praktike të Politikës së parë Industriale. Koncepti i Politikës Industriale përshkruan një platformë të objektivave dhe masave të propozuara që synojnë të intensifikojnë një bashkëpunim strategjik ndërmjet të gjithë akterëve (qeverisë, industrisë dhe sektorit privat në përgjithësi, akademisë dhe komunitetit të donatorëve) në mënyrë që Kosova t'i shfrytëzojë avantazhet e saja konkurruese dhe të

transformohet me kalimin e kohës, nga një ekonomi me vlerë të ulët të shtuar në një ekonomi të avancuar të bazuar në njohuri. Koncepti i Politikës Industriale është dizajnuar të trajtoj kufizimet ndër-sektoriale ndaj zhvillimit ekonomik dhe të lehtësoj zhvillimin e grupeve ndërkombëtarisht konkurruese në veçanti. Ky dokument do të përfshihet në Strategjinë për Zhvillimin e Sektorit Privat 2016-2020 të Ministrisë së Tregtisë.

Përveç kësaj është kryer edhe analiza e konkurrueshmërisë. Ajo ka identifikuar gjashtë industri të mëdha me potencial më të madh për zhvillim, duke përfshirë: Industrinë e Përpunimit të Ushqimit, Industrinë e Metalit, Industrinë e Tekstilit, Industrinë e Drurit, Industrinë e Teknologjisë së Informacionit dhe Turizmin. Ministria e Tregtisë dhe Industrisë ka organizuar gjithsej gjashtë tryeza të rrumbullakëta, ku ishin ftuar bizneset, shoqatat dhe të gjithë akterët tjerë të ndërlidhur.

Gjithashtu, është hartuar Plani Zhvillimor për Sektorin e Turizmit për vitet 2015-2020. Ky plan ka për qëllim zhvillimin e fushës së turizmit dhe do të integrohet në Strategjinë për Zhvillimin e Sektorit Privat 2016-2020.

Kosova tani është anëtare e plotë e një numri të organizatave rajonale. Aktualisht Kosova është në proces të anëtarësimit në: Procesin e Bashkëpunimit të Evropës Juglindore, Komisionin Ndërkombëtar të Pellgut të Lumit Sava, Rrjetin e Grave Ndërmarrëse, Qendrën për Bashkëpunim të Sigurisë (RACVIAC), të Iniciativës Rajonale Kundër Korrupsionit (RAI), Qendrën Rajonale të Punëdhënësve të 12 13 Adriatikut (AREC), Qendrën Rajonale Mjedisore për Evropën Jugore dhe Qendrore (REC), Bordin Këshillëdhënës të Prokurorëve të Evropës Juglindore (SEEPAG), Nismën Rajonale për Migracionin, Refugjatët dhe Azilin (MARRI), Konventën për Bashkëpunim Policor (PCCSEE), Iniciativën e Përgatitjes dhe Parandalimit të Katastrofave (DPPI) dhe në Rrjetin Shëndetësor (SEEHN).

Kosova gjithashtu është anëtare e Horizont 2020 (më shumë për këtë shih kapitullin 25 Shkenca dhe Hulumtimi). Kosova është ftuar të marrë pjesë në Rrjetin Evropian të Ndërmarrjeve por ishte i pamundur përballimi i kostos së anëtarësimit. Aktualisht, Kosova nuk e ka statusin ligjor që të marr pjesë në programe të ndryshme të BE-së, duke përfshirë COSME. Këto mundësi, përfshirë COSME, do të mund të shfrytëzohen pas nënshkrimit dhe hyrjes në fuqi të MSA-së.

Duke iu referuar nivelit të Investimeve të Huaja Direkte në Kosovë (IHD-së), promovimi i investimeve dhe konkurrueshmëria e sektorit privat janë masat kyçe prioritare të Strategjisë Kombëtare për Zhvillim, e cila është duke u hartuar aktualisht. Investimet e huaja direkte kanë arritur një mesatare prej 77.93 milionë euro nga viti 2007 deri në vitin 2015, duke arritur lartësinë më të madhe prej 440.74 milionë euro në qershor të vitit 2007 dhe uljen rekorde prej -19.12 milionë euro në prill të vitit 2014.

Agjencia Kosovare e Privatizimit (AKP) është organ përgjegjës për procesin e privatizimit, ku gjatë vitit 2014, ka shpërndarë fonde në vlerë prej 16,023,941 për 32,143 punëtorët e kualifikuar të 209 Ndërmarrjeve Shoqërore (NSH). Agjencia ka nën administrim rreth 599 ndërmarrje shoqërore. Gjatë procesit të likuidimit dhe privatizimit, janë krijuar 769 ndërmarrje të reja dhe janë shitur 534 asete.

Gjendja aktuale e privatizimit është si në vijim:

- Ndërmarrjet Shoqërore të privatizuara deri më tani: 329
- Ndërmarrjet Shoqërore që kanë mbetur për tu privatizuar 270
- Totali i procesit të privatizimit deri më tani: 630 milionë euro
- Investitorët e regjistruar në bazën e të dhënave të AKP-së: > 15,000
- Numri i investitorëve të "para-kualifikuar": > 4,000

Korniza institucionale

Në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Departamenti i Industrisë, Divizioni i Politikës Industriale në veçanti është përgjegjës për zhvillimin e politikave për industrinë në Kosovë. Ky departament përbëhet nga 6 zyrtarë të përfshirë në aktivitetet e politik-bërjes. Politikat zbatohen nëpërmjet agjencive ekzekutive të MTI-së, e cila në këtë rast është KIESA (Agjencia për Investime dhe Përkrahje të Ndërmarrjeve në Kosovë). KIESA përbëhet nga dy drejtori:

- Drejtoria për Zhvillimin e Sektorit Privat përbëhet nga Divizioni për NVM dhe Divizioni për Zona Ekonomike. Në këtë drejtori janë të punësuar gjithsej 6 zyrtarë
- Drejtoria për Promovimin e Sektorit Privat përbëhet nga Divizioni për Investime dhe Divizioni për Eksporte. Në këtë drejtori janë të punësuar gjithsej 5 zyrtarë, 3 nga të cilët i përkasin sektorit të Promovimit të Eksportit dhe 2 të tjerë sektorit të Promovimit të Investimeve.

Përveç kësaj, ekziston një forum konsultativ i nivelit të lartë për adresimin e sfidave në mjedisin afarist i quajtur Këshilli Kombëtar për Zhvillim Ekonomik. Këshilli përbëhet nga përfaqësues të qeverisë, asociacioneve të biznesit dhe shoqërisë civile. Ai ka krijuar 4 grupe punuese të ndara në fusha tematike për të lehtësuar dhe kornizuar diskutimet. Këshilli diskuton dhe rekomandon qeverisë ndryshime legjislative dhe të politikave.

Agjencia Kosovare e Privatizimit është institucion i pavarur i krijuar nga Kuvendi i Kosovës me kompetenca në privatizimin dhe menaxhimin e aseteve të ndërmarrjeve shoqërore. Ai funksionon në bazë të dy shtyllave: Shitja dhe Likuidimi dhe ato menaxhohen nga Zëvendës Drejtorët Menaxhues të AKP-së. Agjencia përbëhet nga gjashtë (6) departamente, duke përfshirë:

- Departamentin e Financave dhe Buxhetit
- Departamentin për Koordinim Rajonal
- Departamentin e Shitjes
- Departamentin për Koordinim dhe Likuidim
- Departamentin Ligjor
- Departamentin e Administratës
- Departamentin e Prokurimit Publik

Selia e Agjencisë është e vendosur në Prishtinë; megjithatë, ekzistojnë edhe 5 zyre tjera rajonale (Prishtinë, Pejë, Prizren, Mitrovicë dhe Gjiilan) dhe 3 zyre (Graçanicë, Shtërpçë, Leposaviq).

Përkrahja e donatorëve

Projektet për Mjedisin Afarist dhe për Përkrahje të Investimeve

- Partneriteti për Zhvillim i USAID-it zgjat prej majit të vitit 2014 deri në shtator të vitit 2018, i cili ka për qëllim përmirësimin e mundësisë të mjedisit afarist për rritjen e sektorit privat dhe zgjerimin e mundësive të punësimit në Kosovë.
- Projekti për rritje të konkurrueshmërisë dhe eksportit, i cili ka për qëllim identifikimin e mangësive në sektorët e NVM-ve dhe ofrimin e ndihmës me asistencë profesionale në eliminimin e mangësive, si dhe ngritjen e kapaciteteve institucionale (KIESA<DI) në ofrim të shërbimeve për NVM-te.

Projektet mbi Qasjen e Sektorit të Industrisë

- Konkurrueshmëria e Sektorëve në Zona Rurale (CoSiRA), financuar nga Qeveria Gjermane, zgjat prej muajit dhjetor të vitit 2014 deri në mars të vitit 2016. Projekti lehtëson zhvillimin e sektorit në fushat në vijim: turizëm, përpunim i metalit, TIK, verë, si dhe manaferra dhe barishte.
- Promovimi i Punësimit në Sektorin Privat, i financuar nga Agjencia Zvicerane për Zhvillim dhe Bashkëpunim (SDC), zgjat prej tetorit të vitit 2013 deri në shtator të vitit 2017. Ata ofrojnë shërbime të ndryshme për NVM-të, në veçanti në sektorin e turizmit dhe përpunimit të ushqimit. Përveç kësaj, Fondi i tyre i mundësive është një mekanizëm për dhënie të granteve që financon

ndërhyrjet që testojnë ide të reja, inovative dhe të rrezikshme të cilat janë në dispozicion për të gjithë sektorët ekonomik.

- Projekti EMPOWER Sektori Privat i USAID-it zgjat prej korrikut të vitit 2014 deri në korrik të vitit 2019. Projekti EMPOWER ofron shërbime të ndryshme për NVM-të, veçanërisht në sektorin e turizmit, përpunimit të ushqimit, tekstilit, TIK-ut, përpunimit të drurit dhe të energjisë. EMPOWER do të zotoj gjithsej 2 milionë \$ për financimin e granteve deri në fund të vitit 2015, për rreth 50 grante. Shumica e kompanive janë të fokusuara në përmbushjen e kërkesës vendore.

Projektet për përkrahje të NVM-ve

- “Përkrahje për ndërmarrësit e rinj”
- “Gruaja më e suksesshme afariste për vitin 2017” – KIESA në bashkëpunim me Shoqatën Afariste të Grave synon promovimin dhe rritjen e pjesëmarrjes së grave në ndërmarrësi
- “Konkursi Triple Helix” – Konkursi i lansuar nga OECD-ja dhe partnerët e saj në Kosovë për idenë më të mirë inovative që vjen nga academia, biznesi dhe sektori publik.
- “Ditët e Biznesit të Vogël” – një fushatë e cila synon ngritjen e vetëdijesimit për rolin e NVM-ve dhe zhvillimin e qëndrueshëm si dhe inkurajimin e dialogut publiko-privat.
- Fondi për Garantimin e Kredive do të rrisë qasjen në financa për NVM-të duke mbuluar 50% të kolateralit që kërkohet për NVM-të për të marrë një kredi në bankë. Ky kolateral i garantuar do të reduktojë rrezikun për bankat, duke iu mundësuar bankave të ulin normat e tyre të interesit dhe t’i bëjnë produktet e tyre kreditore më të përballueshme. USAID, KfW dhe SECO kontribuojnë me rreth 18 milionë euro dhe Ministria e Tregtisë dhe Industrisë kontribuon me 1 milionë euro për të krijuar fondin. MTI vazhdon me plotësimin e fondit me nga 1 mln EUR cdo vit deri në 2020.

Prioritetet afatmesme

- Rritja e konkurrencës së brendshme nëpërmjet zhvillimit grupor (clusters) – përkrahja e zhvillimit të grupimeve nëpërmjet krijimit të një kornize institucionale.
- Lehtësimi i krijimit të rrjeteve dhe nën-kontraktimi i furnizimit nëpërmjet organizimit të ngjarjeve të rrjetëzimit Qeveria për Biznes (G2B).
- Fuqizimi i ofrimit të Shërbimeve të Këshillimit Afarist (ShKB) për të përmirësuar konkurrencën e NVM-ve - Zhvillimi i njësisë së ShKB-së në 5 rajone ekonomike dhe ofrimi i pakove kualitative, efikase dhe standarde për ShKB-në
- Zgjerimi i fushëveprimit të organit certifikues të standardit të cilësisë duke ofruar grante të vogla për NVM-të – Ofrimi i granteve dhe përkrahjes teknike për 2,000 përfitues të kualifikuar nga sektori i NVM për standardet e cilësisë deri në vitin 2020, duke siguruar, aty ku është e mundur, përfaqësimin e barabartë gjinor;
- Zhvillimi i mëtejshëm i inkubatorëve ekzistues të biznesit dhe krijimi i një inkubatori shtesë të biznesit për të lehtësuar klimën afariste, duke siguruar, aty ku është e mundur, përfaqësimin e barabartë gjinor;
- Funkcionalizimi i plotë i fondit për garantimin e kredive dhe rritja e tij për 20% deri në vitin 2020
- Përkrahja e themelimit të grupeve natyrore;
- Hapja e tre “one stop shop”-ave të rinjë, me fokus komunat me shumice serbe
- Kategorizimi i objekteve turistike
- Identifikimi i tregjeve të reja ndërkombëtare
- Themelimi i qendrave inovative në tre qytete tjera, me potencial industrial
- Zvogëlimi i mëtejshëm i barrierave për bizneset
- Përmirësimi i funksionalitetit të zonave ekonomike.

3.22. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane

Ky kapitull mbulon rrjetin trans evropianë që njihet ndryshe si shtylla kryesore e zhvillimit të brendshëm të tregjeve Evropiane. Qëllimi i këtij kapitulli është të krijoj rrjetin e domosdoshëm rrugorë, energjetik dhe të telekomunikimeve që lidh shtetet Evropiane me mundësi përfshirje edhe shtetet e treta. Mundëson krijimin e një infrastrukture moderne e cila lidh rrjetet regjionale dhe nacionale të cilat sigurojnë lëvizjen e lirë të mallrave, shërbimeve, kapitalit dhe fuqisë punëtore, që si rezultat të kenë efekt në krijimin dhe fuqizimin e një shoqërie të barabartë.

Kosova është anëtare e rregullt dhe pjesëmarrëse aktive e takimeve të niveleve Ministrore, komitetit drejtues dhe grupeve teknike të SEETO-së (Observatori i Transportit për Evropën Juglindore). Qëllimi i këtyre takimeve është krijimi i dokumenteve strategjike infrastrukture dhe zhvillimi i rrjetit infrastrukturor bazik dhe gjithëpërfshirës në Evropën Juglindore, si pjesë përbërëse e Rrjetit Trans-Evropian.

Me nënshkrimin e memorandumit të mirëkuptimit në vitin 2004, të gjitha shtetet e Evropës Juglindore janë zotuar të zhvillojnë rrjetin bazik dhe gjithëpërfshirës i cili do të jetë edhe pjesë përbërëse e rrjetit bazik dhe gjithëpërfshirës trans-evropian.

Kosova tanimë e ka miratuar edhe Strategjinë e Transportit Multimodal, e cila përmban pesë qëllime kryesore të ndërlidhura me zhvillimin e rrjetit bazik dhe gjithëpërfshirës të SEETO-së. Qëllimi kyç i kësaj strategjie është: “Përmirësimi, zhvillimi, dhe mirëmbajtja e infrastrukturës së transportit e cila është e integruar në korridoret Pan Evropiane dhe është konform standardeve Evropiane”. Rrjeti bazik dhe gjithëpërfshirës i SEETO-së përfshin edhe projektet infrastrukture të Kosovës të cilat janë pjesë e rrjetit të Evropës Juglindore të përbëra nga projektet e infrastrukturës: rrugore, hekurudhore dhe ajrore.

Projektet prioritare të paraqitura dhe të identifikuar në planin shumëvjeçar të Evropës Juglindore si dhe në rrjetin Trans Evropian janë: Route/Rruga 6 e cila lidhë Prishtinën me Maqedoninë, Korridorin VIII, Route/Rruga 7 e cila lidhë Kosovën me Shqipërinë si dhe korridorin X në Serbi, R6a (Prishtinë - Mitrovicë) dhe R6b (Prishtinë - Pejë).

Sa i përket infrastrukturës hekurudhore, Kosova e ka të identifikuar projektin e Linjës Hekurudhore 10, e cila lidhë vendin tonë me Serbinë, Korridorin X dhe Maqedoninë Korridorin VIII.

Investimet në infrastrukturën rrugore - Republika e Kosovës tanimë ka përfunduar nëntë (9) segmentet prioritare të Route/Rrugës 7, të financuar nga Buxheti i Republikës së Kosovës, ndërsa segmenti i fundit i mbetur (Besi-Merdare) ka përfunduar studimit të fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor, studim është mundësuar përmes instrumentit të WBIF (Western Balkan Investment Framework) dhe mbështetur nga BERZH. Janë definuar Termat e Referencës për hartimin e Projektit Preliminar nga Besi - Merdar, i cili pritet të filloj në fillim të vitit 2017, dhe do të zgjasë 9 muaj. Pas përfundimit të projektit do të vazhdohet me definimit e hapave të mëtejme të financimit të këtij projekti.

Për më tepër, Ministria e Infrastrukturës (MI) ka filluar edhe me ndërtimin e projektit Rrugorë të Route/Rrugës 6 në drejtim të kufirit me Maqedoninë, me gjatësi prej 62 km, kostoja e se cilës është 600 milionë euro, ndërkaq periudha kohore për ndërtimin e kësaj rruge sipas planit dinamik është 42 muaj.

Gjithashtu, MI është duke vazhduar me zgjerimin e aksit rrugor R6a/N2 (Prishtinë - Mitrovicë). Për këtë projekt MI ka arritur të siguroj kredi në vlerë prej 60 milion dollarë nga Banka Islamike për Zhvillim, Fondi Saudit për Zhvillim OFID-I, si dhe të gjitha procedurat për fillimin e projektit do të përfundojnë gjatë vitit 2015. Realizimi i këtij projekti parashihet të filloj në vitin 2017.

Ndërkaq sa i përket aksit rrugor R6b/N9 (Prishtinë - Pejë/Kufiri Mali i Zi) në bashkëpunim me WBIF dhe BERZH ka përfunduar studimi i fizibilitetit dhe ndikimit mjedisor për segmentin Kijeve - Zahaq me

gjatësi 32 km, si dhe është përcaktuar traseja më e favorshme për të cilën do të punohet projekti preliminar.

Në bashkëpunim me WBIF dhe EIB/EBRD-në janë definuar Termat e Referencës për hartimin e Projektit Preliminar nga Kijeva – Zahaq (32 km), i cili pritet të fillojë në fillim të vitit 2017.

Pas përfundimit të projektit do të vazhdohet me definimin e hapave të mëtejme të financimit të këtij projekti.

Në infrastrukturën hekurudhore, Kosova ka arritur progres në ndarjen e Hekurudhave të Kosovës në dy kompani, Infrakos e cila është përgjegjëse për menaxhimin dhe mirëmbajtjen e Infrastruktursë Hekurudhore dhe Trainkos i cili merret me transport të udhëtarëve dhe mallrave. Republika e Kosovës ka krijuar edhe Autoritetin Rregullativ të Hekurudhave i cili merret me rregullimin e tregut në territorin e Kosovës. Sipas raporteve të dala nga SEETO, Kosova ka arritur progres në zbatimin e ligjeve dhe standardeve të kërkuara duke siguruar që tregu hekurudhor të hapet për operatorët të jashtëm.

Një ndër projektet me prioritet, të identifikuar edhe në SEETO është linja Hekurudhore 10, e cila është edhe pjesë e rrjetit Trans Evropiane që lidhë Republikën e Kosovës me Serbinë dhe Maqedoninë, gjegjësisht me korridoret X dhe VIII.

Lidhur me linjën hekurudhore 10 (Railway Route 10), mbështetur nga BERZH-i BEI-ja dhe WBIF-i Kosova ka punuar në realizimin e Projekt Dizajnit Detaj Teknik për fazën e parë të kësaj linje hekurudhore (Fushë Kosovë – Hani i Elezit) për rehabilitimin gjeneral të kësaj linje hekurudhore. Projekt dizajni për këtë fazë pritet të kryhet deri në fund të muajit janar, ndërsa rehabilitimi i këtij segmenti pritet të fillojë në vitin 2017. Në këtë vit pritet të fillojë edhe Projekt Dizajni Detaj Teknik për fazën e dytë (Fushë Kosovë – Mitrovicë). Përfundimi i punëve për rehabilitimin gjeneral dhe modernizimin e Linjës së 10 Hekurudhore pritet të realizohet deri në vitin 2022.

3.23. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore

Ky kapitull mbulon të gjitha aspektet e fondeve strukturore dhe atyre të kohezionit të cilat BE u akordon shteteve në kuadër të paketës së zgjerimit me qëllim të harmonizimit të nivelit të zhvillimit të vendit përkatës në tërë territorin e tij dhe arritjes së konvergencës zhvillimore të të gjitha rajoneve. Kjo është e domosdoshme në mënyrë që shteti i ardhshëm anëtar të jetë në gjendje të funksionojë në tërë territorin e tij në përputhje me kriteret e përcaktuara me acquis dhe me standardet relevante. Më specifikisht, substanca e asaj që mbulon ky kapitull përfshin përpilimin, miratimin dhe zbatimin e programeve të Fondeve Strukturore dhe Fondit të Kohezionit, në përputhje me organizimin e territorial të vendit përkatës. Më tej, pasi që këto programe negociohen me Komisionin Evropian, por zbatimi i tyre është përgjegjësi e vendit përkatës, dhe kjo ndodh pas anëtarësimit, gjatë procesit të anëtarësimit kërkohet ndërmarrja e masave parapërgatitore në drejtim të kësaj. Acquis në këtë kapitull konsiston kryesisht në rregullore kornizë dhe rregullore për zbatim, të cilat nuk kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar, por vetëm zbatim të dispozitave ligjore të BE-së nëpërmjet legjislacionit të Kosovës, me qëllim që të sigurohet zbatimi i instrumenteve financiare të BE-së në përputhje me rregullat e vendosura nga BE.

Në përputhje me këtë, në periudhën para se të bëhet shtet kandidat, Kosova duhet të vendosë strukturat ligjore, institucionale e administrative në mënyrë që kur të vijë koha të mund të zbatojë me sukses dhe në mënyrë të duhur këto programe. Prandaj ky kapitull ofron një përmbledhje të përgjithshme të nevojave të Kosovës për sa u përket masave të tilla, si dhe nevojave për t'u përgatitur për përfitim të mëtutjeshëm nga asistenca e BE-së që do të përfitojë gjatë procesit të anëtarësimit. Bazuar në këto nevoja, Kosova duhet të hartojë politikat konceptuale për fondet strukturore dhe për politikat rajonale dhe të planifikojë ngritjen e kapaciteteve të veta të qëndrueshme administrative për zbatimin e tyre.

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit, përkatësisht nenet 121, 122, 123, 124 dhe 125, i mundëson Kosovës qasje në asistencën e ofruar nga BE-ja si pjesë e procesit të integritit evropian të vendit. Asistenca e BE-së kushtëzohet me përmbushjen e kritereve politike për procesin e integritit evropian dhe obligimeve nga procesi i stabilizim-asociimit dhe do të fokusohet në përafrimin e legjislacionit vendor me atë të BE-së, zhvillimin ekonomik të vendit dhe përmirësimin e qeverisjes. Ajo do të jetë e bazuar në programe vjetore apo shumëvjeçare të pajtuara në mes Kosovës dhe BE-së, brenda një kornize indikative shumëvjeçare. Asistenca e BE-së mund të jepet edhe në formë të ndihmës makro-financiare, në koordinim me institucionet ndërkombëtare financiare, në kuadër të realizimit të programeve në mes Kosovës dhe Fondit Monetar Ndërkombëtar.

Për të përmbushur obligimet e veta në kuadër të MSA-së, Kosova duhet të sigurohet që bashkëpunimi financiar do të vazhdojë të mbështesë reformat demokratike, ekonomike dhe institucionale, në përputhje me procesin e stabilizim-asociimit. Kosova duhet të fuqizojë koordinimin e donatorëve dhe asistenca financiare e BE-së duhet të koordinohet ngushtë me burimet e tjera nga shtetet anëtare dhe vendet e tjera jashtë BE-së si dhe institucionet financiare ndërkombëtare. Kosova obligohet që të ofrojë informata të rregullta për të gjitha burimet e asistencës.

Që nga viti 2007, Bashkimi Evropian (BE) ka ofruar ndihmë financiare për vendet kandidatë dhe kandidatë potenciale për anëtarësim në BE në kuadër të Instrumentit të Asistencës së Para-Anëtarësimit (IPA), në përputhje me Rregulloren e Këshillit (KE) nr. 1085/2006 e datës 17 korrik 2006 që themeloi Instrumentin për Asistencën e Para-Anëtarësimit (në tekstin e mëtejshëm: Rregullorja Kornizë), në përputhje me nenin 17 të Rregullores Kornizë dhe me nenin 7 të Rregullores (KE) Nr 718/2007 mbi zbatimin e Rregullores së Këshillit (KE) nr. 1085/2006. Çdo vend përfitues ka arritur një marrëveshje kornizë me Komisionin Evropian në mënyrë që të përcaktohen rregullat dhe parimet e bashkëpunimit të paraparë me Rregulloren Kornizë. Asistenca e dhënë nëpërmjet IPA-s është vazhduar për periudhën 2014-2020, me rregulloren 231/2014 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit që themelon një instrument të para-anëtarësimit (IPA 2), përkatësisht rregulloren për zbatimin e IPA 2. Qeveria e Republikës së Kosovës dhe Komisioni Evropian (KE) kanë nënshkruar Marrëveshjen Kornizë e cila ka hyrë në fuqi më 16 prill 2015. Bazuar në Marrëveshjen Kornizë, për çdo program vjetor të IPA-s nënshkruhen marrëveshjet financiare.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Siç u tha, acquis në këtë kapitull konsiston kryesisht në rregullore kornizë dhe rregullore për zbatim, të cilat nuk kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar, por vetëm zbatimin e tyre nëpërmjet legjislacionit vendor, me qëllim që të sigurohet zbatimi i instrumenteve financiare të BE-së në përputhje me rregullat e BE-së. Megjithatë, zbatimi i duhur i këtyre fondeve kërkon transpozim të acquis-së në fushate ndërlidhura, sikurse ndihma shtetërore, mjedisi dhe prokurimi publik. Masat në këtë drejtim mbulohen nga kapitujt përkatës të këtij Programi.

Korniza institucionale dhe programimi

Ministria e Integritit Evropian është përgjegjëse për planifikimin dhe koordinimin e asistencës së donatorëve në Kosovë. MIE, përkatësisht Departamenti i Asistencës Zhvillimore luan rolin e zyrës së NIPAC-ut (Kordinatorit Kombëtar për IPA), ndërsa Sekretari i Përgjithshëm i MIE-së është i caktuar si NIPAC. MIE, sipas mandatit të saj, organizon takimet e Forumit të Nivelit të Lartë dhe të Grupeve Punuese Sektoriale, të cilat shërbejnë si struktura për koordinimin e donatorëve në nivel politik dhe teknik. Grupet Punuese Nën-sektoriale koordinohen në nivel teknik nga ministritë e linjës.

Programimi i asistencës së BE-së nëpërmjet IPA-s bazohet në Dokumentin Indikativ Strategjik 2014-2020, ku përcaktohen sektorët dhe prioritetet afatgjate për periudhën 2014-2020. Programimi është sektorial, i bazuar në dokumentet planifikuese sektoriale, si dokumente të cilat përmbajnë informatat relevante për sektorët në të cilët ndodh programimi. Janë hartuar 5 dokumente për sektorët në vijim: i) sundimin e ligjit, ii) energjinë, iii) bujqësinë, iv) reformën e administratës publike; dhe v) konkurrueshmërinë. Asistenca e dhënë në kuadër të IPA-s për periudhën 2014-2020 përfshin një shumë prej mbi 600 milionë eurosh. Në kuadër të sektorit të administratës publike, Kosova pritet të përfitojë nga përkrahja e drejtpërdrejtë buxhetore duke filluar nga viti programues 2016.

Për të koordinuar të gjitha investimet infrastrukturore në Republikën e Kosovës, të financuara nga burimet e brendshme dhe ato të jashtme, me Vendim të Qeverisë më 8 korrik 2015 është themeluar Këshilli Kombëtar për Investime (KKI). KKI bashkëkryesohet nga Ministri i Financave dhe Ministri i Integritimit Evropian, ndërsa Zyra e NIPAC-ut luan rolin e sekretariatit teknik, në bashkëpunim me Ministrinë e Financave dhe me Zyrën e Planifikimit Strategjik në kuadër të Zyrës së Kryeministrit. Me datën 25 gusht 2016 Qeveria e Kosovës aprovoi Listën Prioritare të Projekteve Infrastrukturore ku përfshihen 55 projekte me vlerë prej 2,7 miliard euro në katër (4) sektorë: Transporti, Mjedisi, Energjia dhe sektori Social. .

Në kontekst të bashkëpunimit me shtetet e tjera, janë miratuar programet shumëvjeçare (IPA 2014-2020) për bashkëpunimit ndërkufitar me shtetet e rajonit, sikurse Kosovë-Shqipëri, Kosovë-Mali i Zi dhe Kosovë-Maqedoni. Për më tepër, janë në proces të nënshkrimit marrëveshjet financiare vjetore (për 2016) për programin e bashkëpunimit ndërkufitar në mes Kosovës dhe Shqipërisë, në mes Kosovës me Maqedoninë, si dhe në mes Kosovës dhe Malit të Zi. Gjatë kësaj periudhe, për shkak të procesit të ndryshimeve ku Mali i Zi pritet të kalojë në sistem të decentralizuar të menaxhimit, është inicuar nënshkrimi i marrëveshjes bilaterale në mes Kosovës dhe Malit të Zi për programin e bashkëpunimit ndërkufitar, e cilat pritet të nënshkruhet gjatë vitit 2016.

Strukturat operative - përgjegjëse për zbatimin e programit për bashkëpunim ndërkufitar IPA II përbëhen nga Sekretariati Teknik i Përbashkët (JTS) dhe Komitetet e Përbashkëta Monitoruese (JMC) për secilin shtet bashkëpunues në këtë program. Sekretari i Përgjithshëm i MAPL-së e luan rolin e koordinatorit strategjik të komponentit të bashkëpunimit ndërkufitar, deleguar nga NIPAC-u.

Monitorimi

Për të siguruar monitorimin e realizimit të programeve dhe projekteve të financuara nëpërmjet burimeve të IPA-s është Komiteti i Përbashkët Monitorues i IPA-s, i cili takohet mbi baza vjetore. Monitorimi i përgjithshëm i asistencës së donatorëve dhe në veçanti i asistencës së BE-së bëhet në dy mënyra: shfrytëzimi i raportimit të rregullt të donatorëve në kuadër të Platformës për Menaxhimin e Ndihmës (PMN) dhe pjesëmarrja e zyrtarëve në kuadër të takimeve të Komiteteve Drejtuese të projekteve.

Masat afatshkurta

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 22, do të zbatohen këto masa afatshkurta:

- Përditësimi i Listës Prioritare të Projekteve në nivel kombëtar, Buxheti:28,200 EUR (paga dhe meditje BRK 4200 euro, donatoret 24000 EUR) (afati: K4 2017)
- Negocimi i i programit dhe nënshkrimi dhe ratifikimi i marrëveshjes financiare për IPA 2016, Buxheti:BRK (paga dhe meditje) 550 EUR (afati:K4 2017);
- Në nivel të hartimit të politikave kombëtare, në mungesë të dokumenteve strategjike qeveritare, do të hartohet dhe miratohet një dokument konceptual për zhvillim rajonal i cili do të përcaktojë definicionin e nocionit 'zhvillim rajonal' si dhe definicionin për themelimin e strukturave institucionale për zhvillim rajonal në territorin e Kosovës, sikurse dhe kapacitetet e nevojshme

për absorbim efikas të fondeve dhe programeve të ndryshme të BE-së, Buxheti:BRK 3500 EUR (kategoria paga dhe meditje) (afati: K1 2017);

- Finalizimi i përcaktimit të klasifikimit të rajoneve sipas sistemit NUTS, Buxheti: 3500 EUR BRK (kategoria paga dhe meditje)(afati: K1 2017);
- Hartimi i dokumentit planifikues sektorial për menaxhimin e financave publike me qëllim të sigurimit të përkrahjes buxhetore sektoriale, Buxheti:13100 EUR, BRK: 1100 EUR (paga dhe meditje), Donatorët: 12000 EUR(K1 2017).

Prioritetet afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 22, gjatë periudhës 2017-2020 parashihen këto prioritetet afatmesme:

- Negocimi i programit dhe nënshkrimi dhe ratifikimi i marrëveshjes financiare për IPA 2016 (K4 2017);
- Negocimi i programit dhe nënshkrimi dhe ratifikimi i marrëveshjes financiare për IPA 2017 (K4 2018);
- Negocimi i programit dhe nënshkrimi dhe ratifikimi i marrëveshjes financiare për IPA 2018 (K4 2019);
- Negocimi i programit dhe nënshkrimi dhe ratifikimi i marrëveshjes financiare për IPA 2019 (K4 2020)

3.24. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore

Kapitulli 23 i *acquis* mbulon këto fusha: sistemin gjyqësor, politikat kundër korrupsionit dhe të drejtat themelore. Politikat e Bashkimit Evropian në fushën e gjyqësorit dhe të drejtave themelore synojnë të ruajnë dhe zhvillojnë më tej BE-në si një zonë të lirisë, sigurisë dhe drejtësisë. Krijimi i një gjyqësori të pavarur dhe efikas është i një rëndësie të madhe. Paanshmëria, integriteti dhe një standard i lartë i gjyqësorit nga gjykatat është i një rëndësie thelbësore për ruajtjen e sundimit të ligjit. Kjo kërkon një angazhim të fortë për të eliminuar ndikimet e jashtme mbi gjyqësorin dhe për të kushtuar burime të mjaftueshme financiare si dhe trajnime në fushën e gjyqësorit. Gjithashtu, garancitë ligjore për procedurat e gjyqësorit të drejtë duhet të jetë në vend. Njëkohësisht, nga Shtetet Anëtare kërkohet luftimi i korrupsionit në mënyrë efektive, pasi që kjo përbën një kërcënim për stabilitetin e institucioneve demokratike dhe sundimin e ligjit. Një kornizë solide ligjore dhe institucionale e besueshme është e nevojshme për të mbështetur një politikë koherente për parandalimin dhe pengimin e korrupsionit. Për më tepër, shtetet anëtare duhet të sigurojnë respektimin e të drejtave themelore dhe të drejtave të qytetarëve të BE-së, siç garantohet me legjislacionin e BE-së dhe me Kartën e të Drejtave Themelore.

Kërkesat e MSA-së

Kërkesat e MSA-së në fushën e sistemit gjyqësor

Në kuadër të fushëveprimit të sistemit gjyqësor, në përputhje me detyrimet dhe kërkesat e aderimit në Bashkimin Evropian që dalin nga MSA (Art. 83) kërkohet të intensifikohet bashkëpunimi me BE-në në fushën e gjyqësorit, me fokus në forcimin e institucioneve, me qëllim të konsolidimit të shtetit të së drejtës përmes forcimit të pavarësisë, paanshmërisë dhe llogaridhënies së sistemit gjyqësor. Bashkëpunimi do të fokusohet në veçanti në administrimin e drejtësisë, zhvillimin e strukturave adekuate të gjykatave e prokurorive, dhe të organeve të tjera gjyqësore, me qëllim të përgatitjes së tyre të duhur për bashkëpunim në çështjet civile, komerciale e penale, si dhe për parandalimin, hetimin, ndjekjen dhe gjykimin e krimit të organizuar, korrupsionit dhe terrorizmit.

Kërkesat e MSA-së në fushën e politikave kundër korrupsionit

Sipas obligimeve të dala nga MSA, neni 83 (Fuqizimi i institucioneve dhe shtetit të së drejtës) dhe 91 (Parandalimi dhe luftimi i krimit të organizuar dhe aktiviteteve të tjera të paligjshme), kërohet zhvillimi i strukturave adekuate të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve dhe organeve të tjera gjyqësore dhe të zbatimit të ligjit në mënyrë që të mundësohet parandalimi, hetimi, ndjekja penale dhe gjykimi i veprave korruptive në mënyrë efektive (Neni 83). Gjithashtu, sipas Nenit 91, kërkohet që palët të bashkëpunojnë me qëllim të forcimit të strukturave të Kosovës për luftimin dhe parandalimin e veprimtarive kriminale në veçanti të korrupsionit dhe formave të tjera të krimeve të rënda me një dimension ndërkuftar / kufirit administrativ. Në këtë drejtim kërkohet që Kosova të respektoj konventat përkatëse ndërkombëtare dhe instrumentave në këtë fushë. Në nivelin e parandalimit, Kosovës i kërkohet të synojë zbatimin e masave të cilat janë ekuivalente me ato të përcaktuara në legjislacionin përkatës të BE-së, dhe të përmbahen nga konventat përkatëse ndërkombëtare dhe instrumenteve që lidhen me këtë fushë.

Kërkesat e MSA-së në fushën e të drejtave themelore, mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Sa i përket mbrojtjes së të drejtave themelore dhe mbrojtjes së minoriteteve, në përputhje me kërkesat që dalin nga MSA, duhet të sigurohet respektimi i parimeve demokratike dhe të drejtave e njeriut, siç janë shpallur në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut të vitit 1948 dhe siç janë përkufizuar në Konventën për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut të vitit 1950, në aktin final të Helsinkit dhe në Kartën e Parisit për një Evropë të re (Neni 3). Gjithashtu institucionet e Kosovës duhet të sigurojnë respektimin të drejtës dhe instrumenteve ndërkombëtare, duke përfshirë ato që ndërlidhen me mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe të drejtave themelore, e deri tek mbrojtja e personave që u përkasin minoriteteve, pa diskriminim mbi çfarëdo baze (Neni 4).

Kërkesat e MSA-së në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Bazuar në obligimet që dalin nga neni 84 i MSA, institucionet e Republikës së Kosovës duhet të sigurohen që legjislacioni i mbrojtjes së të dhënave personale, me synim të arritjes së nivelit të mbrojtjes së të dhënave personale nga Kosova të korrespondon me atë të acquis-it të BE-së. Mbrojtja e të dhënave personale, duhet të zhvillohet në atë mënyrë që t'i përshtatet kërkesave të legjislacionit të BE-së nga kjo fushë.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE

Kërkesat e tjera të aderimit në BE në fushën e sistemit gjyqësor

Sipas të gjeturave të Raportit të KE-së për Kosovën 2016, janë identifikuar këto mangesi sa i përket funksionimit të gjyqësorit: Sistemi gjyqësor i Kosovës është në një fazë të hershme të zhvillimit të një sistemi funksional të drejtësisë, administrimi i drejtësisë është i ngadalshëm, llogaridhënia e zyrtarëve gjyqësor është e pamjaftueshme, emërimet e diskutueshme dhe mandatet e paqarta kanë dëmtuar aktivitetet e institucioneve kyçe si Këshilli Gjyqësor i Kosovës, Prokuroritë e Kosovës, dhe Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit dhe Institucionet e sundimit të ligjit vuajnë nga mungesa e qëndrueshëm e financimit.

Sipas kërkesave të dala nga takimi i Dialogut të Procesit të Stabilizim Asociimit, në fushën e gjyqësorit kërkohet që KGJK dhe KPK të përfundojnë proceset në rekrutimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve; vlerësimin e performancës së gjyqtarëve dhe prokurorëve në baza të rregullta dhe në mënyrë sistematike duke u bazuar në kriteret e transparencës dhe objektivitetit dhe në përputhje me standardet evropiane dhe standardet e tjera përkatëse; si dhe Ministria e Drejtësisë të sigurojë konsultime të duhura publike gjatë tërë procesit të hartimit të Ligjit mbi Akademinë e Drejtësisë.

Gjithashtu nga KPK është kërkuar që të ofrohen statistika të qarta mbi rastet e hetuara dhe të ndjekura penalisht nga Prokuroria Speciale; të ofrohen informacione mbi ndjekjen penale dhe gjykimin e mashtrimit elektoral për vitet 2010, 2011, 2012, 2013, 2014; (ky është një veprim i përbashkët i KPK-së/KGJK-së); Të vazhdohet me përpjekjet për të adresuar kontrabandën dhe korrupsionin në institucionet korrektuese dhe të vazhdohet me përpjekjet për të hetuar të gjitha rastet e korrupsionit në

shërbimet korrektuese; Të vazhdohet me përpjekjet për të përmirësuar programuesit për ri-integrimin e ardhshëm në shoqëri dhe rehabilitimin profesional; Të vazhdohet me rekrutimin dhe ngritjen e kapaciteteve të SHKK-së në nivel të mjaftueshëm.

Më tutje, në pajtim me Raportin e Vendit për vitin 2016, konkretisht pjesën mbi përgjegjshmërinë dhe transparencën si dhe planin e MSA-së mbi ngritjen e kapaciteteve, vlerësimin dhe funksionimin e gjykatave, KGJK ka nevojë për mbështetje financiare, buxhet shtesë nga Ministria e Financave dhe Ministria e Administratës Publike, në mënyrë që të rritet numri i stafit administrativ dhe të mundësohet monitorimi i vendimeve të KGJK-së.

Kërkesë tjetër nga takimi i DPSA-së DLS, në kuadër të Reformës/rishikimit gjyqësor dhe planeve legjislativë është që Ministria e Drejtësisë të sigurojë që, në përputhje me rregulloret, të hartohen koncept dokumentet për të gjithë legjislacionin dhe ndryshimet legjislativë.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE në fushën e politikave kundër korrupsionit

Sipas të gjeturave të Raportit të KE-së për Kosovën 2016, janë identifikuar këto mangësi sa i përket luftimit të korrupsionit: Kosova është në një fazë të hershme të luftimit të korrupsionit, progresi ka qenë i kufizuar, vullneti i fortë dhe angazhimi politik është i nevojshëm për të trajtuar këtë fenomen siç duhet. Gjithashtu kërkohet një qasje gjithëpërfshirëse dhe strategjike për të siguruar rezultatet reale në luftën kundër korrupsionit në Kosovë, ekspertiza e Kosovës është e kufizuar në trajtimin kompleks financiar, hetimet dhe për konfiskimin e pasurive kriminale në mënyrë efektive.

Sipas obligimeve të dala nga DPSA-DLS, Republika e Kosovës të përkushtohet fuqimisht në përfundimin e strukturave në Kosovë në luftimin, parandalimin, hetimin, ndjekjen penale, dhe gjykimin në mënyrë efektive të korrupsionit. Në këtë drejtim, Kuvendi duhet të miratojë ndryshimet në Ligjin për Parandalimin e Konfliktit të Interesit, duke siguruar harmonizim me Kodin Penal; Të përmirësohet raportimi nga pikat fokale (në të gjitha institucionet e ndryshme që janë përgjegjëse për zbatimin e veprimeve të planit të veprimit) tek Agjencia e Kosovës Kundër Korrupsionit në lidhje me zbatimin e Planit të Veprimit Kundër Korrupsionit; Këshilli Prokurorial i Kosovës të rrisë numrin e prokurorëve në Prokuroritë Themelore, sidomos në zyrën në Prishtinë; Këshilli Prokurorial i Kosovës të ofrojë të dhëna për asetet e sekuestruara/konfiskuara të ndërlidhura me korrupsionin.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE në fushën e të drejtave themelore

Bazuar në të gjeturat e RP 2016, duhet të bëhen më shumë përpjekje për implementimin e legjislacionit në fuqi. Krijimi i një mekanizmi përcjellës gjyqësor për rastet e diskriminimit dhe sigurimi i të drejtave pronësore të grave duhet të jetë prioritet për institucionet e Kosovës. Qeveria e Kosovës duhet të sigurojë buxhet të mjaftueshëm për zbatimin e ligjit mbi mbrojtjen e fëmijëve. Gjithashtu nevojitet që të përditësohet korniza strategjike në fushën e të drejtave të njeriut dhe mbrojtjes së minoriteteve, si dhe të ndërmerren masa aktive për të përfshirë komunitetet në tregun e punës.

Sipas obligimeve të dala nga DPSA, është i nevojshëm përkushtimi i institucioneve për zbatimin e pakos së ligjeve për të drejtat e njeriut, konkretisht aprovimi i akteve nënligjore për zbatimin e tyre, organizimi i kampanjave vetëdijsuese, si dhe aprovimi i Startegjisë për të Drejtat e Njeriut, duke i marrë parasysh rekomandimet e Avokatit të Popullit. Gjithashtu nevojitet një proaktivitet i institucioneve të zbatimit të ligjeve në ngritjen e vetëdijes si dhe në ofrimin e trajnimeve për ngritjen e kapaciteteve për të mundësuar zbatimin efektiv të rasteve gjyqësore kundër diskriminimit.

Gjithashtu në kuadër të obligimeve të dala nga DPSA, duhet të përditësohet dhe zbatohet korniza strategjike që mbulon fushën e të drejtave të njeriut, duke përfshirë të drejtat e fëmijëve. Gjithashtu duhet të vazhdohet me luftimin e dhunës në familje dhe të krijohet një sistem uniform i bazës së të dhënave të mbledhjes së rregullt të të dhënave mbi rastet e dhunës në baza gjinore në të gjitha institucionet. Institucionet përgjegjëse duhet të sigurojnë përditësimin dhe zbatimin e duhur të kornizës ligjore për të

mbrojtur dhe promovuar të drejtat e personave me aftësi të kufizuara, duke përfshirë sigurimin dhe shpërndarjen e burimeve të mjaftueshme. Gjithashtu duhet të përmirësohet koordinimi mbi përmirësimin e zbatimit të të drejtave pronësore.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE në fushën e të mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Sipas të gjeturave të RP 2015, duhet të përditësohet korniza strategjike për të drejtat e personave të komunitetit rom ashkali dhe egjiptian. Për më tepër, nevojitet të ndërmerren masa aktive për përfshirjen e tyre në tregun e punës. Institucionet e Kosovës duhet të dëshmojnë angazhim për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore, duke përfshirë rezultate konkrete në luftën kundër ndërtimeve të paligjshme dhe rrënimin e tyre.

Kurse, sipas obligimeve të dala nga DPSA kërkohet finalizimi i kornizës së politikave për integrimin e komuniteteve Romë, Ashkali dhe Egjiptas, përfshirë edhe alokimin e buxhetit të mjaftueshëm. Nevojitet angazhim i mëtutjeshëm i komunave në lidhje me ndarjen e tokës për komunitetet minoritare, si dhe përmirësimi i koordinimit në mes të nivelit qendror dhe lokal. Gjithashtu Zyra për Qeverisje të Mirë duhet të sigurojë mjete të qëndrueshme buxhetore, në nivel qendror dhe lokal, për zbatimin e duhur të angazhimeve të reja politike, duke përcaktuar objektiva të qarta.

Kërkesat e tjera të aderimit në BE në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Bazuar në RP 2016, nevojitet avancimi i mëtutjeshëm i kapaciteteve të ASHMDhP-së, duke përfshirë kualifikimin e stafit dhe alokime të nevojshme financiare.

Përveç harmonizimit të legjislacionit me Acquis të BE-se në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale, duhet të intensifikohet bashkëpunimi me të gjitha institucionet me qëllim të implementimit të legjislacionit gjatë trajtimit të të dhënave personale dhe vendosja e mekanizmave sanksionuese në rast të mos-përputhjes. Gjithashtu me qëllim të arritjes së objektivave të përshkruara në Strategjinë kombëtare për mbrojtjen e të dhënave personale duhet të sigurohen burime të mjaftueshme njerëzore dhe financiare.

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë

Korniza legjislativë në fushën e sistemit gjyqësor

Në fushën e Gjyqësorit, Republika e Kosovës ka konsoliduar kornizën ligjore me qëllim të sundimit të ligjit, forcimit të institucioneve në të gjitha nivelet (në fushën e administratës në përgjithësi dhe administrimit të zbatimit të ligjit/drejtësisë në vecanti), fuqizimin e pavarësisë, paanshmërisë, llogaridhënies së gjyqësorit dhe përmirësimin e efikasitetit, zhvillimin e strukturave të përshtatshme për policinë, prokurorët, gjyqtarët dhe organet e tjera gjyqësore dhe të zbatimit të ligjit, reduktimin e lëndëve të vjetra, implementimin e reformës gjyqësore, sigurimin e masave për gjyqtarë, prokurorë, stafin gjyqësor, dëshmitarë etj, dhe sigurimin e premisave të përshtatshme ku mbahen gjykimet dhe në përputhje me procedurat e gjykatave.

Funksionimi i sistemit gjyqësor rregullohet nga funksionimi i katër ligjeve kornizë të gjyqësorit: Ligji për Gjykatat, Ligji për Prokurorin e Shtetit, Ligji për Këshillin Prokurorial, Ligji për Këshillin Gjyqësor. Përveç këtyre, në vijim janë aktet tjera kryesore ligjore të cilat rregullojnë sistemin e drejtësisë në Republikën e Kosovës: Kushtetuta e Republikës së Kosovës, Ligji për Provimin e Jurisprudencës, Ligji për Noterinë, Ligji për Ndihmë Juridike Falas, Kodi Penal i Republikës së Kosovës, Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës, Ligji për Avokatinë, Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, Ligji për Ndërmjetësim, Ligji për Procedurën Përmbartimore, Ligji për Institutin Gjyqësor të Kosovës etj, si dhe aktet tjera nënligjore të kësaj fushe.

Në mënyrë që të sigurohet një sistem i pavarur gjyqësor dhe prokurorial është miratuar korniza ligjore e katër ligjeve duke siguruar harmonizimin e dispozitave ligjore që rregullojnë të njëjtat çështje në sistemin gjyqësor dhe atë prokurorial, rritjen e transparencës së punës së sistemit gjyqësor në raport me publikun, si dhe rritjen e efikasitetit dhe efektivitetit të punës së gjykatave dhe prokurorive. Si kërkesë e MSA-së neni 83, Raportit të Progresit, Liberalizimit të Vizave dhe DPSA-së është identifikuar nevoja për plotësimin dhe ndryshimin e ligjeve të pakos së gjyqësorit. Si rrjedhojë plotësim/ndryshimet e këtyre ligjeve në vija të përgjithshme kanë pasur për qëllim:

- Harmonizimin e ligjeve për sa i përket kriterëve për emërim dhe shkarkim të gjyqtarëve dhe prokurorëve; dhe
- Rritjen e pavarësisë dhe llogaridhënies, përmes institucionalizimit të mekanizmave të sigurimit të pavarësisë, paanshmërisë dhe llogaridhënies së punës së gjykatave dhe prokurorive.

Pavarësia e Këshillit Gjyqësor dhe Këshillit Prokurorial është forcuar duke ju siguruar pavarësi buxhetore, ku Këshillat përpos që do të menaxhojnë buxhetin e tyre ata gjithashtu do ta përgatisin propozimin e buxhetit vjetor dhe ta dërgojnë për miratim në Kuvendin e Republikës së Kosovës. Gjithashtu, është paraparë themelimi i Komisioneve për Vlerësimin e performancës së gjyqtarëve dhe prokurorëve, vlerësimi i të cilit mund të shërbejë si bazë për ngritjen, uljen ose shkarkimin e gjyqtarëve dhe prokurorëve.

Ligji për Gjykatat rregullon organizimin, funksionimin dhe juridiksionin e gjykatave në Republikën e Kosovës. Ky ligj ka përcaktuar kushtet për emërimin e kandidatëve për gjyqtarë (kushtet e përgjithshme dhe të veçanta) të cilat janë bërë në pajtim me praktikat më të mira të shteteve të BE-së. Në këtë kontekst është bërë edhe harmonizimi i kriterëve për emërimin dhe shkarkimin e gjyqtarëve Një ndër çështjet më të rëndësishme të këtij ligji është rritja e transparencës së gjykatave duke obliguar në publikimin e vendimeve të formës së prerë.

Ligji për Prokurorin e Shtetit themelon dhe rregullon organizimin, juridiksionin, funksionimin, kompetencat dhe detyrat e Prokurorit të Shtetit. Me qëllim të harmonizimit me Ligjin për Gjykata janë plotësuar dispozitat për organizimin dhe definimin e qartë të shkallëve të prokurorisë dhe përcaktimin e ushtrimit të funksioneve në kuadër të këtyre niveleve të prokurorit të shtetit. Një ndër ndryshimet kryesore në kuadër të ligjit për Prokurorin e Shtetit, ndërlidhet me emërimin e prokurorëve të rinj. Gjithashtu, thjeshtëzimi i procedurave për seleksionimin e prokurorëve dhe roli i theksuar i Këshillit janë bërë në përputhje me standardet evropiane duke pasur parasysh nevojat dhe pengesat në terren si dhe përmbushjes së qëllimit në rritjen e numrit të kuadrove të rinj që bëhen pjesë e sistemit gjyqësor.

Ligji për Këshillin Gjyqësor të Kosovës rregullon organizimin dhe funksionet e Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) duke përfshirë procedurat për rekrutim, emërim, rriemërim, transferime, disiplinë, vlerësim, ngritje në detyrë dhe trajnim të gjyqtarëve dhe gjyqtarëve porotë; për menaxhimin dhe administrimin e gjykatave, për zhvillimin dhe mbikëqyrjen e buxhetit të gjyqësorit; dhe themelimin e gjykatave dhe degëve të reja.

Ligji për Këshillin Prokurorial rregullon Këshillin Prokurorial të Kosovës, një institucion tërësisht i pavarur në kryerjen e funksioneve të veta. Këshilli siguron se të gjithë personat që kanë qasje të barabartë në drejtësi dhe prokurorët ta ushtrojnë funksionin në mënyrë të pavarur, profesionale dhe të paanshme. Këshilli siguron se Prokurori i Shtetit pasqyron natyrën shumetnike të Kosovës dhe parimet e barazisë gjinore. Këshilli është përgjegjës për rekrutimin dhe propozimin e kandidatëve për emërim dhe rriemërim për zyrën prokuroriale si dhe vlerëson, ngrit në detyrë, disiplinon, shkarkon, transferon dhe ofron mbështetje për trajnimin e prokurorëve. Së bashku me Kryeprokurorin e Shtetit, Këshilli është përgjegjës për dërgimin dhe menaxhimin e buxhetit të Këshillit dhe Prokurorit të Shtetit.

Ligji për Provimin e Jurisprudencës rregullohen kushtet, kriteret, procedura dhe programi për dhënien e provimit të jurisprudencës.

Ligji për Noterinë rregullohen organizimi dhe funksionimi i noterisë si veprimtari publike në Kosovë, kushtet dhe metodat e punës si dhe çështje tjera me rëndësi për ushtrimin e detyrës së noterit.

Ligji për Ndhimë Juridike Falas ka për qëllim të krijoj një sistem funksional për ndihmë juridike falas në procedurën civile, penale, administrative dhe kundërvajtëse, me anë të të cilit sigurohet qasje efektive në drejtësi për qytetarët të cilët nuk kanë mjete të mjaftueshme financiare.

Ligji për Avokatinë rregullon kushtet për ushtrimin e avokatisë, mënyrat dhe format e punës, të drejtat, detyrimet dhe përgjegjësitë e avokatëve dhe praktikantëve, organizimi dhe puna e Odës së Avokatëve të Kosovës, si dhe çështje tjera të rëndësishme për ushtrimin e avokatisë.

Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale Qëllimi i këtij ligji është ekzekutimi i sanksioneve penale, sanksioneve kundërvajtëse dhe masave të trajtimit të detyrueshëm, dhe aplikimi i masës së paraburgimit

Ligji për Ndërmjetësim rregullon procedurën e ndërmjetësimit në përgjithësi, themelimin, organizimin, funksionimin e Komisionit të Ndërmjetësimit, si dhe të drejtat, detyrat dhe përgjegjësitë e ndërmjetësuesve. Caktohen rregullat e procedurës së ndërmjetësimit në marrëdhëniet kontestuese në raportet juridiko-pasurore të subjekteve të së drejtës, tregtare, familjare, të punës, raporte të tjera civile, administrative dhe penale, në të cilat palët lirisht mund të disponojnë vullnetin e tyre të lirë, në rast se me ligj të veçantë nuk është paraparë përgjegjësia ekskluzive e gjykatës apo e një organi tjetër kompetent.

Ligji për Procedurën Përmbartimore rregullon procedurën përmes së cilës Gjykatat dhe përmbartuesit privat përcaktojnë dhe zbatojnë përmbartimin në bazë të dokumenteve përmbartues dhe dokumenteve të besueshme, përveç nëse me ligj të veçantë parashihet ndryshe. Dispozitat e këtij ligji zbatohen edhe për përmbartimin e vendimit të marrë në procedurën administrative dhe për kundërvajtje me të cilin është caktuar detyrimi në të holla, përveçse kur për përmbartimin e tillë është paraparë me ligj kompetenca e organit tjetër. Dispozitat e këtij ligji zbatohen edhe në përmbartimin në anije dhe në mjet fluturues përveç nëse kjo çështje rregullohet me ligj të veçantë. Ky ligj rregullon edhe kryerjen e veprimtarisë së përmbartuesve privat.

Ligji për Institutin Gjyqësor të Kosovës themelon Institutin Gjyqësor të Kosovës si organ i pavarur profesional i cili gëzon statusin e personit juridik. IGJK mund të lidhë marrëveshje pune, bashkëpunimi dhe veprimtarië shkencore, profesionale me institucionet tjera vendore dhe ndërkombëtare. IGJK-ja si institucion kryesor për aftësim brenda sistemit gjyqësor të Kosovës duhet të kryejë funksionet e veta bazuar në parimet e ligjshmërisë, paanshmërisë dhe efikasitetit. IGJK-ja është organ i pavarur i cili vepron në bashkëpunim me KGJPK-në ose Institucionet të cilat trashëgojnë përgjegjësitë e tij për koordinimin e nevojave për aftësimin profesional të gjyqtarëve dhe të prokurorëve të Kosovës, për aftësimin e kandidatëve për gjyqtarë dhe prokurorë, si dhe për çështje të tjera që kanë të bëjnë me sistemin gjyqësor të Kosovës.

Kodi Penal i Republikës së Kosovës - Veprat penale dhe sanksionet penale parashihen vetëm për ato sjellje me të cilat cenohen apo dëmtohen në atë masë liritë dhe të drejtat e njeriut si dhe të drejtat tjera dhe vlerat shoqërore të garantuara dhe të mbrojtura me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe me të drejtën ndërkombëtare, mbrojtja e të cilave nuk do të mund të realizohet pa dhunën penalo juridike. Parashikimi i veprave penale si dhe llojet e masave dhe lartësia e sanksioneve penale për kryesit e veprave penale bazohen në domosdoshmërinë e sanksionit penalo juridik dhe proporcionalitetit të shkallës dhe natyrës së rrezikshmërisë për liritë dhe të drejtat e njeriut dhe të vlerave shoqërore. Me këtë Kod, janë transpozuar pjesërisht këto akte të acquis së BE-së:

- Vendimi Kornizë për luftimin e krimit të organizuar (Vendimi Kornizë 2008/841/JHA);

- Vendimi Kornizë për vendosjen e sanksioneve penale kundër falsifikimit të EURO-së (Vendimi Kornizë 2000/383/JHA, i ndryshuar me Vendimin Kornizë 2001/888/JHA) dhe Vendimi i Këshillit për mbrojtjen e BE-së kundër falsifikimit (Vendimi 2001/887/JHA);
- Vendimi Kornizë për luftimin e mashtrimit dhe falsifikimit të mjeteve që nuk përfshijnë pagesa me para të gatshme (Vendimi Kornizë 2001/413-JHA);
- Direktiva 2011/36 e BE-së për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore;
- Direktiva 2011/92 E BE-se për luftimin e abuzimit seksual dhe shfrytëzimit seksual të fëmijëve;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2004/757/JHA për dispozitat minimale për elementet përbërëse të veprave penale dhe dënimet në fushën e trafikut të drogës të paligjshëm.

Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Kosovës -Me këtë Kod përcaktohen rregullat e procedurës penale të cilat janë të detyrueshme për punën e gjykatave, prokurorisë së shtetit si dhe të pjesëmarrësve të tjerë në procedurën penale të paraparë me këtë Kod. Me këtë Kod caktohen rregullat që garantojnë se asnjë person i pafajshëm nuk do të dënohet, ndërsa dënimi ose sanksioni tjetër penal mund t'i shqiptohet vetëm personit i cili ka kryer veprë penale sipas kushteve të parapara me Kodin Penal dhe me ligjet tjera të Kosovës në bazë të të cilave janë paraparë veprat penale sipas procedurës së zbatuar në mënyrë të drejtë dhe të ligjshme para gjykatës kompetente. Para marrjes së aktgjykimit të formës së prerë, liritë dhe të drejtat tjera të të pandehurit mund të kufizohen vetëm sipas kushteve të përcaktuara në këtë Kod. Ky Kod është përafuar me legjislacionin Evropian lidhur me çështjet e procedurës penale. Për të reflektuar acquis të BE-së, ky Kod u përafua me:

- Direktivën 2010/64/BE për të Drejtën në Interpretim dhe Përkthim në Procedurën Penale;
- Direktivën 2012/13/BE për të Drejtën në Informim në Procedurën Penale;
- Direktivën 2013/48/BE, për të Drejtën e Qasjes në Mbrojtës/Avokat në procedurën penale dhe në procedurë Urdhër Arrestit Evropian, dhe me të Drejtën e Informimit të një personi të tretë për kufizimin e lirisë dhe të komunikojë me personat e tretë dhe me autoritetet konsullare lidhur me kufizimin e lirisë;

Ligji për Përgjegjësinë Penale të Personave Juridik - Me këtë ligj rregullohet përgjegjësia e personave juridik për vepra penale, sanksionet penale të cilat mund të zbatohen ndaj personave juridik dhe dispozitat e posaçme që e rregullojnë procedurën penale të zbatueshme ndaj personit juridik.

Korniza legjislative në fushën e politikave kundër korrupsionit

Fusha e politikave kundër-korrupsion në Republikën e Kosovës rregullohet me këto ligje:

Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë dhe të Dhuratave të gjithë Zyrtarëve të Lartë Publikë që është i harmonizuar me Kodin Penal ashtu që tani mos deklarimi i pasurisë dhe deklarimi i rrejshëm klasifikohet si veprë penale.

Ligji për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funksionit Publik dispozitat e të cilit përcaktojnë rregulla të detyrueshme për zyrtarët e lartë publik që gjatë ushtrimit të funksionit të parandalojnë konfliktin e interesit të tyre në mes të interesave publike dhe private, si dhe përcakton kufizimet bazë për zyrtarët e lartë publik për ushtrimin e funksionit publik dhe funksioneve tjera që nuk janë të natyrës publike. Në plotësim-ndryshimin e këtij ligji është bërë harmonizimi me Kodin Penal.

Ligj për Agjencinë Kundër Korrupsionit përcakton statusin dhe përgjegjësitë e Agjencisë kundër Korrupsionit në fushën e luftimit dhe parandalimit të korrupsionit, veçanërisht në fushën e raportimit, zbulimit dhe hetimit të korrupsionit, zbatimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit kundër Korrupsionit. Ky Ligj është i përafuar me Konkluzionet e Këshillit të datës 8 maj 2003(2003/C 137/01) dhe dispozitat e Konventës së Kombeve të Bashkuara kundër Korrupsionit e miratuar nga Asambleja e Përgjithshme Rezoluta 58/4 e 31 tetorit 2003.

Ndalimi i veprave penale korruptive gjithashtu rregullohet me legjislacionin penal përkatësisht Kodin Penal të Republikës së Kosovës nr. 04/L-082, kapitullin XXXIV Korrupsioni Zyrtar dhe Veprat Penale kundër Detyrës Zyrtare, ku penalizohen veprat si: keqpërdorimi i pozitës dhe autoritetit zyrtar, keqpërdorimi i informatës zyrtare, konflikti i interesit, përvetësimi në detyrë, marrja e ryshfetit, dhënia e ryshfetit etj.

Ligji për Mbrojtjen e Informatorëve, ka për qëllim krijimin e bazës ligjore për nxitjen e zyrtarëve për paraqitjen e veprimeve kundërligjore, ku si përkufizim i informatorit ka kuptimin: çdo person, i cili si qytetar apo i punësuar, informon në mirëbesim autoritetin përkatës brenda institucioneve publike në nivelin qendror apo lokal, institucione, ndërmarrje publike apo private për çdo dyshim të arsyeshëm për ekzistimin e veprimit kundërligjor.

Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale për Gjyqtarë, është miratuar duke pasur parasysh standardet e njohura ndërkombëtarisht mbi të drejtat e njeriut dhe liritë themelore, të cilat në mënyrë të veçantë i garantojnë secilit parimin e barazisë para ligjit, prezumimin e pafajësisë dhe të drejtën për dëgjim të drejtë dhe publik brenda një kohe të arsyeshme nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e themeluar me ligj. Ky Kod përkufizon standardet e etikës dhe sjelljes profesionale që duhet të respektohen nga gjyqtarët dhe shkelja e të cilave përbën bazë për sanksione.

Kodi i Etikës dhe Sjelljes Profesionale për Prokurorët, gjithashtu parashih standardet e kërkuara si më lartë dhe mbështetet në parimet e përgjithshme për respektimin e standardeve të larta të sjelljes profesionale dhe personale, kryerjen e detyrave të prokurorit konform standardeve të njohura ndërkombëtarisht të të drejtave të njeriut si dhe shmangien e çdo sjellje apo situatë që mund të vërë në pikëpyetje integritetin apo paanshmërinë e prokurorit etj.

Nga përmbajtja e këtyre ligjeve mund të konkludohet se pjesa më e madhe e punës së Agjencisë shtrihet në fushën e parandalimit të korrupsionit dhe si aktivitete të cilat kanë për qëllim parandalimin e korrupsionit konsiderohen:

- Deklarimi i pasurisë nga zyrtarët e lartë publik dhe deklarimi i dhuratave nga të gjithë personat zyrtarë;
- Parandalimi i konfliktit të interesit në sektorin publik;
- Parandalimi i korrupsionit në prokurimin publik;
- Edukimi i publikut gra dhe burra;
- Zbatimi i Strategjisë kundër Korrupsionit.

Ligji mbi Financimin e Subjekteve Politike, rregullon mënyrën, kushtet e financimit, administrimin, mbikëqyrjen, transparencën dhe raportimin për shpenzimin e pasurisë dhe të ardhurave të subjekteve politike në Republikën e Kosovës.

Ligji për Prokurimin Publik, siguron mënyrën më efikase, më transparente dhe më të drejtë të shfrytëzimit të fondeve publike, burimeve publike si dhe të gjitha fondeve dhe burimeve të tjera të autoriteteve kontraktuese në Kosovë duke përcaktuar kushtet dhe rregullat që do të zbatohen, procedurat që do të ndiqen, të drejtat që do të respektohen dhe detyrimet që do të përmbushen nga personat, operatorët ekonomik, ndërmarrjet etj. Gjithashtu ka për qëllim të siguroj integritetin dhe përgjegjësinë e zyrtarëve publik, nëpunësve civil dhe personave të tjerë që kryejnë ose janë të përfshirë në një aktivitet të prokurimit.

Ligji për Shërbimin Civil rregullon statusin e nëpunësve civilë, si dhe marrëdhënien e tyre të punës në institucionet e administratës qendrore dhe komunale, si dhe përcakton rregullat për menaxhimin dhe organizimin e përgjithshëm të një shërbimi civil të paanshëm politikisht, rregullat për pranimin në të,

kushtet e punës, të drejtat dhe detyrimet, sjelljen personale, avancimin në karrierë, si dhe zhvillimin profesional të nëpunësve civilë.

Korniza legjislative në fushën e të drejtave themelore

Të drejtat dhe liritë themelore të njeriut në Republikën e Kosovës janë të mbrojtura dhe rregullohen sipas parimeve të parapara me Kushtetutë. Konventat dhe instrumentet ndërkombëtare kryesore që garantojnë këto të drejta zbatohen drejtpërdrejtë dhe kanë epërsi në rast konflikti me legjislacionin vendor. Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (KEDNJ) dhe protokollet e saj, Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut, Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile e Politike dhe Protokollet e saj, Konventa Kornizë e Këshillit Evropian për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare, Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Racor, Konventa për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Gruas (CEDAË), Konventa për të Drejtat e Fëmijës, Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Jonjerëzore dhe Poshtëruese, garantohen me Kushtetutë dhe janë drejtpërsëdrejti të zbatueshme në Kosovë.

Ligji për Mbrojtje nga Diskriminimi përcakton një kornizë të përgjithshme për parandalimin dhe luftimin e diskriminimit në çfarëdo baze, me qëllim të zbatimit të parimit të trajtimit të barabartë. Ky Ligj është në përputhshmëri të plotë me Direktivën 2000/43/KE për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike të Këshillit të Bashkimit Evropian, Direktivën 2000/78/KE që krijon një kuadër të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion të Këshillit të Bashkimit Evropian, Direktivën 2004/113/KE për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet burrave dhe grave në qasjen dhe furnizimin e mallrave dhe shërbimeve të Këshillit të Bashkimit Evropian, kurse pjesërisht në përputhshmëri me Direktivën 2006/54/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtimit të barabartë të burrave dhe grave në fushën e punësimit dhe të profesionit.

Ligji për Avokatin e Popullit, ka për qëllim krijimin e mekanizmit ligjor për mbrojtjen, mbikëqyrjen dhe promovimin e të drejtave dhe lirive themelore të personave fizik dhe juridik nga veprimet ose mosveprimet e paligjshme dhe të parregullta të autoriteteve publike, institucioneve dhe personave apo autoriteteve tjera të cilët ushtrojnë autorizime publike në Republikën e Kosovës.

Ligji për Barazi Gjinore, garanton, mbron dhe promovon barazinë midis gjinive, si vlerë themelore për zhvillimin demokratik të shoqërisë. Ligji është në përputhshmëri me Konventën për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Femrës (CEDAW); plotësisht në përputhje me Direktivën 2000/78/KE për krijimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion dhe Direktivën 2004/113/KE për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis meshkujve dhe femrave në qasje dhe furnizim me mallra dhe shërbime; ndërsa janë pjesërisht në përputhje me Direktivën 2006/54/KE për zbatimin e parimit të mundësive të barabarta dhe trajtim të barabartë të meshkujve dhe femrave në çështjet e punësimit dhe profesionit; Direktivën 79/7/KEE në zbatimin progresiv të parimit të trajtimit të barabartë të meshkujve dhe femrave në çështjet e sigurimit shoqëror, Direktivën 2010/41 mbi zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë midis meshkujve dhe femrave të angazhuar në një aktivitet në një kapacitet të vetë-punësuar.

Ligji për Familjen, rregullon fejesën, martesën, marrëdhëniet ndërmjet prindërve dhe fëmijëve, adoptimin (birësim), kujdestarinë, mbrojtjen e fëmijëve pa përkujdesje prindërore, marrëdhëniet pasurore në familje dhe procedurat e posaçme të gjykatës përkitazi me kontestet lidhur me marrëdhëniet familjare.

Ligji për Mbrojtje nga Dhuna në Familje ka për qëllim parandalimin e dhunës në familje, në të gjitha format e saj, me masa të përshtatshme ligjore, të pjesëtarëve të familjes, që janë viktimat të dhunës në familje, duke u kushtuar vëmendje të veçantë fëmijëve, të moshuarve dhe personave me aftësi të kufizuara; si dhe trajtimin e kryerësve të dhunës në familje dhe lehtësimin e pasojave.

Kodi Penal i Kosovës, parashikon veprat penale dhe sanksionet penale parashihen vetëm për ato sjellje me të cilat cenohen apo dëmtohen në atë masë liritë dhe të drejtat e njeriut si dhe të drejtat tjera dhe vlerat shoqërore të garantuara dhe të mbrojtura me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe me të drejtën ndërkombëtare, mbrojtja e të cilave nuk do të mund të realizohej pa dhunën penalo juridike. Me këtë Kod, janë transpozuar pjesërisht këto akte të *acquis* së BE-së:

- Direktiva 2011/36 e BE-së për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore;
- Direktiva 2011/92 E BE-se për luftimin e abuzimit seksual dhe shfrytëzimit seksual te fëmijëve.

Kodi i Procedurës Penale, përcakton rregullat e procedurës penale të cilat janë të detyrueshme për punën e gjykatave, prokurorisë së shtetit si dhe të pjesëmarrësve të tjerë në procedurën penale. Me këtë Kod caktohen rregullat që garantojnë se asnjë person i pafajshëm nuk do të dënohet, ndërsa dënimi ose sanksioni tjetër penal mund t'i shqiptohet vetëm personit i cili ka kryer vepër penale sipas kushteve të parapara me Kodin Penal dhe me ligjet tjera të Kosovës në bazë të të cilave janë paraparë veprat penale sipas procedurës së zbatuar në mënyrë të drejtë dhe të ligjshme para gjykatës kompetente. Për të reflektuar *acquis*të BE-së, ky Kod u përafra me:

- Direktivën 2010/64/BE për të Drejtën në Interpretim dhe Përkthim në Procedurën Penale;
- Direktivën 2012/29/BE për të Drejtën në Informim në Procedurën Penale;
- Direktivën 2013/48/BE, për të Drejtën e Qasjes në Mbrojtës/Avokat në procedurën penale dhe në procedurën e Urdhër Arrestit Evropian, dhe me të Drejtën e Informimit të një personi të tretë për kufizimin e lirisë dhe të komunikojë me personat e tretë dhe me autoritetet konsullore lidhur me kufizimin e lirisë;
- Vendimin kornizë të Këshillit 2005/212/JHA dhe Vendimin kornizë të Këshillit 2000/383/JHA.

Kodi i Drejtësisë për të Mitur, rregullon procedurën e shqiptimit dhe ekzekutimit të masave dhe dënimeve ndaj të miturve, procedurën gjyqësore si dhe procedurën e ndërmjetësimit për të mitur. Kodi i Drejtësisë për të mitur është hartuar në harmoni me Konventën për të drejtat e fëmijës. Kodi i Drejtësisë për të mitur është përafra me:

- Rregullat Minimale Standarde të Kombeve të Bashkuara për Administrimin e Drejtësisë për të Mitur ("Rregullat e Pekinit"), miratuar nga rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme 40 / 33 e 29 nëntorit 1985;
- Konventën mbi të Drejtën e Fëmijës, miratuar dhe hapur për nënshkrim, ratifikim dhe aderim nga rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme 44/25 e 20 nëntorit 1989;
- Opinionin e Komitetit Ekonomik dhe Social Evropian për parandalimin e delikuencës së të miturve; Mënyrat e që kanë të bëjnë me delikuencën e të miturve dhe rolin e sistemit të drejtësisë për të mitur në Bashkimin Evropian;
- Konventën për mbrojtjen e të drejtave të Njeriut dhe Lirive Themelore (Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut), Karta Sociale Evropiane;
- Konventën Evropiane mbi Shtetësinë;
- Konventën Evropiane për Njohjen dhe Zbatimin e vendimeve në lidhje me kujdestarinë e fëmijëve dhe rivendosjen e kujdestarisë mbi fëmijët;
- Konventën Evropian (Lanzarote) për Mbrojtjen e Fëmijëve kundër Shfrytëzimit Seksual dhe Abuzimit;
- Konventën e Këshillit Evropian për marrëdhëniet me fëmijët (2003);
- Udhëzime evropiane për Drejtësi Miqësore për fëmijët;
- Rregullat Evropiane për të mitur që u nënshtrohen sanksioneve ose masave;
- Rekomandimin 2000(20) i Këshillit Evropian mbi rolin e ndërhyrjes së hershme psiko sociale në parandalimin e kriminalitetit;
- Konventën e Hagës mbi Aspektet Civile të Rrëmbimit Ndërkombëtar të Fëmijëve;
- Konventën e Gjenevës IV për Mbrojtjen e Personave Civil në Kohë Luftë;
- Protokollin I të Konventave të Gjenevës lidhur me Mbrojtjen e Viktimave të Konfliktëve të Armatosura Ndërkombëtare;

- Protokollin II të Konventës së Gjenevës lidhur me Mbrojtjen e Viktimave të Konflikteve të Armatosura jo-ndërkombëtare;
- Vëzhgimet e përgjithshme të Komitetit për të Drejtat e Fëmijës, Komenti nr. 10 (2007) drejtave të fëmijëve në Drejtësinë për Mitur.

Ligji për Aspektet Civile të Rrëmbimit Ndërkombëtar të Fëmijëve, ka për qëllim sigurimin e kthimit të shpejtë të fëmijës që largohen apo mbahen pa të drejtë në shtetin e vendqëndrimit, si dhe sigurimi i respektimit i të drejtës së kujdestarisë dhe të kontaktit me fëmijët, të cilët janë banorë të përhershëm të Kosovës apo të një shteti kërkues. Ligji është në pajtim me Konventën e Hagës si dhe me praktikat më të mira të siguruara nga Konferenca e Hagës mbi të Drejtën Ndërkombëtare Private.

Ligji për Mbikëqyrjen Elektronike të Personave, të cilëve u kufizohet lëvizja me vendim të gjykatës, ka për qëllim të rregulloj përdorimin e mbikëqyrjes elektronike në procesin e drejtësisë penale për të ngritur sigurinë publike dhe për të garantuar ekzekutim efektiv të vendimeve të gjykatës, duke i respektuar plotësisht të drejtat e personave të përfshirë.

Ligji për Ndihmë Juridike Falas, ka për qëllim të krijoj një sistem funksional për ndihmë juridike falas në procedure civile, penale, administrative dhe kundërvajtëse, me anë të të cilit sigurohet qasje efektive në drejtësi për qytetarët të cilët nuk kanë mjete të mjaftueshme financiare.

Ligji për Aftësim, Riaftësim dhe Punësim të Personave me Aftësi të Kufizuar rregullon dhe përcakton të drejtat, kushtet, mënyrat e aftësim, riaftësim profesional dhe punësimi i personave me aftësi të kufizuara, për integrimin e tyre në tregun e hapur të punës sipas kushteve të përgjithshme dhe të veçanta të përcaktuara në legjislacionin e aplikueshëm. Ky ligj është pjesërisht i përafuar me Direktiva e 2002/73/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 23 shtatorit 2002 të përmirësimit të Këshillit të Direktiva ve të 76/207/KEE të implementimit të parimit të trajtimit të barabartë për meshkujt dhe femrat siç janë lidhur me akseset e punësimit, aftësimeve profesionale dhe reklamave, dhe kushteve të punës, dhe me Direktivën eKëshillit 2000/78/KE të 27 nëntorit 2000 për themelimin e kornizës kryesore për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion

Ligji për Personat e Verbër i cili rregullon të drejtat dhe përfitimet si dhe përcakton kriteret për kategorizimin e personave të verbërve.Me këtë ligj personat e verbër mbrohen nga të gjitha llojet e shfrytëzimit, diskriminimit, abuzimit,fyerjes talljes dhe gëzojnë të drejtat dhe liritë e tyre në mënyrë të barabartë me të tjerët bazuar në standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut.

Ligji për Përkrahjen Materiale Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuar të Përhershme rregullon të drejtën për përkrahje materiale familjeve të cilët ruajnë dhe përkujdesen për fëmijët me aftësi të kufizuar të përhershme dhe mënyrën e realizimit të kësaj përkrahje materiale

Ligji për Statusin dhe të Drejtat e Personave Paraplegjik dhe Tetrapelgjik i cili rregullon të drejtat dhe përfitimet si dhe përcakton kriteret për kategorizimin e personave paraplegjik dhe tetrapelgjik.Me këtë ligj personat paraplegjik dhe tetrapelgjik mbrohen nga të gjitha llojet e shfrytëzimit, diskriminimit, abuzimit,fyerjes talljes dhe gëzojnë të drejtat dhe liritë e tyre në mënyrë të barabartë me të tjerët bazuar në standardet ndërkombëtare për të drejtat e njeriut. Ligji është miratuar më 24 Maj 2016 nga Kuvendi i Republikës së Kosovës dhe do të filloj implementimin nga 01 Janari 2017.

Ligji për mbrojtjen e burimeve të gazetarisë rregullon çështjen e mbrojtjes së të drejtës së gazetarëve për të ruajtur burimin e informacionit, duke u bazuar në nenin 40 dhe 42 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës.

Ligji i Punës ka për qëllim të rregullojë të drejtat dhe detyrimet nga marrëdhënia e punës dhe dispozitat e këtij ligji zbatohen për të punësuarit dhe punëdhënësit e sektorit privat dhe publik në Republikën e

Kosovës. Në Ligjin e Punës dhe në aktet nënligjore të saj, deri më tani janë përfaruar përafriht 10 Direktiva përkatëse. (Ju lutem referojuni Kapitullit 19 “Politikat sociale dhe të punësimit).

Ligji për Siguri dhe Shëndetin në Punë përcakton masat për përmirësimin e shkallës së sigurisë dhe shëndetit të të punësuarve në punë dhe përmban parimet e përgjithshme për parandalimin e rreziqeve profesionale, eliminimin e faktorëve të rrezikut dhe aksidenteve, informimit, konsultimit, pjesëmarrjes së balancuar në përmirësimin e nivelit të sigurisë dhe shëndetit në punë, trajnimit të të punësuarve, përfaqësuesve të tyre dhe udhëzimeve të përgjithshme për zbatimin e këtyre parimeve. Ligji i ri për siguri dhe shëndetë në punë, i miratuar në vitin 2013, është përafuar me Direktivën e Këshillit 89/391/KEE të 12 qershorit 1989 mbi paraqitjen e masave për të inkurajuar përmirësimet në sigurinë dhe shëndetin e punëtorëve në punë (Direktiva Kornizë). Kjo direktivë është transponuar në shkallë të lartë në Ligjin e ri për siguri dhe shëndet në punë. Ky ligj, ka hapur rrugët për transponimin e 19 Direktiva ve individuale të cilat burojnë nga kjo direktivë. Deri me tani janë transponuar dy Direktiva individuale në rregullore të veçanta, e para dhe e dyta Direktiva sipas kuptimit të nenit 16 (1) i Direktivës 89/39/KEE. (Ju lutem referojuni Kapitullit 19 “Politikat sociale dhe të punësimit).

Korniza legjislative në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Korniza legjislative për mbrojtjen e minoriteteve është mjaft solide. Konventa e Këshillit Evropian për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare dhe Konventa Ndërkombëtare mbi Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor zbatohen drejtpërdrejt në Republikën e Kosovës në përputhshmëri me Kushtetutën. Ligjet të cilat mbulojnë fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore janë si në vijim:

Ligji për Mbrojtjen dhe Promovimin e të drejtave të Komuniteteve dhe Pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës garanton barazi të plotë dhe efektive për të gjithë pjesëtarët e komuniteteve dhe është në harmoni me Konventën Kornizë e Këshillit Evropian për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare. Në bazë të këtij ligji të gjithë personat që i përkasin komuniteteve kanë të drejtë ti gëzojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut që janë të përcaktuara me obligimet ligjore ndërkombëtare.

Ligji për Përdorimin e Gjuhëve, siguron përdorimin e gjuhëve zyrtare, si dhe të gjuhëve të komuniteteve, gjuha amtare e të cilave nuk është gjuhë zyrtare, në institucionet e Kosovës, në ndërmarrje dhe organizata të tjera që realizojnë funksione dhe shërbime publike; status të barabartë të gjuhës shqipe dhe serbe si gjuhë zyrtare në Kosovë, si dhe të drejtën e të gjitha komuniteteve të Kosovës për të ruajtur, mbrojtur dhe promovuar identitetin e tyre gjuhësor. Ligji është hartuar bazuar në Konventën Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike, në Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave të Njeriut dhe të Lirive Themelore dhe në Protokollin e saj, Konventën Kornizë për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare, Kartën Evropiane për Gjuhët Rajonale ose Minoritare, dhe duke pasur parasysh Rekomandimet e Hagës lidhur me të drejtat e shkollimit të pakicave kombëtare dhe Rekomandimet e Oslos lidhur me të drejtat gjuhësore të pakicave kombëtare, Udhëzimet mbi përdorimin e gjuhëve minoritare në mediat transmetuese, si dhe me qëllim që të rregullojë përdorimin e gjuhëve,

Ligji për Zonat e Veçanta të Mbrojtura siguron mbrojtjen e Manastireve Ortodokse Serbe, Kishave, vendeve të tjera fetare, si dhe vendeve historike dhe kulturore të një rëndësie të veçantë për komunitetin serb si dhe për komunitetet e tjera në Republikën e Kosovës, nëpërmjet themelimit të Zonave të Veçanta të Mbrojtura. Me qëllim të monitorimit dhe implementimit të Ligjit për Zonat e Veçanta të Mbrojtura, është funksionalizuar Këshilli Zbatues Monitorues.

Korniza legjislative në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Neni 36.4 i Kushtetutës së Republikës së Kosovës garanton që secili person gëzon të drejtën e mbrojtjes së të dhënave personale. Në këtë drejtim, Republika e Kosovës ka miratuar kornizën themelore ligjore dhe të politikave në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale. Më konkretisht, është miratuar Ligji nr. 03/L-172 për Mbrojtjen e të dhënave personale është miratuar në prill të vitit 2010. Në bazë të nenit 53 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës, vendimet gjyqësore të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut

janë drejtpërdrejt të aplikueshme edhe në vendin tonë. Konventat dhe Direktiva t evropiane, të cilat rregullojnë fushën e mbrojtjes së të dhënave dhe privatësisë janë: Konventa 108/KE dhe protokollet shtesë (për mbrojtjen e individëve në lidhje me përpunimin automatik të të dhënave personale); Direktiva 95/46/KE; Direktiva 2002/58/KE (e-privatësia dhe komunikimet elektronike).

Ligjin për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, i cili përcakton të drejtat, përgjegjësitë, parimet dhe masat lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale dhe themeloi institucionin që është përgjegjës për mbikëqyrjen e legjitimitetit të përpunimit të të dhënave. Ligji në fjale me qëllim të reflektimit të acquis të BE-së, është përafshuar pjesërisht me aktet në vijim:

- Direktivën 95/46/KE për mbrojtjen e individëve në lidhje me procedimin e të dhënave personale si dhe lëvizjen e lirë të këtyre të dhënave;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2008/977/JHA lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale.

Korniza e politikave

Korniza e politikave në fushën e sistemit gjyqësor

Korniza e politikave në fushën e gjyqësorit përbëhet nga Strategjitë dhe Planet e Veprimit si në vijim:

Plani Strategjik 2016 – 2018 dhe Plani i Veprimit të Planit Strategjik i Këshillit Prokurorial të Kosovës përcakton objektivat në një mënyrë e cila është e dizajnuar për të përmbushur mandatin kushtetues dhe ligjor të Këshillit. Gjithashtu përfshinë Planin e Veprimit për zbatimin e strategjisë që do të siguronte arritjen e objektivave strategjike të Këshillit brenda periudhës së përcaktuar dhe qëndrueshmërinë e reformave.

Strategjia dhe Plani i Veprimit për reduktimin e Lëndëve të Vjetra - Qëllimi i strategjisë është paraqitja e një vizioni të përgjithshëm strategjik për adresimin e lëndëve të vjetra të cilat ekzistojnë nëpër gjykatat e Kosovës. Strategjia do të udhëzojë përpilimin e politikave, të rregulloreve të brendshme, të procedurave, standardeve, si dhe të nismave, ndërhyrjeve dhe veprimeve. Synim i kësaj strategjie gjithëpërfshirëse është zhvillimi i një qasjeje tre-faqore me qëllim të adresimit të çështjes së reduktimit të lëndëve të vjetra nëpërmjet këtyre institucioneve:

- Këshilli Gjyqësor i Kosovës i cili do të sigurojë përpilimin e politikave të përgjithshme, do të sigurojë leadershipin dhe përkrahjen e brendshme dhe të jashtme për zbatimin e Strategjisë dhe të nismave dhe aktiviteteve të cilat ndërlidhen me të.
- Sekretariati i Këshillit Gjyqësor të Kosovës do të sigurojë përkrahjen operacionale, buxhetore, teknike, administrative dhe logjistike për zbatimin e Strategjisë dhe të nismave dhe aktiviteteve të cilat ndërlidhen me të.
- Gjykatat e Kosovës do të sigurojnë mbikëqyrjen e përditshme gjyqësore dhe menaxheriale për zbatimin e Strategjisë dhe të nismave dhe aktiviteteve të cilat ndërlidhen me të.

Plani Strategjikë për Teknologji të Informimit dhe Komunikimit 2012 -2017 i KGJK-së - Vizioni i Strategjisë është që teknologjia e informimit dhe komunikimit e vënë në përdorim të mbështesë vizionin të Këshillit Gjyqësor të Kosovës për ta krijuar një sistem gjyqësor që është efikas, transparent, llogaridhënës për punën e tij dhe i qashtë për të gjithë. Shtyllat kryesore të zhvillimit të strategjisë janë: përgatitjen e bazës ligjore dhe rregullative, të siguroj sponzorimin dhe mbështetjen e vendimmarrjes, sigurojë infrastrukturë adekuate softuerike dhe harduerike të TIK-ut dhe resurse njerëzore kompetente për të mirëmbajtur sistemet dhe përkrahur përdoruesit në përdorimin e infrastrukturës. Projektet kryesore që synohen të realizohen përmes zbatimit të strategjisë janë Sistemi për Menaxhimin e Lëndëve, Sistemi i Audio Incizimit të seancave penale, si dhe sigurimi dhe vënia në përdorim e sistemeve të avancuara audio dhe video në shtatë gjykatat themelore për të siguruar edhe dhënien e dëshmisë së mbrojtur direkt në seanca gjyqësore të dëshmitarëve të mbrojtur. Deri më tani, përmes strategjisë është arritur të sigurohet zbatimi i Sistemit për Menaxhimin e Lëndëve, projekt i cili është në zbatim e sipër.

Për sistemin a audio incizimit dhe sistemeve për mbrojtjen e dëshmitarëve nuk është arritur të sigurohen fonde për zbatimin e tyre.

Plani i punës përgatitor për projektin e menaxhimit elektronik të lëndëve Faza e parë ose faza përgatitore e projektit ka filluar në janar 2014 dhe ka përfunduar me suksese të plotë në qershor 2015. Të gjitha objektivat e parapara të realizohen gjatë fazës përgatitore janë realizuar dhe raportuar te donatori, që në këtë rast është Ministria e Punëve të Jashtme të Norvegjisë. Në bazë të rezultateve të arritura në fazën përgatitore është miratuar dhe është nënshkruar edhe marrëveshja e grandit edhe për fazën kryesore, e cila tashmë ka filluar dhe do të zgjasë tre vite. Kjo fazë ka për qëllim të zëvendësojë punën manuale në gjykata dhe prokurori me sistemin elektronik, i cili do të mundësojë një përpunim dhe menaxhimin materialet elektronike. Kjo do të krijojë kushte më të mira për punë, të cilat do të jenë në përputhje me kërkesat e sotme dhe zhvillimet e teknologjisë dhe shoqërisë në përgjithësi. Sistemi i menaxhimit të lëndëve do të lejojë rritjen e efikasitetit të gjykatave dhe prokurorive, rritjen e transparencës dhe llogaridhënies, të cilat janë gjithashtu detyrime ligjore. Kjo do të realizohet përmes menaxhimit proaktiv të gjykatave dhe prokurorive të bazuara në të dhëna të sakta në kohë reale që do të jenë në dispozicion përmes sistemit.

Strategjia për reduktimin e lëndëve dhe procedurave alternative synon të reduktoj numrin e lëndëve nëpër gjykata duke patur për qëllim që lëndët e natyrave më të lehta të përfundojnë në prokurori pa pasur nevojë të dërgohen në gjykata. Me këtë qasje fokusi i prokurorëve në të ardhmen do të jetë priorizimi dhe marrja me lëndët e mëdha, qoftë të korrupsionit, krimit ekonomik, konfiskimit, apo ndjekjes së personave me pozita të larta.

Strategjia për Asistencë në Sektorin e Sundimit të Ligjit 2016-2019- synon të përmirësoj kushtet për sundim të qëndrueshëm të ligjit dhe avancim në procesin e integritetit evropian përmes planifikimit, programimit dhe përmirësimit të efektivitetit të asistencës së donatorëve në përputhje me prioritetet strategjike nacionale.

Korniza e politikave në fushën e politikave kundër korrupsionit

Korniza e politikave në fushën e anti-korrupsionit përbëhet nga politikat si në vijim:

Plani Strategjik (2016 - 2018) dhe Plani i Veprimit i Këshillit Prokurorial të Kosovës për Ngritjen e Efikasitetit të Sistemit Prokurorial në Luftimin e Korrupsionit dhe Krimeve Ekonomike, përfshirë Sekuestrimin dhe Konfiskimin e Pasurisë së Paligjshme. KPK synon ngritjen e efikasitetit dhe zvogëlimin e lëndëve të pazgjidhura të veprave penale të korrupsionit dhe krimeve ekonomike. Ky plan ka për qëllim zvogëlimin e numrit të lëndëve të pazgjidhura, rritjen e efikasitetit në zgjidhjen e lëndëve të reja, ngritjen e nivelit të bashkëpunimit me institucionet, ngritjen e kapaciteteve përmes trajnimeve, llogaridhënien dhe transparencën.

Strategjia dhe Plani i Veprimit Kundër Korrupsionit 2013-2017 është miratuar dhe vlen në zbatim për Ky dokument përmban politikat kundër korrupsionit që duhet të zbatohen nga institucionet përgjegjëse të Republikës së Kosovës, si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal. Qëllimi i përgjithshëm i Strategjisë së re kundër korrupsionit është të kontribuojë në reduktimin progresiv dhe të qëndrueshëm të korrupsionit, forcimin e integritetit dhe ndërtimin e besimit të qytetarëve në institucionet e qeverisjes publike dhe për të promovuar parimin e tolerancës zero ndaj korrupsionit, për zbatimin e standardeve ndërkombëtare kundër korrupsionit, e cila ndihmon sundimin e ligjit efektiv dhe funksional në Kosovë. Përveç kësaj, Strategjia do t'iu ndihmojë strukturave qeverisëse për të ndryshuar kulturën institucionale të tyre kundër korrupsionit dhe qëndrimin ndaj qasjes më orientim kah rezultatet. Kjo kërkon angazhim pro-aktiv nga të gjitha institucionet publike, organet e tjera të pavarura, shoqëria civile dhe komuniteti ndërkombëtar. Kjo strategji ka ndjekur strukturën e dokumentit të mëparshëm, përderisa ajo përmban objektivat horizontal (të ndërthurura), si dhe objektivat specifike në secilin sektor prioritar vertikal, domethënë: Sektori Politik, Qeverisja Lokale, Administrata Qendrore, Zbatimi i Ligjit - Prokuroria - Gjyqësori, Financat Publike-

Prokurimi Publik, Sektori Privat/Mjedisi Afarist, Shoqëria Civile dhe Mediet si dhe bashkëpunimi Ndërkombëtar dhe Rajonal.

Planit i Veprimit kundër Korrupsionit përmban masat konkrete kundër korrupsionit që duhet të zbatohen nga institucionet si në nivel qendror ashtu edhe në atë lokal. Agjencia Kundër Korrupsionit (AKK) në bashkëpunim me institucionet e tjera publike dhe organizatat e shoqërisë civile, ka përgatitur Strategjinë aktuale kundër Korrupsionit dhe Planin e Veprimit (2013-2017). Këto dokumente parashohin objektivat konkrete dhe të fokusuar si dhe masat për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit gjatë ciklit të tretë strategjik në Kosovë, që pason ato të 2004-2007 dhe 2009-2011.

Procesi i Rishikimit të Planit të Veprimit kundër Korrupsionit 2013-2017 ka ndryshuar aktivitetet apo masat e Planit të Veprimit të cila janë modifikuar, disa janë fshire, dhe disa janë shtuar të reja. Ndryshimet kanë përfshirë të gjithë sektorët, Gjithashtu janë ndryshuar edhe afatet kohore të këtyre masave. Përveç vlerësimit të brendshëm dhe vlerësimit të rrezikut në fushat prioritare kryesore, bazë për hartimin e Strategjisë së re dhe Planit të Veprimit ishte edhe raporti i fundit i Progresit i Komisionit Evropian për Kosovën, si dhe vlerësime të tjera ndërkombëtare dhe të pavarura të fushave të ndjeshme ndaj korrupsionit në Kosovë.

Vlerësimi vjetor i rrezikut të korrupsionit u përfundua në prill 2015 në sektorin politik, qeverinë lokale, administratën qendrore (veçanërisht duke u fokusuar në zonat me rrezik të lartë, të tilla si planifikimi hapësinor, arsimit dhe shëndetësia dhe autoritetet tatimore), ndjekjen penale, gjyqësorin, dhe politikën financiare dhe të prokurimit publik. Ky vlerësim ka shërbyer për të shqyrtuar Planin e Veprimit Antikorrupsion 2013-2017 i cila është finalizuar në korrik 2015. Vlerësimi vjetor I rrezikut të korrupsionit ka theksuar:

- Ndryshimin e legjislacionit në fusha të ndryshme për evitimin e zbrazëtirave ligjore që potencialisht mund të gjenerojnë korrupsion
- Rritjen e bashkëpunimit më të madh ndërmjet mekanizmave të drejtësisë me institucione
- Shmangien e konfliktit të interesit
- Rritjen e përgjegjësisë dhe mbikëqyrjes në punë
- Forcimin e kontrollit mbi sistemin e prokurimit publik dhe proceset në lidhje me shpenzimet buxhetore (efektiviteti dhe efikasiteti i përdorimit të fondeve buxhetore)
- Plotësimin dhe përmirësimin e kuadrit legjislativ kundër korrupsion.

Mekanizmi përcjellës për ngritjen e bashkëpunimit ndërinstitucional - Këshilli Prokurorial i Kosovës ka realizuar krijimin e bazës së të dhënave/Mekanizmin përcjellës me qëllim të harmonizimit të raporteve statistikore në mes të subjekteve parashtruese të kallëzimeve penale. Kjo ka mundur ngritjen e bashkëpunimit ndërinstitucional dhe unifikimin e statistikave. Në këtë drejtim, KPK ka hartuar Planin për Ngritjen e Efikasitetit të Sistemit Prokurorial në luftimin e korrupsionit. Gjithashtu, KPK ka caktuar koordinatorin nacional dhe ka themeluar komisionin për mbikëqyrjen dhe verifikimin e të dhënave të dërguara nga Prokuroritë Themelore dhe Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës lidhur me zbatimin e planit për Ngritjen e Efikasitetit të Sistemit Prokurorial në luftimin e korrupsionit.

Korniza e politikave në fushën e të drejtave themelore

Korniza e politikave e cila e mbulon fushën e të drejtave të njeriut përfshinë strategjitë dhe planet e veprimit si në vijim:

Strategjia Nacionale për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar 2013-2023 synon të ofrojë një kornizë të qëndrueshme të veprimeve konkrete që adresojnë sfidat dhe pengesat, promovojnë një shoqëri gjithëpërfshirëse, si dhe do të shërbejnë procesit të koordinimit dhe integritetit të të gjitha politikave dhe nismave relevante në fushën e Aftësisë së Kufizuar. Gjithashtu, Strategjia shërben si një mekanizëm i rëndësishëm për të siguruar që parimet të cilat janë të mishëruara në Konventën e Kombeve të Bashkuara

mbi të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara janë inkorporuar në politikat dhe programet që ndikojnë në përmirësimin e cilësisë së jetesës së Personave me Aftësi të Kufizuar në Republikën e Kosovës.

Kurse sa i përket fushës së barazisë gjinore dhe mbrojtjes nga dhuna në familje, dokumentet strategjike që mbulojnë këtë fushë janë:

Plani i Veprimit për zbatimin e Rezolutës 1325 siguron promovimin dhe zbatimin e Rezolutës së KB 1325 në Kosovë. Nëpërmjet masave dhe veprimeve që parashihen në këtë plan, Kosova do të kontribuojë në zbatimin e Rezolutës 1325 në nivel lokal, rajonal dhe global duke koordinuar veprimet e përbashkëta të shtetit, shoqërisë civile dhe grupeve të interesit për të zbatuar Rezolutën 1325 dhe programet e tjera që promovojnë çështjen gjinore në Kosovë. Plani bën të mundur që nëpërmjet aktiviteteve të përbashkëta dhe formave të tjera të informimit të publikut, të promovojë Rezolutën 1325 në Kosovë.

Procedurat Standarde të Veprimit Kundër Dhunës në Familje, kanë për qëllim krijimin e një sistemi të koordinuar të institucioneve të Kosovës, të cilat reagojnë në formë të menjëhershme dhe të vazhdueshme në rastet e dhunës në familje me qëllim të ofrimit të ndihmës cilësore dhe mbrojtjes së viktimës së dhunës në familje. Me hartimin dhe zbatimin e këtyre procedurave standarde të veprimit, mekanizmat institucional shtetëror dhe partnerët tjerë, do të harmonizojnë dhe koordinojnë bashkëpunimin dhe bashkërendimin, në fazat e aktiviteteve të identifikimit, referimit, mbrojtjes, rehabilitimit Me këto masa përfshihet mbrojtja e pjesëtarëve të familjes, të cilët janë viktimë të dhunës në familje dhe në veçanti fëmijët, personat me aftësi të kufizuara dhe personave të moshuar.

Korniza e politikave në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Në kuadër të përpjekjeve për të ofruar mundësi për personat e kthyer është miratuar:

Strategjia për Komunitete dhe Kthim (2014-2018), e cila shërben si udhërrëfyes gjatë procesit të kthimit i cili përfshin jo vetëm ndërtimin e njësisë të banimit por edhe çështjen e qasjes në shërbimet publike si: marrjen e dokumenteve personale, shërbimet mjekësore; çështjen e sigurisë dhe lëvizjes së lirë, mundësinë e edukimit në gjuhën amtare, mundësinë e punësimit dhe qasje në infrastrukturë. Strategjia përmban katër objektiva, të cilat MKK synon të realizojë gjatë pesë viteve të ardhshme 2014-2018: 1. Kthimi i qëndrueshëm i personave të zhvendosur brenda vendit, personave të zhvendosur në: Serbi, Mal të Zi dhe IRJM; 2. Fuqizimi dhe stabilizimi i komuniteteve në Kosovë; 3. Hartimi dhe plotësimi i kornizës ligjore për komunitete, kthim dhe integrim dhe 4. Avancimi i sistemit të menaxhimit të brendshëm të MKK.

Në kuadër të mbrojtjes së trashëgimisë kulturore, është funksionale Baza elektronike e të dhënave mbi trashëgiminë kulturore, duke siguruar informacione mbi monumentet, vendet arkeologjike si dhe objektet të luajtshme trashëgimore. Objektet fetare dhe kulturore të trashëgimisë serbe në Kosovë janë në mbrojtje nga Njësia speciale e policisë duke siguruar në këtë mënyrë përmbushjen e kërkesave që dalin nga Raporti i SF.

Korniza e politikave në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Sa i përket kornizës së politikave në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale, Agjencia për mbrojtjen e të dhënave personale ka hartuar Strategjinë e Mbrojtjes së të dhënave personale 2014-2017, e cila ka për qëllim mundësimin e përmbushjes së zotimeve të agjencisë ndaj qytetarëve dhe institucioneve shtetërore përkatëse, në një ambient sfidues e në zhvillim e sipër. Përmes këtij dokumenti, gjithashtu, informohen palët e interesit se si do të zbatohen në praktikë detyrat ligjore të agjencisë.

Korniza institucionale

Korniza institucionale në fushën e sistemit gjyqësor

Korniza institucionale e gjyqësorit përbëhet nga institucionet në vijim:

Ministria e Drejtësisë është përgjegjëse për zhvillimin e politikave dhe legjislacionit në fushën e drejtësisë, zbaton politika për të siguruar qasje të drejtë dhe efektive në sistemin e drejtësisë për të gjithë, pa diskriminim; mbikëqyrë sistemin e noterisë, ndërmjetësimit dhe provimin e jurisprudencës; ruan dhe administron pasurinë e sekuestruar ose të konfiskuar në bashkëpunim me prokurorinë, gjykatën, apo organet tjera kompetente, në pajtim me ligjin në fuqi etj..

Këshilli Gjyqësor i Kosovës është institucion i pavarur i cili siguron që gjykatat e Kosovës janë të pavarura, profesionale dhe të paanshme dhe reflektojnë natyrën multi-etnike në Kosovë. KGJK është përgjegjës për zgjedhjen dhe propozimin e gjykatësve për emërim, vlerësimin e performancës së tyre, procedurave disiplinore si dhe elaborimin e politikave dhe menaxhmentit të përgjithshëm të sistemit gjyqësor.

Këshilli Prokurorial i Kosovës është institucion plotësisht i pavarur në kryerjen e funksioneve të tij, në pajtim me ligjin. Këshilli Prokurorial i Kosovës siguron qasje të barabartë në drejtësi për të gjithë personat në Kosovë. Këshilli Prokurorial i Kosovës siguron që Prokurori i Shtetit të jetë i pavarur, profesional, i paanshëm dhe pasqyron natyrën shumetnike të Kosovës dhe parimet e barazisë gjinore.

Prokurori i Shtetit është institucion kushtetues i pavarur, kompetent dhe përgjegjës për ndjekjen e personave të akuzuar për kryerjen e veprave penale dhe veprave të tjera siç përcaktohen me ligj. Prokurori i Shtetit përbëhet nga Zyra e Kryeprokurorit të Shtetit, me kompetencë në tërë territorin e Republikës së Kosovës; Prokuroria e Apelit si shkallë e dytë me kompetencë në tërë territorin e Republikës së Kosovës; Prokuroria Speciale e Republikës së Kosovës si organ prokurorial i specializuar, dhe prokuroritë themelore të shtrira në territorin e shtatë (7) rajoneve të Kosovës.

Instituti Gjyqësor i Kosovës është institucion i pavarur i cili ofron trajnime për gjyqtarë, prokurorë dhe profesionist të tjerë ligjorë në Kosovë. Gjatë punës së vet IGJK zhvillon plane aftësimi afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata për një gjyqësi efikase, efektiv dhe të paanshëm si dhe kryen edhe veprimtari të tjera profesionale si institucion profesional-kërkimor për zhvillimin e gjyqësisë në Kosovë në pajtim me standardet evropiane.

Gjykatat themelore, janë gjykata e shkallës së parë, dhe organizimi i brendshëm i kësaj gjykate me qëllim të ndarjes së çështjeve sipas natyrës së tyre ka këto departamente:

- Departamenti për Çështjet Ekonomike që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinë, për gjithë territorin e Republikës së Kosovës;
- Departamenti për Çështjet Administrative që vepron në Gjykatën Themelore në Prishtinë,
- Departamenti për Krimet e Rënda që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore;
- Departamenti i Përgjithshëm që vepron në selinë e secilës Gjykatë Themelore, si dhe në secilën degë të Gjykatës Themelore;
- Departamenti për të Mitur, që vepron në kuadër të gjykatave themelore.

Gjykata e Apelit, është gjykatë e shkallës së dytë, e cila është kompetente të shqyrtojë: të gjitha ankesat e ushtruara kundër vendimeve të Gjykatave Themelore; të vendosë në shkallë të tretë, sipas ankesës që është lejuar me ligj dhe për konfliktin e juridiksionit ndërmjet gjykatave themelore; të vendos për konfliktin e juridiksionit ndërmjet Gjykatave Themelore; etj.

Gjykata Supreme është institucion publik që përfaqëson instancën më të lartë gjyqësore, me juridiksion në gjithë territorin e vendit. Gjykata Supreme është kompetente për: vendosjen në shkallë të tretë për ankesat e lejuara me ligj; kërkesën për mjetet e jashtëzakonshme juridike kundër vendimeve të formës së prerë të gjykatave të Republikës së Kosovës, siç është paraparë me ligj; revizionin kundër vendimeve të

shkallës së dytë të gjykatave në çështjet kontestimore, siç është paraparë me ligj; përcaktimin e qëndrimeve parimore dhe mendimeve juridike për çështjet që kanë rëndësi për zbatimin unik të ligjeve nga gjykatat në territorin e Kosovës; etj.

Gjykata Kushtetuese është autoriteti përfundimtar në Republikën e Kosovës për interpretimin e Kushtetutës dhe përputhshmërisë së ligjeve me Kushtetutën. Gjykata Kushtetuese është plotësisht e pavarur në kryerjen e përgjegjësive të saj.

Si institucione të tjera që mbulojnë fushën e sistemit të drejtësisë janë edhe Oda e Notereve të Kosovës, Oda e Avokateve të Kosovës, Agjencii për ndihme juridike falas etj.

Korniza institucionale në fushën e politikave kundër korrupsionit

Korniza institucionale e politikave kundër korrupsionit përbëhet nga institucionet në vijim:

Agjencia kundër Korrupsionit si institucion i pavarur, sipas Ligjit nr. 03/L-159 për Agjencinë kundër Korrupsionit ka për mision parandalimin dhe luftimin e Korrupsionit. Rrjedhimisht, në funksion të këtij misioni Agjencia i zbaton edhe Ligjin nr. 04/L-050 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë të Zyrtarëve të Lartë Publik dhe Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Dhuratave për të gjithë Personat Zyrtarë si dhe Ligjin nr. 04/L-051 për Parandalimin e Konfliktit të Interesit në Ushtrimin e Funksionit Publik.

Task Forca Speciale Anti-Korrupsion e PSRK-së (2010) ka për detyrë luftimin e korrupsionit të nivelit të lartë. Mandati i Task Forcës është të hulumtoj dhe të luftoj fenomenin negativ të korrupsionit në Kosovë.

Njësi për luftimin e korrupsionit dhe krimin ekonomik në kuadër të Prokurorisë Themelore të Prishtinës është themeluar nga Këshilli Prokurorial i Kosovës me qëllim të reduktimit të lëndëve të vjetra të korrupsionit dhe krimeve ekonomike.

Koordinatori Kombëtar për Luftën Kundër Korrupsionit - Zyra e Prokurorisë së Shtetit ka emëruar koordinatorin për të koordinuar luftën aktuale të prokurorisë së shtetit ndaj korrupsionit. Koordinator mbetet i përfshirë kryesisht në koordinimin e raportimit të zyrës së prokurorisë shtetërore në luftë kundër korrupsionit.

Këshilli Kombëtar Kundër Korrupsionit është themeluar nga Presidentja e Republikës së Kosovës nëpërputhje me Kushtetutën e Republikës së Kosovës dhe Ligjet në fuqi dhe ka për qëllim bashkërendimin e punës dhe aktivitetëve të institucioneve/agjencive, në kuadër të kompetencave dhe të fushëveprimit të tyre, për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit. Gjithashtu, funksionet tjera të Këshillit përfshijnë koordinimin e aktivitetëve në parandalimin dhe luftimin e korrupsionit, identifikimin e aktivitetet në përkrahje të zbatimit të strategjisë kombëtare në luftimin e korrupsionit, përcaktimin e prioriteteve dhe politikave për zbatimin e agjendës legjislative në ngritjen e efektivitetit në luftën kundër korrupsionit dhe ngritjen e vetëdijes së shoqërisë për parandalimin dhe luftimin e korrupsionit

Prokuroritë Themelore janë përgjegjëse për hetimin dhe ndjekjen penale të korrupsionit, përfshirë në ndërlidhje me krimin e organizuar, kurse Gjykatat Themelore janë përgjegjëse për të gjykuar dhe ndëshkuar rastet e korrupsionit, përfshirë në ndërlidhje me krimin e organizuar. Në ndërlidhje me këtë, KPK është përgjegjës për aspektet e politikave të përgjithshme operationale, menaxhimin dhe monitorimin e raportimin e gjithmbarshëm të punës së prokurorive themelore në hetimin dhe ndjekjen penale të korrupsionit. KGJK ka të njëjtat përgjegjësi në raport me Gjykatat Themelore në këtë fushë.

Korniza institucionale në fushën e të drejtave themelore

Korniza institucionale që mbulon fushën e të drejtave themelore përbëhet nga institucionet në vijim:

Zyra për Qeverisje të Mirë vepron në kuadër të ZKM dhe është përgjegjëse që të ofron këshilla për Qeverinë, në çështjet për mbrojtjen nga diskriminimi dhe promovimin e barazisë, monitoron zbatimin e rekomandimeve të Avokatit të Popullit, hartimin e politikave, strategjive dhe planeve të veprimit në çështjet për mbrojtjen nga diskriminimi. Jep mendime për projekt legjislativonin e përgatitur nga Qeveria, në pajtim me standardet e të drejtave të njeriut në fuqi dhe të praktikave të qeverisjes së mirë dhe konsultohet me përfaqësuesit e grupet e ndryshme të interesit. Sipas nevojës krijon organe këshillëdhënëse për shqyrtimin e qeverisjes së mirë, për të drejtat e njeriut, për mundësitë e barabarta dhe çështjet kundër diskriminimit.

Qeveria e Republikës së Kosovës me 13 Maj të vitit 2016, ka marr vendim për themelimin e Grupit Koordinues Ndërmintor për të Drejtat e Njeriut, që udhëhiqet nga Kryeministri i Republikës së Kosovës dhe në përbërje të saj ka anëtarë Ministrat nga Ministrinë përkatëse, Avokatin e Popullit dhe përfaqësues nga Shoqëria Civile. Qëllimi i këtij mekanizmi institucional për të drejtat e njeriut është; Forcimi i koordinimit në fushën e të drejtave të njeriut të gjitha ministrive dhe autoriteteve kompetentë në Qeveri. Monitorimin e zbatimit të politikave dhe strategjive për të drejtat e njeriut në Kosovë. Raportim para kuvendit për mbrojtjen dhe respektimin e të drejtave të njeriut në republikën e Kosovës. Shkëmbimi i informatave e të dhënave dhe realizimi i rekomandimeve të përfshira në raportet e këshillave kompetente dhe organeve tjera të kombeve të bashkuara, këshillit të Evropës, bashkimit evropian dhe organizatave tjera ndërkombëtare. Buxhetimi i të drejtave të njeriut dhe vendosja e politikave prioritare për të drejtat e njeriut. Dhënia e propozimeve për avancimin e kornizës ligjore në fushën e të drejtave të njeriut dhe propozimeve tjera të rëndësishëm për zhvillimin e të drejtave të njeriut në Republikën e Kosovës. Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, grupi gjithashtu duhet të sigurojë perspektivën gjinore si dhe tematika e drejtave të njeriut dhe politikat duhet të rishikohen nga perspektiva gjinore.

Institucioni i Avokatit të Popullit, si institucion i pavarur kushtetues monitoron, mbron dhe promovon të drejtat dhe liritë e njeriut. Me Ligjin për Mbrojtjen nga Diskriminimi, Institucioni i Avokatit të Popullit është përcaktuar të jetë mekanizëm ankese për rastet e diskriminimit mbi çfarëdo baze, kurse me Ligjin për Barazi Gjinore është përcaktuar të jetë mekanizëm ankese për rastet e diskriminimit gjinor. Ai Gjithashtu do të veprojë edhe si Mekanizëm Kombëtar për Parandalimin e torturës dhe trajtimeve të tjera mizore, jonjerëzore dhe poshtëruese. Avokati i Popullit, ka krijuar Njësinë për Barazi Gjinore, e cila ka mandat që të trajtojë të gjitha ankesat/rastet e shkeljes së rregullave të barazisë gjinore kundër individëve apo grupeve të individëve të cilat janë kryer nga autoritet publike.

Agjencia për Barazi Gjinore në kuadër të Zyrës së Kryeministrit, e cila ka mandat të zbatojë dhe të monitorojë zbatimin e Ligjit për Barazi Gjinore, duke promovuar vlerat dhe mundësitë e barabarta pa marrë parasysh përkatësinë gjinore. Inicion dhe harton akte ligjore konform mandatit të saj në fushën e barazisë gjinore. Bashkëpunon ngushtë me mekanizmat institucional dhe shoqërinë civile në promovimin e agjendës pro gjinore.

Zyrtarët për Barazi Gjinore në Ministri dhe Komuna, të cilët kryejnë detyrat e koordinatorit për çështje gjinore. Zyrtarët për barazi gjinore janë përgjegjës për përmbushjen e detyrave nga aspekti i barazisë gjinore, në kuadër të kompetencave të ministrisë, duke u bazuar në këtë Ligj dhe në bashkëpunim me Zyrën për Barazi Gjinore të Kosovës.

Agjencia Kosovare e Pronës është themeluar si Agjenci e pavarur mbi zgjidhjen e kërkesave që kanë të bëjnë me pronën e paluajtshme private, përfshirë pronën bujqësore dhe komerciale.

Koordinatori Nacional Kundër Dhunës në Familje është organ individual përgjegjës për koordinimin, bashkërendimin, monitorimin dhe raportimin e implementimit të politikave, aktiviteteve dhe veprimeve të parapara në Programin Kundër Dhunës në Familje. Kurse Grupi Ndër-Mintor është i përbërë nga përfaqësuesit e institucioneve përkatëse, mandat i të cilëve është që të koordinojnë zbatimin e politikave,

monitorimin, dhe të raportojnë periodikisht mbi progresin e shënuar, në Zyrën e Koordinatorit Nacional Kundër Dhunës në Familje, përkatësisht në Sekretariatit Kundër Dhunës në Familje.

Komiteti Ndërmintor për të Drejtat e Fëmijëve, u themelua me qëllim të koordinimit të politikave, programeve dhe proceseve në lidhje me çështjen e të drejtave të fëmijëve, për të lehtësuar realizimin e të drejtave të fëmijëve dhe për t'u ofruar atyre mundësi të barabartë për pjesëmarrje aktive në shoqëri. Ky mekanizëm kujdeset rreth zhvillimeve të fundit në zbatimin e politikave, legjislacionit, programeve dhe masave të tjera të miratuara në drejtim të realizimit të të drejtave të fëmijëve në Kosovë.

Grupi Këshillëdhënës dhe Koordinues për të drejtat e personave nga komuniteti LGBTI, ka për qëllim që të krijojë partneritet dhe bashkëpunim të rregullt ndërmjet institucioneve vendore, ndërkombëtare dhe organizatave joqeveritare që punojnë për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komunitetit (LGBTI) në Republikën e Kosovës. Për më tepër, Grupi i shërben qëllimit të nismave për aktivitete të përbashkëta për parandalimin dhe luftimin e diskriminimit si dhe ngritjen e vetëdijes për të drejtat e njeriut, me theks të veçantë në të drejtat e komunitetit (LGBTI). Grupi këshillëdhënës dhe koordinues për të drejtat e komunitetit LGBTI ka hartuar planin e punës për të drejtat e komunitetit LGBTI, që përfshin periudhën 2016-2018, plani adreson qështje në fushën e edukimit, shëndetësisë, bashkëpunimit dhe ngritjes së vetëdijes së popullatës në përgjithësi.

Shërbimi Korrektues i Kosovës është përgjegjës për administrimin e të burgosurve, paraburgosurve, dënuarve, miturve në bazë të ligjeve të aplikueshme të Kosovës, si dhe konventave Evropiane dhe rregulloreve të tjera të lëshuara në institucionet përkatëse. SHKK-ja është përgjegjës për menaxhimin e institucioneve të niveleve të ndryshme të sigurisë dhe mbikëqyrjen e personave nën kujdesin e SHKK-së.

Shërbimi Sprovues i Kosovës është organ qendror i administratës shtetërore në vartësi të Ministrisë së Drejtësisë dhe është përgjegjës për kryerjen e punëve lidhur me: organizimin, zbatimin dhe mbikëqyrjen e ekzekutimit të dënimeve alternative dhe të ri integritit shoqëror të personave të dënuar (punët sprovuese); ekzekutimin e masave të diversitetit dhe masave edukative për të mitur; vlerësimin e rrezikut kriminogjen dhe për caktimin e nevojave për trajtim të kryesve të veprave penale etj.

Inspektorati i MD-së për SHKK, të bëjë Inspektimin e punës së bërë në këto institucione dhe mbarëvajtjes së funksioneve të tij në fusha si: disiplina dhe ndëshkimet, mjetet shtrënguese, përdorimi i forcës, përdorimi i armëve të zjarrit, ankesat e të burgosurve, pranim-regjistrimi i të burgosurve, ndarja-kategorizimi, akomodimi, higjiena personale, veshmbathja- shtrojaetj.

Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e torturës dhe trajtimeve të tjera mizore, jonjerëzore ose poshtëruese: me Ligjin për Avokatin e Popullit, Institucioni i Avokatit të Popullit është përcaktuar si Mekanizëm Kombëtar për Parandalimin e Torturës (MKP). Në kuadër të këtyre përgjegjësisë ligjore, IAP do të vizitojë rregullisht dhe pa paralajmërim të gjitha vendet ku mbahen personat e privuar nga liria duke përfshirë ndalimin policor, paraburgimin, qëndrimin në institucionet shëndetësore, ndalimin doganor, ndalimin e emigracionit dhe çdo vend tjetër ku dyshohet se ka shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut; Gjithashtu do të jap rekomandime për përputhshmërinë e ligjeve dhe akteve të tjera nënligjore apo administrative, udhëzuesve dhe të praktikave të aplikuara në Kosovë, me Kushtetutën dhe standardet ndërkombëtare në fushën e parandalimit të torturës si dhe formave të tjera të trajtimit apo ndëshkimit mizor, jonjerëzor dhe poshtëruës.

Agjencia për Ndihmë Juridike Falas është organ i pavarur, përgjegjës për sigurimin e ndihmës juridike falas, në lëmit civile, penale, administrative dhe kundërvajtëse, për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, të cilëve ju mohohet qasja në drejtësi, për shkak të mungesës së mjeteve materiale, dhe të cilët i plotësojnë kriteret e përcaktuara me ligj.

Departamentet për të mitur brenda gjykatave dhe prokurorive, merren ekskluzivisht me rastet ku të miturit janë të përfshirë në vepra penale.

Policia e Kosovës, Njësia për të drejtat e njeriut, ka përgjegjësi hartimin e politikave në këtë fushë si dhe mbikëqyr respektimin e të drejtave të njeriut, përfshirë barazinë gjinore. Rastet e dhunës në familje dhe delikuencës për të mitur trajtohen përmes Sektorëve të veçanta. Në kuadër të çdo drejtorie rajonale të PK janë funksionale sektorë të veçanta të dhunës në familje dhe për delikuencë të të miturve. Për më tepër, vetëm zyrtarë të certifikuar në këtë fushë merren me trajtimin e këtyre rasteve. Në kuadër të PK janë funksionale edhe Dhomat e veçanta për intervistimin e të miturve.

Agjencia për Ndihmë Juridike Falas, ofron dhe siguron qasjen e barabartë në drejtësi, për qytetarët e Republikës së Kosovës, duke konfirmuar gatishmërinë e institucioneve të Kosovës në promovimin, respektimin dhe mbrojtjen e parimeve të të drejtave të njeriut dhe sundimin e ligjit në Kosovë. Për të siguruar respektimin e të drejtave themelore, Agjencia ofron ndihmë juridike në gjuhën e palës.

Këshilli Nacional për Personat me Aftësi të Kufizuar është organ këshillëdhënës dhe orientues mbi prioritetet dhe politikat nacional në fushën e Aftësisë së Kufizuar. Qëllimi i Këshillit Nacional mbi Aftësinë e Kufizuar është të punoj për krijimin e mundësisë së barabartë, pjesëmarrjen e plotë dhe integrimin social të personave me aftësi të kufizuar, të siguroj që nevojat dhe interesat e personave me aftësi të kufizuar të merren gjithmonë parasysh kur Qeveria sjell vendime për diç që ndikon në gjendjen e personave me aftësi të kufizuar. Rekomandimet e Këshillit Nacional mbi Aftësinë e Kufizuar, janë në pajtueshmëri me Rregullat Standarde të Kombeve të Bashkuara mbi Barazimin e Mundësive për Personat me Aftësi të Kufizuar dhe instrumentet tjera ndërkombëtare mbi të drejtat e njeriut.

Komisioni për monitorim raportim dhe zbatim të politikave nacionale për personat me aftësi të kufizuara, vepron një mekanizmi monitorues përgjegjëse për zbatimin e Strategjisë dhe Planit të veprimit si dhe përfaqësuesit e organizatave që punojnë për të drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar.

Korniza institucionale në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Korniza institucionale që mbulon fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe atë të mbrojtjes së trashëgimisë kulturore është si në vijim:

Këshilli Konsultativ për Komunitete, vepron në kuadër të Presidencës së Republikës së Kosovës, dhe ka mandat që të ndihmojë në organizimin dhe artikulin e pikëpamjeve të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre në lidhje me legjislacionin, politikat dhe programet publike që kanë rëndësi të veçantë për to; të ofrojë një forum për konsultim dhe bashkërendim midis komuniteteve dhe të sigurojë funksionimin efikas të organizatave përfaqësuese të komuniteteve, të ofrojë një mekanizëm për shkëmbim të rregullt ndërmjet komuniteteve dhe institucioneve shtetërore; të ju ofroj mundësinë komuniteteve që në faza të hershme, të marrin pjesë në nismat ligjore apo të politikave të cilat mund të përgatiten nga Qeveria ose Kuvendi.

Ministria për Komunitete dhe Kthim, zhvillon politika dhe promovon e zbaton ligje për promovimin dhe mbrojtjen e të drejtave të komuniteteve dhe të pjesëtarëve të tyre, duke përfshirë të drejtën për t'u kthyer, në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Kosovës; promovon krijimin e kushteve të përshtatshme për kthim dhe siguron një qasje ndaj kthimit; zhvillon apo menaxhon programe dhe mekanizma për të ndihmuar integrimin në kushte të barabarta të të gjitha komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre, që aktualisht banojnë në Republikën e Kosovës, si dhe për të siguruar kthimin e qëndrueshëm të të shpërngulurve dhe të refugjatëve.

Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit, ka mandatin për zhvillimin e politikave dhe implementimin e legjislacionit për promovimin e aktiviteteve kulturore, sportive dhe rinore dhe lidhjen me anëtarët e të

gjitha komuniteteve etnike, fetare dhe gjuhësore, duke përfshirë ato që përkohësisht ose përherë jetojnë jashtë Kosovës.

Këshilli Zbatues Monitorues, monitoron zbatimin e dispozitave ligjore të Republikës së Kosovës lidhur me mbrojtjen e trashëgimisë fetare dhe kulturore serbe në Kosovë, duke përfshirë në veçanti dispozitat e Ligjit për Zonat e Veçanta të Mbrojtura, Qendrën Historike të Prizrenit dhe Fshatit Hoçë e Madhe.

Zyra e Komisionarit për Gjuhët, vepron në kuadër të Zyrës së Kryeministrit nën udhëheqjen e Komisionerit për Gjuhët, i cili është përgjegjës për menaxhimin e Zyrës dhe ekzekutimin e kompetencave të saj, për të këshilluar Qeverinë dhe institucionet nën juridiksionin e Zyrës në lidhje me miratimin dhe zbatimin e masave që sigurojnë përdorimin dhe statusin e barabartë të gjuhëve zyrtare, përdorimin e gjuhëve zyrtare dhe gjuhëve në përdorim zyrtar në komuna si dhe mbrojtjen, ruajtjen dhe promovimin e gjuhëve të komuniteteve, gjuha e të cilëve nuk është gjuhë. Zyra mbështetet nga dy mekanizma: Bordi për Politika të Gjuhëve dhe Rrjeti i Politikave për Gjuhët.

Zyra për Çështje të Komuniteteve, vepron në kuadër të Zyrës së Kryeministrit dhe koordinon të gjitha çështjet e lidhura me komunitetet përfshirë: Koordinimin e organeve qeveritare, agjencive të pavarura dhe institucioneve / nivel ministror dhe komunal; Koordinimin e donatorëve dhe të organizatave ndërkombëtare për të siguruar që çështjet e komuniteteve janë marrë parasysh në mënyrë të efektshme në tërë Kosovën; eliminimin e përsëritjes së përpjekjeve dhe sigurimin e barazisë në ndarjen e fondeve dhe shfrytëzimin efektiv të tyre.

Komitetet Lokale për Siguri Publike, janë trupa konsultativë për policinë në identifikimin, adresimin dhe në partneritet me policinë bëjnë zgjidhjen e problemeve lokale në bashkësi.

Këshillat Komunal për Siguri në Bashkësi, janë forume të sigurisë që kanë për qëllim rritja e vetëdijesimit të qytetarëve lidhur me natyrën e krimeve, parregullsitë dhe sjelljet e dhunshme në komunitetin lokal dhe ndërtimi i besimit në mes të policisë dhe qytetarëve nëpërmjet ndërtimit të partneritetit dhe iniciativave të përbashkëta për zgjidhjen e problemeve të sigurisë në çdo bashkësi.

Korniza institucionale në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale, Republika e Kosovës ka themeluar:

Agjencioni Shtetëror për Mbrojtjen e të Dhënave Personale, i cili ka përgjegjësinë ligjore për mbikëqyrjen e zbatimit të rregullave për mbrojtjen e të dhënave personale. Agjencioni funksionon si institucion i pavarur dhe i përgjigjet drejtpërdrejtë kuvendit të Republikës së Kosovës.

Mbështetja e donatorëve

Mbështetja në fushën e gjyqësorit

Sa i përket asistencës së BE-së dhe asaj bilaterale në fushën e gjyqësorit, këto janë projektet e realizuara:

- Sistemi i Menaxhimit Informativ të Lëndëve - ka për qëllim mbështetjen e institucioneve të drejtësisë në Kosovë. Ky projekt, i mbështetur nga Ministria e Punëve të Jashtme të Norvegjisë, ka për qëllim të siguroj asistencë teknike Këshillit Gjyqësor të Kosovës (KGJK) në automatizimin e funksionimit të punës në të gjitha gjykatat dhe prokuroritë e Kosovës.
- Projekti për publikimin e aktykimeve - me kërkesë të KGJK, TAIEK ka miratuar projekt propozimin e KGJK-së për ndihmë në organizimin e punëtorisë si hap i parë në zhvillimin/draftimin e rregullores për publikimin e aktykimeve.
- Projekti UNDP 2015 - 2017 - qëllimi për të ngritur bashkëpunimin ndërinstitucional në mes KGJK-së, KPK-së, IgJK-së dhe MD-së dhe mbështetje profesionale duke asistuar nga afër në funksionimin më të mirë të gjyqësorit në tërësi.

- Projekti i binjakëzimit të BE-së “Ngritja e efikasitetit, llogaridhënies dhe transparencës të sistemit gjyqësor dhe prokurorial të Kosovës dhe ngritja e kapaciteteve të PSRK-së”, i cili do të realizohet në periudhën 2016-2018
- Projekti i Binjakëzimit “Mbështetje e mëtejme e reformës për arsimim ligjor” 2016-2018- synimi i përgjithshëm është të fuqizohet sundimi i ligjit nëpërmjet përmirësimit të arsimimit ligjor në Kosovë, në veçanti në rritjen e mëtejshme të kapaciteteve të sektorit të drejtësisë duke fuqizuar kapacitetet e Institutit Gjyqësor të Kosovës.

Sa i përket asistencës së BE-së dhe asaj bilaterale në fushën e të drejtave themelore, janë duke u zhvilluar këto projekte:

- Projekti i Binjakëzimit i BE-së “Lufta kundër homofobisë dhe transfobisë”, i cili është duke u zbatuar që nga maji 2014. Ky projekt ka për qëllim të rrisë ndërgjegjësimin dhe të eliminojë dhunën, paragjykimet dhe diskriminimin ndaj komunitetit LGBT në Kosovë. Ai gjithashtu ofron ngritjen e kapaciteteve dhe të vetëdijes, si dhe përmirësimin e qasjes profesionale të autoriteteve të Kosovës, sidomos në polici, gjyqësi, shkolla dhe media ndaj komunitetit LGBT. Projekti trajton katër fusha përbërëse:
  - Komponenti 1: Legjislacioni/politikat;
  - Komponenti 2: Ndërgjegjësimi dhe trajnimet;
  - Komponenti 3: Strukturat këshilluese ligjore dhe psikologjike;
  - Komponenti 4: Rrjetet dhe bashkëpunimi institucional.

Prioritetet afatmesme

Prioritetet afatmesme në fushën e sistemit gjyqësor

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, gjatë periudhës 2017-2020 do të fokusohemi në këto prioritetet afatmesme në këtë fushë:

- Rishikimi i sektorit të Sundimit të Ligjit për këtë aktivitet Qeveria e Republikës së Kosovës ka nxjerr vendim me dt. 23.11.2016, me të cilin përcaktohen aktivitetet për rishikimin funksional për Sektorin e Sundimit të Ligjit në Kosovë, me qëllim që të identifikohen dhe përcaktohen objektivat strategjike dhe zhvillimore për fushën e sundimit të ligjit të rritjes së efektivitetit të institucioneve shtetërore në zbatimin e ligjit, do të rishikohet kuadri ligjor që rregullon fushën e sundimit të ligjit, si dhe proceset dhe bashkëpunimi midis institucioneve që kanë përgjegjësi në fushën e sundimit të ligjit, do të vlerësohen kapacitetet institucionale me përgjegjësi në fushën e sundimit të ligjit; nxjerrja e rekomandimeve për përmirësimin e kuadrit ligjor, të proceseve dhe të bashkëpunimit si dhe të kapaciteteve të institucioneve që kanë përgjegjësi në fushën e sundimit të ligjit, Përgatitja e një Strategjie Kombëtare për Sundimin e Ligjit në Kosovë, si rezultat i rishikimit funksional. Ky proces do të udhëhiqet nga MD e cila për ecurinë, rezultatet dhe rekomandimet e rishikimit funksional i raporton Komitetit Drejtues, të përbërë nga përfaqësuesit e institucioneve si në vijim: MD, MPB, MF, KGJK, KPK, AKI, dhe përfaqësues të donatorëve ndërkombëtar që ofrojnë asistencë teknike në përkrahje të rishikimit funksional. Ky Komitet Drejtues ka për detyrë që të përcaktoj vijat e përgjithshme të ecurisë së rishikimit funksional në bazë të rekomandimeve të MD; të shqyrtoj dhe të paraqes Qeverisë së Kosovës propozimin për Strategjinë Kombëtare për Sundimin e Ligjit në Kosovë. Për këtë çështje MD do të lidh memorandume të bashkëpunimit me institucione të pavarura të fushës së Sundimit të Ligjit për bashkëpunim dhe bashkërendim të aktiviteteve në kuadër të këtij procesi.
- Rishikimi i sistemit të drejtësisë penale - qëllimi i këtij aktiviteti është vlerësimi nga institucionet kyçe në lidhje me funksionimin e sistemit të ri-strukturuar të drejtësisë penale në Kosovë, përmes këtij procesi pritet që të bëhet një vlerësim i hollësishëm i tërë sistemit të drejtësisë penale.
- Hartimi dhe miratimi i Kodit Civil dhe legjislacionit përcjellës ky aktivitet ka për qëllim finalizimin e Kodit Civil, ku paraprakisht do të ketë konsultime gjithëpërfshirëse, kampanja të

informimit, vetëdijesimit të akterëve relevant, përfshirë shoqërinë civile etj. Planifikohen të bëhet ndërtimi i kapaciteteve gjithëpërfshirëse, përfshirë trajnimin dhe ofrimin e udhëzimeve për opinionin profesionist, në zbatimin e Kodit të Ri Civil.

- Rritja e numrit të noterëve konform ndryshimeve të reflektuara në Ligjin e ri të Noterisë
- Zbatimi i Planit të Veprimit të Planit Strategjik të Këshillit Prokurorial të Kosovës;

Sipas kërkesës së organizatave të shoqërisë civile që merren me barazi gjinore, në kuadër të kësaj prioriteti duhet të sigurohet integrimi gjinor.

Në periudhën *afatmesme*, KGJK me qëllim të implementimit të Kodit të Procedurës Penale, do të bëjë hartimin e akteve nënligjore si:

- Miratimin e rregullores mbi trajtimin e brendshëm të lëndëve në gjykata (nenet 212.3, 442.3)
- Miratimin e Udhëzimit Administrativ mbi shumën paushall në procedurë penale (450.3)
- Miratimin e Udhëzimit Administrativ I cili rregullon më tutje pagesën e shpenzimeve të shkaktuara gjatë procedurës penale në gjykata (neni 457, Rregullore mbi shpenzime)

Gjithashtu, KGJK në bazë të Planit Strategjike për periudhën *afatmesme* do ta miratojë Rregullorën mbi Komisioneren për Përgjime të Komunikimeve Elektronike. KGJK gjithashtu do ta miratojë Rregulloren mbi norma të gjyqtarëve, Udhëzimin Administrativ mbi taksa gjyqësore dhe Udhëzimin mbi klasifikimin e dokumenteve/lëndëve (qasje publike).

Gjithashtu, si masë afat-mesme, gjykatat e Kosovës duhet të zbatojnë në mënyrë aktive Udhëzimin Administrativ mbi Anonimizimin e aktgjykimeve të plotfuqishme. Në kuadër të planifikimit të masave *afatmesme*, KGJK duhet të ngrit kapacitetet e gjykatave në administrimin e drejtësisë. Një gjë e tillë mund të bëhet përmes ngritjes së numrit të bashkëpunëtorëve profesional në pajtim me Ligjin për Gjykatat, si dhe të bëhet përzgjedhja e ekspertëve gjyqësorë konform Rregullores mbi ekspertët gjyqësorë. Sidoqoftë, një gjë e tillë nuk është arritur për shkak të mungesës së mjeteve financiare dhe buxhetit shtesë.

Masa të tjera të rëndësishme që duhet të kompletohen gjatë periudhës afat-mesme janë: përmirësimi i politikave për ekzekutimin e sanksioneve penale si dhe ofrimi i politikave uniforme në lidhje me shqiptimin e sanksioneve penale.

Gjithashtu, në pajtim me Agjendën Reformuese Europiane (ERA), pas analizës nevojitet ngritja potenciale e gjyqtarëve dhe bashkëpunëtorëve profesional në Divizionin Fiskal të Gjykatës Themelore në Prishtinë (Departamenti për Çështje Administrative). Në mënyrë që të prodhohet dhe mundësohet kualiteti më i lartë i drejtësisë, duke pasur parasysh në veçanti trajnimin obligativ 12-mujor për gjyqtarë dhe prokurorë, andaj KGJK, KPK dhe IGJK duhet të nxjerrin Udhëzimin Administrativ mbi trajnime të gjyqtarëve, prokurorëve dhe stafit tjetër administrativ.

Në periudhën afatmesme, IGJK planifikon të vazhdojë me programe të specializuara për korrupsionin. Ky program i specializuar trajnimi synon që në mënyrë të kujdesshme, të detajuar dhe gjithëpërfshirës të adresojë nevojat për zhvillim profesional të gjyqtarëve dhe prokurorëve që merren me luftimin e veprave penale korruptive.

Prioritetet afatmesme në fushën e politikave kundër korrupsionit

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, gjatë periudhës 2017-2020 do të fokusohemi në këto prioritetet afatmesme në këtë fushë:

- Në periudhën afatmesme, KPK planifikon të bëjë miratimin e Planit Strategjik (2016 - 2018) dhe Plani i Veprimit i Këshillit Prokurorial të Kosovës për Ngritjen e Efikasitetit të Sistemit Prokurorial në Luftimin e Korrupsionit dhe Krimeve Ekonomike.

- Gjithashtu, AKK planifikon të bëj rishikimin e mandatit të Agjencisë në vitin 2017 si dhe të rishikoj Ligjin 03/L-159 për Agjencinë kundër Korrupsionit, në mënyrë që të rriten kompetencat dhe të riprofilizohet Agjencia. Agjencia kundër Korrupsionit do të iniciojë debat në lidhje me ridefinimin dhe ripërcaktimin e kompetencave të AKK-së, me qëllim që Agjencia të fuqizohet sa më shumë.
- Planifikohet rishikimi i Ligjit nr. 04/L-050 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Pasurisë të Zyrtarëve të Lartë Publik dhe Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollin e Dhuratave për të gjithë personat zyrtarë, me qëllim të rregullimit më ligj të çështjes së prejardhjes së pasurisë si dhe krijimi i mekanizmave që të vërtetohet prejardhja e kësaj pasurie.
- Rishikimi i Strategjisë dhe Planit të Veprimit kundër Korrupsionit 2018-2022. Struktura organizative e Agjencisë mund të ndryshojë në bazë të rekomandimeve të cilat mund të dalin pas analizës për mandatin dhe plotësim-ndryshimit të legjislacionit.
- Analiza për mandatin e AKK dhe misionit të Agjencisë (në fund të 2016) Në bazë të kësaj analize parashihen procedurat për ndryshimin e ligjeve. Baza ligjore parashihet që të miratohet gjatë periudhës 2017-2018.
- Rishikimi i mandatit të Agjencisë në 2017 që ka qëllim të bëjë një analizë të mirëfilltë dhe gjithëpërfshirëse për të arriturat dhe nevojën e ristrukturimit të Agjencisë. Rishikimi i misionit të Agjencisë ndërlidhet me vlerësimin e rrezikut të përgjithshëm dhe në rend të parë me konsolidimin e Prokurorisë së Shtetit. Duhet të rishikohet nevoja e ekzistimit të një mekanizmi që ka nevojë të ushtrojë hetime paraprake, të cilat Agjencia tani i ndërmerr, apo nëse këto hetime të fuqizohen me kompetenca shtesë. Analiza do të përfshijë të gjithë akterët e mekanizmave anti-korrupsion, zyrtarët e Agjencisë dhe ekspertët ndërkombëtarë, të cilët do t'i prezantojnë përvojat ndërkombëtare të mekanizmave që kanë për mision të përafërt me Agjencinë.

Prioritetet afatmesme në fushën e të drejtave themelore

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA-së dhe nga dokumentet e mekanizmat e tjera të aderimit në BE në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 23, prioritet i Qeverisë së Kosovës në fushën e të drejtave themelore gjatë periudhës 2017-2020 do të jetë implementimi i ligjeve aktuale dhe fokusimi në përditësimin dhe zbatimin e strategjive për të drejtat e njeriut, duke siguruar qasje afatgjatë në këtë drejtim. Sipas planifikimeve buxhetore, implementimi i Ligjit për Paraplegjikë dhe Tetraplegjikë do të fillojë që nga viti 2017.

Në periudhën afatmesme 2017-2020, planifikohet harmonizimi i dispozitave të Ligjit për Barazi Gjinore për kuotën gjinore me Ligjin për Zgjedhje. Për më tepër, duhet të harmonizohen dispozitat e Ligjit kundër Diskriminimit me dispozitat e Ligjit për të verbër, në mënyrë që të sigurohet qasja e personave të verbër në dokumente publike.

Planifikohet rishikimi i legjislacionit që rregullon ekzekutimin e sanksioneve penale që ka për qëllim reformimin e të gjithë sektorëve të drejtësisë, të cilët lidhen me përmirësimin e administrimit të ekzekutimit të sanksioneve penale, sensibilizimin e gjykatave për rritjen e numrit të rasteve të shqiptimit të dënimeve alternative, kundrejt shqiptimit të dënimeve me burg.

Avancimin e sektorit të drejtave pronësore, duke synuar në përkufizimin më të qartë me ligj të të drejtave pronësore dhe ofrimin e mekanizmave më efikas, të qasshëm dhe të përbalueshëm përmes të cilëve qytetarët do të mund të fitojnë njohjen juridike të të drejtave të tyre, dhe pastaj formalizimin e të drejtave të tyre përmes regjistrimit në kadastrin e Kosovës, me qëllim në mes tjerash edhe avancimin e drejtave të grave në trashëgimi dhe bashkëpronësi meqë vetëm 15% e grave në Kosovë i gëzojnë të drejtat pronësore. Përmes këtij aktiviteti do të avancohen të drejtat pronësore dhe të drejtat sendore, Gjithashtu do të rregullohen të drejtat e qytetarëve dhe kompanive të BE-së për blerjen e pronës së paluajtshme në Kosovë, rregullat për tokën ndërtimore, pronën publike.

Në peridhën afatmesme IGJK planifikon të vazhdojë me programe të trajnimit në fushën e lirive dhe të drejtave të njeriut që burojnë nga Konventa Evropiane për Liritë dhe të Drejtat e Njeiut por edhe nga legjislacioni vendor.

Prioritetet afatmesme në fushën e mbrojtjes së minoriteteve dhe trashëgimisë kulturore

Ministria për Komunitete dhe Kthim do të angazhohet për kthimin e qëndrueshëm të personave të zhvendosur nga Kosova dhe ri integrimin dhe stabilizimin e komuniteteve në Kosovë. Prioritet i Qeverisë në fushën e arsimit do të jetë zbatimi i Planit të veprimit për integrimin e komuniteteve RAE dhe Planit Kombëtar kundër Braktisjes.

Në një periudhë afatmesme, do të ndërmerren masa për përfshirjen e grupeve të marginalizuara dhe të komuniteteve minoritare në arsimin e lartë. Në të njëjtën kohë duhet të vazhdohet me angazhimin për përmirësimin e qasjes së refugjatëve dhe personave të zhvendosur në pronat e tyre dhe shërbime publike, si dhe tu ofrohen mundësi më të mëdha ekonomike.

Në periudhën afatmesme do të miratohet:

- Ligji për Rikthimin e Objekteve të Trashëgimisë Kulturore të Marra Ilegalisht;
- Ligji mbi Eksportin e të Mirave Kulturore.

Për më tepër, Qeveria e Kosovës do të angazhohet në rritjen e fondeve për restaurimin e monumenteve të trashëgimisë kulturore: historike, kulturore dhe fetare. Gjatë periudhës 2017 – 2020 do të miratohet:

- Lista e Trashëgimisë Kulturore nën Mbrojtje të Përhershme,
- Plani i Veprimit për Parandalimin e Trafikimit të Objekteve të Trashëgimisë Kulturore;
- Regjistri Kombëtar i Trashëgimisë Kulturore.

Në funksion të mbrojtjes, ruajtjes dhe promovimit të trashëgimisë kulturore vëmendje e veçantë do t'i kushtohet bashkëpunimit ndërkufitar dhe përfshirjes së zonave të trashëgimisë në Kosovë në agjendat rajonale të zhvillimit të turizmit kulturor.

Prioritetet afatmesme në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale

Gjithashtu, gjatë periudhës 2017-2020, IGJK do të përfshijë në kurrikulën e saj trajnuese, trajnime për gjyqtarë dhe prokurorë lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale.

3.25. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria

Kapitulli 24 (Drejtësia, Liria dhe Siguria) i acquis mbulon këto fusha: menaxhimin e kufirit, migrimin, parandalimin dhe kontrollimin e migracionit të parregullt, politikën e vizave, sigurinë e dokumenteve, luftën kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimin policor, luftimin e shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, luftën kundër terrorizmit, luftimin e narkotikëve dhe bashkëpunimi gjyqësor në çështjet penale dhe civile. Fusha e drejtësisë, lirisë dhe sigurisë është ndër fushat më dinamike të politikave në kuadër të BE-së dhe politikat e BE-së në këtë fushë synojnë të ruajnë dhe zhvillojnë më tej BE-në si një zonë të lirisë, sigurisë dhe drejtësisë dhe të garantojnë sigurinë, të drejtat dhe lëvizjen e lirë në BE. Legjislacioni (Acquis) i Bashkimit Evropian (BE) në këtë fushë bazohet mbi parimet e përgjithshme që rrjedhin nga Traktati i Bashkimit Evropian, Traktati i Funkcionimit të Bashkimit Evropian, si dhe nga jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë së Bashkimit Evropian.

Fushat e mbuluara përfshijnë harmonizimin e së drejtës private ndërkombëtare, marrëveshjet e ekstradimit ndërmjet shteteve anëtare, politikat e kontrollit të brendshëm dhe të jashtëm të kufirit, vizave, migracioni, politikat e azilit, bashkëpunimi policor dhe gjyqësor si dhe luftimi i krimit (përfshirë luftimin e terrorizmit, krimit të organizuar, trafikimit të narkotikëve, trafikimit me njerëz, krimit kibernetik etj.). Kosova si shtet aderues duhet të bëjë transpozimin gradual të acquis-së në këtë fushë, dhe të zhvillojë e zbatojë një kornizë adekuate politikash si dhe institucione me kapacitete për të zbatuar acquis-në e

transpozuar. Njëkohesisht, nga Shtetet Anëtare kërkohet të kenë kapacitetet e nevojshme administrative brenda agjencive të zbatimit të ligjit dhe organeve e tjera relevante, të cilat duhet arritur standardet e nevojshme në këto fusha. Edhe pse pjesa më e detajuar e politikave të BE-së për drejtësinë, lirinë dhe sigurinë është acquis Schengen, ku përfshihet heqja e kontroleve të brendshme kufitare në BE, megjithatë, për vendet e reja anëtare pjesët thelbësore të acquis Schengen zbatohen pas vendimit të veçantë të Këshillit të ndërmarrë pas anëtarësimit.

Sa i përket sundimit të ligjit, kërkesat e MSA-së dhe nga mekanizmat e tjerë të aderimit në BE konsistojnë në fuqizimin dhe konsolidimin e institucioneve të sundimit të ligjit. Kjo sidomos vihet në dukje nga neni 83 i MSA i cili thekson se, bashkëpunimi në këtë fushë do të fokusohet veçanërisht në fuqizimin e pavarësisë, paanshmërisë dhe llogaridhënies së gjyqësorit. Në lidhje me këtë, është veçanërisht i domosdoshëm zhvillimi i kapaciteteve profesionale nga radhët e pjesëtarëve të policisë, prokurorëve dhe gjyqtarëve për të parandaluar, hetuar, ndjekur dhe gjykuar veprat e krimit të organizuar, korrupsionit dhe terrorizmit.

Kërkesat e MSA-së

Marrëveshja e Stabilizim Asociimit në anën tjetër, në mënyrë eksplicite vendosë një sërë obligimesh për Kosovën, të përfshira në Titullin VII, përkatësisht nga Nenet 83-93 të MSA-së.

Sipas MSA-së, në fushën e menaxhimit të kufirit, Kosova do të përkujdeset në përafrimin e legjislacionit përkatës në përputhje me acquis të BE-së, intensifikimin e bashkëpunimit rajonal, shkëmbimin e informatave, ngritjen e kapaciteteve institucionale dhe luftimin e krimit ndërkufitar. Sa i përket politikës së vizave, Kosova do të përkujdeset që të transpozojë në një periudhë afatshkurtër legjislacionin përkatës vendor në harmoni me acquis të BE-së. Në veçanti, Kosova do të përkujdeset që të zgjerojë dhe funksionalizojë rrjetin e sistemit të lëshimit vizave.

Lidhur me migrimin përgjithësisht, Kosova do të harmonizojë legjislacionin vendor me acquis të BE-së, lidhur me kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të ligjshëm të huajve në Kosovë, kushtet e punësimit të tyre, bashkimin familjar, qëndrimin afatgjatë, studimin, hulumtimin, punëtorët e kualifikuar, punëtorët sezonal, lëvizjen e punëtorëve brenda ndërmarrjeve dhe masat ndëshkuese ndaj punëdhënësve. Për menaxhimin e migrimit të rregullt, Kosova do të respektojë parimin e trajtimit të drejtë dhe të barabartë të të grave dhe burrave të huaj, gjithashtu duke promovuar integrimin e tyre.

Sa i përket parandalimit dhe kontrollit të migrimit të parregullt, Kosova do të vazhdojë të ndërmarrë masat e nevojshme për parandalimin dhe kontrollin e migrimit të paligjshëm, përfshirë trafikimin dhe kontrabandimin me migrantë, Gjithashtu do të sigurojë mbrojtjen e të drejtave themelore të migrantëve dhe ofrimin e asistencës për migrantët në nevojë.

Kosova do të vazhdojë riatdhesimin dhe kthimin e shtetasve të Kosovës, shtetasve të vendeve të treta dhe personave pa shtetësi të cilët kanë hyrë në territorin e ndonjë shteti të BE-së përmes Kosovës ose që kanë hyrë në territorin e Kosovës përmes ndonjë shteti anëtarë të BE-së. Gjithashtu, Kosova do të fillojë negociatat për nënshkrimin e marrëveshjeve më qëllim të përcaktimit të procedurave specifike për riatdhesimin e këtyre personave. Gjithashtu, Kosova do t'i pajisë qytetarët e saj me dokumente përkatëse të identitetit dhe do të ofrojë lehtësira administrative për këtë qëllim. Kosova do të vazhdojë përpjekjet për nënshkrimin e marrëveshjeve për riatdhesim brenda mundësive, me shtetet që janë pjesë e procesit të Stabilizim Asociimit, dhe do të merr masa të nevojshme për sigurimin e zbatimit të shpejtë dhe fleksibil të këtyre marrëveshjeve.

Në politikën e azilit, Kosova do të garantojë standardet ndërkombëtare në përputhje me Konventën e Gjenevës lidhur me statusin e refugjatëve 1951, dhe Protokollin lidhur me statusin e refugjateve 1967. Vëmendje e veçantë do ti kushtohet të drejtave të azilkërkuësve, duke respektuar parimin "non-refoulement". Në një periudhë afatshkurtër, Kosova do të sigurojë harmonizimin e legjislacionit vendor

me *acquis* të BE-se, veçanërisht rreth pranimit të azilkërkuesve, trajtimit të kërkesave për azil dhe në menaxhimin e kthimit të azilkërkuesve në vendin e origjinës.

Me qëllim të parandalimit dhe luftimit të krimit të organizuar dhe aktiviteteve tjera ilegale Kosova do të harmonizojë legjislacionin me *Acquis* të BE-se dhe do të forcojë mekanizmat për parandalimin dhe luftimin e të gjitha formave të krimit të organizuar. Kosova do të marrë pjesë dhe do të bashkëpunojë me mekanizmat regjional dhe ndërkombëtarë në luftimin e krimit të organizuar dhe do t'u përmbahet konventave dhe instrumenteve ndërkombëtare në këtë fushë.

Sa i përket shpëlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, Kosova do të ndërmarrë masat e nevojshme në mënyrë që të parandalojë përdorimin e sistemeve financiare me qëllim të shpëlarjes së të ardhurave nga aktivitetet kriminale dhe financimit të terrorizmit. Kosova do të harmonizojë legjislacionin vendor me *acquis* të BE-së dhe do të forcojë mekanizmat për luftimin e shpëlarjes së parasë, dhe financimit të terrorizmit, njëkohësisht duke adaptuar standardet ndërkombëtare në këtë fushë e veçanërisht standardet e rekomanduara nga FATF (Financial Action Task Force).

Sa i përket bashkëpunimit në luftimin e drogave të paligjshme, Kosova do të vazhdojë bashkëpunimin për të siguruar një qasje të balancuar dhe të integruar sa i përket çështjeve të drogës, duke harmonizuar legjislacionin me *acquis* të BE-së dhe duke forcuar strukturat për luftimin e drogave të paligjshme. Kosova do të fokusohet Gjithashtu, në menaxhimin e pasojave shëndetësore dhe sociale të abuzimit të drogave dhe në menaxhimin efektiv të prekursorëve, në harmoni me parimet e përbashkëta të strategjisë së BE-së për droga dhe dokumentet tjera përkatëse.

Në fushën e luftës kundër terrorizmit, Kosova do të vazhdojë me harmonizimin e legjislacionit me *acquis* të BE-së dhe do të fuqizojë mekanizmat institucional për parandalimin, luftimin dhe financimin e terrorizmit, duke siguruar sundimin e ligjit, të drejtat e njeriut, liritë themelore, të drejtën ndërkombëtare për refugjatë dhe të drejtën ndërkombëtare humanitare. Kosova do t'u përmbahet konventave dhe instrumenteve ndërkombëtare në këtë fushë.

Kërkesat nga mekanizmat e tjerë

Në fushën e menaxhimit të kufirit, raporti i KE-së për Kosovën 2016 thekson që duhet zbatuar tërësisht një qasje e Policimit të Udhëhequr nga Inteligjenca, duke përfshirë shfrytëzimin e tërësisht të potencialit të QKMK-së si dhe duhet të ketë komunikim më të qartë në mes të nivelit qendror, rajonal dhe lokal mbi kërkesat e inteligjencës. Gjithashtu, është e nevojshme që të punohet më shumë për zbatimin e planit zhvillimor të Qendrës Kombëtare për Menaxhimin e Kufirit (QKMK).

Sa i takon fushës së azilit, raporti i KE-së për Kosovën 2016 potencon që nevojiten mekanizma më efektiv për identifikimin e vendeve të origjinës dhe profilizimit të personave që kanë nevojë për mbrojtje ndërkombëtare.

Në fushën e migrimit, raporti i KE-së për Kosovën 2016 identifikon disa sfida duke përfshirë numrin e madh të azilkërkuesve Kosovar në shtetet e BE-së si dhe nevojën për masa efektive afatgjate në mënyrë që të parandalohen situatat e ngjashme në të ardhmen. Për më tepër, duhet të vazhdohet me ripranimin e këtyre personave si dhe riintegrimin e qëndrueshëm të tyre. Për këtë qëllim, ky raport thekson nevojën për shpenzimin më efektiv të fondit për riintegrim me qëllim të shfrytëzimit të plotë të burimeve të disponueshme për këtë proces, si dhe rëndësinë e ngritjes së kapaciteteve të nivelit komunal në mënyrë që të arrihet një menaxhim efektiv i procesit të riintegrimit në këtë nivel.

Sa i takon fushës e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit, raporti i KE-së për Kosovën 2016 thekson rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet Njësisë së Inteligjencës Financiare në Ministrinë e Financave dhe organeve kyçe kundër pastrimit të parave, si dhe bashkëpunimin dhe bashkëveprimin më të mirë, në veçanti të Policisë dhe Prokurorisë. Në fushën e financimit të terrorizmit, raporti i KE-së për Kosovën

2016 thekson se korniza legjislative e Kosovës për sekuestrim dhe konfiskim nuk përmbane dispozitat specifike për të mundësuar autoritetet të marrin masat e nevojshme parandaluese dhe ndëshkuese për të ngrirë dhe, nëse është e nevojshme, konfiskuar pa vonesë, fondet ose asete të tjera të lidhura me aktivitetet terroriste në pajtim me rezolutat relevante të OKB-së.

Sa i takon fushës së luftimit të narkotikëve, raporti i KE-së për Kosovën 2016 thekson se mungesa e magazinimit të sigurt për narkotikët dhe prekursorët e konfiskuar para shkatërrimit të tyre mbetet një çështje shqetësuese. Raporti thekson se mungon një metodë adekuate për trajtimin, magazinimin dhe shkatërrimin e prekursorëve. Për më tepër zbatimi i mëtutjeshëm i policimit të udhëhequr nga inteligjenca është i nevojshëm si dhe Kosova duhet të intensifikoj luftën kundër kultivimit të drogave dhe trafikimit.

Sa i takon fushës së luftimit të krimit të organizuar Kosova është në një fazë të hershme në kwtw drejtim. Raporti thekson se numri i dënimeve përfundimtare, hetimeve financiare dhe konfiskimeve përfundimtare të aseteve mbetet i ulët, ndërsa ngrirja e aseteve është rritur. Krimi i organizuar vazhdon pa u ndëshkuar në veri të Kosovës. Në përgjithësi, ka pasur pak progres në përmbushjen e rekomandimeve të identifikuara të vitit të kaluar.

Sa i takon luftës kundër terrorizmit, raporti i KE-së për Kosovën 2016 thekson që Kosova duhet të zhvilloj trajnime të specializuara në teknikat e hetimeve për prokurorë dhe policë, dhe se agjencitë e zbatimit të ligjit në Kosovë Gjithashtu nuk kanë ekspertizë dhe pajisje për të hetuar raste të ndërlikuara terrorizmit. Gjithashtu sfidë mbetet mungesa e programeve për de-radikalizim dhe ri-integrim, duke pasur parasysh numrin e lartë të qytetarëve të Kosovës të kthyer nga zonat e konfliktit.

Sa i takon fushës së bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile, raporti i KE-së për Kosovën 2016 thekson mungesën e konkludimit të marrëveshjeve në këtë fushë me qëllim të intensifikimit të bashkëpunimit juridik ndërkombëtarë.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative dhe ajo e politikave

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e menaxhimit të kufirit

Sa i përket kornizës legjislative në fushën e menaxhimit të kufirit dhe përputhshmërisë së saj me acquis, një analizë e gjendjes është bërë në vitin 2013. Si pasojë, në shtator 2013 është miratuar Ligji nr. 04/L-214 për ndryshimin dhe plotësimin e ligjit nr. 04/L-072 për Kontrollin dhe Mbikëqyrjen e Kufirit Shtetëror, duke siguruar përfshirjen e dispozitave të Rregullores nr. 562/2006/KE (Kodi i Kufijve të Schengenit) si dhe të Rregullores(KE) 1931/2006 të Parlamentit Evropian dhe Këshillin që vendos rregulla mbi Trafikun Lokal Kufitar. Këto dy rregullore janë transpozuar edhe në UA nr. 08/2010 për Formën, Përmbajtjen dhe Mënyrën e Vendosjes së Shenjave Paralajmëruese dhe Shenjave të Shkruara në Pikat e Kalimit të Kufirit dhe në Zonën e Kufirit, UA nr. 03/2010 për Shënjimin e Vijës Kufitare, si dhe në UA nr. 30/2012 mbi Rregullat e Trafikut Lokal Kufitar. Gjithashtu është miratuar edhe Ligji nr. 04/L-216 për Bashkëpunim ndërmjet Autoriteteve të Përfshira në Menaxhimin e Integruar të Kufirit i cili reflekton Udhëzimet për Menaxhimin e Integruar të Kufirit mbi bashkëpunimin e jashtëm të BE-së.

Në fushën e vizave, Republika e Kosovës ka miratuar kornizën themelore ligjore. Përkatësisht Ligji nr. 04/L-219 për të Huajt dhe Udhëzimin Administrativ MPJ nr 01/2014 për procedurat e lëshimit të vizave për të huajt nga misionet diplomatike dhe konsullore të Republikës së Kosovës që reflektojnë dispozitat e Rregullores (KE)Nr. 810/2009 (Kodi i Vizave).

Sa i përket politikave në fushën e MIK-ut, Qeveria e Republikës së Kosovës, ka miratuar Strategjinë Kombëtare për MIK 2013-2018, e cila bazohet në legjislacionin vendorë dhe në aktet legjislative dhe

dokumentet strategjike të BE-së si: Konkluzionet e Këshillit të 4-5 dhjetorit 2006 mbi Menaxhimin e Integruar të Kufijve (2768 Takimi i Këshillit për Drejtësi dhe Punë të Brendshme, mbajtur në Bruksel), Udhëzimet për Menaxhimin e Integruar të Kufijve në bashkëpunim e jashtëm të BE 2009, rekomandimet e dala nga Katalogu i Schengenit lidhur me kontrollin e kufijve të jashtëm, (rekomandimi i këshillit të BE-së 7864/09), Dokumentin EU Blueprint për Dogana) dhe Rregullorja (KE) nr. 810/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 13 korrikut 2009 për krijimin e një Kodi të Komunitetit për Viza (Kodi i Vizave) dhe praktikatat më të mira të BE-së.

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e menaxhimit të migrimit

Sa i përket menaxhimit të migrimit, Republika e Kosovës ka miratuar legjislacionin relevant, përkatësisht Ligjin nr. 04/L-219 për të Huajt, Ligjin nr. 03/L-208 për Ripranim, Ligjin nr. 04/L-217 për Azil dhe Ligjin nr. 04/L-215 për Shtetësinë si dhe Ligji për Parandalimin dhe Luftimin e Trafikimit me Njerëz dhe Mbrojtjen e Viktimave të Trafikimit.

Ligji për të Huajt rregullon kushtet e hyrjes, lëvizjes, qëndrimit dhe punësimit të të huajve në territorin e Republikës së Kosovës. Ky ligj është transpozuar me aktet e BE-së në vijim:

- Rregulloren (KE) nr. 810/2009 të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit "Mbi themelimin e Kodit të Komunitetit për vizat" – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2009/52/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit "Mbi parashikimin e standardeve minimale të sanksioneve dhe masave ndaj punëdhënësve për punonjëst nga vendet e treta me qëndrim të paligjshëm" – e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 2009/50/KE të Këshillit "Mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim pune" – e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 2008/115/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, "Mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta në vendet e anëtare për kthimin shtetasve të vendeve të treta me qëndrim të parregullt" – e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 2005/71/KE të Këshillit "Mbi procedurat specifike për pranimin e shtetasve të vendeve të treta për qëllime të kërkimeve shkencore" – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2004/81/KE të Këshillit, "Mbi lejet e qëndrimit të lëshuara shtetasve të vendeve të treta që janë viktimat të trafikimit të qenieve njerëzore ose që kanë qenë subjekt i një veprimi për lehtësimin e imigracionit të paligjshëm, të cilët bashkëpunojnë me autoritetet kompetente" – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2004/114/KE të Këshillit, "Mbi kushtet e pranimit të shtetasve të vendeve të treta për qëllim studimi, programe të shkëmbimit për nxënës, trajnim pa pagesë ose shërbim vullnetar" – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2003/109/KE të Këshillit, në lidhje me statusin e shtetasve të vendeve të treta që janë rezidentë afatgjatë – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2003/86/KE të Këshillit, "Mbi të drejtën e bashkimit familjar," e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 96/71/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, në lidhje me transferimin e punëtorëve në kuadër të ofrimit të shërbimeve – e transpozuar plotësisht;
- Direktivën 2011/98/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit, "Mbi procedurën unike të aplikimit për leje unike për shtetasit e vendeve të treta për qëndrim dhe punë në territorin e një Shteti Anëtar dhe në një sërë të drejtash të përbashkëta" – e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2001/51/KE të Këshillit që plotëson dispozitat e Nenit 26 të Konventës që zbaton Marrëveshjen e Schengenit të 14 Qershorit, 1985– e transpozuar pjesërisht;
- Direktivën 2002/90/KE të Këshillit mbi definimin e lehtësimit të hyrjes, tranzitit dhe qëndrimit të paautorizuar – e transpozuar plotësisht.

Ligji për Ripranim përcakton rregullat dhe procedurat për ripranimin e një personi i cili është shtetas i Republikës së Kosovës ose i huaji, i cili nuk përmbush kushtet në fuqi për hyrje apo qëndrim në territorin

e shtetit kërkues. Zbatimi i legjislacionit për ripranim ka përparësi sa i përket bashkëpunimit për ripranim me vendet me të cilat Kosova ende nuk ka nënshkruar marrëveshje dypalëshe për ripranim. Ligji në fjalë është përafuar me aktet e BE-së dhe ato ndërkombëtare në vijim:

- Direktivën 2008/115/KE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi standardet dhe procedurat e përbashkëta të Shteteve Anëtare për rikthimin e qytetarëve të vendeve të treta që qëndojnë ilegalisht;
- Konventën Evropiane mbi të Drejtat e Njeriut;
- Konventën e OKB-së mbi Statusin e Refugjatit (Konventën e Gjenevës, 1951) si dhe Protokollin Zbatues të saj (Protokollin e Nju Jorkut, 1967);
- Konventën e OKB-së mbi të Drejtat e Fëmijës; dhe
- Kartën e të Drejtave Thelemore të Bashkimi Evropian

Gjithashtu deri më tani, Qeveria e Republikës së Kosovës ka nënshkruar 21 marrëveshje bilaterale të Ripranimit.

Ligji për Shtetësinë përcakton mënyrat e fitimit, humbjes dhe rifitimit të shtetësisë së Republikës së Kosovës.

Njëlloj, janë miratuar një sërë dokumentesh strategjike siç janë Strategjia dhe Plani i Veprimit Kombëtar 2013-2018 për Menaxhimin e Integruar të Kufirit, të cilat bazohet në legjislacionin vendor dhe në aktet legjislative dhe dokumentet strategjike të BE-së si: Konkluzionet e Këshillit të 4-5 dhjetorit 2006 mbi Menaxhimin e Integruar të Kufijve (Takimi i Këshillit për Drejtësi dhe Punë të Brendshme, mbajtur në Bruksel), Udhëzimet për Menaxhimin e Integruar të Kufijve në Bashkëpunimin e Jashtëm të BE-së, 2009, rekomandimet e dala nga Katalogu i Schengenit lidhur me kontrollin e kufijve të jashtëm, (rekomandimi i Këshillit të BE-së 7864/09), Dokumentin EU Blueprint për Dogana) dhe Rregulloren (KE) nr. 810/2009 të Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 13 korrikut 2009 për Krijimin e një Kodi të Komunitetit për Viza (Kodi i Vizave), si dhe praktikat më të mira të BE-së. Gjithashtu janë miratuar Strategjia Shtetërore dhe Plani i Veprimit për Migrim 2013-2018 dhe Strategjia Kombëtare për Ri-integrimin e Personave të Riatdhesuar 2013-2018 të cila bazohen në legjislacionin vendor dhe në aktet ndërkombëtare, si: Deklaratën Universale mbi të Drejtat e Njeriut, Konventën e Gjenevës 1951 në lidhje me Statusin e Refugjatit dhe Protokollin e saj i vitit 1967, Konventën e Nju Jorkut për Personat pa Shtetësi, Konventën e OKB-së për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Gruas, Konventën e OKB-së 1984 kundër Torturës dhe Trajtimit ose Ndëshkimit Tjetër Mizor, Johuman dhe Poshtëruës, Konventën Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut dhe Protokollin e saj, Konventën e OKB-së mbi të Drejtat e Fëmijës si dhe Konventën Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike dhe Protokollin e saj.

Gjithashtu është miratuar Profili i zgjeruar dhe ai i lehtë i migrimit i cili është një dokument gjithëpërfshirës, me të dhëna standarde për migrimin dhe të dhëna lidhur me fushat e tjera të cilat potencialisht ndikojnë në fenomenin e migrimit siç janë: situata ekonomike dhe sociale, tregu i punës, kapitali njerëzor, arsimimi, tregtia etj.

Korniza legjislative dhe ajo e politikave në fushën e azilit

Ne fushën e Azilit, Republika e Kosovës ka miratuar kornizën themelore ligjore dhe të politikave në fushën e Azilit. Me konkretisht është miratuar Ligji për Azil në korrik të vitit 2013. Ku ligj është harmonizuar pjesërisht me Direktivën 2003/9/KE të Këshillit mbi Kushtet e Pranimit për Azil-kërkues; Direktivën 2004/83/KE të Këshillit mbi Standardet Minimale për Kualifikimin dhe Statusin e Shetasve të Vendeve të Treta apo Personave pa Shtetësi si Refugjatë apo Persona që kanë Nevojë për Mbrojtje Ndërkombëtare (Direktiva mbi Kualifikimet); Direktivën 2011/95/BE të Parlamentit Evropian dhe të Këshillit mbi Standardet dhe Kualifikimin e Shtetasve të Vendeve të Treta apo Personave pa Shtetësi si

përfitues të Mbrojjes Ndërkombëtare, për një Status Uniform të Refugjatit ose për Personat e Kualifikuar për Mbrojtje Shtesë (Recast); dhe Direktivën 2005/85/KE të Këshilli mi Procedurat e Azilit.

Korniza legjislativë në fushën e luftimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit

Baza themelore ligjore në luftë kundër shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit janë dispozitat e Kodit Penal nr. 04/L-082 të Republikës së Kosovës, Ligji nr. 05/L-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe luftimin e Financimit të Terrorizmit i cili e ka shfuqizuar Ligjin nr 03/1-196 dhe Ligjin nr. 04/1-178 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit, Ligji nr. 03/L-15 për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollimin e Pasurisë.

Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit, ka për qëllim implementimin e Direktivës së BE-së 2015/849 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 20 maj 2015 për parandalimin e përdorimit të sistemit financiar për qëllime të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, që ndryshon Rregulloren e BE-së nr. 648/2012 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, dhe shfuqizon Direktivën 2005/60/EC të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe Direktivën e Komisionit 2006/70/EC dhe me standardet ndërkombëtare të përcaktuara nga Task Forca për Veprim Financiar (FATF).

Ligji për Deklarimin, Prejardhjen dhe Kontrollimin e Pasurisë, i cili rregullon procedurën e deklarimit dhe kontrollin e pasurisë, të hyrat dhe detyrimet e zyrtarëve të lartë publik, anëtarëve të familjes si dhe parasheh sanksionet në rast të shkeljeve. Ky ligj Gjithashtu rregullon procedurën e deklarimit, kontrollit dhe prejardhjes së dhuratave të pranuar nga të gjithë personat zyrtarë.

Sa i përket kornizës së politikave në fushën e shpërlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, Qeveria e Kosovës ka miratuar Strategjinë Kombëtare për Parandalimin dhe Luftën Kundër Ekonomisë Joformale, Shpërlarjes së Parasë, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve financiare 2014-2018. Ky dokument strategjik shërben si udhërrëfyes për drejtimin dhe kontrollimin e aktiviteteve të institucioneve përkatëse kombëtare në lidhje me rreziqet e mundshme në të ardhmen sa përket ekonomisë joformale, pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe krimeve financiare në Kosovë.

Korniza legjislativë në fushën e luftës kundër narkotikëve

Baza themelore ligjore sa i përket veprave penale kundër narkotikëve rregullohet me dispozitat e kapitullit XXIII të Kodit Penal nr. 04/L-082 të Republikës së Kosovës si dhe Kodin nr. 04/L-123 e Procedurës Penale. Për më tepër, është miratuar Ligji nr. 02/L-128 për Barnat Narkotike, Substancat Psikotrope dhe Prekursorë, si dhe UA nr. 10/2010 për administrimin dhe përdorimin e metadonit për programe mbajtëse.

Ligji për Barnat Narkotike, Substancat Psikotrope dhe Prekursorë ka për qëllim përcaktimin e masave të përgjithshme preventive dhe luftën kundër abuzimit me bimë narkotike, barnat narkotike, substancat psikotrope dhe prekursorë. Duke marrë parasysh që ky Ligj është miratuar në vitin 2008 nuk ka marrë në bazë legjislativë në BE-së gjatë hartimit, mirëpo Ligji bazohet në Konventat si në vijim:

- Konventa e ndarë e Kombeve të Bashkuara për droga narkotike (NeëYork 30 mars 1961), siç është amendamentuar nga Protokoli I vitit 1972 (Gjenevë, 25 mars 1972);
- Konventa e Kombeve të Bashkuara për substance psikotropike (Vienë 21 shkurt 1971);
- Konventa e Kombeve të Bashkuara kundër trafikut të paligjshëm të drogave narkotikë dhe substancave psikotropike (Vjenë, 20 dhjetor 1988). Kjo Konventë vlen gjithashtu për bashkëpunim gjyqësor në çështje penale.

Sa i përket kornizës së politikave në luftën kundër narkotikeve, Republika e Kosovës ka hartuar dhe miratuar Strategjinë Kombëtare dhe Planin e Veprimit kundër Narkotikëve 2012-2017. Qëllimi i kësaj strategjie është zhvillimi i politikave për marrjen e përgjegjësive për mbrojtjen e individit dhe shoqërisë, dhe problemet që janë pasojë e keqpërdorimit të drogave si dhe ngritja e vetëdijes së individit dhe

shoqërisë në përgjithësi e cila mundëson marrjen e vendimeve dhe përgjegjësi lidhur me keqpërdorimin e drogave.

Korniza legjislative në fushën e luftimit të krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor

Në vijim janë aktet kryesore ligjore të për parandalimin dhe luftimin e krimit të organizuar: në Republikën e Kosovës:

Kodi Penal i Republikës së Kosovës me qëllim të reflektimit të *acquis* të BE-së, është përafuar pjesërisht me aktet në vijim:

- Vendimin Kornizë për luftimin e krimit të organizuar (Vendimi Kornizë 2008/841/JHA),
- Vendimin Kornizë për vendosjen e sanksioneve penale kundër falsifikimit të euro-së (Vendimi Kornizë 2000/383/JHA, i ndryshuar me Vendimin Kornizë 2001/888/JHA) dhe
- Vendimi Kornizë për luftimin e mashtrimit dhe falsifikimit të mjeteve që nuk përfshijnë pagesa me para të gatshme (Vendimi Kornizë 2001/413.JHA),
- Direktivën 2001/36 të BE-se për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore
- Direktivën 2011/93E BE-se për luftimin e abuzimit seksual dhe shfrytëzimit seksual të fëmijëve,
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2004/757/JHA për dispozitat minimale për elementet përbërëse të veprave penale dhe dënimet në fushën e trafikut të drogës të paligjshëm;

Kodi i Procedurës Penale, i cili për të reflektuar *acquis* të BE-së është përafuar me legjislacionin Evropian lidhur me çështjet e procedurës penale si në vijim:

- Direktivën 2010/64/BE për të Drejtën në Interpretim dhe Përkthim në Procedurën Penale; Direktivën 2012/29/BE për të Drejtën në Informim në Procedurën Penale;
- Direktivën 2012/29/BE që themelon standardet minimale për të drejtat, mbështetjen dhe mbrojtjen e viktimave të krimit dhe që zëvendëson Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/220/JHA
- Direktivën 2013/48/BE, për të Drejtën e Qasjes në Mbrojtës/Avokat në procedurën penale dhe në procedurë Urdhër Arrestit Evropian, dhe në të Drejtën e Informimit të një personi të tretë për kufizimin e lirisë dhe të komunikojë me personat e tretë dhe me autoritetet konsullore lidhur me kufizimin e lirisë;
- Vendimin kornizë të Këshillit 2005/212/JHA dhe Vendimin kornizë të Këshillit 2000/383/JHA.

Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit përcakton masat, autoritetet kompetente dhe procedurat për zbulimin dhe parandalimin e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit.

Ligji për Mbrojtjen e Dëshmitarëve rregullon masat e posaçme dhe urgjente, mënyrat dhe procedurat për mbrojtjen e dëshmitarëve dhe bashkëpunëtorëve të drejtësisë.

Ligji për parandalimin dhe luftimin e krimit kibernetikë ka për qëllim parandalimin dhe luftimin memasa konkrete, parandalimin, zbulimin dhe sanksionimin e shkeljeve përmes sistemeve kompjuterike, duke ofruar respektimin e të drejtave të njeriut dhe mbrojtjen e të dhënave personale

Ligji për Administrimin Pasurisë së Sekuestruar dhe Konfiskuar nr. 03/L-141 është përafuar me Vendimin Kornizë të Këshillit 2005/212/JHA, Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA, dhe Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA.

Ligji për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në çështjet Penale, rregullon kushtet dhe procedurat për bashkëpunim juridik ndërkombëtar në çështje penale mes Republikës së Kosovës dhe shteteve të tjera. Ky ligj është përafuar me Vendimin Kornizë të Këshillit 2003/577/JHA, Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA për aplikimin e parimit të pranimit të përbashkët të urdhrave të konfiskimit, Vendimin

Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA; Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/413/JHA; si dhe Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA.

Ligj për Mbrojtjen e Informatorëve ka për qëllim krijimin e bazës ligjore për nxitjen e zyrtarëve për paraqitjen e veprimeve kundërligjore, ku si përkufizim i informatorit ka kuptimin: çdo person, i cili si qytetar apo i punësuar, informon në mirëbesim autoritetin përkatës brenda institucioneve publike në nivelin qendror apo lokal, institucione, ndërmarrje publike apo private për çdo dyshim të arsyeshëm për ekzistimin e veprimit kundërligjor.

Ligji për Policinë rregullon autorizimet dhe detyrat e Policisë së Republikës së Kosovës, organizimin e saj dhe çështje të tjera lidhur me aktivitetet dhe veprimet e Policisë së Republikës së Kosovës.

Ligji për Barnat narkotike, Substancat Psikotrope dhe Prekursorë rregullon prodhimin, qarkullimin me shumicë dhe pakicë, importin, eksportin, kalimin transit, transportin, blerjen, furnizimin, shitjen, posedimin, konsumimin, përdorimin dhe propagandimin e bimëve prej të cilave mund të përfitohen narkotikët, barnat narkotike, substancat psikotrope dhe prekursorët. b) Përcakton obligimet e autoriteteve kompetente të cilat kanë lidhshmëri me këto substanca; c) Bënë klasifikimin e bimëve, barnave narkotike, substancave psikotrope dhe prekursorëve në bazë të rrezikshmërisë së tyre, gjatë përdorimit në mjekësi dhe veterinar; d) Përcakton masat e përgjithshme për parandalimin dhe luftimin e keqpërdorimit të bimëve, barnave narkotike, substancave psikotrope dhe prekursorëve; e) Përcakton masat ndëshkimore në rast të shkeljeve të dispozitave të këtij ligji, dhe akteve normative në bazë të këtij ligji. Ky ligj është përafuar pjesërisht me Rregulloren (KE) NR 1258/2013 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit të 20 nëntorit 2013 që e amandamenton Rregulloren (KE) e 273/2004 e 11 shkurt 2004 për prekursorë.

Ligji për parandalimin dhe luftimin e trafikimit me njerëz dhe mbrojtjen e viktimave të trafikimit është përafuar pjesërisht me Direktivën 2011/36/BE mbi parandalimin dhe luftimin e trafikimit me qenie njerëzore dhe mbrojtjen e viktimave të tyre.

Ligji për Kompensimin e viktimave të krimit, qëllimi i të cilit është krijimi dhe funksionalizimi i programit për kompensim të viktimave të krimit. Ky ligj është përafuar pjesërisht me Direktivën e Këshillit 2004/80/KE lidhur me kompensimin e viktimave të krimit, ku ky ligj reflekton kërkesën e direktivës, lidhur me procedurat për kompensim të viktimave të krimit në rastet ndër-kufitare si dhe themelimin e autoriteteve vendimmarrëse dhe asistuese në rastet e kompensimit të viktimave.

Ligji për Kontrollin dhe Mbikëqyrjen e Kufirit Shtetëror rregullon kontrollin kufitar, kompetencat e policisë brenda shtetit, bashkëpunimi ndërmjet organeve shtetërore të cilat kanë kompetencë në menaxhimin kufitar.

Ligji për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale ka për qëllim ekzekutimin e sanksioneve penale, sanksioneve kundërvajtëse dhe masave të trajtimit të detyrueshëm, dhe aplikimi i masës së paraburgimit

Ligji për Agjencinë e Kosovës për Inteligjencë, i cili në bazë të neneve 65(1) dhe 129 të Kushtetutës së Republikës së Kosovës themelon Agjencinë e Kosovës për Inteligjencë e cila ka për qëllim të mbledh, analizojë dhe shpërndajë informata inteligjente në mënyrë të shpejtë dhe përgjegjshme.

Ligji për Prokurorin e Shtetit themelon dhe rregullon organizimin, juridiksionin, funksionimin, kompetencat dhe detyrat e Prokurorit të Shtetit.

Ligji për Klasifikimin e Informacioneve dhe Verifikimin e Sigurisë qëllimi i së cilit është themelimi i një sistemi unik për klasifikimin dhe ruajtjen e informacioneve që kanë të bëjnë me interesat e sigurisë së Kosovës si dhe për verifikimin e sigurisë së personave që kanë qasje në këto informacione.

Ligji për Gjykatat rregullon organizimin, funksionimin dhe jurisdikcionin e gjykatave në Republikën e Kosovës.

Ligji për Mbrojtjen e të Dhënave Personale përcakton të drejtat, përgjegjësitë, parimet dhe masat lidhur me mbrojtjen e të dhënave personale dhe themelon institucionin që është përgjegjës për mbikëqyrjen e legjitimitetit të përpunimit të të dhënave.

Ligj për përgjimin e komunikimeve elektronike rregullon procedurat dhe kushtet mbi përgjimin e komunikimeve elektronike që realizohen për nevoja të procedurës penale nga institucionet shtetërore të themeluara me ligj, dhe procedurat dhe kushtet e përgjimit për nevojat e sigurisë së Republikës së Kosovës dhe qytetarëve të saj të themeluara me ligj.

Sa i përket strategjive dhe politikave përkatëse, Kosova ka miratuar dokumentet e nevojshme strategjike për luftimin e krimit të organizuar:

- Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës Kundër Krimit të Organizuar 2012-2017;
- Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës kundër Narkotikëve 2012-2017;
- Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit i Republikës së Kosovës për Parandalimin e Krimit 2012-2017;
- Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit Kundër Trafikimit me Qenie Njerëzore 2015-2018;
- Strategjia Policia e Udhëhequr nga Inteligjenca 2014- 2017;
- Strategjia për kontrollimin dhe mbledhjen e armeve të vogla dhe të lehta 2013-2017

Korniza legjislativë në fushën e luftimit të terrorizmit

Sa i përket luftës kundër terrorizmit, ekziston korniza themelore ligjore, përkatësisht dispozitat e Kodit Penal nr. 04/L-082 të Republikës së Kosovës dhe Kodit nr. 04/L-123 të Procedurës Penale. Për më tepër, është hartuar Ligji nr. 05/l-096 për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Luftimin e Financimit të Terrorizmit, si dhe Ligji nr. 05/l-002 për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura jashtë Territorit të Vendit.

Ligji për Parandalimin e Pastrimit të Parave dhe Parandalimin e Financimit të Terrorizmit përcakton masat, autoritetet kompetente dhe procedurat për zbulimin dhe parandalimin e shpërlarjes së parave dhe luftimin e financimit të terrorizmit.

Ligji për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura jashtë Territorit të Vendit, i cili përcakton veprën penale të bashkimit apo pjesëmarrjes në ushtrinë ose policinë e huaj, në formacionet e jashtme paraushtarake ose parapolicore, në organizimet grupore apo individualisht, në çfarëdo forme të konflikteve të armatosura jashtë territorit të Republikës së Kosovës.

Sa i përket kornizës së politikave në fushën e shpërlarjes së parasë dhe financimit të terrorizmit, Qeveria e Kosovës ka miratuar aktet në vijim:

Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës kundër Terrorizmit 2012-2017, e cila ka për qëllim edhe fuqizimin e mekanizmave institucional të dedikuar për parandalim dhe luftim të terrorizmit, ngritjen e bashkëpunimit dhe koordinimit institucional në nivel vendi por edhe ngritjen e bashkëpunimit ndërkombëtar.

Strategjia Kombëtare për Parandalimin dhe Luftën kundër Ekonomisë Joformale, Shpërlarjes së Parasë, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018 shërben si dokument strategjik shërbën si udhërrëfyes për drejtimin dhe kontrollimin e aktiviteteve të institucioneve përkatëse kombëtare lidhur

me rreziqet e mundshme në të ardhmen sa perket ekonomisë joformale, pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe krimeve financiare në Kosovë.

Strategjia për Parandalimin e Ekstremizmit të Dhunshëm dhe Radikalizmit që Shpie Në Terrorizëm 2015 – 2020, ka për qëllim adresimin e faktorëve shtytës dhe tërheqës që ndikojnë në radikalizimin e popullsisë, në veçanti të rinjve. Përmes arritjes së katër objektivave strategjike: Identifikimi i hershëm - i shkaqeve, faktorëve dhe grupeve të targetuara; Parandalimi - i ekstremizmit dhe radikalizimit të dhunshëm; Intervenimi - me qëllim të parandalimit të rrezikut nga radikalizmi i dhunshëm; Deradikalizimi dhe riintegrimi - i personave të radikalizuar si dhe objektivat specifike/masat në kuadër të tyre Qeveria e Republikës së Kosovës ka për qëllim që të parandaloj dhe zvogëloj rrezikun nga radikalizmi dhe ekstremizmi i dhunshëm.

Korniza legjislative në fushën e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile

Në vijim janë aktet kryesore ligjore në fushën e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile në Republikën e Kosovës

Ligji për Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në çështjet Penale, rregullon kushtet dhe procedurat për bashkëpunim juridik ndërkombëtar në çështje penale mes Republikës së Kosovës dhe shteteve të tjera. Ligji përcakton se: bashkëpunimi juridik ndërkombëtar mund të realizohet edhe në lidhje me organizatat apo institucionet ndërkombëtare, atëherë kur është i nevojshëm. Në mungesë të një marrëveshje ndërkombëtare ndërmjet Republikës së Kosovës dhe shtetit të huaj, bashkëpunimi juridik ndërkombëtar mund të ofrohet mbi bazën e parimit të reciprocitetit. Procedurat gjyqësore të ofrimit të bashkëpunimit juridik ndërkombëtar rregullohen me dispozitat e procedurës penale, përveç nëse ndryshe është paraparë me këtë ligj. Republika e Kosovës duhet të zbatoj formalitetet dhe procedurat e përmendura shprehimisht nga shteti kërkues, nëse formalitetet dhe procedurat e tilla nuk janë në kundërshtim me parimet themelore të së drejtës vendore. Ky ligj është përafuar me:

- Vendimin Kornizë të Këshillit 2003/577/JHA mbi ekzekutimin e urdhërave të ngrirjes së pronës ose dëshmive në Bashkimin Evropian;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2006/783/JHA mbi aplikimin e parimit të njohjes reciproke të urdhërave të konfiskimit;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2007/845/JHA i 6 Dhjetorit të 2007 lidhur me bashkëpunimin në mes të Zyrave të Konfiskimit të Aseteve të Shteteve Anëtare në fushën e gjurmimit dhe identifikimit të të ardhurave, ose pasurisë tjetër të lidhur, nga/ me krimin;
- Vendimin Kornizë të Këshillit 2001/413/JHA i 28 majit të 2001 mbi luftimin e mashtrimit dhe falsifikimit të mënyrave të pagesave që nuk përfshijnë para të gatshme.

Korniza institucionale

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit

Agjencitë kryesore të Republikës së Kosovës të përfshira në MIK, duke i kategorizuar ato sipas funksionit të tyre, kontroll të personave dhe kontroll të mallrave, janë: Policia e Kosovës; Dogana e Kosovës dhe Agjencia e Ushqimit dhe Veterinarisë (AUV).

Policia e Kosovës, më saktësisht Departamenti për Kufij i Policisë së Kosovës operon me 1.317 punonjës dhe është përgjegjës për menaxhimin dhe kontrollin në PKK, përgjatë Kufirit të Gjellbër dhe Kufirit të Kaltër, brenda Republikës së Kosovës lidhur me çështjet kufitare; sigurinë në aeroportet ndërkombëtare në bashkëpunim me operatorin e aeroportit dhe autoritetet relevante të autorizuar; parandalimin e akteve terroriste në partneritet me të gjitha agjencitë për zbatimin e ligjit, përcaktimin e së drejtës së çdo personi që dëshiron të hyjë apo të lëshojë Kosovën lidhur me kërkesat për viza dhe hyrje, mbylljen e përkohshme të kufijve (mbështetur në vendimin e Qeverisë) si dhe dhënien e autorizimit të përkohshëm për të kaluar Kufirin e Gjellbër dhe të Kaltër. Ky departament është i organizuar në nivel qendror, dhe lokal. Në nivel lokal përfshihet, Rajoni i Veriut, Lindjes, Perëndimit dhe Aeroporti Ndërkombëtar i Prishtinës, si dhe

Stacionet Policore ne te gjitha Pike Kalimet Kufitare dhe Stacionet Policore per Mbikqyrje te kufirit te gjelbër/kalter

Dogana e Kosovës ka përgjegjësi të zbatojë procedurat dhe operacionet të cilat kërkohen nga Kodi për Dogana dhe Akciza për mallërat që hyjnë, dalin dhe kalojnë nëpër territorin e Kosovës, si dhe të adresojë çfarëdo parregullësie në këtë aspekt (duke përfshirë edhe shqiptimin e gjobave)

AUV, përveç tjerash, ka përgjegjësi që të kontrollojë kafshë dhe mallërat e tjera ushqimore që hyjnë, dalin dhe kalojnë në PKK-të e Republikës së Kosovës.

Në mënyrë që të sigurohet bashkëpunimi dhe koordinimi adekuat në mes këtyre agjencive, janë themeluar edhe strukturat e nevojshme për këtë qëllim. Bëhet fjalë për Bordin Ekzekutiv për MIK i cili përbëhet nga Koordinatori Nacional për MIK; Drejtori i Departamentit të Policisë për Kufij; Drejtori i Përgjithshëm i Doganës së Kosovës; Kryeshefi i Agjencisë së Ushqimit dhe Veterinarisë së Kosovës; Sekretari i Përgjithshëm i MIE; dhe përfaqësues nga institucionet tjera në rast nevojë.

Për më tepër, MIK-ut i shërben Gjithashtu edhe Qendra Kombëtare për Menaxhim Kufitarqë ka funksionin e koordinimit të aktiviteteve dhe operacioneve që dalin nga kërkesat e autoriteteve të përfshira në MIK, duke i ofruar atyre mbështetje dhe lehtësuar shkëmbimin e informatave QKMK ka për detyrë që përmes sistemit të fotografimit, regjistrimit dhe mbikëqyrjes përmes kamerave TVQM (CCTV) dhe lexuesit automatik të tabelave (ANPR), të monitorojë aktivitetet në Pikat e Kalimit Kufitar (PKK), të informojë me kohë personat përgjegjës për aktivitetet e dyshimta në PKK dhe vijën e gjelbër/kaltër, dhe të bashkërendoj veprimet e autoriteteve të përfshira në kontrollin dhe mbikëqyrjen e kufirit. Në kuadër të qendrës funksionon Gjithashtu Njësia e Përbashkët për Inteligjencë, Analizë të Rrezikut dhe Kërcënime (NjPIARK) qëka për detyrë grumbullimin, vlerësimin, analizimin, krahasimin dhe harmonizimin e të dhënave dhe informatave ndërmjet të gjitha autoriteteve të përfshira në MIK dhe në baze të këtyre informatave harton analiza të përbashkët të rrezikut dhe kërcënimeve në baza javore, mujore dhe vjetore.

Sa i përket bashkëpunimit ndërkombëtar në fushën e menaxhimit të kufirit, deri me tani janë nënshkruar 23 Marrëveshje dhe Protokolle për Bashkëpunim Policor në fushën e Kufirit me Shqipërinë, Maqedoninë, me Malin e Zi dhe me Serbinë. Ndërsa janë nënshkruar 12 marrëveshje për bashkëpunim doganor me Shqipërinë, Malin e Zi, Finlandën, Hungarinë, Maqedoninë, Slloveninë, Turqinë, Francën, Italinë, Poloninë, Austrinë dhe Britaninë e Madhe.

Përpos nevojës për përafrimin e legjislacionit vendorë me atë të BE-së, ekzistojnë edhe një sërë aspektesh tjera që duhet përmirësuar në mënyrë që menaxhimi i kufijve të jetë më efikas. Në aspektin teknik, Sistemi për Menaxhimin e Kufijve tani është avancuar dhe ka përfunduar implementimi këtij avancimi, duke u ndërlidh dhe ndervepruar me databazat e sistemeve të tjera brenda dhe jashtë Policisë së Kosovës si dhe është lënë mundësia që ne të ardhmen të ndërlidhet edhe me sisteme të tjera në baze të nevojës dhe planifikimeve. Ky sistem tani është me efikas dhe me i sigurt në kontrollin e dokumentave pasi që tani të gjitha dokumentet biometrik ky sistem mund të lexon dhe regjistron. Gjithashtu, duke marrë parasysh rëndësinë e QKMK-së si qendër që mbledh në një vend zyrtarët e policisë, doganave dhe agjencisë së ushqimit dhe veterinarisë, ekziston nevoja që kjo qendër të avancohet tutje si në aspektin teknik ashtu edhe në atë të ngritjes së kapaciteteve përmes hartimit të planeve adekuate të zhvillimit.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e politikës së vizave

Përgjegjëse kryesore për zbatimin e regjimit të vizave është Ministria e Punëve të Jashtme (MPJ). Që nga 1 korriku 2013, Qeveria e Republikës së Kosovës ka vendosur regjim vizash për shtetasit e 88 shteteve që planifikojnë të hyjnë në Republikën e Kosovës. Departamenti Konsullor përkatësisht Divizioni i Vizave në këtë ministri është përgjegjës për dhënien e vendimit lidhur me miratimin, refuzimin, revokimin ose anulimin e vizës (pas marrjes së rekomandimit nga Drejtoria për Migrim dhe të Huaj, DSHAM dhe

vlerësimit të lëndës në tërësi). Regjimi i vizave vazhdon të zbatohet me legjislacion të kompletuar dhe sistem funksional të KVIS në 15 misione diplomatike të Kosovës dhe 7 PKK.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e menaxhimit të migrimit

Republika e Kosovës ka avancuar kornizën institucionale me qëllim të arritjes së standardeve ndërkombëtare në fushën e migrimit si dhe përmirësimit të bashkëpunimit rajonal dhe ndërkombëtar.

Institucionet përgjegjëse për mbikëqyrje dhe zbatim të politikës të migrimit në Republikën e Kosovës janë si në vijim:

Ministria e Punëve të Brendshme (MPB) është përgjegjëse kryesore për parandalimin dhe luftën e migracionit të parregullt nëpërmjet menaxhimit të integruar të kufijve, kontrollit të te huajve në procedurat e aplikimit për vize për të hyre në Republikën e Kosovës, kjo në bashkëpunim të ngushtë me institucionet tjera relevante, të kontrollit kufitar mbi kushtet dhe kriteret për të hyre, qëndruar dhe transit në Republikën e Kosovës, për pajisjen e te huajve me leje qëndrimi; për kontrollin e ligjshmërisë së qëndrimit të te huajve në territor dhe marrjen e masave të largimit vullnetar, largimit me force, deportimin, ndalimin e te huajve të parregullt në territor dhe kthimin e tyre në vendin e origjinës apo në vendin transit nga kane ardhur; për zbatimin e Marrëveshjeve për Ripranim me vendet e tjera, si dhe informimin e tyre mbi mundësitë e përfitimit nga programi i riintegritimit në Kosovë, për bashkëpunimin rajonale dhe me gjere në fushën e shkëmbimit të te dhënave statistikore mbi migracionin e parregullt, për identifikimin dhe trajtimin e viktimave të trafikuar në bashkëpunim me institucionet tjera.

Strukturat e MPB-së që realizojnë detyrimet dhe përgjegjësitë në fushën e migracionit janë: Departamenti për Shtetësi Azil dhe Migracion (Divizioni për të Huaj, Divizioni për Shtetësi, Divizioni i Azilit, Divizioni për Ripranim dhe Kthim, Divizioni për Planifikim, Strategji dhe Statistika), Departamenti për Ri-integrim e Personave të Riatdhesuar dhe Policia e Kosovës, (Drejtoria për Migrim dhe të Huaj, Departamenti për Hetimin e Krimit të Organizuar) etj. Gjithashtu, është funksionale databaza për menaxhimin e te dhënave të migracionit.

Departamenti për Shtetësi, Azil dhe Migracion (DShAM) harton politikën, strategjitë, planet e veprimit dhe siguron koordinim të ngushtë me institucionet dhe organizatat tjera përkatëse si dhe zhvillon Direktiva administrative, procedurale dhe udhëzime operacionale në bashkëpunim me Departamentin Ligjor. Gjithashtu kontribuon në përpunimin dhe zbatimin e marrëveshjeve bilaterale në fushën e migracionit. Kujdeset për ripranimin e personave që kthehen nga shtetet dërguese, shqyrton dhe vendos për aplikimet për shtetësi dhe vendos rastet e privimit, Gjithashtu edhe për aplikimet për azil dhe mbrojtje ndërkombëtare si dhe aplikimet për leje të hyrjes. DSHAM mbikëqyr edhe Qendrën për Azil dhe Qendrën e Mbajtjes për të Huaj, si dhe koordinon dhe bashkëpunon me ministritë dhe komunitatet përkatëse në lidhje me personat e ripranuar.

Departamenti për Riintegrimin e Personave të Riatdhesuar (DRPR) është përgjegjës për menaxhimin e programit për riintegrimin e personave të riatdhesuar, koordinon procesin e ri-integrimit në nivelin qendror dhe lokal, përfshirë ofrimin e shërbimeve për riintegrim të qëndrueshëm të shtetasve gra dhe burra të riatdhesuar. Në kuadër të këtij departamenti funksionon edhe Sistemi për menaxhimin e Rasteve (SMR) në të cilin vendosen të dhënat dhe përcjellen rastet e përfituesve nga Programi për Riintegrimin e Personave të Riatdhesuar, i cili funksionon që nga viti 2010. Strukturat vendimmarrëse dhe koordinuese që merren me riintegrimin e personave të riatdhesuar në nivel qendror dhe lokal janë: Departamenti për Riintegrim në kuadër të MPB-së, Zyrat Komunale për Kthim dhe Komunitete, dhe Komisionet Komunale për Riintegrim. Gjithashtu, funksionon edhe Komisioni për rishqyrtimin e ankesave të personave të riatdhesuar në nivel qendror. Për mëtej, është funksionalizuar edhe Sistemi për Menaxhimin e Rasteve me qëllim të menaxhimit të çështjeve të riintegritimit.

Policia Kufitare - Është përgjegjëse për menaxhimin dhe kontrollin e kufijve kundër migrimit të parregullt dhe kontrabandimit me migrante. Policia Kufitare bashkëpunon dhe ndërvepron me organet të cilat kanë kompetencë në çështjet me azil, refugjatë dhe qëndrimin e të huajve, me qëllim të arritjes së kontrollit dhe menaxhimit efektiv të migrimit, si dhe mbikëqyrë pikë kalimet kufitare dhe vijën e gjelbërt dhe blu. Drejtorja për Migrim dhe të Huaj është përgjegjëse për plotësimin e kërkesës fillestare për azilkërkuesit.

Drejtorja për Migrim dhe të Huaj (PK)- si drejtori e specializuar brenda Policisë Kufitare, është e ngarkuar me trajtimin e qëndrimeve të parregullta brenda Kosovës, kontrollin e hyrjes dhe lëvizjes në Republikën e Kosovës. Kjo Drejtori kryen inspektime të lokacioneve të dyshimta me qëllim të parandalimit dhe identifikimit të 94Kosove 22/11/2013 qëndrimeve të paragullta të shtetasve të huaj. Drejtorja për Migrim dhe të Huaj është përgjegjëse për plotësimin e kërkesës fillestare për azilkërkuesit dhe gjithashtu me ekzekutimin e vendimeve për deportimin e të huajve.

Drejtorja për Hetimin e Trafikimit (PK)- Si organ i specializuar i Policisë së Kosovës është i ngarkuar me përgjegjësinë e hetimit, arrestimit dhe ndjekjes penale të trafikantëve dhe kryersve të veprave penale të trafikimit me njerëz.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e azilit

Sa i takon kornizës institucionale, si institucion përgjegjës për menaxhimin e fushës së Azilit është Departamenti për Shtetësi, Azil dhe Migrim në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme, më konkretisht Divizioni për Azil. Në kuadër të këtij Departamenti ekziston Qendra për Azilkërkues e cila është funksionale, me kapacitet për të akomoduar deri në 50 azilkërkues. Qendra për Azilkërkues organizon akomodimin, kontrollin mjekësor, ndihmën mjekësore dhe sociale të grave dhe burrave të cilët kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare. Qendra është e tipit të hapur që nënkupton se azilkërkuesit e akomoduar janë të lirë të lëvizin duke respektuar rregullat e brendshme të Qendrës. Qendra në fjalë funksionon 24/7 dhe me kapacitete të plota.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e luftimit të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit

Institucionet kryesore të përfshira në parandalimin dhe luftimin e shpëlarjes së parave dhe financimin e terrorizmit janë:

Njësia e Inteligjencës Financiare e themeluar me Ligjin 05/L-096 si institucion qendror i pavarur kombëtar përgjegjës për kërkimin, marrjen, analizimin dhe shpërndarjen tek autoritet kompetente dhe bërjen publike të informacionit në lidhje me pastrimin potencial të parave dhe financimin e terrorizmit.

Ministria e Financave e cila përmes mekanizmave të saj, Doganës së Kosovës, dhe Administratës Tatimore, përmes ushtrimit të funksionit të tyre të kontrollit të mallrave dhe personave në pikat e kalimit kufitar dhe brenda territorit të Kosovës kontribuojnë në parandalimin, identifikimin, raportimin, hetimin dhe bllokimin e burimeve të financimit të aktiviteteve terroriste dhe shpëlarjes së parave.

Ministria e Punëve të Brendshme, përmes drejtorisë kundër krimeve ekonomike brenda PK, është përgjegjëse për hetimin dhe luftimin e të gjitha formave të krimit ekonomik, përfshirë shpëlarjes e parave dhe financimit të terrorizmit.

Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës dhe Prokuroria e Shtetitsë përcaktohet në Ligjin për PPP/LFT, veprat penale të pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit të përshkruara në nenin 56 dhe 57 të këtij Ligji hyjnë në kompetencën ekskluzive të Prokurorisë Speciale të Republikës së Kosovës, të themeluar me Ligjin mbi Prokurorinë Speciale të Republikës së Kosovës. Përderisa veprat tjera penale të përshkruara në këtë ligj hyjnë në kompetencën e prokurorëve të shtetit siç përshkruhet në Ligjin mbi Prokurorin e Shtetit dhe në Kodin e Procedurës Penale të Kosovës.

Koordinatori Kombëtar për Luftimin e Krimeve Ekonomike i cili ofron mbështetje administrative dhe funksionale për hartimin, rishikimin, miratimin, zbatimin dhe monitorimin e Strategjisë Kombëtare për luftimin e krimeve ekonomike 2014-2018.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e luftimit e narkotikëve

Me qëllim të parandalimit dhe luftimit narkotikëve në Republikën e Kosovës, institucionet kryesore të përfshira në këtë fushë janë:

Ministria e Punëve të Brendshme e cila përmes Policisë së Kosovës si Agjencia për zbatimin e ligjit në kuadër të MPB-së, ka përgjegjësinë e plotë në luftimin kundër përdorimit, blerjes, posedimit, shitjes, shpërndarjes, importimit, eksportimit, përpunimit, kultivimit, dhe përgatitjes së substancave ose preparateve që janë të shpallura të rrezikshme si droga. Drejtoria për Hetimin e Trafikimit të Drogave është organi përgjegjës brenda PK-së që kryen hetime lidhur me drogat. Drejtoria përbëhet nga 96 zyrtarë që punojnë në ekipe të ndryshme përfshirë Njësinë për Parandalimin dhe Hetimin. Kjo Drejtori mbështetet nga departamente tjera brenda PK-së si dhe agjenci tjera (Doganat, Agjencia e Kosovës për Inteligjencë, Inspektorët e Shëndetit, dhe Agjencia e Kosovës për Pajisje dhe Produkte Medicinale, Agjencia Kosovare për Forenzikë, Departamenti i Mjekësisë Ligjore etj).

Koordinatori Nacional i cili është personi përgjegjës mandati i të cilit është të koordinojë, bashkërendojë, monitorojë dhe të raportojë për implementimin e politikave, aktiviteteve dhe veprimeve lidhur me drogat.

Sekretariati i MPB-së Është organ i ri, roli i të cilit është mbledhja e informacioneve dhe të dhënave nga institucionet tjera me qëllim të analizimit dhe vlerësimit të atyre informatave si dhe përgatitja e raporteve analitike për Koordinatorin Nacional.

Ministria e Financave – përmes Doganave të Kosovës si agjenci e zbatimit të ligjit, ka rol në kontrollimin e të gjitha mallrave që hyjnë dhe dalin nga Kosova. Dogana e Kosovës për shkak të prezencës kapilare në të gjithë territorin e Kosovës dhe rolit funksional të saj në kontrollimin e mallrave në Kufi është institucion i rëndësishëm e cila bashkë me Policinë e Kosovës bën kontrollimin dhe identifikimin e tregtive dhe transporteve të paligjshme. Strategjia Shtetërore e Menaxhimit të Integruar të Kufirit dhe Plani Veprues, duhet të përcillet me qëllim të përforsimit të bashkëpunimit dhe koordinimit të dy organeve kryesore që luftojnë përdorimin, tregtinë, transportin dhe prodhimin e drogave të paligjshme.

Ministria e Drejtësisë përgatit dhe zhvillon legjislacionin në fushën e drejtësisë; 2. Koordinon dhe zhvillon bashkëpunimin juridik ndërkombëtar në çështjet penale; 3. Do të funksionalizoj me kapacitet të plota agjencinë për administrimin e pasurisë së sekuestruar ose konfiskuar, për menaxhim efikas të sendeve të konfiskuar. 4. Angazhohet në ngritjen e kapaciteteve profesionale dhe teknike të shërbimit korrektues për të luftuar të gjitha dukurit negative në burgje duke përfshirë luftën kundër narkotikëve me qëllim të krijimit të një ambienti të sigurt për personat e burgosur. 5. Përmes shërbimit sproves mbikëqyr ndihmon kryerësit me dënime alternative dhe të varurit nga droga të cilit i nënshtrohen trajtimit të detyrueshëm rehabilitues që zbatohet në liri.

Ministria e Shëndetësisë e cila merr pjesë në parandalimin, trajtimin, rehabilitimin mjekësor të individëve. Këtë e realizon përmes akteve ligjore, strategjive, planeve përkatëse, protokolleve klinike, trajnimeve dhe sigurimit të materialit dhe medikamenteve.

Këshilli Gjyqësor i Kosovës siguron që gjykatat në Republikën e Kosovës do të jenë të pavarura, profesionale si dhe të pa anshme. KGJK-Gjithashtu është kompetent edhe për inspektimin dhe administrimin e gjykatave. Gjykatat- Sigurohen që të gjykojnë çështjet penale ndaj personave të akuzuar që merren me trafikim. Këshilli Gjyqësor i Kosovës do të identifikoj gjyqtarët për specializimin e tyre me qëllim të gjyqimit të rasteve lidhur me trafikim.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e luftimit të krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor

Me qëllim të parandalimit dhe luftimit të krimit të organizuar në Republikën e Kosovës, detyrë dhe përgjegjësi në këtë fushë kanë këto institucione:

Ministria e Punëve të Brendshme ka rol funksional në arritjen e objektivave të caktuara në fushën e parandalimit dhe luftimit të krimit të organizuar. Policia e Kosovës si agjenci për zbatimin e ligjit në kuadër të MPB-së, ka përgjegjësinë e plotë në luftimin e të gjitha formave të krimit të organizuar. Policia e Kosovës dhe Dogana, së bashku me institucionet tjera janë akter kyç në parandalimin dhe luftimin e aktiviteteve kriminale jo vetëm në Kufirin e Kosovës por edhe në gjithë territorin e Kosovës. Drejtoritë përgjegjëse për luftimin dhe parandalimin e krimit të organizuar në kuadër të Policisë së Kosovës janë:

- Drejtoria kundër Krimit të Organizuar
- Drejtoria kundër trafikimit me Narkotik,
- Drejtoria për Hetimin e Trafikimit me Qenie Njerëzore
- Drejtoria për Hetimin e Krimeve Ekonomike dhe Korrupsionit, e cila në kuadër të Divizionit të Hetimeve është e organizuar si në vijim: Sektori i Hetimeve të Krimeve Ekonomike; Sektori i hetimeve të Korrupsioni; dhe Sektori i Hetimeve të Krimeve Financiare;
- Drejtoria për Mbrojtjen e Dëshmitarëve
- Njësia kundër Terrorizmit
- Sektori i Hetimeve të Krimeve Kibernetike.

Ministria e Financave, e cila përmes Doganave, Njesisë së Inteligjencës Financiare dhe Administratës Tatimore ndihmon në parandalimin e qarkullimit ndërkufitarë të mallrave dhe materialeve të cilat kanë për qëllim veprimtaritë që ndërlidhen me të gjitha format e krimit të organizuar.

Ministria e Drejtësisë – e cila angazhohet në forcimin dhe funksionalizimin e sundimit të ligjit, krijon kushte të nevojshme për prokuroritë në parandalimin e krimit dhe harton plane dhe programe për risocializimin dhe ri-integrimin e të burgosurve dhe kryesve me dënime alternative.

Koordinatori Nacional është organ individual përgjegjës për koordinimin, bashkërendimin, monitorimin dhe raportimin e implementimit të politikave, aktiviteteve dhe veprimeve lidhur me luftën kundër krimit të organizuar.

Sekretariati që ka për detyrë themelore dhe përgjegjësi për mbledhjen e informacioneve dhe të dhënave nga institucionet tjera, me qëllim të analizimit dhe vlerësimit të atyre informatave, si dhe përgatitja e raporteve analitike për Koordinatorin Nacional.

Agjencia Kosovare për Inteligjencë mbledh, vlerëson dhe përcjell informacione në lidhje me kërcimet nga aktivitetet kriminale.

Këshilli Gjyqësor i Kosovës siguron që gjykatat në Kosovë të jenë të pavarura, profesionale dhe të paanshme, me qëllim që sistemi gjyqësorë të jetë sa më efikas në luftë kundër krimit të organizuar dhe formave tjera të kriminalitetit.

Këshilli Prokurorial i Kosovës siguron që sistemi prokurorial në Kosovë të jetë i pavarur, i paanshëm dhe profesional në ushtrimin e ndjekjes, hetimit dhe zbulimit të veprave penale dhe të përfaqëson në gjykata aktet akuzuese në emër të shtetit

Prokuroritë dhe Gjykatat janë institucionet përgjegjëse për ndjekjen penale të kryesve ndëshkimin adekuat të tyre, për konfiskimin e pasurisë dhe asetëve të fituara me anë të aktiviteteve kriminale.

Përveç harmonizimit të legjislationit me Acquis të BE-se dhe forcimit të mekanizmave për parandalimin dhe luftimin e të gjitha formave të krimit të organizuar, prioritet në këtë fushë mbetet ofrimi i rezultateve konkrete në hetimet e të gjitha formave të krimit duke përfshirë këtu ngritjen e numrit të urdhërave për konfiskimin e përhershëm të aseteve. Prioritet tjetër në këtë fushë mbetet ndërlikohja e bazave të të dhënave të institucioneve të sundimit të ligjit si dhe krijimi i një baze të të dhënave për regjistrat penal si dhe specializimi i prokurorëve dhe gjyqtarëve të specializuar në të gjitha fushat e krimit të organizuar. Përkundër faktit se Republika e Kosovës ka pasur rezultate në fushën e bashkëpunimit ndërkombëtar policor, si në shkëmbimin e informatave dhe Gjithashtu në pjesëmarrjen në hetimet dhe operacione ndërkombëtare të përbashkëta, prioritet në fushën e bashkëpunimit policor vazhdon të mbetet anëtarësimi në organizata ndërkombëtare të zbatimit të ligjit si dhe nënshkrimi i marrëveshjeve ndërkombëtare me shtetet e treta.

Korniza dhe kapacitetet institucionale në fushën e luftës kundër terrorizmit

Institucionet kryesore të përfshira në parandalimin dhe luftimin e terrorizmit janë:

Ministria e Punëve të Brendshme, e cila përmes mekanizmave të saj, ndihmon në sigurimin e informacioneve si dhe ndërmerr aktivitetet në parandalimin, mbrojtjen, ndjekjen dhe reagimin ndaj të gjitha aktiviteteve terroriste.

Agjencia Kosovare për Inteligjencë, e cila mbledhë, analizon dhe shpërndan informacione me qëllim të parandalimit të aktiviteteve terroriste që zhvillohen në dëm të sigurisë së Republikës së Kosovës dhe sigurisë globale.

Njësisë së Inteligjencës Financiare e cila është përgjegjëse për kërkimin, marrjen, analizimin dhe shpërndarjen tek autoritet kompetente dhe bërjenpublike të informacionit në lidhje me financimin e terrorizmit.

Ministria e Financave e cila përmes mekanizmave të saj, Doganës së Kosovës, Njësisë së Inteligjencës Financiare dhe Administratës Tatimore, përmes ushtrimit të funksionit të tyre të kontrollit të mallrave dhe personave në pikat e kalimit kufitar dhe brenda territorit të Kosovës kontribuojnë në parandalimin, identifikimin, raportimin, hetimin dhe bllokimin e burimeve të financimit të aktiviteteve terroriste.

Koordinatori Nacional për luftën kundër terrorizmit, i cili është organ individual përgjegjës për koordinimin, bashkërendimin, monitorimin dhe raportimin e implementimit të politikave, aktiviteteve dhe veprimeve lidhur me luftën kundër terrorizmit.

Përkundër faktit se Republika e Kosovës ka shënuar rezultate të prekshme në luftën kundër terrorizmit, sfidë mbeten kapacitetet e limituara në luftën kundër terrorizmit, si dhe niveli i pamjaftueshëm i bashkëpunimit me shtetet fqinje dhe shtetet anëtare të BE-së për këtë problematikë. Me qëllim të kompletimit të kornizës së politikave në këtë fushë Republika e Kosovës mbetet të miratojë Strategjinë për parandalimin a radikalizmit dhe ekstremizmit të dhunshëm.

Mbështetja e donatorëve

Ministria e Punëve të Brendshme momentalisht mbështetet nga Komisioni Evropian përmes instrumentit të IPA-së si dhe nga donatorë tjerë bilateral në këto fusha:

Projektet aktuale në kuadër të IPA-së

Fuqizimi i Menaxhimit efektiv të Migrimit dhe Azilit

Përshkrimi: Mbështetje për institucionet e Kosovës për menaxhimin e flukseve të migrimit dhe azilit nga dhe drejt Kosovës.

Përfituesi: Ministria e Punëve të Brendshme, Ministria e Diasporës, Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale
Periudha: 2016-2018

Mbështetje të mëtutjeshme për Akademinë e Sigurisë Publike

Përshkrimi: Mbështetje për ofrimin e cilësisë së lartë të arsimit në fushën e sigurisë publike në Kosovë duke fuqizuar kapacitetet trajnuese të Akademisë së Kosovës për Siguri Publike dhe agjencive të sigurisë publike, duke fuqizuar programin e bachelorit në AKSP si dhe duke themeluar Institutin për Hulumtim dhe Zhvillim.

Përfituesi: AKSP, Policia e Kosovës, Dogana e Kosovës, Agjencioni për Ushqim dhe Veterinë, Agjencioni për Menaxhimin e Emergjencave, Inspektorati Policorë Kosovës, Shërbimi Korrektues i Kosovës dhe Shërbimi Sprovues i Kosovës.

Periudha: 2015-2017

Digjitalizimi i librave të regjistrimit civil

Përshkrimi: Krijimi i një arkive elektronike të kopjeve të skanuara të librave të kthyer nga Serbia me qëllim që ato të jenë të qasshme dhe të kërkueshme në sistemin e gjendjes civile, si dhe të rritjes së cilësisë dhe besueshmërisë së sistemit të gjendjes civile

Përfituesi: Agjencioni i regjistrimit civil

Periudha: 2015-2016

Fuqizimi i institucioneve të Kosovës në luftën kundër trafikimit të qenieve njerëzore

Përshkrimi: Mbështetje në avancimin dhe përmirësimin e luftës kundër trafikimit me njerëz në mënyrë më efektive. Qëllimi specifik i projektit është që të ngritë nivelin e koordinimit dhe zbatimit të masave në luftën kundër trafikimit me qenie njerëzore. Gjithashtu, ky projekt i cili pritet të fillojë në fillim të vitit 2017, do të mbështesë edhe strehimoret për viktimat e trafikimit me qenie njerëzore me grante.

Përfituesi: MPB/MPMS

Periudha: 2017-2019

Mbështetje në luftën kundër krimit financiar/shpëlarjes së parasë

Përshkrimi: Projekti ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve të të gjitha institucioneve të zbatimit të ligjit në luftën kundër krimit financiar dhe konfiskimin e rimëkëmbjen e aseteve, si dhe në parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe radikalizimit

Përfituesi: MPB/MF

Periudha: 2017-2019

Ngritja e kapaciteteve të Agjencisë të Kosovës për Forenzikë dhe Policisë së Kosovës në ofrimin e shërbimeve forenzike

Përshkrimi: Projekti ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve dhe koordinimit të të gjitha shërbimeve forenzike, përfshirë këtu edhe ngritjet e kapaciteteve në analizën e ADN-se, si dhe mbështetje në fushën e eksplozivëve dhe armeve të zjarrit.

Përfituesi: MPB (AKF dhe PK)

Periudha: 2017-2019

Mbështetje për Regjistrimin civil dhe sigurinë e dokumenteve

Përshkrimi: Vazhdimësi e mbështetjes së ofruar deri më tani për Agjencionin e Regjistrimit Civil në nivelin qendror dhe komunal

Përfituesi: MPB/ARC

Periudha: 2017-2019

Mbështetje për reforma në polici në harmoni me standardet e BE-së

Përshkrimi: Ndihmë në implementimin e reformave në polici, duke përfshirë zbatimin e policimit të udhëhequr nga inteligjenca, luftimin e krimit kibernetik, ofrimin e trajnimeve dhe pajisjeve lidhur me

teknika të avancuara të hetimit në fushën e trafikimit me narkotike, qenie njerëzore, etj; krijimin e një sistemi të paralizimit të hershem të drogave të reja; adresimin e çështjes së uljes së moshës mesatare në policinë e Kosovës.

Përfituesi: MPB/PK

Periudha: 2017-2020

Misioni BE-së për Sundimin e Ligjit (EULEX) mbështet dhe ndihmon autoritetet e Kosovës në fushën e sundimit të ligjit, veçanërisht në fushën e policisë, gjyqësorit, dhe doganës. Si mision teknik, EULEX monitoron dhe këshillon autoritetet e Kosovës përderisa i mbetet një numër i kufizuar i përgjegjësive ekzekutive, si në rastin e Zyrës së Prokurorisë Speciale. Detyra e këtij institucioni është të merret me raste sensitive si rastet e krimeve të luftës, terrorizmit, krimit financiar dhe korrupsionit, si dhe krimit të organizuar.

Ministria e Punëve të Brendshme, përveç mbështetjes së Komisionit Evropian është vazhdimisht përfituese e projekteve të mbështetjes nga ICITAP, që e ndihmon Kosovën në fuqizimin e sundimit të ligjit në Kosovë dhe ndërtimin e kapaciteteve të institucioneve të gjyqësorit, prokurorisë dhe të sundimit të ligjit për luftimin e krimit të organizuar, trafikimit me qenie njerëzore, korrupsionit, shpëlarjes së parasë dhe terrorizmit. Programi i ICITAP-it financohet nga Byroja e Çështjeve Ndërkombëtare të Narkotikëve dhe Zbatimit të Ligjit në kuadër të Departamentit të Shtetit të SHBA-se.

ICITAP aktualisht mbështet Kosovën me këto programe:

Mbështetje për menaxhmentin ekzekutiv të policisë së Kosovës – ky program ofron këshilla për Drejtorin e përgjithshëm të Policisë së Kosovës lidhur me bashkëpunimin me Policinë e Serbisë, shtrirjen e sundimit të ligjit në veri të Kosovës, ngritjen e nivelit të profesionalizmit, llogaridhënies dhe integritetit brenda nivelit ekzekutiv dhe të mesëm në polici.

Mbështetje për Ministrinë e Punëve të Brendshme për përmirësimin e praktikave të menaxhmentit ekzekutiv, si dhe mbështetje për Inspektoratin policor të Kosovës në ngritjen e kapaciteteve për hetimin e krimit dhe korrupsionit dhe për kryerjen e inspektimeve për pajtueshmërinë e performancës.

Mbështetje në fushën e luftimit të trafikimit me njerëz dhe hetimet komplekse kriminale, që ka për qëllim të përmirësojë kapacitete të MPB-së për të parandaluar dhe luftuar trafikimin e qenieve njerëzore dhe përmirësimin e kapaciteteve të departamentit për hetimin e krimit brenda PK-së, për të kryer hetime të rasteve komplekse duke përdorur teknika moderne hetimore.

ICITAP gjithashtu ofron mbështetje në fushën e menaxhimit të integruar të kufirit, si dhe në fushën e sigurisë në bashkësi. Për më tepër, MPB përfiton nga mbështetja e ofruar nga UNDP, veçanërisht përmes projektit për minimizimin e rrezikut nga armët e zjarrit dhe eksplozivëve. Gjithashtu, MPB është përfituese e projektit për 'Mbështetje në procesin e integritetit evropian' i cili mbështet departamentin për integrim evropian dhe koordinim të politikave brenda MPB-së lidhur me ngritjen e kapaciteteve të koordinimit në procesin e liberalizimit të vizave. Projekti gjithashtu ofron mbështetje për departamentin për shtetësi, azil dhe migrim, si dhe departamentin për ri-integrim të personave të riatdhesuar.

Për më tepër në fushën e migracionit, Ministria e Punëve të Brendshme përfiton nga projekti "Mbështetje për Autoritetin Qeveritar për Monitorimin e Lëvizjeve të Migrimit" i financuar nga Agjencioni zviceran për zhvillim dhe bashkëpunim dhe i implementuar nga Qendra ndërkombëtare për zhvillimin e politikave të migracionit. Projekti ka për qëllim ngritjen e kapaciteteve të Autoritetit Qeveritar për Migracion në hartimin dhe përgatitjen politikave të migracionit përmes asistencës teknike dhe trajnimeve.

Prioritetet afatmesme

Me qëllim të përmbushjes së obligimeve të dala nga MSA dhe dokumentet e mekanizmat e tjerë të aderimit në BE në fushat në kuadër të fushëveprimit të kapitullit 24, fokusi gjatë periudhës 2017-2020 do të jetë në këto prioritete afatmesme:

Prioritetet afatmesme në fushën e menaxhimit të kufirit

- Avancimi i bashkëpunimit ndërkombëtar me autoritete si Frontex, Selec, etj.;
- Hapja e pikë-kalimeve kufitare të reja me vendet fqinje;

Prioritetet afatmesme në fushën e politikës së vizave

- Shtirja e SIVK-ut në misionet tjera diplomatike dhe konsullore të Republikës së Kosovës.

Prioritetet afatmesme në fushën e azilit

- Avancimi i mekanizmave për kthimin të azilkërkuesve në vendim e origjinës dhe në kthimin e vendeve të treta të sigurta; dhe
- Krijimi i një sistemi të qëndrueshëm në bashkëpunim me institucionet e tjera të nivelit qendror dhe lokal për azilkërkues që kërkojnë mbrojtje ndërkombëtare.

Prioritetet afatmesme në fushën e menaxhimit të migracionit

- Fuqizimi i Autoritetit për Monitorimin e lëvizjeve të Migracionit (AQM);
- Avancimi i bashkëpunimit ndërkombëtar në luftimin e migrimit të parregullt; dhe
- Gjithëpërfshirja më efektive e institucioneve relevante të të gjitha niveleve në luftën dhe parandalimin e migrimit të parregullt.

Prioritetet afatmesme në luftën kundër shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit

- Azhurnimi /ndryshimi i Procedurave Standarde të Operimit për të siguruar implementimin e plotë dhe korrekt të Ligjit mbi Parandalimin e Pastrimit të Parasë dhe Financimit të Terrorizmit dhe proceseve efikase të punës në NJIF-K
- Vlerësimi i II i Rrezikut Kombëtar të Pastrimit të Parave dhe Financimit të Terrorizmit
- Vlerësimi dhe Implementimi i rrezikut sektorial për sektorët më të ndjeshëm ndaj pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit
- Anëtarësimi i Kosovës në Moneyval dhe Egmont Group.

Prioritetet afatmesme në luftimin e narkotikëve

- Avancimi i bashkëpunimit me EMCDDA.

Prioritetet afatmesme në luftën kundër krimit të organizuar

- Krijimi i një bazë të të dhënave për regjistrat penal apo një sistem të integruar për menaxhimin e rasteve të tilla;
- Ngritja e numrit të prokurorëve dhe gjyqtarëve dhe specializimi i tyre në fushën e krimit të organizuar;
- Vlerësimi në baza vjetore i kërcënimeve nga krimi i organizuar dhe krimeve të rënda (SOCTA);
- Funkcionalizimi i plote databazave të agjencive të zbatimit të ligjit si dhe ndërlidhja e tyre;
- Ngritja e kapaciteteve teknike të laboratorëve të Agjencisë së Kosovës për Forenzikë, dhe
- Funkcionalizimi i Sistemit Menaxhues Informativ të Lëndëve (SMIL)
- Krijimi i bazës së të dhënave për mbajtjen e evidencës për personat e dënuar
- Rritjen e numrit të urdhrave për konfiskim të aseteve dhe në përgjithësi përmirësimi i rezultateve në konfiskimin e përhershëm të aseteve të përfituara në mënyrë të paligjshme.

Prioritetet afatmesme në luftën kundër terrorizmit

- Ngritja e kapaciteteve teknike, logjistike dhe teknologjike në fushën e terrorizmit

- Ngritja e numrit të informatave inteligjente të shkëmbyera me shtetet tjera dhe ndërmarrja e hetimeve të përbashkëta.

3.26. Kapitulli 25 i *acquis*-së: Shkenca dhe kërkimet shkencore

Acquis për këtë kapitull nuk kërkon transpozimin e rregullave të BE në rendin ligjor kombëtar por kërkon nga shtetet anëtare të sigurojnë kapacitetet e nevojshme zbatuese për të ndjekur objektivat dhe aktivitetet e BE-së në fushën e kërkimit dhe zhvillimit teknologjik. Kapacitetet e nevojshme zbatuese lidhen me ekzistencën e kushteve të nevojshme për pjesëmarrjen në programet e BE-së për hulumtim dhe inovacion për të lehtësuar integrimin në Zonën Europiane të Kërkimit (ERA), kontribuimin në Zonën e Bashkimit për Inovacion (IU) dhe Strategjisë Evropë 2020 në përgjithësi.

Kërkesat e MSA-së

Sipas nenit 118 të MSA-së palët duhet të inkurajojnë bashkëpunimin në hulumtime shkencore dhe zhvillimin teknologjik mbi bazën e përfitimit të ndërsjellë duke marrë parasysh burimet e disponueshme, qasjen adekuate në programet përkatëse duke iu nënshtruar niveleve të përshtatshme të mbrojtjes efektive të të drejtave të pronësisë intelektuale, industriale dhe tregtare. Bashkëpunimi duhet të marrë në konsideratë fushat prioritare që lidhen me *acquis* e BE-së në fushën e kërkimit dhe zhvillimit teknik.

Në raportin për Vëndin 2016 ka pasur pak progres në fushën e hulumtimit. Kosova ka ndërmarrë veprime të kufizuara për zhvillimin e kapaciteteve të saj për hulumtim dhe inovacion. Cilësia e programeve pasuniversitare është mjaft e kufizuar. Buxheti për hulumtime mbetet ende i pamjaftueshëm dhe është nën 0.2% të PBB-së. Ligji për veprimtari kërkimore-shkencore ende nuk është duke zbatuar në mënyrë të duhur për shkak të mungesës së fondeve. Kosova gjithashtu duhet të forcojë kapacitetet e saja administrative në hulumtim dhe inovacion. Sa i përket pjesëmarrjes në Programin e BE-së për hulumtim dhe inovacion “Horizon 2020”, autoritetet kosovare ishin të përfshira në më shumë se 50 propozime, ku 9 prej tyre janë mbajtur për financim. Në krahasim me vitet e mëparshme, ky është zhvillim pozitiv.

Sipas konkluzioneve të Nën Komitetit për MSA për Inovacion, Shoqëri Informativ, Politika sociale dhe Punësim 2017, sa i përket *shkencës dhe hulumtimit*, Kosova duhet të rrisë dhe të stimulojë nivelin e pjesëmarrjes në Horizon 2020, duke përfshirë edhe rritjen e numrit të propozimeve aplikimeve, do të përmisoj koordinimin e Pikave Kombëtare të Kontaktit për Horizon 2020, Kosova do të sigurojë fonde për implementimin aktiviteteve të dala nga Ligji për Hulumtime Shkencore, gjithashtu do të sigurohet miratimi dhe zbatimi i ligjit për Inovacion dhe Transfer të teknologjisë. Do forcojnë kapacitetin e punës kërkimore dhe inovacionit përmes reformës së institucioneve të arsimit të lartë dhe rritjen e investimeve në kërkime, si në sektorin publik ashtu edhe në atë privat.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Shkenca dhe hulumtimet në Kosovë rregullohen me Ligjin nr. 04/L-135 për Veprimtarinë Kërkimore. Ky ligj ka përfshirë praktikën e mira evropiane të cilat e përkahin hulumtimin shkencor me fokus në zhvillimin ekonomik dhe social. Gjithashtu, ligji posedon dispozita që rregullojnë lidhjen e hulumtimit shkencor me ekonominë dhe industrinë. Si strukturë përgjegjëse për administrimin e prioriteteve kombëtare të kërkimit është Këshilli Kombëtar i Shkencës, ndërsa Departamenti për Shkencë dhe Teknologji në Ministrinë e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë është institucioni kryesor për politikëbërje në fushën e shkencës dhe hulumtimeve.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Për zhvillimin e mëtutjeshëm të hulumtimit dhe inovacionit, në zbatim është implementimi i Programit Kornizë për Kërkim Shkencor dhe Inovacion 'Horizon 2020' të Bashkimit Evropian, program ky i cili ofron mbështetje për aktivitete të kërkimit shkencor dhe inovacionit. Tashmë ekzistojnë pikat e kontaktit nëpër të gjitha fushat në kuadër të këtij programi. Në funksion të pjesëmarrjes në programin Horizon 2020, gjatë vitit 2016 autoritetet kosovare ishin të përfshira në më shumë se 50 propozime, ku 9 prej tyre janë mbajtur për financim. Në funksion të rritjes së pjesëmarrjes në këtë program MASHT do të ndajë një buxhet për mbulimin e shpenzimeve të ekspertëve për zhvillimin e projekteve për çdo aplikacion që i plotëson kushtet për aplikim në programin Kornizë. Kosova gjithashtu është pjesë e Strategjisë Evropiane dhe Strategjisë Ballkanike për Inovacion, Hulumtim, Zhvillim.

Prioritetet afatmesme

Ngritja e cilësisë dhe konkurrueshmërisë së arsimit të lartë përmes nxitjes së përsosmërisë në mësimdhënie, kërkimit shkencor, krijimtarisë artistike, inovacionit dhe ndërkombëtarizimit është objektivi i përgjithsëhm i MASHT në fushën e arsimit të lartë dhe shkencës.

Në aspektin ligjor, Kosova në periudhën afatmesme do të punojë në hartimin dhe miratimin e Ligjit për Financimin të Veprimtarisë Kërkimore Shkencore. Gjithashtu duhet të krijohet një mekanizëm ndërministror i cili do t'a menaxhojë lidhjen ndërmjet inovacionit dhe hulumtimit (lidhja hulumtim-industri dhe ekonomi).

Për ngritjen e kapaciteteve në fushën e inovacionit dhe hulumtimit, synohet vazhdimi i ndarjes së barabartë të bursave për PhD për gra dhe burra, dhe në këtë mënyrë të bëhet edhe ndërkombëtarizimi përmes hulumtuesve kosovarë në vendet e zhvilluara. në kuadër të këtij synimi, do të bëhet edhe pajisja e institucioneve shkencore me infrastrukturë të nevojshme për hulumtime shkencore.

Gjithashtu gjatë periudhës afatmesme do të punohet që të arrihet marrja e statusit të asocuar në Horizon 2020.

Gjatë periudhës afatmesme në sektorin e shkencës MASHT ka paraparë që të vazhdohet me përkrahjen e studentëve të programit PHD që studiojnë në universitetet jashtë vendit, përkrahje për Projekte kërkimore-shkencore, financimin e Institucioneve kërkimore-shkencore të vendit me pajisje laboratorike, implementimin e Ligjit mbi transferin e inovacionit dhe teknologjisë.

Ngritja e kapaciteteve të hulumtimit dhe inovacionit përmes reformës së institucioneve të arsimit të lartë dhe rritjes së investimeve në hulumtim në të dy sektorët atë publik dhe privat.

3.27. Kapitulli 26 i *acquis*-së: Arsimi dhe kultura

Fushat e arsimit dhe trajnimit, rinisë, sportit dhe kulturës janë kryesisht kompetencë e Shteteve Anëtare. Traktati mbi Funksionimin e Bashkimit Evropian (TFBE) parashikon që Bashkimi të inkurajojë bashkëpunimin ndërmjet Shteteve Anëtare dhe mbështetjen duke plotësuar veprimet e tyre, duke respektuar plotësisht përgjegjësinë e tyre për përmbajtjen e mësimin, organizimin e sistemeve të arsimit dhe trajnimit profesional, dhe diversitetin kulturor kombëtar dhe rajonal.

Acquis për arsim dhe kulturë përbëhet kryesisht nga një kornizë bashkëpunimi, duke përdorur programe dhe metodën e hapur të koordinimit (MHK) për të lëvizur drejt konvergencës së politikave kombëtare dhe arritjen e objektivave të përbashkëta. Në fushën e arsimit, trajnimit dhe të rinjve, Shtetet Anëtare duhet të kenë kornizën ligjore, administrative dhe financiare, si dhe kapacitetet e nevojshme implementuese në vend për të siguruar menaxhim të shëndoshë, duke përfshirë menaxhimin financiar, të programeve të decentralizuara të BE-së. *Acquis* përmban gjithashtu një Direktivën për edukimin e

fëmijëve të punëtorëve emigrantë dhe vendimeve të Gjykatës Evropiane të Drejtësisë për rastet që lidhen me mosdiskriminimit ndërmjet shtetasve të një shteti anëtar të BE-së dhe një shtetasi tjetër të BE-së.

Objektivat e sistemeve të arsimit dhe trajnimit miratuar në vitin 2001, si dhe procesi i Kopenhagës për trajnim profesional dhe të procesit të Bolonjës për arsimin e lartë, japin udhëzime për përmirësimin e cilësisë së sistemeve të arsimit dhe trajnimit. Programi i punës "Edukimi dhe Trajnimi 2010" dhe korniza strategjike "Edukimi dhe Trajnimi 2020" i integrojnë të gjitha veprimet në nivel evropian, dhe kontribuojnë në përmirësimin e cilësisë së sistemeve të arsimit dhe trajnimit. Objektivat e përbashkëta për politikën rinore të BE-së janë përcaktuar në Strategjinë e BE-së Rinisë (2010-2018) e cila bazohet në një metodë të hapur të koordinimit. Në fushën e sportit, Komunikata e Komisionit e vitit 2011 "Zhvillimi i dimensionit evropian në sport" propozon veprime konkrete për të mbështetur dhe të koordinuar masat e politikave, me qëllim të miratimit të mundshëm të Planit shumëvjeçar të Punës së BE-së për sportin nga Këshilli.

Sa i përket politikës kulturore, Shtetet Anëtare duhet të mbështesin parimet e parashikuara në nenin 167 të TFEU dhe në veçanti, të sigurohen që angazhimet e tyre ndërkombëtare lejojnë zhvillimin dhe zbatimin e politikave dhe instrumenteve që synojnë ruajtjen dhe promovimin e diversitetit kulturor. Në përputhje me këto parime, Konventa UNESCO-s për Mbrojtjen dhe Zhvillimin e Larmisë së Shprehjeve Kulturore është një element kryesor i *acquis* në fushën e kulturës. Komunikimi Komisioni në Agjendën Evropiane për kulturë në një botë të globalizuar prezantuar një dialog të strukturuar me sektorin e kulturës dhe një metode të hapur të koordinimit, në mënyrë që të zbatohen tri grupe të përbashkëta të objektivave: diversitetit kulturor dhe dialogut ndërkulturor; kultura si një katalizator për kreativitet; dhe kultura si një komponentë kyçe në marrëdhëniet ndërkombëtare.

Kërkesat e MSA-së

Sa i përket MSA-së neni 107 kërkon bashkëpunimin në mes të palëve me synim të ngritjes së nivelit të arsimit në përgjithësi, arsimit profesional, trajnimit si dhe zhvillimit të politikave për punën e të rinjëve në Kosovë me qëllim të zhvillimit të shkathësisë, punësimit, gjithëpërfshirjes sociale dhe zhvillimit ekonomik në Kosovë. Një nga prioritetet për sistemin e arsimit të lartë duhet të jetë arritja e standardeve adekuata të cilësisë së institucioneve dhe programeve në përputhje me objektivat e procesit të Bolonjës dhe Deklaratën e saj. Palët duhet të bashkëpunojnë me qëllim të sigurimit që qasja në të gjitha nivelet e arsimit dhe trajnimit në Kosovë është bëhet pa diskriminim mbi bazën e gjinisë, prejardhjes racore apo etnike, fesë ose besimit, paaftësisë, moshës ose orientimit seksual. Gjithashtu nevojat e nxënësve me aftësi të kufizuara në Kosovë duhet të adresohen.

Ndërsa neni 108 i MSA-së kërkon bashkëpunimin në mes të palëve duke synuar promovimin e bashkëpunimit kulturor për të rritur kapaciteteve të operatorëve dhe ngritjen e mirëkuptimit ndërmjet individëve dhe minoriteteve. Ky bashkëpunim duhet të mbështesë diversitetin kulturor në vend në bazë të parimeve të Konventës së UNESCO-s për mbrojtjen dhe promovimin e diversitetit të shprehjeve kulturore.

Bazuar në Raportin për Vendin 2016, kërkon që të bëhet implemtimi i Kornizës së Kurrikulës së Kosovës dhe kurrikulës bazë në vend. Duhet të sigurohet funksionimi i pavarur i institucioneve të arsimit të lartë dhe të miratohet një Ligj i ri për Arsimin e Lartë sipas standardeve ndërkombëtare. Kërkohet edhe fuqizimi i kapaciteteve në fushën e hulumtimit dhe kërkimit përmes reformës së institucioneve të arsimit të lartë. Raporti gjithashtu vë theks të veçantë në përmirësimin e cilësisë së arsimit në të gjitha nivelet si dhe përmirësimin e qasjes në arsim cilësor për të gjitha grupet e marginalizuara.

Sipas konkluzioneve të Nën Komitetit për MSA për Inivacion, Shoqëri Informative, Politika sociale dhe Punësim 2017, sa i përket Arsimin Kosova do të zbatoj Planin Strategjik për Arsim 2017-2021, do të miratohet Ligji për Arsimin e Lartë i rishikuar. MASHT do të siguroj rritjen e numrit të kopshteve publike

për fëmijë 0-5 vjeç në përputhje ERA. Deri në fund të 2017 do të filloj implementimi i kurrikulës bërthamë.

Gjendja aktuale

Korniza legislative

Arsimi

Fusha e arsimit të lartë, rregullohet me Ligjin nr. 04/L-037 për Arsimin e Lartë të miratuar në vitin 2011, dhe ky ligj është baza kryesore për organizimin e sistemit të arsimit të lartë në Kosovë.

Kosova zyrtarisht nuk i është bashkuar procesit të Bolonjës ende, por aplikimi për pranim formal është dorëzuar në vitin 2014. Baza ligjore harmonizon praktikat aktuale arsimore me prioritetet e deklaratave të Grupit të Bolonjës, sidomos në lidhje me harmonizimin e dispozitave të caktuara të ligjit me Ligjin No. 03/L-060 për Kualifikime Kombëtare dhe Kornizën Kombëtare për Kualifikime, lehtësimin të njohjes së mësimin paraprak dhe kualifikimeve të fituara në vendet tjera përmes qendrës NARIC.

Ligji nr. 04 /L-138 për Arsim dhe Aftësim Profesional, Ligji nr. 04/L-143 për Arsimin dhe Aftësimin për të Rritur në Republikën e Kosovës dhe Ligji Nr 03/L-060 për Kualifikimet Kombëtare përbëjnë kornizën kryesore ligjore për rregullimin e arsimit profesional dhe aftësimin e të rriturve në Kosovë. Ligji për arsimin profesional konsiderohet të jetë pjesërisht i harmonizuar me acquis (respektivisht Vendimin e Këshillit 63/266/EEC) ndërsa zbatimi i tij bëhet përmes 3 Udhëzimeve administrative që rregullojnë fushën e arsimit dhe aftësimin profesional dhe arsimit për të rritur.

Arsimi parashkollor rregullohet me Ligjin nr. 02/L-52 për Edukimin Parashkollor dhe me Ligjin nr. 04/L-032 për Arsimin Para-universitar. Tek niveli i arsimit parashkollor është rritur për qindja e fëmijëve të cilët marrin shërbime në edukimin e hershem për moshën 0-5 vjeç. Ndërsa mosha e fëmijëve 0-6 vjeç të cilët marrin shërbime edukative është 15.48% (në shkallë bruto) e regjistrimit në nivelin e arsimit parashkollor dhe parafillor dhe që përfshinë të gjitha moshat e fëmijëve të nivelit parashkollor. Sipas Objektivave të Barcelonës, së paku 90% të fëmijëve mes moshës 3 dhe moshës së fillimit të shkollimit të obligueshëm duhet të kenë objekte parashkollore, si dhe 33% të fëmijëve nën moshën 3-vjeçare.

Çështja e braktisjes së shkollës është e rregulluar me Udhëzimin Administrativ nr. 19/2012 për Krijimin dhe Fuqizimin e Ekipeve për Parandalim dhe Reagim ndaj Braktisjes dhe Mos-Regjistrimit në Arsimin e Obliguar.

Kultura

Legjislacioni që rregullon sferën e kulturës përfshinë Ligjin nr. 02/L-57 për Institucionet e Kulturës; Ligjin nr. 04/L-065 për të Drejtat e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta; Ligjin nr. 04/L-075 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 203/24 për Sport; Ligjin nr. 04/L-056 për Ansablin e Këngëve dhe Valleve Shota; Ligjin nr. 04/L-59 për Filarmoninë, Operën dhe Baletin; Ligjin nr. 2004/22 për Kinematografinë; Ligjin nr. 02/L-88 Për Trashëgiminë Kulturore; Ligjin nr. 04/L-106 për Teatrot.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Sa i përket mekanizmave të jashtëm për sigurim të cilësisë së arsimit të lartë, në vitin 2014 është konfirmuar anëtarësimi i plotë i Kosovës në ENQA (Rrjetin Evropian të Agjencive të Sigurimit të Cilësisë). Kosova zbaton Udhëzimet Standarde të Cilësisë dhe ka adoptuar praktikat e zbatueshme në Zonën Evropiane të Arsimit të Lartë. Në anën tjetër Agjencia e Akreditimit të Kosovës ka vazhduar vlerësimin e jashtëm të insitucioneve dhe programeve.

Kosova si rezultat i një marrëveshjeje midis Komisionit Evropian dhe MASHT-it merr pjesë në programin e Bashkimit Evropian për arsim Tempus që nga viti 2003. Programi Tempus, ka kontribuar në vazhdimësi drejtpërdrejtë në zhvillimin e kurrikulave, bashkëpunimin me shoqërinë, menaxhimin e universitetit, trajnimin e mësimitdhënësve si dhe projektet për sigurimin e cilësisë, të cilat mbulojnë pothuaj tërë sektorin e arsimit të lartë në Kosovë. Pasardhës i Tempusit tashmë është programi Erasmus+ i cili zbaton projektet përmes Zyres Erasmus+ për Kosovën. Kjo zyre është e përqendruar në fushën e arsimit të lartë dhe kontribuon në ngritjen e vetëdijes, dukshmërisë, përshtatshmërisë, qëndrueshmërisë, qasjes efektive në dimension ndërkombëtar të Programit Erasmus+. Sfidë aktuale e rritjes së pjesëmarrjes në skemat relevante të Erasmus+ është se institucionet e arsimit të lartë nuk kanë kapacitete adekuatë (për shembull themelimi apo konsolidimi i zyrave për bashkëpunim dhe projekteve, mekanizmat e bashkëpunimit në nivel të Fakulteteve) për shkrim të projekteve në adresim të nevojave të zhvillimit të institucioneve dhe programeve të tyre.

Dokumenti bazë strategjik i cili përcakton objektivat zhvillimore në sistemin e Arsimit në Republikën e Kosovës është Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021, i miratuar nga Qeveria e Kosovës. Ky është një dokument strategjik gjithëpërfshirës, i cili përfshinë të gjitha nivelet e arsimit në Kosovë, duke filluar nga niveli para-fillor deri të niveli universitar. Dokumente tjera strategjike në funksion të zhvillimit të arsimit janë: Strategjia e Komunikimit; Strategjia Kundër Braktisjes së Shkollimit; Strategjia për Shkollat Promovuese të Shëndetit 2009-2018, Strategjia për Integrimin e Komunitetit Rom, Ashkali dhe Egjiptian 2017-2017 dhe Strategjia për Zhvillimin e Arsimit Parauniversitar 2007-2017.

Përveç shkollave profesionale janë ngritur 4 qendra të Kompetencës. Sistemi i paraparë me legjislacionin në fuqi për Arsim dhe Aftësim Profesional është 3+1+1 është në përputhje me kërkesat e tregut të punës. Janë hartuar 142 planprograme mësimore të shtrirë në 17 fusha-sektorë dhe 29 standarde të profesionit dhe është bërë pilotimi i kornizës së kurikulit. Megjithatë, në zhvillimin e aftësimin profesional ka mungesë të bashkëpunimit mes shkollave profesionale dhe bizneseve për realizimin e mësimin praktik.

Është duke vazhduar pilotimi i kurrikulit të Kosovës i filluar në vitin 2014 me 10 shkollat e para pilot për klasa parafillore 1,6,10 dhe në vitin 2014/2015 ka vazhduar edhe me 82 shkolla tjera (gjithsej 92) për klasat parafillore 1,2,6,7,10,11. Në anën tjetër janë trajnuar edukatorët e të gjitha grupeve edukative për implementimin e dokumentit të Standardeve të Zhvillimit dhe të Mësuarit në Fëmijërinë e Hershme dhe janë botuar dokumentet plotësuese për ta implementuar këtë dokument. Janë bërë analiza dhe vlerësime për procesin e zbatimit të kurrikulës së re nga Divizioni i Planprogrameve dhe teksteve shkollore i MASHT, nga Instituti Pedagogjik i Kosovës dhe nga Projekti i Binjakëzimit.

Për të avancuar *menaxhimin e cilësisë në arsimin parauniversitar*, MASHT ka vënë theksin tek udhëzimet e ngritjes së cilësisë së brendshme, zbatimin e mekanizmave për vlerësim të cilësisë së jashtme dhe ngritjen e kapaciteteve të Inspektoratit të Arsimit. Në aspektin e fuqizimit të mekanizmave të jashtëm për matje të cilësisë, MASHT ka realizuar Testin e Arritshmërisë për nxënësit e klasës së nëntë dhe Testin e Maturës Shtetërore. MASHT i ka dhënë gjithashtu prioritet zhvillimin profesional të mësimitdhënësve dhe për modernizimin trajnimit e mësuesve në përputhje me kornizën e re kurrikulare të Kosovës.

Sa i përket *arsimit të fëmijëve me nevoja të veçanta*, deri më tani janë funksionalizuar ekipet vlerësuese pedagogjike për vlerësimin e nevojave të fëmijëve me nevoja të veçanta në 28 komuna, është hartuar udhëzuesi me instrumente të vlerësimit dhe janë trajnuar të gjitha ekipet vlerësuese. Janë trajnuar 2500 mësimitdhënës, zyrtarë të arsimit, drejtorë të shkollave dhe prindër për arsimin gjithëpërfshirës.

Është hartuar programi “Mësimdhënia sipas fushave të aktiviteteve”, program ky për nxënësit që kanë dëmtime të rënda dhe të shumëfishta.

Gjithashtu MASHT ka ndarë edhe 33 bursa për studentet e komuniteteve RAE në Universitete Publike. Masa të ndryshme janë ndërmarrë për të *parandaluar braktisjen*, që konsistojnë në dhënie të teksteve falas

për nxënësit e arsimit të obliguar (për klasët 1 deri 9), financimin e transportit për fëmijët me aftësi të kufizuara, lirimin nga pagesa e arsimit joformal për rastet sociale, masat afirmative për komunitetet romë, ashkali dhe egjiptas (bursat, krijimi i lehtësive për regjistrim në klasat e 10-ta, mbështetja financiare e qendrave arsimore që ndihmojnë fëmijët në rritjen e performancës së të nxënësve, etj.). Tutje, MASHT angazhohet në ri-integrimin në arsim të rasteve të referuara nga strehimoret dhe qendrat për punë sociale; mbledhjen, përpunimin dhe analizimin e të dhënave statistikore (duke përfshirë të dhënat e ndara sipas gjinisë, etj).

Prioritetet afatmesme

Arsimi

Për avancimin e arsimit të lartë në vend, MASHT do të fokusohet në profilizimin e institucioneve të arsimit të lartë për nevojat e tregut të punës përmes zhvillimit të strategjive të universiteteve. Gjithashtu, planifikohet të inkurajohet rritja e mobilitetit ndërkombëtar për stafin akademik, studentët dhe hulumtuesit nga Kosova, në mënyrë të barabartë për gratë dhe burrat, nëpërmjet ofrimit të bursave dhe granteve.

Në këtë kontekst duhet të fuqizohet koncepti i ri financiar për arsimit e lartë. Rrjedhimisht, është shumë e rëndësishme që të bëhet edhe përmirësimi i infrastrukturës akademike dhe kërkimore në institucionet e arsimit të lartë në vend.

Në sektorin e arsimit parauniversitar do të bëhet rishikimi i Ligjit për Edukim Parashkollor. Do të bëhet edhe hartimi i strategjisë ndërsektoriale për edukimin në fëmijërinë e hershme.

Rritja e përfshirjes dhe mundësitë e barabarta për zhvillim, aftësim dhe arsimim të çdo individi në arsimin parauniversitar është objektivi i parë në arsimin parauniversitar mepërfshirjen në edukimin parashkollor cilësor, të fëmijëve të moshës 0-5, rritja e investimeve për institucionet parashkollore në mënyrë që deri në vitin 2020 të arrihet kriteri 95% i BE-së për vitin 2020, fëmijët e moshës 5-vjeçare të përfshihen në edukimin cilësor parafillor. Përmirësimi i cilësisë në arsimim në të gjitha nivelet dhe përmirësimi i qasjes në arsim për grupet e marginalizuara, veçanërisht për fëmijët me aftësi të kufizuara dhe fëmijët e komunitetit Rom, Ashkali dhe Egjiptian. Do të vazhdohet me zbatimin e masave për të ulur shkallën e "braktisjes" së hershme të shkollës, veçanërisht për fëmijët e komuniteteve Rom, Ashkali dhe Egjiptian.

Ofrimi i qasjes në arsim cilësor për fëmijët me aftësi të kufizuara si dhe aftësimi i më shumë mësimitdhënësve dhe asistentëve.

MASHT do të krijojë mekanizmat dhe programeve për identifikimin dhe përkrahjen e fëmijëve me potencial të jashtëzakonshëm intelektual dhe me talente të veçanta në fusha akademike, kreative e artistike si dhe mekanizmat e politikave efektive të krijuara për promovimin e diversitetit përmes një sistemi të integruar arsimor.

Në këtë aspekt do të vazhdohet me zbatimin e planeve strategjike dhe strategjisë ekzistuese (Plani Strategjik për Arsim 2017-2021; Plani Strategjik për Gjithëpërfshirjen e Fëmijëve me Nevoja të Veçanta Arsimore në Arsimin Parauniversitar 2016-2020, Strategjia për Sigurimin e Cilësisë në Arsimin Parauniversitar 2016-2020), si dhe do të vazhdohet me zbatimin e Kurrikulës së re të Arsimit Parauniversitar në të gjitha shkollat në Kosovë, dhe funksionalizimi i Agjencisë për Kurikula, standarde dhe Vlerësim.

Menaxhimi cilësor dhe efikas i sistemit të arsimit, i bazuar në transparencë dhe në llogaridhënie, përgatitja dhe publikimi i raporteve të rregullta të bazuara në analiza dhe interpretim të të dhënave nga SMIA.

Zhvillimi i një sistemi funksional për sigurimin e cilësisë, në përputhje me standardet ndërkombëtare, si dhe ngritja e kapaciteteve të mësimdhënësve dhe sistemi për vlerësimin e nxënësve. Qeveria duhet të sigurojë zbatimin e strategjisë për sigurim të cilësisë si dhe të krijoj mekanizma për sigurim të cilësisë në nivel lokal. Gjithashtu do të bëhet zhvillimi i databazës së licencimit të mësimdhënësve, dhe përmiresimi inspektoriatit të arsimit, siç është miratur nga Qeveria në korrik të vitit 2016, në përputhje me legjislacionin Evropian dhe standardet ndërkombëtare.

Për avancimin e mëtutjeshëm të standardeve të profesionit planifikohet të vazhdohet me hartimin e standardeve të reja, planifikohet që në Komunitat në të cilat nuk ka fare institucione parashkollore publike të bëhet ndërtimi i tyre dhe të bëhet rrjetëzimi i arsimit dhe aftësimin profesional.

Harmonizimi i arsimit dhe aftësimin profesional me kërkesat e tregut të punës në vend dhe më gjerë dhe krijimi i një sistemi të hapur të arsimit për të rriturit, profilet profesionale që ofrohen në shkollat e AAP të harmonizohen me nevojat e tregut të punës duke përfshirë rritjen e numrit të nxënësve në drejtimet deficitare dhe numri i femrave në drejtimet teknike. Kurrikulat e AAP dhe arsimit për të rriturit do të harmonizohen me Kornizën e Kurrikulës për arsim parauniversitar dhe me Kornizën Kombëtare të Kualifikimeve.

Në periudhë afatmesme do të funksionalizohet këshillimi dhe orientimi në karrierë në sistemin e shkollimit për nxënësit dhe të rriturit, si dhe rritja e ofertës së shkollimit në nivelin 5 të kualifikimeve. Gjithashtu do të bëhet zbatimi i pilot sistemit VET të përzier me elemente të sistemit të dyfishtë të mësimin dhe subvencionimit të pagës.

Në arsimin e lartë avancimi i të nxënët përmes mësimdhënies cilësore, duke zbatuar kurrikulën e bazuar në kompetenca dhe duke shfrytëzuar resurse mësimore të cilësisë së lartë do të jetë objektivi kryesor.

Pasi Ligji mbi profesionet e rregulluara është miratur do të bëhet harmonizimi i mëtejme i tij. Do të funksionalizohen mëtej Këshillat Industriale, do të shqyrtohen programeve studimore dhe politikat e studimit, do të vazhdohet të implementohet udhëzimi administrativ për masat dhe kuotat për regjistrimin e studentëve nga komunitetet e pakicë në universitetet publike në mënyrë që të rritet regjistrimi në universitete. Do të bëhet akreditimi nga Autoriteti Kombëtar i Kualifikimeve si dhe akreditimi i institucioneve të arsimit të lartë dhe programeve studimore. Qëllim tjetër është përmirësimi i transparencës në punën e institucioneve të arsimit të lartë me qëllim adresimin e rekrutimeve të politizuara, si dhe baza e të dhënave e cila përmban të dhënat e gjithë stafin akademik dhe emërimet e tyre me qëllim që të parandalohet praktika ku mësimdhënësit universitar dhe stafi akademik mbajnë disa pozita me orar të plotë.

Ngritja e cilësisë dhe konkurrueshmërisë së arsimit të lartë përmes nxitjes së përsosmërisë në mësimdhënie, kërkimit shkencor, krijimtarisë artistike, inovacionit dhe ndërkombëtarizimit si dhe sigurimi i autonomisë dhe funksionimi i pavarur i institucioneve të arsimit të lartë.

3.28. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi

Ky kapitull mbulon politikat mjedisore të BE-së të cilat kanë për qëllim të promovojnë zhvillimin e qëndrueshëm dhe mbrojtjen e mjedisit për brezat e tanishëm dhe të ardhshëm. Ato janë të bazuara në veprimin preventiv sipas parimit 'ndotësi paguan', për të luftuar dëmin mjedisor në burim, ndarjen e përgjegjësisë dhe integrimin e mbrojtjes së mjedisit në politikat tjera të BE-së. Acquis përfshin mbi 200 akte ligjore që mbulojnë legjislacionin horizontal dhe sekondar (vlerësimin e ndikimit në mjedis, vlerësimin strategjik mjedisor, cilësinë e ajrit, menaxhimin e mbeturinave, cilësinë e ujit, mbrojtjen e natyrës, kontrollin e ndotjes industriale dhe menaxhimin e rrezikut, kimikatet, ndryshimet klimatike, zhurmën dhe mbrojtjen civile). Pajtueshmëria me acquis kërkon investime të konsiderueshme. Për

aplikimin dhe zbatimin e acquis është e domosdoshme një administratë e fortë dhe e pajisur mirë - në nivel kombëtar dhe lokal.

Kërkesat e MSA-së

MSA, në nenet 115, 116 dhe 117 përcakton bashkëpunimin e Republikës së Kosovës me BE-në në fushën e Mjedisit, Ndryshimeve Klimatike dhe Mbrojtje Civile si në vijim:

- Neni 115 - Mjedisi: Palët do të zhvillojnë dhe forcojnë bashkëpunimin në fushën e mjedisit me detyrën shumë të rëndësishme të ndalimit të degradimit të mëtejshëm mjedisor dhe fillimin e përmirësimit të gjendjes mjedisore me qëllim të zhvillimit të qëndrueshëm në Kosovë. Në veçanti, Palët do të krijojnë bashkëpunim, me qëllim të fuqizimit të strukturave dhe procedurave administrative të Kosovës, për të siguruar planifikimin strategjik për çështjet mjedisore dhe koordinimin midis aktorëve relevantë, në përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës me acquis të BE-së dhe të përshtatur me acquis të Euratom.
- Neni 116 - Ndryshimet klimatike: Palët do të bashkëpunojnë me qëllim që të ndihmohet Kosova në zhvillimin e politikave për ndryshime klimatike respektivisht për zbutje (zvogëlim të emetimeve të gazrave serrë) dhe përshtatje ndaj tyre (ndryshimeve klimatike), duke marrë në konsideratë politikat tjera përkatëse ku përfshihen sektorët; energjia, transporti, industria, bujqësia, shëndetësia, arsimiti, etj. Një bashkëpunim i tillë, gjithashtu do të mbështesë përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës me acquis të BE-së mbi ndryshimet klimatike, në veçanti për monitorimin, raportimin dhe verifikimin efektiv të rezultateve, për emetimet e gazrave serrë, si dhe përfshirjen e Kosovës në mekanizmat ndërkombëtar.
- Neni 117 - Mbrojtja civile: Palët do të zhvillojnë dhe forcojnë bashkëpunimin e tyre në përmirësimin e parandalimit, përgatitjes dhe reagimit ndaj katastrofave natyrore dhe atyre të shkaktuara nga faktori njeri. Në veçanti bashkëpunimi do të synojë rritjen e kapaciteteve të mbrojtjes civile, të Kosovës dhe në përafrimin gradual të Kosovës me acquis të BE-së lidhur me menaxhimin e katastrofave.

Kërkesat nga Raporti i KE-së për Kosovën

Nga Raporti i KE-së për Kosovën 2016, në nënpikën 5.2.3 Mjedisi dhe ndryshimet klimatike, vlerësohet se Kosova është në një fazë të hershme të përgatitjes në këtë fushë. Në sektorin e mjedisit disa përparime janë arritur veçanërisht në planifikimin e projekteve të infrastrukturës. Megjithatë, nevojiten përpjekje të konsiderueshme për të zbatuar legjislacionin në të gjitha fushat e mjedisit dhe ndryshimeve klimatike.

Meqenëse shumica e rekomandimeve të vitit të kaluar nuk janë zbatuar, atëherë në vitin e ardhshëm, Kosova duhet në veçanti t'i kushtojë vëmendje që të siguroj matjen dhe raportimin e cilësisë së ajrit në kohë reale, të siguroj krijimin e autoritetit të menaxhimit të pellgjeve lumore dhe përgatitjen e planeve të menaxhimit të pellgjeve lumore, si dhe përfundimin e rrjetit të monitorimit të burimeve ujore, duke përfshirë monitorimin e ujërave tokësorë. Për më tepër, duhet të zbatohet strategjinë për Ndryshimet Klimatike posaçërisht komponentët e përshtatjes dhe të zhvillimit të emetimit të ulët, në përputhje me kornizën 2030 të BE-së për politikën e klimës dhe të energjisë.

Kërkesat nga DPSA

Nga konkluzionet e takimeve të DPSA-së 2016, për sektorin e Mjedisit në Kosovë si veprime pasuese të cilat duhet vazhduar të përmbushen janë cekur këto aktivitete:

- Qeveria e Kosovës duhet të vazhdojë përafrimin e mëtejshëm të kornizës ligjore horizontale me acquis të BE-së në të gjithë sektorët në përputhje me praktikën më të mira të BE-së duke përfshirë edhe veprimet pasuese nga viti 2015 të cilat nuk janë përmbushur në bazë të afateve, në aspektin e sigurimit dhe reflektimit të progresit;
- Në sektorin e Ajrit të fillojë raportimi dhe monitorimi i cilësisë së ajrit në kohë reale në Kosovë;
- Në sektorin e Ujit të përfundohet rrjeti i monitorimit të burimeve ujore, duke përfshirë rrjetin e monitorimit të ujërave nëntokësore, të futet në funksion Autoriteti i Pellgjeve lumore dhe të fillojë hartimi i planeve menaxhuese të pellgjeve lumore;

- Nga sektori i Mbeturinave, Komunitat të zbatojnë Master Planin e për Menaxhimin e Mbeturinave dhe Sistemin e Informimit të Mbeturinave (nga operatorët dhe komunitat), në mënyrë që të plotësohen në raportet vjetore në lidhje me mbeturinat, dhe të themelohet operatori për magazinimit e mbeturinave të rrezikshme, ndër të tjera, të vëhet fokusi në menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme. Gjithashtu të adresohet çështja e e pronësisë dhe përgjegjësi për menaxhimin e mbeturinave radioaktive dhe të identifikohet deponia e përkohshëm për mbetjet radioaktive;
- Tek Ndryshimet Klimatike të krijohet një planifikim sistematik strategjik mbi ndryshimet klimatike dhe të filloj zbatimin i akteve nënligjore për substancat që hollojnë shtresën e ozonit, të gazeve serrë dhe në informacionin e konsumit dhe emetimeve të CO2 nga makinat e reja.

Legjislacioni horizontal

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Kosova është angazhuar në përafrimin e legjislacionit të saj me *acquis* të BE-së, në fushën e mjedisit dhe sa i përket kornizës ligjore horizontale në Direktiva t për Vlerësimin Strategjik Mjedisor (Direktiva nr. 2001/42/KE) dhe për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (Direktiva nr. 85/337/KEE) dhe Direktiva mbi Pjesëmarrjen e Publikut (Direktiva nr. 2003/35/KE), janë raportuar si të transpozuar tërësisht. Sa i përket Direktivës për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, ajo është transpozuar 100% në Ligjin për Vlerësim të Ndikimit në Mjedis dhe zbatohet në vend që nga 31 Dhjetor 2010. Ndërsa, Direktiva mbi Vlerësimin Strategjik Mjedisor dhe Direktiva mbi Pjesëmarrjen e Publikut janë tërësisht të zbatueshme që nga viti 2011. Megjithatë, lidhur me këtë të fundit (Direktiva mbi Pjesëmarrjen e Publikut) është vlerësuar se transpozimi nuk është bërë në nivel të duhur. Për ta bërë transpozimin e plotë të kësaj direktive këtë vitë MMPH ka bërë ndryshimin dhe plotësimin e UA nr. 09/2011 për Informim, pjesëmarrje të publikut dhe palëve të interesuara në procedurat e vlerësimit të ndikimit në mjedis, sipas Ligjit nr. 03/L-214 për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis, i cili transponon pjesërisht Direktivën mbi Pjesëmarrjen e Publikut (2003/35/BE).

Direktiva mbi Themelimin e Infrastrukturës për Informim Hapësinor (INSPIRE Direktiva nr. 2007/2/KE) është duke u transpozuar në Projektligjin për Krijimin e Infrastrukturës Kombëtare të Informacionit Hapësinor në Republikën e Kosovës, i cili do të ofrojë kornizën ligjore për krijimin e infrastrukturës për informimin hapësinor dhe aktualisht është në fazën e draftimit të tij. Përprojekjet e zbatimit të kësaj direktive planifikohen të realizohet gjatë periudhës 2017-2020.

Zbatimi i Direktivës mbi Përgjegjësinë e Mjedisit (Direktiva nr. 2004/35/KE) dhe Direktiva e Krimit Mjedisor (Direktiva nr. 2008/99/KE) janë në fazat e hershme të tyre. Masat e synuara për sigurimin e zbatueshmerisë së plotë të këtyre Direktiva ve janë të planifikuara të realizohen gjatë periudhës 2017-2020.

Në anën tjetër, me qëllim të implementimit të legjislacionit të transpozuar të BE-së, MMPH ka të miratuar Strategjinë për Mbrojtjen e Mjedisit 2013 - 2022 dhe Plani i Kosovës për Veprim në Mjedis për vitin 2013-2017, në Qeveri me datën 17.07.2013, Vendimi nr. 05/140.

Autoriteti përgjegjës për zbatimin e legjislacionit horizontal mjedisor është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën *afatmesme*, për harmonizimin e mëtutjeshëm të legjislacionit, planifikohen të ndryshohen këto ligje:

- Ndryshimi dhe Plotësimi i Ligjit nr. 03/L-0225 për Mbrojtjen e Mjedisit i cili do të transpozohet pjesërisht Direktiva t nr. 2004/35 EC mbi Përgjegjësinë e Mjedisit dhe 2003/04 EC për qasje në Informacion, rregulloren EC/66/2010 Eko-Etiketa, Rregulloren EC/1221/2009 mbi pjesëmarrjen vullnetare të organizatave për skemat e eko-menaxhimit dhe auditimit - EMAS, si dhe Rregulloren nr. 2011/832/BE EMAS Global;
- Hartimi i legjislacionit sekondar që del nga Ligji i VNM, në funksion të harmonizimit të mëtutjeshëm të legjislacionit me Direktiva t e reja të BE (Direktiva nr. 2014/52/BE për VNM);
- Ligji për Inspektoratin i cili do të transpozohet Direktivën nr. 2001/331/KE për inspektimet mjedisore, RMCEI;
- Hartimi i legjislacionit për transpozimin e Direktivës nr. 2004/35/KE mbi përgjegjësitë mjedisore (Environmental Liability Directive);
- Hartimi i legjislacionit për transpozimin e Direktivës nr. 2003/4/KE për Qasje në informacion;
- Hartimi i legjislacionit për transpozimin e Direktivës nr. 66/2010/ Eko-etiketë (Ecolabel); dhe
- Hartimi i legjislacionit për transpozimin e Rregulloreve EC 1221/2009 EMAS dhe 2001/832/BE, EMAS Global.

Gjithashtu do të hartohen, katër UA të cilat derivojnë nga Ligji nr. 03/L -025 për Mbrojtjen e Mjedisit dhe transpozohet Direktivën nr. 2004/35 EC mbi Përgjegjësitë Mjedisore, Direktivën nr. 2003/04 EC për Qasje në Informacion, Direktivën nr. EC/66/2010 Eko-etiketë, Rregullorja EC /1221/2009 EMAS, si dhe 2011/832/BE EMAS Global.

Si masë për zbatimin e prioriteteve afatmesme në këtë periudhë do të bëhet Hartimi i Planit të Veprimit në Mjedis 2018-2022. Ky plan do të përmbajë një numër të madh projektsh të cilat do të ndikojnë në zbatimin e prioriteteve.

Hartimi i legjislacionit do të bëhet me planifikimin vjetor të buxhetit të MMPH, ndërsa buxheti për realizimin e veprimeve që dalin nga Plani i Veprimit në Mjedis do të planifikohet me KASH dhe mundësia nga përkrahja e donatorëve.

Për më tepër, sa i përket përkrahjes së donatorve në këtë fushë do të zhvillohet projekti “Mbështetje e programit mjedisor MMPH Kosovë” nga SIDA 2016-2020 me vlerë 6 milion e 810 mijë Euro, nga i cili do të perkrahen fushat e natyrës, ujrave, si dhe mbrojtja e mjedisit.

Cilësia e ajrit

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Për transpozimin e mëtutjeshëm të Direktivës Kornizë të cilësisë së Ajrit nr. 2008/50/KE, Ligji nr. 03/L-160, për mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja, është në proces të plotësimit dhe ndryshimit edhe pse pjesa me e madhe e Direktivës është transpozuar përmes Udhëzimit Administrativ për Normat e Cilësisë së Ajrit, nr. 02/2011.

Progres i konsiderueshëm është arritur në transpozimin e Direktivës shtesë të IV, për Cilësinë e Ajrit (4th Daughter Directive). Nxjerrja e Udhëzimit Administrativ nr. 21/2013 për Arsenin, Kadmium, Merkur, Nikel dhe Hidrokarburet Aromatike Policiklike në Ajër ka siguruar pothuajse transpozimin e plotë të kërkesave të Direktivës. Gjithashtu Qeveria e Kosovës, me vendimin Nr.02/84, me datë 15.04.2016, ka miratuar. UA nr. 03/2011 për Normat e cilësisë së ajrit nga burimet e lëvizshme (plotësim-ndryshim) e cila transpozohet Direktivën nr. 70/220/KEE për masat që do të merren kundër ndotjes së ajrit nga emetimet e automjeteve.

E vetmja dispozitë e mbetur për t'u transpozuar ka të bëjë me dënimet për shkeljet e dispozitave përkatëse. Kështu që plani për transpozimin e dispozitave të mbetura do të jetë afatgjatë.

Në fazat fillestare të implementimit është Direktiva nr. 1999/32/KE mbi Përmbajtjen e Sulfurit në Lëndë Djegëse të Lëngëta. Transpozimi kësaj direktive është bërë përmes Udhëzimit Administrativ nr. 07/2012 për Cilësinë e karburanteve të lëngëta të naftës, si dhe Ligjit nr. 03/L-138 për Plotësimin dhe Ndryshimin e Ligjit nr. 2004/05 për Tregtinë me Naftë dhe Derivate të Naftës.

Direktiva e Këshillit të BE, nr. 1999/13/KE, mbi kufizimin e emetimeve të komponimeve organike të paqëndrueshme për shkak të përdorimit të tretësve organikë në aktivitete të caktuara dhe instalimet, është vlerësuar si e transpozuar pothuajse tërësisht. Instrumenti kryesor i transpozimit është UA nr. 04/2009 për kontrollin e emisioneve të bashkëdyzimeve organike të avullueshme, gjatë deponimit, mbushjes dhe transportimit të karburanteve, i miratuar nga Qeveria. Sa i përket transpozimit të Fazës së II-të Direktivës, është në fazën e hershme të saj, deri më tani pak definicione janë transpozuar në UA- të e lartpërmendur.

Shumica e obligimeve të vendosura në Direktivën për Përmbajtjen e Sulfurit në Lëndët Djegëse të Lëngëta, veçse janë të zbatueshme në vend. Në anën tjetër të dhënat e ofruara në Tabelën e Përputhshmërisë (ToC) sugjerojnë atë se legjislacioni vendor është larg nga ajo që mund të konsiderohet si e përafëruar me kërkesat e BE-së.

Zbatueshmëria e Direktivës Faza II VOCs Stationet e Benzinës është mjaft e avancuar. Tetë (8) terminallet për ruajtjen dhe ngarkimin e benzinës janë identifikuar, por xhiroja e tyre vjetore ende nuk është matur.

Për implementimin e këtij legjislacioni është hartuar dhe miratuar Strategjia për Cilësinë e Ajrit për vitin 2013-2022 e cila është miratuar në Kuvend me datën 19.12. 2013, nr. 04/V-741.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për cilësinë e ajrit është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit/ Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit/ Instituti Hidrometeorologjik me gjithsejtë 9 zyrtarë. Institucionet tjera që ndërlidhen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Infrastrukturës (MI), Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), Ministria e Integritimit Evropian (MIE).

Prioritetet afatmesme

Për periudhën afatmesme nga fusha e mbrojtjes së ajrit do të vazhdohet me plotësim-ndryshimin e një numri të UA-ve të cilat do vazhdojnë transpozimin e legjislacionit të BE -së, si në vijim:

- UA nr. 02/2011 për Normat e cilësisë së ajrit (Direktiva nr. 2008/50/KE Ambient Air Quality);
- UA nr. 15/2010 për Kriteret për përcaktimin e pikave monitoruese, numrin dhe shpeshësinë e matjeve, klasifikimin e ndotësve të cilët monitorohen, metodologjinë e punës, formën dhe kohën e raportimit të dhënave (Direktiva nr. 2008/50/KE Ambient Air Quality);
- UA nr. 21/2013 për Arsenin, kadmiumin, merkurin, nikelin dhe hidrokarburet aromatike policiklike në ajër. Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja (Direktiva nr. 2004/107/KE dhe Regulloren EC 219/2009);
- UA nr. 04/2009 për Kontrollin e emisioneve të bashkëdyzimeve organike të avullueshme gjatë deponimit, zbrazjes, mbushjes dhe transportimit të karburanteve (Direktiva nr. 94/63/KE VOCs petrol);
- Hartimin e aktit ligjor për transpozimin e Direktivës nr. 2009/126/BE Stage II VOCs petrol;

- Në periudhën afatmesme përveç plotësimit të legjislacionit nga kjo fushë, planifikohet fillimi i zbatimit të Planit të Veprimit për Cilësinë e Ajrit, krijimi i Inventarit të ndotësve të ajrit dhe ngritja e kapaciteteve njerëzore. Gjithashtu në këtë periudhë do të pregatitet Plani Kombëtar për Zvogëlimin e Emisioneve (PKZE).

Buxheti për kompletimin e legjislacionit hyn në kuadër të planifikimit buxhetor të MMPH, ndërsa buxheti për realizimin e veprimeve që dalin nga Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit do të parashihen në këtë plan.

Menaxhimi i mbeturinave

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Republika e Kosovës ndodhet në fazën e hartimit dhe rishqyrtimit intensiv të legjislacionit për administrim të mbeturinave që mbështetën në Direktiva dhe rregullore të BE-së.

Ligji nr. 04/060 për Mbeturinat ka transpozuar shumicën e dispozitave të direktivës përkatëse të mbeturinave Direktiva nr. 2008/98 /KE. Është bërë një progres i mirë në harmonizimin e dispozitave të Udhëzimit Administrativ nr. 16/2013 për Vlerat Kufitare të Përqendrimeve për komponentët e rrezikshme në mbeturina me Direktivën nr. 91/689/KE për mbeturina të rrezikshme. Gjithashtu Direktiva nr. 86/278/KEE për lymin e ujërave të ndotura është transpozuar në Udhëzimin Administrativ nr. 29/2014 për Menaxhimin e lymit nga trajtimi i ujërave të ndotura. Ndërsa UA nr. 20/2012 për Export, Import dhe Tranzit të mbeturinave ka transpozuar dispozitat nga Rregullorja nr. 1013/2006/KE.

UA nr. 27/2014 për Menaxhimin e mbeturinave nga ambalazhet dhe paketimet është instrumenti kryesor i transpozimit. Transpozimi i dispozitave të mbetura të direktivës, siç janë dy definicione në lidhje me kthimin e energjisë dhe marrëveshjes vullnetare, si dhe kërkesave të Nenit 6 në lidhje me obligimet për publikimin e masave dhe objektivave për kthimin dhe riciklimin planifikohen të bëhen në të ardhmen.

Miratimi i Udhëzimit Administrativ nr. 19/2012 për Menaxhimin e Automjeteve Mbeturinë dhe Komponentët e Tyre, rezulton se ka transpozuar gati tërësisht dispozitat e Direktivës nr. 2000/53/KE për Automjetet Mbeturinë (ELV).

Transpozimi i Direktivës mbi Kufizimet për Substancat e Rrezikshme dhe Direktiva për Mbeturinat nga Pajisjet Elektrike dhe Elektronike janë transpozuar tërësisht përmes miratimit të Udhëzimit Administrativ nr. 25/2014 për Menaxhimin e Mbeturinave nga Pajisjet Elektrike dhe Elektronike dhe Kufizimin e Përdorimit të Substancave të Rrezikshme në Pajisjet Elektrike dhe Elektronike.

Transpozimi i plotë i Direktivës së Deponive është siguruar përmes legjislacionit primar dhe sekondar, siç janë: Ligji nr. 04/L-060 për Mbeturinat, UA nr. 15/2012 për Menaxhimin e deponive të mbeturinave, në të cilin plotësisht është transpozuar Direktiva për deponi nr. 1999/31/KE. Ndërsa edhe dispozitat e Udhëzimit Administrativ nr. 08/2010 për Menaxhimin e Mbeturinave Biodegraduese, Udhëzimin Administrativ nr. 01/2009 mbi Kushtet për Përcaktimin e Lokacionit dhe Ndërtimin e Deponive, si dhe UA nr. 09/12 mbi Licencimin e menaxhimin të mbeturinave, janë harmonizuar në mase të mirë me legjislacionin e BE – se për mbeturina.

Për më tepër UA-të tjera të miratuara në fushën e mbeturinave janë:

- UA nr. 15/2012 për Menaxhimin e deponive të mbeturinave (Direktiva e Këshillit nr. 1999/31/KE);
- UA nr. 19/2012 për Menaxhimin e automjeteve mbeturinë dhe komponentët e tyre, Ligji për mbeturina nr. 04/L-060 (Direktiva nr. 2000/53/KE ELV);

- UA nr. 20/2012 për Eksport, import dhe tranzit të mbeturinave (Rregullorja 1013/2006);
- UA nr. 13/2013 për Katalogun Shtetëror të Mbeturinave (Vendimi nr. 2000/532/KE);
- UA nr. 16/2013 për Vlerat kufitare të përqendrimeve për komponentët e rrezikshme në mbeturina (Direktiva nr. 2008/98/KE, Regullorja nr. 1272/2008 (CLP) dhe Direktiva nr. 91/689/KE);
- UA nr. 27/2014 për ambalazhin dhe ambalazhet mbeturinë (Direktiva nr. 94/62/KE);
- UA nr. 25/2014 për Administrimin e mbeturinave nga pajisjet elektrike dhe elektronike (Direktiva nr. 2012/19EU WEEE, dhe Direktiva nr. 2011/65 EU RoHS);
- UA nr. 26/2014 për Mbeturinën nga bateritë dhe akumulatorët e shpenzuar, (Direktiva nr. 2006/66EC);
- UA nr. 21/2014 për Menaxhimin e mbeturinave nga Industria ekstraktive dhe minierave (Direktiva nr. 2006/21/KE);
- UA nr. 29/2014 për Menaxhimin e lymit nga trajtimi i ujërave të ndotura (Direktiva nr. 86/278 EEC);
- UA nr. 02/2011 për Administrimin e mbeturinave nga gypat fluoreshent që përmbajnë merkur (Direktiva nr. 2000/55/KE dhe Regullorja (KE) nr. 1102/2008);
- UA nr. 22/2015 për administrimin e mbeturinave që përmbajnë azbest, është miratuar me datë 18.12.2015. Direktiva 87/217/EEC/për parandalimin dhe reduktimin e ndotjes së mjedisit nga asbesti; dhe
- Vendimi Nr.1743/2016 për krijimin e Sistemit të Informimit të Mbeturinave (Direktiva kornizë për mbeturina 208/98/KE).

Së fundi me rëndësi të veçantë është edhe transpozimi i Direktivës nr. 2006/21/KE për mbeturinat nga industria ekstraktive dhe minierave, që është bërë në nivel të lartë, në Udhëzimin Administrativ nr. 21/2014 për Menaxhimin e mbeturinave nga Industria ekstraktive dhe minierave.

Tani, për shkak të problemeve në fushën e menaxhimit të mbeturinave industriale dhe minierave, nga grupet e ndryshme të interesit, kërkohet që me ligj të veçantë të rregullohet kjo fushë dhe të hartohet një Ligj për mbeturinat nga industria e nxjerrjes së mineraleve.

Për implementimin e këtij legjislacioni, është hartuar dhe miratuar Strategjia për Menaxhimin e Mbeturinave për vitin 2013-2022 dhe Plani i Veprimtimit për vitin 2013-2017 është miratuar në Qeveri me datën 25 Tetor 2013, me Vendim nr. 02/153.

Këto dokumente sugjerojnë që legjislacioni i hartuar për mbeturina të bëhet në harmoni të plotë me legjislacionin e BE- së. Strategjia kombëtare për mbeturina theks të veçantë i jep parimeve për menaxhimin e mbeturinave, të cilat i përshkruan Direktiva e Mbeturinave nr. 98/2008/KE.

Parime bazë që strategjia e fokuson është parimi i menaxhimit të mbeturinave sipas hierarkisë/prioriteteve dhe parimit ndotësi paguan.

Në vazhden e ngritjes së kapaciteteve të komunave për menaxhim më të mirë të mbeturinave, ka përfunduar përgatitja e Master Planit për menaxhimin e mbeturinave. Ky Plan do të ndihmojë komunat në organizimin e menaxhimit të mbeturinave të ngurta. Gjithashtu ka përfunduar Vlerësimi dhe plani reformues i menaxhimit të mbeturinave të ngurta në Kosovë si dhe ka përfunduar Studimi i parafizibilitetit për deponin e mbeturinave komunale në komunën Dragashit.

Sipas Ligjit për Mbeturina Neni 13, autoriteti kompetent i përcaktuar për administrimin e mbeturinave është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH) dhe Komunat e Republikës së Kosovës. Në kuadër të MMPH funksionon Departamenti i mbrojtjes së mjedisit, respektivisht, Divizioni për kemikate dhe mbeturina, si dhe Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit/me gjithsejtë 8 zyrtarë.

Institucionet tjera që përfshihen në forma të ndryshme në sektorin e mbeturinave janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Ministria e Integritimit Evropian (MIE). Ndërsa komunat sipas Ligjit për Mbeturina janë kompetente për menaxhimin e mbeturinave të ngurta, mbeturinat vëllimore, mbeturinat nga konstruktimi dhe demolimi i objekteve ndërtimore.

Prioritetet afatmesme

Për periudhën afatmesme në fushën e mbeturinave prioritet do të jetë hartimi i legjislacionit primar në funksion të harmonizimit të mëtutjeshëm të legjislacionit me Direktiva të BE-së. Me qëllim të zbatimit të legjislacionit, politikave mjedisore dhe përmirësimit të mirëqenies për qytetarët e Kosovës, do ndërmerren këto masa: do të bëhet ndërtimi i objektit për ruajtjen e mbeturinave të rrezikshme, ndërtimi i impiantit për klasifikimin e mbeturinave dhe zgjerimi i transferstacionit të mbeturinave në Ferizaj. Gjithashtu do të bëhet edhe ndërtimi i impiantit për klasifikimin e mbeturinave dhe qendrës për kompostim- Prizren, si dhe ndërtimi i impiantit për klasifikimin e mbeturinave - Pejë.

Për realizimin e masave, me programimin IPA 2014 në kuadër të projektit “Dekomisionimi i Kosovës A” do të përkrahët “Ndërtimi i objektit për ruajtjen e përkohshme të mbeturinave të rrezikshme” në vlerë prej 12 (dymbëdhjetë) milion Euro. Projekti është në proces dhe pritet që të funksionalizohet edhe nga KE.

Cilësia e ujërave

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Korniza legjislative e fushës së ujërave është plotësuar në vitin 2013 me miratimin e Ligjit nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës, i cili ka siguruar transpozimin e pjesëshëm të Direktivës nr. 2000/60/KE.

Transpozimi i Direktivës nr. 91/271/KEE për trajtimin e Ujërave të Ndotura Urbane është bërë pjesërisht përmes miratimit të Udhëzimit Administrativ nr. 30/2014 për Kushtet, Mënyrat, Parametrat dhe Vlerat Kufizuese të Shkarkimit të Ujërave të Ndotura në Rrjetin e Kanalizimit Publik dhe në Trupin Ujor (mbi kërkesat, metodat, parametrat dhe vlerat kufizuese për shkarkim e ujërave të zeza në sistemin kanalizimin publik dhe në mjedisin pritës), e cila siguron transpozimin e definicioneve dhe kërkesave të vendosura në Nenin 5, 12 dhe Aneksin II.

Direktiva 98/83/KE për Cilësinë e Ujit që Synohet të Përdoret për Konsum Njerëzor është transpozuar pjesërisht përmes Udhëzimit Administrativ nr. 16/2012 për Cilësinë e Ujit për Konsum Njerëzor, e cila ka transpozuar shumicën e dispozitave të direktivës në fjalë.

Përafrimi i legjislacionit vendor më Direktivën nr. 91/676/KE në Lidhje me Mbrojtjen e Ujërave Kundër Ndotjes të Shkaktuar nga Nitratet nga Burimet Bujqësore është në fazat e hershme të saj, me vetëm disa dispozita të transpozuara.

Republika e Kosovës vazhdon të zbatojë Direktivën nr. 98/83/KE për Kualitetin e Ujit që Synohet të Përdoret për Konsum Njerëzor, për të cilën është përgjegjës institucioni kyç, Ministria e Shëndetësisë, përkrahësisht Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik.

Direktiva nr. 2007/60/KE mbi Vlerësimin dhe Menaxhimin e Rreziqeve të Përmblytjeve është në fazat e hershme të zbatimit të saj. Lidhur më koordinimin dhe zbatimin e kërkesave që rrjedhin nga Direktiva në

fjalë, si dhe Direktiva nr. 2000/60/KE për Krijimin e një Kornize për Veprimet që duhet të Ndërmarrë Komuniteti Evropian në Fushën e Politikës së Ujërave, koordinimi i aktiviteteve dhe veprimeve përkatëse bëhet nga Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor në bashkëpunim me Ministrinë e Punëve të Brendshme, saktësisht Agjencinë për Menaxhimin e Emergjencave, si dhe në këtë proces komunat kontribuojnë në nivel lokal.

Për përafrimin e mëtutjeshëm dhe zbatimin e legjislacionit ujon janë miratuar këto UA:

- UA nr.20/2015 për kriteret për zonat për larje i miratuar me date 15.12.2015 i cili transponon pjesërisht Direktivën për ujërat larëse 2006/7/KE;
- UA nr.19/2015 për mbrojtjen nga veprimet e demshme të ujërave është nënshkruar nga Ministri 15.12.2015 Direktiva 2007/60/KE për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut nga vërshimet;
- UA nr.02/2016 Për strukturën e pagesave të ujit, është nënshkruar nga kryeministri me date 18.02.2016 Direktiva kornizë për ujërat 2000/60/KE;
- Rregullore Nr.02/2016 për menyrën e percaktimit të prurjes së pranueshme ekologjike, është nënshkruar nga Ministri me 11.08.2016. Direktiva kornizë për ujërat 2000/60/KE.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për menaxhimin dhe mbrojtjen e ujërave është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht Departamenti i Ujërave/ Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit /me gjithsejtë 30 zyrtarë. Institucionet tjera që kanë të bëjnë me fushën e ujërave janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR) Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), Ministria e Integritimit Evropian (MIE), si dhe Zyra e Rregullatorit për ujë dhe kanalizim (ZRRUK).

Prioritetet afatmesme

Në fushën e ujërave në periudhën afatmesme, kuadri ligjor sekondar do të plotësohet edhe me këto UA:

- UA për Përcaktimin e masave dhe veprimeve për mbrojtje nga erozioni (kornizën afatmesme legjislative 2017-2020, ndërlidhet me Direktivën për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut nga vërshime (2007/60/KE)
- UA për klasifikimin e trupave ujorë sipërfaqësorë (Direktiva kornizë për ujërat 2000/60/KE).

Deri në vitin 2020 në këtë sektor, për zbatimin e legjislacionit do të ndërmirën këto masa:

- Identifikimi dhe përcaktimi i zonave (hapësirave/sipërfaqeve) vërsuese (kjo masë implementon Direktivën për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut nga vërshime nr. 2007/60/KE);
- Hartimi i një metodologjie për kompensimin e dëmeve që ndodhin për efekt të vërshimeve (kjo masë implementon Direktivën për vlerësimin dhe menaxhimin e rrezikut nga vërshime nr. 2007/60/KE);
- Përcaktimi i trupave ujorë sipas kriterëve të klasifikimit UA-së (masa i reflekton në implementimin e Direktivës për ujërat nëntokësore nr. 2006/118/KE); dhe
- Identifikimi dhe përcaktimi i zonave potenciale për larje (bazuar në kriteret) (masa i reflekton në implementimin e Direktivës për ujërat larëse nr. 2006/7/KE).

Në kuadër të zbatimit të legjislacionit, gjithashtu në këtë periudhë, do të përgatiten edhe këto dokumente strategjike:

- Plani për menaxhimin e pellgjeve lumore,
- Programi i monitorimit të ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore, dhe
- Ndërtimi i infrastrukturës për ujërat e zeza.

Në kuadër të reformave institucionale dhe fuqizimit të kapaciteteve institucionale, si kërkesë nga legjislacioni në fuqi planifikohet themelimi i sektorit për monitorimin biologjik të ujërave sipërfaqësore në kuadër të AKMM-IHMK. Gjithashtu do të sigurohen kushtet për krijimin e autoritetit të menaxhimit të

pellgjeve lumore dhe përgatitjen e planeve të menaxhimit të pellgjeve lumore, si dhe përfundimin e rrjetit të monitorimit të burimeve ujore, duke përfshirë monitorimin e ujërave tokësorë.

Si masa zbatuese parashihen:

- Hartimi i regjistrit për zonat e mbrojtura ujore (Ibër, Morava e Binçës) (formati i regjistrit do të punohet në programin kompjuterik Excel ose Access i integruar me programin GIS, gjithashtu i disponueshëm edhe për web faqen e institucionit për shërbime të publikut. Përkrahë implementimin e shtojcës IV të Direktivës Kornizë të Ujërave, faqe 41.);
- Përpunimi dhe raportimi i të dhënave (kjo masë do të arrihet përmes metodologjive të referueshme për përpunim statistikore të të dhënave të matura, ndërsa raportimi do të nënshtrohet standardeve, modeleve dhe praktikave të aplikueshme në vendet e BE-së apo rajonit);
- Ndërtimi i fabrikës (impiantit) për trajtimin e ujërave te ndotura (zeza) në Prizren. (Këto masa kanë ndikim direkt në përmirësimin e statusit/gjendjes së ujërave sipërfaqësorë dhe nëntokësorë. Ndërtimi i këtyre impianteve reflekton me pozitivitet në arritjen e objektivave mjedisore për sa i takon mbrojtjes së resurseve ujore dhe biodiversitetit në ujë rrjedha. Gjithashtu kontribuojnë dhe përkrahin implementimin e Direktiva ve për sa i takon cilësisë së ujërave sipërfaqësorë, favorizon përdorimin e ujërave në sektorin bujqësor dhe industrial (procese teknologjike /ftohje, larje etj.). Trajtimi i ujërave të ndotura (zeza) minimizon shkallën e ndotjes akuiferëve aluvial nëntokësorë, duke pasur përsyshë se ky tip akuiferi (horizontin ujëmbajtës) ka shkallë të dyanshme të komunikimit hidraulik (Lumi ushqen akuiferin dhe anasjelltas).

Këto aktivitete do të planifikohen në përputhje me parashikimet buxhetore të cilat do të planifikohen për një periudhë trevjeçare me Kornizën Afatmesme të Shpenzimeve dhe do të shihet mundësia e përkrahjes nga donatorët.

Për më tepër, kjo fushë do të përkrahët nga UNDP me projektin rajonal mbi menaxhimin e integruar të burimeve ujore të pellgut të zgjeruar të Drinit 2015-2019 me 1 milion USD. Gjithashtu, në kuadër të këtij projekti do të fillojë ndërtimi i sistemit llogarar për trajtimin e ujrave të zeza në Kramovik me shumë 200 mijë Euro.

Mbrojtja e natyrës

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë, e politikave dhe ajo institucionale

Deri më tani Kosova ka nënshkruar Rezolutën për zhvillimin e Qëndrueshëm të Regjionit të Harkut Dinarik (Resolution on the Sustainable Development of the Dinaric Arc Region, (09 Mars 2011 Kranj, Sloveni) dhe Marrëveshjen mes shteteve të rajonit Dinarik për ruajtjen më të mirë të natyrës në kuadër të Regjionit të Harkut Dinarik (02 Tetor 2013 në Budvë, Mali i Zi).

Në legjislacionin për natyrën janë transpozuar Direktiva t në vijim:

- Direktiva nr. 2009/147/KE e 30 nëntorit 2009 “Për ruajtjen e zogjve të egër” e ndryshuar me Direktivën nr. 2013/17/BE;
- Direktiva e Këshillit nr. 92/43/KEE e 21 majit 1992 “Për ruajtjen e vendbanimeve natyrore, florës dhe faunës së egër”, e ndryshuar me Direktivën nr. 97/62/KE, Direktivën nr. 2006/105/KE dhe Rregulloren (KE) nr. 1882/2003;
- Direktiva e Këshillit nr. 1999/22/KE e 29 marsit 1999 lidhur me mbajtjen e kafshëve në kopshtet zoologjike;
- Rregullore e Këshillit (KE) nr. 338/97 e 9 Dhjetorit 1996 për mbrojtjen e llojeve të florës dhe faunës së egër duke rregulluar tregtinë e tyre, me amendamentet;

- Rregullore e Këshillit (KEE) nr. 3254/91 e 4 nëntorit 1991 që ndalon përdorimin e kurtheve në Komunitet dhe futjen në Komunitet të gëzofit dhe prodhimeve të disa llojeve të faunës së egër me origjinë nga vendet që i kapin ato duke përdorur metodat e kurtheve që nuk plotësojnë standardet humane ndërkombëtare të kapjes;
- Rregullore (BE) nr. 995/2010 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit që përcakton obligimet e operatorëve të cilët qesin drurin dhe prodhimet e drurit në treg;
- Rregullore e Këshillit (KE) nr. 2173/2005 e 20 Dhjetor 2005 mbi krijimin e një skeme të licencimit FLEGT për importet e lëndës drusore në Komunitetin Evropian;
- Direktiva nr. 83/129/KEE e 28 marsit 1983 lidhur me importin në shtetet anëtare të lëkurës së disa llojeve të vegjlish të fokave dhe produkteve që dalin prej tyre; dhe
- Rregullore e Këshillit nr. 348/81/KEE e 20 Janarit 1981 për rregullat e përbashkëta për importin e balenave dhe produkteve të tjera të cetaceve dhe amendamentet.

Direktiva t e përmendura me sipër në masë të ndryshme janë transpozuar përmes Ligjit nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës, Ligjit nr. 04/L-086 për Parkun Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna", Ligjit nr. 04/L-087 për Parkun Kombëtar "Sharri", Ligjit nr. 2003/3 për Pyjet e Kosovës me ndryshimet dhe plotësimet 2004/29 dhe 2010/03-L-153; Ligjit nr. 2006/41 për Gjuetinë si dhe akteve nënligjore që dalin nga këto ligje, si në vijim:

- UA nr. 12/2011 për llojet e vendbanimeve natyrore, hartat e vendbanimeve natyrore, tipat e vendbanimeve natyrore të rralla dhe të kërcënuara si dhe masat për mbrojtjen dhe ruajtjen e tipave të vendbanimeve natyrore, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- UA nr. 01/2012 për kushtet e mbajtjes, mënyrën e shënjimit dhe evidentimit të shtazëve të mbrojtura në internim, transponon Direktivën e Këshillit nr. 1999/22/KE;
- UA nr. 16/2012 për vendkalimet shtazëve të egra, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- UA nr. 18/2012 për shpalljen e llojeve të egra të mbrojtura dhe strikt të mbrojtura, transponon Direktivën nr. 2009/147/KE;
- UA nr. 26/2012 për qarkullimin dhe tregtinë ndërkufitare me llojet e egra të mbrojtura, mundëson zbatimin e Rregullores e Këshillit (KE) nr. 338/97;
- UA nr. 14/2013 për mënyrën e hartimit dhe zbatimit të studimit për vlerësimin e rrezikut nga futja, ri-futja dhe kultivimi i llojeve të egra, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- UA nr. 19/2013 për vlerësimin e pranueshmerisë së planit, programit ose ndërhyrjes në rrjetën ekologjike, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- UA nr. 03/156 për Shpalljen e Rrjetit ekologjik, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- UA nr. 02/2015 për lejimin e hulumtimeve shkencore në natyrë, transponon Direktivën e Këshillit nr. 92/43/KEE;
- Vendimi nr. 01/178 për shpalljen nën mbrojtje të Ligatinës së Hencit/Radevës si Zonë e Veçantë e Mbrojtur për zogjtë;
- Vendimi nr. 5034/14 për shpalljen nën mbrojtje të racës së Gjelit Kosovar Këndim gjatë lloj vendor i zbutur;
- Vendimi nr. 5035/14 për shpalljen nën mbrojtje të racës së qenit Deltari Ilir lloj vendor i zbutur; dhe
- Vendimi nr. 514/15 për Miratimin e Listës së Kuqe të Florës Vaskulare të Kosovës.

Transpozimi i plotë i Direktivave relevante për mbrojtjen e natyrës në legjislacionin kombëtar është gati i arritur. Pjesa e mbetur e dispozitave do arrihet gradualisht krahas me progresin në anëtarësimin e Kosovës në BE. Direktiva "Për ruajtjen e zogjeve të egër" është transpozuar në shkallë 97% dhe atë në Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës, Ligjin për Gjuetinë, UA për shpalljen e llojeve të egra të mbrojtura dhe strikt të mbrojtura dhe Vendimi për shpalljen nën mbrojtje të Ligatinës së Hencit/Radevës si Zonë e Veçantë e Mbrojtur për zogjtë.

Për sa i përket Direktivës për ruajtjen e vendbanimeve natyrore, florës dhe faunës së egër, dispozitat e kësaj Direktive janë transpozuar në tërësi 100% dhe atë me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës dhe UA për llojet e vendbanimeve natyrore, hartat e vendbanimeve natyrore, tipat e vendbanimeve natyrore të rralla dhe të kërcënuara si dhe masat për mbrojtjen dhe ruajtjen e tipave të vendbanimeve natyrore.

Sa i përket Direktivës lidhur me mbajtjen e kafshëve në kopshtet zoologjike transpozimi në legjislacionin kombëtar është 80% përmes Ligjit për Mbrojtjen e natyrës dhe UA për kushtet e mbajtjes, mënyrën e shenjzimit dhe evidentimit të shtazëve të mbrojtura në internim.

Kuadri strategjik për mbrojtjen e natyrës në Republikën e Kosovës përbëhet nga Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin 2011-2020; Strategjia e Pyjeve 2010-2020; Strategjia Kombëtare për sektorin e produkteve pyjore jo drurore 2014-2020 dhe Strategjia e Mbrojtjes së Klimës në Sektorin e Pylltarisë në Kosovë.

Direktiva e Zogjive të Egër dhe Direktiva e Vendbanimeve janë transpozuar plotësisht. Dispozitat e Ligjit për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 dhe UA për shpalljen e llojeve të egra të mbrojtura dhe strikt të mbrojtura nr. 18/2012 kanë siguruar harmonizimin e kornizës ligjore kombëtare me kërkesat e këtyre dy Direktiva ve.

Transpozimi i Direktivës është siguruar me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës nr. 03/L-233 dhe UA nr. 14/2012 për Kushtet e mbajtjes, mënyrën e shenjzimit dhe evidentimit të shtazëve të mbrojtura në internim.

Në zbatim të legjislacionit në fuqi për mbrojtjen e natyrës, janë hartuar dokumentet strategjike:

- Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitetin 2011 - 2020 është miratuar në Kuvend me datën 10.10.2011;
- Strategjia e Pyjeve 2010-2020, e miratuar në 2010
- Strategjia Kombëtare për sektorin e produkteve pyjore jo drurore 2014-2020, e miratuar në 2014; dhe
- Strategjia e Mbrojtjes së Klimës në Sektorin e Pylltarisë në Kosovë, e miratuar në 2012.

Si masa zbatuese të legjislacionit për mbrojtjen e natyrës kanë përfunduar edhe:

- Raporti për gadishmerinë e Kosovës për NATURA 2000
- Raporti për identifikimin e regjioneve biogeografike; dhe
- Emërimi i Grupit Koordinues për themelimin e rrjetit kombëtar të zonave NATURA 2000.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për mbrojtjen e natyrës është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht departamenti i mbrojtjes së mjedisit, divizioni për mbrojtjen e natyrës, Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit /me gjithsejtë 15 zyrtarë. Institucionet tjera që kanë të bëjnë me fushën e natyrës janë kryesisht: Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Ministria e Kulturës, Rinisë dhe Sportit (MKRS), Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), Ministria e Integritimit Evropian (MIE) dhe Kuvendet Komunale (KK) të cilat në pajtim me Ligjin për Mbrojtjen e Natyrës, Strategjinë, programin e mbrojtjes së natyrës dhe dokumentet e rregullimit hapësinor janë të detyruara që të kujdesen për ruajtjen e larmisë biologjike dhe peisazhore, secila për sferën vetanake të përgjegjësive.

Sa i përket përkrahjes së donatoreve në këtë fushë, nga fondet regionale të BE-së për biodiversitet do të përkrahët AMMK me 3 milion Euro. Gjithashtu, AMMK do të përkrahët në fushën e mbrojtjes eko sistemeve në pikat kufitare nga programi TEM 2017-2018 (Trans Border Eco System Management) me vlerë prej 250 mijë Euro.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën afatmesme, Ligji nr. 03/L-233 për Mbrojtjen e Natyrës i cili transpozon në masë të madhe Direktiva t relevante dhe mundëson zbatimin e Rregulloreve të Këshillit do të ketë një amendamentim gjatë kësaj periudhe. Me amendamentim do të arrihet harmonizimi i plotë me Legjislacionin e BE-së.

Gjithashtu në këtë periudhë do të amandamentohen edhe Ligji nr. 04/L-086 për Parkun Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna" dhe Ligji nr. 04/L-087 për Parkun Kombëtar "Sharri".

Nga legjislacioni sekondar për periudhën afatmesme janë planifikuar:

- Nxjerrja e Vendimeve për shpalljen ose ri-shpalljen e Rezervateve strikte natyrore sipas Ligjit në fuqi, dhe
- Nxjerrja e Akteve ligjore bazuar në iniciativat e reja nga institucionet kompetente për inicimin e shpalljes së zonave të reja të mbrojtura.

Në fushën e mbrojtjes së natyrës në periudhën afatmesme për zbatimin e legjislacionit në fuqi, do të bëhen:

- Hartimi i Planit të Menaxhimit për Parkun Kombëtar "Bjeshkët e Nemuna".

Sipas KASH-it 2016–2019 është bërë vlerësimi i planifikimit për mjetet për zbatimin e dy projekteve:

- Inventarizimi i tipave të vendbanimeve natyrore dhe paraqitja hartografike e tyre, ku për vitin 2017 me KASH janë planifikuar 20,000.00 Euro nga Buxheti i Kosovës (këto mjete financiare do të shfrytëzohen për përgatitjen e listës me tipet e vendbanimeve natyrore si dhe to të prodhohen hartat); dhe
- Ndërtimi i Kopshti Botanik në Prishtinë planifikohet nga viti 2018.

Kontrolli i ndotjes industriale

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë, e politikave dhe ajo institucionale

Transpozimi i Direktivës nr. 2010/75/KE për Emisionet Industriale, në legjislacionin e Kosovës është mjaft i avancuar, i cili është vlerësuar me notë transpozuese prej 69%. Dispozitat e Ligjit nr. 03/L-043 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes, UA nr. 06/2007 mbi Rregullat dhe Normat e Shkarkimeve në Ajër nga Burimet e Palëvizshme të Ndotjes, Ligji nr. 03/L-025 për Mbrojtjen e Mjedisit si dhe Ligji nr. 02/L-30 për Mbeturinën, janë identifikuar si instrumente kryesore të transpozimit.

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor është autoriteti përgjegjës për transpozimin dhe implementimin e kësaj Direktive.

MMPH ka identifikuar 30 instalime të cilat duhet të pajisen me LMI, në bazë të Ligjit nr. 03/L-043 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes. MMPH ka ende punë për të bërë në kompletimin dhe vlerësimin e të gjitha instalimeve, për të cilat zbatohet ky ligj respektivisht kjo direktivë.

Sa i përket inspektimit mjedisor ky autoritet është krijuar dhe është operacional. Inspektorati i Mjedisit siguron dhe kontrollon përputhshmërinë e operatorëve me kushtet e LMI.

Miratimi i UA nr. 10/2011 për Pengimin e Aksidenteve të Mëdha ku Përfshihen Substancat e Rrezikshme ka siguruar përputhje të pjesshme me kërkesat e Direktivës SEVESO III (Direktiva 2012/18/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të datës 4 korrik 2012 për Kontrollin e Rreziqeve të Mëdha-Aksidenteve ku Përfshihen Substancat e Rrezikshme).

UA nr. 06/2007 mbi Rregullat dhe Normat e Shkarkimeve në Ajër nga Burimet e Palëvizshme të Ndotjes ka siguruar transpozimin e disa dispozitave të Direktivës (Direktiva nr. 2004/42/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit të 21 prillit 2004 mbi kufizimin e emetimeve të komponimeve organike të paqëndrueshme për shkak të përdorimit të tretësve organikë në ngjyra të caktuara dhe llaqe dhe produkteve për përfundim të automjeteve).

Për implementimin e Ligjit nr. 03/L-043 për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes fillimisht është hartuar legjislacioni sekondar si me poshtë:

- UA për Procedurat e zhvillimit dhe miratimit të dokumenteve të referimit për teknikat më të mira të mundshme;
- UA për Formën, përmbajtjen dhe mënyrën e plotësimit të aplikacionit për leje të integruar;
- UA për Përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit të lejeve të integruara; dhe
- UA për Kushtet e lejes për llojet specifike të operimeve dhe impianteve.

Me përkrahje nga BE gjatë zhvillimit të projektit të binjakëzimit, për ngritjen e kapaciteteve njerëzore, është trajnuar stafi i MMPH për krijimin dhe implementimin e sistemit për procesin e lëshimit të LMI.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për kontrollin e ndotjes industriale është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor, Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit, respektivisht Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotjes Industriale me asistencë të Agjencisë për Mbrojtjen e Mjedisit/me gjithsejtë 15-20 zyrtarë. Institucionet tjera që sipas nevojës, ndërlidhen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, Operatorët Industrial, etj.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën afatmesme në këtë fushë, planifikohen këto aktivitete:

- Hartimi i akteve nënligjore që dalin nga Ligji i ndryshuar për Parandalimin dhe Kontrollin e Integruar të Ndotjes, dhe
- Ngritja e mëtejme e kapaciteteve administrative për zbatimin e legjislacionit.

Si masë zbatuese planifikohet: Ndërtimi i impiantit për trajtimin e ujërave acidike të minierës së Artanës. Buxheti për kompletimin e legjislacionit dhe implementimin e tij, hynë në kuadër të planifikimit buxhetor të MMPH.

Kimikatet

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Kosova është duke u bërë progres gradual drejt transpozimit të Rregullores nr. 1907/2006/KE REACH dhe Rregullores nr. 1272/2008/KE (CLP) për Klasifikimin, Paketimin dhe Etiketimin e Substancave të Rrezikshme. Niveli i transpozimit nuk është shumë i madh pasi që në fushën e kimikateve kanë ndryshuar dispozitat e shumta ekzistuese me qëllim të harmonizimit global të rregullave për kimikate. Gjerë më tani është arritur transpozim i mirë sa për të funksionuar pa pengesa të mëdha tregu i kimikateve, sidomos janë transpozuar dispozitat më të nevojshme për zbatim që është siguruar përmes Udhëzimit Administrativ nr. 10/2012 për listën Teknike të sigurisë nga kimikatet dhe mënyrën e plotësimit të sajë, dhe Udhëzimit Administrativ nr. 17/2014 për Klasifikimin, Etiketimin dhe Paketimin të Kimikateve të Rrezikshme, Ligjit nr. 04/L-197 për kimikate, si dhe me shpalljen e Vendimit të Ministrit nr. 4222-14- 564295 për Listën e substancave të rrezikshme nga Rregullorja nr. 1272/2008 /KE - CLP.

Megjithatë, përafrimi i kornizës ligjore nevojitet të zgjerohet përmes instrumenteve ligjore, të cilat kërkojnë përpjekje shtesë. Ky objektivi do të arrihet pjesërisht përmes miratimit të Udhëzimeve Administrative për metodat e vlerësimit të rrezikut nga kimikatet të cilat do të hartohen gjatë 3 viteve të ardhme.

Sa i përket veprimeve që duhet ndërmarrë për të siguruar kapacitetet për të kontrolluar përputhshmërinë me rregullat e klasifikimit, etiketimit dhe paketimit të substancave të rrezikshme, inspektimet bëhen nga inspektorati fitosanitar që bënë kontrollat doganore. Në këtë kontekst, inspektimi është kompetencë edhe për Inspektoratin e Tregut, e cila është në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë, si dhe Inspektorati i Mjedisit e cila është në kompetencë të MMPH-së janë operative dhe funksionale.

Transpozimi i Direktivës për Asbest (Direktiva e Këshillit nr. 87/217/KEE e 19 mars 1987 mbi parandalimin dhe reduktimin e ndotjes së mjedisit nga asbest e ndryshuar nga Direktiva nr. 91/692/KEE dhe Rregulloren (KE) 807/2003), është në nivel mjaft të avancuar. Lidhur me këtë, është Udhëzimin Administrativ nr. 07/2009 për Administrimin e mbeturinave që përmbajnë azbest dhe i cili është duke u amandamentuar. Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor dhe komunat janë përcaktuar si autoriteti kompetent për zbatimin e kësaj direktive.

Në këtë fushë, tashmë janë marrë masat për kufizimin dhe vendosjen në treg dhe/ose masat për përdorimin e fibrave asbest do të hyjnë në fuqi në vitin 2015 nga MMPH, ndërsa disa masa veçse janë ndërmarrë për reduktimin e emisioneve të asbest në burim, për shembull ndalimi i operimeve të fabrikës ekzistuese të cilat përdorin asbest (siç është Fabrika Sharr- Salonit për prodhimin e çimentos asbest). Ndërsa, procesi i pastrimit në lumin Lepenc i cili përmban mbeturina të çimentos asbest është në vazhdim.

Transpozimi i Direktivës nr. 98/8/KE për Produktet biocide është mjaft i avancuar që është siguruar përmes dispozitave të Ligjit nr. 03/L-119 për Produkte Biocide. Ligji në fjalë do të ndryshohet gjatë vitit 2016, pasi që tani e tërë Direktiva për produktet biocide është zëvendësuar me Rregulloren për produkte biocide nr. 528/2012/BE që përcakton dhe rregullon kushtet për vendosjen në treg dhe përdorim të substancës/ve të cilat përdoren për prodhimin e produkteve biocidale në territorin e Republikës së Kosovës. Kështu që kjo Rregullore do të transpozohet në tërësi në Ligjin e ri për produkte biocide.

Përpjekjet aktuale të transpozimit janë të fokusuar në hartimin e Udhëzimit Administrativ për eksport import- PIC Procedure të Mbeturinave të rrezikshme duke u harmonizuar me Rregulloren (KE) nr. 689/2008 eksport import të kimikateve, respektivisht me Rregulloren nr. 649/2012 /BE për export import -PIC procedure.

Gjithashtu transpozim i plotë është bërë nga Rregullorja nr. 648/2004/KE për Detergjentet, e transpozuar në Rregulloren e Kosovës nr. 02-2015 për detergjentet e miratuar nga Ministri në vitin 2015, është nxjerrë Vendim nr. 4222-14_564295 për listën CLP të substancave të rrezikshme (Direktiva nr. 1272/2008/KE, CLP).

Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor (MMPH), Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës, Inspektorati për Mjedis, si dhe Instituti Kombëtar për Shëndetin Publik e cila është nën autoritetin e Ministrisë së Shëndetësisë janë përcaktuar si autoritete kompetente për zbatimin e këtyre Direktiva ve. Mungesa e kapaciteteve administrative pengon zbatimin e një sistemi për autorizimin e produkteve biocide.

Gjerë më tani, ende nuk është hartuar ndonjë program, strategji apo plan rreth menaxhimit të kimikateve.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për kontrollin e ndotjes nga kimikatet është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit, divizioni për kimikate dhe

mbeturina, si dhe Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit /me gjithsejtë 4 zyrtarë. Institucionet tjera që kanë të bëjnë me fushën kimikateve janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Ministria e Integritimit Evropian (MIE).

Sa i përket përkrahjes nga donatorët në këtë fushë kemi projektin nga JICA 2017-2020 me vlerë rreth 4 milion USD për zhvillimin e kapaciteteve për kontrollin e ndotjes së ajrit.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën afatmesme, planifikohet ndryshimi dhe plotësimi i akteve që dalin nga Ligji për Kimikate nr. 04/L-197 (Rregullorja (KE) nr. 1907/2006, dhe Rregullorja (KE) nr. 1272/2008).

Gjithashtu për kimikatet si nën-sektor mjaft i rëndësishëm, në periudhën afatmesme, do të plotësohet Korniza legjislative sekondare dhe Rregulloret si më poshtë:

- UA nr. 17/2014 për Klasifikim etiketim dhe paketim të kimikateve të rrezikshme (Direktiva nr. 1272/2008/KE, CLP);
- UA mbi shënimet e përbërjes së detergjenteve në paketimet e tyre (Direktiva nr. 648/2004/KE mbi rregullimin e detergjentëve);
- UA për metodat për caktimin e vetive fizike të kimikateve (Rregullorja (KE) nr. 1907/2006)
- UA për metodat për caktimin e toksicitetit dhe efektet tjera shëndetësore (Rregullorja (KE) nr. 1907/2006), dhe
- UA për metodat për caktimin e ekotoksicitetit (Rregullorja (KE) nr. 1907/2006).

Në periudhën afatmesme në këtë nënsektor fokusi do të jetë në zbatimin e legjislacionit të miratuar primar dhe sekondar, hartimin e politikave të reja-strategjive, programeve dhe në ngritje të kapaciteteve. Buxheti për realizimin e aktiviteteve do të planifikohet sipas KASH.

Mbrojtja nga zhurma

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Në funksion të përafrimit të mëtejshëm të legjislacionit vendor me acquis të BE-së në fushën e mbrojtjes nga zhurma, Kosova ka marrë vendim për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-102 për Mbrojtjen nga Zhurma, i cili pritet të miratohet gjatë vitit 2017.. Përmes këtij Ligji do të bëhet transpozimi i plotë i Direktivës nr. 2002/49/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit, e datës 25 qershor 2002, në lidhje me vlerësimin dhe menaxhimin e zhurmës në mjedis.

Për të implementuar ligjin në fjalë, për fillim planifikohet hartim i legjislacionit sekondar që del nga ky ligj dhe ngritja e kapaciteteve njerëzore për implementimin e këtij legjislacioni, si në nivelin qendror ashtu edhe në nivelin lokal.

Autoriteti kompetent për mbrojtjen nga zhurma në mjedis është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit/ Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, dhe Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit/ Instituti Hidrometeorologjik me gjithsejtë 4 zyrtarë. Institucionet tjera që ndërlidhen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Infrastrukturës (MI), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Komunitet.

Prioritetet afatmesme

Në periudhën afatmesme lidhur me çështjet e mbrojtjes nga zhurma planifikohet:

- Rishikimi i legjislacionit dhe transpozimi i mëtejshëm i legjislacionit të BE-së (në se është i nevojshëm);
- UA 08/ 2009 mbi Vlerat e lejuara të emisioneve të zhurmes nga burimet e ndotjes
- Krijimi i sistemit për monitorimin e zhurmes në mjedis; dhe
- Forcimin e kapaciteteve administrative.

Në këtë periudhë do të ndërmerren këto masa:

- Sigurimi i pajisjeve për matjen e zhurmes në mjedis;
- Sigurimi i trajnimeve për zhvillimin e hartave Strategjike të Zhurmës;
- Zhvillimi i Hartave Strategjike të zhurmes; dhe
- Hartimi i Planeve të Veprimit.

Sa i përket buxhetit për realizimin e këtyre aktiviteteve, sigurimi i pajisjeve hynë në kuadër të planifikimit buxhetor të MMPH, kurse Zhvillimi i Hartave Strategjike të zhurmes dhe Hartimi i Planeve të Veprimit do të sigurohen dhe planifikohen nga institucionet përgjegjëse për përgatitjen e këtyre dokumenteve.

Pylltaria

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Korniza ligjore në sektorin e pylltarisë përbëhet nga Ligji nr. 2005/49 për Pyjet, Ligjin nr. 02/L-53 për Gjuetinë dhe ligjet e tjera si Ligji nr. 2010/03/-L-233 mbi Mbrojtjen e Natyrës, Ligji nr. 2010/03 -L- 230 mbi Vlerësimin Strategjik Mjedisor, Ligji nr. 2006/02- L41 mbi Mbrojtjen nga Zjarri, Ligji nr. 02/L-26 për Tokën Bujqësore, Ligji nr. 03/L-029 për Inspektionin Bujqësor, Ligji nr. 10/ 03/-L- 163 mbi Minierat dhe Mineratet, Ligji nr. 2004/13 për Materialin Fidanor, Ligji nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës dhe Ligjin nr. 2011/04-L- 040 për rregullimin e Tokës.

Ligji për pyjet e Kosovës bazohet në parimet e zhvillimit të qëndrueshëm, konservimit të lloj-llojshmërisë biologjike, si dhe masat paraprake dhe parandaluese për mbrojtjen e pyjeve dhe ruajtjen e mjedisit ashtu si janë përshkruar në deklaratën e parimeve për konsensusin global mbi menaxhimin, ruajtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të pyjeve të dhëna në aneksin III të raportit të Konferencës së Kombeve të Bashkuara mbi Mjedisin dhe Zhvillimin (Rio de Zhaniero, 3-14 qershor, 1992). Ndërkaq Ligji nr. 02/L-53 për Gjuetinë siguron një menaxhim të qëndrueshëm të sektorit duke konsideruar florën dhe faunën si pasuri natyrore me interes të përgjithshëm të cilat gëzojnë mbrojtje të veçantë, ruajtje e tërësisë së ekosistemit dhe baraspeshës ekologjike.

Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), në drejtim të përmirësimit të strukturës organizative, strukturës të menaxhimit me pyje, toka pyjore dhe kafshë të egra, ka një bazë të konsoliduar të legjislacionit sekondar (deri më tani ekzistojnë 38 UA. të cilat rregullojnë këtë sektor).

Politikat, strategjitë dhe planet e veprimit për zhvillimin e sektorit pyjor në Kosovë të miratuara nga Qeveria e Kosovës janë të përmbledhura në dokumentin “Strategjia për Zhvillimin e Pylltarisë 2010-2020”. Qëllimi i kësaj strategjie është shfrytëzimi i qëndrueshëm i resurseve pyjore përmes ofrimit të një kornize institucionale dhe rregullative duke siguruar mekanizmat e përhershëm financiar për zhvillimin e sektorit.

Deri më tani në sektorin pyjor, janë bërë përpjekje për të vendosur sanksione për prerjet e paligjshme, kjo është edhe sfidë e dalë nga Raporti Progresit i komisionit evropian për vitet 2015 dhe 2016 (në nënpikën 5.2.2 Bujqësia dhe peshkataria), ku theksohet se vëllimi i prerjeve të paligjshme është ende shumë i lartë

për menaxhim të qëndrueshëm të pyjeve. Sfidat tjera sektoriale janë: parcelizimi i pyjeve private, çështjet pronësore të pazgjidhura, menaxhimi jo efikas i pyjeve etj. Niveli i ulët i investimeve në zhvillimin e sektorit sidomos në pyllëzimin e sipërfaqeve të reja mbetet sfida për tu adresuar, ndërsa institucionet përgjegjëse duhet të sigurojnë një vetëdije dhe informim më të mirë për qytetarët sa i përket ruajtjes, shfrytëzimit efikas dhe menaxhimit të qëndrueshëm të pyjeve.

Qeveria e Kosovës duhet që të bëjë përpjekje të mëtutjeshme në përmirësimin e bashkëpunimit në nivel qendror dhe lokal për të siguruar një menaxhim të qëndrueshëm të resurseve pyjore si dhe të kompletojë modelin institucional i cili do jetë efikas në zbatimin e politikave në këtë sektor. Sa i përket kornizës legjislative, ajo mbetet që edhe më tutje të plotësohet dhe përafrohet me atë të BE-së deri në përafrimin e plotë.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për Pylltarinë është Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural si organi më i lartë i administrimit dhe menaxhimit të pyjeve në Kosovë, respektivisht Departamenti i Pylltarisë dhe Agjencia Pyjore e Kosovës. Numri i të punësuarve në departament të Pylltarisë është 7 ndërsa, APK si autoritet ekzekutiv ka 140 të punësuar. Institucionet tjera që kanë të bëjnë me fushën e pylltarisë janë kryesisht: Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinore (MMPH), Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Ministria e Integritimit Evropian (MIE).

Spektori i pylltarisë përveç buxhetit të vendit ka gëzuar përkrahje të madhe edhe nga ana e donatoreve. Nga viti 2008 deri më tani ky sektor është përkrahe me shumë të përafërt rreth 16,4 milion Euro dhe 15,6 milion Euro nga Buxheti i Kosovës.

Me qëllim të harmonizimit të legjislacionit vendor me atë të BE-së, MBPZHR, është në proces të plotësim-ndryshimit të Ligjit për Pyjet e Kosovës nr. 2003/3 si dhe akteve nënligjore për zbatimin e ligjit. Ky draft Ligj do të marrë parasysh Rregulloret e BE-së si: Rregulloren (BE) nr. 691/2011 e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 6 korrik 2011 për Mjedisin Evropian dhe Llogaritë Ekonomike; Rregulloren (BE) nr. 995/2010 e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 20 tetor 2010 e cila përcakton obligimet e operatoreve të cilët plasojnë drurin dhe produktet drunore në treg, gjithashtu e ashtuquajtur "EU TR"; dhe Rregulloren (BE) nr. 995/2010 e Parlamentit dhe e Këshillit Evropian e datës 20 tetor 2012 e cila përcakton obligimet e operatoreve të cilët plasojnë drurin dhe produktet drunore në treg.

Gjatë kësaj periudhe parashihet edhe plotësim-ndryshimi i Ligjit për Gjuetinë 02/L-53, me të cilin rregullohet menaxhimi i qëndrueshëm, kultivimi, mbrojtja, gjuetia dhe shfrytëzimi i faunës së egër si pasuri natyrore me interes të përgjithshëm. Ligji për Gjuetinë do të përafrohet me konventat ndërkombëtare dhe Direktiva t e BE si: Konventa Evropiane për mbrojtjen e llojeve të kafshëve të egra dhe mjediseve të tyre (Konventa e Bernës), Konventa për mbrojtjen e llojeve migruese të kafshëve të egra (Konventa e Bonit), Konventa ndërkombëtare për tregtinë me bimë dhe kafshë të rrezikuara (CITES), Konventa e Kombeve të Bashkuara për llojllojshmërinë biologjike (Konventa e Rios), Direktiva e BE-së nr. 92/43/KEE për ruajtjen e mjediseve natyrore dhe florës e faunës së egër, dhe Direktiva e BE-së nr. 79/409/KEE për shpezët.

Për të përmirësuar politikat sektoriale dhe për të promovuar menaxhimin e qëndrueshëm të prodhimeve pyjore jo drunore MBPZHR është në fazën e inventarizimit nacional dhe të përcaktimit të kuotave vjetore për vjeljen e produkteve pyjore jodrunore.

Sa i përket zbatimit të politikave brenda sektorit të pylltarisë dhe ndërmarrjes së masave për zbatimin e legjislacionit, gjatë kësaj periudhe pritet të bëhet miratimi i Programit Nacional për Pyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura 2016-2025, i cili përcakton veprimet, masat dhe buxhetin për pyllëzimin e tokave pyjore sipas politikave, strategjive të miratuara dhe të përafruara me legjislacionin e BE-së si dhe praktikave të mira menaxhuese.

Avancimi dhe funksionalizimi i Sistemit Informativ Pyjor të Kosovës (FIS-KOS) i cili integron edhe sistemet tjera në programet, softuerët dhe të gjitha procedurat administrative në menaxhimin e pyjeve nga niveli lokal deri të ai qendror mbetet një nga përkushtimet e MBPZHR në vitet në vazhdim.

Prioritetet afatmesme

Në prioritetet afatmesme planifikohet:

- Hartimi i Strategjisë për Zhvillimin e Pylltarisë 2020-2030;
- Inventarizimi nacional i faunës së egër dhe i vlerësimit të potencialit për gjueti
- Hartimi i programit nacional për menaxhimin e faunës së egër dhe gjuetisë 2018-2028;
- Zhvillimi i softuerit për planet 10 vjeçare të menaxhimit me pyje;
- Ristrukturimi i Agjencisë Pyjore të Kosovës sipas mandatit të ri të propozuar me draft-ligjin e ri për pyjet;
- Ristrukturimi i inspektoratit pyjor; dhe
- Hartimi i udhëzimeve administrative për zbatimin e ligjeve të miratuara.

Ndryshimet klimatike

Gjendja aktuale

Korniza legjislative, e politikave dhe ajo institucionale

Qeveria e Kosovës ka miratuar UA nr. 20/2013 për Zbatimin e Mekanizmave për Zhvillim të Pastër i cili ka transpozuar pjesërisht Direktivën për Tregtimin të Emisioneve nr. 2003/87/KE. Transpozimi do të zhvillohet më tej përmes miratimit të UA mbi Mekanizmat për Monitorimin e Emisioneve të Gazeve Serrë, i cili pritet të miratohet në fund të vitit 2015. MMPH ka përgjegjësi për definimin dhe zbatimin e politikave dhe masave për të kufizuar emisionet gazrave serrë në përputhje me Ligjin nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja.

Deri më tani është përgatitur Inventari i gazeve serrë. Mekanizmat për zbatimin, monitorimin dhe obligimet e raportimit ende nuk janë krijuar dhe nuk ka studime për projeksione të emisioneve deri në vitin 2020.

Miratimi i UA nr. 16/2013 mbi Substancat që Hullojnë Shtresën e Ozonit dhe Gazeve Serrë të Fluoruara do të avancojnë zbatimin e Rregullores së F-Gazeve. Në anën tjetër, MMPH, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë dhe Doganat e Kosovës ndajnë përgjegjësinë mbi zbatimin e këtij UA.

Me qëllim të krijimit të sistemit për zbatimin e këtij UA janë të nevojshme trajnime dhe programe profesionale për forcimin e kapaciteteve institucionale të palëve të përfshira në këtë proces dhe shikimi i mundësisë së marrjes së përvojave nga vendet e zhvilluara.

Progresi në transpozimin e Direktivës së Cilësisë së Benzinë dhe Derivateve të Naftë vazhdon më tej. Me miratimin e UA nr. 07/2012 për Cilësinë e Naftës dhe Karburanteve të Lëngëta Rrjedhëse, në periudhën paraprake vlerësohet si transpozim i nivelit më të lartë. Miratimi, i UA për biokarburantet, i cili planifikohet për qershor 2015, do të transpozohet shumicën e dispozitave të Direktivës në fjalë.

Megjithatë, nuk ka plane të sakta për përafrimin e legjislacionit kombëtar me dispozitat e Direktivës mbi Monitorimin (Neni 8 dhe 8.a), i cili do të bëhet nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë.

Zbatimi i Direktivës së Cilësisë së Benzinë dhe Karburanteve të Naftës nr. 2009/30/KE është mjaft e përparuar. Megjithatë, janë ende përpjekjet të nevojshme për kryerjen e vlerësimit të plotë të konsumit

kombëtar të karburantit dhe të krijimit të bazës së të dhënave për cilësinë e karburantit. Në këtë drejtim, zbatimi i plotë i kësaj direktive që është planifikuar më parë për vitin 2013 është shtyrë për vitin 2015.

Për sa i përket autoriteteve të caktuara për zbatimin e kësaj Direktive, Departamenti për Rregullimin e Tregut të Naftës dhe të Mallrave Strategjike është përgjegjës për rregullimin e sektorit të naftës dhe për mbledhjen e të dhënave të cilësisë së karburantit, ndërsa Inspektorati i Tregut në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë është përgjegjës për mbikëqyrjen e tregut dhe zbatimin e programit të monitorimit të cilësisë së karburanteve, në bashkëpunim me inspektoratin përkatës dhe laboratorët e autorizuar.

Zbatimi i Rregullores mbi Standardet e Emetimit për Makinat e Reja të Pasagjerëve mbetet në një fazë të hershme. MMPH dhe Ministria e Brendshme janë autoritetet kompetente për rregullimin e standardeve të performancës së emisionit për automjete të reja të lehta komerciale. Në këtë drejtim, autoritetet e përcaktuara duhet të intensifikojnë përpjekjet e tyre në krijimin e sistemit për mbledhjen dhe monitorimin e të dhënave.

Transpozimi i Direktivës së Informimit të Konsumatorit nr. 2011/83/BE ka përparuar në këtë periudhë të monitorimit me miratimin e UA nr. 19/2013 mbi Disponueshmërinë e të Dhënave për Ekonominë e Karburantit dhe Emetimet e CO₂ nga Makinat e Reja të Pasagjerëve, në të cilin është bërë transpozimi i plotë i kësaj Direktive.

Për implementimin e legjislacionit për Ndryshimet Klimatike janë miratuar këto UA si në vijim:

- UA nr. 16/2013 për Substancat që dëmtojnë shtresën e ozonit dhe gazrat serë të fluoruara (Rregullorja (KE) nr. 1005/2009 Ozone Depleting Substances, dhe Rregullorja (KE) nr. 842/2006 F-Gases);
- UA nr. 19/2013 për Qasje në informata për shpenzimin ekonomik të karburanteve dhe emisionin CO₂ të automjeteve të reja personale (Direktiva nr. 1999/94/KE Consumer Information);
- UA nr. 20/2013 për Zbatimin e mekanizmave fleksibil për zhvillim të pastër (Direktiva nr. 2003/87/KE Emission Trading);
- Udhëzim Administrativ QRK- nr. 01/2016 për Mekanizmin e Përcjelljes së Emisioneve të Gazrave Serë, është miratuar me 29.01.2016. Rregullorja (BE) nr. 525/ 2013 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian për mekanizmin për monitorimin dhe raportimin e gazrave serrë;
- Udhëzim Administrativ QRK- nr. 09/2015 për Përcjelljen e Emisioneve të Gazrave Serë, është miratuar me 30.12.2015; dhe
- Rregullorja (BE) nr. 525/ 2013 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian për mekanizmin për monitorimin dhe raportimin e gazrave serrë.

Autoriteti kompetent i përcaktuar për ndryshime klimatike është Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor respektivisht Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit/ Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, dhe Agjencioni për Mbrojtjen e Mjedisit/ Instituti Hidrometeorologjik me gjithsejtë 9 zyrtarë. Institucionet tjera që ndërlidhen me këtë fushë janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Tregtisë dhe Industrisë (MTI), Ministria e Infrastrukturës (MI), Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural (MBPZHR), Ministria e Shëndetësisë (MSH), Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Ministria e Integritimit Evropian (MIE). Për më tepër, me datë 21.08.2015 me vendim të Qeverisë 05/45 është themeluar Komiteti Kombëtar për Ndryshime Klimatike.

Prioritetet afatmesme

Për periudhën afatmesme nga fusha e ndryshimeve klimatike do të amandamentohen një numër i UA-ve të cilat do vazhdojnë transpozimin e legjislacionit të BE -së, dhe hartimin e UA tjera. Përcaktimi për hartimin e UA të reja do të bëhet varësisht prej kushteve socio ekonomike të Kosovës respektivisht, mundësisë së implementimit të tyre.

Legjislacioni i BE që duhet të transpozohet në legjislacionin e Kosovës janë:

- Direktiva nr. 2003/87/KE - krijimit të një skeme për tregtimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda komunitetit me të cilën amandamentohet Direktiva nr. 96/61/KE;
- Direktiva nr. 2004/101/KE me të cilën amandamentohet Direktiva nr. 2003/87/KE - krijimit të një skeme për tregimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda komunitetit lidhur me mekanizmat e Kyoto Protokolit;
- Direktiva nr. 2008/101/KE me të cilën amandamentohet Direktiva nr. 2003/87/KE - krijimit të një skeme për tregimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda komunitetit;
- Direktiva nr. 2009/29/KE me të cilën amandamentohet Direktiva nr. 2003/87/KE për të përmirësuar dhe zgjeruar sistemin e tregtimit të emisioneve brenda komunitetit;
- Direktiva nr. 2009/30/KE me të cilën amandamentohet Direktiva nr. 98/70/KE e në lidhje me specifikimet e benzinës dhe naftës si dhe naftës së gazit si dhe prezantimin e një mekanizmi për monitorimin dhe reduktimin e emisioneve të gazrave serë;
- Vendimi nr. 406/2009/KE për përpjekjet e Shteteve Anëtare të zvogëlojnë emisionet e gazrave serë që ti plotësojnë obligimet e Komunitetit për zvogëlimin e gazrave serë deri më 2020;
- Vendimi i Komisionit nr. 2011/278/BE për përcaktimin e rregullave kalimtare në nivel të Bashkësisë për shpërndarjen pa pagesë të kuotave të njësisive të emisioneve në përputhje me nenin 10, të Direktivës nr. 2003/87/BE;
- Rregulloren (BE) nr. 1005/2009 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për materiet të cilat e dëmtojnë shtresën e ozonit;
- Rregulloren (BE) nr. 842/2006 të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për gazrat serë të fluoruara të caktuara;
- Vendimi nr. 280/2004/BE të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për mekanizmin e përcjelljes së gazrave serë në Bashkësi dhe për zbatimin e Protokollit të Kyotos;
- Rregulloren të Komisionit (BE) nr. 1031/2010 për ndarjen, udhëheqjen dhe aspektet tjera të ndarjes së kuotave të emisioneve të gazrave serë sipas Direktivës nr. 2003/87/BE të Parlamentit dhe Këshillit Evropian për vendosjen e sistemit të tregtimit me kuota të emisioneve të gazrave serë brenda Bashkësisë; dhe
- Vendimi i Komisionit nr. 2007/589/BE me të cilën merren vendimet për përcjelljen dhe raportimin e emisioneve të gazrave serë sipas Direktivës nr. 2003/87/BE, e cila është ndryshuar dhe plotësuar me Vendim të Komisionit nr. 2011/540/BE.

Deri në fund të vitit 2020, për zbatimin e kërkesave që dalin nga MSA planifikohen këto masa:

- Përpjekjet për përfshirjen e Kosovës në mekanizmat ndërkombëtar dhe për të ndihmuar zvogëlimin e emetimeve që kontribuojnë në përkeqësimin e ndryshimit të klimës;
- Përafrimin gradual i legjislacionit të Kosovës me acquis të BE-së, për Ndryshimet Klimatike;
- Zbatimi i veprimeve të dala nga Plani i Veprimit për Ndryshime Klimatike, ku përveç veprimeve për ulje të gazrave serrë përfshihen edhe veprimet për përshtatje me ndryshimet klimatike; dhe
- Ngritja e kapaciteteve të duhura administrative dhe procedurave për koordinim ndërmjet akterëve relevant, për të mundësuar zbatimin e politikave për zvogëlimin e emisioneve të gazrave serrë, që kontribuojnë në përkeqësimin e ndryshimit të klimës.

Buxheti për kompletimin e legjislacionit hyn në kuadër të planifikimit buxhetor të MMPH, ndërsa buxheti për realizimin e veprimeve që dalin nga Plani i Veprimit për Ndryshime Klimatike do të parashihen në këtë plan.

Mbrojtja civile

Gjendja aktuale

Korniza legjislativë, e politikave dhe ajo institucionale

Fusha e menaxhimit të fatkeqësive në vendin tonë është e rregulluar me Ligjin nr. 04/L-27 për mbrojtje nga fatkeqësitë natyrore dhe fatkeqësitë tjera dhe një numër i rregulloreve dhe Udhëzimeve Administrative të miratuara deri më sot. Pastaj është Ligji nr. 04-L-230 për Agjencinë e Menaxhimit Emergjent, Ligji nr. 04/L-012 për Mbrojtje nga Zjarri dhe Ligji nr. 04/L-049 për Zjarrfikje dhe Shpëtim.

Legjislacioni i cili mbulon fushën e parandalimit dhe reagimit në raste të aksidenteve kimike (në industri) i cili pjesërisht transpozon Direktivën nr. 2012/18/BE- Seveso III, janë;

- UA për nr. 05/2011 për metodologjinë e vlerësimit të rrezikut nga aksidentet kimike si dhe masat për eliminimin e pasojave;
- UA nr. 10/2011 për pengimin e aksidenteve të mëdha ku përfshihen substancat e rrezikshme; dhe
- UA nr. 17/2012 për regjistrin e impiantëve në të cilët është vërtetuar prezenca e substancave të rrezikshëm.

Deri me tani Kosova ka hartuar Planin e Reagimit Kombëtar. Autoriteti kompetent i përcaktuar për Mbrojtje Civile është: Ministria e Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinorë (MMPH)- Departamenti i Mbrojtjes së Mjedisit respektivisht Divizioni për Mbrojtjen nga Ndotja Industriale, AMMK- Instituti Hidrometeorologjik; Ministria e Punëve të Brendshme dhe Agjencia për Menaxhimin e Emergjencës me gjithsejtë 7 zyrtar. Institucionet tjera që kanë të bëjnë me fushën mbrojtjes civile janë kryesisht: Ministria e Zhvillimit Ekonomik (MZHE), Ministria e Punëve të Jashtme, Ministria e Financave, Ministria e Bujqësisë dhe Zhvillimit rural, Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, Instituti Kombëtar i Shëndetit Publik; njësia e zjarrfikësve të Kosovës, Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal (MAPL), dhe Ministria e Integritimit Evropian (MIE).

Prioritetet afatmesme

Për periudhën afatmesme me qëllim të transpozimit të mëtutjeshëm të Direktivës nr. 2012/18/BE- Seveso III, planifikohet ndryshimi dhe plotësimi i:

- UA. nr. 10/2011 për Pengimin e aksidenteve të mëdha ku përfshihen substancat e rrezikshme;
- UA. për nr. 05/2011 për Metodologjinë e vlerësimit të rrezikut nga aksidentet kimike si dhe masat për eliminimin e pasojave; dhe
- UA. nr. 17/2012 për Regjistrin e impiantëve në të cilët është vërtetuar prezenca e substancave të rrezikshme.

Në këtë periudhë për implementimin e legjislacionit dhe aktiviteteve të planifikuara planifikohen këto masa:

- Miratimi i Draft Planit të Intervenimit në Rast të Aksidentit Mjedisor;
- Ngritja e kapaciteteve të duhura administrative dhe procedurave për koordinim ndërmjet akterëve relevant, për të mundësuar zbatimin sa masave në nivel sa më të lartë.

3.29. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit

Legjislacioni i BE për kapitullin e Mbrojtjes së Konsumatorit dhe Shëndetit Publik konsiston në masa rregullatore, rekomandime, koordinim dhe mbështetje për aktivitetet e vendeve anëtare përfshirë mbështetjen financiare. Kapitulli ka të bëjë me interesat e qytetarëve sa i përket politikave të sigurisë së konsumatorit, interesit ekonomik dhe shëndetit publik.

Acquis në fushën e **mbrojtjes së konsumatorit** përfshin mbrojtjen e konsumatorit, sigurinë e produkteve, shitjen e produkteve konsumuese dhe garancionet e tyre, kushtet e padrejta të kontratës, shitjen në distancë, shitjen derë më derë, marketingun keq informues, praktikatat e padrejta komerciale, kreditë e

konsumatorit, dhe bashkëpunimin dhe zbatimimin ndër-kufitar. Këtu bën pjesë edhe Sistemi i Alarmimit Rapid të BE-së (RAPEX).

Në fushën e **shëndetit publik**, legjislacioni i BE-së merret me çështjet që lidhen me kontrollin e duhanit, sëmundjeve të transmetueshme, gjakun, indet, qelizat dhe organet, sëmundjet mentale, parandalimin e abuzimit me drogën, dhe diagnostifikimet për kancer. Acquis e kësaj fushe gjithashtu rregullon të drejtat e pacientëve në shërbimin shëndetësor ndërkufitar, promovimin e ambientit të shëndetshëm dhe parandalimin e lëndimeve.

Zbatimit i politikave për mbrojtjen e konsumatorit dhe shëndetit publik kërkon kapacitete adekuate administrative dhe infrastrukturë në të gjitha nivelet e organizimit administrativ. Për mbrojtjen e konsumatorit kjo nënkupton mbikëqyrje efektive të tregut dhe mekanizma gjyqësor dhe jo-gjyqësor adekuat për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve dhe ankesave. Politikat e BE gjithashtu synojnë angazhimin e publikut në konsultimet e politikave dhe aktivitetet e vetëdijesimit në mbrojtjen e konsumatorit.

Kërkesat e MSA-së

Sa i përket **Mbrojtjes së Konsumatorit**, Neni 81 i MSA-së obligon Kosovën të krijoj politika për mbrojtjen aktive të konsumatorëve, në përputhje me të drejtën e BE-së, duke përfshirë rritjen e informimit dhe zhvillimit të organizatave të pavarura në Kosovë, harmonizimin e legjislacionit të mbrojtjes së konsumatorit në Kosovë me atë ekzistues në BE, mbrojtjen efikase ligjore për konsumatorët në mënyrë që të përmirësohet cilësia e mallrave të konsumit dhe ruajtja e standardeve të duhura të sigurisë, monitorimi i rregullave nga autoritetet kompetente dhe sigurimi i qasjes së kompensimit përkatës ligjor në rastet e mosmarrëveshjeve si dhe shkëmbimi i informatave mbi produktet e rrezikshme.

Bazuar në raportin për vendin 2016 sfidë mbetet plotësimi i kornizës ligjore për Mbrojtjen e Konsumatorit, krijimi i kornizës së politikave, krijimi i mekanizmit për inspektimin e ankesave si dhe ngritja e kapaciteteve administrative për trajtimin e plotë të ankesave të konsumatorëve si dhe duhet të punohet tutje në rritjen e ndërgjegjësimit të konsumatorëve mbi të drejtat e tyre.

Sa i përket Shëndetit Publik, Raporti për vendin 2016 nënvizon faktin se buxheti dhe shpenzimet e ulëta mbesin një problem. Shpenzimet publike mbesin fuqishëm të fokusuara në investime kapitale dhe kujdes shëndetësor. Buxheti për Kujdesin Parësor, përfshirë mallrat dhe shërbimet duhet të rriten. Përgatitjet për zbatimin e sigurimeve të obligueshme shëndetësore kanë qenë të ngadalta. Planet për fillimin e përfitimeve të skemës së ofrimit të barnave jashtë spitalore janë konsiderueshëm jashtë afateve të parapara dhe nuk do të jenë funksionale me datën e propozuar për fillimin e mbledhjes së premieeve në Janar 2017. Ligji për kontrollin e duhanit duhet të fuqizohet. Infrastruktura për sëmundjet ngjitëse dhe sistemi i raportimit të sëmundjeve ngjitëse duhet të zhvillohet më tutje. Në fushën e produkteve me origjinë njerëzore (gjaku,qeliza, inde, organe), ligji për transplantimin e indeve dhe qelizave duhet të zbatohet. Plani i Veprimit për ushqyeshmëri 2015-2020 qëllim adresimin e problemeve me ushqimin është finalizuar por duhet të miratohet nga Qeveria.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Mbrojtja e konsumatorit

Legjislacioni bazë për fushën e mbrojtjes së konsumatorit përbëhet nga Ligji nr. 04/l-121 për Mbrojtjen e Konsumatorit i miratuar më 20 Nëntor 2012. Përmes këtij ligji rregullohen dhe mbrohen të drejtat themelore të konsumatorëve gjatë blerjes së mallrave, shërbimeve dhe formave tjera në tregun e lirë si dhe detyrimet e shitësit, prodhuesit dhe furnizuesit.

Ligji transponon plotësisht Direktivën 97/7/KE për Kontratat nga Distanca dhe Direktivën 2006/114/KE në lidhje me Reklamën Mashtruese dhe Krahasuesen si dhe pjesërisht Direktivën 2009/22/KE për Mbrojtjen Kolektive të Konsumatorëve, Direktivën 1999/44/KE për Aspektet e Caktuara të Shitjes së Mallrave për Konsumatorin dhe Garancionet tjera Ndërlidhëse, Direktivën 2005/29/KE mbi Praktikën Mashtruese ndaj Konsumatorëve, Direktivën 2008/48/KE mbi Marrëveshjet e Kredive për Konsumatorët dhe Direktivën 98/6/KE për Indikatorët e Çmimeve.

Legjislacioni detyësorë për implementimin e ligjit bazë për Mbrojtjen të Konsumatorit përbëhet nga:

- Rregullorja nr. 09/2013 për Etiketimin, Prezantimin dhe Reklamimin e Produkteve Ushqimore e cila transponon pjesërisht Direktivën 2000/13/KE në lidhje me Etiketimin, Prezantimin dhe Reklamimin e Produkteve Ushqimore;
- Rregullorja nr. 05/2014 për Përcaktimin e Çmimeve dhe Shitjes së tyre me Zbritje e cila transponon pjesërisht Direktivën 98/6/KE për Përcaktimin e Çmimeve.

Mbrojtja e konsumatorit në fushën e *shërbimeve financiare*, aktualisht në kuadër të Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës, është e rregulluar me Ligjin nr. 04/L-155 mbi Sistemin e Pagesave për Shfrytëzuesit e Shërbimeve të Pagesave, i cili transponon pjesërisht Direktivën 2007/64/KE për Shërbimet e Pagesave në Tregun e Brendshëm. Ndërsa për adresimin e ankesave të shfrytëzuesve të sigurimeve, baza ligjore konsiston në Ligjin nr. 04/L-018 për Sigurimin e Detyrueshëm nga Autopërgjegjësia, i cili transponon pjesërisht Direktivën Evropiane 2009/13/KE si dhe Rregulloren nr. 2001/25 mbi Licencimin, Mbikëqyrjen dhe Rregullimin e Kompanive të Sigurimit dhe Ndërmjetësuesit e Sigurimit. Tutje, ekziston edhe Rregullorja për Normën Efektive dhe Kërkesat për Shpalosje e cila transponon pjesërisht Direktivën 2008/48/KE për Marrëveshjet e Kredive Konsumuese që ndër të tjera Definin Kalkulimin e Normës Efektive.

Gjithashtu, në kuadër të kornizës rregullative për mbrojtjen e konsumatorëve të shërbimeve financiare, është edhe Rregullorja për Procesin e Brendshëm të Trajtimin të Ankesave, e cila përcakton rregullat për trajtimin e ankesave nga ana e institucioneve financiare me qëllim të krijimit të një fushëveprimi të barabartë për të gjitha institucionet financiare dhe për të siguruar trajtim të drejtë të konsumatorëve.

Për me tepër, sipas Ligjit për Mbrojtjen e Konsumatorit, interesat e konsumatorit janë të mbrojtura edhe nga ligjet tjera të cilat rregullojnë fusha të ndryshme të të drejtave të konsumatorit si: Ligji për Tregtinë, Ligji për Sigurinë e Përgjithshme të Produkteve, Ligji për Mbikëqyrjen e Tregut, Ligji për Kërkesat Teknike për produktet dhe Vlerësimin e Konformitetit, Ligji për Sigurinë e Ushqimit, Ligji për Mbrojtjen e Konkurrencës, Ligji i Metrologjisë, Ligji i Standardizimit, Ligji për Turizmin dhe Shërbimet turistike, Ligji për Komunikime Elektronike, Ligji për Energjinë,

Mbrojtja e shëndetit

Legjislacioni bazë që rregullon këtë fushë konsiston nga Ligji nr. 04/L-156 për Kontrollin e Duhanit, i cili synon mbrojtjen e shëndetit publik, të gjeneratave të tanishme dhe të ardhshme nga pasojat shkatërruese shëndetësore, sociale, ekonomike dhe mjedisore të konsumimit të duhanit dhe ekspozimit ndaj tymit të duhanit. Me këtë ligj përcaktohen masat për ndalimin, kufizimin e përdorimit të produkteve të duhanit, përbërësve të duhanit, parandalimin e pasojave të dëmshme nga përdorimi i produkteve të duhanit dhe mbikëqyrjen për zbatimin e ligjit. Ligji në fjalë transponon pjesërisht Direktivën 2001/37/KE lidhur me Prodhimin, Prezantimin dhe Shitjen e Produkteve të Duhanit, Direktivën 2003/33/KE lidhur me Reklamimin dhe Sponsorizimin e Produkteve të Duhanit si dhe Rekomandimin e Këshillit të vitit 2002 për Parandalimin e Pirjes së Duhanit dhe Iniciativat për Përmirësimin e Kontrollit të Duhanit.

Korniza legjislative në fushën e Mbrojtjes së Shëndetit përbehet edhe nga ligjet në vijim:

- Ligji nr. 04/L-192 për Transplantim të Indeve dhe Qelizave i cili ka hyrë në fuqi në Qershor të vitit 2014. Ligji përcakton kushtet dhe rregullat për kryerjen e transplantimit të indeve dhe qelizave në fushën e mjekësisë për njerëz. Ai adreson sfidën e evidentuar në raportin e progresit

për mungesën e legjislacionit për produkte me origjinë humane, qelizat dhe indet. Ky ligj transponon pjesërisht Direktivën 2004/23/KE për Vendosjen e Standardeve të Kualitetit dhe Sigurisë për Dhurimin, Prokurimin, Testimin, Procedimin, Ruajtjen, Magazinimin dhe Distribuimin e Qelizave dhe Indeve Njerëzore.

- Ligji për mbrojtjen e te ushqyerit nr. 05/L-023 është miratuar nga Kuvendi i Kosovës me 24.10.2015 dhe ka hyre ne fuqi me 09.12.2015, i cili ka për qëllim që të kontribuoj në sigurimin e të ushqyerit adekuat të foshnjës. Ky ligj transponon pjesërisht Direktivën 2006/141/KE për Formula Qumështore dhe Formula Pasuese.
- Ligji nr. 02/L-101 për Transfuzionin e Gjakut, Kontrollin e Gjakut dhe Produktet e tij. Ky ligj nuk përcakton strukturë unike të organizimit të QKTGJK dhe njërive për transfuzionin e gjakut andaj edhe raportimi për veprimtari profesionale të njërive karshi QKTGJK nuk është e rregulluar.

Ligje të tjera të cilat kontribuojnë në rregullimin e fushës së mbrojtës së shëndetit përfshinë edhe Ligjin 02/L-78 për Shëndetësi Publike; Ligjin 02/L-76 për Shëndetin Riprodhues, Ligjin 02/L-109 për Sëmundjet Ngjithëse. Legjislacioni zbatues përbehet nga UA nr. 06/2013 për Frytnimin e Asistuar Mjekësor; UA nr. 05/2011 për Parandalimin dhe Kontrollin e Infeksioneve brenda Spitalore dhe UA nr. 05/2010 për Vaksinoprofilaks, Seroprofilaks dhe Kimioprofilaks.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Mbrojtja e konsumatorit

Institucion përgjegjëse për fushën e Mbrojtjes së Konsumatorit është Departamenti për Mbrojtjen e Konsumatorit (DMK), i cili vepron në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë. DMK është përgjegjës për hartimin dhe sigurimin e zbatimit të dokumenteve strategjike të politikave dhe legjislacionit në fushën e mbrojtjes së konsumatorit, zhvillon sistemin e trajtimit të ankesave të konsumatorëve dhe mjeteve alternative për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve, ofron mbështetje në zhvillimin e fushatave për ndërgjegjësimin e konsumatorit dhe punon në sensibilizimin dhe njoftimin e vazhdueshëm të konsumatorit. Aktualisht, DMK realizon aktivitetet nën përgjegjësi të tij nëpërmjet veprimtarisë së 3 nëpunësve civil.

Organi kryesor zbatues për këtë fushë është Inspektorati i Tregut, i cili është organ i pavarur dhe vepron në kuadër të Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë. Inspektorati i tregut aktualisht veprimtarinë e tij e ushtron mbi bazën e Ligjit nr. 03/L-181 për Inspektoratin dhe Mbikëqyrjen e Tregut dhe është përgjegjës për mbikëqyrjen e zbatimit të afër 15 ligjeve dhe mbi 30 akteve nënligjore në një numër të fushave ndër të cilat është edhe Mbrojtja e Konsumatorit. Inspektorati i tregut shqyrton ankesat të cilat vijnë përmes Departamentit për Mbrojtje të Konsumatorit dhe ankesat të cilat parashtrohen direkt në inspektorat. Ankesat shqyrtohen nga sektori për çështje juridike i cili pastaj lëndën e përcjellë tek inspektorët e fushës përkatëse për trajtim të më tej. Në inspektoratin e tregut në zyrat qendrore të MTI-së veprojnë 16 inspektorë të cilët janë të ndarë në katër sektorë (sektori i tregut, sektori i naftës, sektori i sigurisë dhe sektori për çështje juridike).

Mbrojtja e konsumatorëve të **sektorit financiar** dhe trajtimi i ankesave të tyre bëhet në kuadër të Divizionit për Shqyrtimin e Ankesave të Shfrytëzuesve të Shërbimeve Financiare në BQK duke u bazuar në memorandumun e mirëkuptimit të nënshkruar në mes të MTI dhe BQK. Divizioni për shqyrtimin e ankesave të shfrytëzuesve të shërbimeve financiare në kuadër të BQK-së, në pajtim me rregulloren për trajtimin e ankesave shqyrton ankesat e paraqitura nga shfrytëzuesit e shërbimeve dhe produkteve bankare, të sigurimeve, pensione dhe shërbimeve tjera financiare. Divizioni i ankesave aktualisht punëson 1 person.

Organ tjetër i rëndësishëm në fushën e Mbrojtjes së Konsumatorit është Këshilli për Mbrojtjen e Konsumatorit i themeluar në bazë të Ligjit për Mbrojtje të Konsumatorit. Këshilli përbëhet nga 7 anëtarë të cilët janë përfaqësues të MTI-së, Agjencisë së Veterinës dhe Ushqimit (AVUK), Odës Ekonomike të

Kosovës (OEK), Aleanca Kosovare e Biznesit (AKB), Shoqata për Mbrojtjen e Konsumatorit (SHMK) dhe një ekspert të pavarur. Përgjegjësitë e Këshillit për Mbrojtjen e Konsumatorit janë këshillëdhënëse në fushën e mbrojtjes së konsumatorit dhe Gjithashtu Këshilli është përgjegjës për hartimin e Programit për Mbrojtjen e Konsumatorit si dhe monitorimin e implementimit të Programit për Mbrojtje të Konsumatorit.

Në funksion të koordinimit të aktiviteteve për mbrojtjen e konsumatorit, pranimin dhe zgjidhjen efikase të ankesave nga konsumatorët, Departamenti për Mbrojtjen e Konsumatorit bashkëpunon ngushtë me Inspektoratin e Tregut (MTI), Inspektoratin e Metrologjisë (MTI), Agjencinë e Ushqimit dhe Veterinarisë (AVUK), Inspektoratin e Administratës Tatimore (ATK-MF), Inspektoratin Shëndetësorë (MSH), Inspektoratin e Autoritetit të Aviacionit Civil (MI), Inspektoratin e Transportit (Ministria e Transportit dhe Telekomunikacionit), Inspektoratin e Mjedisit (MMPH), Inspektoratin e Arsimit (MASHT), Komisionin e Pavarur për Media, Zyrën e Rregullatorit për Komunikime Elektronike dhe Postare, Zyrën Rregullative të Ujit dhe Mbeturinave si dhe Zyrën Rregullative të Energjisë.

Në Kosovë aktualisht janë të regjistruara dy Organizata Jo Qeveritare për Mbrojtje të Konsumatorit. Organizata “Konsumatori” dhe “Iniciativa për Mbrojtjen e të Drejtave të Konsumatorëve” IMDK. Organizatat për mbrojtjen e konsumatorit kanë një rol në fushën e shërbimeve me interes të përgjithshëm ekonomik, duke rregulluar mundësit për ta që të marrin pjesë në adresimin e shqetësimeve që kanë të bëjnë me konsumatorët nëpërmjet Këshillit për Mbrojtjen e Konsumatorit, i cili është përgjegjës ti bëjë rekomandime Ministrisë së Tregtisë dhe Industrisë të ngritë çështjet në të cilat konsumatorit i paraqiten vështirësi në marrjen e shërbimeve si ujit, rrymës, internetit, etj. Për më tepër, organizatat për mbrojtjen e konsumatorit mund të deponojnë kërkesë në Ministrinë e Tregtisë dhe Industrisë për iniciimin e procedurës për mbrojtjen kolektive të interesave të konsumatorëve.

Në kuadër të kornizës së politikave, Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, e hartuar nga Ministria e Tregtisë dhe Industrisë, paraqet elementet e ndërlidhura me aktivitetet e sektorit që kjo ministri mbulon, duke përfshirë këtu edhe mbrojtjen e konsumatorit, e që janë pjesë e orientimit dhe vizionit të Qeverisë së Republikës së Kosovës mbi zhvillimin e qëndrueshëm ekonomik. Qëllimi i kësaj Strategjie është që të adresojë sfidat si dhe të adoptojë ndryshimet që kanë të bëjnë me zhvillimin e industrisë dhe të sektorit privat, e që janë ndryshimi në kornizën ligjore, atë institucionale dhe të politikave.

Departamenti për Mbrojtje të Konsumatorit posedon gjithashtu Programin për Mbrojtjen e Konsumatorit 2016-2020, i miratuar në fund të vitit 2015, i cili synon të avancoj fushën e mbrojtjes së konsumatorit duke e shndërruar atë në një mbrojtje cilësore, të vazhdueshme dhe gjithëpërfshirëse në relacion me shëndetin publik, ambientin, tregun e qëndrueshëm dhe krijimin e kushteve të favorshme për biznesin. Gjithashtu programi parashihet implementimin efektiv të legjislacionit, respektivisht transpozimin e legjislacionit të BE-së që kanë të bëjnë me mbrojtjen e konsumatorit.

Mbrojtja e shëndetit

Organ kryesor në fushën Mbrojtjes së Shëndetit është Ministria e Shëndetësisë. Organet kompetente për zbatimin dhe monitorimin e ligjit për kontrollin e duhanit janë: Inspektoratet qendrore të ministrive të linjës: Inspektorati Shëndetësor (MSH), Inspektorati Sanitar (AVUK), Inspektorati i Tregut (MTI), Inspektorati i Punës (MPMS), Inspektorati i Arsimit (MASHT), Inspektorati i Transportit (MTT), Policia e Kosovës, Agjencia Kundër Korrupsionit dhe Inspektoratet komunale. Kapacitetet administrative aktuale për zbatimin e ligjit për kontrollin e duhanit janë aktualisht të pamjaftueshme.

Qendra Kombëtare për Transfuzionin e Gjakut të Kosovës është organ kompetent qendror për aktivitetet për transfuzion të gjakut. Institucion përgjegjës për transfuzionin e gjakut dhe produktet e tij janë edhe njësitë për transfuzionin e gjakut të nivelit dytësor në kuadër të shtatë spitaleve rajonale. Inspektorati Shëndetësor vepron në kuadër të Ministrisë së Shëndetësisë dhe ka të punësuar 20 inspektor.

Këshilli Ndërministor për Kontroll të Duhanit është themeluar nga Qeveria e Kosovës në bazë të Ligjit për Kontrollin e Duhanit dhe ka 15 anëtarë: përfaqësuesit e Ministrisë së Shëndetësisë; Arsimit, Shkencës e Teknologjisë; Financave; Punës dhe Mirëqenies Sociale; Drejtësisë; Punëve të Brendshme; Mjedisit dhe Planifikimit Hapësinor; Infrastrukturës; Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural; Kulturës, Rinisë e Sporteve; profesionistë shëndetësor, përfaqësues të mjeteve të informimit dhe shoqëria civile. Ky këshill është kompetent për propozimin e masave parandaluese, të vetëdijesimit, edukimit dhe njëkohësisht bënë monitorimin e zbatimit të tyre.

Institucionet tjera për zbatim të legjislacionit në fushën e shëndetësisë janë edhe Instituti Kombëtar për Shëndetësi Publike, Komunitat/Inspektoratet, Institucionet shëndetësore dhe Bordi Nacional për Kontrollin e Kancerit.

Sa i përket kornizës së politikave, institucioni kompetent për zhvillim të politikave për mbrojtje të shëndetit është Ministria e Shëndetësisë. Ky institucion për zbatim të legjislacionit posedon një numër strategjisë, programe dhe plan veprimi si në vijim:

Strategjia për Shëndetin e Nënës Fëmijës, Adoleshentit dhe Shëndetin Riprodhues 2011-2015 paraqet dokumentin kryesor strategjik të sektorit të shëndetësisë që adreson të gjitha aspektet e shëndetit të nënës, fëmijës dhe shëndetit riprodhues. Qëllimi i strategjisë është ulja e vdekshmërisë së nënave dhe fëmijëve. Në funksion të zbatimit të strategjisë janë zhvilluar aktivitetet të planifikimit familjar, kujdes efektiv perinatal, promovim dhe edukim shëndetësor si dhe është bërë trajnimi i profesionistëve shëndetësor. Të gjitha këto aktivitete kanë ndikuar në uljen e vdekshmërisë së nënave dhe fëmijëve prej 17% në vitin 2012 deri në 12% në vitin 2014.

Programi i zgjeruar i imunizimit paraqet dokumentin që përcakton vaksinat e obliguara me ligj me të cilat imunizohen fëmijët e moshës së caktuar në interval kohor të caktuar. Me qëllim të adresimit të pabarazive, Ministria e Shëndetësisë në bashkëpunim me partneret relevant dhe mbështetur nga Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH) ka filluar procesin e riorientimit të programit me qëllim të rritjes së nivelit të vaksinimit të fëmijëve Romë, Ashkali dhe Egjiptias. Për këtë qëllim janë duke u zhvilluar një varg aktivitete që do të ndikojnë në përfshirjen e këtyre fëmijëve në kuadër të vaksinimit të rregullt.

Ndër tjerash janë edhe:

- Plan strategjik për parandalimin e sëmundjeve ngjitëse;
- Strategjia për shërbimin profesional të shëndetit mendor të Kosovës 2014-2020;
- Strategjia për HIV/AIDS 2015-2019;
- Programi Nacional i Kontrollit të Kancerit në Kosovë 2014-2020.

Mbështetja nga donatorët

Mbrojtja e konsumatorit

Departamenti për Mbrojtjen e Konsumatorit ka qenë pjesë e projektit “Mbështetja për Lëvizjen e Lirë të Mallrave 2014 – 2016, që është financuar nga Bashkimi Evropian. Projekt i ngjajshëm për Lëvizjen e Lirë të Mallrave i cili është miratuar nga BE-ja dhe pritet të fillojë në ka mesi i vitit të ardhshëm do të mbështesë Departamentin për Mbrojtjen e Konsumatorit me ngritjen profesionale të stafit, mbështetje në përpjekjet për të gjetur një alternative për zgjidhjen e kontesteve dhe mbështetje për OJQ-të.

Mbrojtja e shëndetit

Sektori i shëndetësisë mbështetet nga projekti “Kujdesi shëndetësor i qasshëm dhe cilësor” 2017-2019 që financohet nga Qeveria Zvicerane/SDC. Buxheti i projektit është 6,074,720 dhe do të fokusohet në Kujdesin Parësor Shëndetësor dhe ka për qëllim përmirësimin e shëndetit të popullsisë së Kosovës duke

përmirësuar qasjen në shërbime shëndetësore, cilësinë e shërbimeve, menaxhimin shëndetësorë duke të fuqizuar nevojat e pacientëve (veçanërisht të grupeve të cënueshme).

Qeveria e Luksemburgut do të vazhdoj të përkrah përmes projektit Mbështetja e sistemit shëndetësorë të Kosovës KOS 017 (faza e 2-të) 2015-2018. Projekti do të vazhdoj të mbështesë sektorin e shëndetësisë në zhvillimin e Sistemit të Informimit Shëndetësor për 35% të institucioneve shëndetësore në Kosovë me buxhet prej 6,000.000.

Fondi Global do të vazhdoj të mbështesë aktivitetet në parandalimin e TB dhe financimin e vazhdimin të projektit "Parandalimi i HIV në Kosove" në shumën prej 1,105,095.

Emiratet e Bashkuara Arabe do të mbështesin Ndërtimin e spitalit të Kirurgjisë Pediatricë në QKUK në vlerë prej 22,000,000.

Sektori i shëndetësisë do të vazhdoj të mbështetet përmes projektit "Mbështetje e sistemit shëndetësor" 2013-2017 që financohet nga Qeveria Italiane. Buxheti i mbetur i projektit do të jetë 628,869. dhe do të fokusohet në zhvillimin e kardiokirurgjisë me qëllim të funksionalizimit të klinikës së kardiokirurgjisë përmes trajnimeve të stafit profesional, ofrimit të ekspertizës nga ekspertët italian dhe blerjes së pajisjeve.

Prioritetet afatmesme

Mbrojtja e konsumatorit

Në planin afatmesëm, prioritet do të ketë implementimi i Programit për Mbrojtje të Konsumatorit 2016-2020, i cili parasheh harmonizimin e mëtutjeshëm të legjislacionit, forcimin dhe zhvillimi e mëtutjeshëm të kapaciteteve administrative si dhe informimin dhe edukimin e vazhdueshëm të konsumatorëve.

Mbrojtja e shëndetit

Në aspektin legjislativ, në planin afatmesëm, do të vazhdoj harmonizimi i legjislacionit primar dhe sekondar me Acquis në fushën e të drejtave të pacientëve në kujdesin shëndetësor ndër kufitar, shëndetin mendor, gjaku, indet, qelizat dhe organet, parandalimi i lëndimeve, sëmundjet infektive, sëmundjet e rralla, duhani, alkooli, ushqyeshmëria, aktiviteti fizik dhe psikik.

Në aspektin e kapaciteteve institucionale, fokusi do të bie në funksionalizimin e Autoritetit shtetëror-Divizionit për Biomjekësi që përcaktohet në bazë të Ligjit për Transplantimin e Indeve dhe Qelizave. Kapacitetet institucionale parashihet të zhvillohen edhe në fushën e transfuzionit të gjakut.

Sa i përket masave zbatuese, do të fokusohet në zbatimin e Strategjive ekzistuese me theks të veçantë strategjitë për: luftimin e kancerit, promovim dhe edukim shëndetësor, shëndetin mendor, shëndetin e nënës, fëmijës, adoleshentit dhe shëndetin riprodhues, vaksinimin, cilësisë së shërbimeve edhe HIV-AIDS.

3.30. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor

Acquis në fushën e bashkimit doganor përbëhet thajse ekskluzivisht nga legjislacioni i cili është direkt detyrues për Shtetet Anëtare. Ai përfshin Kodin Doganor të BE-së dhe dispozitat e tij zbatuese, nomenklaturës së kombinuar, tarifës të përbashkët doganore dhe dispozitat për klasifikimin tarifor, lirim nga detyrimet doganore, pezullime doganore dhe kuota të caktuara tarifore dhe dispozita të tjera të tilla si ato në kontrollin doganor të mallrave të falsifikuara, prekursorëve të drogës, eksporti i mallrave kulturore si dhe mbi asistencën reciproke administrative në çështjet doganore dhe transitit. Shtetet anëtare duhet të sigurojnë se ekzistojnë kapacitetet e nevojshme të zbatimit dhe fuqizimit, duke përfshirë lidhjet me sistemet përkatëse të kompjuterizuara doganore të BE-së. Shërbimet doganore duhet gjithashtu

të sigurojnë kapacitete të mjaftueshme për të zbatuar rregulla të veçanta të përcaktuara në fushat e lidhura me *acquis* të tilla si tregtia e jashtme.

Kërkesat e MSA-së

Angazhimet në fushën e doganave janë marrë në përputhje me detyrimet që rrjedhin nga Marrëveshja e Stabilizim Asociimit, nenet 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93 dhe 104. Nenet 17, 18, 19, 39, 48 dhe 93 parashikojnë në veçanti forcimin e bashkëpunimit me vendet e rajonit që kanë nënshkruar MSA, ndërsa neni 49 dhe Protokollin 3 përcakton rregullat e origjinës për zbatimin e dispozitave të kësaj Marrëveshje.

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit, në veçanti neni 104 i referohet doganave. Ky nen parashikon, detyrimin që palët do të vendosin një bashkëpunim në këtë fushë me synim garantimin e përputhjes me dispozitat që do të miratohen në fushën e tregtisë, dhe për të arritur përafrimin e sistemit doganor të Kosovës me atë të BE-së, duke ndihmuar kështu në hapjen e rrugës për marrjen e masave liberalizuese të planifikuara në këtë Marrëveshje dhe për përafrimin gradual të legjislacionit të Kosovës për doganat me atë të *acquis* të BE-së. Bashkëpunimi do të marrë parasysh në mënyrën e duhur fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në fushën e doganës. Në këtë fushë protokollin 4 vendos rregullat e asistencës të ndërsjellë administrative mes Palëve në fushën e doganës. Gjithashtu, me qëllim të sigurimit të tregtisë së lirë, Dogana do të zhvillojë kapacitetet administrative në fushën e luftimit të ekonomisë joformale, në fushën e mbrojtjes së pronësisë intelektuale (Kreu VI, Neni 4.3).

Ndërsa në kuadër të protokollit 3 Kosova duhet që pas hyrjes në fuqi të MSA-së të nënshkruajë dhe ratifikojë Konventën Pan Euromed për Rregullat Preferenciale të Origjinës, si konventë që zbaton MSA-në për pjesën e tregtisë.

Fusha e Doganës karakterizohet si një ndër fusha kyçe në implementimin e detyrimeve të dala nga MSA mbi lëvizjen e lirë të mallrave nga njëra anë zbatimin e masave lehtësuese tregtare si dhe luftimin e evazionit fiskal, kontrabandës dhe piraterisë për një zhvillim të qëndrueshëm ekonomik. Këtu mbulohet legjislacioni i harmonizuar/adoptuar me *Acquis*, dokumentet strategjike, strukturimi i Administratës doganore, kapacitetet administrative dhe sundimi i ligjit.

Bazuar në **Raportin e KE-së për Kosovën 2016** për çështjet që lidhen me doganën, Kosova duhet të vazhdojë të zbatoj legjislacionin doganor në përputhje me praktikën e BE-së, të përforcojë masat e ndërmarrja për luftën kundër ekonomisë jo formale dhe të parandaloj çdo ndikim në punën e institucionit. Raporti nënvizon se Dogana e Kosovës vepron në të gjithë Kosovën, por në një masë të kufizuar në veri. Mospërputhjet në mes të kodit doganor dhe akcizës dhe kodit penal vazhdojnë të pengojnë luftën kundër krimit doganor.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Dogana, në vitet e fundit ka bërë progres të dukshëm dhe ka ndërmarrë një numër hapash pozitive në proceset e modernizimit dhe zhvillimit, që kanë për qëllim përafrimin e procedurave dhe sistemeve të administratës me ato të BE-se.

Në përgjithësi, legjislacioni i Kosovës në fushën e detyrimeve doganore është vlerësuar të jetë në përputhje me *acquis* dhe kornizën doganore të BE-së.

Dogana e Kosovës si legjislacion primar zbaton Kodin Doganor dhe të Akcizave të Kosovës Ligjit nr. 03/L-109 i datës 10 nëntor 2008 dhe ndryshuar me ligjin nr. 04/L-099, i datës 3 maj 2012. Ky ligj është pjesërisht në harmoni me Kodin Doganor të BE-se, me konkretisht me Rregulloren e Këshillit (KEE)

2913/92/ "Për Themelimin e Kodit Doganor Komunitar" (GZ L 302, 19.10.1992, f. 1-50) e amendamentuar dhe korrigjuar si vijon:

Ndryshuar nga:

- Rregullorja (KE) nr. 82/97 e Parlamentit dhe Këshillit Evropian më 19 dhjetor 1996
- Rregullorja (KE) nr. 955/1999 e Parlamentit dhe Këshillit Evropian më 13 prill 1999
- Rregullorja (KE) nr. 2700/2000 Parlamentit dhe Këshillit Evropian më 16 nëntor 2000
- Rregullorja (KE) nr. 648/2005 e Parlamentit dhe Këshillit Evropian më 13 prill 2005
- Rregullorja e Këshillit (KE) nr. 1791/2006 më 20 nëntor 2006

Ndryshuar nga:

- Akti i Pranimit të Austrisë, Suedisë dhe Finlandës (miratuar nga Vendimi i Këshillit 95/1/KE, Euratom, ECSC)
- Akti në lidhje me kushtet e pranimit të Republikës Çeke, Republikës së Estonisë, Republikës së Qipros, Republikës së Letonisë, Republikës së Lituaniës, Republikës së Hungarisë, Republikës së Maltës, Republikës së Polonisë, Republikës së Sllovenisë dhe Republikës së Sllovakisë dhe përshtatjen me Traktatet përmes të cilave është themeluar Bashkimi Evropian Gazeta Zyrtare nr. L236 faqe 33 e datës 23.9.2003

Korrigjuar nga:

- Korrigjimi, GZ L152, 11.6.1997, fq. 34 (2913/92)
- Korrigjimi, GZ L 179, 8.7.1997, fq. 11 (82/97)

Dispozitat zbatuese të Kodit të Doganës janë të përfshira në udhëzimin administrativ 11/2009 të vitit 2009, të nënshkruar nga Ministria e Financave. Me hyrjen në fuqi të Kodit Doganor dhe të Akcizave nr. 03/L-109, janë nxjerr 64 akte nënligjore (Udhëzime Administrative dhe Udhëzime të Brendshme).

Nga aspekti i dokumenteve strategjike Dogana e Kosovës operon bazuar në Strategjinë Operative. Kjo strategji përcakton qëllimet dhe objektivat e parapara nga Qeveria e Republikës së Kosovës, të gjeturat e dala nga Raporti i Progresit, DPSA-të, Plani i Veprimit për MSA dhe Blueprint për Dogana.

Dogana e Kosovës operon në tërë territorin doganor të Kosovës, përfshirë edhe në pjesën veriore në dy pikat kufitare me Serbinë, në zbatim të Kodit Doganor dhe të Akcizave të Kosovës (nr. 03/L 109) duke unifikuar procedurat doganore.

Korniza institucionale dhe ajo e politikave

Administrata Doganore e Kosovës është autoriteti në kuadër të Ministrisë së Financave që është përgjegjës për zbatimin e politikave doganore në Republikën e Kosovës. Dogana përbëhet nga Drejtoria e Përgjithshme e Doganës dhe nga Rajonet Doganore. Dogana e Kosovës është themeluar në gusht të vitit 1999 nga shtylla e UNMIK-ut, për të siguruar aplikimin e drejtë e të njëtrajtshëm konform rregullave doganore dhe dispozitave të tjera të aplikueshme për mallra, të cilat janë subjekt i mbikëqyrjes doganore. Me 12 dhjetor 2008 Shërbimi Doganor i UNMIK-ut u shndërrua në Doganën e Kosovës. Kodi i ri doganor i miratuar me 11 nëntor 2008 nga Kuvendi i Kosovës, mundësoi këtë tranzicion. Kodi doganor në fjalë është në pajtim me standardet ligjore të Bashkimit Evropian dhe ndër të tjera ka si objektive edhe zhvillimin ekonomik të Republikës së Kosovës.

Dogana e Kosovës është përgjegjëse për të siguruar aplikimin e drejtë e të njëtrajtshëm konform rregullave doganore dhe dispozitave të tjera të aplikueshme për mallra. Krahas përgjegjësisë për të grumbulluar detyrimet doganore, Dogana e Kosovës është institucion kyç edhe për vjeljen e TVSH-së dhe Taksave mbi Akcizën të cilat vjelën nëpër kufij, dhe për më tepër është përgjegjëse për mbrojtjen e shoqërisë nga kontrabandimi i mallrave të tjera të ndaluara dhe me efekt të dëmshëm të krimit ekonomik, dhe evazionit fiskal.

Dogana Kosovës është zhvilluar në bazë të standardeve të BE-së dhe është i financuar tërësisht nga Buxheti i Konsoliduar i Kosovës dhe aktualisht i ka rreth 574 punëtorë. Dogana investon në stafin e saj ashtu që të mbajë hapin me zhvillimet e reja, gjithnjë në pajtim të Strategjisë Operative të Doganës dhe Blue-print Doganor (Dokumenti i Unionit Evropian).

Dogana e Kosovës vjelë rreth 58% e të hyrave të Buxhetit të Konsoliduar të Kosovës. FMN ka lavdëruar vazhdimisht Shërbimin për performancën e tij, duke e krahasuar në një nivel me Shërbimet e Evropës Perëndimore.

Dogana ka zhvilluar reforma të brendshme në mënyrë që ti përshtatet nevojave të biznesit, të zvogëloj shpenzimet e tyre dhe ul numrin e procedurave burokratike të cilat reforma në mënyrë indirekte do të kontribuojnë edhe si masa parandaluese të anti-korrupsionit.

Në aspektin e lehtësimit të tregtisë, Dogana bënë përpjekje të vazhdueshme për të ruajtur një ekuilibër mes kontrollit dhe lehtësimit të tregtisë, duke krijuar kushte të përshtatshme për procedurat e zhdoganimit dhe përsheptimin e tyre. Kanali i gjelbër dhe kanali i kaltër ju mundëson bizneseve legjitime të përfundojnë procedurat doganore brenda 30 minutave nga momenti i hyrjes në kontroll doganor. Gjithashtu, së fundi është prezantuar konceptin *Paperless* për zhdoganimin e mallrave. Me qëllim të ngritjes së mëtejshme të performancës dhe lehtësimit të tregtisë do të vazhdoj reformimi për gjithë administratën dhe do të rris numrin e bizneseve që do të përdorin kanalin Gjelbër.

Një hap i rëndësishëm është edhe prezantimi i Linjës së Sigurt (thirrje telefonike falas) e cila ka rezultuar me rritjen e veprave dhe rritjen e informatave për vepra korruptive. Mbi 95% e informacionit të marrë nga qytetarët ka rezultuar me saktësi. Meqenëse ky mekanizëm ka treguar rezultatet e para, do të vazhdohet tutje me njoftimin e opinionit publik për një partneritet më të fuqishëm dhe më të besueshëm për të luftuar dukuritë negative.

Me qëllim të ngritjes së bashkëpunimit ndërkombëtar doganor, Kosova ka nënshkruar 12 marrëveshje/memorandume dypalëshe me vendet e rajonit dhe të BE-së, ndërsa marrëveshjet tjera janë në negociim e sipër. Gjithashtu, Kosova synon marrjen e statusit joformal të vëzhguesit në Konventën e Përbashkët të Transitit, si dhe në organizata ndërkombëtare me karakter doganor. Ndërsa, me qëllim të zbatimit të Protokollit 4 të MSA për asistencës administrative në çështje doganore, Dogana ka shkëmbyer pikën e kontaktit me OLAF, përmes së cilës do të shkëmbehen informata me qëllim të parandalimit, hetimit dhe luftimit të aktiviteteve ilegale ndër-kufitare.

Sa i përket mbrojtjes së të Drejtës së Pronësisë Intelektuale (DPI), Dogana e Kosovës zbaton Ligjin për Masat Doganore për Mbrojtjen e të Drejtave të Pronësisë Intelektuale (Ligji nr. 03/L 170) si pjesë e Këshillit Shtetërorë për Pronësi Intelektuale, që synon të rris nivelin e bashkëpunimit dhe koordinimit ndër-institucional. Si tërësi, secili nga institucionet e lartpërmendura ngërthen në vete përgjegjësi të caktuara të cilat kontribuojnë në zhvillimin vital të sektorit të DPI-së.

Me gjithë progresin e arritur në sektorin e DPI-së, akoma ekziston nevoja për përmirësim të mëtutjeshëm të bazës ligjore, kapaciteteve institucionale dhe veprimeve tjera teknike.

Ne qershor, 2015, është funksionalizuar sistemi elektronik INES për administrim dhe monitorim të kërkesave për veprim, përdërisa mbetet sfide funksionalizimi për aplikim *online*.

Prioritetet afatmesme

- Harmonizimi i Kodit Doganor me Rregulloren e Këshillit 2913/92/KEE “Për Themelimin e Kodit Doganor Komunitar” (GZ L302,19.10.1992,fq.1) e amandamentuar dhe korrigjuar;
- Adaptimi i Udhëzimit Administrativ për implementim të Kodit Doganor;

- Adaptimi i Udhëzimit Administrativ për Operatorët Ekonomik të Autorizuar në harmoni me Rregulloren (KE) nr. 648/2005 e Parlamentit dhe Këshillit Evropian e datës 13 prill 2005 që ka ndryshuar Rregulloren e Këshillit (KEE) nr. 2913/92/ "Për Themelimin e Kodit Doganor Komunitar";
- Ratifikimi dhe Zbatimi i plotë Konventës Pan-Euro-Med.

3.31. Kapitulli 30 i *acquis*-së: Marrëdhëniet me jashtë

Acquis në këtë fushë përbëhet kryesisht nga legjislacioni i BE-së që drejtpërdrejt është i aplikueshëm dhe nuk kërkon transpozim në legjislacionin kombëtar. Ky legjislacion i BE-së rezulton në thelb nga angazhimet shumëpalëshe dhe dypalëshe të BE-së në fushën e tregtisë, si dhe nga një numër i masave tregtare autonome. Në fushën e kredive të eksportit dhe mallrave me përdorim të dyfishtë, disa Direktiva t kërkojnë ndryshime në legjislacionin kombëtar.

Në këtë kontekst, vendeve kandidate u kërkohet që në mënyrë progresive të harmonizojnë politikat e tyre drejt vendeve të treta si dhe të harmonizojnë qëndrimet e tyre brenda organizatave ndërkombëtare (p.sh. OBT, OECD) me politikat dhe pozicionet e miratuara nga Bashkimi Evropian dhe shtetet anëtare.

Në fushën e politikës së zhvillimit dhe ndihmës humanitare, shtetet anëtare të BE-së duhet të përputhin me legjislacionin e BE-së dhe angazhimet ndërkombëtare dhe të sigurojnë kapacitetin për të marrë pjesë në zhvillimet dhe në politikat humanitare të BE-së.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimi për përafrimin e legjislacionit me atë të Bashkimit Evropian buron nga neni 74 MSA-së, dispozitë nga cila Kosova ka jo vetëm detyrimin për të sjellë legjislacionin e saj kombëtar në përputhje me të drejtën e BE-së, por edhe të sigurohet se ajo të zbatohet.

Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit (MSA) përfshin një pjesë kryesore të tregtisë së lirë midis Kosovës dhe BE-së. Ajo përfshin dispozita në disa fusha që kërkojnë se palët duhet të veprojnë në përputhje me rregullat ose detyrimet ndërkombëtare. Gjithashtu, MSA rregullon edhe bashkëpunimin ekonomik me BE dhe vendet tjera që kanë MSA në fuqi, bashkëpunimin doganor (protokolli për bashkëpunim doganor), zbatimin e rregullave të OBT-së për tregti të lirë etj. Detyrimet e Kosovës sipas përcaktimeve të MSA-së për politikën tregtare dhe bashkëpunimin ekonomik në mënyrë të përmbledhur për këtë kapitull janë nënë si vijon: 20, 23, 24, 27, 31, 33, 38, 39, 45, 60, 64, 74, 75, 76, 94,104. Këto obligime në këtë program adresohen nga kapitujt përkatës për lëvizjen e lire të mallrave, doganat, politikat ekonomike dhe monetare etj.

Gjendja aktuale dhe perspektiva

Në kuadër të marrëdhënieve ekonomike dhe kornizës së përgjithshme të perspektivës së integrimit në BE, Kosova aktualisht përfiton nga masat preferenciale tregtare të BE-së për eksportin e Kosovës. Për më shumë rreth bashkëpunimit ekonomik me BE-në ju lutem shihni kapitullin e kriterëve ekonomike dhe atë për politika ekonomike dhe monetare. Gjithashtu Republika e Kosovës tashmë është anëtare e Bankës Botërore, Fondit Monetar Ndërkombëtar dhe disa institucioneve ndërkombëtare financiare. Kosova Gjithashtu përfiton nga sistemi tregtar preferencial unilateral i SHBA për eksportet e disa produkteve në SHBA. Ndërsa brenda bashkëpunimit ekonomik me vendet tjera, Kosova ka nënshkruar disa marrëveshje bilaterale për eliminimin e tatimit të dyfishtë. Marrëveshja për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë (METD) është marrëveshje / konventë në mes të dy shteteve për tatimin apo eliminimin e Tatimit të Dyfishtë. Pra, ka për qëllim të përcaktoj shtetin se cili ka të drejtën e tatimit për të njëjtat të ardhura ose kapital, në rastet kur një person është i tatuueshëm në të dy shtetet.

Kosova ka në zbatim 10 marrëveshje dypalëshe për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë të cilat janë aktualisht në fuqi. Disa nga këto konventa ishin lidhur edhe nga ish-Republika Socialiste Federative Jugosllave me shtetet tjera. Vendet me të cilat Republika e Kosovës ka nënshkruar marrëveshje për Eliminimin e Tatimit të Dyfishtë janë: Belgjika në fuqi nga 13.04.2012, Britania e Madhe në fuqi nga SFR Jugosllavia 01.04.1982 ndërsa në fuqi në RKS nga 06.09.2010, Finlanda në fuqi nga SFR Jugosllavia 1987 ndërsa në fuqi në RKS nga 08.09.2011, Gjermania në fuqi nga SFR Jugosllavia 26.05.1983 ndërsa në fuqi në RKS nga 02.04.2010, Holanda në fuqi nga SFR Jugosllavia 06.02.1983, Hungaria në fuqi nga 12.03.2014, Maqedonia në fuqi nga 11.04.2013, Sllovenia në fuqi nga 18.06.2015, Shqipëria në fuqi nga 11.03.2015 dhe Turqia e ratifikuar nga Kosova 07.11.2012.

Marrëveshja e CEFTA-së

CEFTA (Central European Free Trade Agreement) është marrëveshja e tregtisë se lire në të cilën marrin pjesë tetë vende të rajonit të Ballkanit Perëndimor: Kosova, Shqipëria, Maqedonia, Mali i Zi, Serbia, Bosnjadhe Hercegovina dhe Moldavia. Kosova ka nënshkruar marrëveshjen e CEFTA-së në vitin 2006 si UNMIK e cila ka hyrë në fuqi nga viti 2007.

Marrëveshja e parë e CEFTA-së u nënshkrua nga Polonia, Hungaria, Çekia dhe Sllovakia në Dhjetor 1992 dhe hyri në fuqi në Korrik 1994. Njëpërmjet CEFTA-së këto vende pjesëmarrëse u mobilizuan për t'iu qasur institucioneve politike, ligjore dhe ekonomike të Bashkimit Evropian, duke forcuar në këtë mënyrë demokracinë dhe ekonomitë e tyre të tregut. Meqenëse në 2007 të gjitha palët e mëparshme të CEFTA-së kishin hyrë në Bashkimin Evropian dhe kishin dale nga CEFTA, u vendos që CEFTA të shtrihej në pjesën e Ballkanit të mbetur jashtë BE-së.

Vlen të ceket që deri tani është negociuar tregtia e lirë e mallrave dhe se aktualisht janë duke u zhvilluar negociatat për shërbimet midis vendeve të CEFTA-së (Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Maqedonia, Moldavia, Serbia, Mali i Zi dhe Kosova). Negociatat janë të ndara në 6 grupe dhe kanë filluar në vitin 2014 me një fokus kryesor në shërbimet profesionale, turizëm, mjedis, shërbime rekreative, komunikim, shërbimet në ndërtim dhe shërbimet e distribuimit, arsimit dhe ato shëndetësore.

Marrëveshjet e tjera

Republika e Kosovës deri më tani ka nënshkruar rreth 70 marrëveshje të karakterit ekonomik, përfshirë ato me SHBA-të, Unionin Ekonomik Belgjikë-Luksemburg, Slloveninë dhe Emiratet e Bashkuara Arabe (7 marrëveshje).

Marrëveshje për *Transportin Rrugor Ndërkombëtar të Udhëtarëve dhe Mallrave* kemi të nënshkruar me 9 shtete, ndër to edhe me Belgjikën, Zvicrën, Austrinë, Italinë. Marrëveshje në fushën e *Bashkëpunimit në Nxitjen e investimeve*, kemi të nënshkruar me Unionin Ekonomik të Belgjikës dhe Luksemburgut dhe SHBA-të.

Me Gjermaninë (Banka Gjermane për Zhvillim KfW) kemi të nënshkruar disa marrëveshje financiare. Marrëveshje mbi *Bashkëpunimin dhe Ndihmën Reciproke në Çështjet doganore*, kemi të nënshkruar me 7 shtete ndër to edhe me Finlandën, Austrinë, Slloveninë, Turqinë.

Republika e Kosovës planifikon të vazhdojë edhe në të ardhmen bashkëpunimin në fushën ekonomike me Belgjikën, Holandën dhe Gjermaninë.

Më specifikisht, Kosova deri më tani ka nënshkruar këto marrëveshje të karakterit ekonomik:

- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë mbi bashkëpunimin dhe ndihmën reciproke në çështjet doganore (publikuar më 13.11.2009)
- Marrëveshja për nxitje të investimeve ndërmjet Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe Kosovës (publikuar më 15.09.2009)

- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë Republikës së Turqisë lidhur me bashkëpunimin ekonomik (publikuar më 29.05.2009)
- Marrëveshja për “Bashkëpunimin në Zhvillim” në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Austrisë, e nënshkruar në Prishtinë më 9 tetor 2009, publikuar më 02.04.2010, është në fuqi prej 1 Majit 2010;
- Marrëveshja për Kredi dhe Financim, e datës 28 të 12. 2009, Ndërmjet KfW Frankfurt am Main (“KfW) Dhe Republika e Kosovës E përfaqësuar nga Ministria e Ekonomisë dhe Financave (“Huamarrësi”) Dhe Operator Sistemi, Transmisioni dhe Tregu sh.a. KOSTT, Prishtinë (“Agjencii për Ekzekutimin e Projektit”) Për EUR 33,500,000.(Publikuar më 07 Prill 2010);
- -Marrëveshja ne mes te Qeverise se Republikes se Kosovës dhe Qeverise se Republikes se Austrisë per promovimin dhe mbrojtjen e investimeve. është nënshkruar në Prishtinë më 22 janar 2010. (publikuar më 25.02.2010). Hyja në fuqi më datë 1 shkurt 2012;
- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë në bashkëpunim dhe ndihmë reciproke në çështje doganore (publikuar më 25.02.2010)
- - Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë në transportin rrugor ndërkombëtar të ushtarëve dhe mallrave (publikuar më 03.06.2010)
- - Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit Federal të Zvicrës për bashkëpunim financiar dhe teknik, dhe ndihmë humanitare (publikuar më 09.12.2010)
- - Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Malit të Zi në lidhje me bashkëpunim dhe ndihmë reciproke në çështje doganore (publikuar më 06.09.2010)
- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Finlandës mbi bashkëpunimin dhe ndihmën reciproke në çështjet doganore, e nënshkruar në Helsinki më 03 Qershor 2010 (publikuar më 15.06.2010)
- - Marrëveshja ndërkombëtare ndërmjet Mbretërisë së Belgjikës (unionit ekonomik belgo-luksemburgas) dhe Republikës së Kosovës (publikuar më 02.04.2010)
- - Marrëveshja për bashkëpunim ekonomik ndërmjet Qeverisë së Republikës së Maqedonisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës (publikuar më 02.04.2010)
- Marrëveshja Ndërkombëtare Dypalëshe për “Promovimin Reciprok dhe Mbrojtjen e Investimeve” ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Unionit Ekonomik të Belgjikës dhe Luksemburgut, e nënshkruar në Prishtinë më 9 mars 2010. Publikuar me 03 Qershor 2010);
- Marrëveshja Ndërkombëtare Dypalëshe për “Transportin Ndërkombëtar Rrugor”, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Mbretërisë së Belgjikës, e nënshkruar në Bruksel më 18 qershor 2010. (publikuar më 06.09.2010);
- Marrëveshja për “Financimin e Projektit ndërmjet” KfW Frankfurt am Main dhe Republikës së Kosovës (Pranuesi)-Ministria e Ekonomisë; dhe Financave-, agjencioni për ekzekutimin e projektit -Kompania Ujësjiellit Regional Prishtina për 10,862,500 EUR – Furnizimi me Ujë dhe Largimi i Ujërave të Zeza, Prishtinë, Faza e II-të. Nënshkruar në Prishtinë më 07 Shtator 2010, (Publikuar më 30 Maj 2011);
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë mbi transportin ndërkombëtar rrugor të udhëtarëve dhe mallrave (publikuar më 17.10.2011)
- Marrëveshja për ndihmë reciproke në çështjet doganore në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Sllovenisë (publikuar më 08.09.2011)
- Marrëveshja për ndihmë financiare ushtarake në mes të Qeverisë së Republikës së Turqisë dhe Qeverisë së Republikës së Kosovës (publikuar më 17.10.2011)
- Marrëveshja ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Konfederatës Zvicerane për promovimin reciprok dhe mbrojtjen e investimeve (publikuar më 17.11.2011)
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Kroacisë për transport rrugor ndërkombëtar të udhëtarëve dhe mallrave (publikuar më 17.10.2011)
- Marrëveshja mbi transportin rrugor të udhëtarëve dhe mallrave, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Bullgarisë (publikuar më 08.09.2011)

- Ratifikimi i Marrëveshjas ndërkombëtare për shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal në lidhje me tatimin mbi të ardhurat dhe mbi kapitalin, ndërmjet r. së Kosovës dhe Maqedonisë (publikuar më 06.06.2011)
- Marrëveshja për Financimin e Projektit ndërmjet KfW-Frankfurt Am Main – e Republikës federale të Gjermanisë dhe Republika e Kosovës e përfaqësuar nga Ministria e Financave (Përfituesi) dhe Fondi për Sigurimin e Dispozitave të Kosovës, e nënshkruar në Prishtinë më 30 Shtator 2011. Publikuar në Gazetën Zyrtare më 23 Dhjetor 2011;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Dukës së Madhe të Luksemburgut “për Zbatimin e Fondacionit Caritas” për strategjinë rajonale të Luksemburgut për Ballkanin (2011-2013) “zbutja e varfërisë përmes zhvillimit të qëndrueshëm”, është nënshkruar në Luksemburg më 21 Qershor 2011. (Publikuar më 08 Shtator 2011)
- Marrëveshja “për Promovimin Reciprok dhe Mbrojtjen e Investimeve” ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit Federal Zviceran e nënshkruar më 27 Tetor 2011. (Publikuar më 17 Nëntor 2011)
- Marrëveshja për “Transportin Ndërkombëtar Rrugor të Udhëtarëve dhe të Mallrave” ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit Federal Zviceran me datë 21 nëntor 2011. (Publikuar më 23 Dhjetor 2011);
- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Austrisë mbi bashkëpunimin dhe ndihmën reciproke në çështjet doganore. Nënshkruar më 14 Shtator 2012 (publikuar më 09.10.2012). Hyrja në fuqi prej 01 Dhjetor 2013;
- Marrëveshja e bashkëpunimit financiar në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë (publikuar më 07.09.2012)
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë për promovimin dhe mbrojtjen e ndërsjellë të investimeve (publikuar më 01.10.2012)
- Marrëveshja ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Republikës së Turqisë mbi shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal në lidhje me tatimin mbi të ardhurat (publikuar më 08.11.2012)
- Ligji nr. 04/l-132 për Ratifikimin e Marrëveshjes financiare për kredi dhe projekt ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës, përfaqësuar nga ministria për financa dhe Bankës Gjermane KfW lidhur me fabrikën e ujit në Shkabaj (publikuar më 18.10.2012)
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Kroacisë për bashkëpunim ekonomik (publikuar më 03.12.2012). Hyrja në fuqi me datën 23 Shtator 2013;
- Marrëveshja për “Bashkëpunim Ekonomik dhe Teknik” ndërmjet Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës, e nënshkruar me datën 29.03.2012 nga Presidentja e Republikës së Kosovës;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Sllovenisë për “Transportin Ndërkombëtar Rrugor të Mallrave dhe Njerëzve” nënshkruar në Lublanë, me datë 26 Qershor 2013.
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Agjencisë për Zhvillim Ndërkombëtar të Shteteve të Bashkuara të Amerikës për “Fondin e Mirëbesimit”, nënshkruar në Prishtinë, me datë 4 dhjetor 2013.
- Marrëveshja Amendamenti i Marrëveshjes së Grantit për Objektivat Zhvillimore I Amendamenti 1 ndërmjet Shteteve të Bashkuara të Amerikës dhe Republikës së Kosovës (publikuar më 19.12.2013).
- Marrëveshja ndërmjet Kosovës dhe Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim rreth bashkëpunimit dhe aktiviteteve të Bankës Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim në Kosovë (publikuar më 08.04.2013).
- Ligji nr. 04/l-207 për Ratifikimin e Marrëveshjes kornizë ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Bankës Evropiane për Investime që rregullon aktivitetet e bankës evropiane...(publikuar më 22.08.2013).

- Ligji nr. 04/1-222 për Ratifikimin e Neneve të Marrëveshjes themeluese të Bankës për Zhvillim të Këshillit të Evropës dhe anëtarësimin e Kosovës në BERZH (publikuar më 29.10.2013)
- Ligji nr. 04/1-207 për Ratifikimin e Marrëveshjes kornizë ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Bankës Evropiane për Investime që rregullon aktivitetet e bankës evropiane. (publikuar më 22.08.2013)
- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Austrisë për "Transportin Rrugor Ndërkombëtar të Mallrave dhe në Transport të Kombinuar", nënshkruar më 21 qershor 2013, publikuar më 13 Mars 2014. Hyrja në fuqi më 1 shtator 2014;
- Marrëveshja në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Austrisë për "Transportin Ndërkombëtar të Udhëtarëve në Transport jo të Rregullt dhe në Transport të Rregullt" nënshkruar më 21 qershor 2013, publikuar më 19 Mars 2014). Hyrja në fuqi më 1 shtator 2014;
- Marrëveshja financiare ndërmjet qeverisë së republikës së Kosovës dhe Bankës Gjermane për Zhvillim KfW, për përmirësimin e sistemeve të ngrohjes qendrore, 14 nëntor 2011. Publikuar në Gazetën Zyrtare me: 24 Janar 2012;
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Turqisë për "Tregti të Lirë" nënshkruar në Ankara nënshkruar në Ankara më 27.09.2013. nga ana jonë ende nuk është ratifikuar)
- Marrëveshja për alokim të mjeteve financiare, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Gjermanisë (publikuar më 18.03.2013)
- Marrëveshja për bashkëpunim doganor në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Italisë nënshkruar më datë 25.06.2013
- Marrëveshja Financiare ushtarake e bashkëpunimit, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë, si dhe Protokollin për zbatimin e asistencës me mjete, e nënshkruar më 07 Nëntor 2013 në Prishtinë dhe më 30 Nëntor 2013 në Ankara. Hyrja në fuqi nga 20 Maj 2015;
- Marrëveshja Kornizë për bashkëpunim mes së Republikës së Kosovës dhe Bankës Islamike për Zhvillim, *Marrëveshja për financimin e rrugës M2*. nënshkruar më 21 Maj 2013.
- Marrëveshja mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për heqjen e tatimit të vlerës së shtuar në import për librat, produktet e përafërta me librin, gazetat, revistat, periodikët si dhe materialët e ngjashme të shtypit të publikuara në Republikën e Shqipërisë apo në Republikën e Kosovës (nënshkruar 28 mars 2014, hyrja në fuqi më 20 qershor 2014);
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë për shmangien e tatimit të dyfishtë lidhur me tatimet mbi të ardhurat dhe mbi kapitalin dhe për parandalimin e evazionit fiskal (nënshkruar më 28 mars 2014).
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Sllovenisë për "Shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal në lidhje me tatimin mbi të ardhurat dhe kapitalin", nënshkruar më datë 26 qershor 2013; publikuar më 7 prill 2014, hyrja në fuqi më 16 prill 2014)
- Marrëveshja kornizë për ekonomi, tregti, bashkëpunim kulturor shkencor dhe teknik mes Republikës së Kosovës dhe Togos (nënshkruar më 21 korrik 2014).
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Republikës së Çekisë për "Shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal në lidhje me tatimin mbi të ardhurat" nënshkruar në Prishtinë, më 26 nëntor 2013; (dekretuar më 24 mars 2014).
- Marrëveshja për Shmangien e tatimit të dyfishtë dhe parandalimin e evazionit fiskal lidhur me tatimet mbi të ardhurat dhe mbi kapitalin, në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Hungarisë, e nënshkruar në Prishtinë më 03 tetor 2013, (publikuar më 13.01.2014) Hyrja në fuqi nga 12 Mars 2014;
- Financimi dhe Projekt-Marrëveshja për mënjanimin e ujërave të zeza në jugperëndim të Republikës së Kosovës, Faza III-të, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Bankës

Gjermane KfW, Frankfurt am Main, është nënshkruar në Prishtinë, më 24 Tetor 2014. (Publikuar më 09 Korrik 2015)

- Marrëveshja për Rregullimin reciprok të transportit rrugor ndërkombëtar të udhëtareve dhe mallrave, në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Italisë, e nënshkruar në Prishtinë 24 korrik 2014 (publikuar më 19.09.2014);. hyrja ne fuqi nga data 26 Mars 2015.
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Turqisë për “Bashkëpunim financiar ushtarak”, si dhe Protokoll i implementimit në lidhje me Marrëveshjan. Është nënshkruar në qytetin e Budvës në Mal të Zi më 16 Tetor 2014.(Marrëveshja dhe Protokoll në fjalë janë nënshkruar për një periudhë të kohëzgjatjes për 5 vite) Është publikuar në Gazetën Zyrtare më 07 Maj 2015. Hyrja në fuqi më 23 Korrik 2015;
- Marrëveshja për Bashkëpunim Ekonomik, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Emirateve të Bashkuara Arabe, e nënshkruar më 26 prill 2015 (publikuar më 04.06.2015)
- Marrëveshja për Hapjen e Kalimit Kifitar të Përbashkët Kotlovë – Kuqishtë për Trafikun rrugor ndërkombëtar të udhëtarëve në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Malit të Zi, e nënshkruar më 26 mars 2014 (publikuar më 07.05.2015)
- Marrëveshja për Bashkëpunimin Ekonomik në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Sllovenisë, e nënshkruar më 10 prill 2015 (publikuar më 07.05.2015. Marrëveshja hyne ne fuqi nga data 18 Dhjetor 2015;
- Marrëveshja për Zbatimin e asistencës financiare të Bashkimit Evropian për Kosovën në kuadër të instrumentit të asistencës para anëtarësimit IPA II në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Komisionit Evropian, e nënshkruar më 30 janar 2015 (publikuar më 03.04.2015)
- Marrëveshja për Bashkëpunim në nxitjen dhe lehtësimin e Tregtisë, në mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, e nënshkruar në Shkup më 22 Janar 2015 (publikuar më 09.03.2015)
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Qeverisë Republikës së Kosovës Republikës dhe Federale të Gjermanisë për Bashkëpunim Financiar 2014 (Projekti i subvencioneve). Është nënshkruar në Prishtinë, më 08 Shtator 2015. Hyrja në fuqi nga data 05 Tetor 2015
- Marrëveshja e huas lidhur me financimin e projektit "Modernizimi i shërbimeve të Kardiologjisë Invazive në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës" në mes të Republikës së Kosovës duke vepruar përmes Ministrisë së Financave dhe UNICREDIT BANK AUSTRIA AG;
- Marrëveshja për Bashkëpunim Ekonomik, në mes të Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Emirateve të Bashkuara Arabe, e nënshkruar më 26 prill 2015 (publikuar më 04.06.2015);
- Marrëveshja ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Qeverisë së Mbretërisë së Bashkuar të Britanisë së Madhe dhe Irlandës Veriore për “Shmangien e Tatimit të dyfishtë dhe Parandalimin e Evazionit Fiskal Lidhur me Tatimet Mbi të Ardhurat dhe Mbi Kapitalin”. Është nënshkruar më 04 Qershor 2015 në Prishtinë. Publikuar në Gazetë Zyrtare më 09 Korrik 2015
- Kontratën për Grant (Marrëveshja për dhënie të grantit) të nënshkruar në Prishtinë, më datë 29 janar 2015, ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës, përfaqësuar nga Ministria e Financave, dhe Zyrës së Jashtme të Komonuelthit, përfaqësuar nga Ambasada e Britanisë së Madhe në Prishtinë.
- Marrëveshja ndërmjet Qeverise se Republikës se Kosovës dhe SHBA-ve për te përmirësuar përputhshmërinë e rregulloreve tatimore ne nivelin ndërkombëtar dhe zbatimin e rregulloreve te FATCA-s, e nënshkruar me 26 shkurt 2015, ne Prishtine. Hyrja në fuqi nga data 04 Nëntor 2015;
- Deklarata e përbashkët ndërmjet Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë “Për Bashkëpunim në Fushën e Zhvillimit Rajonal në Zonat Ndërkufitare Kosovë-Shqipëri”. Nënshkruar në Tiranë me 23 mars 2015.
- Marrëveshja për “Bashkëpunim ne Nxitjen dhe Lehtësimin e Tregtisë” ne mes Qeverise se Republikës se Kosovës dhe Këshillit te Ministrave te Republikës se Shqipërisë, e nënshkruar ne Prizren me datë 11 janar 2014. Hyrja në fuqi 11 mars 2015.

- Protokoll për zbatimin e Marrëveshjas kuadër mes Qeverisë së Republikës së Kosovës dhe Këshillit të Ministrave të Republikës së Shqipërisë “Për Bashkëpunimin në nxitjen dhe Lehtësimin e Tregtisë”. Nënshkruar në Tiranë me 23 Mars 2015.

Anëtarësimi në OBT

Kosova ende nuk është anëtare e OBT-së por është duke u punuar në aktivitetet që ndërlidhen me këtë proces. Në këtë drejtim, drafti i parë i Memorandumit për regjimin e tregtisë së jashtme që është i nevojshëm për aplikim në OBT, është përgatitur në bashkëpunim me një projekt të BE-së. Gjatë vitit 2016 pritet që Kosova të aplikojë për anëtarësim në OBT.

Prioritetet afatmesme

- Përgatitja për anëtarësim dhe anëtarësimi (në fazën e parë me statusin e vendit vëzhgues) në OBT
- Vazhdimi i negocimit dhe nënshkrimit të marrëveshjeve bilaterale për eliminimin e tatimit të dyfishitë.

3.32. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurisë dhe ajo e mbrojtjes

Politika e Përbashkët e Jashtme dhe e Sigurisë dhe Politika Evropiane për Siguri dhe Mbrojtje janë të bazuara në akte ligjore, duke përfshirë marrëveshjeve ligjërishit detyruese ndërkombëtare, dhe në dokumentet politike. Acquis përbëhet nga deklaratat politike, vendime dhe marrëveshje. Shtetet anëtare duhet të jenë në gjendje të kryejnë dialog politik në kuadrin e Politikës së Jashtme të Përbashkët dhe të Sigurisë (PJPS), të lidhur me deklaratat e BE-së, për të marrë pjesë në veprimet e BE-së dhe për të aplikuar sanksione për masat kufizuese. Vendet aplikante janë të nevojshme në mënyrë progresive të harmonizohen me deklaratat e BE-së, dhe të aplikojnë për sanksione dhe masa kufizuese kur dhe ku kërkohen ato.

Dialogu politik zhvillohet intensivisht në disa nivele ndërmjet institucioneve të Republikës së Kosovës edhe atyre të Bashkimit Evropian për përmbushjen e kriterëve të përcaktuara në procesin e integritimit, fillimisht përmes nënshkrimit, ratifikimit dhe implementimit të MSA-së.

Dialogu politik dhe dialogu për politika, sipas nevojës, kontribuojnë në procesin e normalizimit të marrëdhënieve mes Kosovës dhe Serbisë. Kosova zotohet për angazhim të vazhdueshëm drejt përmirësimit të dukshëm dhe të qëndrueshëm të marrëdhënieve me Serbinë. Ky proces do të sigurojë që të dyja vendet të mund të vazhdojnë rrugën e tyre përkatëse evropiane, duke shmangur bllokimin e njëres apo tjetres palë në këto përpjekje dhe gradualisht të shpien në normalizimin gjithëpërfshirës të marrëdhënieve mes Kosovës dhe Serbisë, në formën e një marrëveshje ligjërishit të detyrueshme, ku të dy vendet do të jenë në gjendje të ushtrojnë plotësisht të drejtat e tyre dhe të përmbushin përgjegjësitë e tyre. Rrjedhimisht, Kosova vazhdimisht duhet të zbatojë në mirëbesim të gjitha marrëveshjet e arritura në dialog me Serbinë dhe të respektoj plotësisht parimet e bashkëpunimit gjithëpërfshirës rajonal.

Gjithashtu, detyrimet që dalin nga dispozitat e MSA-së parashohin që Kosova të zgjidh përmes dialogut dhe frymës së kompromisit çështjet e tjera të pazgjidhura, në bazë të zgjidhjeve praktike dhe të qëndrueshme dhe do të bashkëpunoj për çështjet e nevojshme teknike dhe ligjore me Serbinë; të bashkëpunojë në mënyrë efektive me misionin e Politikës së Përbashkëta të Sigurisë dhe Mbrojtjes përgjatë mandatit të tij dhe do të kontribuon në mënyrë aktive në përmbushjen e plotë dhe të papenguar të mandatit të tij në tërë Kosovën.

Komisioni i Stabilizim Asociimit do të rishikojë rregullisht progresin në këtë proces dhe mund të marrë vendime dhe të lëshojë rekomandime në këtë drejtim. KSA mund të ndihmoj këtë proces në përputhje me nenin 129.

Republika e Kosovës, ka marrë seriozisht përgjegjësinë e ofrimit të sigurisë për qytetarët dhe territorin të saj. Kosova e njeh rëndësinë e vazhdimit të ngritjes së aftësisë për institucionet e veta për të ofruar siguri të gjithë qytetarëve të Kosovës. Prandaj, si pjesë e procesit të marrjes graduale të më shumë përgjegjësi për sigurinë e saj, në mars të vitit 2012, Qeveria e Republikës së Kosovës e ka iniciuar Rishikimin Strategjik të Sektorit të Sigurisë (RSSS), një rishikim gjithëpërfshirës të të gjitha institucioneve të saja të sigurisë. Qëllimi i RSSS-së është të bëhet një analizë e hollësishme të të gjitha aspekteve të sigurisë në Republikën e Kosovës për ti analizuar sfidat e sigurisë e së tashmes dhe së ardhmes; të përcaktohen qartë rolet e secilit institucion në sektorin e sigurisë për t'ju shmangur dyfishimit dhe për t'i maksimalizuar kapacitetet institucionale; si dhe të identifikohen kapacitetet e nevojshme për të ofruar mbrojtje dhe siguri qytetarëve të Kosovës.

Republika e Kosovës aspiron të jetë pjesë përbërëse e strukturave të sigurisë rajonale dhe globale, e në veçanti e BE-së, NATO-së, OSBE-ës dhe OKB-së. Në këtë contest, siguria kombëtare e Kosovës është e lidhur ngushtë me sigurinë rajonale dhe sigurinë më të gjerë Euro-Atlantike

Gjendja aktuale

Integrimi evropian i Kosovës është objektiv strategjik nacional, dhe garanci për paqen, stabilitetin dhe prosperitetin e rajonit. Në këtë aspekt, qeveria e Republikës së Kosovës ka vullnet të plotë për të ndërmarrë të gjitha reformat e duhura në kuadër të procesit të integritimit evropian. Më tej, Kosova mbështet fuqimisht politikën e jashtme të sigurisë dhe mbrojtjes së BE-së, e cila synon forcimin e rolit të Bashkimit Evropian si një entitet me influencë politike gjithnjë në rritje në politikën ndërkombëtare.

Korniza ligjore në fushën e politikës së jashtme, sigurisë dhe mbrojtjes është e vendosur dhe vazhdon të konsolidohet me ligjet e nevojshme me synim të trajtimit të të gjitha çështjeve që derivojnë nga kjo fushë. Korniza ligjore në fjalë është në përputhje me parimet dhe objektivat e BE-së dhe ndër të tjera përbëhet nga Ligji për Parandalimin e Shpërlarjes së Parave dhe Financimit të Terrorizmit; Ligjit për Ndalimin e Bashkimit në Konfliktet të Armatosura Jashtë Territorit të Vendit; Strategjisë Kombëtare për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018, Strategjisë Kundër Terrorizmit dhe Planit të Veprimit 2012-2017, Urdhërit Administrativ për parandalimin dhe zbulimin e shpërlarjes së parasë dhe Urdhërit Administrativ për parandalimin dhe zbulimin e financimit të terrorizmit.

Ndërsa, struktura institucionale përgjegjëse për politikë të jashtme, sigurisë dhe mbrojtjes përbëhet nga Ministria e Punëve të Jashtme, përfaqësitë diplomatike, si dhe koordinatorët kombëtarë në Këshillin për Bashkëpunim Rajonal dhe Iniciativën Rajonale për Migracion, Azil dhe Refugjatë (MARRI).

Ndër prioritetet kryesore të politikës së jashtme të Kosovës mbetet avancimi i partneritetit strategjik me Bashkimin Evropian dhe NATO-n, përfshirë vendosjen e marrëdhënieve kontraktuale me këto organizata, në rrugën drejt integritimeve Euro-Atlantike.

Kosova ka pikësypnimit zhvillimin e bashkëpunimit rajonal, përkatësisht marrëdhënieve të mira me vendet fqinje, si dhe dhënien e ndihmës për realizimin e agjendës së Brukselit për një rajon stabil, demokratik dhe të integruar në BE e NATO. Republika e Kosovës konsideron se bashkëpunimi rajonal është jo vetëm parakusht i integritimit evropian por edhe domosdoshmëri për stabilitetin rajonal. Për këtë qëllim, Qeveria e Kosovës ka të caktuar Koordinatorin Nacional përgjegjës për të gjitha nismat dhe mekanizmat rajonal (Këshillin për Bashkëpunim Rajonal, Korniza e Investimeve në Ballkanin Perëndimor).

Ky orientim i politikës sonë të jashtme gjithashtu reflektohet në pjesëmarrjen tonë proaktive në nismat dhe organizatat multilaterale që veprojnë në rajonin e Evropës Juglindore e më gjerë. Kosova është anëtare e 21 nismave rajonale, në mes tjerash bashkëpunimit në fushën e tregtisë, sigurisë, edukimit, teknologjisë, ambientit.

Për sa i përket gjendjes aktuale të sigurisë, është me rëndësi të theksohet se pas përmbylljes së procesit të RSSS-se dhe miratimit të Analizës së Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë së Republikës së Kosovës me Vendimin e Qeverisë nr. 01/173 të datës 04.03.2014, Qeveria ka ndjekur të gjitha procedurat për ndryshimin e kuadrit ligjor ekzistues mbi bazën e rekomandimeve të dala nga RSSS, duke përfshirë edhe plotësim-ndryshimin e Kushtetutës.

Më datë 06.03.2014, Qeveria i ka propozuar Kuvendit të Kosovës Plotësim-ndryshimin e Kushtetutës së Republikës së Kosovës dhe mbi këtë bazë, Kuvendi më datë 11 mars 2014 i ka paraqitur Gjykatës Kushtetuese propozimin e Qeverisë për të vlerësuar paraprakisht nëse amendamentet e propozuara nuk pakësojnë ndonjë të drejtë dhe liri të garantuara me Kapitullin dy (II) të Kushtetutës. Gjykata Kushtetuese më Aktgjykimin e saj nr. KO44/14, të datës 31 mars 2014, ka miratuar propozim-amandamentet duke vlerësuar se të njëjtat nuk i pakësojnë të drejtat dhe liritë e përcaktuara në Kapitullin dy (II) të Kushtetutës.

Duke pasur parasysh shpërbërjen e Kuvendit të Kosovës, amendamentet kushtetuese janë kthyer për riprocedim nga Qeveria.

Qeveria me Programin Legjislativ të vitit 2015, ka caktuar datën 30 qershor 2015, si datë të fundit për miratimin e këtyre amendamenteve.

Në të njëjtën kohë, Ministria për Forcën e Sigurisë së Kosovës, në bashkëpunim me Zyrën Ligjore të Zyrës së Kryeministrit dhe ministritë e linjës, kanë hartuar Projektligjin për plotësimin dhe ndryshimin e ligjeve që kanë të bëjnë me Forcat e Armatosura të Kosovës. Ky Projektligj është shqyrtuar dhe harmonizuar edhe me këshilltarët e Ekipit të NATO-së si dhe është mbështetur nga Departamenti i Mbrojtjes së SHBA-ve.

Me këtë Projektligj plotësohen dhe ndryshohen 39 (tridhjetë e nëntë ligje) që ndërlidhen me rekomandimet e dala nga Analiza e Rishikimit Strategjik të Sektorit të Sigurisë. Çështjet që ndërlidhen me plotësimet dhe ndryshimet kanë të bëjnë kryesisht me emrin, misionin, detyrat dhe strukturën e Ministrisë për Forcën e Sigurisë së Kosovës dhe Forcën e Sigurisë së Kosovës

Dialogu politik me Serbinë

Sa i përket dialogut në mes të Kosovës dhe Serbisë, Kosova mbetet e përkushtuar me pjesëmarrjen e saj në dialogun e nivelit teknik, në mënyrë që të arrihet përparim në implementimin e marrëveshjeve në mes të dyja palëve të përfshira.

Kosova vlerëson seriozisht rëndësinë e dialogut të Brukselit, jo vetëm në përmirësimin e jetës së qytetarëve dhe të marrëdhënieve bilaterale mes dy shteteve, por sepse ky dialog është aktualisht kontribuuesi më i rëndësishëm për paqen dhe stabilitetin në rajon.

Në këtë drejtim, Qeveria e Republikës së Kosovës, si palë konstruktive dhe serioze në Dialogun e Brukselit, i jep rëndësi të veçantë zbatimit të gjitha Marrëveshjeve të Brukselit dhe marrëveshjeve potenciale që priten të arrihen në periudhën në vijim.

Ka pasur progres të caktuar në arritjen e marrëveshjeve në mes Kosovës dhe Serbisë, megjithatë gjetjet e Raportit të fundit të Qeverisë së Republikës së Kosovës (2016) tregojnë për një progres të ulët në zbatimin e marrëveshjeve në përgjithësi nga ana e Serbisë. Duke parë marrëveshjet veç e veç, Raporti identifikon nivele të ndryshme progresi në disa fusha dhe mungesë progresi në shumicën e fushave.

Prioritetet afatmesme

- Hartimi dhe miratimi i Strategjisë për Punë të Jashtme;

- Do të vazhdoj trajnimi i shërbyesve civil në fushën e politikës së jashtme dhe të sigurisë. Prioritet do të kenë ata që kanë për detyrë implementimin e masave kufizuese dhe kontrollit të armëve. Gjithashtu, përmes vizitave në shtetet anëtare, do të shkëmbehen përvojat mbi implementimin sa më efektiv të masave kufizuese.
- Republika e Kosovës do të vazhdojë të kontribuoj në përmirësimin e dialogut politik me BE-në dhe të jetë një aktor aktiv në këtë dialog. Republika e Kosovës do të vazhdojë të zbatoj aktet ligjore të BE-së në fushën e politikës së jashtme dhe sigurisë.
- Sa i përket bashkëpunimit me organizatat ndërkombëtare, Republika e Kosovës do të vazhdojë të jetë anëtare aktive në organizata ndërkombëtare (Komisionin e Venedikut, Bankën Botërore, Fondin Monetar Ndërkombëtar, Bankën Evropiane për Rindërtim dhe Zhvillim, Frankofoninë, etj). Republika e Kosovës gjithashtu do të vazhdoj të luaj rol proaktiv në vijë me të gjitha obligimet në organizatat rajonale si partner i barabartë (SEECF, RCC,...)
- Gjithashtu, Republika e Kosovës do të vazhdoj të zbatoj masat kufizuese të imponuara nga Këshilli. Në këtë mënyrë, Kosova do të krijojë mekanizmin për implementimin e masave restriktive.
- Miratimi i akteve të brendshme ligjore nga MFSK.

3.33. Kapitulli 32 i *acquis*-së: Kontrolli financiar

Ky kapitull mbulon dy fusha kryesore të politikave: (a) kontrollin e brendshëm të financave publike (KBFP) dhe auditimin e jashtëm (AJ) dhe (b) mbrojtjen interesave financiare të BE-së dhe mbrojtjen e Euros nga falsifikimi. Për sa i përket fushës së KBFP-së dhe Auditimit të Jashtëm, nuk ka legjislacion specifik të BE-së që do të përdorej në përafrimin e ligjeve kombëtare. Në vend të kësaj, vendet angazhohen që të përvetësojnë standardet ndërkombëtare të kontrollit dhe auditimit të jashtëm të definuara nga Organizata Ndërkombëtare për Institucionet Supreme të Auditimit (INTOSAI) si dhe praktikatat e mira të BE-së.

Kontrolli i brendshëm i Financave Publike është pjesë e integruar e menaxhimit të financave publike dhe përfshinë gjithë buxhetin publik. Në veçanti, parimet e Kontrollit Financiar kërkojnë ekzistencën e i) sistemeve efektive dhe transparente të kontrollit dhe menaxhimit financiar (përfshi inspektimet dhe kontrollet financiare adekuate ex-ante, të vazhdueshme dhe ex-post); ii) sistemeve funksionale të pavarura të auditimit të brendshëm; iii) strukturave përkatëse organizative (përfshi koordinimin qendror); dhe iv) auditimit të jashtëm funksional dhe financiarisht të pavarur, ndër të tjera, duke vlerësuar cilësinë e sistemeve të krijuara të KBFP-së. Në fushën e **auditimit të jashtëm** vendet kandidate pritet që të zbatojnë standardet INTOSAI, në veçanti Deklaratat e Limës dhe Meksikës për pavarësinë funksionale, financiare dhe institucionale si dhe zbatim të auditimeve të financiare (të rregullsisë) dhe performacës.

Sa i përket **mbrojtjes financiare të interesave të BE-së**, Traktati për Funksionimin e BE-së (neni 325) kërkon që vendet anëtare të ndërmarrin masa kundër MASHTrimeve që ndikojnë në interesat financiare të BE-së. Vendet anëtare obligohen të koordinojnë veprimet dhe të bashkëpunojnë me Komisionin Evropian. Mbrojtja e interesave të BE-së përfshin përafrimin e legjislacionit kriminal vendor me Konventën për Mbrojtjen e Interesit Financiar të BE-së (PFI Convention) dhe tri protokollet e saj për bashkëpunim midis autoriteteve kombëtare dhe Komisionit. Vendet kandidate kërkohej të nominojnë një shërbim kombëtar kundër MASHTrimit si pikë kontakti për të facilituar koordinimin me Komisionin dhe vendet anëtare.

Sa i përket **mbrojtjes së euros kundër falsifikimit**, ky kapitull adreson aspektet jo-penale, ndërsa aspektet penale adresohen në kapitullin 24. Principet kryesore kundër falsifikimit të parasë janë të definuara në Konventën e Gjenevës dhe detajuar më tutje në *acquis* relevante. Legjislacioni relevant përfshinë procedura për mbledhjen, ruajtjen dhe shkëmbimin e informatave për bankënotat e falsifikuara,

ndalimin e metaleve të ngjashme me monedhat e euros, obligimin që institucionet financiare të kontrollojnë autenticitetin, tërheqjen nga qarkullimi të bankënotave false dhe bashkëpunimin në nivel kombëtar dhe ndërkombëtar.

Kërkesat e MSA-së

Detyrimet e Republikës së Kosovës për Kapitullin e Kontrollit Financiar rrjedhin nga Neni 97 i MSA.

Neni 97 kërkon që bashkëpunimi mes palëve të përqendrohet në fushat prioritare që lidhen me *acquis* të BE-së në fushën e kontrollit të brendshëm financiar publik. Në veçanti Palët të bashkëpunojnë me qëllim të zhvillimit të mëtejshëm të zbatimit të kontrollit efikas të brendshëm dhe sistemit funksionalisht të pavarur të auditimit të brendshëm në sektorin publik në Kosovë, në përputhje me kornizën e pranuar ndërkombëtarisht dhe praktikën e mira të BE-së. Gjithashtu, bashkëpunimi duhet të përqendrohet në krijimin dhe forcimin e njëjësive qendrore harmonizuese për menaxhimin financiar dhe kontroll.

Në fushën e Auditimit të Jashtëm, Neni 97 kërkon që palët të bashkëpunojnë veçanërisht me qëllim të zhvillimit të mëtejshëm të auditimit të jashtëm të pavarur funksional në Kosovë në përputhje me standardet e pranuar ndërkombëtare dhe praktikën e mira të BE-së. Bashkëpunimi gjithashtu të fokusohet në ngritjen e kapaciteteve të Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm.

Raporti i KE-së për Kosovën 2016 konstaton se në fushën e Kontrollit Financiar duhet të bëhen përpjekje të konsiderueshme për zbatimin e KBFP-së në të gjitha nivelet e administratës dhe në ndërmarrjet në pronësi publike. Gjithashtu, nënvizon se duhet të fillojë zbatimi i aktiviteteve të përcaktuara në strategjinë e KBFP 2015-2017. Në të njëjtën kohë duhet të sigurohen veprime sistematike në gjetjet dhe rekomandimet e auditimit të jashtëm. Ndikimi i auditimit të jashtëm duhet të përmirësohet më tej. Të ngriten kapacitetet administrative në NjQH si dhe Kosova të ndajë fonde të mjaftueshme për certifikimin dhe trajnimin e vazhdueshëm profesional të auditorëve.

Harmonizimi i legjislacionit të Kosovës me atë të BE-së në mbrojtjen e interesave financiare të BE-së mbetet i dobët. Gjithashtu, Raporti nënvizon se Kosova nuk ka marrëveshje formale bashkëpunimi me Komisionin Evropian dhe Bankën Qendrore Evropiane për mbrojtjen e euros nga falsifikimi.

Gjendja aktuale

Korniza ligjore

Në Kosovë, ekziston një kornizë gjithëpërfshirëse legjislative që rregullon fushën e Kontrollin të Brendshëm të Financave Publike, duke përfshirë: ligjet, udhëzimet, rregulloret, standardet e tjera ndërkombëtare, politikat e Qeverisë së Kosovës.

Baza ligjore **për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike** është përcaktuar nga Ligji nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë (LMFPP), ndryshim dhe plotësim i Ligjit nr. 03-L-048, nr. 2010/03-L-221 ndryshim plotësimi i LMFPP nr. 03-L-048, nr. (2012/04-L-116); ndryshim, plotësim i LMFPP nr. 03-L-048, nr. 2013/04-L-194. Korniza ligjore ekzistuese për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike përmban parimet e përgjithshme dhe i referohet standardeve të INTOSAI, Kornizës COSO, Standardeve të Institutit të Auditimit të Brendshëm (IIA).

Legjislacioni primar në fushën e *Auditimit të Brendshëm* përfshin Ligjin për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë nr. 03/L-048 dhe Ligjin nr. 3/L-128 për Auditim të Brendshëm, ndërsa legjislacioni sekondar përfshin:

- Doracaku për AB;

- UA nr. 22/2009 për përcaktimin e kriterëve dhe procedurën e pajisjes me licencë të përkohshme të auditorëve të brendshëm të sektorit publik, i cili përcakton kushtet për licencimin e auditorëve me licenca të përkohshme;
- UA nr. 23/2009 për Themelimin dhe funksionimin e Njësive të Auditimit të Brendshëm (NjAB) në Sektorin Publik, i cili përcakton kriteret për krijimin e funksionit të auditimit të brendshëm;
- UA nr. 11/2010 për funksionimin e komiteteve të auditimit në subjektin e sektorit publik, prezanton mënyrën e krijimit dhe funksionit të komiteteve të auditimit;
- UA nr. 05/ 2012 për Procedurën e pajisjes me licencë profesionale të auditorëve të brendshëm të sektorit publik, prezanton kriteret për licencimin e auditorëve të brendshëm me licenca profesionale e cila licencë jepet pas certifikimit;
- UA MF-nr. 04/2016 për programin kombëtar të trajnimit dhe certifikimit të auditorëve të brendshëm në sektorin publik

Legjislacioni primar në fushën e *Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit* përfshin Ligjin nr. 03/L-048 MFPP, ndërsa legjislacioni sekondar përfshin:

- Rregulli financiar i Thesarit nr. 01/2010 për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike nga 30.07.2010, prezanton kornizën COSO dhe parimet e llogaridhënies në kontekstin e zinxhirit të përgjegjësisë në sektorin publik të Kosovës. Shumica e dispozitave në këtë rregullore janë përcaktuar në Ligj. Për shembull llogaridhënia e deputetëve të Kuvendit dhe Kryesuesve ekzekutiv të qeverisë qendrore dhe lokale, e tërë terminologjia e MFK-së dhe interpretimi i saj në kontekstin e sektorit publik në Kosovë.
- Rregulli financiar nr. 01/2013/MF për Shpenzimin e fondeve publike trajton shpenzimet dhe kontrollin e brendshëm dhe decentralizimin e menaxhimit të shpenzimeve tek organizatat buxhetore.
- Doracaku i Procedurave të MFK-së, që është në fuqi nga viti 2011, përmban 14 procedura që synojnë mbulimin e të gjitha fushave të ciklit buxhetor. Doracaku i MFK-së do të mund të ishte përdorur nga organizatat buxhetore po të kishin sistem të duhura informative të menaxhimit, ku kontrollet janë pjesë e proceseve me pak udhëzime të ofruara nga NjQH/MFK-ja dhe nëse do të kishte llogaridhënie të rreptë dhe mekanizma raportimi. Këto kushte nuk kanë qenë në zbatim në kohën e fuqizimit të Doracakut të MFK-së.

Nga Ministria e Financave janë nxjerrë edhe disa Udhëzime Administrative (UA) në lidhje me kontabilitetin, raportimin financiar, caktimin e kostos së politikave të reja dhe menaxhimin e pasurive jo-financiare:

- UA nr. 01/2013/MF për përcaktimin e formës, përmbajtjes dhe procedurave për caktimin e kostos së nismave të reja të politikave;
- Rregulli Financiar nr. 02/2013/MF për Raportimin e borxheve nga organizatat buxhetore;
- Rregullorja nr. 03/2013 për Pasqyrat Vjetore Financiare të Organizatave Buxhetore;
- Rregullorja e MF - nr. 02/2013 për Menaxhimin e Pasurive jo-financiare nga organizatat buxhetore. Ligji mbi Auditimin e Brendshëm (Ligji nr. 03/L-128).

Përveç legjislacionit të lartpërmendur, ka edhe ligje të tjera që kanë ndërlidhje me KBFP, duke përfshirë:

- Ligjin për Ndërmarrjet Publike (Ligji nr. 03/L-087, i ndryshuar dhe plotësuar me Ligjin nr. 04/L-111);
- Ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 03/L-087 për Ndërmarrjet Publike (Nr. 04/L-111);
- Ligjin për Financat e Pushtetit Lokal (Ligji nr. 03/L-049);
- Ligjet vjetore mbi Miratimin e Buxhetit të Kosovës
- Ligjin për Prokurimin Publik (Ligji nr. 04/L-042);
- Ligjin për Administratën Shtetërore (Ligji nr. 03/L-189);
- Ligjin për Themelimin e Zyrës së Auditorit Gjeneral (Ligji nr. 03/L-075);

- Ligjin Anti-Korrupsion (Ligji nr. 2004/34);
- Ligjin mbi Shërbimin Civil (Ligji nr. 2010/03-L-149);
- Ligjin për Pagat e Nëpunësve Civil (Ligji nr. 03-L-147) dhe
- Ligjin për Qasje në Dokumente Publike (Ligji nr. 03/L-215).

Sa i përket **Auditimit të Jashtëm**, Deklarata e Limës dhe Deklarata e Meksikës theksojnë se ruajtja e objektivitetit dhe pavarësisë janë primare për funksionimin e Auditorit të Përgjithshëm. Këto dy parime janë vendimtare për institucionin tonë. Objektiviteti dhe pavarësia duhet të sigurohen me anë të zbatimit të mirë të një mandati të gjerë, të qëndrueshëm dhe ligjor; në pajtim me standardet e pranuar ndërkombtarisht të auditimit në sektorin publik dhe një kodi të brendshëm për mirësjelljen profesionale. Mandati dhe funksionimi rregullohet me anë të legjislacionit primar:

- Kushtetutës së Kosovës nenet 136, 137, 138;
- Ligjin nr. 03/L-075 për themelimin e Zyrës së Auditorit të Përgjithshëm (ZAP) të Kosovës dhe Zyrës së Auditimit në Kosovë.

Legjislacioni tjetër relevant për fushën e auditimit përfshin:

- Ligji për menaxhimin e financave publike dhe përgjegjësitë;
- Ligji për prokurim publik;
- Ligji për shërbimin civil;
- Ligji për ndërmarrjet publike;
- Ligji për pagat e Nëpunësve Civil;
- Ligji për Anti-korrupsion; etj

Korniza e politikave

Politikat dhe Strategjitë në fushën e KBFP

Dokumenti i Politikave të KBFP 2011 konfirmon përkushtimin e Qeverisë për të trajtuar përgjegjësitë e saja sipas Kushtetutës, Kapitullit 32 të Acquis në kontekstin e prioritetëve vendore.

Strategjia për Kontrollin e Brendshëm të Financave Publike për vitin 2015-2019 - Qëllimi i strategjisë është të përmirësoj sistemin e MFK-së si dhe të AB-së, duke mundësuar shpenzim efikas publik, shërbime më të mira, sigurim të transparencës, shpenzim adekuat të buxhetit të Republikës së Kosovës, granteve, donatorëve dhe fondeve të huazuara. Strategjia e KBFP-së sjell një qasje moderne të menaxhimit, e cila karakterizohet nga menaxhimi i bazuar në rrezik, shfrytëzimit intensiv të menaxhimit të sistemeve të informimit, kontrolleve të integruara për zvogëlimin e rrezikut me një nivel të lartë automatizimi. Kjo qasje moderne kërkon njohuri profesionale shtesë, llogaridhënie menaxheriale dhe auditim të avancuar të brendshëm për t'i ndihmuar organizatat në arritjen e objektivave të tyre.

Që nga viti 2009 **Zyra e Auditorit të Përgjithshëm** ka adoptuar Strategjinë e Zhvillimit Korporativ. Tani është amandamentuar Strategjia dhe kjo paraqet rrugën e ZAP-it deri në vitin 2020 dhe është e përafuar me Strategjinë e Integritimit Evropian. Zyra në vazhdimësi kujdeset në zhvillimin profesional të auditorëve për të siguruar kualifikimet e duhura për të kryer punën tonë si auditor.

Sa i përket **mbrojtjes së euro-s kundër falsifikimit** Banka Qendrore e Kosovës në kuadër të kompetencave të saj më 14 mars, 2007 ka nxjerrë UA mbi Shmangien e Kartëmonedhave dhe Monedhave Euro të Falsifikuara nga Qarkullimi, udhëzim që vlen për të gjitha institucionet financiare që operojnë në Kosovë dhe të cilat janë të licencuara nga BQK-ja. Qëllimi i këtij Udhëzimi është vendosja e masave të nevojshme për arsye të shmangies së kartëmonedhave dhe monedhave të falsifikuara euro nga qarkullimi.

Institucionet financiare, konkretisht institucionet e kreditimit dhe çdo institucion tjetër i angazhuar me ndarjen dhe shpërndarjen e kartëmonedhave dhe monedhave publikut si një veprimtari profesionale, duke përfshirë institucionet, veprimtaria e së cilave konsiston në këmbimin e kartëmonedhave dhe monedhave të valutave të ndryshme, si p.sh. zyrat e këmbimit, do të jenë të detyruara të heqin nga qarkullimi të gjitha kartëmonedhat dhe monedhat euro të pranuar prej tyre, të cilat ata i dinë ose kanë arsye të mjaftueshme të besojnë që janë të falsifikuara. Kartëmonedhat dhe monedhat e dyshura si të falsifikuara duhet menjëherë t'i dorëzohen autoritetit kompetent (në këtë rast Policia dhe Policia ia paraqet ato Agjencisë Kosovare për Forenzikë). BQK-ja gjithashtu ka lëshuar një dokument "Këshilla të vlefshme për operuesit me para të gatshme" që përcakton veprimet hap-pas-hapi se si t'i trajtoni paratë e dyshuara si të falsifikuara.

Korniza institucionale

Qeveria ka krijuar një kornizë institucionale të përbërë nga organizatat e sektorit publik duke punuar me drejtimin e Njësisë Qendrore Harmonizuese, përkatësisht për Menaxhimin Financiar dhe Kontrollin (MFK) dhe Auditimin e Brendshëm (AB) si dhe nën mbikëqyrjen e auditorit të jashtëm për të krijuar një zinxhir të llogaridhënies.

Koncepti i "Kontrolli i Brendshëm i Financave Publike" së pari është zyrtarizuar në vitin 1999 nga Komisioni Evropian. Ai i referohet "sistemeve të kontrollit të brendshëm të qeverisë të synuara në mbrojtjen e interesave financiare të qeverisë në tërësi". KBFP u krijua si strategji e mirë për të ndihmuar procesin e reformës në zhvillimin e sistemeve publike të kontrollit të brendshëm në vendet të cilat dëshirojnë të bëhen kandidatë për anëtarësim në BE. Sistemi i KBFP-së përkufizohet si sistem i cili përbëhet nga elementët funksionale të Menaxhimit Financiar dhe Kontrollit (MFK) dhe Auditimit të Brendshëm (AB) bashkë me institucionet përgjegjëse për harmonizimin e këtyre funksioneve përgjatë qeverisë (NjQH=(MFK + AB).

Subjektet e sektorit publik (organizatat buxhetore)

Llogaridhënia përbëhet nga një zinxhir i pjesëmarrësve ku secili është përgjegjës për arritjen e qëllimeve të caktuara dhe secili duhet t'i jap llogaridhënie një autoriteti të nivelit më të lartë për arritjen e këtyre qëllimeve. Niveli më i lartë i autoritetit në këtë zinxhir mbahet nga qytetarët të cilët përfaqësohen nga deputetët e zgjedhur në Kuvend dhe në qeveritë komunale. Subjektet në sektorin publik bartës të KBFP janë:

- Kuvendi - Në kuadër të Kuvendit të Kosovës është krijuar Komisioni për mbikëqyrjen e financave publike i cili ka autoritetin për mbikëqyrjen e shpenzimeve të parasë publike përmes raporteve nga ZAP, NjQH etj;
- Qeveria e Kosovës - cakton kompetencat dhe përgjegjësit për Ministrat e saj për të zbatuar politikat e Qeverisë nëpërmjet rregulloreve, politikave dhe aranzhimeve administrative me menaxhmentin e lartë të organizatave buxhetore.
- Ministri i Financave - është përgjegjës për zhvillimin e rregullave dhe procedurave të detajuara për KBFP (MFK dhe AB), për trajnimin dhe ofrimin e mbështetjes teknike për të gjitha palët në lidhje me zbatimin e rregullave të MFK-së dhe AB;
- Menaxhmenti i lartë i subjektit të sektorit publik - mban përgjegjësinë e plotë për zbatimin e KBFP-së dhe është përgjegjës për performancën e tyre në përdorimin e resurseve publike për të arritur objektivat organizative.

Skema e trajnimit për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit

NjQH ka krijuar skemën e trajnimit për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit. Kjo skemë parasheh trajnimin e përgjegjësve për fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit dhe është e fokusuar në këto fusha: menaxhimin e rrezikut, vet vlerësimin, përshkrimin e proceseve, planifikimin startegjik dhe buxhetor

Skema e çetifikimit të auditorëve të brendshëm

Programi kombëtar për trajnim dhe çetifikim të auditorëve të brendshëm është krijuar. Ky program është akredituar edhe nga Ministria për Arsim, Shkenc dhe Teknologji. Implementimi i programi ka filluar prej shtatorit të vitit 2016 Kjo skemë prbëhet prej pjesës teorike dhe praktike.

Arsimimi i vazhduar profesional për auditor të brendshëm

Përveç skemës së çetifikimit për auditor të brendshëm NjQH ka krijuar edhe skemën e trajnimit për arsimimin e vazhduar profesional e cila është e fokusuar në planin startegjik dhe vjetor, sigurimin e cilësisë .

Në fushën e **auditimit të jashtëm**, Zyra Kombëtare e Auditimit luan një rol të rëndësishëm në mbikëqyrjen e shpenzimeve publike dhe përmirësimin e menaxhimit financiar dhe qeverisjes së mirë. Sigurimi i pavarësisë funksionale dhe financiare mbetet një prioritet në fushën e auditimit të jashtëm. Në periudhë afatshkurtër pritet të zhvillohen mëturje procedurat dhe kapacitetet administrative për kryerje të auditimeve jo-statutore³⁶ për të vlerësuar nëse programet qeveritare janë duke u menaxhuar si duhet ekonomikisht dhe në mënyrë efikase dhe nëse janë vendosur masa për matjen dhe raportimin e efikasitetit të tyre. Në periudhë afatmesme zhvillimi i qëndrueshëm institucional, ruajtja e cilësisë dhe zhvillimi i procedurave dhe kapaciteteve administrative për të siguruar mbrojtje efektive të interesave financiare të Bashkimit Evropian (BE) do të jetë një prej prioriteteve kyçe.

Neni 136 i Kushtetutës së Kosovës definon Auditorin e Përgjithshëm si institucioni më i lartë për kontroll ekonomik dhe financiar. Auditori i Përgjithshëm është i përzgjedhur nga Kuvendi me votë të shumicës të të gjithë deputetëve bazuar në propozimin e Presidentes/it. Kuvendi vendos në shkarkimin e Auditorit të Përgjithshëm me (2/3) e shumicës të të gjithë deputetëve nga propozimi i Presidentes/it ose në bazë të propozimit të një të tretës (1/3) të të gjithë deputetëve. Mandati i AP është pesë (5) vjeçar me mundësi vazhdimi për rizgjedhje edhe për një mandat. Kjo e fundit nuk është optimale. Një mandat i vetëm prej 7-8 vite do të ishte i preferuar. Kjo do të forconte pavarësinë.

Neni 137 i Kushtetutës mund të azhurnohet në pajtim me definicionet e tanishme të SNISA sa i përket rolit dhe mandatit të Institucioneve Supreme të Auditimit. Aktualisht cek se Auditori i Përgjithshëm kontrollon: (1) veprimtarinë ekonomike të institucioneve publike dhe të personave të tjerë juridikë shtetërorë; (2) përdorimin dhe mbrojtjen e fondeve publike nga organet e pushtetit qendror dhe lokal; (3) veprimtarinë ekonomike të ndërmarrjeve publike dhe personave juridikë të tjerë, tek të cilët Shteti ka një pjesë të aksioneve, ose kur huat, kreditë dhe detyrimet e tyre garantohen nga Shteti.

Mënyra e tanishme e definimit në Kushtetutë nuk është ndonjë pengesë në zhvillimin e mëturjeshëm të auditimit të jashtëm publik. Por, mund të konsiderohet për amandamentim kur është e përshtatshme.

Ligji 03/L-075 është pjesërisht i vjetruar. Nuk e adreson pavarësinë funksionale, operacionale dhe financiare në mënyrë të mjaftueshme. Kështu, Ministria e Financave si sponzorizues të këtij projektligji ka draftuar një projektligj të ri për Auditorin e Përgjithshëm dhe Zyrën Kombëtare të Auditimit. Ky projektligj adreson shumë më mirë këto çështje dhe në korrik 2015 ka kaluar nga Qeveria dhe është dërguar në Kuvend për procedim të mëturjeshëm.

Mjetet e punës:

- Standardet Ndërkombëtare të Auditimit për Institucionet Supreme të Auditimit;
- Manuali i Auditimit të Rregullsisë;
- Udhëzuesi i menaxhimit të cilësisë të auditimit;
- Udhëzimi për Auditim të Performancës;
- Kodi Etik dhe i Mirësjelljes Profesionale;

³⁶ Auditimet jo-statutore janë auditimet e performancës që nuk janë kërkesë vjetore e parashikuar me ligj.

- Strategjia për Zhvillim të Përbashkët;
- Politikat dhe strategjitë tjera sekondare;
- Rezoluta A/66/209 e miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e Kombeve të Bashkuara për pavarësinë e Institucioneve Supreme të Auditimit.

Skema e Çertifikimit për Auditorët e Rregullsisë

Një program i certifikimit për Auditim të Rregullsisë është i vendosur dhe implementohet bazuar në standardet e njohura ndërkombtarisht të auditimit për sektor publik (SNISA). Programi është i ndarë në katër pjesë: Hyrja, Përgatitja, Pjesa Teknike dhe Zhvillim i Vazhdueshëm Profesional. Pjesa teknike kryhet nga një shoqatë vendore³⁷ e certifikuar nga IFAC. Programi financohet nga buxheti i Kosovës. Koha që zakonisht është 3.5 vite për t'u certifikuar dhe ky vendim i certifikimit merret bazuar në rezultatet e provimeve, përvojën dhe rezultatet e vlerësimeve të stafit.

Skema e Çertifikimit për Auditorët e Performancës

Një program i certifikimit për auditorë të performancës është elaboruar dhe viti i parë i kësaj skeme është në implementim. Një skeme e plotë për këtë lloj profesioni është në përpunim.

Sa i përket **mbrojtjes së parasë kundër falsifikimit në Republikën e Kosovës**, në vazhden e marrëdhënieve të bashkëpunimit reciprok ndërmjet Policisë së Kosovës (PK-ja) dhe Bankës Qendrore të Republikës së Kosovës (BQK-ja) me qëllim të sigurimit të mbrojtjes së parasë kundër falsifikimit në Republikën e Kosovës, më 11 shtator 2009 PK-ja dhe BQK-ja kanë nënshkruar marrëveshjen mbi themelimin e Komitetit Qendror të Analizave të Parave të Falsifikuara (Komiteti).

Komiteti është i përbërë nga tre përfaqësues të lartë të PK-së dhe tre përfaqësues të lartë të BQK-së. Përfaqësuesit e Komitetit takohen në suaza të rregullta me qëllim të shqyrtimit të çështjeve që dalin nga roli i këtij komiteti. Komiteti nuk ka fuqi vendimmarrëse.

Roli kryesor i komitetit është:

- Përforcimi i masave të nevojshme me qëllim të shmangies se kartëmonedhave dhe monedhave të falsifikuara nga qarkullimi;
- Mbledhja, analizimi dhe publikimi i të dhënave teknike dhe statistikore lidhur me kartëmonedhat dhe monedhat e falsifikuara; dhe
- Sigurimi i informatave dhe udhëzime si dhe trajnimeve për institucionet financiare, institucionet e tjera relevante dhe publikun e gjerë në lidhje me kartëmonedhat dhe monedhat e falsifikuara.

Komiteti ka kompetenca të themelojë grupe punuese sipas nevojës për të studiuar më tutje çështjet e caktuara dhe për t'i bërë rekomandime mbi atë çështje Komitetit. Grupet punuese do të kenë statusin ad hoc me mandat dhe kornizë kohore të qartë.

Në Republikën e Kosovës, organi kompetent për analizën dhe ekspertizën e parave që dyshohet të jenë të falsifikuara është Agjencia Kosovare për Forenzikë - Laboratori për dokumente dhe dorëshkrime, i cili vepron në kuadër të Ministrisë së Punëve të Brendshme (më parë kishte operuar në kuadër të PK).

Prioritetet afatmesme

Kontrolli i Brendshëm i Financave Publike

- Avancimi dhe integrimi i sistemeve të teknologjisë informative;
- Përmirësimi i buxhetimit sipas programit dhe raportimit me objektiva dhe tregues të performancës (planifikimi strategjik lidhet me burimet buxhetore). Menaxhimi i rrezikut nga organizatat buxhetore;

³⁷ Shoqata e Kontabilistëve të Certifikuar dhe Auditorëve të Kosovës.

- Vendosja e një sistemi të përcaktuar mirë të KBFP-se, që siguron llogaridhënien e menaxhmentit për sistemet e MFK-se dhe një funksion të AB, që mbulon të gjitha burimet e të ardhurave dhe shpenzimeve të buxhetit kombëtarë (përfshirë fondet e jashtme), dhe siguron pajtueshmëri me legjislacionin relevant, përshkrimet e buxhetit dhe parimet e menaxhimit të mirëfilltë financiar, transparent, efikas, efektiv dhe ekonomik, nën ombrellën e Dokumentit të Politikave të KBFP-së
- Kontrollat ex-ante dhe ex-post që bazohen në analiza zyrtare të rreziqeve;
- Një funksion funksionalisht të pavarur të auditimit të brendshëm, që plotëson standardet e pranuar ndërkombëtare;
- Trajnimi për menaxherët e të gjitha institucioneve për zbatimin e llogaridhënies menaxheriale dhe trajnimi i auditorëve të brendshëm;
- Monitorimi i Subjekteve të sektorit publik dhe NjAB-ve të përzgjedhura.
- Ndarje të përgjegjësive, për t'ju shmangur konfliktit të interesave në menaxhimin dhe kontrollimin e fondeve publike;
- Institucione që kanë personel dhe fonde adekuate, për të siguruar harmonizim qendror të MFK-së si dhe AB-së; dhe
- Krijimi i kapaciteteve të auditimit për auditimin e projekteve të financuara / bashkë- financuara nga BE-ja;
- Mbrojtje të interesave financiare të Komunitetit Evropian.

Auditimi i jashtëm

- Rishikimi i Planit Korporativ për të vlerësuar se çka është arritur dhe azhurnimi sipas nevojës;
- Zhvillimi i qëllimeve për marrëdhëniet tona me komunitetin e SAI;
- Gjetja e formave të pjesëmarrjes tonë në INTOSAI që nuk varet nga statusi jonë kombëtar;
- Gjetja e mundësive për të kontribuar në zhvillimin regjional të Institucioneve Supreme të Auditimit përmes pjesëmarrjes në Komisione, kontributit në artikujt profesional, dhe formave tjera;
- Rishikimi i fushëveprimit për rishikim të operacioneve tona nga kolegët³⁸;
- Zhvillimi i mëtejshëm i relevancës së auditimit duke kryer në mënyrë gradual më shumë auditime të performancës;
- Gjetja e një hapësire shtetërore të akomodimit e përshtatshme dhe afatgjate;
- Fillimi i zbatimit të udhëheqjes sipas sistemit të menaxhimit të buxhetit;
- Gjetja e formave të përshtatshme dhe duhura për kompensimet;
- Drejtorët dhe senior auditorët angazhohen në mentorim në çdo nivel përgjatë Zyrave të auditimit;
- Zhvillimi i mëtejshëm i bashkëpunimit me NjQH AB dhe gjetja e mundësive që të zvogëlohet sasia e përgjithshme e punës së auditimit;
- Zhvillimi i marrëdhënieve të punës me ekzekutivin në fushën e Reformës së Administratës Publike;
- Të vazhdohet me prodhimin e Raportit Vjetor të Auditimit në kohë, me cilësi më të mirë dhe rekomandime efektive, bazuar në relevancë më të madhe të auditimit;
- Zhvillimi i mëtejshëm i auditimeve të TI;
- Fokusim më i madh në fushat e interesit për menaxhim të decentralizuar të fondeve të IPA.

3.34. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore

Ky kapitull mbulon rregullat lidhur me burimet financiare të nevojshme për financimin e buxhetit të BE-së (burimet vetjake). Këto burime përbëhen kryesisht nga kontributet e shteteve anëtare, bazuar në burimet e veta tradicionale nga dogana dhe taksat bujqësore dhe të sheqerit; në burime të bazuara në tatimin mbi vlerën e shtuar dhe në burime të bazuara në nivelin e të ardhurave kombëtare bruto. Shtetet

³⁸ Vlerësim nga homologët.

Anëtare duhet të kenë kapacitete të duhura administrative për të koordinuar në mënyrë adekuate dhe për të siguruar llogaritjen e saktë, mbledhjen, pagesën dhe kontrollin e burimeve të veta. Acquis në këtë fushë është drejtpërdrejt e detyrueshme dhe nuk kërkon transpozim në legjislacionin kombëtar.

Kërkesat MSA-së

Neni 74 i MSA-së kërkon përafrimin e legjislacionit të Kosovës me Acquis të BE-së, që përfshin edhe këtë kapitull.

Gjendja aktuale

Korniza legjislative

Aktet ligjore kryesore relevante për këtë Kapitull përfshijnë:

- Ligji nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë;
- Ligji nr. 05/L-109 për Plotësimin dhe Ndryshimin e Ligjit për Buxhetin e Republikës së Kosovës;
- Ligji nr. 05/L-037 për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar;
- UA MF-NR. 03/2015 për zbatimin e ligjit nr. 05/L-037 për tatimin mbi vlerën e shtuar;
- Ligji nr. 04/L-099 për ndryshimin dhe plotësimin e Kodit nr. 03/L-109 Doganor dhe të Akcizave të Kosovës;
- Udhëzim Administrativ MF - nr. 05/2014 për plotësimin dhe ndryshimin e Udhëzimit Administrativ nr. 11/2009 për implementimin e kodit doganor dhe të akcizave, të plotësuar dhe ndryshuar me Udhëzimin Administrativ nr. 05/2010 dhe me Udhëzimin Administrativ nr. 06/2013.

Sistemi i Tatimit mbi Vlerën e Shtuar në territorin e Republikës së Kosovës rregullohet me Ligjin nr. 05/L-037 për Tatimin Mbi Vlerën e Shtuar. Tatimi mbi Vlerën e Shtuar përfshinë aplikimin e tatimit të përgjithshëm në konsum për mallra dhe shërbime, që është saktësisht proporcional me çmimin e mallrave dhe shërbimeve, dhe e cila llogaritet në këtë çmim sipas normës së aplikueshme, ngarkohet në fazat e ndryshme të prodhimit, shpërndarjes dhe ciklit jetësor të tregtisë së mallrave dhe shërbimeve, që në fund bartet nga konsumatori i fundit.

TVSH ngarkohet me normën standarde prej tetëmbëdhjetë për qind (18%), ndërsa norma e reduktuar në TVSH llogaritet dhe paguhet prej tetë për qind (8%) për disa mallra dhe shërbime bazike, si dhe importit të tyre.

Procedurat e mbledhjes dhe të kontrollit për detyrimet doganore dhe taksat e importit kryhen nga Dogana e Kosovës. Dogana e Kosovës është nën autoritetin e funksioneve të Ministrisë së Financave, në bazë të Ligjit nr. 03/L-109 i datës 10 nëntor 2008 dhe ndryshuar me ligjin nr. 04/L-099, i datës 3 maj 2012 Kodi Doganor dhe Akcizave të Kosovës. Ky ligj është pjesërisht në harmoni me Kodin Doganor të BE-së, me konkretisht me Rregulloren e Këshillit (KEE) 2913/92/ "Për Themelimin e Kodit Doganor Komunitar".

Sa i përket Buxhetit, bazuar në nenin 5 të Ligjit nr. 03/L-048 për Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë, Departamenti i Buxhetit është i autorizuar dhe përgjegjës për:

- Përgatitjen e Propozim Buxhetit të Republikës së Kosovës,
- Përgatitjen e Kornizës *Afatmesme* të Shpenzimeve,
- Zbatimin e Buxhetit të Republikës së Kosovës,
- Vlerësimin e kërkesave për ndryshimin e ndarjeve buxhetore,
- Vlerësimin e ndikimit financiar të politikave qeveritare dhe
- Ushtrimin e të gjitha përgjegjësisë të tjera të cilat i janë dhënë Departamentit të Buxhetit me ligj.

Korniza institucionale

Institucioni kryesor për këtë kapitull është Ministria e Financave. Në kuadër të Ministrisë së Financave strukturat kontribuuese janë Administrata Tatimore e Kosovës, Dogana e Kosovës Gjithashtu në kuadër të Ministrisë është Departamenti i Buxhetit, si dhe Departamenti i Politikave Ekonomike, Publike dhe Bashkëpunimin Ndërkombëtar Financiar.

Masat afatshkurtra

- Hartimi dhe miratimi i projektligjit të Buxhetit vjetor për vitin 2018. Për këtë projektligj institucioni përgjegjës për përgatitjen dhe për dërgimin për miratim në Qeverinë e Kosovës është Ministria e Financave. Më pas këtë projektligj Qeveria e dorëzon për miratim në Kuvend. Ky projektligj duhet të miratohet nga Kuvendi deri më 31 dhjetor të vitit 2017.
- Miratimi i ndryshimeve lidhur me obligimet e pakryera financiare nga viti paraprak për projekte kapitale shumëvjeçare, bazuar në nenin 7 të Ligjit vjetor të Buxhetit. Institucioni përgjegjës për përgatitjen dhe dërgimin për miratim në Qeverinë e Kosovës të tabelave të buxhetit është Ministria e Financave – Departamenti i Buxhetit.
- Nxjerrja e Qarkores së parë buxhetore 2017/01 për organizata buxhetore deri me 15 maj 2017 ku ofrohen udhëzimet e para për përgatitjen e buxhetit për vitin 2018 dhe vlerësimeve 2019-2020, kalendari kohor si dhe dhënia e kufijve të parë fillestar për vitin 2018 dhe vlerësimeve për vitet 2019 – 2020.
- Nxjerrja e Qarkores së dytë buxhetore 2018/02 për organizata buxhetore, dhënia e kufijve të fortë për vitin 2018, vlerësimeve për vitet 2019-2020 si dhe orarin e dëgjimeve buxhetore.
- Sipas nevojës, nxjerrja e Qarkores së tretë buxhetore 2018/03.
- Dhënia e opinionit të pavarur nga Departamenti i Buxhetit lidhur me vlerësimin e ndikimit buxhetor të një legjislacioni të propozuar.

Prioritetet afatmesme:

- Harmonizimi i legjislacionit vendor me legjislacionin e BE-së për TVSH;
- Ngritja e kapaciteteve administrative dhe institucionale për të aplikuar dhe zbatuar në mënyrë korrekte rregullat e burimeve vetanake të BE-së;
- Harmonizimi i komponentëve për llogaritjen e të Ardhurave Kombëtare Bruto me standardet ESA 95;
- Përgatitja e Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve për vitin e ardhshëm fiskal 2018 si dhe vlerësimet për dy vitete ardhshme fiskale 2019-2020.
- Hartimi dhe miratimi i projektligjit të Buxhetit vjetor për vitin 2018.
- Hartimi dhe miratimi i projektligjit të Buxhetit vjetor për vitin 2019.
- Hartimi dhe miratimi i projektligjit të Buxhetit vjetor për vitin 2020.
- Përgatitja e Dokumentit të Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve 2018 – 2020
- Përgatitja e Dokumentit të Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve 2019 – 2021
- Përgatitja e Dokumentit të Kornizës Afatmesme të Shpenzimeve 2020 - 2022

Për më shumë informacion referohuni kapitullit 16 “Tatimet” dhe 29 “Unioni doganor”.

3.35. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet

Ky kapitull i acquis-së nuk mbulohet nga ky program në këtë fazë të aderimit në BE.

3.36. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera

Ky kapitull i acquis-së nuk mbulohet nga ky program në këtë fazë të aderimit në BE.

MATRICA E MASAVE AFATSHKURTRA

Masat legjislative

Nr.	Objektivat / Referenca kornizë	Aktet kombëtarë që do të harmonizohen	Aktet e acquis-së së BE-së që do të transpozohen	Institucionet përgjegjëse	Institucionet mbështetëse	Afatet kohore	Niveli i harmonizimit	Buxheti		
								BRK	Donatorët	Totali
1. BLOKU I: KRITERET POLITIKE										
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit										
1.1.1. Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor										
1.1.1. Legjislacioni kornizë										
1.1.1.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së mbi administratën publike (neni 120)	Rregullorja e Kuvendit të Republikës së Kosovës (regullore e re)	NA	Kuvendi		K2 2017	NA	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
1.1.1. Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative										
1.1.2. Administrata publike										
1.1.2. Legjislacioni kornizë										
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ligji për Administratën Publike (ligj i ri), i miratuar	NA	MAP	ZKM MF MIE	K4 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ligji nr. 03/L-149 për Shërbimin Civil, i plotësuar-ndryshuar	NA	MAP	ZKM MF MIE	K4 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ligji për Paga dhe Buxhet (ligj i ri), i miratuar	NA	MAP	ZKM MF MIE	K4 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ligji për Konflikt Administrativ, i miratuar	NA	MAP	ZKM MD	K3 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ligji për Lirinë e Asociimit në OJQ, i miratuar	NA	MAP	ZKM MF	K2 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.2. Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative										
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Rregullorja për trajnim të nëpunësve civil, e miratuar	NA	MAP	MF	K3 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Rregullojra për pozitat e punës të Administratës Publike dhe procedimin në SMBNJ/Sistem të Pagave, e miratuar	NA	MAP	MF	K3 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00

1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Koncept Dokumenti për Përgjegjësinë Jashtëkontraktore të Administratës Publike, i miratuar	NA	MAP	MF	K3 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Koncept Dokumenti për Administrimin e Databazave, i miratuar	NA	MAP		K4 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Rregullorja për Sigurinë e të dhënave, e miratuar	NA	MAP		K4 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Aktet nënligjore që derivojnë nga Ligji për lirinë e Asociimit në OJQ, të miratuara	NA	MAP	ZKM MF	K4 2017	NA	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.3. Avokati i Popullit										
1.1.3.	Legjislacioni kornizë									
1.1.3.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë										
1.1.4.	Legjislacioni kornizë									
1.1.4	Te zbatohen nenet 3 dhe 12 të MSA-së	Amandamentet kushtetuese që kanë të bëjnë me ristrukturimin e Forcës së Sigurisë dhe misionin e Forcave të Armatosura; (Amandament për ngritjen Institucionit të Komisionerit Parlamentar)	NA	Kuvendi	Kuvendi ZKM MFSK	K3 2017	NA	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
1.1.4	Te zbatohen nenet 3 dhe 12 të MSA-së	Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e ligjeve që kanë të bëjnë me Forcat e Armatosura të Kosovës	NA	MFSK	Kuvendi AKI ZKM MPB MPJ MD MF	K4 2017	NA	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
1.1.6.	Te zbatohen nenet 3 dhe 12 të MSA-së	Ligji për Komisionerin për Forcat e Armatosura dhe Policinë e Kosovës	NA	Kuvendi	Kuvendi ZKM MFSK MPB MF	K4 2017 / 2018	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00

1.1.6.	Te zbatohen nenet 3 dhe 12 të MSA-së	Ligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Klasifikimin e Informacioneve dhe Verifikimin e Sigurisë	NA	ZKM	Kuvendi AKI ZKM MPB MPJ MD MF	K3 2017	NA	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
1.1.4.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare										
1.3.	Legjislacioni kornizë									
1.3.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
1.3.	Te zbatohet neni, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19 i MSA-së	Projekt rregullorja e cila përcakton procedurën për shfrytëzimin, regjistrimin, përjashtimin dhe shkëmbimin e të dhënave, verifikimin dhe menaxhimin e tyre (Projekt Rregullor për Regjistrin Qendror)	Konventa për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut 1950; Deklarata Universale për të Drejtat e Njeriut 1948; Direktiva 2002/58/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli e datës 12 korrik 2002 Lidhur me përpunimin e të dhënave personale dhe mbrojtjen e privatësisë në sektorin e komunikimeve elektronike (Direktiva mbi Privatësinë dhe Komunikimet Elektronike)	ZKM- KQPZH	ZKM MAP AShMDhP MIE	K4 2017	P	€ 0.00	€ 2,000.00	€ 2,000.00
2. BLOKU II - KRITERET EKONOMIKE										
2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut										
2.1.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit										
2.2.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3. BLOKU III - STANDARDET EVROPIANE - PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË										
3.1. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së										
3.1.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra									
3.2. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave										

3.2.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.2.	Zbatimi i nenit 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligji për Standardizim, i miratuar (ligj i ri)	Rregullorja nr. 1025/2012 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 25 Tetor 2012 për Standardizim Evropian	MTI	MZhE MMPH MPB MSh MI	K2 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.2.	Zbatimi i nenit 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligji për Akreditim, i miratuar (ligj i ri)	Rregullorja (KE) nr. 765/2008 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 9 Korrik 2008 që përcakton kërkesat për Akreditim dhe mbikëqyrje të tregut	MTI	MZhE MMPH MPB MSh	K2 2017	T	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.2.	Zbatimi i nenit 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligji 04/L-039 për Kërkesat Teknike për Produkte dhe Vlerësim të Konformitetit, i amendamentuar	Rregullorja nr. 765/2008/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 9 Korrik 2008 që përcakton kërkesat për Akreditim dhe mbikëqyrje të tregut dhe Vendimi 768/2008/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 9 Korrik 2008 mbi një Kornizë të Përbashkët për Marketingun e Produkteve	MTI	MZhE MMPH MPB MSh MI	K4 2017	P	€ 1,200.00	€ 0.00	€ 1,200.00
3.2.	Zbatimi i nenit 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligjit për mbikëqyrjen e produkteve në treg, i miratuar	Rregullorja e KE 765/2008 (Vendosja e organizimit dhe funksionimit të organeve inspektuese lidhur me mbikëqyrjen e produkteve në treg)	MTI	MZhE MMPH MPB MSh MI MF	K3 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.2.	Zbatimi i nenit 20 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligji për Produktet e Ndërtimit, i miratuar (ligj i ri)	Rregullorja e EU-së nr. 305/2011/EU për Produktet e Ndërtimit	MTI	MI MMPH	K2 2017	P	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.2.	Zbatimi i nenit 20 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligjit nr.2007/02-L-128 per Barna Narkotike Prekursor dhe Substanca Psikotrope, i miratuar (Plotesim-	Rregullore (KE) nr.1920/2006 Qendra Europiane per monitorimin e droges dhe varesise nga	MSh	MF MIE AKPPM	K4 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

		ndryshim)	droga; Vendimin 2001/419 per transmetimin e mostrave te substancave te kontrolluara dhe Vendimin 2005/387 ne shkembimin e informacionit, vleresimin e rrezikut dhe kontrollin e substancave te reja psikoaktive.							
3.2.	Zbatimi i nenit 20 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Ligji për Metrologji, i miratuar (Ligj i ri)	Dokumenti D1 I OIML-së, verzioni 2012	MTI	MZhE MMPH MPB MSh MI MF	K4 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Rregullore për shishet si enë matëse, e miratuar (akt nënligjor i ri)	Direktiva 75/107 / EEC e Këshillit e datës 19.12.1974 mbi përfrimin e ligjeve të Shteteve Anëtare në lidhje me shishet si mjete matëse për produktet e parapaketuara.	MTI	AKM ASK DAK	K3 2017	T	€ 1,000.00	€ 2,000.00	€ 3,000.00
3.2.	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Rregullorja për percaktimin e komptences për grupet e produkteve, ndërmjet autoriteve inspektuese, e miratuar	Rregullorja KE 765/2008	MTI	MMPH MPB MSh MI	K4 2017	P	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.2.	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Rregullorja (MTI) Nr 02/2016 për Këshillin e Akreditimit, e miratuar	Rregullorja e KE 765/2008	MTI		K3 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00
3.2.	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Rregullorja (MTI) Nr 04/2016 për Këshillin Profesional, e miratuar	Rregullorja e KE 765/2008	MTI		K3 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00

3.2.	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Udhëzim Administrativ nr. 2009/02 për organizimin dhe funksionimin e Drejtorisë së Akreditimit të Kosovës, i miratuar	Rregullorja e KE 765/2008	MTI		K3 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00
3.2	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Udhëzim Administrativ nr. 19/2012 për caktimin e formës, përmbajtjes dhe përdorimin e emblemes së akreditimit, i miratuar	Rregullorja e KE 765/2008	MTI		K3 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00
3.2	Zbatimi i Neneve 20, 80 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Udhëzim Administrativ nr. 04/2013 për caktimin e tarifave për akreditim, i miratuar	Rregullorja e KE 765/2008	MTI		K3 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00
3.3. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve										
3.3.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.4. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit dhe liria e ofrimit të shërbimeve										
3.4.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.4.	Zbatimi i nenit 51, 56, 58 të MSA-së	Ligji për Shërbimet, i miratuar (ligj i ri)	Direktiva 2006/123/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 12 Dhjetor 2006 për Shërbimet në Tregun e Brendshëm të BE-së.	MTI	MASHT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF ATK BQK	K2 2017	P	€ 3,900.00	€ 5,000.00	€ 8,900.00
3.4	Zbatimi i nenit 51, 56, 58 të MSA-së	Ligji për Shërbimet Postare, i miratuar (Plotësim Ndryshim)	Direktiva 97/67/KE, Direktiva 2002/39/KE dhe Direktiva 2008/06/KE	MZhE	MTI	K4 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.2.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									

3.4.	Zbatimi i nenit 51, 56, 58 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për Procedurat e Njoftimit dhe Vlerësimit të përputhshmërisë së legjislacionit sektorial i miratuar	Direktiva 2006/123/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 12 Dhjetor 2006 për Shërbimet në Tregun e Brendshëm të BE-së.	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF ATK BQK	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 15,200.00	€ 17,700.00
3.4.	Zbatimi i nenit 51, 56, 58 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për caktimin e pikës së vetme të Kontaktit, i miratuar	Direktiva 2006/123/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshillit e datës 12 Dhjetor 2006 për Shërbimet në Tregun e Brendshëm të BE-së.	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF ATK BQK	K4 2017	P	€ 2,400.00	€ 14,000.00	€ 16,400.00
3.4.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ i Ligjit mbi Profesionet e Rregulluara, i miratuar	NA	MAShT		K4 2017	NA	€ 7,818.05	€ 0.00	€ 7,818.05
3.5. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit										
3.5.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.5.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.5.	Zbatimi i nenit 64 të MSA-së	Rregullorja për instrumente elektronike, e miratuar (akt nënligjor i ri)	Direktiva 2007/64/EC	BQK		K4 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.5.	Zbatimi i nenit 64 të MSA-së	Avancimi i Rregullore dhe metodologjisë së raportimit të Instrumentve të Sistemit të pagesave, të miratuara	Rregullorja nr. 1409/2013 për statistikën e pagesave (ECB/2013/43)	BQK		K4 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.6. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik										
3.6.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.5.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									

3.7. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive										
3.7. <u>Legjislacioni kornizë</u>										
3.7.	Zbatimi i nenit 51 të MSA-së , pika 1, 2, 3	Ligjit për Shoqëritë Tregtare (i ri)	Direktiva 2011/35/KE-se, Direktiva 2009/101/KE-se, Direktiva 2009/102 / KE-se, Rregullorja e Këshillit (KE-se) Nr 2157/2001, Direktiva 2012/30 /KE-se, Direktiva 2006/43 / KE.	MTI	MF ZKM MIE	K2 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.7.	Zbatimi i nenit 51 te MSA-se, pika 1, 2, 3	Ligjit i ri për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim	Direktiva 4 (për logarit vjetore të disa llojeve të Kompanive) Direktiva 7 (për logarit e konsoliduara) dhe Direktiva 8 (mbi miratimin e personave përgjegjës për të kryar auditimet statutore)	MF	MIE	K2 2017	P	€ 0.00	€ 10,000.00	€ 10,000.00
3.8. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale										
3.8. <u>Legjislacioni kornizë</u>										
3.30.	Zbatimi i nenit 77 dhe 104 të MSA-së	Ligji për Masat Doganore për Mbrojtjen dhe të Drejtave të Pronësisë Intelektuale, i miratuar (plotësim-ndryshim)	Rregullorja nr. 608/2013 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian	MF	MTI	K4 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.8. <u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>										
3.8.	Zbatimi i Neni 77 dhe 78 të MSA-së	Rregullorja për Kompenzime të Vecanta (rregullimi skemave private të kompenzimit) e miratuar	Direktiva 2001/29/e BE-së e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 22 Maj 2001 mbi harmonizimin e aspekteve të caktuara të të drejtës së autorit dhe të drejtave të përafërta në shoqërinë e informacionit.	MKRS	DK PK OEK MTI	K4 2017	T	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

3.8.	Zbatimi i Neni 77 dhe 78 të MSA-së	Rregullorja nr. 05/2013 për ndërmjetësim në fushën e të drejtës së autorit, e miratuar (plotësim ndryshim)	Direktiva 98/83/e BE-së e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 27 Shtator 1993 mbi lehtësimin e transmetimit ndërkufitar të programeve audio-vizuale, përkatësisht transmetimit me satelit dhe ritransmetimit kabllorë.	MKRS	DK PK MTI	K3 2017	T	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.8.	Zbatimi i Neni 77 dhe 78 të MSA-së	Udhëzim Administrativ Nr.07/2010 për implementimin e ligjit nr.03/L-170 për Masat Doganore për Mbrojten dhe të Drejtat e Pronësisë Intelektuale (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja nr. 608/2013 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian	MF	DK	K4 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.9. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës										
3.9.	Konkurrenca									
3.9.	Zbatimi i nenit 75 të MSA-së pika 1a dhe 1b	Udhëzim Administrativ për përjashtimet grupore- marrëveshjet horizontale, i miratuar (i ri)	Rregullorja e Këshillit (EEC) nr. 2821/71 e 20 Dhjetorit 1971 për aplikimin e Nenit 81(3) (më parë Neni 85(3)) i Traktatit të Komunitetit Evropian për kategoritë e marrëveshjeve, vendimeve dhe praktikave të bashkërenduara	AKK	MTI	K1 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 75 të MSA-së pika 1a dhe 1b	Udhëzim Administrativ për përjashtimet grupore- marrëveshjet vertikale, i miratuar (i ri)	Rregullorja e Komisionit (BE) nr. 330/2010 për aplikimin e Nenit 101(3) të traktatit për Funksionimin e BE-së për kategoritë e marrëveshjeve vertikale dhe praktikave të bashkërenduara	AKK	MTI	K2 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00

3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për përjashtimin grupor të marrëveshjeve në sektorin e sigurimeve, i miratuar (i ri)	Rregullorja e Komisionit të BE-se nr 267/2010	AKK	MTI	K2 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	U.A per perjashtimin grupor te marreveshjeve ne sektorin e transportit, i miratuar (i ri)	Rregullorja e Komisionit të BE-se nr 169/2009,rregullorja Nr 3976/87	AKK	MTI	K3 2017	P	€ 27,000.00	€ 0.00	€ 27,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për përjashtimin grupor të marrëveshjeve në sektorin e distribuimit dhe servisimit të mjeteve motorike, i miratuar (i ri)	Rregullorja e Komisionit të BE-se nr 461/2010, rreg nr 1400/2002	AKK	MTI	K4 2017	P	€ 27,000.00	€ 0.00	€ 27,000.00
3.9.	Ndihma shtetërore									
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Rregullorja Nr 1/2012 për Procedurat dhe Formatin e Njoftimit për Ndihmë Shtetërore, e miratuar (Plotësim-Ndryshim)	Rregullorja e Komisionit (EC) Nr 794/2004 e 21 Prillit 2004 që implementon Rregulloren e Këshillit (EC) nr. 659/1999 Rregullorja e Komisionit (KE) nr. 271/2008 e 30 Janarit 2008 që amandamenton Rregulloren (KE) nr. 794/2004	MF	AKK	K2 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Akt nënligjor për kriteret dhe kushtet e dhënies së ndihmës shtetërore	Rregullorja për Përjashtimet Gjenerale në Bllok , Rregullorja e Komisionit (BE) nr. 651/2014 e 17 qershorit 2014 që deklaroi disa kategori të ndihmës kompatible me tregun e brendshëm në zbatim të Neneve 107 dhe 108 të Traktatit ("Rregullorja për Përjashtimet Gjenerale	MF	AKK	K4 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00

		<p>në Bllok”). Rregullorja e Komisionit (KE) nr. 1407/2013 e 18 Dhjetorit 2013 për zbatimin e neneve 107 dhe 108 të TFBE për ndihmën de minimis. Komunikata nga Komisioni - Udhëzimet rreth ndihmës shtetërore për shpëtimin dhe ristrukturimin e ndërmarrjeve jo- financiare në vështirësi; Njoftimi i Komisionit për zbatimin e neneve 87 dhe 88 të Traktatit të KE për Ndhmën Shtetërore në formën e garancive (2008/C 155/02) Komunikata e Komisionit rreth elementeve të ndihmës në shitjen e tokës nga autoritetet publike, Gazeta Zyrtare C 209, 10.07.1997; Komunikata e Komisionit për Vendet Anëtare për zbatimin e Neneve 107 dhe 108 të TFBE për sigurimin afatshkurtër të kredive të eksportit Gazeta Zyrtare C392, 19.12.2012</p>						
--	--	---	--	--	--	--	--	--

3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Rregullorja Nr 1/ 2013 për Organizimin dhe Funksonimin e Komisionit për Ndhmën Shtetërore, e miratuar	Rregullorja për Përjashtimet Gjenerale në Bllok , Rregullorja e Komisionit (BE) nr. 651/2014 e 17 qershorit 2014 që deklaroi disa kategori të ndihmës kompatible me tregun e brendshëm në zbatim të Neneve 107 dhe 108 të Traktatit ("Rregullorja për Përjashtimet Gjenerale në Bllok"). Rregullorja e Komisionit (KE) nr. 1407/2013 e 18 Dhjetorit 2013 për zbatimin e neneve 107 dhe 108 të TFBE për ndihmën de minimis. Komunikata nga Komisioni - Udhëzimet rreth ndihmës shtetërore për shpëtimin dhe ristrukturimin e ndërmarrjeve jo-financiare në vështirësi Njoftimi i Komisionit për zbatimin e neneve 87 dhe 88 të Traktatit të KE për Ndhmën Shtetërore në formën e garancive (2008/C 155/02) Komunikata e Komisionit rreth elementeve të ndihmës në shitjen e tokës nga autoritetet publike, Gazeta Zyrtare C 209, 10.07.1997. Komunikata e Komisionit për Vendet Anëtare për zbatimin e Neneve 107 dhe 108 të	MF	AKK	K1 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
------	-------------------------------------	---	--	----	-----	---------	---	------------	--------	------------

			TFBE për sigurimin afatshkurtër të kredive të eksportit Gazeta Zyrtare C392, 19.12.2012							
3.10. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet Financiare										
3.10.	Legjislacioni kornizë									
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Ligji nr. 04/L093 për institucionet Mikrofinanciare dhe Institucionet Financiare Jobankare, i miratuar (plotësim-ndryshim)	Rregullorja nr. 575/2013 “Mbi kërkesat prudenciale për institucionet e kreditimit dhe shoqëritë e investimit”	BQK		K4 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.10.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja për adekuatshmërinë e kapitalit, e miratuar (plotësim ndryshim)	Rregullorja nr. 575/2013 “Mbi kërkesat prudenciale për institucionet e kreditimit dhe shoqëritë e investimit”. gjithashtu Direktiva 2013/36/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli e datës 26 Qershor 2013 për qasje në veprimtarinë e institucioneve të kreditit dhe mbikëqyrjen e kujdeshme të institucioneve të kreditit dhe firmave investuese që ka ndryshuar Direktivën 2002/87/KE dhe shfuqizuar Direktivën 2006/48/KE dhe 2006/49/KE	BQK		K4 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6	Rregullorja për Qeverisjen Koroporative të bankave, e miratuar	Rregullorja nr. 575/2013 “Mbi kërkesat prudenciale	BQK		K1 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

	të MSA-së		për institucionet e kreditimit dhe shoqëritë e investimit". Article 22 of Directive 2006/48/EC							
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja për Adaptimin e Solvencën I, e miratuar	Direktiva 2009/138/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 25 Nëntorit 2009 mbi krijimin dhe kryerjen e veprimtarisë së sigurimit dhe risigurimit (Solvency II) Direktiva 2002/92/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli, e datës 9 Dhjetor 2002, për ndërmjetësimin në sigurime	BQK		K2 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja për licencimin e siguruesve, e miratuar (plotësim ndryshim)	Direktiva 2009/138/KE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 25 Nëntorit 2009 mbi krijimin dhe kryerjen e veprimtarisë së sigurimit dhe risigurimit (Solvency II)	BQK		K2 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja për licencimin e ndërmjetësuesve të sigurimeve, e miratuar (plotësim ndryshim)	Direktiva 2002/92/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli, datë 9 Dhjetor 2002, për ndërmjetësimin në sigurime	BQK		K2 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja mbi Mjetet e Pensioneve dhe Vlersimi i Mjeteve të Pensioneve, e miratuar (plotësim ndryshim)	Direktiva 2003/41/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli të 3 Qershorit 2003 "Mbi aktivitetin dhe mbikëqyrjen e institucioneve të pensioneve profesionale"	BQK		K1 2017	P	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00

3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Rregullorja mbi Vlerën e Kontributeve të Pensionit, e miratuar (plotësim ndryshim)	Direktiva 2003/41/KE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli të 3 Qershorit 2003 "Mbi aktivitetin dhe mbikëqyrjen e institucioneve të pensioneve profesionale"	BQK		K1 2017	P	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.11. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat										
3.11.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.11.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.11.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	UA për kushtet që duhet të plotësojnë ofruesit e shërbimeve të tregtisë elektronike (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr.2000/31/KE për tregtinë elektronike	MZhE	ARKEP Operatorët	K2 2017	P	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për mbledhjen e të dhënave për infrastrukturën brezgjere (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr.2009/140/KE për ndryshimin e Direktive nr.2002/21/KE për kornizën e përbashkët rregullatore për rrjetet dhe shërbimet e komunikimeve elektronike; nr.2002/19/KE për qasje në interkoneksionin e rrjeteve të komunikimeve elektronike dhe faciliteteve shoqëruese; dhe nr.2002/20/KE për autorizimin e rrjeteve dhe shërbimeve të komunikimeve elektronike	MZhE	ARKEP Operatorët	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për instalimin dhe shfrytëzimin e rrjeteve të komunikimeve elektronike (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregulloret mbi Rrjetet dhe Shërbimet e Komunikimeve Elektronike (Rregulloret ECOM)	MZhE	ARKEP	K2 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

3.2.	Zbatimi i nenit 20 dhe 74 pika 3 të MSA-së	Rregullorja për Radio-pajisjet (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr. 2014/53/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli e datës 16 Shkurt 2014 mbi harmonizimin e ligjeve të Shteteve Anëtare për Vendosjen e Radio Pajisjeve në Treg	ARKEP	MTI	K1 2017	P	€ 3,027.00	€ 1,250.00	€ 4,277.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja nr. 28 për kontratat, transparencën dhe publikimin e informatave dhe masave tjera mbrojtëse për përdoruesit fundorë për ofrimin e rrjeteve dhe shërbimeve publike të komunikimeve elektronike (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja nr.2015/2120 për internetin e hapur; Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale; Direktiva kornizë nr.2002/21/KE; Direktiva nr.2009/140/KE për rregullim më të mirë; dhe Direktiva nr.2009/136/KE për të drejtat e qytetarëve	ARKEP		K2 2017	P	€ 2,877.00	€ 500.00	€ 3,377.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja nr. 25 për Autorizime të Përgjithshme, (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja nr.2015/2120 për internetin e hapur; Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale; Direktiva kornizë nr.2002/21/KE; Direktiva nr.2009/140/KE për rregullim më të mirë; dhe Direktiva nr.2009/136/KE për të drejtat e qytetarëve	ARKEP		K2 2017	P	€ 2,877.00	€ 500.00	€ 3,377.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja nr. 20 për Kualitetin e Shërbimeve të Komunikimeve Elektronike (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja nr.2015/2120 për internetin e hapur; Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale; Direktiva kornizë	ARKEP		K2 2017	p	€ 2,877.00	€ 250.00	€ 3,127.00

			nr.2002/21/KE; Direktiva nr.2009/140/KE për rregullim më të mirë; dhe Direktiva nr.2009/136/KE për të drejtat e qytetarëve							
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për përcaktimin e vlerave minimale të parametrave të kualitetit të shërbimeve, (USO) (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale	ARKEP		K3 2017	P	€ 3,077.00	€ 2,500.00	€ 5,577.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për planin kombëtar të numeracionit, (plotësim- ndryshim i Rregullorës nr. 26 Për Planin Kombëtar të Numeracionit për Rrjetet e Komunikimeve Elektronike në Republikën e Kosovës Ref. ARKEP nr. Prot 023/B/14), e miratur	Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale Direktiva nr.2009/136/KE për të drejtat e qytetarëve	ARKEP		K3 2017	P	€ 2,877.00	€ 0.00	€ 2,877.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për bartshmërinë e numrave (akt nënligjor i ri), e miratur	Direktiva nr.2002/22/KE për shërbimet universale Direktiva nr.2009/136/KE për të drejtat e qytetarëve	ARKEP		K2 2017	P	€ 3,027.00	€ 1,250.00	€ 4,277.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për pronësi të mediave dhe parandalim të koncentrimit të mediave (akt nënligjor i ri)	Direktiva për Shërbimet Mediale Audio-Vizuele - AVMSD	KPM		K3 2017	P	€ 5,500.00	€ 0.00	€ 5,500.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Rregullorja për krijimin e fondit për stimulim të programeve (akt nënligjor i ri) - e përcaktuar ne Strategji	Direktiva për Shërbimet Mediale Audio-Vizuele - AVMSD	KPM		K4 2017	P	€ 4,500.00	€ 0.00	€ 4,500.00
3.12. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural										

3.12.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Ligji për bujqësi dhe zhvillim rural (ligji i ri), i miratuar	Rregullorja Nr 236/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit për rregullat dhe procedurat e perbashketa të instrumenteve të Komunitetit për financimin e veprimeve të jashtme; Rregullorja Nr 231/2014 Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që themelon IPA II	MBPZHR	MF MTI MMPH ZKM Komunat	K2 2017	P	€ 6,300.00	€ 0.00	€ 6,300.00
3.12.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për përcaktimin e kriterëve dhe procedurave të regjistrimit për përpunuesit, importuesit, tregtuesit e brendshëm dhe eksportuesit e pijeve alkoolike (akt nënligjor i ri), i miratuar	Rregullorja nr. 110/2008 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit 15 janar 2008, për definicionet, përshkrimin, prezantimin, etiketimin dhe mbrojtjen e treguesve gjeografikë për pijet e forta alkoolike, e cila e shfuqizon Rregulloren e Këshillit nr. 1576/89 dhe Rregulloren nr 1334/2008 të Parlamentit Evropian Rregullorja nr. 110/2008 e Parlamentit Evropian për aromat dhe përbërësve të caktuar të ushqimit me përbërës aromatizues për përdorim në dhe për ushqimin dhe për ndryshimin e Rregullores së Këshilli nr 1601/91; Rregullores	MBPZHR		K1 2017	P	€ 2,400.00	€ 0.00	€ 2,400.00

			nr 2232/96; Rregullores nr 110/2008 dhe Direktivën e Këshilli nr. 2000/13							
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për pagesa direkte në bujqësi për vitin 2017, e miratuar	Rregullorja nr. 110/2008 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit 15 janar 2008, për definicionet, përshkrimin, prezantimin, etiketimin dhe mbrojtjen e treguesve gjeografikë për pijet e forta alkoolike, e cila e shfuqizon Rregulloren e Këshilli nr. 1576/89 dhe Rregulloren nr. 1334/2008 të Parlamentit Evropian;	MBPZHR		K1 2017	P	€ 3,876.00	€ 0.00	€ 3,876.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për masat dhe kriteret e përkrahjes në bujqësi dhe zhvillim rural për vitin 2017, e miratuar	Regullorja (EC) nr. 236/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që përcakton rregullat e përbashkëta dhe procedurat për implementimin e instrumenteve të Unionit për financimin e veprimeve të jashtme Rregullorja (EC) nr. 231/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që përcakton Instrumentin e Asistencë së Para-Anëtarësimit Rregullorja	MBPZHR		K1 2017	P	€ 3,876.00	€ 0.00	€ 3,876.00

			implementuese e Këshillit (EU) nr. 447/2014 2 Maj 2014 për rregullat specifike për zbatimin e Rregullores (EU) nr. 231/2014 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit që përcakton Instrumentin e Asistencës së Para-Anëtarësimit (IPA II).							
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për kushtet, kriteret, procedurat dhe metodat e ekzaminimit të varieteteve, i miratuar	Direktiva e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94 nga 27 Gusht 1994 për të drejtat e bashkësisë së bimëve; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE e datës 15 tetor 2014 për plotësimin e Direktivës Implementuese e Këshillit 2008/90/KE në lidhje me regjistrimin e furnizuesve të varieteteve dhe listës së zakonshme të tyre	MBPZHR		K4 2017	P	€ 3,758.00	€ 0.00	€ 3,758.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për përmbajtjen dhe mënyrën e mbajtjes së regjistrit të varieteteve të mbrojtura, i miratuar	Direktiva e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94 nga 27 Gusht 1994 për të drejtat e bashkësisë së bimëve; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE e datës 15 tetor 2014 për plotësimin e Direktivës Implementuese e Këshillit 2008/90/KE në lidhje me regjistrimin e furnizuesve të	MBPZHR		K4 2017	P	€ 3,581.23	€ 0.00	€ 3,581.00

			varieteteve dhe listës së zakonshme të tyre							
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për importim të produkteve për mbrojtjen e bimëve, i miratuar	Rregullorja e (KE) nr. 1107/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe shfuqizon Direktiva t e Këshillit 79/117/KEE dhe 91/414/KEE	MBPZHR		K4 2017	P	€ 3,581.23	€ 0.00	€ 3,581.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për përcaktimin e sasive të vogla të bimëve për hyrjen ose qarkullimin e dërgesave bimore, i miratuar	Direktiva e Këshillit 2000/29/EC e datës 8 Maj 2000 për masat mbrojtëse kundër futjes së organizmave të dëmshëm në Komunitet për bimët apo produktet bimore kundër përhapjes së tyre brenda në Komunitet	MBPZHR		K3 2017	P	€ 3,086.43	€ 0.00	€ 3,086.43
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për aftësi profesionale dhe teknike, përmbajtjen dhe formularin e lejes për importin e bimëve dhe produkteve të tjera, i miratuar	Direktiva e Këshillit 2000/29/EC e datës 8 Maj 2000 për masat mbrojtëse kundër futjes së organizmave të dëmshëm në Komunitet për bimët apo produktet bimore kundër përhapjes së tyre brenda në Komunitet	MBPZHR		K4 2017	P	€ 2,473.75	€ 0.00	€ 2,473.75
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për të drejtat e seleksionimit të bimëve dhe personave të autorizuar për mbrojtjen e të drejtës së seleksionuesit të bimëve, i miratuar	Direktiva e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94 nga 27 Gusht 1994 për të drejtat e bashkësisë së bimëve; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE e datës 15 tetor 2014 për	MBPZHR		K2 2017	P	€ 2,473.75	€ 0.00	€ 2,473.75

			plotësimin e Direktivës Implementuese e Këshillit 2008/90/KE në lidhje me regjistrimin e furnizuesve të varieteteve dhe listës së zakonshme të tyre.							
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për funksionimin dhe mandatin e zyrës për mbrojtjen e varieteteve të bimëve dhe procedurat e mbrojtjes së varieteteve, i miratuar	Direktiva e Këshillit Evropian (KE) nr. 2100/94 nga 27 Gusht 1994 për të drejtat e bashkësisë së bimëve; Direktivën Implementuese të Komisionit 2014/97/BE e datës 15 tetor 2014 për plotësimin e Direktivës Implementuese e Këshillit 2008/90/KE në lidhje me regjistrimin e furnizuesve të varieteteve dhe listës së zakonshme të tyre.	MBPZHR		K1 2017	P	€ 3,463.25	€ 0.00	€ 3,463.25
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për njoftimin, për publikimin e të dhënave për paraqitjen dhe përhapjen e organizmave të dëmshëm për bimët, i miratuar	Direktiva e Këshillit 2000/29/EC e datës 8 Maj 2000 për masat mbrojtëse kundër futjes së organizmave të dëmshëm në Komunitet për bimët apo produktet bimore kundër përhapjes së tyre brenda në Komunitet	MBPZHR		K1 2017	P	€ 3,463.25	€ 0.00	€ 3,463.25
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	UA për lejen e vendosjes në treg të produkteve për mbrojtjen e bimëve që janë të autorizuara në vendet anëtare të BE-së, i miratuar	Rregullorja e (KE) nr. 1107/2009 të Parlamentit Evropian dhe Këshillit dhe shfuqizon Direktiva t e Këshillit 79/117/KEE dhe 91/414/KEE;	MBPZHR		K2 2017	P	€ 3,463.25	€ 0.00	€ 3,463.25
3.13. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, fitosanitare dhe ato të veterinars										

3.13.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së në fushën e sigurisë ushqimore dhe agroindustrisë	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë (plotësim-ndryshim)	Rregullore e BE 2016/429 për transmetimin e semundejeve shtazore	MBPZHR	MF MIE AUV ZKM	K2 2017	P	€ 8,457.41	€ 0.00	€ 8,457.41
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së në fushën e sigurisë ushqimore dhe agroindustrisë	Ligji nr. 03/L-016 për ushqimin (plotësim-ndryshim)	Rregullorja nr. 178/2002 e Parlamentit dhe Këshillit Evropian për përcaktimin e parimeve dhe kërkesave të përgjithshme të ligjit për ushqimin, krijimin e Autoritetit Evropian për Siguri Ushqimore dhe parashtrimin e procedurave që i përkasin sigurisë ushqimore	MPBZHR	MF MIE AUV ZKM	K1 2017	P	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së në fushën e sigurisë ushqimore dhe agroindustrisë	Ligji nr. 2004/13 për farëra dhe material fidanor (plotësim-ndryshim)	Direktiva e Këshilli 66/401/KEE mbi marketingun e farërave të bimëve foragjere Direktiva e Këshilli 66/402/KEE mbi marketingun e farërave të drithërave Direktiva e Këshilli 2002/53/KE mbi katalogun e përbashkët të varieteteve të specieve të bimëve bujqësore Direktiva e Këshilli 2002/54/KE mbi marketingun e farërave të panxharit Direktiva e Këshilli 2002/55/KE mbi	MBPZHR	MF MIE AUV ZKM	K4 2017	P	€ 6,300.00	€ 0.00	€ 6,300.00

marketingun e farërave të perimeve
 Direktiva e Këshilli 2002/56/KE mbi marketingun e patateve për farë
 Direktiva e Këshilli 2002/57/KE mbi marketingun e farërave të bimëve vajore dhe bimët fijore
 Direktiva e Këshilli 68/193/KEE mbi marketingun e materialit për shumëzim vegjetativ të hardhisë
 Direktiva e Këshilli 1998/56/KE mbi marketingun e materialit për shumëzimin e bimëve dekorative
 Direktiva e Këshilli 92/33/KEE mbi marketingun e materialit për shumëzim vegjetativ dhe fidanor të perimeve, përveç farërave
 Direktiva e Këshilli 2008/90/KE mbi marketingun e materialeve të shumëzimit të bimëve frutore dhe bimëve frutore dhe fidanëve frutore
 Direktiva e Këshilli 1999/105/KE mbi marketingun e materialit riprodhues pyjor

3.13. Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative

3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullorja mbi përcaktimin e rregullave shëndetësore për nënproduktet e kafshëve dhe derivatet e tyre të cilat nuk janë të destinuara për konsum njerëzor (akt nënligjor i ri)	Rregullorja nr. 1069/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që parashtron rregullat e shëndetit në lidhje me nënproduktet shtazore dhe produkteve që rrjedhin nga to jo të destinuara për konsum njerëzor që shfuqizon Rregulloren (KE) nr. 1774/2002 (Rregullorja mbi nënproduktet shtazore) Rregullorja e Komisionit nr. 142/2011 që implementon Rregulloren nr. 1069/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli e cila parashtron rregullat e shëndetit në lidhje me nënproduktet shtazore dhe produkteve që rrjedhin nga to jo të destinuara për konsum njerëzor dhe zbatimin e Direktives së Këshilli 97/78/KE në lidhje me mostra të caktuara dhe artikuj të cilet përjashtohen nga kontrollet veterinarë në kufi nën këtë direktivë	AUV	MBPZhr ZKM MMPH	K4 2017	P	€ 15,595.08	€ 0.00	€ 15,595.08
3.14. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria										
3.14.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.14.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.14.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.15. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit										
3.15.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									

3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ligji për automjete (ligji i ri), i miratuar	Direktiva nr.2007/46/KE për vendosjen e kornizës për homologimin e automjeteve, rimorkiove, sistemeve dhe pjesëve përbërëse të veçanta teknike të dedikuara për automjete dhe plotësim ndryshimet e kësaj direktive Direktiva nr.2014/45/BE për kontrollimin teknik periodik të automjeteve dhe mjeteve bashhkëngjitime Direktiva nr.2014/46/BE për ndryshimin e direktivës nr.1999/37/KE për dokumentacionin e regjistrimit të automjeteve Direktiva nr.1999/37/KE për dokumentacion për regjistrimin e automjeteve; Direktiva nr.2014/47/BE për kontrollim teknik në rrugë të automjeteve komerciale	MI	MPB	K2 2017	T	€ 8,000.00	€ 0.00	€ 8,000.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ligji për kohën e ngasjes dhe pushimit, i miratuar	Direktiva nr 92/6/KE mbi instalimin dhe përdorimin e pajisjeve të kufizimit të shpejtësisë për disa kategori të automjeteve në Komunitet Direktiva nr. 76/114/KE mbi nivelin minimal të trajnimit	MI	MPB	K4 2017	T	€ 3,750.00	€ 0.00	€ 3,750.00

			për disa shoferë të transportit rrugor Rregullorja nr.165/2014 /BE për tahograf në transportin rrugor dhe marrëveshjen AETR							
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ligji nr. 04/L-179 mbi transportin rrugor (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva nr.1071/2009/KE për qasje në profesion të operatoreve të transportit rrugor Direktiva nr.1072/2009/KE për rregullat e përbashkëta në qasje në transportin ndërkombëtar rrugor të mallrave Direktiva nr.1073/2009/KE për rregullat e përbashkëta për qasje në tregun ndërkombëtar për ekuipazhin e automjetit dhe shërbimet e transportit të udhëtarëve	MI	MPB PK	K2 2017	T	€ 3,750.00	€ 0.00	€ 3,750.00
3.15.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për mënyrën e organizimit dhe funksionimit të këshillit për siguri rrugore dhe çështje tjera relevante, i miratuar	Direktiva -2014/37/BE për ndryshimin e Direktivës 91/671/KEE në përdorimin e rrypave të sigurisë dhe sistemet e shtërngimit të fëmijëve në automjete Konventa e Vjenes - 1968	MI	ZKM MASH PK MPB	K1 2017	P	€ 3,300.00	€ 0.00	€ 3,300.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për rregullat dhe kushtet për lëvizjen e Sajave dhe mjeteve të pajisura me rrëshqitëse, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI		K1 2017	P	€ 1,450.00	€ 0.00	€ 1,450.00

Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për pajisje dimërore për automjete, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI		K1 2017	P	€ 1,450.00	€ 0.00	€ 1,450.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për kushtet dhe kriteret për vendosjen e pajisjeve shtese ne automjet dhe çështje tjera përkatëse, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI		K1 2017	P	€ 1,450.00	€ 0.00	€ 1,450.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për transportin e organizuar të personave me mjete rrugore, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI	PK	K1 2017	P	€ 1,450.00	€ 0.00	€ 1,450.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për ulësen e sigurisë, i miratuar	Direktiva -2014/37/BE për ndryshimin e Direktivës 91/671/KEE në përdorimin e rrypave të sigurisë dhe sistemet e shtërngimit të fëmijëve në automjete	MI		K1 2017	T	€ 1,950.00	€ 0.00	€ 1,950.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për rregullat e qarkullimit të qerreve dhe lëvizjen e kafshëve, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI		K1 2017	P	€ 1,550.00	€ 0.00	€ 1,550.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për rregullat e mjeteve me destinim të veçantë, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI		K1 2017	P	€ 1,550.00	€ 0.00	€ 1,550.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për shënjimin e automjeteve me destinim të veçante, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI	PK	K1 2017	P	€ 1,550.00	€ 0.00	€ 1,550.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për sinjalizim dhe rregullim të trafikut rrugor, i miratuar	Konventa e Vjenes - 1968	MI	MPB PK	K1 2017	P	€ 3,750.00	€ 0.00	€ 3,750.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për poligon për drejtim (ngasje) të sigurt, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE per patent shofer	MI		K2 2017	P	€ 1,750.00	€ 0.00	€ 1,750.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për programin e trajnimit shtesë për drejtim të sigurt, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE per patent shofer	MI		K2 2017	P	€ 1,750.00	€ 0.00	€ 1,750.00
Të zbatohet neni 113 i	UA për procedurat për aplikim për patentë	Direktiva nr 2003/59/KE për	MI	MPB ZKM	K2 2017	T	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00

	MSA-së	shoferë të huaj, i miratuar	kualifikimin fillestar dhe aftësimin periodik të shoferve profesionist							
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për rregullat dhe mënyrën e organizimit të provimit për certifikatën e kualifikimit profesional (CKP), i miratuar	Direktiva nr 2003/59/Ecpër kualifikimin fillestar dhe aftësimin periodik të shoferve profesionist	MI	MPB	K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për standardet minimale të aftësive psiko-fizike të nevojshme për drejtimin e automjeteve, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE për patent shofer	MI	ZKM MPB MSh	K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për ligjërues profesional në auto-shkolla, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE për patent shofer	MI		K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për licencimin e auto-shkollave, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE për patent shofer	MI		K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për trajner në fushën e patentë shoferit, i miratuar	Direktiva nr 2006/126/KE për patent shofer	MI		K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për aftësimin (trajnimin) e kandidatëve për shofer, i miratuar	Direktiva nr.2006/126/KE për patentë shofer	MI		K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për dhënien e provimit për patent shofer, i miratuar	Direktiva nr.2006/126/KE për patentë shofer	MI		K2 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për mbikqyrje profesionale, i miratuar	Direktiva nr.2006/126/KE për patentë shofer Direktiva nr.2003/59/KE për patentë shofer	MI		K2 2017	P	€ 2,125.00	€ 0.00	€ 2,125.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për pyetës, i miratuar	Direktiva nr.2006/126/KE për patentë shofer	MI		K1 2017	T	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për ndryshimin dhe plotësimin e UA nr.02/2012 për licencimin e operatorëve hekurudhor, i miratuar	Direktiva nr 2004/49/EC mbi sigurine ne komunikacionin hekurudhor	MI		K2 2017	T	€ 1,525.00	€ 0.00	€ 1,525.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	UA për ndryshimin dhe plotësimin e UA nr.03/2012 për licencimin e menaxherëve të infrastrukturës hekurudhore, i miratuar	Direktiva nr 2004/49/EC mbi sigurine në komunikacionin hekurudhor	MI		K2 2017	T	€ 1,525.00	€ 0.00	€ 1,525.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për përcaktimin e kërkesave për përdorimin e hapësirës së përbashkët ajrore dhe procedurat operative për shmangien e ndeshjeve ajrore (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja BE-së nr. 1332/2011 për përcaktimin e kërkesave për përdorimin e hapësirës së përbashkët ajrore dhe procedurat operative për shmangien e ndeshjeve ajrore	AAC		K1 2017	T	€ 1,828.00	€ 0.00	€ 1,828.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për përcaktimin e rregullave të hollësishme për gjobat dhe pagesat periodike ndëshkuese (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr.646/2012 për përcaktimin e rregullave të hollësishme për gjobat dhe pagesat periodike ndëshkuese	AAC		K1 2017	T	€ 1,910.00	€ 0.00	€ 1,910.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja mbi rregullat e përbashkëta në fushën e aviacionit civil dhe krijimin e një Agjencie Evropiane për Sigurinë e Aviacionit (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr.6/2013 për ndryshimin e Rregullores nr.216/2008 mbi rregullat e përbashkëta në fushën e aviacionit civil dhe krijimin e një Agjencie Evropiane për Sigurinë e Aviacionit	AAC		K1 2017	T	€ 1,821.00	€ 0.00	€ 1,821.00

3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja mbi metodat e punës së Agjencisë Evropiane për Sigurinë e Aviacionit për kryerjen e inspektimeve të standardizimit dhe për monitorimin e zbatimit të rregullave të Rregullores KE-së nr.216/2008 (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja BE-së nr. 628/2013 mbi metodat e punës së Agjencisë Evropiane për Sigurinë e Aviacionit për kryerjen e inspektimeve të standardizimit dhe për monitorimin e zbatimit të rregullave të Rregullores nr.216/2008	AAC		K1 2017	T	€ 1,943.00	€ 0.00	€ 1,943.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja mbi tarifrat dhe pagesat e vendosura nga Agjencia Evropiane e Sigurisë së Aviacionit (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-ë nr. 319/2014 mbi tarifrat dhe pagesat e vendosura nga Agjencia Evropiane e Sigurisë së Aviacionit	AAC		K1 2017	T	€ 2,006.00	€ 0.00	€ 2,006.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për përcaktimin e kërkesave teknike dhe procedurave administrative që kanë të bëjnë me operimet ajrore të operatorëve të vendeve të treta (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 452/2014 për përcaktimin e kërkesat teknike dhe procedurave administrative që kanë të bëjnë me operimet ajrore të operatorëve të vendeve të treta	AAC		K1 2017	T	€ 1,944.00	€ 0.00	€ 1,944.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për kërkesat dhe procedurat administrative që kanë të bëjnë me aerodromet (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr.139/2014 për kërkesat dhe procedurat administrative që kanë të bëjnë me aerodromet	AAC		K1 2017	T	€ 1,450.00	€ 0.00	€ 1,450.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja që vendos rregullat e përbashkëta për menaxhimin e fluksit të trafikut ajror (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr.255/2010 që vendos rregullat e përbashkëta për menaxhimin e fluksit të trafikut ajror	AAC		K1 2017	T	€ 108.00	€ 0.00	€ 108.00

Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja 5 në lidhje me kërkesat teknike dhe procedurat administrative që lidhen me ekuipazhin e aviacionit civil (aircrew) (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2015/445 në lidhje me kërkesat teknike dhe procedurat administrative që lidhen me ekuipazhin e aviacionit civil	AAC		K4 2017	T	€ 1,944.00	€ 0.00	€ 1,944.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për specifikimet tjera të vlefshmërisë ajrore për një lloj të caktuar të operimeve dhe ndryshimin e Rregullores së AAC-së 04/2015 (airops) (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2015/640 për specifikimet tjera të vlefshmërisë ajrore për një lloj të caktuar të operimeve	AAC		K4 2017	T	€ 1,849.00	€ 0.00	€ 1,849.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për ndryshimin e Rregullores së AAC-së nr. 6/2015 sa i përket testimit të fluturimit (plotësim-ndryshim), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2015/1039 sa i përket testimit të fluturimit	AAC		K4 2017	T	€ 1,872.00	€ 0.00	€ 1,872.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja në lidhje me operimet e transportuesve ajror të BE-së me mjete ajrore të regjistruara në një vend të tretë (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2015/1329 në lidhje me operimet e transportuesve ajror të BE-së me mjete ajrore të regjistruara në një vend të tretë	AAC		K4 2017	T	€ 1,837.00	€ 0.00	€ 1,837.00
Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja në lidhje me kërkesat për regjistruesit e fluturimit, pajisjeve për gjetje nënujore dhe sistemet e përcjelljes së mjeteve ajrore (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2015/2338 në lidhje me kërkesat për regjistruesit e fluturimit, pajisjeve për gjetje nënujore dhe sistemet e përcjelljes së mjeteve ajrore	AAC		K4 2017	T	€ 1,929.00	€ 0.00	€ 1,929.00

	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja lidhur me zbatimin e kërkesave themelore për mbrojtjen e mjedisit (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2016/5 lidhur me zbatimin e kërkesave themelore për mbrojtjen e mjedisit	AAC		K4 2017	T	€ 1,817.00	€ 0.00	€ 1,817.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja në lidhje me trajnimin e pilotëve, testimin dhe kontrollin periodik për navigacion të bazuar në performansë (PBN) (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr. 2016/539 në lidhje me trajnimin e pilotëve, testimin dhe kontrollin periodik për navigacion të bazuar në performansë (PBN)	AAC		K4 2017	T	€ 1,818.00	€ 0.00	€ 1,818.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja që parashtron kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me licencat dhe certifikatat e kontrollorëve të trafikut ajror (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja e BE-së nr.2015/340 që parashtron kërkesat teknike dhe procedurat administrative në lidhje me licencat dhe certifikatat e kontrollorëve të trafikut ajror	AAC		K4 2017	T	€ 5,240.00	€ 0.00	€ 5,240.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për raportimin, analizimin dhe përcjelljen e ndodhive në aviacionin civil (akt nënligjor i ri)	Rregullorja e BE-së nr. 376/2014 për raportimin, analizimin dhe përcjelljen e ndodhive në aviacionin civil	AAC		K1 2017	T	€ 1,908.00	€ 0.00	€ 1,908.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për caqet e përbashkëta të sigurisë (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva Evropiane nr. 2004/49/EC për sigurin hekurudhore	ARH		K4 2017	T	€ 1,400.00	€ 0.00	€ 1,400.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për autorizimin e sigurisë (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja Evropiane Nr.1169/2010/EC për dhënien e autorizimit të sigurisë	ARH		K4 2017	T	€ 1,750.00	€ 0.00	€ 1,750.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për certifikimin e sigurisë (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja Evropiane Nr.1158/2010/EC për dhënien e certifikatës së sigurisë	ARH		K4 2017	T	€ 1,750.00	€ 0.00	€ 1,750.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për TSI Infrastrukturë (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja Evropiane nr. 1299/2014/EC për Specifikat Teknike të Interoperabilitetit për Infrastrukturë	ARH		K4 2017	T	€ 5,970.00	€ 0.00	€ 5,970.00

3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja TSI operimi dhe menaxhimi i trafikut (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja Evropiane nr. 2015/995/EC për Specifikat Teknike për Interoperabilitetit, Operimi dhe Menaxhimi i Trafikut	ARH		K4 2017	T	€ 4,780.00	€ 0.00	€ 4,780.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja TSI vagonët e mallrave (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorja Evropiane Nr.321/2013/EC për Specifikat Teknike për Interoperabilitetit për Vagonë të Mallrave	ARH		K4 2017	T	€ 5,970.00	€ 0.00	€ 5,970.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përgatitja për llogaritjen e kostos direkte (akt nënligjor i ri), e miratuar	Rregullorës Evropiane nr. 1370/2007 /EC për Llogaritjen e Kostos Direkte	ARH		K4 2017	T	€ 5,073.00	€ 0.00	€ 5,073.00
3.16.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullorja për hetimin e aksidenteve dhe incidenteve hekurudhore (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr.2004/49/EU, për Sigurinë Hekurudhore	KHAIA		K4 2017	P	€ 550.00	€ 0.00	€ 550.00
3.16. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia										
3.16.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Traktati mbi mospërhapjen e armëve bërthamore (NPT), i nënshkruar	NA	MPJ	AKMRrSB	K4 2017	NA	€ 3,700.00	€ 0.00	€ 3,700.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Ligji për eficiencë të energjisë (ligj i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2012/27/KE për eficiencë të energjisë e cila amendamenton direktivën nr. 2009/125/KE dhe direktivën nr. 2010/30/KE dhe shfuqizon direktivën nr. 2004/8/KE dhe direktivën nr. 2006/32/KE	MZhE	Kuvendi MMPH	K2 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Ligji për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguria bërthamore (ligj i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2013/59/EURATOM për Standardet Bazë të Sigurisë Direktiva nr. 2011/70/EURATOM për menaxhimin e përgjegjshëm dhe të	AKMRrSB	Kuvendi ZKM MSh MTI	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00

			sigurt të lëndës djegëse të shpenzuar dhe mbetjeve radioactive Direktiva nr. 2013/51/EURATOM për substancat radioaktive në ujë të destinuar për konsum njerëzor Direktiva nr. 2006/117/EURATOM për mbikëqyrjen dhe kontrollin e transportit të mbetjeve radioaktive dhe lëndës djegëse të shpenzuar Direktiva 2014/87/EURATOM për Sigurinë Bërthamore të Instalimeve Bërthamore me ndryshimet							
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Ligji për rezervat e obligueshme të naftës (ligj i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2009/119/KE vendosja e obligimit mbi shtetet anëtare për të ruajtur rezervat minimale të naftës së papërpunuar dhe derivateve të naftës	MTI	Kuvendi MZhE MMPH MPB MF	K4 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Ligji për tregtinë me produktet e naftës dhe karburante të ripërtitshme në Kosovë (ligj i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2009/30/KE që amandamenton Direktivën 98/70/EC në lidhje me specifikimet e benzinës, naftës dhe gazit-vaj dhe futjen e një mekanizmi për të monitoruar dhe për të zvogëluar emetimet e gazit dhe amandamenton Direktivën e Këshillit 1999/32/EC në lidhje	MTI	Kuvendi MZhE MMPH MPB MF	K4 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

			me specififikimet e karburantit të përdorur nga anijet e ujrave të brendshme dhe shfuqizimi i Direktivës 93/12/EEC Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme							
3.16.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	UA për përdorimin e biokarburanteve dhe biolëngjeve (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme	MTI		K4 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	U.A mbi rregullat për masat kufizuese të furnizimit me energji në situata emergjente, (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr.2009/72 e Parlamentit Evropian dhe Këshillit mbi rregullat e përbashkëta për tregjet e brendshme të energjisë elektrike, që shfuqizon Direktivën 2003/54/EC	MZhE	Qeveria KOSTT ZRRE KEK Ngrohtoret	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rishikimi i UA për caqet e burimeve të ripërtëritshme të energjisë, (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme	MZhE	MMPH MTI MASHT MBPZhR ZRRE KOSTT	K1 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rishikimi i UA për promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme, (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme	MZhE	MMPH MTI MASHT MBPZhR ZRRE KOSTT	K1 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	UA për themelimin, detyrat dhe përgjegjësitë e "One-Stop-Shop" për burimet e ripërtëritshme të energjisë, i miratuar	Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme	MZhE	MMPH MTI MASHT MBPZhR ZRRE KOSTT	K1 2017	P	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00

3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullorja për burime dhe praktikat përfshirë ato mjekësore, (akt nënligjor i ri), i miratuar	Direktiva nr. 2013/59/EURATOMpër Standardet Bazë të Sigurisë, Direktiva nr. 2011/70/EURATOMpër menaxhimin e përgjegjshëm dhe të sigurt të lëndës djegëse të shpenzuar dhe mbetjeve radioaktive, Direktiva nr. 2013/51/EURATOM për substancat radioaktive në ujë të destinuar për konsum njerëzor Direktiva nr. 2006/117/EURATOM për mbikëqyrjen dhe kontrollin e transportit të mbetjeve radioaktive dhe lëndës djegëse të shpenzuar, Direktiva 2014/87/EURATOMpër Sigurinë Bërthamore të Instalimeve Bërthamore me ndryshimet	AKMRrSB	ZKM MSh MTI MF	K4 2017	T	€ 5,000.00	€ 4,000.00	€ 9,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullorja për autorizim (licencim, inspektim dhe njoftim për praktikat e përdorimit të substancave radioaktive), (akt nënligjor i ri) e miratuar	Direktiva nr. 2013/59/EURATOM për Standardet Bazë të Sigurisë, Direktiva nr. 2011/70/EURATOM për menaxhimin e përgjegjshëm dhe të sigurt të lëndës djegëse të shpenzuar dhe mbetjeve radioaktive, Direktiva nr. 2013/51/EURATOM për substancat radioaktive në ujë të destinuar për konsum	AKMRrSB	ZKM MSh MTI MF	K4 2017	T	€ 5,000.00	€ 4,000.00	€ 9,000.00

			njerëzor, Direktiva nr. 2006/117/EURATOM për mbikëqyrjen dhe kontrollin e transportit të mbetjeve radioaktive dhe lëndës djegëse të shpenzuar, Direktiva 2014/87/EURATOM për Sigurinë Bërthamore të Instalimeve Bërthamore							
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullorja për vendosjen e minimumit të performancës energjetike në ndërtesat e reja në ndërtesat e banimit, ndërtesat në renovim dhe ndërtesat e të gjitha llojeve tjera nga ato të banimit (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr. 2010/31/KE për performancën energjetike në ndërtesa	MMPH	MZhE MTI Komunat	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullorja për çertifikatën e performancës energjetike për ndërtesat e reja dhe ndërtesat tjera (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr. 2010/31/KE për performancën energjetike në ndërtesa	MMPH	MZhE MTI Komunat	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullore për metodologjin e kalkulimit minimal për performace të energjisë, e miratuar	Direktiva nr. 2010/31/KE për performancën energjetike në ndërtesa	MMPH	MZhE MTI Komunat	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rregullorja për sistemin e inspektimit të pajisjeve të ngrohjes dhe klimatizimit (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr. 2010/31/KE për performancën energjetike në ndërtesa	MMPH	MZhE MTI Komunat	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00

3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Revidimi i dizajnit të tregut dhe rregullave të tregut, (akt nënligjor i ri), e miratuar	Direktiva nr. 2009/72/KE lidhur me rregullat e përbashkëta për tregun e brendshme të energjisë elektrike, që shfuqizon direktivën 2003/54/KE Rregullorja nr. 714/2009/KE për kushtet për qasje në rrjetin për shërbimet ndërkufitare të energjisë elektrike Direktiva nr. 2009/73/KE për rregullat e përbashkëta për tregun e brendshëm të gazit natyror Rregullorja nr. 715/2009/KE për kushtet e qasjes në rrjetet e bartjes të gazit natyror, Direktiva nr. 2009/28/KE mbi promovimin e shfrytëzimit të energjisë nga burimet e ripërtëritshme	KOSTT	MZhE ZRrE	K4 2017	T	€ 2,000.00	€ 250,000.00	€ 252,000.00
3.17. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet										
3.17.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.17.	Shihni pjesën narrative të këtij kapitulli.									
3.17.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.17.	Shihni pjesën narrative të këtij kapitulli.									
3.18. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare										
3.18.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.18.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.19. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat										
3.19.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									

3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Ligji për Statistikat Zyrtare nr. 04/L-036), i miratuar (plotësim ndryshim)	Rregulloren (KE) nr 223/2009 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit e datës 11 marsit 2009 mbi statistikave evropiane dhe shfuqizimin e Rregullores (KE, Euratom) nr 1101/2008 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit për transmetimin e të dhënave për konfidencialitetin statistikor në Zyrën e Statistikave të Komuniteteve Evropiane, Rregulloren e Këshillit (KE) nr 322/97 mbi statistikave Komunitetit, dhe Vendimi i Këshillit 89/382/KEE	ZKM	ASK MIE	K1 2017	P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00
3.19.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.20. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi										
3.20.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Ligji nr.04/L-008 për Këshillin Ekonomiko Social, i miratuar (plotësim ndryshim)	NA	MPMS	KES	K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.20.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullorja mbi kërkesat minimale për përmirësimin e mbrojtjes së sigurisë dhe shëndetit të punëtorëve në industritë e nxjerrjes së mineraleve në tokë apo në sipërfaqe, e miratuar	Direktiva e Këshillit 92/104/KEE e 3 dhjetorit 1992 mbi kërkesat minimale për përmirësimin e sigurisë dhe shëndetit mbrojtjen e punëtorëve në industrinë e minerale-nxjerrjes nëntokësore dhe në sipërfaqe (Direktiva e dymbëdhjetë individuale brenda	MPMS	MZhE MIE	K2 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00

			kuptimit të nenit 16 (1) të Direktivës 89/391 / EEC), 31992L0104							
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullorja mbi kërkesat minimale për përmirësimin e mbrojtjes së sigurisë dhe shëndetit të punëtorëve në industritë e nxjerrjes së mineraleve përmes shpimit, e miratuar	Direktiva e Këshillit e Këshilli 92/91/KEE e 3 nëntorit 1992 lidhur me kërkesat minimale për përmirësimin e sigurisë dhe shëndetit mbrojtjen e punëtorëve në industritë mineral-nxjerrjen përmes shpimit (Direktiva e njëmbëdhjetë individuale brenda kuptimit të nenit 16 (1) të Direktivës 89 / 391 / EEC), 31992L0091	MPMS	MZHE MIE	K2 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullorja mbi mbrojtjen e shëndetit dhe sigurinë e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me agjentët kimikë në vendin e punës , e miratuar	Direktiva e këshillit 98/24/EC e 7 Prillit 1998 lidhur me kërkesat minimale për përmirësimin e sigurisë dhe shëndetit mbrojtjen e punëtorëve nga agjentet kimike ne vendin e punes (Direktiva e katermbdhjete brenda kuptimit të nenit 16 (1) të Direktivës 89 / 391 / EEC), 31992L0091 Direktiva e Këshillit 91/322/EEC të 29 Maj 1991 për krijimin e vlerave te kufijve indikative duke e zbatuar Direktivën e Këshillit 80/1107/EEC për mbrojtjen e punëtorëve nga rreziku lidhur me ekspozimin ndaj agjentëve fizike dhe biologjike në vendin e punës Direktiva e Këshillit	MPMS	MMPH MIE	K2 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00

			<p>2000/39/EC të 8 Qershorit 2000 krijimin e nje liste te pare te vlerave treguese qe jane ne kufi te zbatimit te Direktives se Keshllit 98/24/EC per mbrojtjen e shendetit dhe sigurise se punetoreve nga rreziku lidhur me agjendet kimike ne vendin e punes</p> <p>Direktiva e Keshllit 2006/15/EC te 7 Shkurtit 2006 per krijimin e nje liste te dyte te vlerave treguese qe jane ne kufi te zbatimit te Direktiven e Keshllit 98/24/EC</p> <p>Direktiva e Keshllit 2009/161/EU te 17 Dhjetort 2009 per krijimin e nje liste te trete te vlerave treguese qe jane ne kufi duke zbatuar Direktiven e Keshllit 98/24/EC;</p>							
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore mbi mbrojtjen e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me ekspozimin ndaj agjentet kancerogjen ose mutagjene në vendin e punës, e miratuar	Direktiva e Keshllit dhe Parlamentit Evropian 2004/37/EC te 29 Prillit 2004 mbi mbrojtjen e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me ekspozimin ndaj agjentet kancerogjen ose mutagjene në vendin e punës (Direktiva e gjashte brenda kutpimit 16(1)te Direktives 89/391/EEC);	MPMS	MMPH MIE	K3 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00

3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore mbi mbrojtjen e punëtorëve nga rreziqet që lidhen me ekspozimin ndaj agjentëve biologjikë në punë, e miratuar	Direktiva 2000/54/EC e Parlamentit Evropian dhe e Keshllit të datës 18 Shtator 2000 për mbrojtjen e punëtorëve nga rreziku lidhur me ekspozimin e agjentëve biologjikë në punë (Direktiva e shtatë brenda kuptimit të Nenit 16(1) të Direktives 89/391/EEC);	MPMS	MMPH MIE	K3 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore për parandalimin e lëndimeve të mprehta në sektorin e spitalit dhe kujdesit shëndetësor, e miratuar	Direktiva e Keshllit 2010/32/EU të 10 Majit 2010 duke e zbatuar Mareveshjen Kornize për parandalimin e lëndimeve nga gjerat e mprehta në spitale dhe në sektoret e shëndetit e konkluduar nga HOSPEEM dhe EPSU;	MPMS	MSh MIE	K3 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore mbi kërkesat minimale të shëndetit dhe sigurisë në lidhje me ekspozimin e punëtorëve ndaj rreziqeve që lindin nga agjentët fizikë (fusha elektromagnetike), e miratuar	Direktiva e Keshllit dhe Parlamentit Evropian 2004/40/EC të 29 Prillit 2004 mbi kërkesat minimale të shëndetit dhe sigurisë në lidhje me ekspozimin e punëtorëve ndaj rreziqeve që lindin nga agjentët fizikë (fusha elektromagnetike) (Direktiva e tetëmbëdhjetë brenda kuptimit të Nenit 16(1) të Direktives 89/391/EEC	MPMS	MMPH MIE	K4 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore mbi kërkesat minimale të shëndetit dhe sigurisë në lidhje me ekspozimin e punëtorëve ndaj rreziqeve që lindin nga	Direktiva e Keshllit dhe Parlamentit Evropian 2006/25/EC të 5 Prillit 2006 mbi kërkesat minimale të shëndetit dhe sigurisë	MPMS	MMPH MIE	K4 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00

		agjentët fizikë (rrezatimi optik artificial), e miratuar	në lidhje me ekspozimin e punëtorëve ndaj rreziqeve që lindin nga agjentët fizikë (rrezatimi optik artificial) (Direktiva e nëntëmbëdhjetë brenda kuptimit të Nenit 16(1) të Direktives 89/391/EEC);							
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore për përcaktimin e standardeve bazë të sigurisë për mbrojtjen nga rreziqet që vijnë nga ekspozimi ndaj rrezatimit jonizues , e miratuar	Direktiva e Keshillit 2013/59/Euratom të 5 Dhjetorit 2013 për përcaktimin e standardeve bazë të sigurisë për mbrojtjen nga rreziqet që vijnë nga ekspozimi ndaj rrezatimit jonizues, dhe shfuqizimin e Direktives 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom and 2003/122/Euratom	MPMS	MMPH MIE	K4 2017	P	€ 0.00	€ 5,000.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për mënyrën, procedurat dhe afatet e pagesës mujore për punëdhënësit të cilët nuk i përmbushin detyrimet sipas Ligji nr. 05/L-078 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-019 për aftësimin, riaftësimin Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara, i miratuar	NA	MPMS	MF	K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullorja e Punës për Bordin Këshilldhënës të APRK-së, e miratuar	NA	MPMS	MAShT	K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Rregullore për mënyrën e ofrimit të masave aktive të tregut të punës, e miratuar	NA	MPMS	MTI MAShT	K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.21. Kapitulli 20 i acquis-së: Ndërmarrjet dhe politikat e industrisë										
3.21.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.21.										
3.22. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane										
3.22.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.23. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore										
3.23.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.24. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore										
3.24.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.24.	<u>Sistemi gjyqësor</u>									
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Hartimi i fazes së parë të Kodit Civil	NA	MD	ZKM KGJK IGJK MPB	K4 2017		€ 0.00	€ 650,000.00	€ 650,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji për Prokurorin e Shtetit (plotësim ndryshim)	NA	MD	KPK	K3 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji për KGJK (plotësim ndryshim)	NA	MD	KGJK	K2 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji për KPK (plotësim ndryshim)	NA	MD	KPK	K2 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji nr. 04-L-139 për Procedurën Përmbartimore (plotësim-ndryshim)	NA	Kuvendi	MD KGJK KPK ZKM MF	K1 2017	NA	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	tehotabz eT i 83 inen es-ASM	ëthasaj nërudecorp rëp ijgIL eromitsetnok (mihsyrdn misëtolp)	AN	DM	KjGK	2017 1K	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji për Zyren e Prokurorit Disiplinor (ligj i ri)	NA	MD	KPK KGJK ZKM MF	K2 2017	NA	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji nr. 02-L40 për Provimin e Jurisprudencës (plotësim-ndryshim)	NA	MD		K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji nr. 03-L-057 për Ndërmjetësim (plotësim-ndryshim)	Direktiva 2008/52/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshilli të datës 21 maj 2008 në Disa Aspekte të Ndërmjetësimit në Çështjet Civile dhe Komerciale	MD	KGJK KPK ZKM MF	K1 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji për noterinë (plotësim-ndryshim)	NA	MD	KGJK	K1 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Politikat kundër korrupsionit									
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Plotësim ndryshim I Ligjit për Parandalimin e Konfliktit të interesit, I miratuar		MD	ZKM MF MAP KGJK KPK AKK	K2 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Ligji për pezullimin përkatësisht largimit nga detyra të zyrtarëve të lartë publik të akuzuar apo të dënuar për vepër penale të korrupsionit, i miratuar		MD	Kuvendi MAP KGJK KPK KQZ MPMS AKK	K3 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të drejtat themelore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Kodi i drejtësisë për të mitur (plotësim ndryshim)		MD	ZKM KGJK KPK MF MPB	K1 2017	NA	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.24.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ligji për Trashëgiminë Kulturore, i miratuar	Direktiva 93/7/KEE, 15 Mars 1993 për kthimin e objekteve kulturore të marra jashtëligjshëm Direktiva (KE) No 116/2009, 18 Dhjetor 2008 për eksportin e të mirave kulturore	MKRS		K1 2017	P	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00

3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ligji për Muze, i miratuar	NA	MKRS		K2 2017	NA	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ligji r mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të komuniteteve dhe pjesëtarëve të tyre në Republikën e Kosovës (plotësim, ndryshim)	NA	ZKM		K3 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ligjit për Mbrojtjen e të Dhënave Personale (plotësim, ndryshim)	NA	ZKM	AShMDhP	K4 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.24.	Sistemi gjyqësor									
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Plotësim ndryshimi i Rregullores për ndarjen e lëndëve si rezultat i ndryshimeve të shkaktuara nga projekti TIK/SMIL	NA	KPK		K4 2017	NA	€ 3,120.00	€ 0.00	€ 3,120.00
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Rregullorja për Sekretariatit e KPK-së dhe sistematizimin e vendeve të punës	NA	KPK		K1 2017	NA	€ 3,120.00	€ 0.00	€ 3,120.00
	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullorja për Komisionin për Administrimin e Prokurorive	NA	KPK		K3 2017	NA	€ 3,120.00	€ 0.00	€ 3,120.00
	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullorja për Komisionin për Buxhet, Financa dhe Personel	NA	KPK		K2 2017	NA	€ 3,120.00	€ 0.00	€ 3,120.00
3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullore për gjyqtarë porot, e miratuar	NA	KGJK		K1 2017	NA	€ 19,397.00	€ 0.00	€ 19,397.00

3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullore per transferimin e gjyqtareve	NA	KGJK		K1 2017	NA	€ 19,945.50	€ 0.00	€ 19,945.50
3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullorja per Komisionerin per pergjime elektronike	NA	KGJK		K2 2017	NA	€ 41,207.39	€ 0.00	€ 41,207.39
3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Udhëzim administrativ per trajnime te gjyqtareve, gjyqtareve porot, dhe stafit tjeter administrativ	NA	KGJK		K2 2017	NA	€ 39,342.49	€ 0.00	€ 39,342.49
3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e gjyqësorit (neni 83)	Rregullore për shpenzimet e dëshmiratrëve gjatë procedurës penale	NA	KGJK		K3 2017	NA	€ 60,659.24	€ 0.00	€ 60,659.24
3.24.	Lufta kundër korrupsionit									
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Aktet nenligjore qe dalin nga ligji per Administrimin e Pasurise se Sekuestruar dhe Konfiskuar, te miratuara	NA	MD		K2 2017	NA	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të drejtat themelore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Akt nënligjor që rregullon zbatimin e buxhetimit të përgjegjshëm gjinorë në institucionet e RK (akt nënligjor i ri)	NA	ABGJ	MF	K4 2017	NA	€ 16,000.00	€ 23,000.00	€ 39,000.00
3.24.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									

			1051/2013 e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që amandamenton Rregulloren (KE) Nr.562/2006 me qëllim që të sigurohen rregulla të përbashkëta mbi rifutjen në pëdorim të kontrolleve kufitare në kufinj të brendshëm në rrethana të jashtëzakonshme (të reflektohet inputi i fundit në narrativ)							
3.25.	Vizat									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Siguria e dokumenteve									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Azili									
3.25.	Migracioni									
	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së në fushën e migracionit	Ligji nr. 04/L-219 për të Huajt (plotësim-ndryshim)	Direktiva 2014/36/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim të punësimit si punëtorë sezonal Direktiva 2014/66/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta në suaza të transfereve brenda kompanive Rregullorja (KE) nr. 767/2008 e Parlamentit Evropian dhe të Këshilli në lidhje me Sistemin e	MPB		K2 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

			Informacionit për Viza (SIV) dhe shkëmbimin e të dhënve në mes të Shteteve Anëtare mbi vizat për qëndrim afatshkurtë (Rregullorja SIV)							
3.25.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e azilit (neni 85)	Ligji nr. 04/L-217 për Azil (ndryshim-plotësim)	Direktiva e Këshilli 2001/55/KE mbi standardet minimale për dhënien e mbrojtjes së përkohshme në rast të një fluksi masiv të personave të shpërngulur dhe për masat që promovojnë një balancë të përpjekjeve të Shteteve Anëtare në pranimin e këtyre pesonave dhe ballafaqimit me pasojat që vijnë nga kjo Direktiva e Këshilli 2003/86/KE mbi të drejtën e bashkimit familjar Direktiva 2013/33/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që cakton standardet e pranimin të aplikuesve për mbrojtje ndërkombëtare (recast) Direktiva 2013/32/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi procedurat për dhënien dhe revokimin e mbrojtjes ndërkombëtare (recast) Direktiva 2011/95/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli mbi standardet për kualifikimin e shtetasve të vendeve të	MPB		K2 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

			<p>treta ose personave pa shtetësi si përfitues të mbrojtjes ndërkombëtare, për një status të përbashkët të refugjatëve dhe personave që plotësojnë kushtet për mbrojtje shtesë, dhe për përmbajtjen e mbrojtjes së dhënë (recast) Direktiva 2011/51/BE e Parlamentit Evropian dhe të Këshilli që amandamenton Direktivën e Këshilli 2003/109/KE për të zgjeruar fushëveprimin e saj tek përfituesit e mbrojtjes ndërkombëtare</p>							
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së në fushën e migracionit	Të përmirësohet edhe më tej bashkëpunimi ndërkombëtar në fushën e ripranimit	Marrëveshja për ripranim me Letoninë, e nënshkruar Marrëveshjet për ripranim me Maqedoninë, e nënshkruara	MPB	MPJ	K2 2017	NA	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Luftimi i shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.25.	Luftimi i narkotikëve									
3.25.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Nënshkrimi i Marrëveshjeve për bashkëpunim në sundimin e ligjit dhe bashkëpunim policor	Marrëveshja me Australinë, e nënshkruar Marrëveshja me Belgjikën, e nënshkruar Marrëveshja me Danimarkën, e nënshkruar Marrëveshja me Italinë, e nënshkruar Marrëveshja me Estoninë, e nënshkruar Marrëveshja me	MPB	MPJ	K4 2017	NA	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00

			Turqinë, e nënshkruar							
3.25.	Lufta kundër terrorizmit									
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së në fushën e luftës kundër terrorizmit	Ligji për Infrastrukturë Kritike (ligj I ri)	Direktiva e Këshilli 2008/114/KE e 8 Dhjetorit 2008 për Identifikimin dhe përcaktimin e infrastrukturës kritike dhe nevojës për të përmirësuar mbrojtjen e tyre	MPB		K2 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.25.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.25.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Menaxhimi i kufirit									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Vizat									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Siguria e dokumenteve									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Azili									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Plotesim-ndryshimi i UA nr.16-2013 per Proceduren Standarde te Pritjes dhe Trajtimit Fillestare te azilkerkuesve.	Direktiva 2013/33/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që cakton standardet e pranimit të aplikuesve për mbrojtje ndërkombëtare (recast) Direktiva 2013/32/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi procedurat për dhënien dhe revokimin e mbrojtjes ndërkombëtare (recast)	MPB	MPMS PK MASHT MSh	K4 2017	P	€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Plotesim-ndryshimi i UA nr.17-2013 per Procedurat dhe Standardet e Shqyrtimit dhe Marrjes se Vendimit Lidhur me Kerkesen per Azil.	Direktiva 2013/33/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që cakton standardet e pranimit të aplikuesve për mbrojtje ndërkombëtare (recast) Direktiva 2013/32/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi procedurat për dhënien dhe revokimin e mbrojtjes ndërkombëtare (recast)	MPB	MPMS PK MASHT MSh	K4 2017	P	€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Plotesim-ndryshimi i Rregullores 02-2014 per Funkionimin e Qendres per Azilkerkues.	Direktiva 2013/33/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli që cakton standardet e pranimit të aplikuesve për mbrojtje ndërkombëtare (recast) Direktiva 2013/32/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi procedurat për dhënien dhe revokimin e mbrojtjes ndërkombëtare (recast)	MPB	MPMS PK MASHT MSh	K4 2017	P	€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00
3.25.	Migracioni									
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Plotesim-ndryshimi i UA nr.01-2014 Per Proceduren e Leshimit te Lejes se Qendrimit per te huajt dhe Vertetimit per lajmerimin e punes.	Direktiva 2014/36/BE e Parlamentit Evropian dhe Këshilli mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta me qëllim të punësimit si punëtorë sezonal Direktiva 2014/66/BE e Parlamentit Evropian dhe e Këshilli mbi kushtet e hyrjes dhe qëndrimit të shtetasve të vendeve të treta në suaza të transfereve brenda kompanive 3. Direktiva e Këshilli	MPB	MPJ MPMS PK	K4 2017	P	€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00

			2003/86/KE mbi të drejtën e bASHkimit familjar.							
3.25	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Plotesim-ndryshimi i UA nr.09-2014 Per Kthimin e te Huajve me Qendrim te Paligjshem ne RKS.	Direktiva 2008/115/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshilli mbi standardet dhe procedurat e perbashketa ne shtetet anetare per kthimin e shtetasve te vendeve te treta me qendrim te paligjshem	MPB	MPJ PK	K3 2017	P	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	5. Regullorja për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit, e rishikuar	NA	MPB	ZKM MPMS MAPL MMPH MSh MASHT MBPZhr MeD	K4 2017	NA	€ 250.00	€ 12,657.00	€ 12,907.00
	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Regullorja per Integrimin e te huajve	Komunikata COM/2011/0455 e Komisionit Evropian dhe Parlamentit Evropian, Keshillit dhe komitetit Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetit te Regjioneve - Agjenda Evropiane per Integrimin e shtetasve te vendeve te treta Komunikata COM/2005/0389 e Komisionit Evropian dhe Parlamentit Evropian, Keshillit dhe komitetit Evropian Ekonomik dhe Social dhe Komitetit te Regjioneve - Agjenda e perbashket per Integrim - Korniza per integrimin e shtetasve te vendeve te treta.	MPB	ZKM MPMS MAPL MMPH MSh MASHT MBPZhr MeD		P	€ 400.00	€ 0.00	€ 400.00

3.25	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Plotesim-ndryshimi i Rregullores MPB nr. 03-2014 per Funkcionimin e Qendres per Mbajtjen e te Huajve	Direktiva 2008/115/EC e Parlamentit Evropian dhe Këshilli mbi standardet dhe procedurat e perbashketa ne shtetet anetare per kthimin e shtetasve te vendeve te treta me qendrim te paligjshem	MPB	PK MSh	K4 2017	P	€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00
3.25.	Luftimi i narkotikëve									
3.25.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafëruar	Rregullorja per Komisionin per Kompenzimin e Viktimave, e hartuar	MD	KGJK KPK MSh MF	K1 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.25.	Lufta kundër terrorizmit									
3.25.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.25.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ligji mbi Të Drejtën Ndërkombëtare Private (ligj i ri)	Rregullorja nr. 593/2008 i Parlamentit Evropian dhe Këshilli (17 Qershor 2008) mbi të Drejtën Kompetente për Detyrimet Kontraktuese që Inkorporon Konventën e parë të Romës; Rregullorja nr. 864/2007 i Parlamentit Evropian dhe Këshilli (11 Korrik 2007) mbi të Drejtën Kompetente për Detyrimet Jashtë Kontraktuese që inkorporon Konventën e dytë të Romës; Rregullorja nr.	MD		K2 2017	P	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00

			1215/2012 i Parlamentit Evropian dhe Këshilli (12 Dhjetor 2012) mbi Kompetencën, njohjen dhe ekzekutimin e vendimeve gjyqësore në çështjet civile dhe komerciale, që inkorporon Konventën e parë të Brukselit; Rregullorja nr. 2201/2003 e Këshilli (27 Nëntor 2003) lidhur me kompetencën dhe njohjen dhe ekzekutimin e vendimeve gjyqësore në çështjet martesore dhe çështjet lidhur me përgjegjësinë prindërore, që inkorporon Konventën e dytë të Brukselit, e amendementuar nga Rregullorja 2116/2004. Council regulation 4/2009 5.Rregullorja nr. 4/2009 e dates 18 Dhjetor 2008 lidhur me juridiksionin, ligjin e zbatueshëm, njohjen dhe zbatimin e vendimeve dhe bashkëpunimit lidhur me çështjet e detyrimeve të mbajtjes.							
3.26. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe hulumtimet										
3.26.	Legjislacioni kornizë									
3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Projektligji per inovacion dhe transfer te dijes dhe teknologjise, i miratuar	NA	MASHT	MTI MZhE	K2 2017	NA	€ 5,638.80	€ 0.00	€ 5,638.80
3.26.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									

3.27. Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura										
3.27.	Legjislacioni kornizë									
3.27.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Ligji për Arsimin e Lartë i miratuar	NA	Kuvendi	MASHT	K1 2017	NA	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për kushtet dhe kriteret që drejton themelimin e formave duale të Arsimin dhe aftësimin profesional, në të cilën aftësimi paraprak dhe përvoja realizohen në ndërmarrje, i miratuar	NA	MASHT	MPMS OEK	K3 2017	NA	€ 804.80	€ 0.00	€ 804.80
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për licencim të Bartësve Privat të Arsimin të Lartë, i miratuar	NA	MASHT		K3 2017	NA	€ 9,639.00	€ 0.00	€ 9,639.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për vlerësimin e shkallës së arritjes së nxënësve sipas kornizës së kurikulës së arsimin parauniversitar të Republikës së Kosovës, i miratuar	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për statusin dhe punën e Agjencise Kosovës për Kurikulum, Standarde dhe Vlerësim	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për zbatimin e dokumenteve kurrikulare në të gjitha shkollat e Kosovës, i miratuar	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ 14/2013 për vlerësim të performances së mësimitdhënësve, i miratuar	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00

3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ 15/2013 për financim të zhvillimit profesional të mësimeve, i miratuar	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Udhëzimi administrativ i Ligjit mbi arsimin e lartë, i miratuar	NA	MASHT		K4 2017	NA	€ 11,727.07	€ 0.00	€ 11,727.07
3.28. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi										
3.28.	Legjislacioni kornizë									
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji për infrastrukturë dhe informatat hapësinore (ligj i ri), i miratuar	Direktiva 2007/2/KE për themelimin e infrastrukturës për informim hapësinor-INSPIRE	MMPH	Kuvendi MSh MTI MBPZhr Komunat	K1 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji nr. 03/L-160 për mbrojtjen e ajrit nga ndotja (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva 2004/70/KE për arsenin, kadmiumin, merkurin, nikelin dhe hidrokarburet aromatike policiklike në ajrin mjedisor Direktiva 2001/81/KE për kufijtë kombëtarë të emisioneve për disa ndotës atmosferik Direktiva 2003/87/KE krijimit të një skeme për tregëtimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda komunitetit me të cilën amandamentohet Direktiva 96/61/KE për parandalimin dhe kontrollimin e ndotjes industriale Direktiva 2004/101/KE me të cilën amandamentohet Direktiva 2003/87/KE e krijimit të një skeme për tregimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda	MMPH	Kuvendi MTI MZhE MSh MF	K4 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00

		<p>komunitetit lidhur me mekanizmat e Kyoto Protokolit Direktiva 2008/101/KE me të cilën amandamentohet Direktiva 2003/87/KE krijimit të një skeme për tregimin e kuotave të emisioneve të gazrave serë brenda komunitetit Direktiva 2009/29/KE me të cilën amandamentohet Direktiva 2003/87/KE për të përmirësuar dhe zgjeruar sistemin e tregtimit të emisioneve brenda komunitetit Direktiva 2009/30/KE me të cilën amandamentohet Direktiva 98/70/KE e në lidhje me specifikimet e benzinës dhe naftës si dhe naftës së gazit si dhe prezantimin e një mekanizmi për monitorimin dhe redukimin e emisioneve të gazrave serë si dhe plotësim-ndryshimi i Direktivës 199/32/KE për specifikimin e karburantit të përdorur nga anijet për lundrim të brendshëm si dhe shfuqizimin e Direktivës 93/12/KEE rreth permbajtës së sulphurit në karburantet e lëngshme të caktura Vendimi 406/2009/KE</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--

		<p>për përpjekjet e shteteve anëtare në zvogëlimin e emetimeve e gazrave serë që ti plotësojnë obligimet e Komunitetit për zvogëlimin e gazrave serë deri më 2020</p> <p>Vendimi i Komisionit nr. 2011/278/BE për përcaktimin e rregullave kalimtare në nivel të Bashkësisë për shpërndarjen pa pagesë të kuotave të njësisive të emisioneve në përputhje me nenin 10, të Direktivës 2003/87/BE për krijimin e një skeme për tregimin e emisioneve të gazrave serrë me kuota</p> <p>Rregullorja nr. 1005/2009 për materiet të cilat e dëmtojnë shtresën e ozonit</p> <p>Rregullorja nr. 842/2006 të Parlamentit dhe Këshilli Evropian për gazrat serë të fluoruara të caktuara</p> <p>Vendimi i Këshilli nr. 97/101/BE me të cilën vendoset shkëmbimi reciprok i informatave dhe shënimeve të marra nga rrjetet dhe stacionet e veçanta të cilat masin papastërtinë e ajrit mes shteteve anëtare</p> <p>Vendimi i Këshilli nr. 2001/752/BE me të cilën ndërrohen shtojcat</p>						
--	--	---	--	--	--	--	--	--

		<p>e Vendimit të Këshilli 97/101/BE për shkëmbim të informatave për të dhënat mbi ajrin</p> <p>Vendimi i Komisionit nr. 2004/224/BE me të cilën përcaktohet mënyra e dhënies së informatave për planet ose programet të cilat kërkohen sipas Direktivës 96/62/BE për vlerat kufitare për materiet e veçanta ndotëse në ajrin mjedisor</p> <p>Vendimi i Këshilli nr. 2004/461/BE me të cilën përcaktohet pyetëtori për paraqitjen e raportit vjetor për cilësinë e ajrit sipas Direktivës së Këshilli 96/62/BE dhe 1999/30/BE si dhe sipas Direktiva ve 2000/69/BE dhe 2002/3/BE të Parlamentit dhe Këshilli Evropian (ka zëvendësuar vendimin 2001/839/BE)</p> <p>Vendimi nr. 280/2004/BE të Parlamentit dhe Këshilli Evropian për mekanizmin e përcjelljes së gazrave serë në Bashkësi dhe për zbatimin e Protokollit të Kyotos</p> <p>Rregullorja e Komisionit (BE) nr. 031/2010 për ndarjen, udhëheqjen dhe aspektet tjera të ndarjes</p>						
--	--	--	--	--	--	--	--	--

			së kuotave të emisioneve të gazrave serë sipas Direktivës 2003/87/BE për vendosjen e sistemit të tregëtimit me kuota të emisioneve të gazrave serë brenda Bashkësisë Vendimi i Komisionit nr. 2007/589/BE me të cilën mirren vendimet për përcjelljen dhe raportimin e emisioneve të gazrave serë sipas Direktivës 2003/87/BE, e cila është ndryshuar dhe plotësuar me Vendim të Komisionit 2011/540/BE							
	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji për mbeturinat nga industria e nxjerrjes së mineraleve, i miratuar	Direktiva 2006/21/EC për mbeturinat nga minierat	MMPH	Kuvendi MTI MF MZhE MIE KPMM Operatorët e Minierave	K4 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji nr. 03/L-119 për produktet biocide (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja nr. 528/2012 për produkte biocide 2. Rregullorja 1907/2006 për regjistrimin, evaluimin, autorizimin dhe ndalesën e kimikateve-REACH 3. Rregullorja nr. 1272/2008 për për klasifikimin, paketimin dhe etiketimin e substancave të rrezikshme-CLP	MMPH	Kuvendi MSh MTI MBPZHR	K3 2017	P	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00

3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji nr. 02/L-53 për gjuetinë (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva 92/43/KEE për ruajtjen e vendbanimeve natyrore, florës dhe faunës së egër Direktiva 79/409/KEE për shpezët 3. Konventa e Bonit-për mbrojtjen e llojeve shtegëtuese të kafshëve të egra Konventa e Bernit- për ruajtjen e florës dhe faunës së egër dhe habitateve natyrore Evropiane 5. Konventa e Rios-për Biodiversitet	MBPZHR	Kuvendi	K3 2017	P	€ 10,500.00	€ 0.00	€ 10,500.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji nr. 2003/3 për pyjet e Kosovës (plotësim-ndryshim)	Rregullorja (BE) nr. 691/2011 e Parlamentit dhe e Këshilli Evropian e datës 6 korrik 2011 mbi llogaritë ekonomike mjedisore evropiane Rregullorja (BE) nr. 995/2010 e Parlamentit dhe e Këshilli Evropian e datës 20 tetor 2010 për detyrimet e operatorëve të cilët vendosin drurin dhe produktet e drurit në treg	MBPZHR	Kuvendi	K2 2017	P	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ligji nr. 02/L-102 për mbrojtjen nga zhurma (plotësim-ndryshim), i miratuar	Direktiva nr. 2002/49/KE lidhur me vlerësimin dhe menaxhimin e zhurmës në mjedis	MMPH	Kuvendi MSh MIE MAPL Komunat	K3 2017	P	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.28.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA nr. 06/2007 për rregullat dhe normat e shkarkimeve në ajër nga burimet e palëvizshme të ndotjes (plotësim-ndryshim), e miratuar	Direktiva 2010/75/EU për emisionet industriale	MMPH	MTI MZhE MSh MF	K4 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00

Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA për listen e kategorive të mbeturinave të rrezikshme sipas origjinës dhe përmbajtjes - Lista Y (akt nënligjor i ri), e miratuar	Konventa e Baselit për qarkullim ndërkufitar të mbeturinave të rrezikshme	MMPH	MTI MZhE MSh MF MIE	K1 2017	P	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA nr. 15/12 për menaxhimin e deponive të mbeturinave (plotësim-ndryshim), e miratuar	Direktiva e Këshillit 1999/31/EC	MMPH	MTI MZhE MSh MF MIE	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA nr. 10/2012 për listen teknike të sigurisë për kimikate dhe mënyrën e plotësimit të saj (plotësim-ndryshim), e miratuar	Direktiva 1907/2006/EC- REACH	MMPH	MTI MZhE MSh MF MIE	K3 2017	P	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA për mbeturina që përmbajnë ndotës organik të qëndrueshëm, e miratuar	Rregullorja nr. 850/2004 - POPs	MMPH	MTI MZhE MSh MF MIE	K4 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	UA nr. 18/2012 për shpalljen e llojeve të egra të mbrojtura dhe strikt të mbrojtura (plotësim -ndryshim), e miratuar	Direktiva nr. 2013/17/BE që ndryshon Direktivën nr. 2009/147/KE dhe Direktivën e Këshillit të Evropës nr. 92/43/KEE	MMPH	MBPZhr	K4 2017	P	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Vendimi për shpalljen nën mbrojtje të parkut të natyrës " Mali Pashtrik " dhe " Liqeni i Vërmicës " , i nxjerr	Direktiva e Këshillit Nr 92/43/KEE e ndryshuar me Direktivën nr. 97/62/KE, Direktivën nr. 2006/105/KE dhe Rregulloren e KE nr. 1882/2003	MMPH	ZKM MBPZhr MIE MF Komunat	K3 2017	P	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00

	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Vendimi mbi lejimin e kapjes në natyrë të llojeve vendore të egëra dhe shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre, i nxjerr	Rregullore e Këshillit KE 338/97	MMPH	ZKM MBPZHR MIE MF Komunat	K2 2017	P	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.29. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit publik										
3.29.	Legjislacioni kornizë									
3.29.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.29.	Zbatimi i nenit 81 të MSA-së	Ligji për Mbrojtjen e Konsumatorit, i miratuar (plotësim - ndryshim)	Direktiva 85/374/KE mbi Përgjegjësinë për Produkte të Dëmtuara. Direktiva 2002/65 / KE mbi Distancë Marketingun e Shërbimeve Financiare të Konsumatorit (T) Direktiva 2008/122/KE për Mbrojtjen e Konsumatorëve në Lidhje me Aspekte të Caktuara të Ndarjes Kohore, Produkteve te Pushimit Afatgjatë, Rishitje dhe Shkëmbim Kontratash. Direktiva 2011/83/ BE për të Drejtat e Konsumatorëve.	MTI	BQK MSh MBPZHR	K1 2017	P	€ 1,000.00	€ 10,000.00	€ 11,000.00
3.29.	Mbrojtja e shëndetit									

3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Ligji për Transfuzion të Gjakut, i miratuar (Plotësim/Ndryshim)	Direktiva 2002/98/KE për Standardet e Komunitetit dhe Specifikacionet lidhur me Sistemin e Kualitetit për Institucionet Shëndetësore për Gjak. Direktiva 2004/33/KE për zbatimin e Direktivës 2002/98/KE për Kushtet e Caktuara Teknike për Gjakun dhe Prodhimet e Gjakut. Direktiva 2005/61/KE për Zbatimin e Direktivës 2002/98/KE për Kushtet e Gjurmimit dhe Njoftimit për Reaksionin dhe Incidentin Serioz të Padëshiruar. Direktiva 2005/62/KE për zbatimin e Direktivës 2002/98/KE të Parlamentit Evropian dhe Këshilli për Standardet e Komunitetit dhe Specifikacionet Lidhur me Sistemin e Kualitetit për Institucionet Shëndetësore për Gjak.	MSh	MF MIE	K2 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Projektligji për shëndet riprodhues, i miratuar	Direktive 2004/23 Për përcaktimin e standardeve për cilësi dhe siguri për dhurim, prokurim, testim, procesim, ruajtje, magazinim dhe shpërndarje të indeve dhe qelizave njerëzore. Direktiva e Komisionit	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

			2006/86/KE Për zbatimin e Direktivës 2004/23 KE, lidhur me kushtet për gjurmim, njoftim për ngjarje dhe reaksione të padëshiruara dhe kushtet e caktuara teknike për kodim, procesim, ruajtje, magazinim dhe shpërndarje të indeve dhe qelizave njerëzore.							
3.29.	Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative									
3.29.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.29.	Zbatimi i nenit 81 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për blerjet E-commerce, i miratuar	Transpozimi i Direktives 2000/31/EC	MTI		K4 2017	P	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.29.	Mbrojtja e shendetit									
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për Kushtet për Inspektim dhe Masat e Kontrollit, në Fushën e Transplantimit të Indeve dhe Qelizave, i miratuar (akt nënligjor i ri)	Vendimi 2010/453/KE për Krijimin e Udhërrëfyesve Lidhur me Kushtet për Inspektime dhe Masat e Kontrollit, dhe Trajnimin e Kualifikimit të Zyrtarëve në Fushën të Indeve dhe Qelizave të Përcaktuara me Direktivën 2004/23.	MSh	MF MIE	K1 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për Importin dhe Eksportin e Indeve dhe Qelizave, i miratuar (akt nënligjor i ri)	Direktiva 2015/566/BE për Zbatimin e Direktivës 2004/23/KE Lidhur me Procedurat për Verifikimin e Standardeve Ekuivalente të Cilësisë dhe Sigurisë për Indet dhe Qelizat e Importuara.	MSh	MF MIE	K1 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00

3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ për Vërejtjet e Kombinuara në paketimet e duhanit, i miratuar (akt nënligjor i ri)	Vendimi 2003/641/KE Vendimi C (2005) 1452 Vendimi C (2005) 1502 BE	MSh	MF MIE	K1 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për farmakovigjilencën, i miratuar	Direktiva 2001/83/KE Kodin Komunitar në lidhje me produktet mjekësor për përdorim të njerëzve (Versioni i Konsoliduar)	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për Praktikatat e mira të shpërndarjes, i miratuar	Direktiva 2001/83/KE Kodin Komunitar në lidhje me produktet mjekësor për përdorim të njerëzve; 2. Direktiva 2011/62 KE që plotëson Direktiva 2001/83/KE Kodin Komunitar në lidhje me produktet mjekësor për përdorim të njerëzve për parandalimin e futjes brenda rrjetit ligjor të furnizimit të produkteve mjekësore të falsifikuara/ tekst relevantë me EEA	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ Obligimet dhe kualifikimet e personit përgjegjës, i miratuar	Direktive 2004/23 Për përcaktimin e standardeve për cilësi dhe siguri për dhurim, prokurim, testim, procesim, ruajtje, magazinim dhe shpërndarje të indeve dhe qelizave njerëzore.	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00

3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për kushtet dhe procedurat lidhur me eksperimentimin, shenjëzimin, trajtimin, përpunimin, ruajtjen, distribuimin, garantimin e kualitetit dhe sigurisë, për dhënien e licencës së institucioneve shëndetësore për inde dhe qeliza, i miratuar	Direktive 2004/23 Për përcaktimin e standardeve për cilësi dhe siguri për dhurim, prokurim, testim, procesim, ruajtje, magazinim dhe shpërndarje të indeve dhe qelizave njerëzore.	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për regjistrimin e multivitaminave, mineraleve, oligomineraleve, substancave herbale, preparateve herbale dhe produkteve tjera për të cilat nuk nevojitet autorizimi për marketing, i miratuar	Direktiva 2002/46/KE Për përfrimin e ligjeve të Shteteve Anëtare në lidhje me shtesat në ushqim; Rregullorja (KE) Nr 1170/2009 për ndryshimin e Direktivës 2002/46/KE dhe Rregullorja (KE) NR 1925/2006 në lidhje me listën e vitaminave, mineraleve dhe format e tyre që mund të shtohen në ushqim, përfshirë shtesat në ushqim; Direktiva 2008/100/KE që ndryshon Direktivën 90/496/EEC për ushqueshmërinë, etiketën për përbërësit e ushqimit në lidhje me mëditjen ditore të rekomanduar, faktorët e shndërrimit në energji dhe definicionet.	MSh	MF MIE	K4 2017	P	€ 2,500.00	€ 2,500.00	€ 5,000.00
3.30. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor										
3.30.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.30.	Zbatimi i	Kodi Doganor dhe i	Rregullorja	MF	ATK	K4 2017	P	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00

	nenit 77 dhe 104 të MSA-së	Akcizave të Kosovës Nr.03/L-109, plotësuar dhe ndryshuar me nr. 04/L099, i miratuar	<p>Nr.2913/92/ e dates 12 tetor 1992 lidhur me Kodin Doganor të Komunitetit Evropian (Rregullore e Keshillit (EEC) nr. 2913/92 per Themelimin e Kodit Doganor te Komunitetit (OJ L 302,19.10.1992,p.1) e amandamentuar dhe korigjuar.</p> <p>Rregullorja (KE) Nr.82/97 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian me 19 dhjetor 1996 L 171</p> <p>21.1.1997;Rregullorja (KE) Nr.955/1999 e Parlamnetit dhe KE me 13 prill 1999 L 119 1 7.5.1999</p> <p>3. Rregullorja (KE) Nr.2700/200 Parlamneti dhe KE me 16 nentor 2000 L 311 17 12.12.2000</p> <p>Rregullorja (KE) nr. 648/2005 e Parlamnetit dhe KE me 13 prill 2005 L 117 13.04.5.2005</p> <p>5. Rregullorja e Këshilli (KE) Nr.1791/2006 me 20 nentor 2006 L 363 1 20.12.2006 L 363 1 20. 12.2006 Plotësuar nga; Akti i hyrjes se Austrisë, Suedis dhe Finlandes C 241 21 29.8.1994 (miratuar nga Vendimi i Këshilli 95/1 KE, Euratom, ECSC L 1 1 1 1.1995</p>	DK					
3.30.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>								

3.30.	Zbatimi i nenit 77 dhe 104 të MSA-së	Udhëzimi Administrativ Nr.11/2009 për Impementimin e Kodit Doganor dhe të Akcizave të Kosovës, i miratuar (plotësim-ndryshim)	Rregullorja nr.2913/92/ e dates 12 tetor 1992 lidhur me Kodin Doganor të Komunitetit Evropian (Rregullore e Keshillit (EEC) nr. 2913/92 per Themelimin e Kodit Doganor te Komunitetit (OJ L 302,19.10.1992,p.1) e amandamentuar dhe korigjuar	MF	DK	K4 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.30.	Zbatimi i nenit 77 dhe 104 të MSA-së	Udhëzim Administrativ për deklaratën paraprake para-arritjes për zbatimin e Ligjit 04/L-099 për plotësimin dhe ndryshimin e Kodit 03/L-109 Doganor dhe të Akcizave të Kosoves (plotësim-ndryshim), i miratuar	Rregullorja nr. 648/2005 e Parlamentit dhe Këshilli Evropian (Rreg.2913/1992)	MF	DK	K4 2017	P	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.31. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë										
3.31.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra									
3.32. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurise dhe e mbrojtjes										
3.32.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra									
3.33. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar										
3.33.	<u>Legjislacioni kornizë</u>									
3.33.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Zhvillimi i legjislacioni sekondar për zbatimin e ligjit të kontrollit të brendshëm të financave publike	Udhëzimet e INTOSAI-t për standardet e kontrollit të brendshëm në sektorin publik, korniza COSO	MF	NjQH MFK	K4 2017	P	€ 10,400.00	€ 0.00	€ 10,400.00
3.34. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore										
3.34.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra									
3.35. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet										
3.35.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë faë të aderimit në BE.									

3.36. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera	
3.36.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë faë të aderimit në BE

Masat zbatuese

Nr.	Objektivat/ Referenca kornizë	Masat/ Veprimet	Treguesit	Institucionet përgjegjëse	Institucionet mbështetëse	Afatet kohore	Dokumentet referuese	Buxheti		
								BRK	Donatorët	Totali
1. BLOKU I: KRITERET POLITIKE										
1.1. Demokracia dhe sundimi i ligjit										
1.1.1. Kushtetuta, Parlamenti dhe sistemi zgjedhor										
1.1.1.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.1.	Te zbatohen dispozitat e MSA-së mbi administratën e Kuvendit të Republikës së Kosovës (neni 120)Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e administratës së Kuvendit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	Strategjia për bashkëpunim ndërkombëtar dhe ndër-parlamentar, e miratuar	Kuvendi		K1 2017		€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.1.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.1.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.1.	Të zbatohet neni 120 dhe 132 i MSA-së	Të vazhdohet me mbikqyrjen e rregullt të funksionimit të Institucionave të pavarura	Numri i raporteve të institucioneve të pavarura	Kuvendi		K4 2017		€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.1.	Të zbatohet neni 120 dhe 132 i MSA-së	Vazhdimi i monitorimit të ligjeve	Numri i rekomandimeve të lëshuara nga monitorimi si dhe zbatimi i tyre	Kuvendi		K4 2017		€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.2. Administrata publike										
1.1.2.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre (Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike)	SMAP dhe PVSMAP, të miratuara	MAP		K4 2017	Raporti për vlerësimin e zbatimit të PVSMAP	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00

1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatim i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre (Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike)	Klasifikimi i vendeve të punës, i përfunduar	MAP		K4 2017	Strategjia e Modernizimit të Administratës Publike 2015-2020	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatim i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre (Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike)	Katalogu i vendeve të punës në Shërbimin Civil, i përditësuar	MAP		K4 2017	Strategjia e Modernizimit të Administratës Publike 2015-2020	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatim i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre (Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike)	Sistemi i ri i pagave në SHCK, i zbatuar.	MAP		K4 2017	Strategjia e Modernizimit të Administratës Publike 2015-2020	€ 5,000,000.00	€ 0.00	€ 5,000,000.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatim i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre (Strategjia për Modernizimin e Administratës Publike)	SIMBNj, funksionale dhe e ndërlidhur me sistemet tjera	MAP		K4 2017	Ligji për Shërbimin Civil dhe Rregullorja për Regjistrin Qendror të NC-ve	€ 60,000.00	€ 0.00	€ 60,000.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatim i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Platforma e ndërveprimit të sistemeve elektronike, e zhvilluar	MAP		K4 2017	PVSMAP 2015-2017	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00

1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Plani i Integritetit për MAP, i hartuar	MAP		K1 2017	PVSMAP 2015-2017	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Plani Kombëtar i Veprimit për të dhëna të hapura (Open Data), i hartuar	MAP	ZKM MAPL MIE	K4 2017	Karta për hapjen e te dhenave të Republikës së Kosovës 2016	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Strategjia për zhvillim ekonomik lokal, e hartuar	MAPL	MKRS MMPH MAP MASHT MZHE	K4 2017		€ 4,800.00	€ 23,520.00	€ 28,320.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Projektligji për menaxhimin e pronës së paluajtshme të komunës, i hartuar	MAPL	MKRS MMPH MAP MASHT MZHE	K4 2017		€ 9,850.00	€ 0.00	€ 9,850.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	20 projekte të OJQ-ve për avancimin e vetëqeverisjes lokale, të financuara	MAPL	Komunat	K4 2017		€ 203,649.00	€ 0.00	€ 203,649.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Avancimi dhe zbatimi i kornizës ligjore për ofrimin e shërbimeve publike, procedurave administrative dhe kontrollimin e kualitetit të tyre	Koncept-dokumenti për Akademinë për vetëqeverisje lokale, i hartuar dhe i dërguar në Qeveri	MAPL	ZKM MAP MF MIE AKK	K2 2017		€ 9,850.00	€ 0.00	€ 9,850.00
1.1.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									

1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së	Udhërrefyesi për rishikimin cilësor dhe sasior të agjencive, i miratuar	MAP	ZKM MF MIE	K4 2017	Raporti mbi analizen e agjencive	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.2.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e administratës publike, me qëllim të zbatimit të standardeve dhe parimeve të BE-së për PA	Numri i shërbimeve administrative-publike që ofrohen nga AP, të identifikuar	MAP	IRK	K4 2017	Projekti IPA II	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.3. Avokati i Popullit										
1.1.3.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.3.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të përmirësohen kushtet për funksionimin e IAP	Buxheti i IAP për vitin 2017, i miratuar sipas kërkeses buxhetore të datës 20 qershor 2016 për IAP	MF	Kuvendi	K1 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 1,336,220.99	€ 0.00	€ 1,512,855.06
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i Institucionit të Avokatit të Popullit	Zëvendësit e Avokatit të Popullit, të emëruar	Kuvendi	IAP	K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 76,260.00	€ 0.00	€ 76,260.00
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti për Pranim dhe Administrim të Ankesave, i funksionalizuar (13 punonjës të angazhuar në kuadër të këtij departamenti	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 138,052.40	€ 0.00	€ 138,052.40
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave	Departamenti për Parandalimin e Torturës, i	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për	€ 57,333.60	€ 0.00	€ 57,333.60

		(departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	funksionalizuar				Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit			
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti i Hetimit te Ankesave, I funksionalizuar (10 punonjës te angazhuar n kuadër të këtij departamenti	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 116,450.80	€ 0.00	€ 116,450.80
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti per Mbrojtje nga Diskriminimi, i funksionalizuar (4 punonjes te angazhuar ne kuader te ketij departamenti	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 46,511.88	€ 0.00	€ 46,511.88
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti per Mbrojtjen e te drejtave te Femijeve, i funksionalizuar (3 punonjës të angazhuar në kuadër të këtij departamenti	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 35,789.88	€ 0.00	€ 35,789.88
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti për Çështje Juridike, i funksionalizuar (3 punonjës të angazhuar në kuadër të këtij departamenti	IAP		K2 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të	€ 35,789.88	€ 0.00	€ 35,789.88

1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Të avancohet funksionimi i strukturave (departamenteve) të Institucionit të Avokatit të Popullit (Ristrukturim i departamenteve ekzistuese)	Departamenti për Bashkëpunim, Raportim dhe promovim të të Drejtave të Njeriut, i funksionalizuar	IAP		K2 2017	Popullit Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 34,709.88	€ 0.00	€ 34,709.88
1.1.3.	Të zbatohet neni 120 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve njerëzore të Institucionit të Avokatit të Popullit	Numri i trajnimeve të realizuara	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 17,000.00	€ 0.00	€ 17,000.00
1.1.3.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Promovimi i të drejtave të njeriut, i relaizuar konform mandatit	Aktivitetet e parapara promovuese, të realizuara (numri i tryezave, konferencave, vizitave me karakter promovues, publikimi i materialeve promovuese etj)	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregullorja për Organizimin e Brendshëm dhe Sistematizimin e Vendeve të Punës në Instiucionin e Avokatit të Popullit	€ 2,100.00	€ 0.00	€ 2,100.00
1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Trajtimi dhe adresimi i rregullt i ankesave të qytetarëve drejtuar IAP-së dhe adresimi i rekomandimeve të IAP-së	Numri i ankesave të pranuar	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00
1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Trajtimi dhe adresimi i rregullt i ankesave të qytetarëve drejtuar IAP-së dhe adresimi i rekomandimeve të IAP-së	Numri i ankesave të trajtuara	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00
1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Trajtimi dhe adresimi i rregullt i ankesave të qytetarëve drejtuar IAP-së dhe adresimi i rekomandimeve të IAP-së	Numri i rekomandimeve të derguara tek autoritetet përgjegjëse	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00

1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Trajtimi dhe adresimi i rregullt i ankesave të qytetarëve drejtuar IAP-së dhe adresimi i rekomandimeve të IAP-së	Numri i rekomandimeve të IAP të zbatuara nga autoritetet përgjegjëse	ZKM	Kuvendi	K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00
1.1.3.	Të zbatohet neni 3, 4 dhe 7 të MSA-së	Avancimi i bashkëpunimit ndërkombëtar	Numri i anëtarësimeve në mekanizma ndërkombëtare për të drejtat e njeriut	IAP		K4 2017	Ligji për Avokatin e Popullit	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
1.1.4. Mbikëqyrja civile e forcave të sigurisë										
1.1.4.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.1.4	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura	Strategjia Kombëtare e Sigurisë, e miratuar	ZKM	MFSK MPB MPJ MD AKI MF	K3 2017		€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.4	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura	Strategjia e Mbrojtjes, e miratuar	MFSK	MFSK MPB MPJ MD MF	K4 2017		€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
1.1.4.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
1.1.4.	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së	MFSK dhe FSK, të ristrukturuara	MFSK	MF	K4 2017		€ 45,514,238.50	€ 0.00	€ 45,514,238.50
1.1.4.	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së	Agjencia për mbrojtjen e Informacioneve të Klasifikuara, e themeluar	ZKM	AKI MF MPB MFSK MPJ MD	K3 2017		€ 5,514,238.50	€ 0.00	€ 5,514,238.50
1.1.4.	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së	Komisioneri Parlamentar për Forcat e Armatosura, i themeluar dhe funksionalizuar	Kuvendi	MFSK MPB	K4 2017		€ 300.00	€ 0.00	€ 300.00

1.1.4.	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Të dëshmohej rezultate konkrete në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura, në përputhje me parimet dhe praktikatat ndërkombëtare.	Raport i rregullt gjashtëmuor, i publikuar	Kuvendi	MFSK MPB AKI	K4 2017		€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
1.1.4.	Të zbatohet neni 3 dhe 12 i MSA-së	Të dëshmohej rezultate konkrete në fushën e mbikëqyrjes demokratike civile të Forcave të armatosura, në përputhje me parimet dhe praktikatat ndërkombëtare.	Raport i rregullt vjetor, i publikuar	Kuvendi	MFSK MPB AKI	K4 2017		€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00

1.2. Bashkëpunimi rajonal dhe obligimet ndërkombëtare

1.2.	<u>Korniza e politikave</u>									
1.2.	Te zbatohet neni, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare të Republikës së Kosovës	Strategjia për Qasje të Përbashkët, e miratuar	ZKM	Ministritë përbërëse të Komisionit; Kuvendi PSh Agjencia e Forensikës	K3 2017		€ 0.00	€ 4,000.00	€ 4,000.00
1.2.	Te zbatohet neni, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare të Republikës së Kosovës	Marrëveshja me Republikën e Kroacisë, e nënshkruar	MPJ	ZKM	K3 2017		€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
1.2.	Te zbatohet neni, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare të Republikës së Kosovës	Lista Rajonale e Personave të Zhdukur, e hartuar	ZKM	MPJ	K2 2017		€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
1.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									

1.2.	Te zbatohet neni, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10,11, 12, 13, 14, 16,17,19 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale në fushën e bashkëpunimit rajonal dhe obligimeve ndërkombëtare	Ngritja e kapaciteteve mjekoligjore (numri i antropologëve mjekoligjorë)	MD	MASHT MKRS ZKM	K3 2017		€ 0.00	€ 20,000.00	€ 20,000.00
1.2.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
2. BLOKU II - KRITERET EKONOMIKE										
2.1. Ekzistenca e ekonomisë funksionale të tregut										
2.1.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
2.2. Kapaciteti për t'u përballur me presionin e konkurrencës dhe forcat e tregut brenda Unionit										
2.2.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3. BLOKU III - STANDARDET EVROPIANE - PËRAFRIMI I LEGJISLACIONIT TË KOSOVËS ME ACQUIS-NË E BE-SË										
3.1. Korniza ligjore për përafrimin e legjislacionit të Kosovës me acquis-në e BE-së										
3.1.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra.									
3.2. Kapitulli 1 i acquis-së: Lëvizja e lirë e mallrave										
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Përmirsimi i kornizës së politikave në sektorët e infrastrukturës së cilësisë	Strategjia dhe plani i Zhvillimit të Sektorit Privat 2016-2021, e cila përfshin Infrastrukturën e Cilësisë, e miratuar	MTI	MF MIE MSh MZhe	K2 2017	SKZH	€ 1,600.00	€ 0.00	€ 1,600.00
3.2.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të stafit të Infrastrukturës së Cilësisë	8 zyrtar në inspektoratin e mbikqyrjes së tregut, të rekrutuar	MTI	MF	K1 2017	Raporti për vendin 2016	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të stafit të Infrastrukturës së Cilësisë	Trajnimet në fushën e instruktues së cilësisë të mbajtura (se paku 5 trajnime për rmbikqyrjen e tregut, 2 module trajnime në fushën e akreditimit, 3 në fushën e standardizimit, dhe 2 në fushën e metrologjisë	MTI	AMK	K4 2017	ERA Raporti për vendin 2016 Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017	€ 16,300.00	€ 13,000.00	€ 29,300.00
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të	Rritja e numrit të trupave të akredituar	Numri i trupave të vlerësimit të	MTI		K4 2017	Strategjia për Zhvillimin e	€ 6,600.00	€ 0.00	€ 6,600.00

	MSA-së	për vlerësimin e konformitetit	konformitetit, të akredituar				Sektorit Privat 2013-2017			
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Adoptimi i standardeve Evropiane dhe Ndërkombëtare	1,500 Standarde Evropiane dhe Ndërkombëtare të adoptuara	MTI	AKS	K4 2017	Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017 ERA	€ 33,500.00	€ 0.00	€ 33,500.00
		Implementimi i standardeve të adoptuara	Sistemi online i shërbimit të palëve të interesit për standarde të zhvilluar dhe funksional	MTI		K4 2017		€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.2.	Zbatimi në praktikë									
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Ngritja e vetëdijes së bizneseve lidhur me sigurinë e produkteve	Takime informative në lidhje me standardet nëpër biznese dhe institucione edukative të mbajtura	MTI	UP	K4 2017	Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, Plani i Punes se MTI-se 2017	€ 4,100.00	€ 0.00	€ 4,100.00
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të MSA-së	Përmirësimi i mbikqyrjes së tregut	Së paku 260 inspektime të realizuara për kontrollën e produkteve të rrezikshme, elektrike, materiale ndërtimore, lodra për femije, nje numer inspektimesh të realizuara për monitorimin e cilësisë së karburanteve të naftës, inspektime tjera duke përfshirë cmimet, zbritjet e publikuara-reklamat MASHTruese, deklaracionin e produkteve, verifikimin e pastërtisë së punimeve nga metalet e çmuara, vërtetimi i të dhënave rreth origjinës së mallrave, piraterisë, pronësisë industriale si dhe pranimeve teknike	MTI	DK PK	K4 2017	Strategjia për Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, Plani i Punes se MTI-se 2017	€ 75,000.00	€ 0.00	€ 75,000.00
3.2.	Zbatimi i nenit 80 të	Përmirësimi i mbikqyrjes së tregut	Databaza elektronike për njoftimin e	MTI		K4 2017	Plani i Punes se MTI-se 2017,	€ 3,400.00	€ 0.00	€ 3,400.00

	MSA-së		publikut sa i përket produkteve të rrezikshme në treg e funksionalizuar				Raporti për vendin 2016			
3.3. Kapitulli 2 i acquis-së: Liria e lëvizjes së punonjësve										
3.3.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.3.	Zbatimi i nenit 79 Paragrafi 9 të MSA-së	Negocimi i Marrëveshjeve bilaterale për sigurime sociale	Marrëveshja bilaterale me Zvicrën, Belgjikën, Shqipërinë, Gjermaninë, Austrinë, Kroacinë të negociuara	MPMS	MPJ MIE MSh MF	K4 2017	Ligji nr. 04/L-131 për Skemat Pensionale të Financuara nga Shteti	€ 90,000.00	€ 0.00	€ 90,000.00
3.3.	<u>Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.3.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.4. Kapitulli 3 i acquis-së: E drejta e themelimit dhe liria e ofrimit të shërbimeve										
3.4.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.4.	Zbatimi i neneve 51, 56, 57, dhe 58 të MSA-së	Analiza e zbraktësive sa i përket legjislacionit horizontal në lidhje me harmonizimin e mëturjeshëm me Direktivën e Shërbimeve	Analiza e zbraktësive të legjislacionit, e përfunduar	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF	K3 2017	Inception Report I Projektit Plani punës së DT-së.	€ 10,000.00	€ 166,720.00	€ 176,720.00
3.4.	Zbatimi i neneve 51, 56, 57, dhe 58 të MSA-së	Analiza e zbraktësive sa i përket legjislacionit horizontal në lidhje me harmonizimin e mëturjeshëm me Direktivën e Shërbimeve	Plani Veprimit për transpozimin e direktivës për shërbime, i përfunduar	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF	K4 2017	ERA, Inception Report i Projektit; Plani punës së DT-së.	€ 10,000.00	€ 166,720.00	€ 176,720.00
3.4.	<u>Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.4.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									

3.4.	Zbatimi i neneve 51, 57, dhe 58 të MSA-së	Zbatimi dhe zgjerimi i regjimit të tregtisë së lirë në kuadër të CEFTA-së	Databaza e përditësuar dhe e ndarë në gjashtë kategori : TIS Databaza 1 (Statistikat), TIS Databaza 2 (Rregullativa Ligjore), TIS Databaza 3 (Akte të Kryesor), TIS Databaza 4 (Barrierat Tregtare), TIS Databaza 5 (Masat Mbrojtëse dhe Ofensive), TIS Databaza 6 (Marreveshjet Tregtare)	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF ATK BQK	K4 2017	MTI (TIS Databaza) Plani i Punës Hulumtimet Sektoriale	€ 3,000.00	€ 1,000.00	€ 4,000.00
3.4.	Zbatimi i neneve 51, 57, dhe 58 të MSA-së	Zbatimi dhe zgjerimi i regjimit të tregtisë së lirë në kuadër të CEFTA-së	Shërbimet e transportit, financiare, komunikimit, shëndetësore të negociuara	MTI	MAShT MPB MPMS MD MAPL MIE MZhE MSh ZKM MF ATK BQK	K1 2017	Plani i Punës Hulumtimet Sektoriale	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.4.	Zbatimi i nenit 56 të MSA-së	Verifikimi i standardit të profesionit	Vendimi dhe publikimi për standardet e profesionit, të miratuara	MAShT	Ofruesit e AAP	K4 2017	Ligji nr. 03/L/060 Korniza Kombetare e Kualifikimeve; Strategjia Kombetare për Zhvillim 2016/2021; UA nr. 28/2014 për kriteret dhe procedurat për verifikimin e standardit të profesionit,	€ 15,809.20	€ 0.00	€ 15,809.20

3.4.	Zbatimi i nenit 56 të MSA-së	Validimi i kualifikimeve dhe akreditimi i ofruesve të AAP	Vendimi dhe publikimi i per kualifikimet e miratuara;	MAShT	Shkollat Profesionale	K4 2017	Ligji nr 03/L-060, Korniza Kombetare e Kualifikimeve, Strategjia Kombetare per Zhvillim 2016/2021; UA nr 35/2014 per kriteret dhe procedurat per validimin e kualifikimeve kombetare dhe akreditimi I institucioneve qe ofrojne kualifikime ne Kosove; UA nr 32/ 2014 per kriteret dhe sigurimin e cilesise ne Institucionet e arsimit dhe aftesimit profesional - proceset e brendshme	€ 2,043.00	€ 0.00	€ 2,043.00
3.4.	Zbatimi i nenit 56 të MSA-së	Rritja e cilësisë në AAP përmes monitorimit të institucioneve të akredituara	Softveri për monitorim, i zhvilluar.	MAShT	ALLED	K4 2017	Ligji nr 03/L-060, Korniza Kombetare e Kualifikimeve, Strategjia Kombetare për Zhvillim 2016-2021; Udhëzimi Administrativ nr. 35 /2014 për kriteret dhe proceduarat për validimin e kualifikimeve kombetare dhe akreditimi e institucioneve që ofrojnë	€ 2,086.00	€ 20,000.00	€ 22,086.00

							kualifikime në Kosovë, Udhëzimin Administrativ nr. 32/2014 për kriteret dhe sigruimin e cilësisë në institucionet e arsimit dhe aftësimin profesional-proceset e brendshme			
3.4.	Zbatimi i nenit 56 të MSA-së	Rritja e cilësisë në AAP përmes monitorimit të institucioneve të akredituara	Numri i monitorimeve sipas kërkesave të paleve në lidhje me parregullesi eventuale nga AKK	MASHT	ALLED	K4 2017	Ligji nr 03/L-060, Korniza Kombetare e Kualifikimeve, Strategjia Kombetare për Zhvillim 2016-2021; Udhëzimi Administrativ nr. 35 /2014 për kriteret dhe proceduar për validimin e kualifikimeve kombetare dhe akreditimi e institucioneve që ofrojnë kualifikime në Kosovë, Udhëzimin Administrativ nr. 32/2014 për kriteret dhe sigruimin e cilësisë në institucionet e arsimit dhe aftësimin profesional-proceset e brendshme	€ 5,086.00	€ 5,086.00	€ 10,172.00

3.5. Kapitulli 4 i acquis-së: Lëvizja e lirë e kapitalit										
3.5.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.5.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Ngritja e vazhdueshme e kapaciteteve analitike të stafit të NjIF-K për parandalimin e pastrimit të parave, luftimin e financimit të terrorizmit dhe veprave të ndërlidhura penale	Trajnime të specializuara për stafin e NjIF, të mbajtura	NjIF	MF	K4 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Ngritja e bashkëpunimit dhe shkëmbimit të informatave në mes të NjIF-K dhe institucioneve homologe ndërkombëtare me qëllim të parandalimit dhe zbulimit të pastrimit të parave, financimit të terrorizmit dhe veprave të ngjashme penale.	Marrveshjet e bashkëpunimit me NjIF homolog ndërkombëtarë, të nënshkruara	NjIF	MF	K4 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2019	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.5.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									

3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalim dhe Luftim të Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare 2014-2018, i rishikuar	MF	NjIF PK DK ATK MD KPK MMPH MTI Komunat	K3 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, ERA	€ 49,000.00	€ 0.00	€ 49,000.00
3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalim dhe Luftim të Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	Vlerësimi i rrezikut sektorial për sektorët më të ndjeshëm ndaj pastrimit të parave dhe financimit të terrorizmit, krijimi i grupit punues dhe identifikimi i rreziqeve për PPP/FT, i përfunduar	MF	NjIF PK DK ATK MD KPK MMPH MTI Komunat	K3 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2020, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, ERA	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00

3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalim dhe Luftim të Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	Masat për menaxhimin e rreziqeve të identifikuar nga vlerësimi sektorial dhe adresimi i tyre	MF	NjJF PK DK ATK MD KPK MMPH MTI Komunat	K3 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2021, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, ERA	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Zbatimi i Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalim dhe Luftim të Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	Ekonomia jo-e vërejtur/vëzhguar në llogaritë kombëtare, e matur	MF	NjJF PK DK ATK MD KPK MMPH MTI Komunat	K4 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2022, Raporti për Vendin 2016	€ 300,000.00	€ 0.00	€ 300,000.00
3.5.	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Monitorimi i aktiviteteve në kuadër të Strategjisë Kombëtare dhe Planin e Veprimit të Republikës së Kosovës për Parandalim dhe Luftim të Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare	Raporti për monitorimin e aktiviteteve të Strategjisë, i publikuar	MF	NjJF PK DK ATK MD KPK MMPH MTI Komunat	K3 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave,	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00

		2014-2020					Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2020, Raporti për Vendin 2016, ERA			
	Zbatimi i nenit 89 të MSA-së	Rritja e vetëdijësimit dhe komunikimit për parandalimin dhe luftimin e pastrimit të parasë dhe financimit të terrorizmit	Numri i fushatave, trajnimeve, seminareve, konferencave	NjIF	BQK, Mbikqyresit Sektorial	K4 2017	Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.6. Kapitulli 5 i acquis-së: Prokurimi publik										
3.6.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.6.	Zbatimi i nenit 79 të MSA-së	Miratimi i kornizes së re strategjike, implementuese dhe monitorimi	Strategjia Kombëtare për Prokurim Publik (2015-2020) dhe Plani i Veprimit (2017), të miratuara	KRPP	OShP AQP	K3 2017	Plani i Punës për vitin 2016, Raporti për vendin 2016	€ 304,412.00	€ 0.00	€ 304,412.00
3.6.	Zbatimi i nenit 79 të MSA-së	Zhvillimi i prokurimit qendrorë	Lista e Artikujve të përdorimit të përbashkët, e miratuar	AQP		K1 2017	Ligji i PP	€ 21,316.50	€ 0.00	€ 21,316.50
3.6.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.6.	Zbatimi i nenit 79 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve administrative dhe institucionale në fushën e prokurimit publik	Numri i trajnimeve dhe pjesëmarrësve në nivelin bazik Perfshirë e-	KRPP	IKAP	K4 2017	Strategjia e Trajnimeve për Prokurimin Publik, Raporti	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00

			prokurimin, të mbajtura				për Vendin 2016, PRE 2017-2019			
3.6	Zbatimi i nenit 79 të MSA-së	Funksionalizimi i sistemit të prokurimit elektronik të Prokurimit	E-prokurimi obligativ në nivel qendror dhe në nivel lokal, i zbatuar	KRPP	OShP AQP MAP MF	K4 2017	Kontrata për Sistemin e e-Prokurimit, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019	€ 48,800.00	€ 0.00	€ 49,600.00
3.6.	Zbatimi i nenit 79 të MSA-së	Funksionalizimi i sistemit të prokurimit elektronik të Prokurimit	6 zyrtarë: 3 zyrtarë të IT-së për e-prokurim dhe 3 Zyrtarë tjerë, të rekrutuar	KRPP	MF	K3 2017	Kontrata për Sistemin e e-Prokurimit, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019	€ 14,600.00	€ 0.00	€ 597,200.00
3.7. Kapitulli 6 i acquis-së: E drejta e kompanive										
3.7.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.7.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.7.	<u>Zbatimi i nenit 51 të MSA-së, pika 1, 2, 3</u>	Lehtësimi i procedurave të bërjes biznes	Numri i regjistrimit të bizneseve online, i rritur	MTI	-	K3 2017	Plani i Punes së MTI-së 2017. Agjenda e Reformave Europiane (2.2.a)	€ 500,000.00	€ 0.00	€ 500,000.00
3.7.	Zbatimi i nenit 51 të MSA-së, pika 1, 2, 3	Lehtësimi i procedurave të bërjes biznes	Numri afarist, i unifikuar	MTI	MF	K4 2017	Plani i Punes së MTI-së 2017, ERA	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.7	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.7.	Zbatimi i nenit 51 të MSA-së, pika 1, 2, 3	Implementimi i Ligjit të Për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim si dhe udhëzimeve administrative përkatëse	Seminaret për njoftim të obligimeve që dalin nga ligji i Ri Për Kontabilitet, Raportim Financiar dhe Auditim, të mbajtura	MF	KKRF ATK	K2 2017	Ligji i ri për Kontabilitet, raporti financiar dhe Auditim	€ 8,000.00	€ 0.00	€ 8,000.00
3.8. Kapitulli 7 i acquis-së: E drejta e pronësisë intelektuale										
3.8.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Zhvillimi i kornizës së politikave në fushën e pronësisë intelektuale	Strategjia dhe plani i veprimit për zbatimin për Pronësi Intelektuale në Kosovë 2016 - 2020, të miratuara	MTI	ZKM MKRS MIE MF DK PK	K3 2017	Plani i Punës së MTI	€ 4,000.00	€ 7,000.00	€ 11,000.00
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Zhvillimi i kornizës së politikave në fushën e pronësisë intelektuale	Strategjia dhe Plani i veprimit për Masat për Uljen e Nivelit të Piraterisë 2017- 2020, të miratuara	MKRS	MTI MD MF MPB PK KPM	K3 2017	PVPQ 2017	€ 4,800.00	€ 0.00	€ 4,800.00
3.8.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Dhënia e vazhdueshme e rekomandimeve për qeverinë e Kosovës në fushën e IPR-it	Rekomandimeve e ofruara nga takimet vjetore të Këshillit shtetëror për Pronësi Intelektuale	MTI	ZKM MKRS MIE MF DK PK	K4 2017	Plani i Punës së MTI	€ 200.00	€ 0.00	€ 200.00
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Mbajtja e trajnimeve në fushën e pronësisë industriale për procedurat e ekzaminimit të objekteve të pronësisë industriale	Numri i trajnimeve për procedurat e ekzaminimit të objekteve të pronësisë industriale (marka tregtare, patenta, dizajn industrial dhe tregues gjeografik), të mbajtura	MTI		K4 2017	Plani i Punës së MTI	€ 1,800.00	€ 0.00	€ 1,800.00
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve për luftimin e piraterisë fizike dhe digjitale	Trajnim për mbikqyrjen e zbatimit të drejtave të autorit dhe luftimin piraterise fizike dhe digjitale për inspektorë të tregut, policë të krimëve ekonomike, komisioni i pavarur	MKRS	MTI KPM MPB KP	K3 2017	PVPQ 2017	€ 4,700.00	€ 0.00	€ 4,700.00

			për media, i mbajtur							
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve te stafit te Shoqatave per Menaxhim Kolektiv te drejtave te autorit	Trajnimi për Menaxhim Kolektiv të drejtave të autorit për stafin e shoqatave kolektive, stafin e ZDA-së, avokat, përfaqësues të mediave, i mbajtur	MKRS		K4 2017	Plani i Punës për Qeverinë e Kosovës për vitin 2017, Ligji për të Drejtën e Autorit dhe të Drejtat e Përafërta	€ 3,600.00	€ 0.00	€ 3,600.00
3.8.	Zbatimi në praktikë									
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Shqyrtimi i lendeve te paperfunduara (Backlog)	Numri i lëndeve: të konfiskuara, të proceduara për shkelje, të ndëshkuara, numri i ankesave të palëve dhe numri i vendimeve të komisionit te nxjerra	MTI	PK DK	K4 2017	Plani i Punës së MTI	€ 123,720.00	€ 0.00	€ 123,720.00
3.8.	Zbatimi i nenit 77 dhe 78 të MSA-së	Ndërmarrja e vazhdueshme e aksioneve të Taskforces kundër Priaterisë	Numri i aktiviteteve të ndërmarrja kundër piraterisë	MKRS	MTI MD MF PK	K4 2017	Raporti për vendin 2016	€ 3,400.00	€ 0.00	€ 3,400.00
3.9. Kapitulli 8 i acquis-së: Politikat e konkurrencës										
3.9.	Korniza e politikave									
3.9.	Zbatimi në praktikë									
3.9.	Konkurrenca									
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Hulumtimi i gjendjes aktuale të monopoleve në Treg	Raport i hulumtimit, i përgatitur	AKK		K4 2017	Ligji për mbrojtjen e Konkurrencës, ERA, Raporti për vendin 2016	€ 23,000.00	€ 0.00	€ 23,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Inspektimi i kompanive në kuadër të mbikëqyrjes së tregut	Vendimet (përfshirë ato të gjykatave), Konkluzionet, Reko mandimet, e nxjerra	AKK		K4 2017	Ligji për mbrojtjen e Konkurrencës, ERA, Raporti për vendin 2016	€ 35,500.00	€ 0.00	€ 35,500.00
3.9.	Ndihma shtetërore									
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Krijimit të inventarit të ndihmës shtetërore	Të dhënat nga institucionet dhënëse të	AKK	MF	K4 2017	Ligji për Ndihmën Shtetërore	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00

			ndihmës, të mbledhura							
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Përgatitjet për notifikim dhe mbledhjen e të dhënave nga dhënësit e ndihmës	Zhvillimi i formës standarde për të dhënat që duhen ofruar	AKK	MF	K2 2017	Ligji për Ndhimën Shtetërore	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.9.	Zbatimi i nenit 74 dhe 75 të MSA-së	Përgatitjet për notifikim dhe mbledhjen e të dhënave nga dhënësit e ndihmës	Forma e plotësuar nga institucionet dhënëse të ndihmës, dhe notifikimet për iniciativat e reja të pranuar nga institucionet	AKK	MF	K4 2017	Ligji për Ndhimën Shtetërore	€ 7,500.00	€ 0.00	€ 7,500.00
3.10. Kapitulli 9 i acquis-së: Shërbimet financiare										
3.10.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.10.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Avancimi i kornizës së bashkëpunimit dhe bashkëveprimit me BQK në fushat e nevojshme për përmbushjen e mandatit të institucionit	Programi vjetor i ekzaminimit "onsite" (mbi temat për sigurimin të depozitave), i krijuar	FSDK	BQK	K4 2017	Planit strategjik i FSDK-së për periudhën 2015-2017, Raporti për vendin 2016	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Avancimi i kornizës së bashkëpunimit dhe bashkëveprimit me BQK në fushat e nevojshme për përmbushjen e mandatit të institucionit	Plani kontingjent në përputhje me rekomandimet e misionit për asistencë teknike të FMN-së, i finalizuar	FSDK	BQK	K4 2017	Planit strategjik i FSDK-së për periudhën 2015-2017, Raporti për vendin 2016	€ 3,500.00	€ 0.00	€ 3,500.00
3.10.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Zhvillimi i funksioneve mbikëqyrëse në pajtim me praktikat dhe standardet bashkëkohore	Përgaditja e 3 Manualeve; për likuidimin e bankave, mbikqyrjen e kompanive të sigurimit, dhe mbikqyrjen e fondeve pensionale, të hartuara	BQK		K4 2017	Planit strategjik i FSDK-së për periudhën 2015-2017, Raporti për vendin 2016	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00

3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Vendosjen e bashkëpunimit me ASD-të të Austrisë, Sllovenisë dhe Gjermanisë për zbatimin e rekomandimeve nga vlerësimi i PTH;	Memorandumi i mirëkuptimit me ASD të Gjermanisë, i nënshkruar	FSDK		K4 2017	Plani i Biznesit dhe Buxheti FV 2017 miratuar nga bordi menaxhues	€ 1,270.00	€ 0.00	€ 1,270.00
3.10.	Zbatimi i nenit 50, 96 dhe aneksit 6 të MSA-së	Avancimi i sistemit diferencial të premive dhe të raportimit nga bankat anëtare	Metodologjia për studimin e impaktit për tranzicionin nga nga sistemi aktual i premiumeve të diferencuara në modelin e plotë të bazuar në rrezik të ekspozimit ndaj bankave në përputhje me Udhëzimet EBA mbi metodat për llogaritjen e kontributeve të SSD, e zhvilluar dhe testuar	FSDK		K4 2017	Plani i Biznesit dhe Buxheti FV 2017 miratuar nga bordi menaxhues, Raporti për vendin 2016	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.11. Kapitulli 10 i acquis-së: Shoqëria e informacionit dhe mediat										
3.11.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Krijimi i kushteve të përshtatshme për kalim në transmetim digjital tokësor	Strategjia për Digjitalizim të Transmetimit Tokësor, e miratur	KPM	MZhe ARKEP	K2 2017	Ligji për KPM	€ 6,500.00	€ 0.00	€ 6,500.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Planifikimi dhe vlerësimi i brezeve frekuencore me rëndësi të posaçme ekonomike.	Plani i shpërndarjes dhe shfrytëzimit të brezeve për ofrimin e shërbimeve mobile brezgjëra, i implementuar	ARKEP		K3 2017	Ligji Nr.04/L-109 per Komunikimet Elektronike; Politikat e Sektorit 2013-2020; Plani afatmesem 2015-2017.	€ 1,250.00	€ 0.00	€ 1,250.00
3.11.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									

3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Futja e masave të reja dhe ndryshimi i procedurave ekzistuese me qëllim që të kontribuohet në mënyrë efikase dhe efikase në zhvillimin e infrastrukturës së komunikimeve elektronike	Atlasi Elektronik për Infrastrukturën Telekomunikuese Brezgjere në Kosovë, i krijuar	MZHE	ARKEP	K4 2017	Politikat e sektorit të komunikimeve elektronike - Axhenda Dixhitale për Kosovën 2013-2020; Ligji për Komunikimet Elektronike	€ 204,500.00	€ 0.00	€ 204,500.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Ndërkombtarizimi i KOS-CERT	Akreditimi i KOS-CERT në TRUSTED INTRODUCER	ARKEP	MPB MZHE	K3 2017	Strategjia shtetërore për siguri kibernetike, Plani i Veprimit 2016-2019	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Ndërkombtarizimi i KOS-CERT	Antarësimi i KOS-CERT në FIRST	ARKEP	MPB MZHE	K3 2017	Strategjia shtetërore për siguri kibernetike, Plani i Veprimit 2016-2019	€ 700.00	€ 0.00	€ 700.00
	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Krijimi i Mekanizmave për raportimin e incidenteve dhe shkëmbimin e informacioneve me ofruesit e shërbimeve të komunikimeve elektronike dhe institucionet tjera.	Platforma për raportimin e incidenteve, e krijuar	ARKEP	MPB MZHE	K4 2017	Politikat e Sektorit të komunikimeve Elektronike 2013-2020; Strategjia shtetërore për siguri kibernetike, Plani i Veprimit 2016-2019	€ 1,250.00	€ 2,500.00	€ 3,750.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve profesionale në fushën e komunikimeve elektronike	6 zyrtar profesional, të punësuar	ARKEP	Kuvendi	K4 2017	Raporti i Progresit për Kosovën për vitin 2016.	€ 60,000.00	€ 0.00	€ 60,000.00
3.11.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Përgatitja dhe zbatimi i planit për migrim në kodin e ri	Marrja dhe zbatimi i kodit telefonik 383	ARKEP	QeK	K4 2017	Marreveshja e Telekomunikacionit 2013; Politikat e sektorit 2013-2020;	€ 22,050.00	€ 0.00	€ 22,050.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Krijimi i mundësive për qytetarët e vendit që të shfrytëzojnë internet me shpejtësi 30 Mbps e më	70% e qytetareve që shfrytëzojnë lidhje interneti prej 30Mbps, e arritur	ARKEP	MZHE Komunat	K4 2017	Politikat e sektorit 2013-2020, pika 1.1.4.	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00

		tepër								
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Përgatitja dhe zbatimi i projektit për krijimin e sistemit për bartshmërinë e numrave	Sistemi për bartshmëri të numrave, i krijuar	ARKEP		K4 2017	Ligji Nr.04/L-109 per Komunikimet Elektronike Plani afatmesem 2015-2017.	€ 402,000.00	€ 0.00	€ 402,000.00
3.11.	Të zbatohet neni 109, 110 dhe 111 i MSA-së	Matja e parametrevave të kualitetit të shërbimeve të qasjes në internet	Sistemi (pajisje dhe softwer) për matjen e parametrevave të kualitetit të qasjes në internet, i siguruar	ARKEP		K4 2017	Ligji Nr.04/L-109 per Komunikimet ElektronikeReko mandimet e Kuvendit të Republikës së Kosovës; Plani afatmesem 2015-2017.	€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.12. Kapitulli 11 i acquis-së: Bujqësia dhe zhvillimi rural										
3.12.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Programi për bujqësi dhe zhvillim rural vjetor (2014-2020) për masat: 101, 103, 202, 302, 303, 401, 402, 501 dhe masa e ujitjes, i miratuar	MBPZHR	Komunat	K2 2017	Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2015-2018 SKZH 2016-2021	€ 9,613.33	€ 0.00	€ 9,613.33
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Programi vjetor për bujqësi për pagesa direkte, për sipërfaqe (ha), blegtori dhe prodhime blegtorale (quMSht, mish), i miratuar	MBPZHR	Komunat	K1 2017	PBZHR 2014-2020 SKZH 2016-2021 dhe KASH 2017-2019	€ 8,129.13	€ 0.00	€ 8,129.13
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Dokumenti analitik për vlerësimin e mbështetjes në strukturën e fermës, i hartuar	MBPZHR	Fakulteti i Bujqësisë	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020	€ 5,678.21	€ 0.00	€ 5,678.21
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Raporti i Gjellbërt-Kosova 2016, i publikuar	MBPZHR	MF MTI ASK DK Fakulteti i Bujqësisë	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020	€ 18,011.15	€ 0.00	€ 18,011.15

3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Raporti mbi shkëmbimin tregtar për kapitujt 1-24, sipas vendit të origjinës dhe vendit eksportues, i hartuar	MBPZhR	MF MTI ASK DK Fakulteti i Bujqësisë	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 4,688.71	€ 0.00	€ 4,688.71
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Raportimi mbi zbatimin të PBZHR-s 2014-2020 (përgatitja e raportit vjetor të monitorimit 2016), i përgatitur	MBPZhR		K4 2017	Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2015-2018;	€ 2,214.96	€ 0.00	€ 2,214.96
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e bujqësisë, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani i Veprimit për Bujqësi Organike, i miratuar	MBPZhR		K1 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 4,570.73	€ 0.00	€ 4,570.73
3.12.	<u>Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	7 drejtori dhe 20 sektorë në AZhB, të themeluara sipas IPARD-it	MBPZhR	MAP MF	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020; Rekomandimet nga Raporti për Kosovën 2017	€ 196,940.16	€ 0.00	€ 196,940.16
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Njësia e Auditimit të Brendshëm në kuadër të Agjencisë së Pagesave, e themeluar	MBPZhR	MAP MF	K4 2017	Marrëveshja Kornizë në mes të Kosovës dhe Komisionit Evropian, datë: 27mars 2015; Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020; Rregullat e IPARD-it; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 22,896.00	€ 0.00	€ 22,896.00

3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Sektori i të Dhënave të Kontabilitetit në Fermë, i riorganizuar	MBPZhR		K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	19 zyrtar/e në kuadër të AZhB (nga projekti i BB), të transferuar dhe dhjetë (10) zyrtarë të rinjë, të rekrutuar	MBPZhR	MAP MF	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014- 2020; Rekomandimet nga raporti i KE per Kosoven 2016	€ 129,363.88	€ 0.00	€ 129,363.88
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Numri i trajnimeve dhe edukimi i këshilltarëve/e dhe fermerëve/e për bujqësi dhe zhvillim rural	MBPZhR		K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 Strategjia për Shërbime Këshilluese 2015-2020	€ 1,596.00	€ 0.00	€ 201,596.00
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Pakoja e Akreditimit të AZHB-së për dy masa të PBZHR (masa 101 dhe masa 501), e finalizuar	MBPZhR		K4 2017	Marrëveshja Kornizë në mes të Kosovës dhe Komisionit Evropian, datë: 27mars 2015 Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 Rregullat e IPARD-it	€ 3,758.20	€ 0.00	€ 3,758.00

	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Manuali operacional për AZHB-për procedurat e programimit, publicitetit, monitorimit, raportimit dhe vlerësimit, i finalizuar	MBPZhR		K4 2017	Marrëveshja Kornizë në mes të Kosovës dhe Komisionit Evropian, datë: 27mars 2015 Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 Rregullat e IPARD-it	€ 1,292.06	€ 0.00	€ 1,292.06
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale në fushën e bujqësisë dhe zhvillimit rural dhe ngritja e kapaciteteve të tyre, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Manuali për procedurat e implementimit të masës për Asistencë Teknike 501, i finalizuar	MBPZhR		K4 2018	Marrëveshja Kornizë në mes të Kosovës dhe Komisionit Evropian, datë: 27mars 2015 Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 Rregullat e IPARD-it	€ 1,292.06	€ 0.00	€ 1,292.06
3.12.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullimi i mëtejshëm i tokës bujqësore dhe mbrojtjes nga ndërrimi i destinimit të tokës bujqësore	Numri i kërkesave të parashtruara, pëlqimeve dhe vendimeve të lëshuara për ndërrimin e destinimit të tokës	MBPZhR	MMPH MAPL Komunat	K4 2017	Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2015-2018 Ligji për Tokën Bujqësore nr. 02L/26 Raporti i vendit 2016	€ 4,983.66	€ 0.00	€ 4,983.66
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullimi i mëtejshëm i tokës bujqësore dhe mbrojtjes nga ndërrimi i destinimit të tokës bujqësore	Planet zhvillimore komunale duke përfshirë Zonën Urbane dhe Rurale, të hartuara	MBPZhR	MMPH MAPL Komunat	K4 2017	Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2015-2018 Ligji për Tokën Bujqësore nr. 02L/26 Raporti i vendit 2017	€ 2,000.00	€ 350,000.00	€ 352,000.00

	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullimi i mëtejshëm i tokës bujqësore dhe mbrojtjes nga ndërrimi i destinimit të tokës bujqësore	Master plani për rregullimin e Tokës Bujqësore, i përgatitur	MBPZhR	AKK MMPH Komunat	K4 2017	Strategjia për konsolidim të tokës 2010-2020 Ligji për Rregullimin e tokës Nr .04/L 040 Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 2,000.00	€ 350,000.00	€ 352,000.00
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullimi i mëtejshëm i tokës bujqësore dhe mbrojtjes nga ndërrimi i destinimit të tokës bujqësore	Sipërfaqja prej 2370 ha e tokës bujqësore në shtatë (7) zona kadastrale, e rregulluar	MBPZhR	AKK Komuna e Vitisë	K4 2017	Strategjia për konsolidimin e tokës 2010-2020 Ligji për rregullimin e tokës Nr .04/L 040 Raporti i KE për vendin 2016	€ 470,400.00	€ 0.00	€ 470,400.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Rregullimi i mëtejshëm i tokës bujqësore dhe mbrojtjes nga ndërrimi i destinimit të tokës bujqësore	25 ha e tokës bujqësore në Zonën Kadastrale Celinë-Komuna e Rahovecit, e rregulluar	MBPZhR	AKK Komisioni komunal për komasacion Zyra kadastrale komunale Gjykatat	K4 2017	Programi i Qeverisë së Republikës së Kosovës 2015-2018 Ligji për Tokën Bujqësore nr. 02L/26 Raporti i KE për vendin 2016	€ 30,400.00	€ 0.00	€ 30,400.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Konsolidimi i mëtejshëm i qendrave informative këshilluese komunale për bujqësi dhe zhvillim rural	34 qendra informative për trajnimin e fermerëve, të konsoliduara dhe funksionale	MBPZhR	Komunat Qendrat Informative Këshilluese	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020, Strategjia e Shërbimeve Këshilluese 2015-2020	€ 68,466.00	€ 0.00	€ 68,466.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi dhe avansimi i sektorit të vreshtarisë	Kualiteti i rrushit dhe verës në 8 (tetë) zona vreshtare me sipërfaqe shtesë prej 3200 ha, i përmirësuar	MBPZhR	Komunat	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014- 2020	€ 201,800.00	€ 0.00	€ 201,800.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi dhe avansimi i sektorit të vreshtarisë	450 mostra të vreshtave, të analizuar, të	MBPZhR	Komunat	K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural	€ 3,200.00	€ 0.00	€ 7,700.00

			certifikuara dhe lëshimi i lejeve për treg			2014-2020				
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përforcimi, menaxhimi dhe kontrolli financiar i pagesave direkte dhe masave për zhvillimin rural	Investimet në masat: 101 (investimet në asetet fizike në ekonomit bujqësore), 103 (investimet në asetet fizike në përpunimin dhe tregtimin produkteve bujqësore), 202 (agro-mjedisi dhe bujqësia organike), 203 (mirëmbajtja dhe mbrojtja e pyjeve), 302 (diversifikimi i fermave dhe zhvillimi i bizneseve), 303 (përgatitja dhe zbatimi i strategjive zhvillimore lokale - qasja LEADER), 401 (përmirësimi i trajnimeve), 402 (shërbimet këshillimore), 501 (asistenca teknike) dhe masës për ujitjen e tokave bujqësore, të realizuara	MBPZhR		K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2020 Raporti i KE për vendin 2016	€ 23,004,353.80	€ 10,000,000.00	€ 33,004,353.00
3.12.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Vlerësimi i ndikimit të subvencioneve dhe granteve në zhvillimin e ekonomisë bujqësore	Katalogu ekonomik për produkte bujqësore, i publikuar	MBPZhR		K4 2017	Programi për Bujqësi dhe Zhvillim Rural 2014-2021	€ 255,000.00	€ 0.00	€ 255,000.00
3.13. Kapitulli 12 i acquis-së: Politikat e sigurisë së ushqimit, fitosanitare dhe ato të veterinarëve										
3.13.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinare e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve, i miratuar	AUV	MBPZhr IBK IKShP MTI MSh	K1 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Pakoja higjienike	€ 21,200.00	€ 0.00	€ 21,200.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinare e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani i trajnimit për çështjet e sigurisë ushqimore për inspektorët dhe operatorët e bizneseve me ushqim, i miratuar	AUV		K4 2017	Rregulloret e pakos Higjienike: 10/2011;11/2011; 12/2011;13/2011.	€ 91,200.00	€ 0.00	€ 91,200.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinare e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani shumëvjeçar për kontrollin dhe eradikimin e sëmundjeve të kafshëve, i miratuar	AUV	MBPZhr IKShPK AME	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Pakoja higjienike	€ 1,200.00	€ 0.00	€ 1,200.00
3.13.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Reformimi i mëtejshëm i strukturave institucionale në fushën e politikave të sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinare e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Fabrika për riciklimin e nënprodukteve shtazore, e ndërtuar	AUV	MBPZhr ZBE MMPH	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Studimi i fizibilitetit Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 2,500,000.00	€ 0.00	€ 2,500,000.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Ngritja e mëtejme e kapaciteteve njerëzore në fushën e politikave të sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinare e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	1. Numri i subjekteve veterinare të kontraktuara lidhur me sëmundjet e kafshëve dhe identifikim dhe regjistrim (I&R)	AUV	MBPZhr	K2 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të	€ 1,350.00	€ 0.00	€ 1,350.00

							mбетјеve			
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Ngritja e mëtejme e kapaciteteve njerëzore në fushën e politikave të sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinarë e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Numri i zyrtarëve/e të AUV (për shëndetin dhe mirëqenien e kafshëve), të trajnuar	AUV	MBPZHR	K1 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mбетјеve.	€ 2,688.00	€ 0.00	€ 2,688.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Ngritja e mëtejme e kapaciteteve njerëzore në fushën e politikave të sigurisë së ushqimit dhe atyre veterinarë e fitosanitare, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Numri i zyrtarëve/e të AUV për marrjen e mostrave të ushqimit për kafshë, të trajnuar	AUV	MBPZHR	K2 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mбетјеve.	€ 2,688.00	€ 0.00	€ 2,688.00
3.13.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i operatorëve të biznesit më ushqim me prejardhje shtazore dhe jo-shtazore, të miratuar dhe regjistruar	AUV		K4 2017	Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare mostrim dhe monitorim të mбетјеve	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i kafshëve të vaksinuara kundër sëmundjes së Anthrax (Plasja) dhe sëmundjeve Klostridiale	AUV	MBPZHR MF	K3 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 80,665.00	€ 0.00	€ 80,665.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i deleve të vaksinuara në tërë territorin e Kosovës kundër sëmundjes së brucelozës	AUV	MBPZHR	K2 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 151,665.00	€ 0.00	€ 151,665.00
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i derrave të vaksinuar në tërë territorin e Kosovës kundër Mortajës Klasike të Derrave	AUV	MBPZHR	K2 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 38,165.00	€ 0.00	€ 38,165.00

			(CSFV)							
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i qenëve të vaksinuar kundër tërbimit, ekinokokozës dhe dehelmintizimi në tërë territorin e Kosovës	AUV	MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 38,665.00	€ 0.00	€ 38,665.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i shpezëve të vaksinuara kundër sëmundjes Newcastle	AUV	MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 42,665.00	€ 0.00	€ 42,665.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i lopëve të vaksinuara kundër sëmundjes gungore të lëkurës - LSD	AUV	ZKM MF MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 900,665.00	€ 0.00	€ 900,665.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Raporti për rezultatet e gjurmimit të sëmundjes së TBC-së tek gjedhi, i përgatitur	AUV	MBPZHR	K3 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve	€ 130,600.00	€ 0.00	€ 130,600.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Agjësimi, kompenzimi i fermerëve, i realizuar	AUV	MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve	€ 200,600.00	€ 0.00	€ 200,600.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Raporti për rastet e shpërthimit të sëmundjeve infektive të kafshëve, TBC, Brucelozë, Antrax, sëmundjet e bletëve (Pesta Amerikane dhe Evropiane), i përgatitur,	AUV	MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve	€ 600.00	€ 0.00	€ 600.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i fermerëve për mirëqenien e kafshëve, të trajnuar	AUV	MBPZHR MAPL	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Ligji nr. 02-10/L për Përkujdesje	€ 70,600.00	€ 0.00	€ 70,600.00

							ndaj kafshëve			
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Numri i hulumtimeve përmes gjakut në sëmundjet infektive të gjedhit: bruceloza, leukoza dhe gjuha e kaltër, të realizuara	AUV	MBPZHR	K3 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 60,600.00	€ 0.00	€ 60,600.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i mbrojtjes së shëndetit publik dhe shëndetit të kafshëve	Katër komuna të Kosovës (Malishevës, Suharekës, Rahovecit dhe Klinës) të furnizuara me medikamente për kafshë kundër rriqrave që bartin sëmundjen e etheve hemoragjike Krime-Kongo	AUV	MBPZHR MSh MF	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë	€ 665,650.00	€ 0.00	€ 665,650.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i identifikimit dhe regjistrimit të kafshëve	Identifikimi dhe regjistrimi i kafshëve (numri i therrjeve, lindjeve, lëvizjes, ngordhjes së kafshëve), të raportuara në databazën I&R	AUV	MBPZHR	K4 2017	Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 402,000.00	€ 0.00	€ 402,000.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i kontrolleve zyrtare në fushën e fitosanitarisë, veterinarisë dhe sanitarisë, përfshirë kufirin	Kontrollet fitosanitare të brendshme dhe numri i mostrave të marra;	AUV	MBPZHR IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve; Pakoja higjienike; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 222,360.00	€ 0.00	€ 222,360.00

Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i kontrolleve zyrtare në fushën e fitosanitarisë, veterinarisë dhe sanitarisë, përfshirë kufirin	Kontrollat në fushën e fitosanitarisë në pikat kufitare	AUV	MBPZhR IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve; Pakoja higjienike; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 222,360.00	€ 0.00	€ 222,360.00
Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i kontrolleve zyrtare në fushën e fitosanitarisë, veterinarisë dhe sanitarisë, përfshirë kufirin	Kontrollat e brendshme në fushën e Veterinarisë dhe numri i mostrave të marra;	AUV	MBPZhR IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve; Pakoja higjienike; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 222,360.00	€ 0.00	€ 222,360.00
Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i kontrolleve zyrtare në fushën e fitosanitarisë, veterinarisë dhe sanitarisë, përfshirë kufirin	Kontrollat kufitare në fushën e Veterinarisë dhe numri i mostrave të marra;	AUV	MBPZhR IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrolle zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve; Pakoja higjienike; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 222,360.00	€ 0.00	€ 222,360.00

	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i kontroleve zyrtare në fushën e fitosanitarisë, veterinarisë dhe sanitarisë, përfshirë kufirin	Kontrollat në fushën e sanitarisë dhe numri mostrave të marra	AUV	MBPZhr IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin; Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë; Plani vjetor kombëtar për kontrole zyrtare, mostrim dhe monitorim të mbetjeve; Pakoja higjienike; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 222,360.00	€ 0.00	€ 222,360.00
3.13.	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i performancës për zhvillimin e metodave të reja testuese të LUV	Plani nacional për Kontrollat Zyrtare 2017, për monitorimin e sëmundjeve të kafshëve dhe për siguri të ushqimit, i hartuar	AUV	MBPZhr IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin Plani vjetor kombëtar për kontrole zyrtare mostrim dhe monitorim të mbetjeve Rregullorja për kritere mikrobiologjike në ushqim Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Udhëzime administrative për sëmundjet e kafshëve: për brucellozë te gjedhi, tërbimin, sallmonellozën, leukozën dhe të tjera; Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 150,665.00	€ 0.00	€ 150,665.00
	Të zbatohet neni 102 i MSA-së	Përmirësimi i performancës për zhvillimin e metodave të reja testuese të LUV	Numri i mostrave të qumështit për procedim teknologjik sipas UA MBPZhr 20/2006, të analizuara	AUV	MBPZhr IBK IKShP MTI MSh	K4 2017	Ligji nr. 03/L-016 mbi ushqimin Plani vjetor kombëtar për kontrole zyrtare mostrim dhe monitorim të mbetjeve	€ 150,665.00	€ 0.00	€ 150,665.00

							Rregullorja për kritere mikrobiologjike në ushqim Ligji nr. 2004/21 për veterinarinë Udhëzime administrative për sëmudjet e kafshëve: për brucellozë te gjedhi, tërbimin, sallmonellozën, leukozën dhe të tjera; Raporti i KE për Kosovën 2016			
3.14. Kapitulli 13 i acquis-së: Peshkataria										
3.1.4.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.1.4.	<u>Aktet nënligjore dhe aktet e tjera rregullative</u>									
3.1.4.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.15. Kapitulli 14 i acquis-së: Politikat e transportit										
3.15.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për sigurimin e aviacionit civil me qëllim mbrojtjen e udhëtarëve, ekuipazhit, personelit tokësor, dhe publikun e gjerë nga ndërhyrjet e paligjshme (plotësim-ndryshim)	Programi kombëtar i sigurimit të aviacionit civil, i miratuar	MPB		K2 2017	Rregullorja e KE-së nr. 185/2010 për përcaktimin e masave të hollësishme për zbatimin e standardeve themelore të përbashkëta në fushën e sigurimit të aviacionit Rregullorja e KE-së nr. 300/2008 për rregullat e përbashkëta në fushën e sigurimit të aviacionit civil	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i	Hartimi i politikave të zhvillimit strategjik të	Strategjia e sektorit të aviacionit civil, e	MI		K4 2017	Ligji për aviacion civil	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00

	MSA-së	sektorit te aviacionit civil	mirtuar							
3.15.	<u>Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Baza e të dhënave dhe sistemi elektronik, i krijuar dhe funksionalizuar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	30,000 kandidat në mënyrë elektronike, të testuar	MI		K2 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	70,000 kandidat në aplikacionin "e-shoferi", të regjistruar	MI		K2 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 2,650.00	€ 0.00	€ 2,650.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	70,000 kandidat për provim në mënyrë elektronike, të paraqitur	MI		K2 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 2,650.00	€ 0.00	€ 2,650.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Aplikimi i Testimit elektronik të kandidatëve për patent shofer, dhe Digitalizimi I procesit të rexhistrimit, paraqitjes së provimit të kandidatve për shofer.	Testime elektronike i kandidatëve për provimet e patent shoferve si dhe dhe Baza e të dhënave dhe sistemi elektronik për auto-shkolla, ligjërues profesional, shofer instruktorë, ekzaminer, trajnerë, kandidat për shoferë të përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 50,000.00	€ 0.00	€ 50,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Trajnimet për pesë (5) inspektorë (kontrollët në rrugë për mallra të rrezikshme), të përfunduar	MI		K3 2017	Ligji për transportin tokesor të mallrave të rrezikshme	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Kërkesa për asistencë teknike të jashtme, e realizuar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Çmimorja për matjen e gazrave, e përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Aftësimi i së paku 30 personave për matjen e gazrave të liruara nga automjetet të identifikuar, i përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve teknike dhe profesionale në fushën e transportit rrugor	Identifikimi i së paku 7 qendrave për kontrollim teknik të cilat kanë kompetencë profesionale për matjen e gazrave, i përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale dhe TMM PVPQ	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rregullimi i poligoneve dhe objekteve përcjellëse nëpër Njësit Regional për Patent Shofer (NJRPSH)	7 Poligone dhe objekte përcjellëse, të përfunduara	MI		K4 2017	Ligji për patent shofer	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve profesionale dhe teknike në fushën e aviacionit civil	Një zyrtar për rregullim ekonomik që do të forcoj kapacitetet për të zbatuar rregulloret 1794/2006 dhe 390/2013, i punësuar	AAC		K1 2017		€ 36,000.00	€ 0.00	€ 36,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja dhe përmirësimi i kapaciteteve profesionale dhe teknike në fushën e sigurimit të aviacionit civil	Ndjekja e trajnimeve të avancuara nga inspektorët e sigurimit të aviacionit civil, të realizuara	MPB		K4 2017	Programi kombëtar I aviacionit civil	€ 66,000.00	€ 0.00	€ 66,000.00
3.15.	Zbatimi në praktikë									
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Krijimi i sistemit funksionues të mirëmbajtjes, duke siguruar mirëmbajtje rutinore (auto udhë)	Baza e të dhënave për gjendjen e auto-udhëve, e themeluar dhe funksionalizuar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM	€ 0.00	€ 100,000.00	€ 100,000.00

	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Vendosja e sistemit inteligjent të transportit dhe krijimi i qendrës kontrollues për menaxhimin e trafikut	Projekti për vendosjen e SIT në rrjetin kryesor (auto udhë), i përfunduar	MI		K3 2017	Masat reformuese të lidhjeve (konektivitetit)	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i shërbimeve me qëllim të krijimit të lehtësirave në transportin rrugor dhe hekurudhor të udhëtarëve	Linjat e transportit hekurudhor dhe rrugor, të subvencionuara	MI		K4 2017	Ligji i transportit rrugor dhe hekurudhave Strategjia sektoriale e TMM	€ 1,443,814.00	€ 0.00	€ 1,443,814.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i sigurisë në infrastrukturën hekurudhore.	Pesë vendkalime hekurudhore, të përfunduara	MI	Infrakos	K4 2017		€ 200,000.00	€ 0.00	€ 200,000.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i shërbimeve me qëllim të krijimit të lehtësirave në transportin ajror	Termet e Referencës për Projektin e Zgjerimit të Pistës së Aeroportit dhe ngritjen e sistemit të shërbimeve të navigimit ajror, të përfunduara	MI		K4 2017		€ 70,000.00	€ 0.00	€ 70,000.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i shërbimeve me qëllim të krijimit të lehtësirave në transportin ajror	Kontraktimi i Kompanisë Projektuese, punimi i projektit dhe percjellja e realizimit të tij, në të gjitha fazat deri në përfundimin e projektit (12-18 muaj). të përfunduara	MI		K4 2017		€ 180,000.00	€ 0.00	€ 180,000.00
	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i shërbimeve me qëllim të krijimit të lehtësirave në transportin ajror	Miratimi i projektit final për Zgjerimin e Pistës së Aeroportit dhe inicimi i proceduarve të prokurimit, i përfunduar	MI		K4 2017		€ 50,000.00	€ 0.00	€ 50,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi dhe modernizimi i shërbimeve në transportin e udhëtarëve	10 vend-ndalje për autobusë, të ndërtuara	MI		K4 2017	Ligji i transportit rrugor dhe hekurudhave Strategjia	€ 100,000.00	€ 0.00	€ 100,000.00

		në vendndaljet e autobusëve					Sektoriale e TMM KASH			
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Përmirësimi i rrjetit ekzistues, përkatësisht identifikimi i variantit ekonomikisht të favorshëm për segmentin e autostradës R7, pjesë e rrjetit bazik të SEETO-së	Projekti preliminar i R7 (Besimerdare), i përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 0.00	€ 1,200,000.00	€ 1,200,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ndërtimi i rrjetit rrugor të Kosovës, autostrada R6, pjesë e rrjetit bazik të SEETO-së	Segmentet prioritare, kyçja Babush -kyçja Ferizaj-kyçja Doganaj të përfunduara	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 200,000,000.00	€ 0.00	€ 200,000,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ndërtimi dhe zgjerimi i rrjetit ekzistues rrugor, N9 (Prishtinë-Pejë)	Projekti preliminar (Kijevë - Zahaq), i përfunduar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 0.00	€ 1,400,000.00	€ 1,400,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ndërtimi dhe zgjerimi i rrjetit ekzistues rrugor N9 (Prishtinë-Pejë)	16 Km të segmenteve (Gjurgjicë-Kijevë dhe Pejë-Zahaq) R6b/N9), të përfunduara në%	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 3,674,105.00	€ 0.00	€ 3,674,105.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rritja e sigurisë dhe përmirësimi i rrjetit rrugor në rrjetin e rrugëve nacionale dhe regionale	1940 km të rrugëve, të sinjalizuara	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 400,000.00	€ 0.00	€ 400,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rritja e sigurisë dhe përmirësimi i rrjetit rrugor në rrjetin e rrugëve nacionale dhe regionale	1940 Km rrugë nacionale dhe rajonale, të mirëmbajtura	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 7,000,000.00	€ 0.00	€ 7,000,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Rritja e sigurisë dhe përmirësimi i rrjetit rrugor në rrjetin e rrugëve nacionale dhe regionale	1. 100 km autostrada (R6 dhe R7), të mirëmbajtura	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM dhe MoU i SEETO-së	€ 1,702,756.00	€ 0.00	€ 1,702,756.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja e cilësisë së rrugëve në rrjetin rrugor lokal	27 km rrugë lokale, të ndërtuara	MI		K4 2017	Programi i bashkfinancimit me KK.	€ 8,315,328.00	€ 0.00	€ 8,315,328.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i	Ngritja dhe përmirësimi i sigurisë në	1750 Sondazhe, të përfunduara	MI		K4 2017	Strategjia e sigurisë rrugore	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00

	MSA-së	komunikacionin rrugor								
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja dhe përmirësimi i sigurisë në komunikacionin rrugor	10,000 Broshura, të shpërndara	MI		K4 2017	Strategjia e sigurisë rrugore	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Kontrollimi i rregullsisë së automjeteve në rrugë (kontrollat mobile)	Pajisja për kontrollimin e rregullsisë së automjeteve në rrugë, e siguruar	MI		K4 2017	Strategjia sektoriale e TMM	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	zbatimi i plotë i ligjit të transportit tokësor për mallra të rrezikshme	Trajnimi i 5 inspektoreve të transportit rrugor për mallra të rrezikshme	MI		K4 2016	Ligji mbi transportin e mallrave të rrezikshme 04L/183	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja dhe përmirësimi i infrastrukturës hekurudhore	Projekt dizajni për linjen 10 hekurudhore (segmenti F.Kosovë-Mitrovicë), i perfunduar	Infrakos	MI MF	K4 2017	Strategjia e transportit multimodal 2015-2025 dhe MoU I SEETO	€ 0.00	€ 1,000,000.00	€ 1,000,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja dhe përmirësimi i infrastrukturës hekurudhore	Faza e parë e rehabilitimit të segmenteve prioritare të linjës hekurudhore 10 (segmenti Fushë Kosovë - Hani i Elezit), e filluar	Infrakos	MI MF	K4 2017	Strategjia e transportit multimodal 2015-2025 dhe MoU I SEETO	€ 3,485,000.00	€ 21,000,000.00	€ 24,485,000.00
3.15.	Të zbatohet neni 113 i MSA-së	Ngritja dhe përmirësimi i infrastrukturës hekurudhore	Projekt Dizajni për linjen 7 Fushë Kosovë-Podujev, i perfunduar	Infrakos		K4 2017	Strategjia e transportit multimodal 2015-2025 dhe MoU I SEETO	€ 0.00	€ 1,250,000.00	€ 1,250,000.00

3.16. Kapitulli 15 i acquis-së: Energjia

3.16.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Strategjia e energjisë 2017-2026, e miratuar	MZHE	Kuvendi ZKM MF MIE MMPH ZrRE KOSTT KPMM Ngruhtoret	K1 2017	Ligjin për Energji nr.05/L-081 Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2016-2021 Programi i Qeverisë 2015-2018 Programi i Reformave	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00

							Ekonomike Raporti i KE për Vendin 2016 Agjenda për reforma evropiane (ARE/ERA)			
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Strategjia dhe plani i veprimit për mbrojtje nga rrezatimi dhe siguria bërthamore, e miratuar	AKMRrSB	MIT MSh	K3 2017	Ligji nr. 03/L-104 për mbrojtje nga rrezatimi jonizues dhe jo-jonizues dhe siguria bërthamore	€ 9,430.00	€ 0.00	€ 9,430.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani për vlerësimin e vendeve potencialisht të ndotura me uranium të varfëruar, i përgatitur	AKMRrSB	FSK PK MIE	K2 2017	DPSA Infra 2016, Raporti i KE për Vendin 2016	€ 5,700.00	€ 0.00	€ 5,700.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Programi i zbatimit të strategjisë së energjisë 2017-2019, i miratuar	MZhE	ZKM MF MIE MMPH ZrRE KOSTT KPMM KEK Ngrohtoret	K2 2017	Ligjin për Energji nr.05/L-081 Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2016-2021 Programi i Qeverisë 2015-2018 Programi i Reformave Ekonomike Raporti i KE për Vendin 2016	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Raporti i dytë mbi ecurinë e zbatimit të Planit Kombëtar të Veprimit për BRE, i përgatitur	MZhE		K1 2017	ERA	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Vendimi për modalitetet e pronësisë së TC Kosova B, të marra	MZhE		K4 2017	ERA DPS "Infra" 2016	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00

3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Afati i fundit për dekomisionimin e TC Kosovës A, i përcaktuar	MZhE		K1 2017	ERA DPS "Infra" 2016	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe acquis-së së transpozuar	Plani për burimet e ripërtirëshme, duk e përfshirë masat e duhura për të siguruar arritjen e cakut 25%, i miratuar	MZhE		K4 2017	ERA Raporti i KE për Vending 2016	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla e procedurës së autorizimit për ndërtimin e kapaciteteve të reja gjeneruese, e miratuar	ZRrE	MZhE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për licencimin e aktiviteteve të energjisë, e miratuar	ZRrE	MZhE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për kushtet e përgjithshme të furnizimit me energji, e miratuar	ZRrE	MZhE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për vendosjen e çmimeve të furnizuesit publik të energjisë elektrike, e miratuar	ZRrE	MZhE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për vendosjen e çmimeve të gjenerimit, e miratuar	ZRrE	MZhE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00

	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për vendosjen e çmimeve të operatorit të sistemit të shpërndarjes, e miratuar	ZRrE	MZHE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e energjisë me qëllim të zbatimit të pakosë së tretë të energjisë	Rregulla për vendosjen e çmimeve të operatorit të sistemit të transmisionit dhe tregut, të nxjerra	ZRrE	MZHE	K2 2017	ERA DPSA "Infra" 2016	€ 1,500.00	€ 1,500.00	€ 3,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi dhe plotësimi i politikave energjetike me theks në krijimin e tregut të hapur, transparent dhe jodiskriminues	Rregullimi i çmimeve për konsumatorët industrial, i eliminuar	ZRrE		K2 2017	DPSA "Infra" 2016 Raporti i KE për Vending 2016	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi dhe plotësimi i politikave energjetike me theks në krijimin e tregut të hapur, transparent dhe jodiskriminues	Ndër-subvencionimet mes grupeve tarifore, të eliminuara	ZRrE		K4 2017	DPSA "Infra" 2016 Raporti i KE për Vending 2016	€ 5,000.00	€ 7,000.00	€ 12,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi dhe plotësimi i politikave energjetik në sigurin dhe rritjen e kapaciteteve energjetike	Studimi i fizibilitetit për rehabilitimin e TC Kosova B, i përgatitur	MZHE	KEK	K4 2017	PVPQ 2017 Raporti i KE për Vending 2016	€ 0.00	€ 1,500,000.00	€ 1,500,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi dhe plotësimi i politikave energjetike me theks në eficiencën e energjisë	Plani i tretë i veprimit për eficiencë të energjisë 2016-2018, i miratuar	MZHE	ZKM MMPH MAPL MAP MAShT MD MFSK ZRrE KOSTT KEK	K2 2017	PKVEE 2010-2018 DPSA "Infra" 2016 Raporti i KE për Vending 2016	€ 12,000.00	€ 0.00	€ 12,000.00
3.16.	Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave në fushën e mbrojtjes nga rrezatimi	Rregullorja për organizim të brendshëm të	AKMRrSB	ZKM MF	K2 2017	Ligji nr. 03/L-104 për mbrojtje nga rrezatimi jonizues	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

		dhe siguria bërthamore	AKMRrSB, e miratuar				dhe jo-jonizues dhe siguria bërthamore			
3.16.	Zbatimi në praktikë									
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Ndërtimi dhe zhvillimi i kapaciteteve të reja gjeneruese të energjisë elektrike (TC "Kosova e Re")	Raporti i këshilltarëve të transaksionit për projektin "Kosova e Re", i përgatitur	MZHE	MF	K4 2017	ERA PVPQ 2017 Raporti i KE për vendin 2016	€ 1,400,000.00	€ 0.00	€ 1,400,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Procesi i dekomisionimit të objekteve të gazifikimit, azotikut dhe ngrohtores në lokacionin e TC Kosova 'A'	Studimi për vlerësimin e ndikimit mjedisor dhe social si dhe plani i çmontimit për dekomisionim, (në mbështetje të asistencës teknike të KE), drafti i përgatitur	MZHE	MMPH MPMS MF MIE ZrRE KEK KOSTT	K4 2017	SKZH 2016 -2021 Programi i Reformave Ekonomike 2017-2019 PVPQ 2017 Vendimi i Qeverisë së Kosovës nr 04/156	€ 0.00	€ 200,000.00	€ 200,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zbatimi i masave për efikasitet të energjisë dhe ngritja e efikasitetit të energjisë në objektet publike	Masat e EE në 20 objekte publike të nivelit qendror, të zbatuara	MZHE	MASHT MSh	K4 2017	Strategjia e Energjisë 2009-2018 Plani Kombëtar i Veprimit për EE 2010-2018 PVPQ 2017	€ 0.00	€ 4,389,000.00	€ 4,389,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zbatimi i masave për efikasitet të energjisë dhe ngritja e efikasitetit të energjisë në objektet publike	Masat e EE në objektet publike të nivelit lokal (Prishtinë, Gjiilan, Ferizaj dhe Gjakovë), të zbatuara	MZHE	Komunat	K4 2017	Strategjia e Energjisë e 2009-2018 Plani Kombëtar i Veprimit për EE 2010-2018 PVPQ 2017	€ 0.00	€ 2,500,000.00	€ 2,500,000.00
	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zbatimi i masave nga plani për vlerësimin e vendeve potencialisht të ndotura me Uranium të varfërua	Monitorimi radiologjik dhe vlerësimi i sigurisë radiologjike në hapësirat e kontaminuara me uranium të varfëruar, i realizuar	AKMRrSB	FSK, IMP IKShP Komunat	K4 2017	Raporti i KE për vendin 2016	€ 3,000.00	€ 7,000.00	€ 10,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Zhvillimi i tregut të hapur, jodiskriminues dhe transparent të energjisë	Operatori i sistemit të transmissioinit, i çertifikuar	ZRrE		K2 2017	DPISA "Infra" 2016	€ 3,000.00	€ 7,000.00	€ 10,000.00

3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Rritja e kapaciteteve gjeneruese dhe Investimet në gjenerimin e energjisë (të gjitha burimet)	Numri i autorizimeve për ndërtimin e kapaciteteve të reja të BRE-ve, të lëshuara	ZRrE	MZhE	K4 2017	Agjenda për reforma evropiane (ARE/ERA)	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës së transmisionit dhe Rregullimi sekondar Kosovë-Shqipëri	Operimi i KOSTT si zonë rregulluese, i realizuar	KOSTT	ZRrE	K4 2017	Marreveshja e Kyçjes KOSTT - OST	€ 3,500,000.00	€ 0.00	€ 3,500,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës për qëllime të tregut të energjisë, për zvogëlimin dhe monitorimin e humbjeve të energjisë në kufirin në mes të KOSTT-it dhe KEDS/OSSH	Instalimi i grup matësve (njehësoret) në kufirin e ri komercial KOSTT-KEDS/OSSH, i përfunduar	KOSTT	ZRrE	K4 2017	Plani Zhvillimor i Transmisionit 2015-2024	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës së transmisionit dhe përfshirja në mekanizmat regjional për kompenzimin tranzit të energjisë elektrike dhe alokimi i kapaciteteve	Rehabilitimi i NS 110/10 kV Peja 1 - GIS Sistemi, i realizuar	KOSTT	ZRrE	K4 2017	Plani Zhvillimor i Transmisionit 2016-2025	€ 420,000.00	€ 0.00	€ 420,000.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës së transmisionit dhe përfshirja në mekanizmat regjional për kompenzimin tranzit të energjisë elektrike dhe alokimi i kapaciteteve	Instalimi i autotransformatorit të dytë ATR2, 300 MVA në NS Peja 3 dhe NS Ferizaj 2, i realizuar	KOSTT	ZRrE	K4 2017	Plani Zhvillimor i Transmisionit 2015-2024	€ 161,800.00	€ 234,700.00	€ 396,500.00
3.16.	Të zbatohet neni 114 i MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës së transmisionit dhe përfshirja në mekanizmat regjional për kompenzimin tranzit të energjisë	Vendosja e grup matësve dhe instalimi i OPGW në pikat interkonektive, i realizuar	KOSTT		K4 2017	Plani Zhvillimor i Transmisionit 2015-2024	€ 428,100.00	€ 0.00	€ 428,100.00

		elektrike dhe alokimi i kapaciteteve								
3.17. Kapitulli 16 i acquis-së: Tatimet										
3.17.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.17.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Avancimi i shërbimeve për tatimpaguesit dhe i proceseve të punës	Tenderimi i sistemit të ri të TI-së, i përfunduar	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për vendin 2016	€ 1,200,000.00	€ 0.00	€ 1,200,000.00
3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Avancimi i shërbimeve për tatimpaguesit dhe i proceseve të punës	Numri i Shërbimeve elektronike ndaj tatimpaguesve, i rritur	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për vendin 2016	€ 29,000.00	€ 0.00	€ 29,000.00

3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Avancimi i shërbimeve për tatimpaguesit dhe i proceseve të punës	Numri i Tatimpaguesve që deklarojnë në mënyrë elektronike, i rritur	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për vendin 2016	€ 29,000.00	€ 0.00	€ 29,000.00
3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Rritja e përgjithshme e aftësive/shkathësive të stafit	Numri i trajnimeve dhe numri i pjesëmarrësve sipas fushave, të mbajtura	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018	€ 70,200.00	€ 0.00	€ 70,200.00

3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Nënshkrimi i marrëveshjeve për eliminimin e tatimit të dyfishtë	Numri i marrëveshjeve të nënshkuara	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për Vendin 2016	€ 29,021.00	€ 0.00	€ 29,021.00
3.17.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Zvogëlimi i nivelit të ekonomisë joformale dhe evazionit fiskal	Numri i vizitave dhe kontrollave, të realizuara	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Plani Vjetor i Trajtimit të Rreziqeve; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për Vendin 2016	€ 3,118,293.00	€ 0.00	€ 3,118,293.00

3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Zvogëlimi i nivelit të ekonomisë joformale dhe evazionit fiskal	Shuma e borxhit të inkasuar, e rritur	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Plani Vjetor i Trajtimit të Rreziqeve; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për Vendin 2016	€ 655,200.00	€ 0.00	€ 655,200.00
3.17.	Zbatimi i nenit 39, 40, 70 dhe 105 të MSA-së	Zvogëlimi i nivelit të ekonomisë joformale dhe evazionit fiskal	Numri i tatimpaguesve/individëve të cilët nuk deklarojnë, i zvogëluar	MF	ATK	K4 2017	Plani Strategjik i ATK-së 2015-2020; Programi i Qeverisë 2014-2018; 2014; Plani Vjetor i Punës së ATK-së; Plani Vjetor i Trajtimit të Rreziqeve; Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018 ,Raporti për Vendin 2016	€ 2,000,000.00	€ 0.00	€ 2,000,000.00
3.18. Kapitulli 17 i acquis-së: Politikat ekonomike dhe monetare (referojuni Bllokut 2: Kriteret Ekonomike)										

3.18.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit.									
3.19. Kapitulli 18 i acquis-së: Statistikat										
3.19.	Korniza e politikave									
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Zhvillimi i kornizës së politikave	Programi i dytë 5 vjeçar për periudhën 2018-2022 i miratuar	ASK	ZKM	K4 2017	Ligji mbi statistikën zyrtare, Raporti për Vëndin 2016	€ 29,500.00	€ 0.00	€ 29,500.00
3.19.	Zbatimi në praktikë									
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së Llogarive Kombëtare (vjetore dhe tremujore)	Bruto Produktit Vendor sipas metodologjisë ESA 2010, i publikuar	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017, ERA, Raporti për Vëndin 2016	€ 18,000.00	€ 0.00	€ 18,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së Llogarive Kombëtare (vjetore dhe tremujore)	Tabelat ofruese-perdoruese (supply and use tables-SUT) për vitin referues 2014, të publikuara	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017, ERA, Raporti për Vëndin 2016	€ 12,000.00	€ 0.00	€ 12,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së Llogarive Kombëtare (vjetore dhe tremujore)	Llogarit Qeveritare në baza tremujore, të publikuara	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017, ERA, Raporti për Vëndin 2016	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Matja e ekonomisë joformale në kuadër të sektorit privat	Anketa e bizneseve për ekonominë joformale në aktivitetet: restorante, hotele, transport dhe ndërtim, e përfunduar	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017	€ 0.00	€ 81,500.00	€ 81,500.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Të dhënat e bazura në Manualin e ri të Statistikave të Financave Qeveritare (GFS 2014) për Llogaritë Qeveritare, të publikuara	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017, ERA, Raporti për Vëndin 2016	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00

3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmiresimi i cilësisë së statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Programi softverik i avancuar për azhurnimin automatik të RSB nga të dhënat administrative dhe të dhënat nga anketat, i ndërtuar	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,Raporti për Vendin 2016	€ 2,400.00	€ 0.00	€ 2,400.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmiresimi i cilësisë së statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Përshtatja e klasifikimeve sipas metodologjisë të Indeksit të Çmimeve të Importit (IÇIMP) duke kaluar nga Sistemi i Harmonizuar (HS) në Klasifikimin e Produkteve sipas aktiviteve (CPA)	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,ERA,Raporti për Vendin 2016	€ 11,000.00	€ 0.00	€ 11,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Shkurtimi i afatit të publikimit të statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Repertorit statistikor të ndermarrjeve në baza tremujore, i publikuar në t+31 ditë	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,ERA,Raporti për Vendin 2016	€ 1,200.00	€ 0.00	€ 1,200.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Shkurtimi i afatit të publikimit të statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Statistikat tremujore të energjisë, të publikuara në t+48 ditë	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,ERA,Raporti për Vendin 2016	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Shkurtimi i afatit të publikimit të statistikave ekonomike në përputhje me acquis	Indeksi i Harmonizuar i Çmimeve të Konsumit (IHÇK) në baza mujor t+11 dite dhe tremujore t+68 dite , të publikuara	ASK		K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,ERA,Raporti për Vendin 2016	€ 49,000.00	€ 0.00	€ 49,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së statistikave sociale në përputhje me acquis	Anketa e Fuqisë Punëtore (AFP) në baza tre mujore, e publikuar	ASK	MPMS	K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017,ERA,Raporti	€ 87,960.00	€ 0.00	€ 87,960.00

							për Vendin 2016			
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së statistikave sociale në përputhje me acquis	Zhvillimi i SILC-ut, i përfunduar	ASK	MPMS	K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017, ERA, Raporti për Vendin 2016	€ 102,300.00	€ 0.00	€ 102,300.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i infrastrukturës së Teknologjisë Informative në ASK	Infrastruktura për shkëmbimin e të dhënave mes ASK-së dhe Doganave, e krijuar	ASK	DOG	K4 2017	Programi i Statistikave Zyrtare 2013-2017 si dhe Plani Vjetor 2017	€ 1,800.00	€ 0.00	€ 1,800.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i statistikave monetare, financiare dhe sektorit të jashtëm	Të dhënat e bilancit të Kompanive të Sigurimeve dhe Fondeve Pensionale, të publikuara	BQK		K1 2017	Ligjin mbi Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, Plani Strategjik 2015-2019, Raporti për Vendin 2016	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i statistikave monetare, financiare dhe sektorit të jashtëm	Memorandumi i ri Mirëkuptimi me ASK-në për të sqaruar qartë përgjegjësitë për mbledhjen, përpunimin, shkëmbimin e të dhënave dhe shpërndarjen e statistikave, i nënshkruar	BQK		K2 2017	Ligjin mbi Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, Plani Strategjik 2015-2019	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.19.	Zbatimi i nenit 95 të MSA-së	Përmirësimi i statistikave monetare, financiare dhe sektorit të jashtëm	Numri i kompanive të IHD-së në anketën e ndërmarrjeve, i rritur	BQK		K4 2017	Ligjin mbi Bankën Qendrore të Republikës së Kosovës, Plani Strategjik 2015-2019, Raporti për Vendin 2016	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.20. Kapitulli 19 i acquis-së: Politikat sociale dhe punësimi										
3.20.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Zhvillimi i kornizës së politikave në fushën e punësimit	Strategjia Sektoriale për Punësim dhe Politika Sociale 2015-2020, e miratuar	MPMS	MF	K2 2017	Strategjia Sektoriale e MPMS-së 2015 - 2020, ERA, Raporti për Vendin 2016	€ 5,450,000.00	€ 10,000,000.00	€ 15,450,000.00
3.20.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									

3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Funksionalizimi i Agjencisë së Punësimit të Republikës së Kosovës	Drejtori i Përgjithshëm dhe Bordi Këshilldhënës i APRK-së, të zgjedhur	MPMS	MF MAP	K2 2017	Strategjia Sektoriale e MPMS-së 2015 - 2020, Ligji për Agjencinë e Punësimit të Republikës së Kosovës. Programi për Reforma Ekonomike ,ERA,Raporti për Vendin 2016	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Zbatimi I programeve dhe projekteve , permes masave aktive te tregut te punes	5000 punëkerkues të trajnuar dhe të pefshirë në programe dhe projekte,duke respektuar kuotën gjinore	MPMS	APRK	K4 2017	Strategjia Sektoriale e MPMS-së 2015 - 2020, Ligji për Agjencinë e Punësimit të Republikës së Kosovës. Programi për Reforma Ekonomike ,Konkluzionet e nenkomitetit të MSA-s	€ 1,262,591.48	€ 0.00	€ 1,262,591.48
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Zhvillimi i cilësisë së shërbimeve të trajnimit që ofrohen në QAP	5,000 punëkerkues, të trajnuar	MPMS	APRK	K4 2017	Strategjia Sektoriale e MPMS-së 2015 - 2020, PVPQ 2017	€ 854,500.00	€ 0.00	€ 854,500.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve institucionale në Inspektoratin e Punës	Numri i Inspektorëve të Punës , i rritur për 10 inspektor	MPMS	MF MAP	K4 2017	Plani zhvillimor strategjik i IP 2017-2021,Raporti për Vendin 2016, ERA	€ 100,000.00	€ 0.00	€ 100,000.00
3.20.	Zbatimi i nenit 82 dhe 106 të MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve institucionale në Inspektoratin e Punës	15 inspektor të punës, të trajnuar	MPMS	IKAP	K4 2017	Plani zhvillimor strategjik i IP 2017-2021, Raporti për Vendin 2016, ERA	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.20.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									

3.21. Kapitulli 20 i acquis-së: Ndërmarrjet dhe politikat e industrisë										
3.21	Korniza e politikave									
	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve administrative në kuadër të KIESA	Ristrukturimi i KIESA për t'i mundësuar që të përmbush me efikasitet përgjegjësitë dhe të zbatojë prioritetet e saj	MTI		K3 2017	ERA, Raporti per vendin 2016.	€ 139,446.00	€ 0.00	€ 139,446.00
	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve administrative në kuadër të KIESA	Themelimi i Bordit Këshillues në kuadër të KIESA me pjesëmarrjen e komunitetit afarist dhe përfshirjen e fuqishme të Zyrës së Kryeministrit	MTI		K3 2017	ERA	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.21.	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve administrative në kuadër të KIESA	Udhëheqësi i sektorit për zhvillimin e zonave ekonomike, i rekrutuar	MTI		K4 2017	Raporti vjetor për NVM-të, ERA, Raporti për Vendin 2016	€ 5,600.00	€ 0.00	€ 5,600.00
3.21.	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve administrative në kuadër të KIESA	3 programe për ngritjen e kapaciteteve, të dizajnuara	MTI		K4 2017	Strategjia per Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, Strategjia Kombetare per Zhvillim SKZH 2016-2020, ERA, Raporti për Vendin 2016	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.21.	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Fuqizimi i kapaciteteve administrative në kuadër të KIESA	Sektori i ndërtimtarisë, i funksionalizuar	MTI		K4 2017	Ligji per produktet e ndertimit dhe PKZMSA 2017, Raporti për Vendin 2016	€ 5,340.00	€ 0.00	€ 5,340.00
3.21.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.21.	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Zbatimi i politikave për zhvillimin e sektorit privat	Studimi për prioritizimin e sektorëve për zhvillimin e Grupimeve/Kllaste	MTI		K4 2017	Strategjia per Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, PRE 2017-2019,	€ 35,000.00	€ 13,000.00	€ 48,000.00

			rave, i përfunduar				Strategjia Kombetare per Zhvillim SKZH 2016-2020, ERA			
3.21.	Zbatimi i nenit 99 dhe 100 i MSA-së	Zbatimi i politikave për zhvillimin e sektorit privat	Hulumtimi për zinxhirët e vlerës për sektorët potencial të industrisë - percaktimi i hallkave që mungojnë dhe masave për zhvillimin e tyre i hartuar dhe i publikuar	MTI		K3 2017	Strategjia per Zhvillimin e Sektorit Privat 2013-2017, PRE 2017-2019, Strategjia Kombetare per Zhvillim SKZH 2016-2020, ERA	€ 45,000.00	€ 8,000.00	€ 53,000.00
3.22. Kapitulli 21 i acquis-së: Rrjetet trans-evropiane										
3.22.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.23. Kapitulli 22 i acquis-së: Politikat rajonale dhe koordinimi i instrumenteve strukturore										
3.23.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.24. Kapitulli 23 i acquis-së: Gjyqësori dhe të drejtat themelore										
3.24.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.24.	Sistemi gjyqësor									
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Përmirësimi I kornizës ligjore që rregullon sistemin e drejtësisë penale	Koncept dokumentit per Kodin Penal dhe Kodin e Procedurës Penale, i miratuar	MD	KGjK KPK PK DK ZKM MF	K2 2017	PVPQ 2017	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Përmirësimi I kornizës ligjore me qëllim të përmirësimit të sistemit gjyqësor	Koncept Dokumentin për rregullimin e administratës së gjykatave dhe prokurorive, I miratuar	MD	KGjK KPK	K1 2017	PVPQ 2017	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Analiza gjithëpërfshirëse e sektorit te sundimit te ligjit,	Objektivat strategjike dhe zhvillimore per fushen e sundimitit te ligjit, te identifikuar dhe te vleresuara	MD	ZKM MF MPB KGjK KPK AKI	K4 2017	Vendimi I Qeverise I dt. 23.11.2016Nr.07/17	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i	Analiza gjithëpërfshirëse e	Termet e References,	MD	ZKM MF	K1 2017	Vendimi I Qeverise I dt.	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

	MSA-së	sektorit te sundimit te ligjit			MPB KGJK KPK AKI		23.11.2016Nr.07/1 17			
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Analiza gjithëpërfshirëse e sektorit te sundimit te ligjit	Infrastruktura ligjore që rregullon fushën e sundimit të ligjit, e rishikuar	MD	ZKM MF MPB KGJK KPK AKI	K4 2017	Vendimi I Qeverise I dt. 23.11.2016(Nr.07/117	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Analiza gjithëpërfshirëse e sektorit te sundimit te ligjit	Databaza, e krijuar	MD	ZKM MF MPB KGJK KPK AKI	K3 2017	Vendimi I Qeverise I dt. 23.11.2016Nr.07/117	€ 10,000.00	€ 20,000.00	€ 50,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Analizimi gjithëpërfshirës i mangësive të gjendjes aktuale sa i përket transpozimit të acquis në fushën e drejtësisë penale.	Raporti me të gjitha aktet e identifikuara të acquis për kapitullin 23, i publikuar	MD		K4 2017	PVPQ 2017	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Analizimi gjithëpërfshirës i mangësive të gjendjes aktuale sa i përket transpozimit të acquis në fushën e drejtësisë penale.	Numri i Akteve të acquis, të përafruara	MD		K4 2017	PVPQ 2017	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Rritja e vazhdueshme e llogaridhënjes dhe transparencës të sistemit prokurorial	Strategjia për komunikim me median dhe publikun, e miratuar	KPK		K2 2017	Strategjia për komunikim me median dhe publikun Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 17,000.00	€ 0.00	€ 17,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale për ngritjen e kapaciteteve në sistemin e drejtësisë	Analiza per edukimin ligjor, e perfunduar	MD	IGJK UP	K4 2017		€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	Raporte analitike mbi performancën e gjykatave ne tema te cakatura me	KGJK		K4 2017		€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

			rezikshmeri te larte, të miratuara							
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	Udherfyes per statistika, I miratuar	KGjK		K2 2017		€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Miratimi i Strategjisë për Reduktimin e Lëndëve dhe Procedurave Alternative	Pilot-projekti që rregullon procedurën e ndermjetësimit të referuar nga gjykata në Gjykatën Themelore të Prishtinës, e realizuar	KGjK		K3 2017	Vendimi I KGjK-se per themelimin e nje pilot-programit per ndermjetsim	€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.24.	Lufta kundër korrupsionit									
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vleresimi ex post I egjicacionit në fushën e luftës kundër korrupsionit	Vleresimi ex post i Ligjit per Mbrojtjen e Informatoreve, i perfunduar	MD	ZKM MPB KGjK PK	K3 2017		€ 2,500.00	€ 1,000.00	€ 3,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës legislative në fushën e luftës kundë korrupsionit	Koncept dokumenti për deklarimin dhe prejardhjen e pasurisë;	MD	Kuvendi MAP KGjK KPK KQZ MPMS AKK	K3 2017		€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës legislative në fushën e luftës kundë korrupsionit	Koncept Dokumenti që ka të bëjë me pezullimin përkatësisht largimit nga detyra të zyrtarëve të lartë publik të akuzuar apo te dënuar për vepër penale të korrupsionit	MD	Kuvendi MAP KGjK KPK KQZ MPMS AKK	K2 2017		€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Rishikimi i mandatit të Agjencisë Kundër Korrupsion	Analiza për mandatin dhe misionin e Agjencisë, e përfunduar	AKK		K1 2017		€ 3,000.00	€ 12,500.00	€ 15,500.00
3.24.	Të drejtat themelore									

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e të drejtave të njeriut	Strategjia dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Njeriut në Republikën e Kosovës (2017-2022), e miratuar	ZKM	ML, Komunitat	K2 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018) PVMSA 2015 Konkluzionet e DPSA-së për Kosovën 2016 Ligji nr. 05/L -019 për Avokatin e Popullit (LAP), Ligji nr. 05/L -020 për barazi gjinore (LBGJ) dhe Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga diskriminimi	€ 5,000.00	€ 2,000.00	€ 7,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avansimi I kornizës ligjore për qasje në drejtësi	Koncept Dokumenti për Ndihmë Juridike Falas, i miratuar	MD	ANjF	K2 2017		€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e fëmijëve	Strategjia dhe Plani i Veprimit për të Drejtat e Fëmijëve (2017-2022), e miratuar	ZKM	ML Komunitat	K1 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018) PVMSA 2015 të KE-së i vitit 2015, Konkluzionet e DPSA-së për Kosovën 2016	€ 5,000.00	€ 10,000.00	€ 15,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e fëmijëve	Tregues nacional për të drejtat e fëmijëve, të hartuar	ZKM		K4 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018); Strategjia Kombëtare për Zhvillim, Konventa për të Drejtat e Fëmijës, Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshme (SDG) dhe Millenium Challenge Corporation (MCC).	€ 20,000.00	€ 100,000.00	120,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e fëmijëve	Sistemi i harmonizuar i të dhënave, i harmonizuar	ZKM		K4 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018); Strategjia Kombëtare për Zhvillim, Konventa për të Drejtat e Fëmijës, Qëllimet e Zhvillimit të Qëndrueshme (SDG) dhe Millenium Challenge Corporation (MCC).	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e fëmijëve	Raporti vjetor i monitorimit të zbatimit të legjislacionit dhe politikave për të drejtat e fëmijëve	ZKM		K4 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018);	€ 10,000.00	5.000.00	15.000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i nivelit të sigurisë për komunitete	Strategjia për Sigurinë në Bashkesi dhe Plani i Veprimit 2017-2019, e miratuar	MPB		K4 2017	PVPQ 2017	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	Aktivitete promovuese në fushën e të drejtave të njeriut, të organizuara	MASHT	ZKM	K4 2017	Ligji kundër diskriminimit	€ 10,500.00	€ 0.00	€ 10,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	Aktivitetet promovuese për rezolutën 13245 " Gruaja, Paqja dhe Siguria", të mbajtura	MASHT	ZKM	K4 2017	Ligji për Barazi Gjinore	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	(Dy) Udhezues për mbrojtjen e fëmijëve në internet, të publikuar	MASHT	ZKM	K4 2017	Ligji për Mbrojtjen e Fëmijëve	€ 3,160.00	€ 0.00	€ 3,160.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përhapja e vlerave dhe praktikave që promovojnë barazinë gjinore, mbrojtjen e të drejtave, fuqizimin e rolit dhe pozitës së grave dhe vajzave ne shoqëri	4. Programi i Kosovës për Barazi Gjinore 2017-2021, i miratuar	ABGj	ML Komunat	K4 2017	Ligji për Barazi Gjinore ; Plani strategjik I Qeverisë	€ 14,000.00	€ 32,000.00	€ 46,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përhapja e vlerave dhe praktikave që promovojnë barazinë gjinore, mbrojtjen e të drejtave, fuqizimin e rolit dhe pozitës së grave dhe vajzave ne shoqëri	1. Indeksi Gjinor për Kosovë, i hartuar	ABGj	ASK	K4 2017	Ligji për Barazi Gjinore ; Plani strategjik I Qeverisë	€ 13,000.00	€ 24,000.00	€ 37,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përhapja e vlerave dhe praktikave që promovojnë barazinë gjinore, mbrojtjen e të drejtave, fuqizimin e rolit dhe pozitës së grave dhe vajzave ne shoqëri	Propozimi per vazhdimin e masave afirmative per regjistrimin e pronës së paluajtshme të përbashkët, ne emër të dy bashkëshortëve	ABGj	MF MAP MASHT	K4 2017	Strategjia zhvillimore Kombëtare - SZHK, LBGJ	€ 1,000.00	€ 6,500.00	€ 7,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i politikave për ekzekutimin e sanksioneve penale	1. Strategjia për Ekzekutimin e Sanksioneve Penale, e miratuar	MD	KGjK PK MPB MF ShSK ZKM	K1 2017	PVPQ 2017	€ 0.00	€ 20,000.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i kornizës së politikave për të drejtat pronësore	1. Strategjia Kombëtare për të Drejtat Pronësore, e miratuar	MD		K1 2017		€ 850,000.00	€ 0.00	€ 850,000.00
3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i kornizës së politikave për të drejtat pronësore	2. Koncept dokumenti për Pronësinë dhe të Drejtat sendore, i miratuar.	MD		K2 2017	PVPQ 2017 Strategjia Kombëtare per te Drejtat Pronësore	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00

3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i kornizës së politikave për të drejtat pronësore	3. Koncept dokument per blerjen e pasurise se paluajtshme nga shtetasit e huaj, i miratuar	MD	MTI	K3 2017	PVPQ 2017 Strategjia Kombëtare per te Drejtat Pronësore	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i qasjes gjithërfshirëse dhe krijimi i politikave lehtësuese për personat me aftësi të kufizuara	1. Plani Nacional për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar 2017-2019, i miratuar	ZKM	ML Komunat	K1 2017	Strategjia Nationale për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar 2013-2023	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i kushteve të jetesës për komunitetet rome, ashkali dhe egjiptian	1. Strategjia dhe Plani i Veprimit për përfshirjen e komuniteteve rom,ashkali dhe egjiptian në shoqërinë kosovare 2017-2021, e miratuar	ZKM		K1 2017	Strategjia dhe Plani i veprimit për përfshirjen e komuniteteve rom,ashkali dhe egjiptian në shoqërinë kosovare 2017-2021	€ 1,808,738.00	€ 1,254,858.00	€ 3,063,596.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	1. Strategjia për Mbrojtjen dhe Promovimin e të drejtave Gjuhësore (2016-2021), e miratuar	ZKM	Zyra e Komisionerit per Gjuhët	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për përdorimin e gjuhëve	€ 6,882,000.00	€ 0.00	€ 6,882,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore	1. Udhëzues për definimin dhe trajtimin e perimetrave, zonave të mbrojtura dhe sipërfaqeve të mbrojtura të aseteve të TK, i hartuar	MKRS	QRTK-të përkatëse, Komunat, KKTK	K3 2017		€ 5,400.00	€ 0.00	€ 5,400.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore	2. Udhëzues për shenjëzimin e aseteve të TK-së, I hartuar	MKRS	MI IAK IKMM QRTK-të përkatëse Komunat KKTK	K2 2017		€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Mbrojtja e të dhënave personale									

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Finalizimi i kornizës së politikave për mbrojtjen e të dhënave personale	Strategjia Kombëtarë për Mbrojtjen e të Dhënave Personale (2017-2020), e miratuar	AShMDhP		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.24.	Sistemi gjyqësor									
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	1. 3 anëtarë/e në Këshilli Prokurorial Itë Kosoves, të përzgjedhur	KPK	Kuvendi	K2 2017	Ligji nr. 05/L-035 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës	€ 6,306.00	€ 0.00	€ 6,306.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	2. Komisionet e përhershme të KPK-së, të funksionalizuara	KPK	Kuvendi	K2-2017	për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës	€ 27,000.00	€ 0.00	€ 27,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	3. 3 zyrtarë/ e në Zyrën e Koordinatorit Kombëtar për Luftimin e Krimit Ekonomik, të rekrutuar duke respektuar indeksin gjinor	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i ZKKLKE	€ 13,230.00	€ 0.00	€ 13,230.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	4. 2 zyrtarë/e në Njesitin për luftimin e korrupsionit dhe krimeve ekonomike në kuadër të Prokurorisë Themelore të Prishtinës, të rekrutuar duke respektuar indeksin gjinor	KPK		K4 2017	Raportet periodike të Njesitit Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 16,687.43	€ 0.00	€ 16,687.43
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i	5. 4 zyrtarë/e në Njësën për Përgjimin e	KPK	KGjK PK AKI	K3 2017	Rregullorja për Njësinë për Përgjimin e	€ 35,857.00	€ 0.00	€ 35,857.00

		administratës	Komunikimeve Elektronike, të rekrutuar			Komunikimeve Elektronike				
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	6. 7 Kryeprokurorët e zgjedhur të prokurorive themelore të trajnuar konform indeksit gjinor	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit Raporti vjetor i IGJK-së	€ 2,480.00	€ 0.00	€ 2,480.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	7. 18 Prokurorët, të dekretuar, konform dispozitave të Ligjit për Barazi gjinore	KPK	Presidenca	K4 2017	Ligji nr. 05/L-035 për Ndryshimin dhe Plotësimin e Ligjit nr. 03/L-224 për Këshillin Prokurorial të Kosovës	€ 238,366.80	€ 0.00	€ 238,366.80
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	8. PSRK me 6 prokurorë, e plotësuar, konform Ligjit për Barazi Gjinore	KPK	MD	K4 2017	Vendimet e KPK-së Raporti vjetor i KPK-së	€ 158,608.80	€ 0.00	€ 158,608.80
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	9. 15 prokurorë nga komunitetet jo shumicë, të emeruar	KPK	Presidenca	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 216,417.60	€ 0.00	€ 216,417.60
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	10. 34 staf mbështetës nga komunitetet jo shumicë, të rekrutuar	KPK	Presidenca	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 155,884.05	€ 0.00	€ 155,884.05
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	11. 85 bashkëpunëtorët profesionalë nëpër prokuroritë e Kosovës të rekrutuar duke respektuar aspektin gjinor	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 646,862.58	€ 0.00	€ 646,862.58
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	12. 23 Zyrtarët /et ligjorë të rekrutuar nëpër prokuroritë e Kosovës	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 141,289.09	€ 0.00	€ 141,289.09
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	13. 50 praktikantë në sistemin prokurorial, të rekrutuar sipas	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të	€ 157,500.00	€ 0.00	€ 157,500.00

			Ligjit për Barazi Gjinore				Shtetit Programi për praktikantë			
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	14. 5 zyrtarë në Sekretariatit e KPK-së, itë rekrutuar duke respektuar indeksin gjinor	KPK		K3 2017	Rregullorja për veprimtarinë dhe sistematizimin e vendeve të punës të Sekretariatit të KPK-së	€ 50,014.44	€ 0.00	€ 50,014.44
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	15. 1/3 e prokurorëve dhe prokurorive të vlerësuar	KPK		K4 2017	Raporti i Komisionit për vlerësimin e performacës së prokurorëve Raporti vjetor i KPK-së	€ 4,800.00	€ 0.00	€ 4,800.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	16. Vlerësimi i performancës së personelit të SKPK, NJSHPP dhe prokurorive i përfunduar	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	17. Infrastruktura e teknologjisë informative dhe komunikimit në sistemin prokurorial e konsoliduar	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së	€ 132,800.00	€ 0.00	€ 132,800.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	18. Menaxhimi elektronik i rasteve - TIK/SMIL, i funksionalizuar	KPK	KGjK	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti i TIK/SMIL	€ 118,500.00	€ 0.00	€ 118,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	19. Sistemi i të dhënave statistikore brenda zyrës së Prokurorit të Shtetit, i unfikuar	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së	€ 0.00	€ 0.00	4.800.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	20. Një objekt i KPK/Prokurorit të Shtetit, i siguruar	KPK	MAP	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së	€ 685,000.00	€ 0.00	€ 685,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Rritja e sigurisë fizike për prokurorë dhe personelin mbështetës të prokurorëve	1. Numri i prokurorëve të pajisur me masa të sigurisë	KPK	PK	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Rritja e vazhdueshme e llogaridhënjes dhe transparencës të sistemit prokurorial	2. 9 zyrtarë në Zyrat për Komunikim me Publikun në KPK dhe PSH, të rekrutuar sipas dispozitave të Ligjit për Barazi Gjinore	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së	€ 57,167.03	€ 0.00	€ 57,167.03
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Rritja e vazhdueshme e llogaridhënjes dhe transparencës të sistemit prokurorial	3. Veb faqet e KPK-së dhe PSh-së të përditësuara	KPK		K2 2017		€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	4. 10 Administratoreve Falimentues,te emeruar	MD		K4 2017		€ 8,000.00	€ 0.00	€ 8,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Avancimi i mëtejme i sistemit të përmbartimit privat	1. 15 përmbartues privat të emëruar	MD		K4 2017	PVPQ 2017	€ 12,000.00	€ 0.00	€ 12,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Avancimi i mëtejme i sistemit të përmbartimit privat	2. Numri i rasteve të ekzekutuara sipas procedurës së përmbartimit privat, të raportuara	MD		K4 2017	PVPQ 2017	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Avancimi i mëtejme i sistemit të përmbartimit privat	3. Plani per permbartues, i hartuar.	MD		K1 2017	Marrveshja me Stand By	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Avancimi i mëtejme i sistemit të përmbartimit privat	4. 50 përmbartues privat, të trajnuar	MD		K4 2017	PVPQ 2017	€ 0.00	€ 4,000.00	€ 4,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i funksionimit të vazhdueshëm i KGjK-së	1. Caktimi I gjyqtarëve mbi Vlerësimin për planifikimin objektiv, I realizur	KGjK		K1 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i funksionimit të vazhdueshëm i KGjK-së	2. Plani Vjetor I Punes, I hartuar	KGjK		K1 2017		€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	1. 46 pozita per gjyqtar dhe gjyqtare 108 pozita per staf mbështëtes, të rekrutuar.	KGjK		K1- 017		€ 598,592.00	€ 0.00	€ 598,592.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	2. Numri i kandidatëve që kanë kaluar Provimin përgatitor për Gjyqtarë	KGjK		K1 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	3. Krijimi I nje mekanzimi brenda KGjK-së për të monitoruar zbatimin e vendimeve të tyre	KGjK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	4. 10 gjyqtarë që merren me krime të rënda, të avancuar	KGjK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	5. Numri I aktemrimeve të lëshuara	KGjK		K1 2017	Rregullorja per veprimtarin, organizimin e brendshem dhe sistematizimin e vendeve te punes ne SKGjK	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i Zyrës për menaxhimin e licencave dhe interpretëve gjyqësor	1. Komisioni i zyrës për menaxhimin e licencave për interpretë gjyqësor, i themeluar	KGjK		K2 2017	Rregullorja per emerimin e interpreteve dhe perkthyesve gjyqesore	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i Zyrës për menaxhimin e licencave dhe interpretëve gjyqësor	2. Testi për përkthyes, i organizuar	KGjK		K2 2017	Rregullorja per emerimin e interpreteve dhe perkthyesve gjyqesore	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i Zyrës për menaxhimin e licencave dhe interpretëve gjyqësor	3. Numri i licencave, të lëshuara	KGjK		K2 2017	Rregullorja per emerimin e interpreteve dhe perkthyesve gjyqesore	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i zyrës për menaxhimin e evidencës penale	4. Nurmri I te dhenave te futura ne sistem	KGjK		K4 2017	Rregulloja per mbajtjen e evidencave per personat e denuar	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i zyrës për menaxhimin e evidencës penale	5. Verifikimi I cilësisë së te dhenave ne datatbase me	KGjK		K4 2017	Rregulloja per mbajtjen e evidencave per personat e denuar	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00

			dosjes fizike, I realizuar							
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Funksionalizimi i zyrës për menaxhimin e evidencës penale	6. Numri I certifikatave të lëshuara	KGJK		K4 2017	Rregulloja per mbajtjen e evidencave per personat e denuar	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	1. 4 trajnime dhe aktiviteteve për anëtarët e KPK-së , të mbajtura	KPK	IGJK	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i IGJK-së	€ 7,840.00	€ 0.00	€ 7,840.00
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	2. 4 trajnime për administratorët e prokurorive , të mbajtura	KPK	IGJK IKAP	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i IGJK-së Raporti i IKAP	€ 6,400.00	€ 0.00	€ 6,400.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale për ngritjen e kapaciteteve në sistemin e drejtësisë	1. 40 notervë , të trajnuar	MD		K4 2017		€ 2,000.00	€ 4,909,650.00	€ 4,911,650.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	Numri i trajnimeve te avancuara per ndermjetesues dhe administrator falimentues, të mbajtura	MD		K4 2017		€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për zhvillimin e sistemit gjyqësor dhe prokurorial	1. 200 gjyqtarë në Programin e Trajnimit të Vazhdueshëm, të trajnuar	IGJK		K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime	€ 69,510.00	€ 0.00	€ 69,510.00
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për zhvillimin e sistemit gjyqësor dhe prokurorial	2. 61 gjyqtarë në Programin e Trajnimit Fillestar të sapoemëruar të trajnuar	IGJK	KGJK	K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e	€ 141,160.00	€ 0.00	€ 141,160.00

							sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime			
Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për zhvillimin e sistemit gjyqësor dhe prokurorial	3. 100 prokurorë në kuadër të Programit të Trajnimit të Vazhdueshëm,të trajnuar	IGjK	KPK	K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime	€ 29,790.00	€ 0.00	€ 29,790.00	
Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për zhvillimin e sistemit gjyqësor dhe prokurorial	4. 25 prokurorë në Programin e Trajnimit Fillestar, të trajnuar	IGjK	KPK	K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime	€ 55,800.00	€ 0.00	€ 55,800.00	
Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për zhvillimin e sistemit gjyqësor dhe prokurorial	5. 30 staf mbështetës të gjyatave, të trajnuar	IGjK	KGjK	K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime	€ 5,325.00	€ 0.00	€ 5,325.00	
Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve të gjyqtarëve dhe prokurorëve për	1. 30 staf mbështetës të prokurorëve, të	IGjK	KPK	K4 2017	Progami i Ttrajnuës për vitin 2017 Programi i	€ 5,325.00	€ 0.00	€ 5,325.00	

		zhvillimin e sisitemit gjyqësor dhe prokurorial	trajnuar				Trajnimit Fillestar për prokurorët e sapoemëruar Programi i Trajnimit Fillestar për gjyqtarët e sapoemëruar Programi për Hulumtime dhe Publikime			
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	1. Numri i trajnimeve të specializuara për gjyqtarë të mbajtura	IGjK	KGjK	K4 2017		€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	2. Numri i trajnimeve për staf mbështetës, të mbajtur	IGjK	KGjK	K4 2017	Raporti I Kosoves 2016	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	3. Numri i trajnimeve të specializuara për gjyqtarë , të mbajtura	IGjK	KGjK	K4 2017		€ 6,600.00	€ 0.00	€ 6,600.00
		Ngritja e kapaciteteve, vlerësimi dhe funksionimi i gjykatave dhe prokurorive	4. Numri i trajnimeve të specializuara për prokurorë, të mbajtura	IGjK	KPK			€ 6,600.00	€ 0.00	€ 6,600.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	1. nr. i trajnimeve te avancuara per ndermjetesues dhe administrator falimentues	MD				€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Miratimi i Planit Strategjik për Komunikim me Publikun	1. Numri I konferencave per shtyp dhe takime me media cdo tre muaj.	KGjK		K1-K4 2017	Strategjia e Komunikimit 2014-2019	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.24.	Lufta kundër korrupsionit									

3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Zhvillimi i mëtutjeshëm i kapaciteteve profesionale të prokurorëve për të parandaluar, zbuluar dhe luftuar korrupsionin, krimin e organizuar dhe terrorizmin	1. 10 prokurorë të Njësitit për Luftimin e Krimit Ekonomik dhe Korrupsionit, të trajnuar	KPK	IGJK	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i IGJK-së	€ 5,600.00	€ 0.00	€ 5,600.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i konfiskimit të pasurisë së pajustificueshme gjatë hetimeve	1. Numri I trajnimeve dhe punetorive të perbashketa me institucionet e zbatimit të ligjit	MD	KPK KGJK MPB IKAP	K4 2017	PVPQ	€ 0.00	€ 10,000.00	€ 10,000.00
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies në financimin e partive politike	1. Raportet financiare të partive politike, të publikuara	Kuvendi	KQZ	K1 2017	Ligji për financimin e subjekteve politike	€ 200.00	€ 0.00	€ 200.00
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies në financimin e partive politike	2. Buxheti shtesë për financimin adekuat për prokurimin e shërbimeve të auditimit për raportet financiare të partive politike;I zotuar	Kuvendi	MF	K1 2017	Ligji për financimin e subjekteve politike	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies në financimin e partive politike	3 Auditorët e pavarur nëpërmjet thirrjes së hapur; të përzgjedhur	Kuvendi	KQZ	K1 2017	Ligji për financimin e subjekteve politike	€ 120,000.00	€ 0.00	€ 120,000.00
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i transparencës dhe llogaridhënies në financimin e partive politike:	4. Auditimi I financimit të subjekteve politike, I përfunduar dhe publikuar	Kuvendi	KQZ	K2 2017	Ligji për financimin e subjekteve politike	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të drejtat themelore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Vetëdijesimi dhe informimi i qytetarëve për të drejtat e tyre në rast të shkeljeve të këtyre të drejtave, në pajtim me pakon e re të ligjeve për të drejtat e njeriut	1. Fushata për promovimin e Ligjit për mbrojtjen nga Diskriminimi, e lansuar	ZKM	ML Komunat	K1 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018) PVMSA 2015 të KE-së i vitit 2015 Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga	€ 5,000.00	€ 3,000.00	€ 8,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	1. Përfshirja e komponentës të drejtave të njeriut dhe kundër diskriminimit në kurrikulën e trajnimeve të IKAP-it për shërbyesit civil në nivel lokal dhe qendror të qeverisjes	IKAP	ZKM MAPL	K1 2017	diskriminimi Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018) Ligji nr. 05/L -019 për Avokatin e Popullit (LAP), Ligji nr. 05/L -020 për barazi gjinore (LBGJ) dhe Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga diskriminimi	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	2. Numri i trajnimeve për zyrtare/e në nivelin qendror dhe lokal në fushën e të drejtave të njeriut ,me fokus në Ligjin për mbrojtjen nga Diskriminimi, të mbajtura	IKAP	ZKM MAPL	K4 2017	Ligji nr. 05/L -019 për Avokatin e Popullit (LAP), Ligji nr. 05/L -020 për barazi gjinore (LBGJ) dhe Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga diskriminimi	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	3. Monitorimi I zbatimit të Ligjit për mbrojtje nga Diskriminimi në respektimin e të drejtave të Personave me Aftësi të Kufizuar	ZKM	ML Komunat	K4 2017	Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga diskriminimi	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskrimimit	4. Sesione informative dhe trajnime për zyrtareve te arsimit dhe mesimdhemesve, të mbajtura	MASHt	ZKM	K4 2017	Ligji nr. 05/L -021 për mbrojtjen nga diskriminimi	€ 0.00	€ 7,000.00	€ 7,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i ndihmës juridike falas për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, pa dallim etnie	1. Zyrrat për ndihmë juridike falas në Ferizaj dhe Gjakovë, të funksionalizuara	ANjF		K4 2017	Ligji për Ndhimë Juridike Falas	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i ndihmës juridike falas për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, pa dallim etnie	2. 4 zyrtarë në Zyrën për ndihmë juridike falas në Ferizaj dhe Gjakovë, të rekrutuar	ANjF		K4 2017	Ligji për Ndihmë Juridike Falas	€ 22,999.97	€ 0.00	€ 22,999.97
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i nivelit të sigurisë për komunitete	1. Numri i trajnimeve të zyrtarëve në fushën e sigurisë publike	MPB	PK MAPL	K4 2017	Strategjia Kombetare per Siguri ne Bashkesi	€ 2,500.00	€ 0.00	€ 2,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i sistemit të institucioneve korrektuese dhe ngritja profesionale e stafit të shërbimit korrektues	1. Qendra të paraburgimit, të ndërtuara/renovuar	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 530,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i sistemit të institucioneve korrektuese dhe ngritja profesionale e stafit të shërbimit korrektues	2. Numri i stafit të SHKK, të rekrutuar	MD		K4 2017		€ 239,277.91	€ 0.00	€ 239,277.91
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i sistemit të institucioneve korrektuese dhe ngritja profesionale e stafit të shërbimit korrektues	3. Numri i trajnimeve per zyrtaret e ShKK, te mbajtura	MD		K4 2017		€ 5,000.00	€ 30,000.00	€ 35,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i sistemit të institucioneve korrektuese dhe ngritja profesionale e stafit të shërbimit korrektues	4. Njesia ekonomike e Shërbimit Korrektues, e themeluar	MD	MF MTI MZHE MBPZHR MPMS	K3 2017	PVPQ	€ 53,000.00	€ 10,000.00	€ 63,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e drejtësisë për të mitur	1. Numri i stafit të trajnuar	MD		K1-K4 2017	PVPQ 2017	€ 0.00	€ 10,000.00	€ 10,000.00
3.24.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	1. Mjeti elektronik për monitorim, i funksionalizuar	ZKM	Zyra e Komisionerit per Gjuhët	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për përdorimin e gjuhëve	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	2. Kurset e gjuhëve për shërbyesit civilë, të mbajtura	ZKM	Zyra e Komisionerit per Gjuhët	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për përdorimin e gjuhëve	€ 14,000.00	€ 0.00	€ 14,000.00
3.24.	Të zbatohet	Përmirësimi i zbatimit të	3. Nënmodule për	ZKM	IKAP	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00

	neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	trajnimin e zyrtarëve civilë për të drejtat gjuhësore, të mbajtura		Zyra e Komisionerit për Gjuhët		përdorimin e gjuhëve			
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore	1. Muzeu i Natyrës (studimi i fizibilitetit dhe projekti ideor), i themeluar	MKRS	MK, Komuna e Prishtinës Komuna e Fushë Kosovës	K4 2017	Dokumenti i Politikave Programore MKRS - 2016;PVPQ; PIF-WBIF	€ 200,000.00	€ 0.00	€ 200,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore	2. Laboratori për konservim dhe restaurim, i funksionalizuar	MKRS	IKMM	K4 2017		€ 70,000.00	€ 0.00	€ 70,000.00
3.24.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.24.	Të zbatohen dispozitat e MSA-së në fushën e të drejtave themelore dhe mbrojtjes së minoriteteve (neni 3 dhe neni 4)	Ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e mbrojtjes së të dhënave personale	1. Numri i trajnimeve për zyrtarët e AShMDhP-së, të mbajtura	AShMDhP		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.24.	Sistemi gjyqësor									
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Zbatimi i Planit për Reduktimin e Lëndëve të Vjetra	1. Ujla e numrit të lendeve të vjetra për 20%	KGjK		K4 2017	Strategjia Shtetërore për Reduktimin e Lendeve të Grumbulluara dhe të pazgjidhura Strategjia Kombëtare e Zhvillimit 2016-2021	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Zbatimi në mënyrë të vazhdueshme i masave të sigurisë për gjyqtarë, prokurorë, staf mbështetës dhe dëshmitarë	1. Numri i rasteve të kërcënimeve ndaj gjyqtarëve, të raportuara	KGjK		K4 2017	Memorandum Mirekuptimi në mes të Policisë dhe KGjK-se	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Zbatimi në mënyrë të vazhdueshme i masave të sigurisë për gjyqtarë, prokurorë, staf mbështetës dhe dëshmitarë	2. Numri i masave mbrojtëse të afërta për prokurorë, të ofruara	MPB	KPK PK	K4 2017	Memorandum Mirekuptimi në mes të Policisë dhe KGJK-se	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Zbatimi në mënyrë të vazhdueshme i masave të sigurisë për gjyqtarë, prokurorë, staf mbështetës dhe dëshmitarë	3. Numri i masave mbrojtëse të afërta për gjyqtarë, të ofruara	MPB	KGJK PK	K4 2017	Memorandum Mirekuptimi në mes të Policisë dhe KGJK-se	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	1. Numri i aktgjykimeve penale të ekzekutuara	KGJK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	2. Numri i aktgjykimeve civile të ekzekutuara	KGJK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	3. Nr.i inspektiveve të Komisionit për noter dhe permbarues privat, të realizuara	MD		K4 2017		€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	4. Numri i rasteve të zgjidhura përmes procedurës së ndërmjetësimit	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Reduktimi i vazhdueshëm i numrit të lëndëve të grumbulluara në sistemin prokurorial	1. 10% e numrit të lëndëve të reduktuara me procedura alternative	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 1,424,629.50	€ 0.00	€ 2,849,259.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Reduktimi i vazhdueshëm i numrit të lëndëve të grumbulluara në	2. 10% numrit të lëndëve të reduktuara përmes rritjes së normës	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të	€ 1,424,629.50	€ 0.00	€ 2,849,259.00

		sistemin prokurorial	vjetore të lëndëve				Shtetit			
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	1. Raportet periodike të monitorimit të punës së Prokurorit të Shteti, të publikuara	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	2. Numri I masave disiplinore ga Komisioni Disiplinor i KPK-së, të shqiptuara	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 4,800.00	€ 0.00	€ 4,800.00
	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	3. Numri i vendimeve të masave disiplinore, të shqiptuara	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 27,000.00	€ 0.00	€ 27,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Administrimi më efikas i sistemit prokurorial dhe fuqizimi i administratës	4. Raportet e rregullta të Mekanizmit Përcjellës Ndërinstitucional për veprat penale karakteristike, të publikuara	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit Raportet e Mekanizmit Përcjellës Ndërinstitucional për veprat penale karakteristike	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Reformimi i strukturave institucionale për ngritjen e kapaciteteve në sistemin e drejtësisë	1. Numri i fushatave sensibilizuese për ndërmjetësimin, të realizuara.	MD		K4 2017	PVPQ, Raporti per Vendin	€ 0.00	€ 3,000.00	€ 3,000.00
3.24.	Lufta kundër korrupsionit									
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i trajtimit të rasteve të konfliktit të interesit	1. nr. i rasteve të paraqitura për konflikt interesi	AKK		K2 2017		€ 12,408.00	€ 0.00	€ 12,408.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i trajtimit të rasteve të konfliktit të interesit	2. nr. i rasteve të shmangura të konfliktit të interesit	AKK		K2 2017		€ 12,408.00	€ 0.00	€ 12,408.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i trajtimit të rasteve të konfliktit të interesit	3. nr. i rasteve pa konflikt të interesit	AKK		K2 2017		€ 12,408.00	€ 0.00	€ 12,408.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Sigurimi i zbatimit të vendimeve civile dhe penale dhe mekanizmave për zbatimin e ligjeve dhe vendimeve të gjyqësorit	1. Numri i rasteve të zgjidhura përmes procedurës së ndërmjetësimin	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i konfiskimit të pasurisë së pajustificueshme gjatë hetimeve	1. Numri dhe vlera e asetëve, të konfiskuara	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i konfiskimit të pasurisë së pajustificueshme gjatë hetimeve	2. Vlera e pasurisë së asetëve, të rikthyera	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i konfiskimit të pasurisë së pajustificueshme gjatë hetimeve	3. Numri i ankandëve të realizuar për shitjen e pasurisë të sekuestruar dhe konfiskuar dhe të hyrat e realizuara	MD		K4 2017		€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Sigurimi i rritjes së numrit të rasteve të zgjidhura për korrupsion në gjykata	1. Numri i rasteve për korrupsion në gjykata, të zgjidhura	KGJK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Trajtimi i rasteve të korrupsionit në aktivitetet e prokurimit publik	1. nr. i opinioneve të nxjerra nga AKK	AKK		K1 2017		€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Trajtimi i rasteve të korrupsionit në aktivitetet e prokurimit publik	2. nr. i opinioneve të pranuar nga Autoritetet Kontraktuese	AKK		K4 2017		€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i deklarimit të pasurisë nga zyrtarët e lartë	1. nr. i zyrtarëve të lartë të cilët deklarojnë pasurinë në AKK	AKK		K2 2017		€ 7,160.00	€ 0.00	€ 7,160.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i deklarimit të pasurisë nga zyrtarët e lartë	2. nr. i formularëve të cilët nënshtrihen kontrollit të plotë	AKK		K2 2017		€ 7,160.00	€ 0.00	€ 7,160.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i deklarimit të pasurisë nga zyrtarët e lartë	3. nr. i zyrtarëve të lartë publik nga veriu i Kosovës të cilët deklarojnë pasurinë në AKK	AKK		K2 2017		€ 7,160.00	€ 0.00	€ 7,160.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Vazhdimi i deklarimit të pasurisë nga zyrtarët e lartë	4. nr. i kallëzimeve penale për mosdeklarim dhe deklarim të rremë të pasurisë	AKK		K2 2017		€ 7,160.00	€ 0.00	€ 7,160.00

3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Rritja e trajtimit të rasteve të konfliktit të interesit sipas Kodit Penal	1. nr. i rasteve të përcjella në Prokurori	AKK		K4 2017		€ 7,160.00	€ 0.00	€ 7,160.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Ngritja e vetëdijes së përgjithshme në fushën kundër korrupsion	1. nr. i fushatave vetëdijësuese të përfunduara	AKK		K4 2017		€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 83 dhe 91 i MSA-së	Monitorimi i zbatimit të Strategjisë dhe Planit të Veprimit Kunder Korrupsion	1. Raporti mbi monitorimin dhe zbatimin e Strategjisë dhe Planit të Veprimit kundër korrupsionit 2013-2017 (dy herë brenda vitit-periudhë 6 mujore)	AKK		K3 2017		€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.24.	Të drejtat themelore									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi i mundësive të barabarta dhe lufta kundër diskriminimit	1. Trajnime për zyrtarë në nivelin lokal për pakon ligjore për të drejtat e njeriut, të mbajtura	MAPL	IKAP	K4 2017	Ligji kundër diskriminimit, Ligji për Barazi Gjinore, Ligji për Avokatin e Popullit	€ 24,000.00	€ 5,520.00	€ 29,520.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes dhe respektimit të drejtave të fëmijëve	1. Raport mbi monitorimin e zbatimit të Protokollit për parandalimin dhe referimin e dhunes në institucionet e arsimit parauniversitare	ZKM		K4 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018); Konkluzionet e DPSA-së për Kosovën 2016, Strategjia Kombetare për Zhvillim, Rregulloria 21/2013 protokollit për parandalimin, referimin dhe trajtimin e dhunes në institucionet e arsimit parauniversitar .	€ 7,500.00	€ 0.00	€ 7,500.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes dhe respektimit të drejtave të fëmijëve	2. Raporti mbi monitorimin e zbatimit të treguesve të drejtësisë për	ZKM		K4 2017	Plani i Punës së Qeverisë (2015-2018); Konkluzionet e DPSA-së për	€ 7,500.00	€ 0.00	€ 7,500.00

			femije				Kosovën 2016, Strategjia Kombetare per Zhvillim, Kodi I Drejtesise per te Mitur			
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i ndihmës juridike falas për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, pa dallim etnie	1. Numri i rasteve të pranuar, duke përfshirë të dhëna krahasimore	ANjF		K4 2017	Plani vjetor I Punës së ANjF 2017	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i ndihmës juridike falas për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, pa dallim etnie	2. Rastet e pranuar nga Gjykata, të vendosura në dobi të palës	ANjF		K4 2017	Plani vjetor I Punës së ANjF 2017	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i ndihmës juridike falas për të gjithë qytetarët e Republikës së Kosovës, pa dallim etnie	3. Numri i rasteve të pranuar nga palët e komunitetet pakicë	ANjF		K4 2017	Plani vjetor I Punës së ANjF 2017	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i Ligjit kundër dhunës në familje	1. Numri I fushatave senzibilizuese	MD	MPB KPK KGjK	K4 2017	Strategjia Kombetare e Republikës se Kosoves per Mbrojtjen nga Dhuna ne Familje dhe Plani I Veprimit , PVPQ	€ 0.00	€ 120,191.00	€ 120,191.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i Ligjit kundër dhunës në familje	2. Rekrutimi i zyrtarit ne Zyren e Koordinatorit Nacional Kunder Dhunes ne Familje	MD		K1 2017	Strategjia Kombetare e Republikës se Kosoves per Mbrojtjen nga Dhuna ne Familje dhe Plani I Veprimit , PVPQ	€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Mbrojtja e lirisë së shprehjes, monitorimi përmbajtjes së mediave	1. Numri i raporteve të monitorimit të përmbajtjes audio-vizuele të mediave	KPM		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Mbrojtja e lirisë së shprehjes, monitorimi përmbajtjes së mediave	2. Numri i shkeljeve të identifikuar	KPM		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

			lidhur me përmbajtjen audio-vizuale të mediave							
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Mbrojtja e lirisë së shprehjes, monitorimi përmbajtjes së mediave	3. Numri i ankesave, të pranuar	KPM		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Mbrojtja e lirisë së shprehjes, monitorimi përmbajtjes së mediave	4. Numri i vendimeve, të publikuara	KPM		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	1. Numri i rasteve të kontrabandës në burgje, të raportuara	MD		K4 2017		€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	2. Numri i inspektimeve të kryera për kontrabandën e gjetur në burgje,	MD		K4 2017		€ 50,000.00	€ 0.00	€ 50,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	3. Numri i rekomandimeve për parandalimin e kontrabandës	MD		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	4. Numri i ndëshkimeve të të burgosurve, të raportuara	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	5. Numri i ankesave nga ana e të burgosurve, të trajtuara	MD		K4 2017		€ 6,000.00	€ 0.00	€ 6,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	6. Numri i masave të shqiptuara ndaj stafit në ShKK	MD		K4 2017		€ 24,000.00	€ 0.00	€ 24,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	7. Numri i Inspektimeve të beneficioneve dhe privilegjeve të jashtëligjshme nga ana e të burgosurve, të	MD		K4 2017		€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

			realizuara							
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	8. Numri i vizitave mbikëqyrëse në zbatimin e legjislacionit nga ana e Zyrës qendrore të SHKK	MD		K4 2017		€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	9. Numri i temiturve me masa edukuese-korrektuese, i trajtuar	MD		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Luftimi i korrupsionit, kontrabandës, nepotizmit dhe diskriminimit në sistemin e burgjeve	10. Programet për edukim profesional për të burgosurit sipas standardeve të BE-së, të përgatitura	MPMS	MD	K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	1. Numri i vendimeve të shpërndara palëve	AKProp		K4 2017		€ 433,033.00	€ 0.00	€ 433,033.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	2. Numri i vendimeve, të zbatuara	AKProp		K4 2017		€ 611,613.00	€ 0.00	€ 611,613.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	3. Numri i urdhërdëbimeve, të ekzekutuara	AKProp		K4 2017		€ 291,055.00	€ 0.00	€ 291,055.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	4. Numri i pronave nën administrim të Agjencisë dhe të përfshira në skemën e qirasë	AKProp		K4 2017		€ 226,362.00	€ 0.00	€ 226,362.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	5. Numri i pronave të dhëna me qira	AKProp		K4 2017		€ 169,572.00	€ 0.00	€ 169,572.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i ekzekutimit të vendimeve gjyqësore dhe atyre administrative në fushën e të drejtave pronësore	7. Implemtimi i 35 vendimeve të pazbatuara për rrënimin e strukturave ilegale të ndërtuara në prona private	AKProp		K4 2017		€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi dhe fuqizimi i mbrojtjes së të drejtave të njeriut, përfshirë personat nga komuniteti LGBTI	1. Numri i hetimeve, përndjekjeve, të ndërmarra për rastet e sulmeve kundër komunitetit LGBTI	MPB		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi dhe fuqizimi i mbrojtjes së të drejtave të njeriut, përfshirë personat nga komuniteti LGBTI	2. Numri I aktakuzave të rasteve për sulme kundër komunitetit LGBTI, të ngritura	KPK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Promovimi dhe fuqizimi i mbrojtjes së të drejtave të njeriut, përfshirë personat nga komuniteti LGBTI	3. Numri i aktgjyqimeve për shkeljen e të drejtave të personave që i përkasin komunitetit LGBTI	KGjK	MPB	K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 1,424,629.50	€ 0.00	€ 1,424,629.50
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Të sigurohet liria e shprehjes dhe të dëshmohen rezultate lidhur me rastet e sulmeve kundër gazetarëve	1. Numri i hetimeve të inciuara për rastet e sulmeve dhe kërcënimeve ndaj gazetarëve	MPB		K4 2017		€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Të sigurohet liria e shprehjes dhe të dëshmohen rezultate lidhur me rastet e sulmeve kundër gazetarëve	1. Numri I aktakuzave për rastet e sulmeve dhe kërcënimeve ndaj gazetarëve, të ngritura	KPK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i	Zbatimi i Ligjit kundër dhunës në familje	1. Numri i rasteve të dhunës në	MPB		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00

	MSA-së		familje, të hetuara							
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i Ligjit kundër dhunës në familje	2. Numri i aktakuzave të rasteve të dhunës në familje, të ngritura	KPK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i Ligjit kundër dhunës në familje	3. Numri I aktgjykimeve për rastet e dhunës në familje	KGjK		K4 2017		€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.24.	Mbrojtja e minoriteteve dhe trashëgimia kulturore									
	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	1. Organizimi dhe monitorimi i mesimit plotësues për nxënësit e riatdhesuar	MAShT	MPB	K4 2017	PSAK; Strategjia per Riatdhesim (MPB)	€ 11,850.00	€ 0.00	€ 11,850.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	2. Zbatimi i planit te veprimit kunder braktisjes	MAShT		K4 2017	Udhezimi Administrativ 19/12 mbi themelimin dhe fuqizimin e ekipeve per parandalim dhe reagim ndaj braktisjes dhe mosregjistrimit ne arsimin e obliguar	€ 9,560.00	€ 99,750.00	€ 109,310.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	3 Ndarja e 500 bursave per nxënës përfitues të bursave; bursave për nxënësit e shkollave të mesme të larta të komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian për vitin shkollor 2016/2017;	MAShT		K4 2017	Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021; Strategjia për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë 2007-2017	€ 65,000.00	€ 0.00	€ 65,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	4. Ndarja e bursave për studentët e komuniteteve rom, ashkali dhe egjiptian për vitin akademik 2016/2017.	MAShT		K4 2017	Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021; Strategjia për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë 2007-2017	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	5. Numri i nxënësve nga komunitetet pakicë, të regjistruar	MAShT		K4 2017	Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021; Strategjia për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë 2007-2017	€ 2,303.53	€ 0.00	€ 2,303.53
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i qasjes së pjesëtarëve të komuniteteve në arsim dhe ulja e numrit të braktisjes së shkollave	6. Numri i nxënësve të rikthyer në shkolla (pas braktisjes)	MAShT		K4 2017	Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë 2017-2021; Strategjia për Integrimin e Komuniteteve RAE në Kosovë 2007-2017	€ 5,130.59	€ 0.00	€ 5,130.59
3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Parandalimi dhe ndjekja e rasteve të sulmeve të motivuara etnikisht dhe sigurimi i statistikave të harmonizuara	1. Numri i aktakuzave të ngritura për shkeljen e të drejtave të personave që i përkasin minoriteteve	KPK	PK KGjK	K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 2,849,259.00	€ 0.00	€ 2,849,259.00
3.24	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Parandalimi dhe ndjekja e rasteve të sulmeve të motivuara etnikisht dhe sigurimi i statistikave të harmonizuara	1. Numri i aktgjykimeve për shkeljen e të drejtave të personave që i përkasin minoriteteve	KGjK	PK KGjK	K4 2017	Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 1,424,629.50	€ 0.00	€ 1,424,629.50
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	1. Baza e të dhënave për personat e zhvendosur, e krijuar	MKK	MPB	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	2. Ofrimi i informacionit për të zhvendosurit rreth kushteve, kritereve dhe procedurave të kthimit përmes vizitave shko-shiko dhe shko-informohu, deri 20	MKK	Komunat	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018, Udhëzuesit për përkrahjen e kthimit	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	3. Numri i personave të zhvendosur të rikthyer, të regjistruar në komuna	MKK	Komunat	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018, Udhëzuesit për përkrahjen e kthimit	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Ofrimi i mundësive për kthim për personat e zhvendosur	4. Numri i shtëpive të rindërtuara	MKK	Komunat	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018, Udhëzuesit për përkrahjen e kthimit, Projekt në kuadër të IPA-së 2014 dhe IPA-së 2016	€ 2,980,000.00	€ 1,000,000.00	€ 3,980,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përkrahja e projekteve në funksion të kthimit, riintegrimit dhe stabilizimit të komuniteteve	1. Numri i projekteve të përkrahura	MKK	Komunat	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018, Udhëzuesit për përkrahjen e kthimit, Projekt në kuadër të IPA-së 2014, Rregullorja për financimin e projekteve të OJQ-ve dhe stabilizimit të komuniteteve nr. 02.2012.CV01	€ 3,600,000.00	€ 1,000,000.00	€ 4,600,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Mbyllja e qendrave kolektive në Shtërpcë	1. 5 Qendrat kolektive në Komunën e Shtërpcës, të mbyllura	MKK	Komuna e Shtërpcës	K4 2017	Strategjia për Komunitete dhe Kthim 2014-2018, Udhëzuesit për përkrahjen e kthimit, Projekt në kuadër të IPA-së 2014	€ 100,000.00	€ 3,500,000.00	€ 3,600,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	1. Numri i rekomandimeve të Komisionerit për gjuhë, të lëshuara	ZKM	Zyra e Komisionerit per Gjuhët	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për përdorimin e gjuhëve	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Përmirësimi i zbatimit të Ligjit për Përdorimin e Gjuhëve	1. Numri ankesave të qytetarëve, të zgjidhura	ZKM	Zyra e Komisionerit per Gjuhët	K4 2017	Ligji nr. 02/37 për përdorimin e gjuhëve	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Avancimi i mbrojtjes së trashëgimisë kulturore	1. Plani i menaxhimit për Parkun Arkeologjik Ulpiana	MKRS	IAK	K2 2017	Rregullorja Nr.10/2016 për themelimin dhe administrimin e Parkut Arkeologjik Municipium Ulpiana - Justiniana Secunda	€ 50,000.00	€ 0.00	€ 50,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i Strategjisë dhe Planit të Veprimt për Komunitetet RAE dhe përmirësimi i shkallës së regjistrimit civil për komunitetet rom, ashkali dhe egjiptas	1. Numri i personave nga komunitet RAE, të regjistruar	MAPL		K4 2017	Strategjia për integrimin e komuniteteve RAE	€ 6,400.00	€ 0.00	€ 6,400.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i legjislacionit për trashëgimi kulturore	1. Numri i shkeljeve dhe ndërtimeve ilegale në zonat e mbrojtura	MAPL	MKRS PK MAPL	K4 2017	Ligji për trashëgiminë Kulturore Ligji për planifikim Hapësinor Ligji për qendrën historike të Prizrenit Ligji për Hoqën e Madhe	€ 3,200.00	€ 0.00	€ 3,200.00
3.24.	Mbrojtja e të dhënave personale									
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i kornizës ligjore ne fushën e mbrojtjes së të dhënave personale	1. 50 inspektive të rregullta dhe 100 inspektive bazuar në ankesa mbi zbatimin e dispozitave ligjore për mbrojtjen e të dhënave personale	AShMDhP		K4 2017		€ 75,000.00	€ 0.00	€ 75,000.00
3.24.	Të zbatohet neni 3 dhe 4 i MSA-së	Zbatimi i kornizës ligjore ne fushën e mbrojtjes së të dhënave personale	2. Fushatë vetëdijësuese mbi mbrojtjen e të dhënave personale, e realizuar	AShMDhP		K4 2017		€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.25. Kapitulli 24 i acquis-së: Drejtësia, liria dhe siguria										
3.25.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.25.	Menaxhimi i kufirit									

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Nënshkrimi i protokollit operativ për funksionalizimin e Qendrës së përbashkët tre-laterale Kosovë-Shqipëri-Mal i Zi	MPB	MPJ	K3 2017	Strategjia Nacionale per Menagjimin e Integruar te Kufirit 2013-2018	€ 67,250.00	€ 0.00	€ 67,250.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Plani i Veprimit të Strategjisë për Menaxhimin e Integruar të Kufirit, i rishikuar	MPB		K4 2017	Strategjia Nacionale per Menagjimin e Integruar te Kufirit 2013-2018	€ 34,000.00	€ 0.00	€ 34,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Modeli i përbashkët Ndërshtetëror i Integruar i Analizave të Rrezikut	MPB		K4 2017	Strategjia Nacionale per Menagjimin e Integruar te Kufirit 2013-2018	€ 91,200.00	€ 0.00	€ 91,200.00
3.25.	Vizat									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Siguria e dokumenteve									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Azili									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Migracioni									
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e migracionit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	Profili i Migracionit për vitin 2016, i miratuar	MPB	Autoriteti Qeveritar për Monitorimin e Lëvizjeve të Migrimit	K4 2017	Vendimi I qeverise per themelimin e autoritetit	€ 500.00	€ 10,000.00	€ 10,500.00
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e migracionit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	Plani i Reagimit për Menaxhimin e fluksit të mundshëm me migrant, i përditësuar	MPB	PK FSK MFSK MSh MPMS MAPL MAP MAShT	K3 2017	Plani i reagimit per menagjimin e fluksit te mundshem me migrant; Vendimi I ministrit te MPB per emerimin e koordinatorit	€ 150.00	€ 0.00	€ 150.00

					Komunat		nacional per menaxhimin e flukseve te migrimin			
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e migracionit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	Strategjia e re për Riintegrimin e Personave të Riatdhesuar dhe Plani i Veprimit 2017-2022, e miratuar	MPB	ZKM MPMS MAPL MMPH MSh MAShT MBPZHR MeD	K4 2017	PVPQ	€ 0.00	€ 12,657.00	€ 12,657.00
3.25.	Luftimi i shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së në fushën e luftimit të shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit	Rishikimi, azhurimi dhe plotësim-ndryshimi i Planit të Performancës dhe Resurseve të Njesisë për Inteligjencë Financiare të Kosovës 2015-2017	1. Rishikimi i Planit 2015-2017 dhe hartimi i Planit të Performancës dhe Resurseve të MF 2017-2019	MF		K1 2017	- Plani i Performancës dhe Resurseve të Njesisë për Inteligjencë Financiare të Kosovës 2015-2017	€ 1,069.00	€ 0.00	€ 1,069.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së në fushën e luftimit të shpëlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit	Azhurnimi, ndryshim-plotësimi dhe hartimi i Procedurave Standarde të Operimit për të siguruar implementim të plotë dhe korrekt të Ligjit mbi parandalimin e pastrimit të parasë dhe luftimin e financimit të terrorizimit dhe proceset efikase të punës në MF	2. Procedurat Standarde të Operimit të MF te hartuara	MF		K4 2017	- Plani i Performancës dhe Resurseve të Njesisë për Inteligjencë Financiare të Kosovës 2015-2017 - Plani i Veprimit i Strategjisë Kombëtare të Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 2,350.00	€ 0.00	€ 2,350.00

3.25.	Luftimi i narkotikëve									
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave fushën e luftës kundër narkotikëve, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Strategjia e re kundër Narkotikëve dhe plani i veprimit 2017-2022, e miratuar	MPB		K4 2017	PVPQ	€ 1,090.72	€ 0.00	€ 1,090.72
3.25.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër krimit të organizuar, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Strategjia Kunder Krimit të Organizuar dhe Plani i Veprimit 2017-2022, e miratuar	MPB		K4 2017	PVPQ	€ 1,090.72	€ 0.00	€ 1,090.72
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Përmirësimi i mëtejshëm i kornizës së politikave në fushën e luftës kundër krimit të organizuar, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Strategjia e re për Kontrollimin dhe Mbledhjen e Armëve të Vogla dhe të Lehta dhe Plani i Veprimit 2017 - 2022, e miratuar	MPB		K4 2017	PVPQ	€ 1,090.72	€ 0.00	€ 1,090.72
3.25.	Lufta kundër terrorizmit									
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të përforcohen strukturat e Kosovës në parandalimin dhe eliminimin e akteve terroriste dhe financimit të tyre	1. Strategjia e re kundër Terrorizmit dhe Plani i Veprimit 2017-2022, e miratuar	MPB		K4 2017	PVPQ, Raporti i KE-se per Kosoven 2016	€ 1,090.72	€ 0.00	€ 1,090.72
	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të përforcohen strukturat e Kosovës në parandalimin dhe eliminimin e akteve terroriste dhe financimit të tyre	2. Krijimi i manualeve për identifikim e personave të radikalizuar	MPB	MAShT MAPL MPMS MD	K3 2017	Strategjia per luftimin e ekstremizmit te dhunshem dhe radikalizimit qe shpie ne terrorizem	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.25.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.25.	Të zbatohet neni 83 i	Të intensifikohet bashkëpunimi juridik	1. Koncept dokumenti për	MD	MPJ ZKM	K3 2017		€ 250.00	€ 0.00	€ 250.00

	MSA-së	ndërkombëtar	Bashkëpunimin Juridik Ndërkombëtar në çështjet Penale dhe Cicile i miratuar		KGjK KPK					
3.25.	Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.25.	Menaxhimi i kufirit									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Nderlidhja e SMK (BMS) me DSHAM	MPB		K4 2017	Plani vjetor i PK 2017	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Përmirësimi i infrastrukturës dhe avancimi i pajisjeve në PKK: • Pajisje për kontrollë te dokumenteve jashtë kabines - e (autobus dhe trena). • Pajisje për kontrollë te dokumenteve, vija e gjelbër. • Pajisje për kontrollë te bagazheve, personave, veturave etj. • Furnizim me qen.	MPB		K4 2017	Plani vjetor i PK 2017, Raporti i KE per Kosoven 2016	€ 2,575,514.84	€ 10,400,000.00	€ 12,975,514.84
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Planprogrami trajnues i Policisë Kufitare me trajnime themelore, të avancuara dhe të specializuara, i hartuar dhe i azhurnuar	MPB		K2 2017	Plani vjetor i PK 2017	€ 14,000.00	€ 0.00	€ 14,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	4. Trajnime të specializuara për identifikimin e dokumenteve të falsifikuara	MPB		K4 2017	Plani vjetor i PK 2017	€ 35,000.00	€ 0.00	€ 35,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	5. Trajnime të specializuara për trajtimin fillestar të azilkërkuesve, të miturve dhe personave të cenusëshëm	MPB		K4 2017	Plani vjetor i PK 2017	€ 0.00	€ 53,426.00	€ 53,426.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	6. Ndërtimi i stacionit policor për togjet patrolluese kufitare në Vitomiricë	MPB		K4 2017	Plani vjetor i PK 2017	€ 161,600.00	€ 0.00	€ 161,600.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e menaxhimit të kufirit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	7. Avansimi dhe nderlidhja e databazave ne kuader te QKMK	MPB		K4 2017	Plani zhvillimor i QKMK	€ 0.00	€ 177,788.00	€ 177,788.00
3.25.	Vizat									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Siguria e dokumenteve									
3.25.	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.25.	Azili									

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e azilit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. 7 gjyqtarë nga departamenti administrativ, të trajnuar, duke respektuar kuotën gjinore	IGjK	KGjK	K4 2017	Plani Vjetor i IGjK-se 2017	€ 350.00	€ 0.00	€ 350.00
3.25	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e azilit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Numri i trajnimeve për personelin mbi pranimin, identifikimin dhe profilizimin e azilkërkuësve, sidomos të atyre pa dokumente identifikimi	MPB		K4 2017	Plani Vjetor i MPB-se 2017	€ 0.00	€ 20,000.00	€ 20,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e azilit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Numri i trajnimeve për zyrtaret lidhur me teknikat e intervistimit të azilkerkuësve, ne veçanti për personat me nevoja të veçanta.	MPB		K4 2017	Plani Vjetor i MPB-se 2017	€ 0.00	€ 20,000.00	€ 20,000.00
3.25.	Migracioni									
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e migracionit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Numri i stafit të trajnuar për procedurat e pranimit, mbajtjes dhe kthimit të të huajve.	MPB		K4 2017	Plani Vjetor i MPB-se 2017, Raporti i KE për Kosovën 2016	€ 0.00	€ 20,000.00	€ 20,000.00
3.25.	Të zbatohen nenet 85, 86, 87 dhe 88 të MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e migracionit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Numri i stafit të riintegrit të trajnuar për pritjen dhe riintegrimin e femijëve të pashoqëruar.	MPB	MPMS Komunitat	K4 2017	Plani Vjetor i MPB-se 2017	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

		përafuar								
3.25.	Luftimi i shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. 10 gjyqtarë dhe 5 prokurorë të trajnuar nga departamenti për krime të rënda dhe departamenti i përgjithshëm të gjykatave dhe prokurorive si dhe 25 prokurorë dhe 61 gjyqtarë të sapoemëruar të trajnuar, duke respektuar kuotën gjinore	IGjK		K4 2017	Programit Trajnues për vitin 2017	€ 1,135.00	€ 0.00	€ 1,135.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe të financimit të terrorizimit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Numri i trajnimeve të përbashkëta të agjencive të zbatimit të ligjit në fushën e shpërlarjes së parave, krimit financiar dhe financimit të terrorizimit	MPB	NjIF DK ATK BQK KPK KGjK	K4 2017	1. Strategjia Kombëtare dhe Plani i Veprimit për Parandalimin dhe Luftimin Kundër Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizimit dhe Krimeve Financiare 2014-2018 2. Plani i veprimit për implementimin e Strategjisë për parandalimin e ekstremizmit të dhunshëm dhe radikalizmit që shpie në terrorizëm 2015 - 2020	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe të financimit të terrorizmit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Numri i trajnimeve në fushën e shpërlarjes së parave, krimit financiar dhe financimit të terrorizmit.	MPB	PK	K4 2017	Programi Vjetor i Trajnimeve I PK-se 2017	€ 42,000.00	€ 0.00	€ 42,000.00
3.25.	Luftimi i narkotikëve									
3.25.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Sigurimi i pajisjeve të reja në fushën e sigurisë kibernetike	MPB		K4 2017	Plani i Punës së PK-se 2017	€ 300,000.00	€ 0.00	€ 300,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. ueb Platforma për raportimin e krimeve kibernetike, e themeluar	MPB		K4 2017	Strategjia Kombetare për Siguri Kibernetike	€ 12,400.00	€ 0.00	€ 12,400.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe të financimit të terrorizmit, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. 30 gjyqtarë dhe 20 prokurorë (sipas kuotës gjinore) nga departamenti për krime të rënda të gjykatave dhe prokurorive, të trajnuar	IGJK	KGJK KPK	K4 2017	Programi i Trajnimeve të IGJK-se 2017	€ 3,691.88	€ 0.00	€ 3,691.88

		përafuar								
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	4. Numri i trajnimeve në fushën kundër krimit të organizuar	MPB		K4 2017	Strategjia Kombëtare Kundër Krimit të organizuar	€ 65,000.00	€ 0.00	€ 65,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	5. Themelimi i divizionit për kompenzimin e viktimave të krimit	MD	KGjK KPK MSh MF	K2 2017		€ 12,000.00	€ 0.00	€ 12,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Vazhdimi i reformave institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e luftës kundër krimit të organizuar dhe bashkëpunimit policor, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	7. Zbatimi i programit për kompenzimin e viktimave: numri i viktimave të kompenzuara	MD	KGjK KPK MSh MF ZKM	K3 2017		€ 550,000.00	€ 0.00	€ 550,000.00
3.25.	Lufta kundër terrorizmit									
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të përforcohen strukturat e Kosovës në parandalimin dhe eliminimin e akteve terroriste dhe financimit të tyre	1. Mekanizmi referues në Gjilan dhe në komunat e tjera, i funksionalizuar	MPB	PK MAPL MAShT	K4 2017	Strategjia për Luftimin e Ekstremizmit të dhunshëm dhe radikalizmit që shpie në terrorizem	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të përforcohen strukturat e Kosovës në parandalimin dhe eliminimin e akteve	4. Avancimi i paisjeve në fushën e teknologjise informative	MPB		K4 2017	Strategjia për Luftimin e Ekstremizmit të dhunshëm dhe	€ 450,000.00	€ 0.00	€ 450,000.00

		terroriste dhe financimit të tyre					radikalizmit qe shpie ne terrorizem			
3.25.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.25.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Të intensifikohet bashkëpunimi juridik ndërkombëtar	1. 10 gjyqtarë dhe 8 prokurorë (sipas kuotës gjniore) të trajnuar	IGjK	KGjK KPK	K4 2017	Programi i Trajnimeve te IGjK-se 2017	€ 575.00	€ 0.00	€ 575.00
3.25.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Të intensifikohet bashkëpunimi juridik ndërkombëtar	2. 25 prokurorë dhe 61 gjyqtarë, të sapoemëruar të trajnuar	IGjK	KGjK KPK	K4 2017	Programi i Trajnimeve te IGjK-se 2017	€ 575.00	€ 0.00	€ 575.00
3.25.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.25.	Menaxhimi i kufirit									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	1. Numri i kontrolleve të vijës së parë	MPB		K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 126,500.00	€ 0.00	€ 126,500.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	2. Numri i kontrolleve të vijës së dytë	MPB	DK	K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 94,200.00	€ 0.00	€ 94,200.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përafuar	3. Numri i patrolimeve përgjate vijes se gjelbert të kufirit.	MPB		K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 200,000.00	€ 0.00	€ 200,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përfaqshuar	4. Numri i analizave taktike të punuara nga PK	MPB	PK	K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 18,000.00	€ 0.00	€ 18,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përfaqshuar	5. Numri i informatave telegjente te shkëmbyera ne mes te nivelit qendror, rajonal dhe lokal	MPB	QKMK	K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 14,000.00	€ 0.00	€ 14,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet kontrollimi i rregullt dhe sistematik i kufirit shtetëror, në përputhje me konceptin e MIK, me qëllim të zbatimit të dispozitave të MSA-së dhe të legjislacionit të përfaqshuar	6. Numri i profileve të personave bazuar në informatat e inteligjencës dhe informatave te tjera	MPB	QKMK	K4.2017	Strategjia Kombetare per MIK Ligji per Kontrollin dhe Mbikqyrjen e Kufirit Shteror	€ 8,000.00	€ 0.00	€ 8,000.00
3.25.	Vizat									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	1. Ngritja për 30% e inspektimeve në fushën e Gjendjes Civile, krahasuar me vitin paraprak	MPB	MAPL	K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	2. Ngritja për 30% e inspektimeve në QPD, krahasuar me vitin paraprak	MPB		K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	3. Ngritja për 30% e inspektimeve në QRA, krahasuar me vitin paraprak	MPB	MAPL	K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.25.	Siguria e dokumenteve									

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	1. Ngritja për 30% e inspektimeve në fushën e Gjendjes Civile, krahasuar me vitin paraprak	MPB	MAPL	K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	2. Ngritja për 30% e inspektimeve në QPD, krahasuar me vitin paraprak	MPB		K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet siguria dokumenteve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit vendor	3. Ngritja për 30% e inspektimeve në QRA, krahasuar me vitin paraprak	MPB	MAPL	K4.2017	Ligji per Gjendjen Civile	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00
3.25.	Azili									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohen kushte të përshtatshme për trajtim të duhur të azilkërkuësve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit të transpozuar	1. Numri i kërkesave per mbrojtje nderkombetare	MPB		K4 2017	Ligji per Azil	€ 100.00	€ 0.00	€ 100.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohen kushte të përshtatshme për trajtim të duhur të azilkërkuësve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit të transpozuar	2. Numri i kërkesave te miratuara, te refuzuara dhe numri i rasteve me nderprejje te procedures	MPB		K4 2017	Ligji per Azil	€ 100.00	€ 0.00	€ 100.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohen kushte të përshtatshme për trajtim të duhur të azilkërkuësve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së dhe legjislacionit të transpozuar	3. Numri i vendimeve nga Komisioni Kombetare per Refugjat	MPB		K4 2017	Ligji per Azil Vendimi per themelimin e Komisionit Kombetar per Refugjat	€ 100.00	€ 0.00	€ 100.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohen kushte të përshtatshme për trajtim të duhur të azilkërkuësve, duke siguruar zbatimin e dispozitave të MSA-së	4. Numri i azilekerkuesve te pranuar dhe te trajtuar ne Qendren per Azilkerkues	MPB	PK MPMS MSh MASHT	K4 2017	Ligji per Azil, Rregullorja Per Funksionimin e Qendres per Azil. UA Per Standardet e	€ 120,000.00	€ 0.00	€ 120,000.00

		dhe legjislacionit të transpozuar					Pritjes dhe Trajtimit Fillestare te Azilkerkuesve.			
3.25.	Migracioni									
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet edhe më tej bashkëpunimi ndërkombëtar në fushën e ripranimit	1.Numri i personave te ripranuar.	MPB	MPJ	K4 2017	Ligji per Ripranim Marreveshjet bilaterale per ripranim	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përmirësohet edhe më tej bashkëpunimi ndërkombëtar në fushën e ripranimit	2. Numri i shteteve anetare te BE-së me te cilat është vendosur rrjetezimi i Shkëmbit të informatave të nevojshme për pritjen e organizuar dhe riintegrim te qendrueshem	MPB	MPJ	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit	€ 500.00	€ 0.00	€ 500.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	4. Numri i personave që përfitojnë nga Fondi i Riintegrimit (statistike krahasimore për përfituesit nga ndihma emergjente dhe riintegrimi i qëndrueshëm	MPB	MMPH MPMS MAPL MASHT	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	5. Numri i nxënësve të riintegruar ne sistemin shkollor;	MASHT	MPB, MAPL	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit	€ 14,700.33	€ 0.00	€ 14,700.33

3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	6. Numri i nxenesve perfitues te kurseve te gjuhes dhe mesimit plotësues	MAShT	MPB MAPL	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimin	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	8. Numri i plan bizneseve të miratuara dhe ekzekutuara;	MPB	MPMS Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimin	€ 1,022,621.00	€ 0.00	€ 1,022,621.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	9 .Numri i perfituesve te konsulences per zhvillimin e bizneseve	MPB	MPMS Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017	€ 18,909.00	€ 0.00	€ 18,909.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	10. Numri i personave pjesëmarrës në trajnime profesionale	MPMS	Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimin	€ 50,320.00	€ 0.00	€ 50,320.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	11. Numri i të punësuarve	MPMS	MPB Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja	€ 431,467.00	€ 0.00	€ 431,467.00

							QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit			
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	12. Numri i personave të cënueshëm që përfitojnë nga fondi	MPB	MPMS MSh Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017	€ 530,000.00	€ 0.00	€ 530,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të përqendrohet vëmendja në riintegrimin e qëndrueshëm të personave të ripranuar	13. Numri i femijeve te pashoqeruar te kthyer dhe riintegruar	MPB	MPMS Komunat	K4 2017	Strategjia për Riintegrimin e Personave te Riatdhesuar 2013-2017 Rregullorja QRK nr04/2016 për Riintegrimin e Personave të riatdhesuar dhe menaxhimin e programit të riintegrimit	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të parregullt në Kosovë	14. Numri i personave te huaj te pajisur me lejeqendrim	MPB	MPMS	K4 2017	Ligji per te Huajt	€ 1,500.00	€ 0.00	€ 1,500.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të paligjshëm në Kosovë	15. Numri i personave te huaj te debuar nga Kosova, me force dhe vullnetare.	MPB	MPJ	K4 2017	Ligji per te Huajt	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të paligjshëm në Kosovë	16. Numri i personave te ndaluar dhe trajtuar ne Qendren per Mbajtjen e te Huajve	MPB	MSh	K4 2017	Ligji per te Huajt Rregullorja per Qendren per Mbajtjen e te Huajve	€ 240,000.00	€ 0.00	€ 240,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të paligjshëm në Kosovë	Numri i inspektiveve ne brendi te territorit te Kosoves me qellim te parandalimit dhe identifikimit te	MPB		K4 2017	Ligji per te Huajt Strategjia e Migrimin Planit zhvillimor i DPK - 2017	€ 6,400.00	€ 0.00	€ 6,400.00

			migranteve te parregullte							
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të avancohet parandalimi i migrimit të parregullt	Realizimi i fushatës vetëdijësuese: a) 1 dokumentar i realizuar b) 80,000 fletushka të shpërndara c) 2 konferenca me pjesëmarrje të Ambasadave, shoqërisë civile, nivelit komunal d) sesione informuese në komunat: Prishtinë, Ferizaj, Mitrovicë, Fushë Kosovë, Podujevë, Prizren, Pejë, Gjakovë, Gjilan, Kamenicë e) 1 videospot dhe radio mesazh i realizuar	MIE	MPB	K4 2017	Strategjia Kombetare per Migrim 2013-2018	€ 0.00	€ 198,500.00	€ 198,500.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të avancohet bashkëpunimi i autoriteteve në parandalimin dhe luftimin e migrimit të parregullt	Numri i kallximeve penale per rastet e kontrabandimit me migrante	MPB		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedures penale, Plani zhvellimor DPK/2017	€ 12,000.00	€ 0.00	€ 12,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të paligjshëm në Kosovë	Numri i gjobave te shqiptuara te huajve qe qendrojnë ne menyre te parregullt ne territorin e Republikes se Kosoves	MPB		K4 2017	Ligji per te Huajt	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të sigurohet procedurë efikase për trajtimin e të huajve me qëndrim të paligjshëm në Kosovë	Numri i Urdher Largimeve te leshuara dhe te ekzekutuara	MPB		K4 2017	Ligji per te Huajt	€ 14,000.00	€ 0.00	€ 14,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 85 i MSA-së	Të avancohet bashkëpunimi i autoriteteve në	Numri i azilkerkuesve kosovare ne vendet	MPB		K4 2017		€ 100.00	€ 0.00	€ 100.00

		parandalimin dhe luftimin e migrimit të parregullt	e BE-se (Statistika krahasimore)							
3.25.	Luftimi i shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit									
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit	1.Numri i rasteve/ raporteve për transaksione të dyshimta, të shqyrtuara nga NjIF	MF		K4 2017	Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 6,345.00	€ 0.00	€ 6,345.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit	2. Numri i informatave të shkëmbyera	MF	KPK MF AKI AKK	K4 2017	Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 2,115.00	€ 0.00	€ 2,115.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizimit	3. Numri i rasteve të hetuara për shpërlarje të parave	MPB	MF	K4 2017	Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe	€ 100,000.00	€ 0.00	€ 100,000.00

							Krimeve Financiare 2014-2018			
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit	4. Numri i rasteve të hetuara në lidhje me financimin e terrorizmit	MPB		K4 2017	Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 165,000.00	€ 0.00	€ 165,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit	7. Numri i aktgjykimeve të shkallës së parë dhe të dytë dhe të dhenat lidhur me aktgjykimet (liruese/denuese etj)	KGjK		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 89 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit	8. Numri i personave të arrestuar dhe grupeve kriminale në rastet e shpërlarjes së parave dhe financimit të terrorizmit	MPB		K4 2017	Strategjia Kombëtare e Republikës së Kosovës për Parandalimin dhe Luftimin e Ekonomisë Joformale, Pastrimit të Parave, Financimit të Terrorizmit dhe Krimeve Financiare 2014-2018	€ 120,000.00	€ 0.00	€ 120,000.00
3.25.	Luftimi i narkotikëve									

3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të narkotikëve	2. Sasia dhe lloji i drogave të konfiskuara.	MPB		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedures penale Strategjia Kombetare kunder Narkotikeve	€ 64,000.00	€ 0.00	€ 64,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të narkotikëve	3. Numri i kallximeve penale	MPB		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedures penale Strategjia Kombetare kunder Narkotikeve	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të narkotikëve	5. Numri i informatave të shkëmbyera me institucionet vendore dhe ndërkombëtare	MPB		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedures penale Strategjia Kombetare kunder Narkotikeve	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të narkotikëve	6. Numri i operacioneve ndërkombëtare	MPB		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedures penale Strategjia Kombetare kunder Narkotikeve	€ 7,500.00	€ 0.00	€ 7,500.00
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Hetimi dhe ndjekja efikase kundër drogave të paligjshme dhe të prekursorëve të tyre	7. Numri i aktakuzave të ngritura, masave të diversitetit dhe masave edukative për veprat penale të drogave të paligjshme dhe të prekursorëve të tyre	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i IGJK-së	€ 118,500.00	€ 0.00	€ 118,500.00
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Hetimi dhe ndjekja efikase kundër drogave të paligjshme dhe të prekursorëve të tyre	9. Numri i trajnimeve dhe aktiviteteve për ngritje të kapaciteteve të prokurorëve për	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i IGJK-së	€ 49,300.00	€ 0.00	€ 49,300.00

			veprat penale të drogave të paligjshme dhe të prekursorëve të tyre							
3.25.	Të zbatohet neni 90 i MSA-së në fushën e luftimit të narkotikëve	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të narkotikëve	10. Numri i aktgjykimeve të shkallës së parë dhe të dytë dhe të dhenat lidhur me aktgjykimet (liruese/denuese etj)	KGjK		K4 2017	Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale Strategjia Kombetare kundër Narkotikeve	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Luftimi i krimit të organizuar dhe bashkëpunimi policor									
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Numri i rasteve të shenjura në kuadër të top rasteve të krimit të organizuar dhe korrupsionit	KPK	PK ATK NjIF DK		Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Numri i aktakuzave të ngritura në lidhje me top rastet e krimit të organizuar dhe korrupsionit	KPK	PK ATK NjIF DK		Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Numri i aktgjykimeve të shkallës së parë dhe të dytë dhe të dhenat lidhur me aktgjykimet	KPK	PK ATK NjIF DK		Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Vlera monetare e perafert e pasurisë së konfiskuar	KPK	PK ATK NjIF DK		Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Perditesimi i databazës për top raste dhe gjenerimi i raporteve nga ky sistem	KPK	PK ATK NjIF DK		Kodi penal dhe Kodi i procedurës penale	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	1. Numri i kallximeve penale lidhur me krim të organizuar dhe	MPB	PK	K4 2017	Strategjia Kombetare kundër Krimit të Organizuar	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00

			korrupsion				Kodi Penal			
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohon rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	3. Numri i informatave të shkëmbyera	MPB	PK	K4 2017	Strategjia Kombetare kunder Krimin të Organizuar Kodi Penal	€ 35,000.00	€ 0.00	€ 35,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohon rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	4. Numri i operacioneve vendore ndërkombëtare dhe hetimeve të përbashkëta	MPB	PK	K4 2017	Strategjia Kombetare kunder Krimin të Organizuar Kodi Penal	€ 14,000.00	€ 0.00	€ 14,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së në fushën e luftimit të krimin të organizuar	Hetimi dhe ndjekja efikase kundër krimin të organizuar dhe krimeve të rënda me shtrirje ndërkufitare	5. Numri i aktakuzave të ngritura për veprat penale të krimin të organizuar dhe krimeve të rënda me shtrirje ndërkufitare	KPK	KGjK	K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së në fushën e luftimit të krimin të organizuar	Rritja e efikasitetit dhe efektivitetit për hetimin dhe ndjekjen e veprave penale të korrupsionit	8. 10% i Planit Strategjik për luftimin e korrupsionit i zbatuar	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së në fushën e luftimit të krimin të organizuar	Rritja e efikasitetit dhe efektivitetit për hetimin dhe ndjekjen e veprave penale të korrupsionit	9. 10% më tepër e aktakuzave të ngritura për veprat penale të korrupsionit	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së në fushën e luftimit të krimin të organizuar	Rritja e efikasitetit dhe efektivitetit për hetimin dhe ndjekjen e veprave penale të krimin të organizuar	10. 10% më tepër të aseteve të sekuestruara të fituara përmes veprës penale	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së në fushën e luftimit të krimit të organizuar	Rritja e efikasitetit dhe efektivitetit për hetimin dhe ndjekjen e veprave penale të krimit të organizuar	11. 10% më tepër të aseteve të konfiskurara me vendim të formës së prerë	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	12. Numri i aktgjyqimeve të shkalles se pare dhe te dyte dhe te dhenat lidhur me aktgjyqimet per vepra penale te krimit te organizuar, korrupsionit (liruese/denuese etj)	KGJK		K4 2017	Strategjia Kombetare kunder Krimit te Organizuar Kodi Penal	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	13. Numri i kallximeve penale lidhur me rastet e trafikimit me qenie njezore dhe kontrabandes me migrante	MPB		K4 2017	Strategjia Kombetare Kunder Trafikimit me Qenie Njerezore	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	Numri i aktakuzave të ngritura për veprat penale të TQNJ dhe kontrabandes me migrantë					€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	15. Numri i informatave të shkëmbyera ne rastet e trafikimit me qenie njezore me institucionet vendore dhe ndërkombëtare	MPB		K4 2017	Strategjia Kombetare Kunder Trafikimit me Qenie Njerezore	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	16. Numri i viktimave të trafikimit me qenie njezore te identifikuar nga PK	MPB		K4 2017	Strategjia Kombetare Kunder Trafikimit me Qenie Njerezore	€ 8,000.00	€ 0.00	€ 8,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	17. Numri i viktimave të trafikimit me qenie njezore të trajtuara në strehimore	MPMS		K4 2017	Strategjia Kombetare Kunder Trafikimit me Qenie Njezore	€ 80,000.00	€ 0.00	€ 80,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	18. Numri i viktimave të trafikimit me qenie njezore të riatdhesuara në shtetet e origjinës	MPB		K4 2017	Strategjia Kombetare Kunder Trafikimit me Qenie Njezore	€ 16,000.00	€ 0.00	€ 16,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 91 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të organizuar dhe korrupsionit	19. Numri i aktgjykimeve të shkalles se pare dhe te dyte lidhur me TQNJ dhe dhe kontrabandes me migrante si dhe te dhenat rreth aktgjykimeve (denuese, liruese etj)	KGJK		K4 2017		€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.25.	Lufta kundër terrorizmit									
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të terrorizmit	1. Numri i kallximeve penale te terrorizmit	MPB		K4 2017	Strategjia Kunder Terrorizmit Ligji per ndalimin bashkimit ne konfliktet e armatosura jashte territorit te vendit Kodi Penal	€ 18,000.00	€ 0.00	€ 18,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të terrorizmit	3. Numri i informacioneve të shkëmbyera me institucionet vendore dhe nderkombtare.	MPB		K4 2017	Strategjia Kunder Terrorizmit Ligji per ndalimin bashkimit ne konfliktet e armatosura jashte territorit te vendit Kodi Penal	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00

3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së në fushën e luftës kundër terrorizmit, me qëllim të forcimit të strukturave për parandalimin e luftimit të terrorizmit dhe financimit të tij	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të terrorizmit	4. Numri i aktakuzave të ngritura për veprat penale të terrorizmit	KPK		K4 2017	Raporti vjetor i KPK-së Raporti vjetor i Prokurorit të Shtetit	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të terrorizmit	7. Numri i aktykimeve dhe të dhenat rreth tyre	KGjK		K4 2017	Strategjia Kunder Terrorizmit Ligji për ndalimin bashkimit në konfliktet e armatosura jashtë territorit të vendit Kodi Penal	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 92 i MSA-së	Të dëshmohen rezultate konkrete në fushën e luftimit të terrorizmit	8. Fushata vetëdijësuese lidhur me parandalimin e terrorizmit.	MPB		K4 2017	Strategjia Kunder Terrorizmit	€ 16,000.00	€ 0.00	€ 16,000.00
3.25.	Bashkëpunimi juridik ndërkombëtar në çështje penale dhe civile									
3.25.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Të intensifikohet bashkëpunimi juridik ndërkombëtar	1. Numri i rasteve të proceduara dhe të trajtuara në çështjet e bashkëpunimit juridik ndërkombëtar përfshirë edhe Republikën e Serbisë	MD	MPJ	K4 2017	PVPQ	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.25.	Të zbatohet neni 83 i MSA-së	Të intensifikohet bashkëpunimi juridik ndërkombëtar	2. Numri i Marrëveshjeve të nënshkruara	MD	MPJ	K4 2017	PVPQ	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.26. Kapitulli 25 i acquis-së: Shkenca dhe hulumtimet										
3.26.	<u>Korniza e politikave</u>									

3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Miratimi i kornizës së re strategjike dhe masave implementuese në fushën e kërkimit dhe inovacionit	1. Strategjia Kombëtare për Inovacion dhe transfer të Teknologjisë, e miratuar	MAShT	MZHE MTI	K2 2017	Ligji nr. 04/L-135 për Veprimtari kërkimore-shkencore, ERA, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 19,947.72	€ 0.00	€ 19,947.72
3.26.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Miratimi i kornizës së re strategjike dhe masave implementuese në fushën e kërkimit dhe inovacionit	4. Institutet Kërkimore Shkencore, të pajisur me pajisje laboratorike	MAShT		K4 2017	Plani dhe Programi Kombëtar i Shkences, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 59,935.79	€ 0.00	€ 59,935.79
3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Forcimi i kapaciteteve për rritjen e pjesëmarrjes në programin e BE Horizon 2020	1. Pikat kombëtare të Kontaktit për programin "Horizon 2020", të përkrahur për të përmirësuar koordinimin dhe ofrimin e informacionit për komunitetin shkencor/hulumtu es	MAShT		K4 2017	Programi Kornizë i BE-së për Hulumtime dhe Inovacionit, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 36,000.00	€ 0.00	€ 36,000.00
3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Forcimi i kapaciteteve për rritjen e pjesëmarrjes në programin e BE Horizon 2020	2. Sesione, aktivitetet informuese dhe konferenca vjetore për Horizon 2020, të organizuara	MAShT		K4 2017	Programi Kornizë i BE-së për Hulumtime dhe Inovacionit, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve,	€ 2,000.00	€ 0.00	€ 2,000.00

							Politikat Sociale dhe Punësimi 2017			
3.26.	Zbatimi i nenit 107 të MSA-së	Forcimi i kapaciteteve për rritjen e pjesëmarrjes në programin e BE Horizon 2020	3.WEB - faqja per programin Horizon 2020, e krijuar	MAShT		K4 2017	Programi Kornizë i BE-së për Hulumtime dhe Inovacionit, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 0.00	€ 0.00	€ 0.00
3.26.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.27. Kapitulli 26 i acquis-së: Arsimi dhe kultura										
3.27.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmisimi i kornizës strategjike	1. Strategjia për Kulturë, e miratuar dhe që reflekton obligimet e dala nga Aneksi V i Planit të Ahtisarit	MKRS		K2 2017	Raporti për Vendin, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 1,500,000.00	€ 0.00	€ 1,500,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmisimi i cilësisë së përgjithshme të arsimit të lartë	1. Sistemi i menaxhimit te informatave në Institucionet e Arsimit të Lartë (SMIAL), funksional	MAShT		K4 2017	PSAK-u 2017-2021, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 455,586.35	€ 25,000.00	€ 480,586.35
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmisimi i cilësisë së përgjithshme të arsimit të lartë	1. Këshillat Industriale në IAL, të krijuara dhe funksionale	MAShT	IAL	K2 2017	ERA	€ 628.24	€ 0.00	€ 628.24
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmisimi i cilësisë së përgjithshme të arsimit të lartë	2. Shqyrtimi i programeve studimore dhe politikave të	MAShT	IAL	K3 2017	ERA	€ 628.24	€ 0.00	€ 628.24

3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmirësimi i kapaciteteve institucionale në arsimin parauniversitar	regjistrimit i kryer 1. Agjencia kosovare per kurrikula, standarde dhe vleresim, e krijuar	MAShT		K2 2017	Ligji per profesionet e rregulluara ERA	€ 46,003.14	€ 0.00	€ 46,003.14
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Përmirësimi i kapaciteteve institucionale në arsimin parauniversitar	1. Sistemi per licencimin e mesimdheseve, funksional	MAShT	MAShT	K 4 2017	Ligji i Inspeksionit te Arsimit 2004/37, PSAK, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 23,221.00	€ 0.00	€ 23,221.00
3.27.	Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.27.	Zbatimi në praktikë									
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	2. 4 shkolla të reja, të ndërtuara (4 klase parafillore 5-6 vjet)	MAShT	DKA	K4 2017	Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 105,314.12	€ 0.00	€ 105,314.12
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	3. 9 kopshte, institucione parashkollore publike të ndërtuara	MAShT	DKA	K4 2017	PSAK 2017-2021, Ligji per edukimin parashkollor, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 500,942.35	€ 0.00	€ 500,942.35

3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	4. Kurrikula bërthamë për edukim parashkollor, e finalizuar dhe e pilotuar	MAShT		K4 2017	KKK, PSAK, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 41,084.71	€ 0.00	€ 41,084.71
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Zbatimi i kurrikulave të reja në arsimin para-universitar	2. Kurrikula e bazuar në kompetenca, në të gjitha shkollat dhe nivelet e arsimit parauniversitar në Kosovë, zbatohet si dhe planet dhe programet e reja për klasat: pergaditore, kl.1, 6, 10 si dhe planprogramet e reja për klasat: 2, 7, 11, të zbatuara në 95 shkolla	MAShT		K3 2017	Ligji i Arsimit të Lartë; PSAK-u 2017-2021, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017, ERA	€ 200,000.00	€ 0.00	€ 200,000.00
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Harmonizimi i programeve arsimore të AAP me nevojat e tregut të punës	1. Kurrikula për 10 profile prioritare, e rishikuar dhe mësimdhënësit për zbatimin e kësaj kurrikule, të trajnuar	MAShT	OEK	K3 2017	PSAK 2017-2021, ERA	€ 58,245.60	€ 100,000.00	€ 158,245.60
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Harmonizimi i programeve arsimore të AAP me nevojat e tregut të punës	2. Standardet e profesionit për të rritur, të hartuara	MAShT	MPMS	K4 2017	PSAK 2017-2021, ERA, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 19,566.58	€ 0.00	€ 19,566.58

3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	5. Ekipet vleresuese për fëmijët me aftësi të kufizuara në komuna, të trajnuar	MAShT	Komunat	K4 2017	Plani Nacional per Aftesi te Kufizuara; PSAK-u 2017 - 2021, Strategjia per Arsimin e nexenesve me nevoja te veqanta ne arsimin parauniversitar;	€ 6,204.12	€ 11,500.00	€ 17,704.12
3.27.	Zbatimi i nenit 118 të MSA-së	Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	6. 25 asistentë të nivelit të pestë (SNKA), për fëmijët me nevoja të veçanta të pranuar nga Qendra e Kompetences në Ferizaj; si dhe standardet e profesionit dhe kurrikulat e hartuara	MAShT		K4 2017	Ligji per Profesionet e Rregulluara, Raporti për Vendin 20216, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 16,614.43	€ 105,000.00	€ 121,614.43
3.27.		Rritja e nivelit të pjesëmarrjes së fëmijëve në institucionet e edukimit parashkollor dhe fëmijët me nevoja të veçanta	7. 780 mesimdhene për arsimin me nevoja të veçanta, të trajnuar	MAShT		K 4 2017	Plani Nacional per Aftesi te Kufizuara; PSAK-u 2017 - 2021; Strategjia per Arsimin e nexenesve me nevoja te veqanta ne arsimin parauniversitar; Raporti për Vendin 20216, Konkluzionet e nënkomitetit për Inovacion, Shoqëri Informatve, Politikat Sociale dhe Punësimi 2017	€ 558.43	€ 104,640.00	€ 105,198.43

3.28. Kapitulli 27 i acquis-së: Mjedisi

3.28. Korniza e politikave

3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zhvillimi i mëtejshëm i politikave për mbrojtjen dhe përmirësimin e cilësisë së ajrit	1. Plani i veprimit për cilësinë e ajrit, i miratuar	MMPH	Kuvendi ZKM MZhe MF MIE MTI MI Operatorët	K3 2017	Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për mbrojtjen e ujërave nga veprimet e dëMShme	1. Hulumtimi gjeofizik i trupave ujqor nëntokësor në Pellgun e Drinit të Bardhë, i përfunduar	MMPH	MSh Komunat UP MBPZhr	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 7,000.00	€ 787,000.00	€ 794,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për mbrojtjen e ujërave nga veprimet e dëMShme	1. Plani i menaxhimit për Pellgun e Drinit të Bardhë - Faza fillestare për identifikimin i çeshtjeve të ndjeshme (erozionet, vershimet, pikat e ndotjes), e përfunduar	MMPH	ZKM MZhe MIE MF Komunat MSh Operatorët	K4 2017	Draft Strategjia për Ujërat e Kosovës, Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 0.00	€ 394,000.00	€ 394,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për menaxhimin e parqeve kombëtare "Bjeshkët e Nemuna" dhe "Sharr"	1. Numri i zonave të identifikuar për përgatitjen e planeve rregulluese	MMPH	MBPZhr Komunat që shtrihen në zonën e Parqeve	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitet 2011-2020	€ 60,000.00	€ 100,000.00	€ 160,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për mbrojtjen e vlerave natyrore- biodiversitetit	1. Plani i veprimit për biodiversitet 2016-2020, i miratuar	MMPH	ZKM MBPZhr MTI	K2 2017	Ligji Nr.03/L-233 për mbrojtjen e natyrës	€ 9,000.00	€ 0.00	€ 9,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimi i Strategjisë dhe politikave për produktet pyjore jo-drusore	1. Inventarizimi nacional dhe përcaktimi i kuotave vjetore për produktet pyjore jo-drusore	MBPZhr	MMPH MAPL Komunat APP	K4 2017	Ligji nr. 2003/3 për pyjet e Kosovës Ligji nr. 02/L-53 për gjuetinë Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 8,500.00	€ 65,000.00	€ 73,500.00

3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për pyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura	1. Programi nacional për pyllëzimin e sipërfaqeve të zhveshura 2016-2025, i miratuar	MBPZhR	MMPH MAPL Komunat APP	K4 2017	Ligji nr. 2003/3 për pyjet e Kosovës Ligji nr. 02/L-53 për gjuetinë Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 413,000.00	€ 0.00	€ 413,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Integrimi i zvogëlimit të rrezikut në politika dhe plane zhvillimore	1. Hartimi i Funksioneve Mbështetëse Emergjente (FME-ve) sipas Planit të Reagimit Kombëtar- FME#1-Transporti FME#3-Komunikimi dhe FME#8 Mjekësia, të përfunduara	AME	MI MPB MPBZHR	K4 2017	Ligji nr. 04/L-27 për mbrojtje nga fatkeqësitë natyrore dhe fatkeqësitë tjera Sistemi i Integruar i Menaxhimit Emergjent (2010) Plani i Reagimit Kombëtar (2010)	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave në fushën e ujrave	1. Strategjia dhe Plani i Veprimit për Ujërat e Kosovës, e miratuar	MMPH	ZKM MSh MBPZhR Komunat KRU	K2 2017	Ligji nr. 04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i politikave për ndryshime klimatike	1.Strategjia dhe plani i veprimit për ndryshime klimatike, e miratuar	MMPH	ZKM MZhE MF MIE MTI MI Operatoret	K2 2017	Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit Strategjia për Ndryshime Klimatike 2014-2024	€ 7,000.00	€ 0.00	€ 7,000.00
3.28.	Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale për zbatim të legjislacionit në fushën e mjedisit	1.Tri trajnime për zbatimin e legjislacionit mjedisore në kuader të "Programit mjedisor të Kosovës", të realizuara	MMPH	Komunat	K4 2017	Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 0.00	€ 84,000.00	€ 84,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale për përmirësimin e sistemit të monitorimit	1. Trajnimi për matjen e emisioneve nga burimet e	MMPH	KEK MZhE	K4 2017	Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja	€ 0.00	€ 50,000.00	€ 50,000.00

		(kontrollit) të ndotjës së ajrit	palëvizshme të ndotjes, i realizuar							
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale për përmirësimin e sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjës së ajrit	1. Trajnimi për kalibrimin e analizërëve të monitorimit të cilësisë së ajrit, i realizuar	MMPH	KEK MZhe	K4 2017	Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja	€ 0.00	€ 50,000.00	€ 50,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale për përmirësimin e sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjës së ajrit	1. Trajnimi për zhvillimin e Inventarit të emisioneve në ajër, i realizuar	MMPH	KEK MZhe	K4 2017	Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja	€ 0.00	€ 50,000.00	€ 50,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale për përmirësimin e sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjës së ajrit	1. Trajnimi për modelim/simulim, i realizuar	MMPH	KEK MZhe	K4 2017	Ligji nr. 03/L-160 për Mbrojtjen e Ajrit nga Ndotja	€ 0.00	€ 50,000.00	€ 50,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale në sektorin e ujërave	1. Trajnimi mbi përmirësimin e bashkëpunimit të nivelit qendror dhe lokal për zbatimin e legjislacionit ujq sipas Direktivës Kornizë të Ujit, i realizuar	MMPH	Komunat MSh MBPZHR	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.28.	<u>Zbatimimi në praktikë</u>									
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Ngritja e vetëdijes qytetare për legjislacionin mjedisor	1. Fushatat dhe debatet publike me qëllim të promovimit të mbrojtjes së mjedisit, të realizuara	MMPH	Komunat	K4 2017	Ligji nr. 03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësim i sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjës së ajrit	1. Numri i matjeve të realizuara të emisioneve në ajër nga Impiantet me djeje të mëdha	MMPH	KEK MZhe	K3 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit	€ 0.00	€ 500,000.00	€ 500,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i	Përmirësim i sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjës së ajrit	1. Raporti për emisionet në ajër nga Impiantet me	MMPH	KEK MZhe	K3 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Cilësinë e	€ 0.00	€ 300,000.00	€ 300,000.00

	MSA-së		djegje të mëdha, i publikuar				Ajrit			
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësim i sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjes së ajrit dhe instalimi i softwerit	1. Numri i stacioneve të ajrit, të mirëmbajtura	MMPH	MAP	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit	€ 95,000.00	€ 0.00	€ 95,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësim i sistemit të monitorimit (kontrollit) të ndotjes së ajrit dhe instalimi i softwerit	1. Softweri qendror për raportimin e të dhënave që publikohen, i instaluar	MMPH	MAP	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Cilësinë e Ajrit	€ 95,000.00	€ 0.00	€ 95,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i sistemit të menaxhimit të mbeturinave në Kosovë	1. Pastrimi i Lumit Lepenc nga mbeturinat e Azbestit, i realizuar	MMPH	Komuna e Hanit të Elezit	K4 2017	Ligji Nr.03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 93,000.00	€ 0.00	€ 93,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimi i Master Planit për menaxhimin e mbeturinave komunale	1. Gara për mjedis të pastër (17 komuna) dhe përzgjedhja e komunave fituese, përfunduar	MMPH	MAPL Komunat	K4 2017	Master Plani për menaxhimin e mbeturinave komunale	€ 0.00	€ 3,400,000.00	€ 3,400,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimin i masave për mbrojtjen e Zonave Ujore Sanitare	1. Rrethimi fizik i zonës së parë të Burimit Ujor të shpallur i mbrojtur me Vendim	MMPH	ZKM MSh Komunat KRU	K4 2017	UA 28/2014 për zonat e mbrojtura sanitare	€ 4,500.00	€ 0.00	€ 4,500.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimin i masave për mbrojtjen e Zonave Ujore Sanitare	1. Numri i komunave të cilat i kanë përfshirë zonat e mbrojtura ujore sanitare në Planet Rregulluese detajore	MMPH	ZKM MSh Komunat KRU MAPL	K4 2017	UA 28/2014 për zonat e mbrojtura sanitare	€ 4,500.00	€ 0.00	€ 4,500.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimi i tarifave për kompenzimin e shfrytëzimit të ujërave, shkarkimin e ujërave, inerteve dhe koncesioneve	1. Numri i operatorve të shfrytëzuesve të ujit që permbushin obligimet sipas tarifave të reja	MMPH	ZKM MF Operatorët	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Zbatimi i tarifave për kompenzimin e shfrytëzimit të ujërave, shkarkimin e ujërave, inerteve dhe koncesioneve	1. Numri i shlyerjeve të borxheve të trashëguara nga shfrytëzuesit e ujit	MMPH	ZKM MF Operatorët	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 1,000.00	€ 0.00	€ 1,000.00

3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i trajtimit të ujërave të zeza	1. Shpronësimi, shpallja e tenderit, tenderimi, projekt dizajni i projektit për ndërtimin e impiantit për trajtimin e ujërave të zeza në Pejë, e përfunduar	MMPH	ZKM MF Operatorët	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 3,795,000.00	€ 0.00	€ 3,795,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përmirësimi i trajtimit të ujërave të zeza	1. Lokacioni i projektit për ndërtimin e impiantit për trajtimin e ujërave të zeza në Pejë, i përcaktuar	MMPH	MZHE MF Komuna	K4 2017	Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2016 - 2021-Masa 32 Draft Strategjia për Ujërat e Kosovës Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Monitorimi i ujërave nëntokësore	1. Studimi preliminar për ngritjen e rrejtë të monitorimit të ujërave nëntokësore, i përfunduar	MMPH	MZHE	K3 2017	Draft Strategjia për Ujërat e Kosovës Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës	€ 0.00	€ 70,000.00	€ 70,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përgatitja e Listës së Kuqe të llojeve të faunës	1. Numri i llojeve të faunës të përfshira në Listën e Kuqe	MMPH	MBPZHR UP Komunitat	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitet 2011-2020	€ 2,000.00	€ 30,000.00	€ 32,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Përgatitja e Listës së Kuqe të llojeve të faunës	1. Numri i Kategorive të faunës të përfshira sipas rrezikshmërisë	MMPH	MBPZHR UP Komunitat	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitet 2011-2020	€ 2,000.00	€ 30,000.00	€ 32,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Edukimi mjedisor dhe vetedijësimi për mbrojtjen e natyrës (Kopshti Botanik)	1. Lokacioni i Kopshti Botanik, i përcaktuar	MMPH	MAShT MBPZHR UP Komuna e Prishtinës	K4 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitet 2011-2020	€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.28.	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Edukimi mjedisor dhe vetedijësimi për mbrojtjen e natyrës (Kopshti Botanik)	1. Projekti zbatues i Kopshtit Botanik, i përgatitur	MMPH	MAShT MBPZHR UP Komuna e Prishtinës	K3 2017	Strategjia dhe Plani i Veprimit për Biodiversitet 2011-2020	€ 15,000.00	€ 0.00	€ 15,000.00
3.28.	Të zbatohet	Mbrojtja e vlerave	1. 19 rezervate	MMPH	Organet	K4 2017	Plani hapësinor	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00

	neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	natyrore	strikte të natyrës, të shenjëzuara		menaxhuese të zonave të mbrojtura		dhe menaxhues për Malin Sharr dhe draft plani Hapësinor për Bjeshkët e Nemuna			
	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Inspektimi në funksion të zbatimit të legjislacionit mjedisor	1.Numri i inspektimeve, të realizuara	MMPH	PK Komunitat Gjykatat	K4 2017	Ligji Nr.04/L-147 për Ujërat e Kosovës Ligji Nr.03/L-025 për mbrojtjen e mjedisit	€ 45,460.00	€ 0.00	€ 45,460.00
	Të zbatohet neni 115, 116 dhe 117 i MSA-së	Mbikqyrja e të gjitha aktiviteteve të ndaluara në Zonat e Veçanta të Mbrojtura	1.Numri i ndalimeve për ndërhyrjet/aktivite tevet e ndaluara (ndërtime fizike, degradime etj) në Zonat Veçanta të Mbrojtura, të ndërmara	MMPH	Komunitat	K4 2017	Ligji Nr.03/L-039 për Zonat e Veçanta të Mbrojtura	€ 22,731.60	€ 0.00	€ 22,731.60
3.29. Kapitulli 28 i acquis-së: Mbrojtja e konsumatorit dhe e shëndetit publik										
3.29.	<u>Korniza e politikave</u>									
3.29.	Mbrojtja e shëndetit									
	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.29.	<u>Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
	Mbrojtja e konsumatorit									
	Nuk është planifikuar ndonjë masë afatshkurtër në kuadër të kësaj kategorie të këtij kapitulli të programit.									
3.29.	Mbrojtja e shëndetit									
3.29.	Zbatim i nenit 106 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale në fushën e mbrojtjes së shëndetit publik	Anetarësimi i Kosovës në Rrjetin Shëndetësor të Evropës Juglindore	MSh	MPJ	K4 2017	Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021	€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.29.	Zbatim i nenit 106 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve administrative për qendrat e transfuzionit të gjakut	Transferimi i Njësive të transfuzionit të gjakut nga spitalet regjionale në qendrën kombëtare të transfuzionit të gjakut	MSh	ZKM; QKTGJK	K2 2017	Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021, Raporti për Vëndin 2016	€ 31,164.00	€ 0.00	€ 31,164.00

3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve administrative për qendrat e transfuzionit të gjakut	Koordinatori Nacional për Transplantim, i emëruar	MSh	ZKM	K4 2017	Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021	€ 7,800.00	€ 0.00	€ 7,800.00
3.29.	Zbatimi në praktikë									
3.29.	Mbrojtja e konsumatorit									
3.29.	Zbatimi i nenit 81 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë në ofrimin e shërbimeve dhe ngritja e vetëdijes tek konsumatorët.	1. Ngritja e vetëdijes së konsumatorëve përmes: spoteve, broshurave dhe mjeteve tjera informative, të realizuara	MTI		K4 2017	Programi për Mbrojtjen e Konsumatorit 2016 - 2020, Raporti për Vendin 2016	€ 4,000.00	€ 0.00	€ 4,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 81 të MSA-së	Pranimi dhe shqyrtimi efektiv i ankesave të pranuar nga konsumatorët.	2. Numri i ankesave të pranuar, të zgjedhura dhe të pashqyrtuara	MTI		K4 2017	Ligji për Mbrojtje të Konsumatorit Programi për Mbrojtje të Konsumatorit, Raporti për Vendin 2016	€ 3,000.00	€ 0.00	€ 3,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 81 të MSA-së	Pranimi dhe shqyrtimi efektiv i ankesave të pranuar nga konsumatorët në lidhje me Shërbimet Financiare	1. Numri i ankesave të pranuar dhe shqyrtuara në lidhje me Shërbimet Financiare	BQK		K4 2017		€ 5,000.00	€ 0.00	€ 5,000.00
3.29.	Mbrojtja e shëndetit									
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Mbrojtja e Shëndetit të Nënës, Fëmijës dhe Shëndetit Riprodhues	1. Tre Udhërrëfyes në lëmin e shëndetit seksual dhe riprodhues të miratuar	MSh	Komunat	K4 2017	Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021, Raporti për Vendin 2016	€ 60,000.00	€ 0.00	€ 60,000.00
3.29.	Zbatimi i nenit 106 të MSA-së	Mbrojtja e Shëndetit të Nënës, Fëmijës dhe Shëndetit Riprodhues	2. Numri i trajnimeve për shëndet të nënës si dhe përmirësimin e cilësisë ,së fëmijës dhe shëndet riprodhues	MSh	Komunat	K4 2017	Strategjia Sektoriale Shëndetësore 2017-2021, Raporti për Vendin 2016	€ 30,000.00	€ 15,000.00	€ 45,000.00
3.30. Kapitulli 29 i acquis-së: Unioni Doganor										
3.30.	Korniza e politikave									

3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Zhvillimi i kornizës strategjike	1. Strategjia e DK dhe plani i veprimit, të rishikuara	MF	DK	K1 2017	Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016-2017, Korniza e Planit Afatmesëm të Trajnimeve (2014-2016)	€ 120,000.00	€ 0.00	€ 120,000.00
3.30.	<u>Refomat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale</u>									
3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Përmirsimi i sistemit aktual elektronik INES	1. Sistemi aktual elektronik INES për regjistrimin dhe aplikimin online për mbrojtje të DPI me sistemin COPIS, i funksionalizuar dhe harmonizuar	MF	DK	K4 2017	Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016-2017, Korniza e Planit Afatmesëm të Trajnimeve (2014-2016), Raporti për Vendin 2016	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.30.	<u>Zbatimi në praktikë</u>									
3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Vazhdimi i luftimit të ekonomisë joformale	1. Numri i operacioneve të përbashkëta të Doganës me instucionet tjera vendore si PK , Prokuroria, dhe akter tjere te zbatimit te ligjit, i rritur	MF	DK	K4 2017	Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016-2017, Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, Konkluzionet e DPSA për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime	€ 60,000.00	€ 0.00	€ 60,000.00

3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Vazhdimi i luftimit të ekonomisë joformale	2. Numri i shkembimeve të informatave me vendet e BE-se, i rritur	MF	DK	K4 2017	Protokolli IV i MSA, Marreveshjet bilaterale, Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016-2017, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, Konkluzionet e DPSA për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime	€ 20,000.00	€ 0.00	€ 20,000.00
3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Vazhdimi i luftimit të ekonomisë joformale	3. Numri i rasteve të zbuluara, i rritur	MF	DK	K4 2017	Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016-2017, Strategjia për parandalimin dhe luftën kundër parandalimin dhe luftën kundër ekonomisë joformale, pastrimin e parave dhe financimin e terrorizmit 2014-2018, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019, Konkluzionet e DPSA për Tregti, Industri, Dogana dhe Tatime	€ 30,000.00	€ 0.00	€ 30,000.00
3.30.	Zbatimi i nenit 17, 18, 19, 39, 48, 75, 93, 104 dhe Protokollit 3 të MSA-së	Ngritja e performancës së Doganes në ofrimin e procedurave më efektive doganore	1. Koha për fazën e zhdoganimit përmes shfrytëzimit të kanalit të gjelbert, e reduktuar	MF	DK	K4 2017	Planin Strategjik të Doganes 2015-2018, Plani i Veprimit 2016, Raporti për Vendin 2016	€ 10,000.00	€ 0.00	€ 10,000.00
3.31. Kapitulli 30 i acquis-së: Marrëdhëniet me jashtë										
3.31.	Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit									
3.32. Kapitulli 31 i acquis-së: Politika e jashtme, e sigurise dhe e mbrojtjes										

Masat në kuadër të këtij kapitulli janë të listuara në pjesën narrative të programit.

3.33. Kapitulli 32 i acquis-së: Kontrolli financiar

3.33.	Korniza e politikave									
3.33.	Reformat institucionale dhe ngritja e kapaciteteve institucionale									
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Ngritja profesionale në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit	1. Pilot projektet për zbatimin e menaxhimit financiar dhe kontrollit në 5 organizata buxhetore, të përfunduara	NjQH	MFK IKAP OB	K4 2017	Strategjia për KBFP 2015-2019, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e DPSA për Ekonomi, Kontrollë Financiar dhe Statistika 2016	€ 8,100.00	€ 0.00	€ 8,100.00
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Ngritja profesionale në fushën e menaxhimit financiar dhe kontrollit	2. Trajtime për llogaridhënie të menaxherëve të lartë, për azhurnimin e regjistrave të rreziqeve dhe trajtime të performancës, të mbajtura	NjQH	MFK IKAP OB	K4 2017	Strategjia për KBFP 2015-2019, Raporti për Vendin 2016, PRE 2017-2019	€ 12,600.00	€ 0.00	€ 12,600.00
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Trajnimi i auditorëve të brendshëm në Programin kombëtar për trajnim dhe certifikim vendor dhe në Programin për arsimim të vazhduar profesionale	1. Trajnimi i AB në programin për certifikim, raportim, sigurim të cilësisë, dhe në programin për planifikim strategjik dhe vjetor, të mbajtura	NjQH	AB IKAP MAShT OB	K4 2017	Ligji për AB Strategjia për KBFP 2015-2019, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e DPSA për Ekonomi, Kontrollë Financiar dhe Statistika 2016	€ 10,300.00	€ 0.00	€ 10,300.00
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Ngritja e kapaciteteve institucionale dhe administrative	1. Numri i auditorëve të certifikuar, i rritur	ZKA		K2 2017	Raporti Vjetor i Performansës i Zyrës Kombëtare të Auditimit, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e DPSA për Ekonomi, Kontrollë Financiar dhe	€ 50,000.00	€ 0.00	€ 50,000.00

3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Avansimi i teknologjisë informative për të zhvilluar cilësinë institucionale	1. Softueri për një auditim më efektiv, i instaluar dhe funksional	ZKA		K4 2017	Statistika 2016 Raporti Vjetor i Performansës i Zyrës Kombëtare të Auditimit, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e DPSA për Ekonomi, Kontrollë Financiar dhe Statistika 2016	€ 25,000.00	€ 0.00	€ 25,000.00
3.33.	Zbatimi në praktikë									
3.33.	Zbatimi i nenit 97 të MSA-së	Përmirësimi i cilësisë së Auditimeve të obligueshme të Rregullsisë dhe Auditimeve jo-statutore të Përformances	1. Numri i auditimeve jo-statutore të përformances dhe auditimeve të TI, i rritur	ZKA		K3 2017	Letrat e punës së Auditimit të Rregullsisë të rishikuara; Plani Vjetor i Auditimit 2016-2017, Raporti për Vendin 2016, Konkluzionet e DPSA për Ekonomi, Kontrollë Financiar dhe Statistika 2016	€ 56,760.00	€ 0.00	€ 56,760.00
3.34. Kapitulli 33 i acquis-së: Dispozitat financiare dhe buxhetore										
3.34.	Ky kapitull i Programit përmban vetëm pjesën narrative, përfshirë masat afatshkurtra									
3.35. Kapitulli 34 i acquis-së: Institucionet										
3.35.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë faqe të aderimit në BE.									
3.36. Kapitulli 35 i acquis-së: Çështjet e tjera										
3.36.	Programi nuk mbulon këtë kapitull ne këtë faqe të aderimit në BE.									
<u>Totali</u>								398,058,423.00	86,542,833.00	484,601,256.00